M. ACCII PLAUTI COMOEDIAE.

M. ACCII PLAUTI COMOEDIAE

SUPERSTITES VIGINTI;

CUM

FRAGMENTIS DEPERDITARUM;

Ex optimis quibusque Editionibus, ac præcipue FRIDERICI TAUBMANNI, *diligentissime repræsentatæ.*

ACCESSIT

Index, in quo rariora & obsoleta Poetæ verba breviter ac dilucide explicantur.

PATAVII. CIƆIƆCCXXV.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

AD LECTOREM.

PLAUTI COMOEDIAS quanti fecerit antiquitas, amice Lector, & quo a nobis in pretio habendæ sint, quum propter Latini sermonis integritatem, tum ob salium jocorumque abundantiam, e quibus non voluptas solum, at egregiæ quoque ad vitam colendam utilitates in animos permanant, eruditum ignorare arbitror neminem. Harum editionem, quæ memoratu certe digna sit, jam ab Aldi Manutii & Juntarum ætate (quum scilicet apud nostros homines litterarum studia calerent, quæ postea sensim refrixere) vix ullam Italia protulerat: iccirco nos & nostræ gentis dignitati consulendum, & ingenuorum adolescentium postulationibus obsequendum rati, hanc novam summo labore curaque incredibili adornavimus: an vero tantis conatibus successus responderit, doctiores judicabunt. Operæ pretium nos fecisse dicet, quicumque animadverterit, veteres editiones, si quæ occurrunt, vitiosas plerumque lectiones præ se ferre, malaque interpungendi ratione omnino laborare: nuper autem a Belgis procuratas, ut reliquis emendatiores nitidioresque sint, non

*tamen ita ad amussim exactas esse, ut * non integris aliquando versibus careant; id quod nos accurata librorum collatione deprehendimus: pretii porro magnitudine homines discendi quidem cupidos, at pecunia non satis instructos ab emendo deterrere. Friderici Taubmanni, cujus opera in castigando* PLAUTO *barum rerum peritis eximie probatur, auctoritatem secuti præcipue sumus: at nihilominus Gronovianæ Editionis, quæ anno* 1684. *Amstelodami prodiit, Notasque Variorum, ut vocant, adjunctas habet, tum Londinensis, anni* 1713. *quæ in Collectione omnium Poetarum Latinorum principem locum obtinet, suffragia exquisivimus: utraque autem Taubmanni lectionibus fere assentitur. Verba denique vetustate obsoleta, de quorum obscuritate rudiores conqueri solent, in Indicem conjecta diligenter explicavimus, ne quid te properantem, Lector candide, morari posset. Tu interim boni consule, fruere, ac vale.*

---

* In Editione Plautina Amstelodamensi cum Commentariis Variorum anni 1684. desunt versus sequentes:
Trigesimus quartus Scenæ V. Act. V. Menæchmorum.
Quadragesimus septimus, & quadragesimus octavus Scenæ III. Act. II. Militis Gloriosi; cujus Comœdiæ Scenæ VI. ejusd. Act. versus quinquagesimus per incuriam repetitus.
Septimus Scenæ I. Act. III. ejusdem Fabulæ.

In Collectione Poetarum Latinorum Londinensi anni 1713.
Deest versus quinquagesimus septimus Scenæ I. Actus III. Militis Gloriosi.

De

DE PLAUTO

ET EJUS SCRIPTIS

VETERUM AUCTORUM

TESTIMONIA.

Plautus ipse Bacchid. Act. 2. Sc. 2. v. 36.

Etiam Epidicum, quam ego Fabulã æque ac me ipsũ amo,
Nullam æque invitus ſpecto, ſi agit Pellio.

Auctor Prologi in Caſinam v. 11.

Nos poſtquam populi rumorem intelleximus,
Studioſe expetere vos Plautinas Fabulas: *&c.*

Terentius in Prologo Andriæ v. 18.

Qui cum hunc accuſant, Nævium, Plautum, Ennium
Accuſant: quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam.

Idem in Prologo Eunuchi v. 25.

Colacem eſſe Nævî & Plauti veterem Fabulam.

Idem in Prologo Adelphorum v. 6.

Synapothneſcontes Diphili Comœdia eſt:
Eam *Commorientes* Plautus fecit Fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima Fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumſit ſibi
In Adelphos: verbum de verbo expreſſum extulit.

Varro Parmenone, apud Nonium, in Poscere, *id est accipere.*

In *Argumentis* Cæcilius poscit palmam, in *Ethesin* Terentius, in *Sermonibus* Plautus.

Cicero lib. 1. de Officiis.

Duplex omnino est jocandi genus; unum illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum: alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum: quo genere non modo Plautus noster & Atticorum antiqua Comœdia, sed etiam Philosophorum Socraticorum libri sunt referti.

Idem Tuscul. Quæst. lib. 1.

Serius Poeticam nos accepimus: annis enim fere ccccx. post Romam conditam Livius Fabulam dedit, C. Claudio Cæci filio, M. Tuditano Coss. anno ante natum Ennium, qui fuit major natu, quam Plautus & Nævius.

Idem lib. III. de Oratore, ex persona L. Crassi.

Equidem cum audio socrum meam Læliam, (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem servant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt) eam sic audio, ut Plautum mihi aut Nævium videar audire.

Idem lib. IV. de Republ. apud Augustinum De Civ. lib. II. cap. IX.

Sed Periclem, cum jam suæ civitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in scena non plus decuit, quam si Plautus noster voluisset aut Nævius P. & Cn. Scipioni, Cæcilius M. Catoni maledicere.

Idem

Idem Catone Majore, ex ejusdem persona.

Quam gaudebat Bello suo Punico Nævius! quam Truculento Plautus! quam Pseudolo!

Idem Epistol. Famil. lib. IX. Epist. ad Papirium Pætum.

Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium: & ut Servius frater tuus, quem litteratissimum fuisse judico, facile diceret: Hic versus Plauti non est, hic est: quod tritas haberet aures notandis generibus Poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, *&c.*

Horatius Epistolar. lib. II. Epist. 1. v. 57.

Dicitur Afranî toga convenisse Menandro,
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos edifcit, & hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos, numeratque poetas
Ad nostrum tempus Livî scriptoris ab ævo.
& v. 170.
..... aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi.

Volcatius Sedigitus, de Poetis Comicis, apud Agellium lib. XV. cap. XXIV.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poetæ Comico cui deferant.
Eum meo judicio errorem dissolvam tibi:
Ut, contra si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do Comico.
Plautus secundus facile exsuperat ceteros.
Dein Nævius, qui fervet, pretium tertium est:

Si

Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto sequitur hos loco Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facile facio Lusciun.
Decimum addo caussa antiquitatis Ennium.

Plinius Natur. Hist. lib. XIV. *cap.* XIII.

Lautissima apud priscos vina erant myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti Fabula, quæ *Persa* inscribitur; quamquam in ea & calamum addi jubet. *Lege Pers. Act. I. Sc.* 3. *v.* 8.

Idem lib. XIIX. *cap.* XI.

Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita IↃ LXXX. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, sicut etiamnunc in plurimis gentium. *Artoptam* Plautus appellat in Fabula, quam *Aulularíam* scripsit, (*Act.* 2. *Sc.* 9. *v.* 4.) magna ob id concertatione eruditorum, an is versus Poetæ sit illius; certumque fit Atteji Capitonis sententia tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresque tantum eos, qui far pinsebant, nominatos.

Plinius Junior Lib. 1. *Epist.* XVI.

Legit mihi nuper epistolas, quas uxoris esse dicebat: Plautum vel Terentium metro solutum legi credidi.

Quintil. Inst. Orat. lib. 10. *cap.* 1.

In Comœdia maxime claudicamus: licet Varro dicat, *Musas* (Luc. Aelii Stolonis sententia) *Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent*.

Agel-

Agellius Noct. Att. Lib. I. *cap.* VII.

Plautus verborum Latinorum elegantiſſimus, in Amphitruone dixit: *Numero mihi in mentem fuit*.

Idem lib. III. *cap.* III.

Verum eſſe comperior, quod quoſdam bene litteratos homines dicere audivi, qui pleraſque Plauti Comœdias curioſe atque contente lectitaverunt, non indicibus Aelii, nec Sedigiti, nec Claudii, nec Aurelii, nec Accii, nec Manilii, ſuper his Fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, ſed ipſi Plauto moribuſque ingenii atque linguæ ejus. hac enim judicii norma Varronem quoque eſſe uſum videmus: nam præter illas unam & viginti, quæ *Varronianæ* vocantur; quas iccirco a ceteris ſegregavit, quoniam dubioſæ non erant, ſed conſenſu omnium Plauti eſſe cenſebantur; quaſdam item alias probavit adductus ſtilo atque facetia ſermonis Plauto congruentis: eaſque jam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit: ſicuti iſtam, quam nuperrime legebamus, cui eſt nomen, *Bœotia*. nam cum in illis una & viginti non ſit, & eſſe Aquilii dicatur, nihil tamen Varro dubitavit, quin Plauti foret; neque alius quiſquam non infrequens Plauti lector dubitaverit, ſi vel hos ſolos verſus ex ea Fabula cognoverit: qui quoniam ſunt, ut de illius more dicam, Plautiniſſimi, propterea & meminimus eos & adſcripſimus. Paraſitus ibi eſuriens hæc dicit:

Ut illum dî perdant, primus qui horas repperit, &c.

Favorinus quoque noſter, cum *Nervolariam* Plauti legerem, quæ inter incertas eſt habita, & audîſſet ex ea Comœdia verſum hunc,

Strateæ, ſcrupedæ, ſtrativolæ, ſordidæ:

delectatus faceta verborum antiquitate, meretricum vitia atque deformitates ſignificantium: Vel unus hercle, inquit, hic verſus Plauti eſſe hanc Fabulam ſatis poteſt fidei feciſſe. Nos quoque ipſi nuperrime cum legeremus

Fre-

Fretum (nomen est id Comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quidquam dubitavimus, quin Plauti foret, & omnium maxime genuina ; ex qua duos hos versus exscripsimus, ut historiam quæreremus Oraculi arietini :

-- -- -- Nunc illud est ,
Quod arietinum responsum Magnis Ludis dicitur :
Peribo , si non fecero ; si faxo , vapulabo .

Marcus autem Varro in libro De Comœdiis Plautinis primo verba hæc ponit : *Nam nec* Gemini , *nec* Lenones , *nec* Condalium , *nec* Anus Plauti , *nec* Bis compressa , *nec* Bœotia *umquam fuit* , *neque adeo* Ἄγροικος , neque Commorientes ; *sed M. Acutici* . In eodem libro Varronis id quoque scriptum est , Plautium fuisse quempiam Poetam Comœdiarum : cujus quoniam Fabulæ Plauti inscriptæ forent , acceptas esse quasi Plautinas : cum essent non a Plauto Plautinæ , sed a Plautio Plautianæ . Feruntur autem sub Plauti nomine circiter centum atque triginta . Sed homo eruditissimus L. Aelius quinque & viginti esse ejus solas existimavit : non tamen dubium est , quin istæ , & quæ scriptæ a Plauto non videntur, & nomini ejus addicuntur , veterum Poetarum fuerint , & ab eo retractatæ & expolitæ sint : ac propterea resipiant dictum Plautinum . Sed enim *Saturionem* & *Addictum* & tertiam quamdam , cujus nunc mihi nomen non suppetit , in pistrino eum scripsisse Varro , & plerique alii memoriæ tradiderunt , cum pecunia omni , quam in operis artificum Scenicorum pepererat , in mercationibus perdita , inops Romam rediisset ; & ob quærendum victum ad circumagendas molas , quæ trusatiles appellantur , operam pistori locâsset . Sicut de Nævio quoque accepimus , Fabulas eum in carcere duas scripsisse , *Hariolum* & *Leontem* , &c.

Idem lib. VII. cap. XVII.

Plautus, homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps .

Idem

Idem Agellius lib. XVII. *cap.* XXI.

Ac deinde annis fere poſt quindecim, bellum adverſus Pœnos ſumtum eſt: atque non nimium longe M. Cato Orator in civitate, & Plautus Poeta in Scena floruerunt.

Idem lib. XIX. cap. IIX.

Quando Plautus, linguæ Latinæ decus, *deliciam* quoque ἑνικῶς dixerit, pro deliciis: *Mea*, inquit, *voluptas*, *mea delicia*.

Macrobius Satur. lib. II. *cap.* I.

Et jam primum animadverto duos, quos eloquentiſſimos antiqua ætas tulit, Comicum Plautum & Oratorem Tullium: eos ambos etiam ad jocorum venuſtatem ceteris præſtitiſſe. Plautus quidem ea re clarus fuit, ut poſt mortem ejus Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen eſſe de jocorum copia noſcerentur.

D. Hieronymus in Epiſt. ad Pammachium.

Hæc eſt Plautina elegantia, hic lepos Atticus, & Muſarum, ut dicunt, eloquio comparandus.

Idem Epiſt. ad Pammach. De opt. genere interpretandi.

Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres Comicos interpretati ſunt. Numquid hærent in verbis, ac non decorem magis & elegantiam in translatione conſervant, quam veritatem interpretationis?

Idem, ad Euſtochium, de cuſtodia Virginitatis.

Itaque miſer ego lecturus Tullium jejunabam. Poſt noctium

ctium crebras vigilias, post lacrimas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus.

Idem, adversus Ruffinum.

Audio præterea te quædam de epistola mea philosophice carpere, & hominem rugosæ frontis adductique supercilii Plautino in me sale ludere, eo quod Barrabam Judæum dixerim præceptorem meum.

Idem, in Eusebii Chronico.

Olymp. CXLV. Plautus ex Umbria Sarsinas Romæ moritur, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistori se locaverat. ibi, quoties ab opere vacasset, scribere Fabulas solitus & vendere.

Ruffinus, in D. Hieronymum.

Cum ad hæc omnia, quæ supra diximus, etiam illud addatur, ubi cessat omne commentum, quod in monasterio positus in Bethlehem ante non multo tempore partes Grammaticas exsecutus sit, & Maronem suum, Comicosque ac Lyricos & Historicos auctores traditis sibi ad discendum Dei timorem pueris exponebat.

Quinam isti Comici sint, paullo post exprimit.

Quæro, si vel Flaccus tuus, aut Maro, si Plautus Comicus, aut Terentius certe, si aut Satyricus quis, *&c.*

Idem ibidem.

Sic, dum totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquentiæ sectator videri, oblitus es, quomodo Apostolus omnem Ecclesiam *&c.*

D. *Hie-*

D. Hieronymus adversus Ruffinum.

Puto quod puer legeris Aspri in Virgilium & Sallustium Commentarios, Vulcatii in Orationes Ciceronis, Victorini in Dialogos ejus, & in Terentii Comœdias Præceptoris mei Donati, æque in Virgilium; & aliorum in alios, Plautum, Lucretium, Flaccum, Persium atque Lucanum. Argue Interpretes eorum, quare non unam interpretationem sequuti sint, & in eadem re quid vel sibi vel aliis videatur, enumerent.

D. Aurel. August. lib. 2. cap. 12. De Civitate Dei.

Indignum videlicet fuit, ut Plautus aut Nævius Publio & Cnæo Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni malediceret: & dignum fuit, ut Terentius vester flagitio Jovis Opt. adolescentium nequitiam concitaret.

C. Sollius Sidon. Apollinaris Paneg. ad Anthemium Augustum.

Qua Crispus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quintilianus!

Idem Carmine XXIII.

Et te, tempore qui satus severo
Grajos, Plaute, sales lepore transis.

Donatus in Terentium, Andr. Prolog. v. 18.

In singulis magna emphasis auctoritatis. Sed ordo non est servatus. Ennius namque ante Plautum fuit. Sed quod est summæ auctoritatis, Ennium ultimum dixit.

Servius Honoratus ad 1. *Aeneid.*

De numero librorum nulla hic quæstio est, licet in aliis inveniatur auctoribus. nam Plautum alii dicunt scripsisse Fabulas viginti unam, alii quadraginta, alii centum.

JO.

JOANNIS ALBERTI FABRICII

Bibliothecæ Latinæ

LIBRI I. CAPUT I.

DE M. ACCIO PLAUTO.

Plauti ætas. 1. *Comœdiæ quæ exstant*. 2. *Vidularia unica desideratur ex illis XXI. quas omnium consensu Plauto tributas Varro esse scripsit*. 3. *Poetæ quorum dramata ad Plautum a nonnullis relata*. 4. *Comœdiæ deperditæ quæ a Veteribus sub Plauti nomine laudantur*. 5. *Grammaticorum Veterum Scripta in Plautum deperdita*. 6. *Acrosticha Plauti Comœdiis quæ exstant præmissa*. 7. *Plauti Editiones*. 8. *Varia scripta eruditorum Virorum Plauto lucem afferentia*. 9. *Querolus supposita Plauto*. 10. *Philodoxios*. 11.

I. M. ACCIUS a pedum planitie sive πλατύτητι initio *Plotus*, postea PLAUTUS (a) est dictus, patria Sarsinas ex Umbria, lepidissimus Poeta Comicus. A temporibus belli Punici secundi floruit, ingenio magis dives quam opibus, ita ut ad molas manuarias (b) se locare coactus sit pistori. Fatis concessit Romæ, cum Terentius vix novennis esset Anno V. C. DLXX. (c) ante CHRISTUM natum CLXXXIV. P. Claudio & L. Porcio COSS.

II. Ex-

(a) *Festus in* Ploti.

(b) *Hieron. Chronico, & Gellius III. 3. qui e Varrone refert binas illum fabulas Satyrionem & Addictum & tertiam cujus nomen non adscripsit, in pistrino composuisse. Apud Minucium quoque Felicem c. 14.* Plautinæ prosapiæ hominem *pro pistore poni observant Viri docti. Utrum vero, quod in trusatili mola asinorum veluti vicem gesserit Plautus in pistrinis versatilibus violentiam, ideo* Asinii *cognomento veniat in quibusdam libris, in medio relinquo.*

(c) *Cicero Bruto c. 15. Apud Vossium de Poetis Latinis, etiam in nova Operum editione in fol. perperam excusus Urbis annus* CIↃ. LXXV.

II. Extant ex ipsius Comœdiis, quarum CXXX. ætate A. Gellii sub Plauti nomine circumferebantur, ut ipse auctor est libro & capite tertio Noctium Atticarum, hæ *viginti*, ordine fere litterarum a Grammaticis digestæ, ad evolvendi, ut credibile est, facilitatem.

1. *Amphitruo*, in qua post actus IV. scenam 2. inserti sunt a recentiore manu versus C L X X X I I.
2. *Asinaria* ex ὀναγῷ Demophili Comici Græci expressa.
3. *Aulularia* sic dicta ab aulula sive olla Euclionis. Extremam hujus dramatis partem supplevit & adtexuit *Antonius Codrus Urceus*, Professor Bononiensis, qui clarebat sub Sigismundo & Friderico III. Impp. Aliud brevius supplementum legitur in editione Plauti Lugdunensi quam dedit Gryphius, in Coloniensi Gyberti Longolii, tum in Pareana & aliis recentioribus. Alia denique ex ingenio adornarunt Joach. Camerarius & Georgius Reimannus Leibschütz. Jamque olim Plauti Aululariæ alienos versus insertos fuisse colligas e Plinii XVIII. 1. Aulularium seorsim illustravere Steph. Riccius, Mauritius Sydelius &c.
4. *Captivi*, de qua Comœdia sua Auctor ipse, Prologo:
   Non pertractate facta est, neque item ut ceteræ:
   Neque spurcidici insunt versus immemorabiles.

Et in calce dramatis:
Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula est.
Hujusmodi paucas Poetæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. -- -- -- --

5. *Curculio*, quod est nomen parasiti, impositum a verme qui frumentum exedit, unde jocus Ausonii Epist. XXII. *Tota illa familia hominis litterati non ad Ciceronis frumentariam* (3. in Verrem,) *sed ad Curculionem Plauti pertinebit.*
6. *Casina*, pro quo nomine *Canissam* malebat Sam. Petitus II. 19. Misc sed infelici conjectura, ut docuit Sam. Bochartus parte I. Hierozoici II. 55. Vide etiam si placet Guil. Canterum VII. 22. Nov. lect. Johannes Meursius in mantissa ad librum de luxu Romanorum cap. 17.

Casinam dictam coniicit a *casu* sive sorte, translata enim est de Græco Diphili dramate quod inscribebatur κληρούμενοι, sive sortientes. Festo in *remiligines* hæc Plauti fabula laudari videtur sub titulo *Patinæ* sive *Patinariæ*. Confer Casinam IV. 3. 7.

7. *Cistellaria*.
8. *Epidicus*, auctori suo præ ceteris probata. Vide Bacchides II. 2. 36. Hanc separatim illustravit Andreas Wilckius. Erfurt. 1604. 8.
9. *Chrysalus* sive *Bacchides*. Prologus ac scenæ primæ initium a Lascari repertum est Messinæ in Sicilia, ab aliquibus tribuitur Francisco Petrarchæ. Exstat in editione Plauti Longoliana Coloniensi, atque inde in aliis.
10. *Phasma* sive *Mostellaria*, sic dicta a *mostella* sive monstro ædes infestante.
11. *Menæchmus*, cujus Dramatis uti Pœnoli quoque Italicam translationem vidi editam Venetiis 1526. 8.
12. *Pyrgopolinices* sive *Miles gloriosus*.
13. *Mercator*, translata ex ἐμπόρῳ Philemonis Comici Græci. In hac quoque post Actus IV. scenam quintam bene multi versus adsuti sunt a recentiore manu, nec non & versus undecim præmissi scenæ III. Actus V.
14. *Pseudolus*. Cicero Catone Majore c. 14. *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius, quam Truculento Plautus, quam Pseudolo!*
15. *Pœnolus*, qui & *Patruus*, & *Phagon*. Punica in hoc dramate occurrentia, quæ parum a puritate Hebraismi abesse affirmat Josephus Scaliger Epist. CCCLXII. & Hebraicis litteris in sua Plauti editione descripsit Pareus, illustrarunt Josephus Scaliger ad fragmenta Græcorum p. 32. Salmasius Epist. XVIII. Thom. Reinesius de lingua Punica c. XII. Sed maxime Sam. Petitus lib. II. Misc. c. 1. 2. 3. eoque felicius Bochartus II. 6. Chanaan, & Jo. Clericus Vir Cl. Tomo IX. Bibl. Universalis p. 256. qui rhythmos esse docet, quos subodoratus quoque fuerat Jo. Seldenus prolegom. de Diis Syris cap. 2. Vide præterea si lubet Hugonem Grotium Epistola CVI.

CVI. ad Gallos (collectionis majoris CCLVIII.) Brianum Waltonum apparatu ad Biblia Polyglotta prolegom. II. num. 6 seq. Stephanum le Moyne ad varia Sacra p. 112. Jo. Cristoph. Wagenseilium in telis igneis Satanæ retusis p. 411. Jo. Braunium Virum Cl. in selectis sacris p. 484. & Valentinum Ernestum Lœscherum de caussis linguæ Hebrææ p. 31.

Post actus postremi scenam sextam Jo. Sambucus e MSto Codice aliam subjunxit, quam in manu exaratis libris reperit etiam Justus Lipsius V. 19. Antiqu. Lect.

16. *Persa*.

17. *Rudens*, quo titulo perinde ut Trinummo & Truculento non expleri indicationem argumenti disputat Julius Cæsar Scaliger p. 766. Poetices.

18. *Stichus*. In hac fabula leguntur loca bina quæ e *Nervolaria* Plauti producit Festus in *Nasiterna* & *Osculana*: fortasse quod Plautus similes versus in diversis quandoque adhibuit Comœdiis. Sane quæ e Nervolaria tum apud Festum tum apud alios plura leguntur, in Sticho frustra quæras.

19. *Trinummus*, quam separatim illustravit in Plauto Philologo Critico *Henningus Succovius*. Julio Cæsare Scaligero judice rectius fecisset Plautus, si *Thesaurum* inscripsisset.

20. *Truculentus*, ceteris depravatior hodie exstat, etsi ut supra in Pseudolo dixi Plauto ipsi hoc drama suum mire placuit.

III. Ætatem igitur tulerunt (præter unam *Vidulariam*) Comœdiæ Plauti Varronianæ omnes, sive XXI. illæ quas *Varro in libris de Comœdiis Plautinis* consensu omnium pro genuinis habuit teste Gellio III. 3. Vidularia quoque exstitit olim in antiquissimis membranis Palatinis, in quibus ejus titulum post Truculentum observarunt Viri docti, sed fabula ipsa desiderabatur, quam plus simplici vice in testimonium citant Nonius, Priscianus & alii.

IV. Post mortem Plauti, ejus Comœdiæ quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia cogni-

tæ ſunt, ut narrat Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 1. Aliarum Plauto paſſim tributarum auctores fuere *M. Aquilius* quidam, vel *M. Accius*, ſive *Acutius*, vel *Plautius* (d) ſive *Plotius*, vel denique *Turpilius*.

V. Nomina deperditarum Comœdiarum ſub Plauti nomine hæc apud veteres Grammaticos obſervata ſunt Viris doctis, Georgio Fabricio præcipue, Taubmanno ac Pareo, qui fragmenta Plauti collegerunt: 1. *Acariſtio*, pro quo alii apud Nonium legunt ἄχαρι *ſtudium*. 2. *Abroicus*, al. Ambroicus vel Agroicus, ἄγροικος. 3. *Addictus*. 4. *Anus*. 5. *Artemon*. 6. *Aſtraba* ſive *Clitellaria*. 7. *Baccharia*. 8. *Bis compreſſa*. 9. *Bœotia*. 10. *Caciſtus*. 11. *Calceolus*. 12. *Carbonaria*. *Clitellaria* (ſupra *Aſtraba*.) 13. *Cæcus* ſive *Prædones*. 14. *Colax*. 15. *Commorientes* e Diphili fabula, cui titulus συναποθνήσκοντες, expreſſa teſte in Adelphis Terentio. 16. *Condalium* ● Menandri δακτυλίῳ. 17. *Cornicularia*. 18. *Dyſcolus*. 19. *Fœneratrix*. 20. *Fretum*. 21. *Frivolaria*. 22. *Fugitivi*. 23. *Gaſtron*, aliis *Reſtio* vel *Geſtio*, vel *Quæſtio* denique. 24. *Hortulus*. 25. *Leones* (al. *lenones*) *gemini*. 26. *Lipargus*, ſive Paraſitus piger. 27. *Medicus paraſitus*. 28. *Mœchus*. 29. *Nervolaria*. *Prædones*, (ſupra *Cæcus*.) 30. *Plocinus*, al. Plociona, πλοκιώνης, ſtuparum inſtitor. 31. *Satyrio*. 32. *Scytha lithurgus*, ex Antiphontis Σκύθῃ. 33. *Syrus*. 34. *Trigemini*. 35. *Vidularia*.

VI. Plautum olim illuſtraverunt Grammatici veteres *Aruntius Celſus*, *Flavius Caper* & *L. Siſenna*. Indices ſuper fabulis Plautinis ſcriptos a *Vulcatio Sedigito*, *L. Aelio*, *Claudio* quodam, itemque *Accio* & *Aurelio*, *Manilioque* memorat Gellius: *Varronis* librum ſecundum Plautinarum quæſtionum Diomedes. Sed horum omnium labores pridem intercidere.

VII.

(d) *Gellius III. 3. e Varrone refert* Plautium fuiſſe quempiam Poetam Comœdiarum, cujus quoniam fabulæ Plauti inſcriptæ forent, acceptas eſſe quaſi Plautinas, cum eſſent non a Plauto Plautinæ, ſed a Plautio Plautianæ.

VII. *Acrosticha* sive versus nomina singulorum dramatum primis litteris indicantes, eorumque argumentum complexi, qui in codicibus & editionibus Plauti ante singulas fabulas leguntur, *Prisciano* nonnulli tribuunt, alii e stylo colligunt illa vel ipsius esse Plauti, vel alterius prope æqualis, ut visum Bocharto T. 1. Hierozoici p. 664.

VIII. Plauti Comœdiæ XX. primum prodiere Venetiis Anno 1472. fol. cura *Georgii Merulæ* Alexandrini, quem singularis studii ergo laude dignum, negligentiæ ac sexcentorum errorum arguit *Cornelius Vitellius* Corinthius. Hinc ut omittam editiones Tarvisinam & Daventriensem Anni 1482. & Brixiensem cum Commentario *Bernh. Saraceni*, quam procuravit Simon Papiensis: Venetasque cum commentario ejusdem Saraceni & *Jo. Petri Vallæ* 1499. 1511. fol. & Ulmensem A. 1499. Plautus cum commentariis *Jo. Baptistæ Pii* prodiit Mediolan. 1500. fol & cum *Burchardi Pyladis* Brixiani, &c. *Thaddæi Ugoleti* commentario Parmæ 1511. fol. Præterea cum notis Saraceni, Vallæ, Pii, Pyladis, Ugoleti & *Francisci Marii Grapaldi*, additis iconibus quibusdam ligno incisis, Venet. 151[illegible]. fol.

Commemorandæ porro veniunt editiones Argentinensis, curante *Mulingo*, quam laudat Taubmannus.

Lipsiensis singularum Plauti Comœdiarum Anno 1506. 1511. 1512. &c. fol.

Parisiensis, *Simonis Carpentarii* A. 1513. 8.

Florentinæ, Philippi Juntæ, A. 1514. & 1522. 8. cura *Nicolai Angeli* Buccinensis recensita. Exstat & editio Florentina, A. 1554. 8.

Aldina, Venet. 1522. 4.

Lugdunenses apud *Gryphium*, 1535. 1540. 8. 1554. 16.

Parisiensis apud *Rob. Stephanum*, exemplaribus viginti invicem collatis, A. 1535. fol.

Coloniensis *Gyberti Longolii* Ultrajectini, 1538. 8. apud Joannem Gymnicum. Prodierant etiam Comœdiæ Plauti selectiores cum notis Longolii Parif. 1530. 4.

Joachimi Camerarii, qui membranis antiquissimis Palatinæ postea illatis atque inde iterum ereptis Bibliothe-

cæ usus, plurima restituit, & quinque primum Comœdias recensuit, Anno 1545. 8. deinde totum Plautum A. 1551. & 1558. 8. Basileæ apud Hervag. cum fragmentis a *Georgio Fabricio* collectis, & præfixa ejusdem Camerarii de Carminibus Comicis dissertatione.

Plantiniana cum castigationibus ejusdem Camerarii, *Cœlii Secundi Curionis*, *Jo. Sambuci*, *Adr. Turnebi*, *Adriani Junii*, *Caroli Langii* & aliorum, Antvverp. 1566. 12. Genev. 1581. 1587.

Basileensis Hervagiana Anno 1568. 8. in qua præter castigationes jam memoratas Virorum doctorum & Caroli Langii lectiones in Plautum occurrit *Andreæ Alciati* Mediolanensis de Plautinorum Carminum ratione libellus, & Lexicon Plautinum.

Basileensis, *Andreæ Cratandri*, Anno 1573. 8.

Lambinianæ cum commentariis insignibus *Dionysii Lambini*, Paris. 1577. 1587. fol. Col. 1578. Genev. 1595. 1605. 1622. 4.

Plautus ex recensione Lambini Heidelberg. A. 1581. 8.

Plautus ex recensione *Jani Dousæ* filii, cum brevibus ejus animadversionibus, Antvverp. 1589. Lugd. Bat. 1595. Francof. 1610. 12.

Ex recensione & cum præfatione *Augusti Buchneri*, Witteb. 1640. 12. 1652. 1659. &c. Præfationem in posterioribus Plauti editionibus omissam queritur Tho. Crenius Vir Clar. parte 2 Animadv. pag. 2. De editione ipsa non præclare sentit Jo. Frid. Gronovius præf. ad Plautum.

Jo. Passeratii Commentaria in Plautum laudata Adriano Bailleto nusquam terrarum neque typis exscripta neque manu exarata comparuisse affirmat Ægidius Menagius T. 2. Anti-Bailleti p. 158. At in Philippi Labbei Bibliotheca nova MSS. p. 371. memorari video Passeratii Commentaria in Plauti Militem, Casinam & Mostellariam.

E recensione *Jo. Isaaci Pontani* Plautus prodiit Amstel. 1650. forma minore.

Præstantissimæ ad intelligendum hunc Comicum sunt editio-

editiones Taubmannianæ, quarum prima Francof. 1605. altera 1612. cum secundis *Frid. Taubmanni* curis, tertia post illius obitum (vita enim excessit Wittebergæ A. 1613. IX. Cal. April.) accedente eximii *Viri Jani Gruteri*, sed variis invectivis (e) in Jo. Philippum Pareum molesti, industria A. 1621. 4. Hæ editiones licet non usquequaque sunt emendatissimæ, primæ enim se ideo pudere scribit Taubmannus in litteris ad Godofr. Jungermannum datis prid. Cal. Septembr. A. 1606. & tertiam hoc nomine reprehendit Jo. Clericus Vir Cl. T. 3. Bibl. selectæ p. 364. seq. tamen contextum pluribus locis exhibent meliorem, ac præter luculentos commentarios, omnium quiqui ante Plauto manus admoverant industriam delibantes ac vincentes, fragmenta ex amissis Plauti Comœdiis post G. Fabricium diligentius collecta, tum hypobolimæa seorsim ad calcem conjecta, notisque illustrata exhibent. Eadem fragmenta deinceps subjuncta sunt Plauto cum Indice phrasium excuso Cothenis Anno 1620. 8. tum editionibus Plauti eximiis quas magno studio adornavit *Jo. Philippus Pareus* Francof. 1610. 8. Neapoli Nemetum sive Spiræ 1619. 4. & Francof. 1641. 8. tum illis quas cum variorum notis vulgarunt Lugduni Batavorum M. *Zuerius Boxhornius*, A. 1645. 8. a Nic. Heinsio exemplar manu *Josephi Scaligeri* notatum nactus, & Anno 1664. 1684. 8. *Jo. Frid. Gronovius* e sex Codd. MSS. atque ex sagaci ingenio non paucis Plauti locis novam lucem fœneratus.

In usum serenissimi Galliæ Delphini Plautus editus est a *Jacobo Operario* Constantiensi Presbytero, & Domus de charitate S. Mariæ Provisore Paris. 1679. 4. duobus Voluminibus, cum interpretatione sive paraphrasi & notis, omni-

(e) *Hæ totis plaustris etiam in Pareum effunduntur a Grutero in Epistola monitoria sub Christophori Pflugii typographiæ Schureriana præfecti nomine edita, tum in* ἀντιλήψει *Erfordiana & in Eustachii SU. P. Asini Cumani fraterculo e Plauti electis electo. Respondit Pareus non minus acerbe in provocatione ad senatum Criticum pro Plauto, & in Analectis Plautinis, quæ thesauro sive Faci Artium Gruteriana tomi septimi instar maligne subjuncta sunt.*

omniumque (f) Indice Vocabulorum, quod ne sæpius monere necesse sit, semel annotasse sufficiat ita adornatas esse omnes auctorum editiones quas moderantibus Carolo Sanctamauræo Montauserii Duce, Jacobo Benigno Bossueto (g) Episcopo Condomensi atque inde Meldensi, & Petro Daniele Huetio Episcopo hodie Abrincensi doctrinæ & ingenii laude illustrissimo, in Delphini usum Galli vulgarunt.

Prodiit etiam Plautus cum variis lectionibus in Corpore Poetarum Latinorum Genev. 1603. 1611. 4. & ex *Francisci Guieti* Critici severissimi recognitione, addita Gallica interpretatione prosaria *Michaelis Marollesii* Paris. 1658. 8. Ab eo tempore *Anna T. Fabri* filia quasdam Plauti Comœdias, Amphitruonem puta, Rudentem atque Epidicum nova veste eleganti Gallica induit, notisque & dramatum ad leges theatri examine illustravit, Paris. 1683. Amst. 1691. 12. tribus Voluminibus. Hæc Plautum Terentio ita notat præstare ingenio & inventione atque apparatu, ut Terentius vincit arte & dictionis elegantia.

IX. Praeterea Plauti Comœdiis lucem attulere *Justus Lipsius* (h) in Antiquarum Lectionum libris quinque, usus qua-

(f) *Multi reprehenderunt, quod in Indicibus hisce laboriosis sane ac perutilibus nulla tamen phrasium ratio habita est, neque acceptionis variæ vocabulorum, ut laudatissimo studio factum est in Indicibus Matthiæ Berneggeri, Jo. Freisheimii &c. sed hæc simplicia & nuda modo exhibentur, atque parum utilis sive superstitiosa potius diligentia jactatur in ejusmodi qualia nemo sanus requisierit uti sunt* &, est, qui *&c. Praetereo quod librariorum vitio numeri interdum perperam positi, vocabulaque omissa, ut in Plauto ipso annotavit Tho. Crenius T. V. Animadvers. p. 197.*

(g) *Diem obiit supremum An. 1704. 12. Aprilis, ætat. 78. Vide Ephemerides Parisienses ejus anni p. 905. seq. edit. Amstelod.*

(h) *Is Lipsius cum Eloquentiam publice doceret in Academia Jenensi, his verbis solebat studiosæ juventuti lectionem Plauti commendare, ut video a quodam ejus auditore annotatum:* Diligenter legite Plautum, plus est doctrinæ in Plauto quam in Terentio. nihil potest utilius legi post Ciceronem, hic est, qui proprietatem, qui puritatem suppeditat, qui urbanitatem, jocos, sales & eam Atticorum Venerem quam frustra in

quatuor Codd. MSS. *Hermannus Buschius* in decimationibus Plautinis: *Janus Mellerius Palmerius* in spicilegiis, Tom. V. Facis Artium Gruterianæ. *Janus Guilielmus* in quæstionibus Plautinis, Paris. 1583. 8. & jam dictæ Facis Artium Tomo III. *Janus Dousa*, Pater, in Centurionatu sive Plautinarum explanationum libris IV. Lugd. Bat. 1587. 12. Francof. 1600. 12. *Janus Gruterus* in IX. libris suspicionum, Witteberg. 1591. 8. *Caspar Scioppius* in suspectarum lectionum libris V. quibus amplius ducentis locis Plautus castigatur & illustratur, Norimb. 1597. 8. *Jo. Meursius* in Curis Plautinis, sive parte priore Exercitationum Criticarum, Lugd. Bat. 1598. 8. *Valens Acidalius* in libris viginti divinationum & interpretationum Plautinarum, Francof. 1607. 8. & Tomo VI. Facis Artium Gruterianæ. *Franciscus Dissaldeus* in animadversionibus ad Plautum, Salmur. 1611. 8. *Jo. Philippi Parei* Lexicon Plautinum editum Hanoviæ 1634. 8. Ejusdem Calligraphia Plautina, Commentarius de metris Plautinis, de imitatione Plauti Terentiana, de vita & scriptis Plauti dissertatio. Electa denique & analecta Plautina, ut animadversiones quas Clarissimus vir Petrus Francius ineditas habuit omittam. Analectis in Tomo VII. Facis Artium subjiciuntur *Jo. Brantii* breves notæ in Plautum, *Georgii Reiteri* censura in aliquot loca Plauti, & variæ lectiones e tribus Caroli Langii Codicibus MSS. Videndus quoque in varia Plauti loca *Octavius Ferrarius* vir doctissimus lib. II. electorum cap. 27. seq. *Simonis Ulrici Pistoris* animadversiones in Plautum affectæ, lucem opinor haud viderunt, laudatæ & inspectæ Taubmanno. *Henrici Stephani* dissertatio de Plauti latinitate, ejusdem libello de latinitate falso suspecta subjicitur Paris. 1578. 8. *Franciscus Floridus Sabinus* in dissertatione adversus calumniatores Plauti, vulgata Basil.

---

in reliquo Latio quæras. *Norunt tamen studiosi fugiendos esse in illo Comico non minus putidos quosdam & obscœnos sales, quam obsoleta verba, quæ longe plura e deperditis quoque Plautinis Comœdiis annotarunt Fulgentius Planciades, Nonius, Festus.*

Basil. 1540. atque in editione Plauti Pareana, & *Benedi-ctus Florettus* in Apologia pro Plauto, quam ex Hetrusco Idiomate vertit latine Janus Panelius, Middelburgensis, & Philippus Pareus edidit additam commentario ejus de particulis latinæ linguæ A. 1647. 12. Hi Plautum extollunt contra judicium (i) Volcatii Sedigiti, Horatiique probatum Danieli Heinsio in diss. quæ Terentii quibusdam editionibus præmitti solet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adversus Naugerium in diss. de Criticis p. 16. seq. & 27. -- 34.

Georgii Cassandri sententiæ selectiores ex Plautinis Comœdiis, una cum scholiis in loca obscuriora prodiere Gandavi 1536. 8. ut omittam *Georgii Fabricii* e Plauto & Terentio collectas sententias, *Reineri Neuhusii* electa Plautina ac Terentiana, *Christophori Vladeraccii* flores Plauti, *Bernhardi Heupoldi* Plautum redivivum, sive sententias e Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiæ studiosis offertur in *Augustini Gambarelli* libello quem inscripsit: Opposita sive Antitheta e Plauto, Terentio & Cicerone, Mediol. 1606. 4.

Denique *Caspar Sagittarius* Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac scriptis Plauti, Terentii ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla a me ante omissa, ut Lælii Patavini notas in Aulularian, Epidicum, Bacchides, Mostellariam & Pseudolum: Lodevei Odeberti Eduensis in Amphitruonem, Hasenmulleri in Aulula-riam &c.

X. Joannes Philippus Pareus editioni suæ Plauti præclaræ quam Neapoli Nemetum prodiisse dixi Anno 1619. 4. subjecit antiquam Comœdiam (k) quæ inscribitur *Querolus*

(i) *Sedigitus apud Gellium XV.* 24. *Horatius in Arte Poet. v.* 270. *seq. Confer si placet G. Jo. Vossium II.* 23. *Institut. Poet. & Franciscum Vavassorem de ludicra dictione p.* 160. *seq.*

(k) *Scripta est sermone Poetico non tamen accurata certaque pedum ratione observata, unde* clodo pede incedere *se affirmat in prologo, ad quem vide sis notas Petri Danielis. Recte igitur* drama prosaicum *vocat G. Jo. Vossius c* 2. *de natura Poetices, &* fabulam prosam *Tho. Reinesius p.* 175. *Epist. ad Bosium.*

rolus sive Aulularia, diversa ab Aulularia quam inter Plautinas jam posui. Hæc primum in lucem prolata est a *Petro Daniele* Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodiit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Rittershusii* & *Jani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia quam elegis pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia sæculi XIV. a CHRISTO nato clarus. Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. Etsi vero Querolus illa in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur a Servio in III. Æneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisberiensi II. 2. Policratici & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniori tribuitur a Casp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certe minime est, quoniam auctor ipse in prologo hanc fabulam *investigatam Plauti per vestigia* profitetur, & pag. 34. locum profert e Ciceronis Oratione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcumque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel e Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere sive æquare; quamobrem *Rutilium* cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (1) haud putant diversum esse a Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Queroli existimari *Gildam Badonicum*, qui post medium sæculi a CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo Fridericus Gronovius IV. 18. de sestertiis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam*, *Anacharsin Britanniæ*. Sed vereor ne ansam huic sententiæ parum verisimili dederit toto cælo diversa ab hoc dramate Epistola Gildæ Sapientis de excidio Britanniæ & Castigatio ordinis Ecclesiastici, quæ *liber Querulus* inscribitur in Codd. MSS.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Comœdiam Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non ma-

(1) *Vide Vossium de Poetis Latinis p. 59. & Paulum Colomesium ad dialogos Gyraldi de Poetis p. 431.*

magis Plauti est hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, sub cujus nomine illud Lucæ Anno 1583. 8. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, si placet, quæ dixi inferius ubi recenseo Fragmenta veterum Comicorum Latinorum.

SUPPLEMENTUM

Ejusdem Capitis ex Tomo altero Bibliothecæ Latinæ.

DE M. ACCIO PLAUTO Umbro Sarsinate. (a)

PLAUTUM *ad exemplum Siculi properare Epicharmi* scripsit Horatius, (b) non tam quod ejus fabulas expresserit, quam quod ut ille Græcas, sic hic Latinas Comœdias cum singulari laude composuerit. Quintiliani tamen judicio X. 1. in Comœdia maxime claudicant Latini nec comparandi Græcis sunt, licet Varro dicat Musas, Ælii Stilonis sententia Plautino sermone locuturas fuisse si Latine loqui vellent: licet Cæcilium veteres laudibus ferant, licet Terentii scripta ad Scipionem Africanum referantur, quæ tamen sunt in hoc genere elegantissima & plus adhuc habitura gratiæ, si intra versus trimetros stetissent. Sane Muretum si audimus lib. XVI. cap. 13. Var. Lect. cui acutissimus Burmannus ad Quintilian. pag. 913. assentitur, si Plautino ore loquerentur Musæ, meretricio sæpius quam virginali more locuturæ essent, & plebejo quam honesto.

In Rabani Mauri libro II. de arte Grammatica Tom. 2. Opp. pag. 46. edit. Colon. 1627. fol. Horatio teste laudato afferuntur hi versus:

Dicitur & Plautus vexisse poemata thespis
Quæ canerent agerentque infecti fæcibus ora.

Sed ex Horatii arte poetica v. 276. obviū erat emendare: *Dici-*

(a) *Arnoldus Pontacus ad Eusebii Chron, p. 462.*
(b) *Horat. lib. 2. Epist. I. v. 58.*

Dicitur & plaustris vexisse poemata Thespis.

Eadem pagina apud Rabanum: *Poetæ primi Comici, Suffurim, Bullus & Magnes.* Lege: *Susarion, Mullus & Magnes.* ex Diomedis lib. III. pag. 486. Sequitur apud Rabanum: *Secunda ætate fuerunt Aristophanes, Eupolis & Horatius* (lege *Cratinus*) *qui & principum vitia insectati acerbissimas comœdias composuerunt. Tertia ætas fuit Menandri, Phili* (fortasse *Philippidis*) *& Philemonis, qui omnem acerbitatem comœdiæ mitigaverunt, atque argumenta multiplicia græcis erroribus* (Diomedes, *autoribus*) *secuti sunt. Ab his Romani fabulas transtulerunt, & constat apud illos primo Latino sermone comœdiam Libœum* (lege *Livium*) *Andronicum scripsisse.* Corruptissimus etiam locus apud eumdem Rabanum pag. 47. *Cujus planipedis acta togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit, Datur inest Scaurus exsultat planipes.* Lege ex Diomede p. 487. *Cujus planipedis* (sive mimi) *Atta, togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit: Daturin' estis aurum? exsultat planipes.*

S. Hieronymus Epist. 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi: *Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres comicos* (Græcos) *interpretati sunt. Numquid hærent in verbis? ac non decorem magis & elegantiam in translatione conservant?*

Rufinus eidem Hieronymo objicit, quod in Monasterio Bethlehem pueris ad discendum DEI timorem sibi traditis, Maronem suum, Comicosque Plautum & Terentium ac Lyricos & Historicos auctores exposuit. Nimirum non putavit timori DEI adversum esse Hieronymus, efficere ut lingua Græca & Latina & suavitates atque elegantiæ, quæ in Ethnicorum libris exstant, non fugerent Christianos, & ab illis intelligi atque in usum verti possent. Nihilominus majus merito studium idem posuit in CHRISTI fide & obsequio teneris animis instillando.

Utinam, quod questus olim Plautus fuit Rudente IV. 7. 23. id solis Comicis in scena, non in cathedra etiam Philosophis, & sacris Concionatoribus de suggestu identidem esset conquerendum:

Spe-

Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapientis mores monstrabant poplo:
Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

Plauti quas habemus Comœdias, collocatas ordine literarum a *Prisciano* putant, qui *Acrosticha* singulis Comœdiis præmissa (c) ad eumdem referunt, quod tamquam incertum & non magnæ rei relinquo.

Amphitruo Tragico-comœdia dicitur a Luctatio ad Statii 4. Thebaid. v. 147. Versus CLXXXII. sive scenas tres *Amphitruoni* post Actus IV. scenam 2. a recentiore manu adjectas, perperam pro genuinis Plauti habuerunt Pylades Brixianus aliique. In Plauto Taubmanni ad calcem voluminis rejecti leguntur, pag. 1271. seq. A Plauti dictione abire, magisque tumentia esse, & vetera licet, tamen omnino sequioris ævi adjectamenta notat Vossius lib. 1. de vitiis sermonis cap. 27. In Plautinis suis exemplaribus non reperiri testatur Jac. Mosantus Briosius p. 105. Epist. Amphitruonem Plauti Hispanice vertit D. Villalobos, Hispali 1574. 8. Imitatus est in Amphitruone suo Jo. Baptista Poquelinus Molierius, ac Bælio judice longe post se reliquit. Imitatus etiam est Italus Poeta sive Boccacius sive alius in dramate cui titulus: *Gieta e Birria*. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia Tom. VI. p. 236.

Asinariam Plauti imitatus est, & ad sacrum argumentum de Saule filiam Davidi dote cruenta præputiorum Philistæorum despondente deflectit *Jo. Burmeisterus*. Luneb. 1625. 8.

Aulułariam versibus Germanicis ut illa ætate rudibus reddere non dubitavit quidam *Joachimus Greff*, Zwickaviensis Magdeburg. 1535. 8. Sed meritam ingenii laudem ætate nostra tulit *Molierius* (d) Comicorum Gallicorum prin-

(c) *Vide Volum. 1. hujus Bibl. pag. 8.*

(d) *Molierius* Plautus nostri sæculi *vocatur a clariss. Burmanno p. 91. ad Petronium.*

princeps, qui ex Aulularia Plauti *Avarum* ſuum expreſſit amœniſſima imitatione. Supplementum Aululariæ neſcio an diverſum ab editis, de quo Goldaſtus in litteris MSS. ad Johannem Meurſium XI. Kal. Nov. 1604 *Supplementum Aulularia illud quæro quod Camerarius ait apud Georg. Fabricium vidiſſe, non quod abs te* (e) *editum. Numquid ſuper eo aliquid ex Scaligero? tenta & vale, mi Meurſi, ac amicitiam noſtram fove.* Camerarii verba ſunt: *Noſter quidem Fabricius annotarat quædam Romæ reperta, quibus ſupplerentur hæc deficientia, ſed ne illa quidem ſatis Plautina, neque cauſa cur adjici vellemus, viſa fuit.* Sane præter illud ſupplementum verſuum CXXII. quod *Codro Urceo* (f) Profeſſori Bononienſi debemus, quodque incipit: *quod non habeo. LY. feram, Velis nolis cum te quadrupedem ſtrinxero:* exſtat aliud brevius XXVIII. verſuum, quod incipit: *Quid hic quondam pervicus addit?* quod ante *Meurſium* variæ Plauti editiones exhibuerant, ut Simonis Carpentarii Pariſienſis, Lugdunenſis Gryphii, Giberti Longolii Colonienſis & Hervagii Baſileenſis, neque aliud a Camerario innui ſuſpicor. Eo puto etiam pertinere quod legas in Pithœanis, *il ya quelque choſe au Plaute de Gryphe, qui n'eſt pas aux autres.* Præter hæc duo exſtat etiam ſupplementum recentius verſuum CCLXXV. *Martino Dorpio* (g) auctore, cujus initium: *Non feram, carnifex.* Nec non aliud *Joachimi Camerarii* ipſius: aliud item *Georgii Reinmanni Leibſcutz*, Profeſſoris Regiomontani. Prodiit ſeparatim Plau-

(e) *In Meurſii curis Plautinis Lug. Bat. 1599. Confer Plautum Taubmanni p. 1279.*

(f) *Codrus Urceus lepidi vir ingenii obiit Bononiæ A. 1500. ætat. 54. cujus vita ſcripta a Bartholomæo Blanchino exſtat ad calcem Urcei operum junctim excuſorum A. 1540. De eodem conſulendus Bernardus Moneta in obſervationibus Gallice editis ad Menagiana Tom. IV. p. 150. ſeq. & Memoriarum literariarum ſcriptor, editarum Gallice A. 1716. 8. Tom. 1. pag. 331. ſeq.*

(g) *Martinus Dorpius vir egregius & amicus Eraſmi in flore ætatis exſtinctus Lovanii A. 1525. De eo Valerius Andreas in Bibl. Belgica & in Athenis Belgicis Franciſcus Swveertius. Rich. Simon Tom. 1. Bibl. ſelectæ pag. 88. Jo. Clericus Bibl. ſelectæ Tom. V. p. 210. ſeq. &c.*

Plauti Aulularia cum Urcei supplemento, Daventriæ 1512. 4. & Argentorati 1514. 4. & adjuncto altero longiore Martini Dorpii, Antvverp. 1537. 8.

Captivos Plauti Joach. Camerarius putabat intercidisse, huic autem quæ ætatem tulit Comœdiæ titulum fuisse *Captivi duo*. Illam elegante prosa Gallica nuper donavit præstantiss. Vir Petrus Costeus Paris. 1713 & Amstelod. 1716. 8. Gallice & Latine cum notis. De spatio temporis quod ad actionem hujus dramatis requiritur, num ad leges theatri sit exactum, vide si placet Anonymi Criticas Observationes, quæ editæ sunt in Historia Critica Reip. litterariæ celeberrimi Massoni Gallice edita T. XIII. p. 1. & laudati Costei Epistolam in Novellis Reip. litterar. A. 1716. pag. 464. Memoriis Trevoltinis A. 1716. Jul. p. 1388. & A. 1717. pag. 317. Historia Critica Reip. litterar. Tom. XIV. p. 56. *Hällische Nachlese der Neuen* Bibliothec. V. p. 404.

De *Casina* Plauti, ejusque latranti nomine adeundus etiam Desiderius Heraldus animadversionibus in Salmasii observationes ad Jus Atticum & Romanum lib. 2. cap. 27. p. 189. seq. qui tamen non persuadet, cum apud Plautum *latratæ* pro *latranti nomine* scribendum conjicit, quod Casinam omnes latrarent scilicet, hoc est poscerent & super qua sortitiones fierent.

In *Menæchmos* lepida exstat Angeli Politiani præfatio inter ejus Poemata in Operibus Politiani, & Tom. 2. Delic. poetar. Italorum p. 363. Menæchmi Plauti & Miles gloriosus Hispanice versi prodiere A. 1555. forma minore. Militem Italica prosa reddidit Cælius Calcagninus.

De Punicis in Plauti *Poenolo* videndus etiam If. Casaubonus in Casaubonianis, editis nuper ab nostro Jo. Christophoro Wolfio, pag. 121. Athanasius Kircherus in prodromo Copto pag. 179. Bernardus Aldrete in Antiquitatibus Africæ & Hispaniæ, Hispanica lingua vulgatis p. 207. Antonius Bynæus de Natali CHRISTI p. 102. & Olaus Rudbekius T. 3. Atlanticæ pag. 731. seq. Ad dialectum Aramæam refert Georgius Henricus Saphunius in com-

commentatione erudita ad Plauti Punica, quam edidit Lipsiæ 1713. 8. Vide Acta Eruditorum T.V. supplementi pag. 421. Specimen divinationum suarum in Poenolum Plauti memorat Thomas Erpenius Epistola ad Casaubonum, quæ inter Casauboni Epistolas pag. 661. legitur edit. novæ in fol. Linguam Punicam in hodierna Melitensi superesse, specimine linguæ Punicæ, Marpurgi A. 1718. 8. edito demonstratum ivit exquisitæ eruditionis & præclari ingenii vir Jo. Henricus Majus, filius, humaniorum litterarum in Giffensi Academia dignissimus Professor.

Rudentem, Anna Daceria, quæ eleganti illam fabulam veste Gallica induit, inscribit *Felix Naufragium*. Eam e Diphilo Plautus transtulit, fortasse ex ejus ἀνασωζομένοις.

Trinummum ex Philemonis Comici Græci Θησαυρῷ expressum constat. *Henningi Succovii* commentarius in Trinummum vidit lucem Francof. 1643. 8.

Inter deperditas Plauti fabulas ex Terentii testimonio referuntur *Commorientes*, & tamen hanc quoque Varro videtur Plauto abjudicasse. Pro *Leones Gemini*, sunt qui legunt *lenones*. Possent & catalogo deperditarum inseri *Parasitus* (supra, *Medicus*:) *Patina* sive *Patinaria*, (nisi eadem hæc fuerit cum Casina:) Phasma (nisi eadem cum Mostellaria) & *Sisennaria* (nisi falsa lectio Camerarium deceperit.)

Veteribus Grammaticis quorum monumenta Plauto illustrando destinata non tulerunt ætatem, addendus etiam *Q. Terentius Scaurus*.

Plauti Comœdias XX. primum e MS. Florentino in lucem *Georgius Merula* Alexandrinus Statielensis protulit, Venetiis 1472. fol. opera & impendio Joannis de Colonia Agrippinensis & Vindelini de Spira: & Tarvisii 1482. fol. opera & impendio Pauli de Ferraria atque Dionysii de Bononia. Sed annotamenta ejus & Plautinæ quas promittit quæstiones dubito an viderint lucem. Cornelius Vitellius de observatione dierum, mensium, annorumque ad Pyladem Buccardum Brixianum: *Habeo sexcentos & amplius errores ipsius* (Merulæ) *ex commentariis Juvenalis & Oratio-*

nis in Ligarium ac emendatione Plauti, Columellæ, Catonis Censorii, & Varronis collectos, quos jam edidissem, nisi exspectarem ipsius quæstiones Plautinas, *quas jam decem annos in utero gestat, & adhuc* (A. 1481.) *non modo non parit, sed ne parturit quidem, cum ei opus sit recantare, quæ in toto Plauto depravavit*. Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia T. XVII. p. 297. seq.

Post Merulam recognitæ Plauti Comœdiæ ab ejus discipulo sunt *Eusebio Scutario*, Vercellensi, Mediolan. 1490. fol. in officina egregii mancipis Ulderici Scinzenzeler, ipsius & magistri Joannis Legnani opera & impendio.

A *Jo. Petro Valla*, cum cujus commentario & *Bern. Saraceni*, sine anni nota Plautum habeo editum Venetiis, fol. ut omittam editionem hujus Comici Venetam A. 1495. 4.

A *Pylade Buccardo* Brixiano, Brixiæ 1506. fol. qui Plautum termille amplius erroribus a Saraceno & Pio corruptum queritur.

Editionibus Venetis A. 1499. & 1511. præter Bernh. Saraceni Veneti & Jo. Petri Vallæ Placentini notas, additi etiam commentarii *Jo. Baptistæ Pii* Bononiensis. Sed castigationes & retractationes notarum suarum in Plautum Pius subjecit commentariis suis in Lucretium editis Bonon. 1511. fol. & Paris. 1514. fol.

Plauto expoliendo præterea tum insudavit *Adolphus Mulingus*, Argentoratensis A. 1508. In Parmensi vero editione An. 1511. fol. præter *Pyladis Buccardi* Brixiani scholia in quinque priores Comœdias, occurrunt ad undecim sequentes & principium Rudentis, hypomnemata *Thaddæi Ugoleti*: commentarii *Francisci Marii Grapaldi*, & in reliqua *Georgii Anselmi* Epiphyllides. In Parisiensi Anno 1513. quam curavit *Simon Carpentarius*, primum editum est supplementum Aululariæ quod deinde Gryphius, Meursiusque vulgaverunt. Aldina editio A. 1522. 4. in titulo ipso carmina Plauti magna ex parte in mensum suum restituta promittit, & Franciscus Asulanus in præfatione profitetur se exemplar ab Aldo & Erasmo castigatum typographis exscribendum proposuisse. *Joachimus*

Came-

Camerarius de Plauto inprimis præclare meritus, usum se esse testatur membranis antiquis *Viti Verleri* Franci, quem Lipsiæ Comœdias Plautinas interpretantem audiverat; quamquam vero privilegium Friderici I. Imperatoris, quod in quinquennium accepit Camerarius pro editione scriptorum suorum quorumcumque ad humaniores literas spectantium, jam datum est Anno 1538. 26. Novembr. in quo Plautinarum etiam emendationum fit mentio, nihil tamen ex illis lucem videtur vidisse ante A. 1545. quo Lipsiæ in 8. ex officina Valentini Papæ Camerarius edidit a se recensitas illustratasque Amphitruonem, Asinariam, Curculionem, Casinam atque Cistellariam: Nisi quod jam A. 1536. 8. Magdeburgi, edente Georgio Majore, prodiere Captivi, Aulularia, Miles, Menæchmi, Mostellaria & Trinummus, emendati & numeris restituti ab eodem, ut non dubito, Camerario, licet nomen suum proditum vetuit. Quod itaque in Catalogo Bibl. publicæ Leidensis novissimo p. 271. mentio fit Comœdiarum Plauti viginti per Joachimum Camerarium editarum Basileæ Anno 1538. 8. putem ego errorem esse pro 1558.

Rob. Stephani editio Aldum secuti prodiit Paris. 1529. fol.

Plautus cum variis Lect. ex Lambini & aliorum variorum observatione adscriptis. Lugd. apud Sanctandreanum. 1587. 8.

Lambino notas suas in Plautum retractanti manus injecerunt fata, cum pervenisset ad tertiam decimam comœdiam. Cetera peregit Collega ejus *Jacobus Helius*, Græcarum literarum Regius Professor.

Plautum a se emendatum promisit in publicum emittere elegantissimus *Muretus* pag. 178. b. notis ad Terentium. *Gabriel Faërnus* quoque qui in restituendo Plauto multa Camerarii laboribus accepta libenter retulit: & *Latinus Latinius*, opera etiam Longolii adjutus. Vide Latinii Epistolas Tom. 2. pag. 43. Etiam *Antonius Panormitanus* sui in Plautum Commentarii meminit in Epistolis suis pag. 19. 22. 51. 99. &c.

Jani Gruteri editio castigata ad Codices Palatinos Anno 1592. tanto minus prætereunda, quod illa prima est in qua Comœdiæ singulæ actibus & scenis, versuumque numeris magno lectorum commodo distinguuntur. Grutero iniquior Jo. Philippus Pareus, de quo suo quondam discipulo Gruterus queritur Epist. 121. 122. post Gudianas: nec Pareo parcit in scriptis suis Gruterus. quam miseram virorum doctorum certantium invicem maledictis conditionem merito dolet Michael Piccartus literis ad Jo. Kirchmannum, post Gudianas pag. 260. atque acerbe nimis, novisque maledictis exagitat Jac. Gretserus lib. I. rerum variarum, Ingolstad. 1628. 8. capite IX.

Plautus cum non contemnendo indice dictionum & phrasium excusus Cothenis 1618. 8.

Editionem Plauti *Taubmannianam* Anni 1621. minus emendatam esse monet etiam Tho. Crenius parte XVI. animadvers. Historico Philologicar. pag. 221.

Editio Plauti *Pareana* quæ Spiræ 1619. 4. prodiit, a *Jo. Gravio* collata cum MSS. & passim castigata fuit in Bibl. Jo. Mori Eliensis in Anglia Episcopi.

Jo. Fridericum Gronovium in Plauto, senariorum versuum rationem non satis habuisse perspectam, arguit Rich. Bentleius V. C. in emendationibus ad Menandri reliquias pag. 54. cui facile fuerit loca illa monstrare, atque ita lectores sibi obstringere.

De Corpore Poetarum Latinorum Genevæ, Lugduni & nuper præstantissimo viro Michaele Maittaire curante Londini edito, in quo & ipse Plautus obvius, dixi infra lib. IV. cap. 1.

Jacobus Operarius * qui Plautum in usum Delphini vulgavit, testatur se usum fuisse ineditis notis *Jacobi Corbinelli* Florentini, ad oras editionis Plauti a Sambuco factæ, manu auctoris adscriptis. *Lævini Torrentii* notas & castigationes ex Codice illius qui erat in Bibl. Gudiana, servo adscriptas huic in usum Delphini publicatæ editioni manu

* *Giornale de' letterati di Roma, A. 1679. pag. 39.*

manu præclari viri & amici Jo. Christiani Wolfii.

Ad *Janum Hautenum* de versione ipsius *Belgica* aliquot Plauti Comœdiarum, hendecasyllabos Justi Lipsii habes in ejus poematis num. 17.

Novissime binas metaphrases amœnas Plauti nacti sumus sermone Gallico prosario, alteram *H. P. Limierii*, pluribus aliis scriptis & Ludovici XIV. Galliarum Regis historia clarissimi, qui Captivos ex Costei, Amphitruonem, Epidicum & Rudentem ex Daceriæ interpretatione servavit, notasque adjunxit: Stichum vero & Trinummum totidem versibus Gallicis reddidit. Hæc versio Latinis Plauti ex adverso positis lucem vidit Amstelodami 1718. 12. decem Voluminibus. Alteram debemus ex Benedictino celeberrimo *Gueudevillio*, cujus versionem Moriæ Erasmi & dissertationes Atlanti Historico insertas aliaque ingenii monumenta habemus. Hujus Plautus circa idem tempus sumtu Petri vander Aa prodiit Leovardiæ octo Voluminibus, in quo & dramata quæ Costeus & Daceria verterant ex nova Gueudevillii interpretatione comparent, & notæ singulis Comœdiis ab interprete sunt adjunctæ. Qui utramque translationem inter se & cum Latino Plauto conferent, (h) fatebuntur illam Limierii adstrictiore ac modestiore toga: hanc Gueudevillii fluxa magis magisque Comica veste incedere. In utraque nonnulla notant Acta Eruditor. A. 1719 pag. 329.

Loca in quibus Ciceronem cum Terentio, Terentium cum Plauto comparat *Gaudentius Merula* in dialogo, petiit magnam partem e Camerarii commentario ad lib. I. Tusculanarum dispp. Ciceronis, ut notavit Antonius Majoragius in Apologia contra Merulam p. 28.

Loca Plauti quæ *imitatus* videtur *Terentius*, singulis pagi-

(h) *Journal. Historique Amst. 1719. Jan. pag.* 19. il semble que Mr. Limiers s'attache d'avantage à son original, & qu'il en fait mieux sentir le veritable caractere: & que le Sr. Gueudeville est plus badin, plus vif, plus bouffon. *Confer Acta Erud. A. 1719. pag. 335. Journal. literaire Tom. IX. pag. 485. Histoire critique de la Rep. des lettres Tom. XV. p. 396. Bibliotheque ancienne & moderne de Mr. le Clere T. XI p. 220 &c.*

paginis singulari studio annotata sunt in editione nitida Terentii, quam adornavit *Martinus Hugenius* Amst. 1710. 8.

Jo. Philippi Parei electa Plautina perstringuntur in libro qui inscribitur *Asini Cumani fraterculus ex Plauti electis electus* per Eustathium Svvartium. 1619. 8. Reineri Neuhusii electa Plautina ac Terentiana prodierunt Amstelod. 1646. 12.

Benedicti Floretti Apologiam pro Plauto ex ejus progymnasmatis poeticis * petitam Latine ex Italico sermone convertit Janus Panelius Middelburgensis, Philippus vero Pareus eam subjunxit commentario suo de particulis latinæ linguæ. Francof. 1647. 12.

Plauti editionem adornare voluit *Josephus Scaliger*, ut notatum Clariss. Almeloveenio in Bibliotheca promissa & latente pag.51. Notas quasdam Scaligeri MStas, quemadmodum & emendationes *Salmasii* servat Bibliotheca publica Leidensis, in qua præter Aululariam in membraneo Codice cum Variis Lect. ex Codice Pithoei, obvii etiam tres Codices membranacei Comœdiarum octo, & alius in charta. *Antonius* etiam *Clementius*, Plautum recensere instituit, ut disces ex Epistola IX. Merici Casauboni A. 1657. ad eum scripta. *D. Casparis Erasmi Brochmandi* prælectiones ineditæ in quasdam Plauti Comœdias, Hafniæ adhuc asservantur.

Basileæ ex officina Hervagiana per Eusebium Episcopium 1568. 8. prodiit Volumen hoc titulo: Eruditorum aliquot virorum de Comœdia & Comicis versibus commentationes, itemque in Plautum annotationes & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur *Lilii Gyraldi* ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comœdia ejusque apparatu, p. 1. & *Julii Cæs. Scaligeri* de Comœdiæ origine, & de comicis versibus, ex ejus opere de Poetica; p. 32. *Andreæ Alciati* de Plautinorum carminum ratio-

* *Hæc progymnasmata Italice edita Florentiæ 1639. 4. quinque voluminibus, & accessiones A. 1661. 4.*

ratione p. 71. & Lexicon breve vocum Plautinarum p. 79. *Joach. Camerarii* de Comicis versibus pag. 126. & in Plauti Comœdias annotationes ab ipso autore correctæ & auctæ pag. 153. *Caroli Langii* Variæ Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. *Adr. Turnebi* in Plautum observationes ex libris Adversariorum. p. 333. *Hadr. Junii* p. 336. *Cælii Secundi Curionis* Plautinæ Lectiones p. 340. ---- 343 : & 355 - 364. Loci ex XLI. amissis Comœdiis citati pag. 344. Loci ex Comœdiis quæ exstant citati qui in nostris Codicibus non reperiuntur, p. 352 - 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepi editionem Plauti Dousianam, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumeris locis Josiæ Merceri & alterius viri docti manu castigatam e MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codex insignis membranaceus, qui olim fuit Hieronymi Suritæ, Cæsaraugustani, postea pervenit ad illustrem Prid. Adolphum Hansem ab Ehrencron. Vide Catalogum ejus Bibliothecæ p. 420.

Subactius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendandi Plautum Terentio prælatum esse a Scioppio in Epistola de compendiosa Linguæ Latinæ exactius cognoscendæ ratione, quæ ejus lucubrationi de arte Critica præmittitur. Confer Morhofium III. 4. Polyhist. pag. 623. seq. Ceteroqui norunt omnes, proprietatis & leporis linguæ Latinæ Magistrum Plautum esse utique egregium.

Plenus ingeniosis dictis ac facetiis est hic Comicus jocisque, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amœnis & honesto homine haud indignis. Itaque illustrissimus Cardinalis *Henr. Norisius* Johannem Harduinum, & Franciscum Macedo, cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententiis vel repressit vel elusit. Vide Norisii parænesin ad Harduinum & Annibalis Corradini Veronensis (quo sub nomine idem Norisius latet) Thrasonem seu militem Macedonicum Plautino sale perfrictum. Amstelod. 1709. 8.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum & pru-

prudentium monitorum Plautus ſuppeditat copiam, ex quibus unicum hoc loco adſcribā ex Perſa Act. IV. Scen. 4.

Satin' Athenæ tibi viſæ fortunatæ atque opiparæ?
Si incolæ bene ſunt morati, pulchre munitas arbitror,
Perfidia & peculatus ex urbe & avaritia ſi exſulant,
Quarta invidia, quinta ambitio, ſexta obtrectatio,
Septimum perjurium, octava indiligentia,
Nona injuria: decimum quod peſſimum aggreſſu ſcelus.
Hæc niſi inde aberunt, centuplex murus rebus ſervandis
parum eſt.

Hermanni Buſchii decimationes Plautinæ Pariſ. 1521. 4. editæ ſententias e Plauto excerptas cum ſcholiis in tironum uſus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit feſtivum delectum ſententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Perſio, Lucano, Seneca, Lucretio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo & Claudiano, cum indice ſententiarum & proverbiorum. Spectat huc etiam Sapientia ſcenæ Romanæ, cum notis nuper edita a V. C. Chriſtoph. Auguſto Heumanno, Iſenaci 1716. 12. Vide Acta Erud. illius anni p. 325.

Georgii Fabricii ſententiarum e Plauto & Terentio decerptarum libri duo prodiere Lipſiæ 1558. 8.

Queroli auctorem non eſſe *Gildam*, ipſe deinde Pareus a Reineſio monitus agnovit. Vide Reineſii Epiſt. XXXIX. ad Boſium pag. 175. Gildæ liber de excidio Britanniæ occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunenſ. pag. 707. De illo libro adi ſi placet Jac. Uſſerii Antiquitates Eccleſiarum Britannicarum cap. XIV. & de Gilda Taubmannum ad Plautum pag. 1498. Cavei Hiſt. literar. Script. Eccleſ. ad A. 581. & Acta Sanctor. T. 2. Januar. pag. 952. ſeq.

M. AC-

M. ACCII
PLAUTI
COMOEDIAE
VIGINTI.

M. ACCII PLAUTI AMPHITRUO.

Dramatis Personæ.

SOSIA, *servus*.
MERCURIUS.
JUPPITER.
ALCUMENA.
AMPHITRUO.
THESSALA, *ancilla*.
BLEPHARO, *gubernator*.
BROMIA, *ancilla*.

ARGUMENTUM.

IN *faciem vorsus Amphitruonis Juppiter,*
Dum bellum gereret cum Telebois hostibus,
Alcmenam uxorem cepit usurariam.
Mercurius formam Sosiæ servi gerit
Absentis. his Alcumena decipitur dolis.
Postquam rediere veri, Amphitruo & Sosia,
Uterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc jurgium, tumultus, uxori & viro.
Donec cum tonitru voce missa ex æthere,
Adulterum se Juppiter confessus est.

ALIUD.

A*More captus Alcumenas Juppiter,*
Mutavit se se in ejus formam conjugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus;
Habitu Mercurius ei subservit Sosiæ.
Is advenienteis, servum ac dominum frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo: atque invicem
Raptant pro mœchis. Blepharo captus arbiter,
Uter sit non quit Amphitruo decernere.
Omnem rem noscunt: geminos Alcmena enititur.

PRO-

PROLOGUS.

MERCURIUS.

UT vos in vostris voltis mercimoniis
Emundis vendundisque me lætum lucris
Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus:
Et ut res, rationesque vestrorum omnium
Bene expedire voltis, peregrique & domi, 5
Bonoq; atq; amplo auctare perpetuo lucro
Quasque incœpistis res, quasque incœptabitis:
Et uti bonis vos vostrosque omnis nuntiis
Me afficere vultis: ea afferam, ea ut nuntiem,
Quæ maxime in rem vostram communem sient: 10
Nam vos quidem id jam scitis concessum & datum
Mihi esse ab diis aliis, nuntiis præsim & lucro:
Hæc ut me vultis approbare, annitier,
Lucrum ut perenne vobis semper suppetat:
Ita huic facietis fabulæ silentium, 15
Itaque æqui & justi hic eritis omnes arbitri.
Nunc cujus jussu venio, & quamobrem venerim,
Dicam: simulque ipse eloquar nomen meum.
Jovis jussu venio: nomen Mercurii est mihi.
Pater huc me misit ad vos oratum meus, 20
Tametsi pro imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos: quippe qui intellexerat
Vereri vos se & metuere, ita ut æquum est, Jovem:
Verum profecto hoc petere me precario
A vobis jussit leniter dictis bonis. 25

 Ete-

Etenim ille cujus huc juſſu venio, Juppiter,
Non minus quam voſtrum quivis formidat malum:
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non eſt æquum, ſibi ſi prætimet.
Atque ego quoque etiam, qui Jovis ſum filius, 30
Contagione mei patris metuo malum:
Propterea pace advenio, & pacem ad vos affero.
Juſtam rem & facilem eſſe oratum a vobis volo.
Nam juſte ab juſtis juſtus ſum orator datus.
Nam injuſta ab juſtis impetrari non decet: 35
Juſta autem ab injuſtis petere, inſipientia 'ſt,
Quippe illi iniqui jus ignorant, neque tenent.
Nunc jam huc animum omnes ea quæ loquar advortite.
Debetis velle quæ velimus. meruimus
Et ego & pater de vobis & republica. 40
Nam quid ego memorem, ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis feciſſent? quîs benefactis meus pater,
Deorum regnator, architectus omnibus. 45
Sed mos numquam illic fuit patri meo,
Ut exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur eſſe id a vobis ſibi,
Meritoque vobis bona ſe facere quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc veni, primum proloquar, 50
Poſt argumentum hujus eloquar Tragœdiæ.
Quid contraxiſtis frontem? quia Tragœdiam
Dixi futuram hanc? deus ſum: commutavero
Eamdem hanc, ſi voltis: faciam ex Tragœdia,
Comœdia ut ſit, omnibus iiſdem verſibus. 55
Utrum ſit, an non, voltis? ſed ego ſtultior,
Quaſi neſciam vos velle, qui divus ſiem.
Teneo, quid animi voſtri ſuper hac re ſiet.
Faciam ut commixta ſit Tragicocomœdia:
Nam me perpetuo facere ut ſit Comœdia, 60
Reges quo veniant & dii, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic ſervus quoque parteis habet,

Fa-

Faciam ſit, proinde ut dixi, Tragicocomœdia.
Nunc hoc me orare a vobis juſſit Juppiter,
Ut conquiſitores ſinguli in ſubſellia 65
Eant per totam caveam, ſpectatoribus,
Si cui fautores delegatos viderint,
Uti his in cavea pignus capiantur togæ.
Sive qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu cuiquam artifici, ſeu per ſcriptas litteras, 70
Sive qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium,
Sive adeo ædiles perfidioſe quoi duint,
Sirempſe legem juſſit eſſe Juppiter;
Quaſi magiſtratum ſibi alterive ambiverit.
Virtute dixit vos victores vivere, 75
Non ambitione, neque perfidia. quî minus
Eadem hiſtrioni ſit lex, quæ ſummo viro?
Virtute ambire oportet, non favitoribus.
Sat habet favitorum ſemper, qui recte facit:
Si illis fides eſt, quibus eſt ea res in manu. 80
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Ut conquiſitores fierent hiſtrionibus,
Qui ſibi mandaſſent, delegati ut plauderent;
Quive, quo placeret alter, feciſſent, minus,
Eis ornamenta & corium uti conciderent. 85
Mirari nolim vos, quapropter Juppiter
Nunc hiſtriones curet. ne miremini:
Ipſe hanc acturu'ſt Juppiter Comœdiam.
Quid admirati eſtis? quaſi vero novum
Nunc proferatur, Jovem facere hiſtrioniam. 90
Etiam hiſtriones anno cum in proſcenio hic
Jovem invocarunt, venit: auxilio eis fuit.
Præterea certo prodit in Tragœdia.
Hanc fabulam, inquam, hic Juppiter hodie ipſe aget,
Et ego una cum illo. nunc animum advortite, 95
Dum hujus argumentum eloquar Comœdiæ.
Hæc urbs eſt Thebæ: in illiſce habitat ædibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
Quîcum Alcumena eſt nupta Electri filia.

Is nunc Amphitruo præfectu'st legionibus. 100
Nam cum Telebois bellum est Thebano poplo.
Is priusquam hinc abiit ipsemet in exercitum,
Gravidam Alcumenam uxorem fecit suam.
Nam ego vos novisse credo jam, ut sit pater meus:
Quam liber harum rerum multarum siet: 105
Quantusque amator siet, quod complacitum est semel.
Is amare occœpit Alcumenam clam virum,
Usuramque ejus corporis cepit sibi,
Et gravidam fecit is eam compressu suo.
Nunc, de Alcumena ut rem teneatis rectius, 110
Utrimque est gravida, & ex viro, & ex summo Jove.
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat:
Et hæc ob eam rem nox est facta longior,
Dum ille qua cum volt voluptatem capit.
Sed ita assimilavit se, quasi Amphitruo siet. 115
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc processi sic cum servili schema,
Veterem atque antiquam rem novam ad vos proferam:
Propterea ornatus in novum incessi modum.
Nam meus pater intus nunc est, eccum, Juppiter: 120
In Amphitruonis vortit sese imaginem;
Omnesque eum esse censent servi, qui vident:
Ita versipellem se facit, quando lubet.
Ego servi sumsi Sosiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum: 125
Ut præservire amanti meo possem patri;
Atque ut ne, qui essem, familiares quærerent,
Versari crebro hic cum viderent me domi.
Nunc cum esse credent servum, & conservum suum,
Haud quisquam quæret, qui siem, aut quid venerim. 130
Pater nunc intus suo animo morem gerit:
Cubat complexus, cujus cupiens maxume est.
Quæ illî ad legionem facta sunt, memorat pater
Meus Alcumenæ. illa illum censet virum
Suum esse, quæ cum mœcho est. ibi nunc meus pater 135
Memorat, legiones hostium ut fugaverit:

Quo

Quo pacto sit donis donatus plurimis.
Ei dona, quæ illic Amphitruoni sunt data,
Abstulimus: facile meus pater quod volt facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu, 140
Et servus, cujus ego hanc fero imaginem.
Nunc internosse ut nos possitis facilius,
Ego has habebo hic usque in petaso pinnulas.
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaso: id signum Amphitruoni non erit. 145
Ea signa nemo horum familiarium
Videre poterit: verum vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic est servus Sosia,
A portu illic nunc cum laterna advenit.
Abigam jam ego illum advenientem ab ædibus. 150
Adest: ferit: operæ pretium hic spectantibus
Jovem atque Mercurium facere histrioniam.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Sosia, Mercurius.

QUi me alter est audacior homo? aut qui me confidetior?
Juventutis mores qui sciam, qui hoc noctis solus ambulem?
Quid faciam nunc, si Tresviri me in carcerem compegerint?
Inde cras e promtuaria cella depromar ad flagrum:
Nec causam liceat dicere mihi, neque in hero quidquam auxilii fiet: 5
Nec quisquam sit quin me omnes esse dignum deputent: ita
Quasi incudem me miserum homines octo validi cedant: ita
Peregre adveniens hospitio publicitus accipiar.
Hæc heri immodestia coegit, me qui hoc
Noctis a portu ingratîs excitavit. 10
Nonne idem hoc luci me mittere potuit?
Opulento homini hoc servitus dura est,
Hoc magis miser est divitis servos:
Noctesque diesque assiduo satis superque est,

Quo facto aut dicto adeſt opus, quietus ne ſis. 15
Ipſe dominus dives operis, & laboris expers,
Quodcumque homini accidit libere, poſſe retur:
Aequom eſſe putat: non reputat laboris quid ſit:
Nec, æquom anne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in ſervitute expetunt multa iniqua: 20
Habendum & ferendum hoc onus eſt cum labore.
Merc. Satius eſt me queri illo modo ſervitutem hodie,
Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis: hic qui verna natus eſt, queritur.
Sum vero verna verbero. *Soſ.* numero mihi in mentem fuit,
Dîs advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.
Næ illi ædepol, ſi merito meo referre ſtudeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mi advenienti os occillet
probe: 28
Quoniã bene quæ in me fecerũt, ingrata ea habui atq; irrita.
Merc. Facit ille quod vulgo haud ſolent, ut quid ſe ſit dignum ſciat.
Soſ. Quod numquam opinatus fui, neque alius quiſquã civiũ
Sibi eventurum, id contigit, ut ſalvi potiremur domum.
Victores victis hoſtibus legiones reveniunt domum,
Duello exſtincto maxumo, atque internecatis hoſtibus.
Quod multa Thebano populo acerba objecit funera, 35
Id vi & virtute militum victum atq; expugnatũ oppidũ eſt,
Imperio atque auſpicio heri mei Amphitruonis maxime.
Præda atque agro adoreaque affecit populares ſuos,
Regique Thebano Creonti regnum ſtabilivit ſuum. 39
Me a portu præmiſit domum, ut hæc nuntiem uxori ſuæ:
Ut geſſerit rempublicam ductu, imperio, auſpicio ſuo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicã, quũ illo advenero.
Si dixero mendacium, ſolens meo more fecero.
Nam quom pugnabant maxume, ego fugiebam maxume.
Verumtamen, quaſi affuerim ſimulabo, atq; audita eloquar.
Sed quo modo & verbis quibus me deceat fabularier, 46
Prius ipſe mecum etiã volo hic meditari. ſic hoc proloquar.
Principio ut illo advenimus, ubi primum terrã tetigimus,
Con-

Continuo Amphitruo delegit viros primorũ principes:
Eos legat: Telebois jubet ſententiam ut dicant ſuam. 50
Si ſine vi & ſine bello velint rapta & raptores tradere,
Si, quæ aſportaſſent, redderent; ſe exercitum extemplo domum
Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque otium
Dare illis.ſin aliter ſient animati,neq; dent quæ petat: 54
Seſe igitur ſumma vi viriſq;eorum oppidum expugnaſſere.
Hæc ubi Telebois ordine iterarunt, quos præfecerat
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute, & viribus
Superbi, nimis ferociter legatos noſtros increpant.
Reſpondent, bello ſe & ſuos tutari poſſe:proinde uti
Propere de ſuis finibus exercitus deducerent. 60
Hæc ubi legati pertulere, Amphitruo caſtris illico
Producit omnem exercitum. contra Teleboæ ex oppido
Legiones educunt ſuas, nimis pulchris armis præditas.
Poſtquam utrimque exitum eſt maxima copia,
Diſpertiti viri, diſpertiti ordines: 65
Nos noſtras more noſtro & modo inſtruximus legiones:
Item hoſtes contra legiones ſuas inſtruunt:
Deinde utrique imperatores in medium exeunt
Extra turbam ordinum; colloquuntur ſimul.
Convenit; victi utri ſint eo prœlio, 70
Urbem, agrum, aras, focos, ſeque uti dederent.
Poſtquam id actum eſt, tubæ utrimque canunt: contra
Conſonat terra: clamorem utrimque efferunt.
Imperator utrimque hinc & illinc Jovi
Vota ſuſcipere, hortari exercitum: 75
Pro ſe quiſque id quod quiſque poteſt & valet,
Edit; ferro ferit: tela frangunt. boat
Cælum fremitu virûm: ex ſpiritu atque anhelitu
Nebula conſtat: cadunt vulneris vi & virium.
Denique, ut voluimus, noſtra ſuperat manus: 80
Hoſtes crebri cadunt: noſtri contra ingruunt.
Vicimus, vi feroces.
Sed fugam in ſe tamen nemo convortitur,
Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat.

Ani-

Animam omittunt, priusquam loco demigrent:
Quisque, uti steterat, jacet, obtinetque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conspicatus est,
Illico equites jubet dextera inducere.
Equites parent citi: ab dextera maxumo
Cum clamore involant; impetu alacri 90
Fœdant & proterunt hostium copias jure injustas.

Merc. Numquam etiam quidquam adhuc verborum est prolocutus perperam.
Namque ego fui illic in re præsenti, & meus, quom pugnatum est, pater.

Sos. Perduelles penetrant se in fugam. ibi nostris animus additus est:
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora. 95
Ipsusq; Amphitruo regem Pterelam sua obtruncavit manu.
Hæc illic est pugnata pugna usque a mane ad vesperum.
Hoc adeo hoc commemini magis, quia illo die impransus fui.
Sed prœlium id tandem diremit nox interventu suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:
Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum: 101
Deduntque se, divina humanaque omnia, urbem & liberos,
In ditionem atque in arbitratum, cuncti, Thebano poplo.
Post ob virtutē hero Amphitruoni patera donata aurea est,
Quî Pterela potitare rex solitu' st. hæc sic dicam heræ.
Nunc pergā heri imperiū exsequi, & me domum capessere.

Merc. Atat! illic huc iturus est: ibo ego illi obviam.
Neque ego hunc hominem hodie ad ædis has sinam umquam accedere: 108
Quando imago est hujus in me, certum est hominē eludere.
Etenim vero quoniam formam cepi hujus in me & statum,
Decet & facta moresque hujus habere me similes item.
Itaq; me malum esse oportet, callidum, astutum admodum,
Atque hunc telo suo sibi, malitia a foribus pellere. 113
Sed quid illuc est? cælum aspectat: observabo, quā rem agat.

Sos. Certe ædepol scio, si aliud quidquam est quod credam, aut certo sciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormivisse ebrium.

Nam

Nam neq; se Septemtriones quoquam in cælo commovēt,
Neque se Luna quoquam mutat, atq; uti exorta est semel.
Nec Jugulæ, neque Vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.
Ita statim stant signa: neq; nox quoquam concedit die. 120
Merc. Perge, nox, ut occœpisti: gere patri morem meo:
Optimo optime optimā operam das: datam pulchre locas.
Sos. Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo:
Nisi item unam, verberatus quam pependi perpetem. 124
Eam quoque ædepol etiam multo hæc vicit longitudine.
Credo ædepol equidē dormire Solem, atq; appotum probe.
Mira sunt, nisi invitavit sese in cœna plusculum.
Merc. Ain' vero, verbero? deos esse tui similes putas?
Ego pol te istis tuis pro dictis & malefactis, furcifer, 129
Accipiam. modo sis, veni huc: invenies infortunium.
Sos. Ubi sunt isti scortatores, qui soli inviti cubant?
Hæc nox scita'st exercendo scorto conducto male.
Merc. Meus pater nunc pro hujus verbis recte & sapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena cubat amans, animo obsequens. 134
Sos. Ibo, ut, herus quod imperavit, Alcumenæ nuntiem.
Sed quis hic est homo, quem ante ædeis video hoc noctis? non placet.
Merc. Nullus est hoc meticulosus æque. *Sos.* quem? in mentem venit;
Illic hoc homo denuo volt pallium detexere.
Merc. Timet homo: deludam ego illum. *Sos.* perii. dentes pruriunt. 139
Certe advenientem me hic hospitio pugnæ accepturus est.
Credo misericors est: nunc propterea quod me meus herus
Fecit, ut vigilarem, hic pugnis faciet hodie, ut dormiam.
Oppido interii. obsecro hercle quantus & quam validus est!
Merc. Clare advorsum fabulabor. hic auscultet quæ loquar.
Igitur magis modum in majorem in sese concipiet metum.
Agite, pugni, jam diu'st quod ventri victum non datis:
Jampridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In soporem collocastis nudos. *Sos.* formido male, 148

Ne

Ne ego hic nomen meum commutem,& Quintus fiā e Sosia.
Quatuor viros sopori se dedisse hic autumat : 150
Metuo ne numerum augeam illum . *Merc.* hem ! nunc jam
ergo : sic colo .
*Sos.*Cingitur,certe expedit se. *Merc.*non feret quin vapulet.
Sos. Quis homo ? *Merc.* quisquis homo huc profecto venerit , pugnos edet .
Sos. Apage , non placet me hoc noctis esse: cœnavi modo :
Proin tu istam cœnam largire , si sapis , esurientibus . 155
Merc. Haud malum huic est pondus pugno. *Sos.* perii ; pugnos ponderat .
Merc. Quid si ego illum tractim tangam , ut dormiat ?
Sos. servaveris ;
Nam continuas has tris noctes pervigilavi . *Merc.* pessumum est
Facinus ! nequiter ferire malam male discit manus .
Alia forma esse oportet quem tu pugno legeris . 160
Sos. Illic homo me interpolabit,meumque os finget denuo .
Merc. Exossatum os esse oportet , quem probe percusseris .
Sos. Mirum , ni hic me quasi murænam exossare cogitat .
Ultro istunc qui exossat homines . perii , si me aspexerit .
Merc. Olet homo quidam malo suo . *Sos.* hei ! numnam ego
obolui ? 165
Merc. Atque haud longe abesse oportet . verum longe hinc
abfuit .
Sos. Illic homo superstitiosus est.*Merc.*gestiunt pugni mihi.
Sos. Si in me exerciturus , quæso , in parietem ut primum
domes .
Merc. Vox mihi ad aures advolavit . *Sos.* næ ego homo infelix fui ,
Qui non alas intervelli : volucrem vocem gestito . 170
Merc. Illic homo a me sibi malam rem arcessit jumento suo.
Sos. Non equidem ullum habeo jumentum . *Merc.* onerandus est pugnis probe .
Sos. Lassus sum hercle e navi , ut vectus huc sum : etiam
nunc nauseo .
Vix incedo inanis , ne ire posse cum onere existumes .

Merc.

Merc. Certe enim hic nescio-quis loquitur. *Sos.* salvos
sum, non me videt. 175
Nescio-quem loqui autumat: mihi certo nomen Sosia est.
Merc. Hinc enim mihi dextera vox auris, ut videtur, verberat.
Sos. Metuo, vocis ne vice hodie hic vapulem, quæ hunc
verberat.
Merc. Optume eccum incedit ad me. *Sos.* timeo: totus torpeo.
Non ædepol nunc ubi terrarum sim, scio, si quis roget:
Neque miser me commovere possum præ formidine. 181
Ilicet mandata heri perierunt, una & Sosia.
Verum certu'st confidenter hominem contra colloqui,
Igitur qui possim videri huic fortis, a me ut abstineat manũ.
Merc. Quo ambulas, tu qui Vulcanum in cornu conclusum geris? 185
Sos. Quid id exquiris, tu qui pugnis os exossas hominibus?
Merc. Servus esne, an liber? *Sos.* utcumque animo collibitum est meo.
Merc. Ain' vero? *Sos.* Aio enimvero. *Merc.* verbero.
Sos. mentiris nunc *jam*.
Merc. At jam faciam ut verum dicas dicere. *Sos.* quid eo
est opus? 189
Merc. Possũ scire, quo profectus, quojus sis, aut quid veneris?
Sos. Huc eo: heri sum servos. numquid nunc es certior?
Merc. Ego tibi istam hodie scelestam comprimam linguam.
Sos. haud potes:
Bene pudiceque asservatur. *Merc.* pergin' argutarier? 193
Quid apud hasce ædis negotii est tibi? *Sos.* imo quid tibi'st?
Merc. Rex Creo vigiles nocturnos singulos semper locat.
Sos. Bene facit: quia nos eramus peregri, tutatu'st domum.
At nunc abi sane, advenisse familiares dicito.
Merc. Nescio quam tu familiaris sis: nisi actutum hinc abis,
Familiaris accipiere faxo haud familiariter.
Sos. Hic, inquam, habito ego, atque horunc servus sum.
Merc. at scin' quomodo? 200
Faciam ego hodie te superbum, nisi hinc abis. *Sos.* quonam modo?

Merc.

Merc. Auferere, non abibis, si ego fustem sumsero.
Sos. Quin me esse hujus familiæ familiarem prædico. 203
Merc. Videsis, quā mox vapulare vis, nisi actutū hinc abis.
Sos. Tun' domo prohibere peregre me advenientē postulas?
Merc. Hæccine tua domu'st? *Sos.* ita, inquam.
Merc. quis herus est igitur tibi?
Sos. Amphitruo, qui nunc præfectu'st Thebanis legionibus;
Quicum nupta est Alcumena. *Merc.* quid ais? quid nomen tibi est? 208
Sos. Sosiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.
Merc. Næ tu istic hodie malo tuo, compositis mendaciis
Advenisti, audaciæ columen, consutis dolis.
Sos. Immo equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis.
Merc. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis venis.
Sos. Ita profecto. *Merc.* nunc profecto vapula ob mendaciū.
Sos. Nō ædepol volo profecto. *Merc.* at pol profecto ingratiis.
Hoc quidem profecto certu'st, non est arbitrarium. 216
Sos. Tuam fidem obsecro. *Merc.* tun' te audes Sosiam esse dicere,
Qui ego sum? *Sos.* perii. *Merc.* parum etiam, præ ut futurum est, prædicas.
Quojus nunc es? *Sos.* tuus. nam pugnis usufecisti tuum.
Pro fidi Thebani cives! *Merc.* etiam clamas, carnifex?
Eloquere, quid venisti? *Sos.* ut esset quem tu pugnis cæderes.
Merc. Cujus es? *Sos.* Amphitruonis, inquam, Sosia.
Merc. ergo istoc magis,
Quia vaniloquus, vapulabis: ego sum, non tu, Sosia.
Sos. Ita dii faciant, ut tu potius sis, atque ego, te ut verberē.
Merc. Etiam muttis? *Sos.* jam tacebo. *Merc.* quis tibi heru 'st? *Sos.* quem tu voles. 225
Merc. Quid igitur? qui nunc vocare? *Sos.* nemo, nisi quem jusseris.
Merc. Amphitruonis te esse aiebas Sosiam. *Sos.* peccaveram:
Nam Amphitruonis socium næ me esse volui dicere.
Merc. Sciebam equidem nullum esse nobis, nisi me, servum Sosiam.
Fugit te ratio. *Sos.* utinam istuc pugni fecissent tui. 230

Merc.

Merc. Ego sum Sosia ille quem tu dudum esse ajebas mihi.
Sos. Obsecro ut per pacem liceat te alloqui,ut ne vapulem.
Merc. Immo induciæ parumper fiant,si quid vis loqui. 233
Sos. Non loquar nisi pace facta, quando pugnis plus vales.
Merc. Dicito, si quid vis: non nocebo. *Sos.* tuæ fidei credo? *Merc.* meæ.
Sos. Quid,si falles? *Merc.* Tum Mercurius Sosiæ iratus fiet.
Sos. Animum advorte:nunc licet mihi libere quidvis loqui.
Amphitruonis ego sum servus Sosia. *Merc.* etiam denuo?
Sos. Pacem feci, fœdus feci, vera dico. *Merc.* vapula.
Sos. Ut lubet, quid tibi lubet, fac; quoniam pugnis plus vales. 240
Verum, utut es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.
Merc. Tu me vivus hodie numquam facies,quin sim Sosia.
Sos. Certe ædepol tu me alienabis numquã, quin noster siẽ.
Nec nobis præter med alius quisquam est servus Sosia,
Qui cum Amphitruone hinc una iveram in exercitum. 245
Merc. Hic homo sanus non est. *Sos.* quod mihi prædicas vitium, id tibi est.
Quid, malum? non sum ego servus Amphitruonis Sosia?
Nonne hac noctu nostra navis ex portu Persico
Venit, quæ me advexit? nonne me huc herus misit meus?
Nonne ego nunc hic sto ante ædes nostras? non mihi est laterna in manu? 250
Non loquor? non vigilo? nonne hic homo modo me pugnis contudit?
Fecit hercle. nam etiam misero nunc malæ dolent.
Quid igitur ego dubito?aut cur non intro eo in nostrã domũ?
Merc. Quid, domum vostram? *Sos.* ita enimvero. *Merc.* quin, quæ dixti modo, 254
Omnia ementitus. equidem Sosia Amphitruonis sum.
Nam noctu hac soluta est navis nostra e portu Persico:
Et ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnavimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus. 258
Et ipsus Amphitruo obtruncavit regem Pterelã in prœlio.
Sos. Egomet mihi non credo, quum illæc autumare illum audio. Hic

Hic quidem certe, quæ illic sunt res gestæ, memorat memoriter. 261
Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum est?
Merc. Pterela rex quî potitare solitus est, patera aurea.
Sos. Elocutus est. ubi patera nunc est? *Merc.* in cistula
Amphitruonis obsignata signo est. *Sos.* signi dic quid est?
Merc. Cum quadrigis sol exoriēs.quid me captas;carnufex?
Sos. Argumentis vincit:aliud nomen quærendum est mihi:
Nescio,ūde hæc hic spectavit. jam ego hunc decipiā probe.
Nam quod egomet solus feci; nec quisquam alius affuit
In tabernaculo, id quidem hodie numquam poterit dicere.
Si tu Sosia es, legiones quom pugnabant maxume, 271
Quid in tabernaculo fecisti? victus sum, si dixeris.
Merc. Cadus erat vini: inde implevi hirneam. *Sos.* ingressu'st viam.
Merc. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.
Sos. Mira sunt, nisi latuit intus illic in illac hirnea!
Factum est illud, ut ego illic vini hirneam ebiberim meri.
Merc. Quid nunc? vincon' argumentis te non esse Sosiam?
Sos. Tu negas med esse? *Merc.* Quid ego ni negem, qui egomet siem? 278
Sos. Per Jovem juro med esse: neque me falsum dicere.
Merc. At ego per Mercurium juro,tibi Jovem non credere:
Nam injurato scio plus credet mihi, quam jurato tibi.
Sos. Quis ego sum saltem, si non sum Sosia? te interrogo.
Merc Ubi ego Sosia nolim esse, tu esto sane Sosia:
Nunc quando ego sum, vapulabis, ni hinc abis,ignobilis.
Sos. Certe ædepol quom illum contemplo, & formam cognosco meam, 285
Quemadmodum ego sum (sæpe in speculum inspexi) nimis simil' est mei.
Itidem habet petasum, ac vestitum: tam consimil' est atque ego.
Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum, vel labra,
Malæ, mentum, barba, collum: totus! quid verbis opu'st?
Si tergum cicatricosum, nihil hoc simili est similius. 290
Sed quom cogito; equidem certo idem sum qui semper fui.

Novi

Novi herum : novi ædîs noſtras . ſane ſapio & ſentio .
Non ego illi obtempero quod loquitur ; pultabo foris .
Merc. Quo agis te ? *Soſ.* domum . *Merc.* quadrigas ſi nunc
  inſcendas Jovis , 294
Atque hinc fugias , ita vix poteris effugere infortunium .
Soſ. Nonne heræ meæ nũtiare quod herus meus juſſit, licet?
Merc. Tuæ ſi quid vis nuntiare : hanc noſtram adire non
  ſinam .
Nam ſi me irritaſſis , hodie lumbifragium hinc auferes .
Soſ. Abeo potius : Dî immortales , obſecro voſtram fidem!
Ubi ego perii?ubi immutatus ſum?ubi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui , ſi forte oblitus fui ? 301
Nam hic quidem omnem imaginem meam , quæ antehac
  fuerat , poſſidet .
Vivo fit , quod numquam quiſquam mortuo faciet mihi .
Ibo ad portum , atque hæc uti ſunt facta,hero dicam meo .
Niſi etiam is quoq;me ignorabit;quod ille faciat Juppiter!
Ut ego hodie raſo capite calvus capiam pileum . 306

ACTUS PRIMI SCENA II.

Mercurius.

BEne proſpereque hoc hodie operis proceſſit mihi .
Amovi a foribus maxumam moleſtiam ,
Patri ut liceret tuto illam amplexarier .
Jam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenerit ,
Narrabit ſervom hinc ſeſe a foribus Soſiam 5
Amoviſſe . ille adeo illum mentiri ſibi
Credet : neque credet huc profectum , ut juſſerat .
Erroris ambo ego illos & dementiæ
Complebo , atque omnem Amphitruonis familiam :
Adeo uſque ſatietatem dum capiet pater 10
Illius quam amat . igitur demum omnes ſcient ,
Quæ facta . denique Alcumenam Juppiter
Rediget antiquam in concordiam conjugis .
Nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet ,

Atque insimulabit eam probri. tum meus pater
Eam seditionem in tranquillum conferet. 15
Nunc de Alcumena, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos:
Alter decumo post mense nascetur puer
Quam seminatus; alter mense septumo. 20
Eorum Amphitruonis alter est, alter Jovis.
Verum minori puero major est pater,
Minor majori. jamne hoc scitis quid siet?
Sed Alcumenæ hujus honoris gratia,
Pater curavit uno ut fœtu fieret;
Uno ut labore absolvat ærumnas duas, 25
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina ut celetur suspicio.
Quamquam, ut jamdudum dixi, rescifcet tamen
Amphitruo rem omnem. quid igitur? nemo id probro 30
Profecto ducet Alcumenæ. nam deum
Non par videtur facere, delictum suum
Suamque culpam expetere in mortalem ut sinat.
Orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo subditivus, eccum, exit foras
Cum Alcumena uxore usuraria. 35

ACTUS PRIMI SCENA III.

Juppiter, Alcumena, Mercurius.

BEne vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis.
Atque imperce, quæso: menses jam tibi esse actos vides.
Mihi necesse est ire hinc: verum quod erit natum, tollito.
Alc. Quid istud est, mi vir, negotii, quod tu tam subito domo
Abeas? *Jup.* ædepol, haud quod tui me, neque domi distædeat:
Sed ubi summus imperator non adest ad exercitum, 5
Citius, quod non facto'st usus, fit, quam quod facto'st opus.
Merc. Nimis hic scitus est sycophanta, qui quidem meus sit pater.

Obser-

Obſervatote, quam blande mulieri palpabitur. 9
Alc. Ecaſtor, te experior, quanti facias uxorem tuam.
Jup. Satin'habes, ſi feminarum nulla'ſt quam æque diligã?
Merc. Aedepol næ illa ſi iſtis rebus te ſciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quam Jovem.
Alc. Experiri iſtuc mavellem me,quam mi memorarier.
Prius abis quam lectûs, ubi cubuiſti, concaluit locus. 15
Here veniſti media nocte, nunc abis: hoccine placet?
Merc. Accedam, atque hanc appellabo, & ſupparaſitabor patri.
Numquam ædepol quemquam mortalem credo ego uxorem ſuam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.
Jup. Carnufex,non ego te novi? abin'e conſpectu meo? 20
Quid tibi hanc curatio eſt rem, verbero, aut muttitio?
Quoi ego jam hoc ſcipione. *Alc.* ah! noli. *Jup.* muttito modo.
Merc. Nequiter pæne expedivit prima paraſitatio.
Jup. Verũ quod tu dicis,mea uxor,non te mihi iraſci decet.
Clanculum abii a legione: operam hanc ſurripui tibi: 25
Ex me primo prima ſcires, rem ut geſſiſſem publicam.
Ea tibi omnia enarravi. niſi te amarem plurimum,
Non facerem. *Merc.* facitne ut dixi? timidam palpo percutit.
Jup. Nunc, ne legio perſentiſcat, clam illuc redeundum eſt mihi;
Ne me uxorem prævortiſſe dicant præ republica. 30
Alc. Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem. *Jup.* tace.
Ne corrumpe oculos;redibo actutum. *Alc.* id actutũ diu'ſt.
Jup. Non ego te hic lubens relinquo, neque abeo abs te. *Alc.* ſentio.
Nam qua nocte ad me veniſti,eadẽ abis. *Jup.*cur me tenes?
Tempu'ſt: exire ex urbe, prinſquam luciſcat, volo. 35
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mi illic ob virtutem data'ſt,
Pterela rex quî potitavit, quem ego mea occidi manu,

Alcumena, tibi condono. *Alc.* facis ut alias res soles.
Ecastor condignum donum, quali 'st qui donum dedit. 39
Merc. Immo sic cōdignum donum, quali'st cui dono datu'st.
Jup. Pergin' autem? nonne ego possum, furcifer, te perdere?
Alc. Noli amabo, Amphitruo, irasci Sosiæ caussa mea.
Jup. Faciam ita ut vis. *Merc.* ex amore hic admodum quam sævus est!
Jup. Numquid vis? *Alc.* ut quom absim, me ames, me tuam absentem tamen.
Merc. Eamus, Amphitruo: lucifcit hoc jam. *Jup.* abi præ, Sosia: 45
Jam ego sequar. numquid vis? *Alc.* etiam: ut actutum advenias. *Jup.* licet.
Prius tua opinione hic adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quæ me mansisti, mitto, uti cedas die,
Ut mortaleis inlucifcas luce clara & candida.
Atque quanto nox fuisti longior hac proxuma, 50
Tanto brevior dies ut fiat faciam, ut æque disparet,
Et dies e nocte accedat. ibo, & Mercurium subsequar.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Amphitruo, Sosia.

AGe, i tu secundum. *Sos.* sequor, subsequor te.
Amph. Scelestissimum te arbitror. *Sos.* Nam quamobrem?
Amph. Quia id quod neque est, neque fuit, neque futurum est,
Mihi prædicas. *Sos.* eccere! jam tuatim
Facis, ut tuis nulla apud te sit fides. 5
Amph. Quid est? quo modo? jam quidem hercle ego tibi istam
Scelestam, scelus, linguam abscindam. *Sos.* tuus sum;
Proinde ut commodum est & lubet, quidque facias:
Tamen, quin loquar hæc uti facta sunt hic,
Numquam ullo modo me potes deterrere. 10

Amph.

Amph. Sceleſtiſſime! audes mihi prædicare id,
Domi te eſſe nunc, qui hic ades? *Soſ.* vera dico.
Amph. Malum! quod tibi dii dabunt,atq; ego hodie dabo.
Soſ. Iſtuc tibi eſt in manu: nam tuus ſum.
Amph. Tun' me, verbero, audes herum ludificari? 15
Tun' id dicere audes quod nemo umquam homo antehac
Vidit, nec poteſt fieri; tempore uno
Homo idem duobus locis ut ſimul ſit?
Soſ. Profecto,ut loquor,res ita eſt. *Amph.* Juppiter te perdat.
Soſ. Quid mali ſum, here, tua ex re promeritus? 20
Amph. Rogaſne, improbe, etiam, qui ludos facis me?
Soſ. Merito maledicas mihi, ſi id ita factum eſt.
Verum haud mentior, reſque uti facta, dico.
Amph. Homo hic ebrius eſt,ut opinor. *Soſ.* utinam ita eſſem!
Amph. Optas quæ facta. *Soſ.* egone? *Amph.* tu iſtic. ubi bibiſti? 25
Soſ. Nuſquam equidem bibi. *Amph.* quid hoc ſit hominis!
Soſ. Equidem decies dixi:
Domi ego ſum, inquam,
(Ecquid audis?) & apud te aſſum Soſia idem.
Satin' hoc plane, 30
Satin' diſerte, here, nunc videor tibi locutus
Eſſe? *Amph.* vah! apage te a me. *Soſ.* quid eſt negotii?
Amph. Peſtis te tenet. *Soſ.* nam cur iſtuc dicis?
Equidem valeo, & ſalvos ſum recte, Amphitruo.
Amph. At te ego faciam hodie, proinde ac meritus es, 35
Ut minus valeas, & miſer ſis,
Salvos domum ſi rediero. jam
Sequere ſis, herum qui ludificas dictis delirantibus:
Qui quoniam herus quod imperavit, neglexiſti perſequi,
Nunc venis etiam ultro irriſum dominum. quæ neque fieri
Poſſunt, neque fando umquam accepit quiſquam, profers, carnufex. 41
Quojus ego hodie in tergo faxo iſta expetant mendacia.
Soſ. Amphitruo, miſerrima iſtæc miſeria eſt ſervo bono,
Apud herum qui vera loquitur, ſi id vi verum vincitur.
Amph. Quo id, malum, pacto poteſt (nam mecum argumentis puta)

 Fie-

Fieri, nunc uti tu hîc ſis & domi? id dici volo.
Sos. Sum profecto & hîc & illic. hoc cuivis mirari licet.
Neque tibi iſtuc mirum magis videtur, quam mihi.
Amph. Quo modo? *Sos.* nihilo, inquam, mirum magis tibi iſtuc quam mihi. 49
Neque, ita me dii ament, credebam primo mihimet Soſiæ,
Donec Soſia, ille egomet, fecit ſibi uti crederem.
Ordine omne uti quidq; actum eſt, dũ apud hoſtes ſedimus,
Ediſſertavit: tum formam una abſtulit cum nomine.
Neque lac lacti magis eſt ſimile, quam ille ego ſimilis eſt mei. 54
Nam ut dudum ante lucem a portu me præmiſiſti domum.
Amph. Quid igitur? *Sos.* prius multo ante ædîs ſtabam quam illo adveneram.
Amph. Quas, malum, nugas! ſatin' tu ſanus es? *Sos.* ſic ſum ut vides.
Amph. Huic homini neſcio quid eſt mali mala objectum manu,
Poſtquam a me abiit. *Sos.* fateor. nam ſum obtuſus pugnis peſſume.
Amph. Quis te verberavit? *Sos.* egomet memet, qui nunc ſum domi. 60
Amph. Cave quidquã, niſi quod rogabo te, mihi reſponderis.
Omnium primum, iſte qui ſit Soſia, hoc dici volo.
Sos. Tuus eſt ſervus. *Amph.* mihi quidem uno te plus etiam eſt quam volo:
Neque poſtquam ſum natus, habui niſi te ſervum Soſiam.
Sos. At ego nunc, Amphitruo, dico; Soſiam ſervum tuum
Præter me alterum, inquam, adveniens faciam ut offendas domi, 66
Davo prognatum; patre eodem quo ego ſum: forma, ætate item
Qua ego ſum. quid opu' ſt verbis? geminus Soſia hic factu 'ſt tibi.
Amph. Nimia memoras mira. ſed vidiſtin' uxorem meam?
Sos. Quin introire in ædis numquam licitum eſt.
Amph. quis te prohibuit? 70

Sos. Sosia ille quem jamdudum dico, is qui me contudit.
Amph. Quis istic Sosia est? *Sos.* ego, inquam. quoties dicendum est tibi?
Amph. Sed quid ais? num obdormivisti dudum? *Sos.* nusquam gentium.
Amph. Ibi forte istum si vidisses quẽdam in somnis Sosiam.
Sos. Non soleo ego somniculose heri imperia persequi. 75
Vigilans vidi, vigilans nunc *te* video, vigilans fabulor:
Vigilantem ille me jamdudum vigilans pugnis contudit.
Amph. Quis homo? *Sos.* Sosia, inquam, ego ille. quæso, nonne intelligis?
Amph. Quî, malum, intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.
Sos. Verum actutum nosces. *Amph.* quem? *Sos.* illum nosces servum Sosiam. 80
Amph. Sequere hac igitur me: nam mi istuc primum exquisito est opus.
Sed vide ex navi efferantur quæ jam imperavi omnia.
Sos. Et memor sum & *diligens*,ut quæ imperes compareãt.
Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum. 84
Amph. Utinam dî faxint, infecta dicta re eveniant tua!

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Alcumena, Amphitruo, Sosia, Thessala.

SAtin' parva res est voluptatum in vita,
Atque in ætate agunda,
Præquam quod molestum est. ita cuique comparatum
Est in ætate hominum;
Ita dîs placitum, voluptatẽ ut mæror comes consequatur:
Quin incommodi plus malique illico adsit, boni si obtigit quid. 6
Nam ego id nunc experior domo, atque ipsa de me scio; cui voluptas
Parumper data'st; dum viri mei mihi potestas videndi fuit
Noctem unam modo: atque is repente abiit a me hinc ante lucem.

Sola hîc mihî nunc videor, quia ille hinc abest, quem ego
amo præter omnes. 10
Plus ægri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat saltem, quod perduelles vicit, & domum
Laudis compos revenit: id solatio est. Absit; dummodo
Laude parta domum recipiat se. feram & perferam usque
Abitū ejus animo forti atq; obfirmato: id modo si mercedis
Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat; satis 16
Mihi esse ducam. Virtus præmium est optimum.
Virtus omnibus rebus anteit profecto.
Libertas, salus, vita, res, parentes,
Patria & prognati tutantur, servantur: 20
Virtus omnia in se habet: omnia assunt bona, quem penes est virtus.

Amph. Aedepol me uxorì exoptatum credo adventurum domum,
Quæ me amat: quam contra amo: præsertim re gesta bene,
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratu 'st:
Eos auspicio meo atque ductu, primo cœtu vicimus: 25
Certe enim me illi exspectatum optato venturum scio.

Sos. Quid?me non rere exspectatum amicæ venturum meæ?

Alc. Meus vir hic quidem est. *Amph.* sequere hac tu me. *Alc.* nam quid ille revortitur,
Qui dudum properare sese ajebat! an ille me tentat sciens?
Atque id si volt experiri, suum abitum ut desiderem, 30
Ecastor med haud invita se domum recipit suam.

Sos. Amphitruo, redire ad navem meliu'st nos. *Amph.* qua gratia?

Sos. Quia domi daturus nemo est prandium advenientibus.

Amph. Quî tibi nunc istuc in mentem venit? *Sos.* quia enim sero advenimus.

Amph. Quî? *Sos.* quia Alcumenam ante ædis stare saturam intellego. 35

Amph. Gravidam ego illanc hîc reliqui quom abeo. *Sos.* hei perii miser!

Amph. Quid tibi est? *Sos.* ad aquam præbendam commodum adveni domum,

De-

Decumo post mense, ut rationem te dictare intellego.
Amph. Bono animo es. *Sos.* scin' quam bono animo sim? si situlam cepero,
Numquam ædepol tu mihi divini quidquam creduis post hunc diem, 40
Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.
Amph. Sequere hac me modo. alium ego isti rei allegabo, ne time.
Alc. Magis nunc meum officium facere, si huic eam advorsum, arbitror.
Amph. Amphitruo uxorem salutat lætus speratam suam,
Quam omnium Thebis vir unam esse optimam dijudicat,
Quamque adeo cives Thebani vero rumificant probam. 46
Valuistin' usque? exspectatusne advenio? *Sos.* haud vidi magis
Exspectatum: eum salutat magis haud quisquam, quam canem.
Amph. Et cum te gravidam, & cum pulchre plenam aspicio, gaudeo.
Alc. Obsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia 50
Sic salutas, atque appellas quasi dudum non videris,
Quasique nunc primum recipias te domum huc ex hostibus,
Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post videris?
Amph. Immo equidem te, nisi nunc, hodie nusquam vidi gentium.
Alc. Cur negas? *Amph.* quia vera didici dicere. *Alc.* haud æquum facit, 55
Qui quod didicit, id dediscit. an periclitamini
Quid animi habeam? sed quid huc vos revortimini tã cito?
An te auspicium commoratum est? an tempestas continet?
Quî non abiisti ad legiones, ita uti dudum dixeras?
Amph. Dudum! quam dudum istuc factum est? *Alc.* tentas. jamdudum, pridem, modo. 60
Amph. Quî istuc potis est fieri, quæso, ut dicis, jamdudum, modo?
Alc. Quid enim censes? te ut deludam contra lusorem meũ,
Qui nunc primum te advenisse dicas, modo qui hinc abieris?
Amph. Hæc quidem deliramenta loquitur. *Sos.* paullisper mane,

Dum

Dum edormiscat unum somnum. *Amph.* quæne vigilans somniat? 65

Alc. Equidem ecastor vigilo, & vigilans id quod factum est fabulor.

Nam dudum ante lucem & istunc & te vidi. *Amph.* quo in loco?

Alc. Hîc in ædibus, ubi tu habitas. *Amph.* numquam factum est. *Sos.* non taces?

Quid si e portu navis huc nos dormientis detulit?

Amph. Etiam tu quoque assentaris huic. *Sos.* quid vis fieri?

Non tu scis, Bacchæ bacchanti si velis adversarier, 71

Ex insana insaniorem facies; feriet sæpius:

Si obsequare,una resolvas plaga.*Amph.*at pol quin certa res

Hanc est objurgare, quæ me hodie advenientem domum

Noluerit salutare. *Sos.* irritabis crabrones. *Amph.* tace.

Alcumena, unum rogare te volo. *Alc.* quid vis rogare? roga. 76

Amph. Num tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?

Alc. Quî istuc in mente est tibi, mi vir, percontarier?

Amph. Quia salutare advenientem me solebas antidhac:

Appellare itidem ut pudicæ suos viros, quæ sunt, solent,

Eo more expertem te factam adveniens offendi domi.

Alc. Ecastor equidem te certo heri advenientem illico

Et salutavi, &, valuissesne usque, exquisivi simul, 83

Mi vir: & manum prehendi & osculum tetuli tibi.

Sos. Tun' heri hunc salutavisti? *Alc.*& te quoq; etiam,Sosia.

Sos. Amphitruo, speravi ego istam tibi parituram filium:

Verum non est puero gravida. *Amph.* quid igitur? *Sos.* insania.

Alc. Equidem sana sum, & deos quæso, ut salva pariam filium.

Verum tu magnum malum habebis, si hic suum officium facit:

Ob istuc omen, ominator, capies quod te condecet. 90

Sos. Enimvero prægnanti oportet & malum & malum dari,

Ut quod obrodat, sit, animo si male esse occœperit.

Amph. Tu me heri hic vidisti? *Alc.* ego, inquam, si vis decies dicere. *Amph.*

Amph. In somnis fortasse. *Alc.* immo vigilans vigilantem.
Amph. væ misero mihi!
Sos. Quid tibi est? *Amph.* delirat uxor. *Sos.* atra bili percita est. 95
Nulla res tam delirantis homines concinnat cito.
Amph. Ubi primum tibi sensisti, mulier, implicisciet?
Alc. Equidem ecastor sana & salva sum. *Amph.* cur igitur prædicas
Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus?
Ibi cœnavi, atque ibi quievi in navi noctem perpetem:
Neque meum pedem huc intuli etiam in ædis, ut cum exercitu 101
Hinc profectus sum ad Teleboas hostis, eosque ut vicimus.
Alc. Immo mecum cœnavisti, & mecum cubuisti.
Amph. quid id est?
Alc. Vera dico. *Amph.* non quidem hercle de hac re; de aliis nescio.
Alc. Primulo diluculo abivisti ad legiones. *Amph.* quomodo? 105
Sos. Recte dicit: ut commeminit, somnium narrat tibi.
Sed, mulier, postquam experrecta es, prodigiali Jovi
Aut mola salsa hodie, aut ture comprecatam oportuit.
Alc. Væ capiti tuo! *Sos.* tua istuc refert, si curaveris.
Alc. Iterum jam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo. 110
Amph. Tace tu: tu dic. egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?
Alc. Quis igitur, nisi vos narravit mihi, illî ut fuerit prœliũ?
Amph. An etiam id tu scis? *Alc.* quippe quæ ex te audivi: ut urbem maxumam
Expugnavisses; regemque Pterelam tute occideris. 114
Amph. Egone istuc dixi? *Alc.* tute istic, etiã astante hoc Sosia.
Amph. Audivistin' tu me narrare hoc hodie? *Sos.* ubi ego audiverim?
Amph. Hanc roga. *Sos.* me quidem præsente numquam factum est, quod sciam.
Alc. Mirum quin te advorsus dicat. *Amph.* Sosia, age; me huc aspice. *Sos.*

Sos. Specto . *Amph.* vera volo loqui te: nolo assentari mihi.
Audivistin' tu hodie me illi dicere ea quæ illa autumat?
Sos. Quæso , ædepol , num tu quoque etiam insanis , cum
id me interrogas ? 121
Qui ipsus equidem nunc primum istanc tecum conspicio si-
mul .
Amph. Quin nunc , mulier , audin' illum ? *Alc.* ego vero ,
falsum dicere .
Amph. Neque tu illi , neque mi viro ipsi credis ? *Alc.* eo
fit , quia mihi
Plurimum credo , & scio ista hæc facta , proinde ut prolo-
quor . 125
Amph. Tun' me heri advenisse dicis ? *Alc.* tun' te abiisse
hodie hinc negas ?
Amph. Nego enimvero , & me advenire nunc primum ajo
ad te domum .
Alc. Obsecro,etiamne hoc negabis,te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie , qua te illic donatum esse dixeras ?
Amph. Neque ædepol dedi, neque dixi : verum ita anima-
tus fui , 130
Itaque nunc sum , ut ea te patera donem.sed quis istuc tibi
Dixit? *Alc.* ego quidem ex te audivi,& ex tua accepi manu
Pateram . *Amph.* mane , mane obsecro te . nimis demiror,
Sosia ,
Quî illæc illic me donatum esse aurea patera sciat ,
Nisi tu dudum hanc convenisti , & narravisti hæc omnia .
Sos. Neque ædepol ego dixi , neque istam vidi , nisi tecum
simul . 136
Amph. Quid hoc sit hominis ! *Alc.* vin' proferri pateram ?
Amph. proferri volo .
Alc. Fiat . tu , Thessala , intus pateram proferto foras ,
Qua hodie meus vir donavit me. *Amph.* secede huc tu,Sosia.
Enimvero illud præter alia mira miror maxume , 140
Si hæc habet pateram illam . *Sos.* an etiam id credis , quæ
in hac cistellula
Tuo signo obsignata fertur ? *Amph.* salvum signum est ?
Sos. inspice .

Amph.

Amph. Recte, ita est ut obsignavi. *Sos.* quæso quin tu istanc jubes
Pro cerrita circumferri? *Amph.* ædepol quin facto est opus.
Nam hæc quidem ædepol laruarum plena est. *Alc.* quid verbis opu' st? 145
Thess. Hem tibi pateram: eccam. *Amph.* cedo mihi. *Alc.* age, aspice huc sis nunc jam
Tu, qui, quæ facta, inficiare: quem ego jam hic convincam palam.
Estne hæc patera qua donatus illi? *Amph.* summe Juppiter,
Quid ego video! hæc ea est profecto patera. perii, Sosia.
Sos. Aut pol hæc præstigiatrix mulier multo maxuma est,
Aut pateram hic inesse oportet. *Amph.* agedum, eam solve cistulam. 151
Sos. Quid ego istam exsolvam? obsignata'st recte: res gesta est bene.
Tu peperisti Amphitruonem, ego alium peperi Sosiam:
Nunc si pateram patera peperit, omnes congeminavimus.
Amph. Certum est aperire, atque inspicere. *Sos.* vide sis signi quid fiet: 155
Ne posterius in me culpam conferas. *Amph.* aperi modo:
Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis postulat.
Alc. Unde hæc igitur est, nisi abs te, quæ mihi dono data est?
Amph. Opus mi est istuc exquisito. *Sos.* Juppiter! pro Juppiter!
Amph. Quid tibi est? *Sos.* hic patera nulla in cistula' st. *Amph.* quid ego audio? 160
Sos. Id quod verum est. *Amph.* at cum cruciatu jam, ni apparet, tuo.
Alc. Hæc quidem apparet. *Amph.* quis igitur tibi dedit? *Alc.* qui me rogat.
Sos. Me captas; quia tute ab navi clanculum huc alia via
Præcurristi: atque hinc pateram tute exemisti, atque eam
Huic dedisti, posthac rursum obsignasti clanculum. 165
Amph. Hei mihi! jam tu quoque hujus adjuvas insaniam.
Ain' heri nos advenisse huc? *Alc.* ajo, adveniensque illico

Me

Me salutavisti, & ego te, & osculum tetuli tibi.
Amph. Jam illud non placet principium de osculo. pergam exsequi.
Alc. Lavisti. *Amph.* quid, postquam lavi? *Alc.* accubuisti. *Sos.* euge optime! 170
Nunc exquire. *Amph.* ne interpella: perge porro dicere.
Alc. Cœna apposita est: cœnavisti mecum: ego accubui simul.
Amph. In eodem lecto? *Alc.* in eodem. *Sos.* hei! non placet convivium.
Amph. Sine modo argumenta dicat. quid, postquam cœnavimus?
Alc. Te dormitare ajebas. mensa ablata est. cubitum hinc abiimus. 175
Amph Ubi tu cubuisti? *Alc.* in eodem lecto tecum una in cubiculo.
Amph. Perdidisti! *Sos.* quid tibi est? *Amph.* hæc me modo ad mortem dedit.
Alc. Quid jam, amabo? *Amph.* ne me appella. *Sos.* quid tibi est? *Amph.* perii miser!
Quia pudicitiæ hujus vitium me hic absente est additum.
Alc. Obsecro, ecastor, cur istuc, mi vir, ex te audio? 180
Amph. Vir ego tuus sim? ne me appella falsò falso nomine.
Sos. Hæret hæc res: siquidē hæc jam mulier facta'st ex viro.
Alc. Quid ego feci, qua istæc propter dicta dicantur mihi?
Amph. Tute edictas facta tua, ex me quæris quid deliqueris?
Alc. Quid ego tibi deliqui, si cui nupta sum, tecum fui?
Amph. Tun' mecum fueris? quid illac impudente audacius?
Saltem tute, si pudoris egeas, sumas mutuum. 187
Alc. Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet.
Tu si me impudicitiæ captas, non potes capere.
Amph. Pro dî immortales! cognoscin' tu me saltem, Sosia?
Sos. Propemodum. *Amph.* cœnavin' ego heri in navi in portu Persico?
Alc. Mihi quoque assunt testes, qui illud quod ego dicam assentiant. 192

Amph.

Amph. Qui testes? Alc. testes. Amph. quid testiculare?
Alc. enim uno sat est.
Nec nobis præsente aliquis nisi servus Sosia affuit.
Sos. Nescio quid istuc negotii dicam, nisi quispiam est 195
Amphitruo alius, qui forte te hic absente tamen
Tuam rem curet, teque absente hic munus fungatur tuum.
Namque de illo subditivo Sosia mirum nimis est.
Certe de istoc Amphitruone jam alterum mirum est magis.
Nescio-quis præstigiator hanc frustratur mulierem. 200
Alc. Per supremi regis regnum juro, & matrem familias
Junonem, quam me vereri & metuere est par maxume,
Ut mi, extra unum te, mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicam faceret. *Amph.* vera isthæc velim. 204
Alc. Vera dico, sed nequidquam: quoniam non vis credere.
Amph. Mulier es, audacter juras. *Alc.* quæ non deliquit, decet
Audacem esse, confidenter pro se & proterve loqui.
Amph. Satis audacter. *Alc.* ut pudicam decet. *Amph.* tu verbis probas.
Alc. Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinem, 210
Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm concordiam:
Tibi morigera, atque ut munifica sim bonis, prosim probis.
Sos. Næ ista ædepol, si hæc vera loquitur, examussim est optuma.
Amph. Delinitus sum profecto ita, ut me qui sim nesciam.
Sos. Amphitruo es profecto: cave sis ne tu te usu perduis:
Ita nunc homines immutantur, postquã peregre advenimus.
Amph. Mulier, istam rem inquisitam certum est non amittere. 217
Alc. Aedepol me libente facies. *Amph.* quid ais? responde mihi.
Quid si adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem,
Qui mecum una vectus est una navi? atque is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum est fieri? 221
Num-

Numquid caussam dicis, quin te hoc multem matrimonio?
Alc. Si deliqui, nulla caussa est. *Amph.* convenit. tu, Sosia,
Duc hos intro. ego huc ab navi mecum adducam Naucratem. (rio;
Sos. Nunc quidem præter nos nemo est: dic mihi verum serio;
Ecquis alius Sosia intu'st, qui mei similis siet? 226
Alc. Abin' hinc a me dignus domino servus? *Sos.* abeo, si jubes.
Alc. Nimis ecastor facinus mirum est, quî illi collibitū siet
Meo viro, sic me insimulare falsum facinus tam malum.
Quidquid est, jam ex Naucrate cognato id cognoscam meo.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Juppiter.

Ego sum ille Amphitruo cui est servus Sosia,
Idem Mercurius qui fit, quando commodum'st,
In superiore qui habito cœnaculo,
Qui interdum fio Juppiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo adventum apporto, illico 5
Amphitruo fio, & vestitum immuto meum.
Nunc huc honoris vestri venio gratia,
Ne hanc inchoatam transigam Comœdiam;
Simul Alcumenæ, quam vir insontem probri
Amphitruo accusat, veni, ut auxilium feram: 10
Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitruonem memet, ut occœpi semel,
Esse assimilabo, atque in horum familiam
Frustrationem hodie injiciam maxumam. 15
Post igitur demum faciam res fiat palam:
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram.
Faciamque ut uno fœtu, & quod gravida est viro,
Et me quod gravida'st, pariat sine doloribus.
Mercurium jussi me continuo consequi, 20
Si quid vellem imperare. nunc hanc alloquar.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Alcumena, Juppiter.

DUrare nequeo in ædibus: ita me probri,
Stupri, dedecoris a viro argutam meo?
Ea quæ ſunt facta, infecta refert, ac clamitat:
Quæ neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit;
Atque id me ſuſque deque eſſe habituram putat. 5
Non ædepol faciam: neque me perpetiar probri
Falſo inſimulatam: quin ego illum aut deſeram,
Aut ſatisfaciat mihi ille, atque adjuret inſuper,
Nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.
Jup. Faciundum eſt mihi illud, fieri quod illæc poſtulat,
Si me illam amantem ad ſeſe ſtudeam recipere:
Quando ego quod feci, factum id Amphitruoni obfuit,
Atque ille dudum meus amor negotium
Inſonti exhibuit: nunc autem inſonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetent. 15
Alc. Et eccum video, qui me miſeram arguit
Stupri, dedecoris. *Jup.* te volo, uxor, colloqui.
Quo te avortiſti? *Alc.* ita ingenium meum eſt:
Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier.
Jup. Heja autem inimicos! *Alc.* ſic eſt. vera prædico: 20
Niſi etiam hoc falſo dici inſimulaturus es.
Jup. Nimis verecunda es. *Alc.* potin'es ut abſtineas manũ?
Nam certo ſi ſis ſanus, aut ſapias ſatis,
Quam tu impudicam eſſe arbitrere & prædices,
Cum ea tu ſermonem nec joco, nec ſerio 25
Tibi habeas, niſi ſis ſtultior ſtultiſſimo.
Jup. Si dixi, nihilo magis es, neque ego eſſe arbitror.
Et id huc revorti, uti me purgarem tibi.
Nam numquam quidquam meo animo fuit ægrius,
Quam poſtquam audivi, te eſſe iratam mihi. 30
Cur dixiſti? inquies. ego expediam tibi.
Non ædepol quo te eſſe impudicam crederem:

Verum periclitatus animum sum tuum,
Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
Equidem joco illa dixeram dudum tibi, 35
Ridiculi caussa: vel hunc rogato Sosiam.
Alc. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
Testem quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non venisse? *Jup.* Si quid dictum est per jocum,
Non æquum est id te serio prævortier. 40
Alc. Ego illud scio quam doluerit cordi meo.
Jup. Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obsecro,
Da mihi hanc veniam: ignosce; irata ne sies.
Alc. Ego istæc feci verba virtute irrita:
Nunc quando factis me impudicis abstines, 45
Ab impudicis dictis avorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Juben' mi ire comites? *Jup.* sanan'es? *Alc.* si non jubes,
Ibo egomet, comitem Pudicitiam duxero.
Jup. Mane, arbitratu tuo jusjurandum dabo, 50
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
Id ego si fallo, tum te, summe Juppiter,
Quæso, Amphitruoni ut semper iratus sies.
Alc. Ah! propitius sit potius. *Jup.* confide fore;
Nam jusjurandum verum te advorsum dedi. 55
Jam nunc irata non es? *Alc.* non sum. *Jup.* bene facis.
Nam in hominum ætate multa eveniunt hujusmodi:
Capiunt voluptates: capiunt rursum miserias.
Iræ interveniunt, redeunt rursum in gratiam.
Verum iræ si quæ forte eveniunt hujusmodi 60
Inter eos, rursum si reventum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se, quam prius.
Alc. Primum cavisse oportuit ne diceres,
Verum eadem si isdem purgas, mihi patiunda sunt.
Jup. Jube vero vasa pura adornari mihi, 65
Ut, quæ apud legionem vota vovi, si domum
Rediissem salvus, ea ego exsolvam omnia.
Alc. Ego istuc curabo. *Jup.* evocate huc Sosiam;
Gubernatorem qui in mea navi fuit

Ble-

Blepharonem arcessat, qui nobiscum prandeat. 70
Is adeo impransus ludificabitur:
Quom ego Amphitruonem collo hinc obstricto traham.
Alc. Mirum quid solus secum secreto ille agat!
Atque aperiuntur ædes. exit Sosia.

ACTUS TERTII SCENA III.

Sosia, Juppiter, Alcumena.

AMphitruo, assum: si quid opus est, impera: imperium exsequar.
Jup. Optume advenis. *Sos.* jam pax est inter vos duos?
Nam quia vos trãquillos video, gaudeo & volupe est mihi.
Atque ita servom par videtur frugi sese instituere;
Proinde heri ut sint, ipse item sit: voltum e voltu comparet:
Tristis sit, si heri sint tristes: hilarus sit, si gaudeant.
Sed age, responde: jam vos redistis in concordiam?
Jup. Derides, qui scis hæc jamdudum me dixisse per jocũ.
Sos. An id joco dixisti? equidem serio ac vero ratus. 9
Jup. Habui expurgationem; facta pax est. *Sos.* optume est.
Jup. Ego rem divinam intus faciam, vota quæ sunt. *Sos.* censeo.
Jup. Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, ut re divina facta mecum prandeat.
Sos. Jam hic ero, quum illic censebis esse me. *Jup.* actutum huc redi.
Alc. Numquid vis, quin abeam jam intro, ut apparentur quibus opus? 15
Jup. I sane, & quantum potest, parata fac sint omnia.
Alc. Quin venis, quando vis, intro: faxo haud quidquam sit moræ.
Jup. Recte loquere, & proinde diligentẽ ut uxorem decet.
Jam hi ambo & servos & hera frustra sunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur esse: errant probe. 20
Nunc tu divine fac huc assis Sosia.
Audis quæ dico, tametsi præsens non ades:

Fac Amphitruonem advenientem ab ædibus
Ut abigas quovis pacto, fac commentus ſies.
Volo deludi illum, dum cum hac uſuraria 25
Uxore nunc mihi morigero. hæc curata ſint,
Fac ſis: proinde adeo, ut me velle intellegis:
Atque ut miniſtres mihi, cum mihi ſacruficem.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Mercurius.

COncedite atque abſcedite, omnes de via decedite.
Nec quiſquam tam audax fuat homo, qui obviam obſiſtat mihi.
Nam mihi quidem, hercle, quî minus liceat deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, quam ſervulo in Comœdiis?
Ille navem ſalvam nuntiat, aut irati adventum ſenis: 5
Ego ſum Jovi dicto audiens, ejus juſſu nunc huc me affero.
Quamobrem mi magis par eſt via decedere, & concedere.
Pater vocat me, eum ſequor, ejus dicto imperio ſum audiẽs:
Ut filium bonum patri eſſe oportet, itidem ego ſum patri.
Amanti ſupparaſitor, hortor, aſto, admoneo, gaudeo. 10
Siquid patri volupe'ſt, voluptas ea mihi multo maxuma'ſt.
Amat? ſapit: recte facit, animo quando obſequitur ſuo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater. faxo probe.
Jam hic deludetur, ſpectatores, vobis ſpectantibus. 15
Capiam coronã mihi in caput, aſſimulabo me eſſe ebrium:
Atque illuc ſurſum aſcendero: inde optume ciſpellã virum.
De ſupero, quũ huc acceſſerit, faciã ut ſit madidus ſobrius.
Deinde illi actutum ſufferet ſuus ſervos pœnas Soſia.
Eum feciſſe ille hodie arguet, quæ ego fecero hic. quid *id* mea? 20
Meo me æquum eſt morigerum patri, ejus ſtudio ſervire addecet.
Sed eccum Amphitruonem; advenit: jam ille hic deludetur probe;
Siqui-

Siquidem vos voltis auscultando operam dare.
Ibo intro, ornatum capiam qui potis decet. 24
Dein sursum ascendam in tectum, ut illum hinc prohibeã.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Amphitruo.

NAucratem quem convenire volui, in navi non erat.
Neque domi, neque in urbe invenio quemquam,
qui illum viderit.
Nam omnis plateas perreptavi, gymnasia & myropolia:
Apud emporium atq; in macello, in palæstra atq; in foro:
In medicinis, in tonstrinis, apud omnis ædis sacras. 5
Sum defessus quæritando, nusquam invenio Naucratem.
Nunc domum ibo, atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri compleverit.
Nam me, quam illam quæstionem inquisitam hodie amittere,
Mortuum satius est. sed ædis occluserunt. eugepæ! 10
Pariter hoc fit, atque ut alia facta sunt. feriam foris.
Aperite hoc. heus, ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Mercurius, Amphitruo.

QUis ad foris est? *Amph.* ego sum. *Merc.* quid ego sum?
Amph. ita loquor. *Merc.* tibi Juppiter
Dîque omnes irati certo sunt, qui sic frangas fores.
Amph. Quo modo? *Merc.* eo modo, ut profecto vivas ætatem miser.
Amph. Sosia. *Merc.* ita sum Sosia, nisi me esse oblitum existimas.
Quid nunc vis? *Amph.* scelestè! at etiam quid velim, id tu me rogas? 5

Merc. Ita rogo : pæne effregisti, fatue, foribus cardines.
An foris censebas nobis publicitus præberier?.
Quid me aspectas, stolide? quid nunc vis tibi: aut quis tu es homo?
Amph. Verbero! etiam quis ego sim me rogitas? ulmorum acheruns?
Quem pol ego hodie ob isthæc dicta faciam ferventem flagris. 10
Merc. Prodigum te fuisse oportet olim in adolescentia.
Amph. Quidum? *Merc.* quia senecta ætate a me mendicas malum.
Amph. Cum cruciatu tuo isthæc hodie, verna, verba fūditas.
Merc. Sacrufico ego tibi. *Amph.* quî? *Merc.* quia enim te macto infortunio.

SUPPOSITA.

Amph. *TUn' me mactes, carnufex? nisi formam dii hodie meam perduint,*
Faxo ut bubulis coriis onustus sis, Saturni hostia.
Ita ego te certo cruce & cruciatu mactabo. exi foras,
Mastigia. Merc. *larva umbratilis, tu me minis territas?*
Nisi hinc actutum fugias: si denuo pultaveris: 5
Si minusculo digito increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam exscrees.
Amph. *Tun', furcifer, meis me procul prohibessis ædibus?*
Tun' meas pultare foreis? basce illico toto demoliar cardine.
Merc. *Pergin?* Amph. *pergo.* Merc *accipe.* Amph. *scelestе! in herum? si te hodie apprehendero,* 10
Ad id redigam miseriarum, ut semper sis miser.
Merc. *Bacchanal te exercuisse oportuit, senex.* Amph. *quî dum?*
Merc. *Quando tu me tuum servom censes.* Amph. *quid? censeo?*
Merc. *Malum tibi: præter Amphitruonem, herum novi neminem.*
Amph. *Num formam perdidi? mirum quin me norit Sosia.* 15
Scrutabor: eho dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?
Merc. *Amphitruo? sanusne es? nonne tibi prædictum, senex,*
Bac-

Bacchanal te exercuisse, quom qui sis, alium rogites?
Abscede, moneo: molestus ne sies, dum Amphitruo
Cum uxore, modo ex hostibus adveniens, voluptatem capit. 20
Amph. *Qua uxore?* Merc. *Alcmena.* Amph. *quis homo?*
Merc. *quotiens vis dictum? Amphitruo,*
Herus meus: molestus ne sies. Amph. *quîcum cubat?*
Merc. *Vide, ne infortunium quaeras, qui me sic ludifices.*
Amph. *Dic quaeso, mi Sosia.* Merc. *blandius. cum Alcumena.* Amph. *in eodemne*
Cubiculo? Merc. *immo, ut arbitror, corpore corpus incubat.*
Amph. *vae misero mihi!* 25
Merc. *Lucri'st, quod miseriam deputat. nam uxorem usurariam*
Perinde est praebere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.
Amph. *Sosia.* Merc. *quid, malum, Sosia?* Amph. *non me novisti, verbero?*
Merc. *Novi te hominem molestum, qui ne emas litigium.*
Amph. *adhuc*
Amplius: Nonne ego herus sum tuus Amphitruo? Merc. *tu Bacchus es,* 30
Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis? num denuo?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas, eum hic sistam, neque sine tuo magno malo.
Amph. *Cupio accersi. utinam ne pro benefactis hodie patriam,*
Aedeis, uxorem, familiam, cum forma una perduam! 35
Merc. *Accersam equidem: sed de foribus tu interea sis vide.*
* *Credo jam quae volebat sacrificia ad epulum conduxit.* *
Si molestus sis, evades numquam, quin te sacruficem.

Amphitruo, Blepharo, Sosia.

DI vostram fidem! quae intemperiae nostram agunt familiam? quae mira
Video, postquam advenio peregre? nam veru' st, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et saevas belluas mansitasse; nec umquam denuo parentibus
Cognitos. Bl. *quid illuc, Sosia? magna sunt, quae mira praedicas.*

Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam ? 6
Sos. *Ajo . sed heus tu , quom ego Sosiam , Amphitruonem Amphitruo ; quid scis an*
Tu forte alium Blepharonem parias? o dî faciant, ut tu quoque
Concisus pugnis , & illisis dentibus , id impransus creduas .
Nam ego , ille alter Sosia , qui illic sum , me malis mulcavit modis . 10
Bl. *Mira profecto . sed gradus condecet grandire: nam ut video,*
Exspectat Amphitruo , & vacuus mihi venter crepitat .
Amph. *& quid aliena*
Fabulor? in nostro olim Thebano genere plusquã mira memorant.
Martigenam ille aggressus belluam magnus Europæ quæstor , anguineo
Repente hosteis peperit seminio : & pugnata illac pugna 15
Frater trudebat fratrem hasta & galea. & nostræ auctorẽ gentis
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit . de summo summus Juppiter sic statuit, sic fatum habet .
Optumi omnes nostrates, pro claris factis , diris aguntur malis .
Fata istæc me premunt, pertolerarem vim tantam, cladesque 20
Exanclarem impatibiles . Sos. *Blepharo .* Bl. *quid est?* Sos. *nescio quid mali suspicor .*
Bl. *Quid ?* Sos. *videsis , herus salutator oppessulatas ante foreis graditur .*
Bl. *Nihil est ; famem exspectat obambulans .* Sos. *curiose quidem : foreis enim*
Clausit , ne prævorteretur foras . Bl. *oggannis .* Sos. *nec gannio , nec latro .*
Si me audias , observes . nescio quid secum solus , puto , 25
Rationes colligit : quid memoret , hinc excipiam . ne propera .
Amph. *Ut metuo , ne victis hostibus dî partam expungant gloriam !*
Totam miris modis nostram video turbatam familiam .
Tum vero uxor vitio , stupro , dedecore me plena enicat .
Sed de patera miru'st : erat tamen signum obsignatum probe. 30
Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatũ,
Nostris occisum manibus fortiter . atat ! novi jam ludum :
Id Sosiæ factu'st opera , qui me hodie quoque præsentem ausit
Indi-

Indigne prævortier. Sof. *de me locutus, & quæ velim minus.*
Hominem ne congrediamur, quæso, priusquam stomachum detexerit. 35
Bl. *Ut lubet.* Amph. *si illum datur hodie mastigiam apprehendere, ostendam quid sit*
Herum fallere, minis & dolis incessere. Sof. *audin'tu illum?* Bl. *audio.*
Sof. *Illæc machina meas onerat scapulas.cōpellemus sis hominē.*
Scin' quid vulgo dici solet? Bl. *quid dicturus sis, nescio:*
Quid tibi patiundum, fere hariolor. Sof. *vetu'st adagium, Fames & mora* 40
Bilem in nasum conciunt. Bl. *verum quidem e loco compellemus*
Alacre. Amphitruo. Amph. *Blepharonem audio: mirum quid ad me veniat.*
Opportune tamen se offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me, Blepharo? Bl. *oblitus tam cito, quam diluculo*
Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum conviverem? 45
Amph. *Nusquam factum gentium. sed ubi illic scelestus?* Bl. *quis?* Amph. *Sosia.*
Bl. *Eccum illum.* Amph. *ubi?* Bl. *ante oculos. non vides?* Amph. *vix video præ ira, adeo me istic*
Hodie delirum fecit. ne te sacruficem, numquam evades.
Sine me, Blepharo. Bl. *ausculta, precor.* Amph. *dic, ausculto. tu vapula.*
Sof. *Qua de re? num satis tempori? non ocius quivi, si me* 50
Dædaleis tulissem remigiis. Bl. *abstine, quæso. non potuimus*
Nostros grandius grandire gradus. Amph. *sive grallatorius, sive*
Testudineus fuerit, certum'st mihi hunc scelestum perdere.
En tectum! en tegulas! en obductas fores! en ludificatum herum!
En verborum scelus! Bl. *quid mali fecit tibi?* Amph. *rogas? ex illo* 55
Tecto exclusum foribus, me deturbavit ædibus. Sof. *egone?*
Amph. *Tu. quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?*
Negas, sceleste? Sof. *quin negem? en testis ampliter, quicum venio:*

Mis-

Missus sedulo, ut ad te vocatum ducerem. Amph. *quis te misit, Furcifer?* Sos. *qui me rogat.* Amph. *quando gentium?*
Sos. *dudum, jam pridem, modo,* 60
Ubi cum uxore domi redîsti in gratiam. Amph. *Bacchus te irritassit.*
Sos. *Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererē. tu purgari jusseras*
Vasa, ut rem divinam faceres: & hunc me accersitum mittis,
Ut tecum prandeat. Amph. *Blepharo, dispeream, si aut intus adhuc fui,*
Aut si hunc miserim. dic, ubi me liquisti? Sos. *domi cum Alcumena conjuge.* 65
Ego a te abiens portum vorsus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te nisi nunc video postea. Amph. *scelestum caput! cum uxore?*
Numquam abis, quin vapules. Sos. *Blepharo.* Bl. *Amphitruo, mitte hunc mea gratia,*
Et me audias. Amph. *en mitto, quid vis loquere.* Bl. *istic jamdudum mihi*
Maxuma memoravit mira: præstigiator forte aut veneficus 70
Hanc excantat tibi familiam. inquire aliunde, vide quid fiet.
Nec ante hunc excruciatū miserum facias, quam rem intellegas.
Amph. *Recte mones: eamus: te advorsum uxori etiam advocatum volo.*

Juppiter, Amphitruo, Sosia, Blepharo.

Q*Uis tam vasto impete has foreis toto convolsit cardine?*
Quis ante ædeis tantas tamdiu turbas concitat? quem si compererο,
Telebois sacruficabo manibus. nihil est, ut dici solet,
Quod hodie bene succedat mihi. deserui Blepharonem, & Sosiam,
Ut cognatum Naucratem convenirem: hunc non reperi, illos perdidi. 5
Sed eos video: ibo advorsum, ut si quid habent, sciscitér.
Sos. *Blepharo, illic qui*
Ex ædibus, herus est, hic vero veneficus. Bl. *proh Juppiter,*
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitruo. istic si fuat,
Illum

Illum ſane non eſſe oportuit, niſi quidem ſit geminus. 9
Jup. *Eccum cum Blepharone Soſiam. compellabo hos prius. Soſia,*
Tandem ad nos? eſurio. Sof. *dixin' tibi hunc veneficum?*
Amph. *Immo ego hunc, Thebani cives, qui domi uxorem meam*
Impudicitia impetivit, per quem teneo theſaurum ſtupri.
Sof. *Here, ſi tu nunc eſuris, ego ſatur pugnis ad te volito.*
Amph. *Pergin', maſtigia?* Sof. *abi ad Acheruntem, venefice.* Amph. *men' veneficum?* 15
Vapula. Jup. *quæ, hoſpes, intemperiæ, ut tu meum verberes?* Amph. *tuum?* Jup. *meum.*
Amph. *Mentiris.* Jup. *Soſia, i intro: dum hunc ſacruſico, fac paretur prandium.*
Sof. *Ibo. Amphitruonem, arbitror, ita comiter Amphitruo*
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Soſia Soſiam.
Interea dum iſti certant, in popinam devortundum'ſt mihi: 20
Lances detergam omneis, omneiſque trullas hauriam.
Jup. *tun' me*
Mentiri ais? Amph. *mentiris, inquam, meæ corruptor familiæ.*
Jup. *Ob iſtuc indignum dictum, te obſtricto collo hac arripiam.*
Amph. *Væ miſero mihi!* Jup. *at id præcaviſſe oportuit.*
Amph. *Blepharo, ſuppetias mihi.* 24
Bl. *Conſimiles ſunt adeo, ut, utri aſſim, neſciam: rixam tamen,*
Ut poteſt, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonē duello perdere.
Linque collum, precor. Jup. *hunc tu Amphitruonem dictitas?*
Bl. *Quid ni? unus olim; nunc vero partus eſt geminus:*
Dum tu vis eſſe, alter quoque eſſe forma non deſinit.
Interea, quæſo, collum linque. Jup. *linquo: ſed dic mihi, videturne tibi* 30
Iſtic Amphitruo? Bl. *uterque quidem.* Amph. *proh ſumme Juppiter! ubi hodie*
Mihi formam adimis? pergo quærere: tune Amphitruo?
Jup. *tu negas?*
Amph. *Pernego, quando Thebis, præter me, nemo'ſt alter Amphitruo.*
Jup. *Immo, præter me, nemo; atque adeo tu, Blepharo, judex ſies.*
Bl. *Faciam id, ſi queo, ſignis palam. tu reſponde prius.*
Amph. *lubens.* 35

Bl. *Antequam cum Taphiis a te pugna sit inita, quid mandasti mihi?*

Amph. *Parata navi, clavo hæreres sedulo.*

Jup. *Ut si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.*

Amph. *Item aliud: ut bene nummatum servaretur marsupium.*

Jup. *Quæ pecuniæ?* Bl. *tace sis tu, meu'st quærere. scisti numerum?* 40

Jup. *Talenta quinquaginta Attica.* Bl. *hic examussim rem enarrat. & tu,*

Quot Philippei? Amph. *duo millia.* Jup. *oboli vero bis totidem.* Sos. *uterque*

Rem tenet probe. intus in crumena clausum alterum esse oportuit.

Jup. *Attende sis: hac dextera, ut nosti, regem mactavi Pterelam;*

Spolia ademi; & pateram qua ille potare solitus est, in cistella

Pertuli: dono uxori meæ dedi, quîcum hodie domi lavi, 46

Sacrificavi, cubui. Amph. *hei mihi! quid audio? vix apud me sum:*

Vigilans quippe dormio: vigilans somnio: vivus & sanus intereo.

Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum,

Et Creontis unicus, Teleboarum perduellis: qui Acarnanes 50

Et Taphios vi vici, & summa regem virtute bellica.

Illisce præfeci Cephalum, magni Deianei filium.

Jup. *Ego idem latrones hostes bello & virtute contudi.*

Electryonem perdiderant, nostræ & germanos conjugis:

Achaiam, Aetoliam, Phocidem, per freta Ionium & Aegeum & Creticum 55

Vagati, vi vortebant piratica. Amph. *dî immortales! mihimet*

Non credo, ita omnia quæ facta illic, examussim loquitur. vide, Blepharo. Bl. *unum superest: id si fuat, Amphitruones fito te gemini.*

Jup. *Quid dicas, novi: cicatricem in dextro musculo ex illoc volnere*

Quod mihi impegit Pterela. Bl. *eam quidem.* Amph. *apposite.* Jup. *Viden'? en aspice.* 60

Bl. *Detegite, aspiciam.* Jup. *deteximus, vide.* Bl. *supreme Juppiter,*

Quid

Quid intueor! utrique in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem apparet probe, ut primum coivit cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes jacent, judicium silet; quid agam, nescio.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Blepharo, Amphitruo, Juppiter.

VOs inter vos partite: ego abeo, mihi negotium est.
Neque ego umquam usquam tanta mira me vidisse
censeo.
Amph. Blepharo; quæso, ut advocatus mihi assis, neve
abeas. *Bl.* vale.
Quid opu'st me advocato, qui utri sim advocatus, nescio?
Jup. Intro hinc eo. Alcumena parturit. perii miser!
Amph. Quid ego? quem advocati jam atque amici deserunt.
Numquam ædepol me inultus istic ludificabit, quisquis est.
Nam jam ad regem recta me ducam, resque ut facta est
eloquar.
Ego pol illum ulciscar hodie Thessalum veneficum,
Qui perverse perturbavit familiæ mentem meæ. 10
Sed ubi ille'st? intro ædepol abiit, credo ad uxorem meam.
Qui me Thebis alter vivit miserior? quid nunc agam?
Quem omnes mortales ignorant, & ludificant, ut lubet.
Certum est, introrumpam in ædibus, ubi quemque homi-
nem aspexero, 14
Sive ancillam, sive servom, sive uxorem, sive adulterum,
Seu patrem, sive avom videbo, obtruncabo in ædibus.
Neque me Juppiter, neque dî omnes id prohibebunt, si
volent.
Quin sic faciam uti constitui: pergam in ædibus nunc jam.

ACTUS

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Bromia, Amphitruo.

SPes atque opes vitæ meæ jacent sepultæ in pectore,
Neque ulla'st confidentia jam meo in corde, quin amiserim;
Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cælum consequi,
Jam ut opprimar, ut enicer. me miseram! quid agã nescio.
Ita tanta mira in ædibus sunt facta. væ miseræ mihi! 5
Animo male'st. aquam velim! corrupta sum, atque absumta sum.
Caput dolet, neque audio, neque oculis prospicio satis,
Nec me miserior femina 'st, neque ulla videatur magis.
Ita heræ meæ hodie contigit. nam ubi parturit, deos sibi invocat.
Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus: ut subito, ut propere, ut valide tonuit! 10
Ubi quisque institerat, concidit crepitu. ibi nescio quis maxuma
Voce exclamat: Alcumena; adest auxilium, ne time:
Et tibi, & tuis propitius cæli cultor advenit.
Exsurgite, inquit, qui terrore meo occidistis præ metu.
Ut jacui, exsurgo. ardere censui ædîs, ita tum consulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: jam ea res me horrore afficit.
Herilis prævortit metus: ocius accurro, ut sciscam quid velit: 17
Atque illam geminos filios pueros peperisse conspicor;
Neque nostrum quisquam sensimus, quum peperit, neque prævidimus.
Sed quid hoc? quis hic est senex, 20
Qui ante ædis nostras sic jacet? numnam hunc percussit Juppiter?
Credo ædepol: nam, proh Juppiter! sepultus est, quasi sit mortuus.
Ibo, & cognoscam quisquis est. Amphitruo hic quidem est herus meus. Am-

Amphitruo! *Amph.* perii! *Br.* surge. *Amph.* interii! *Br.* cedo manum. *Amph.* quis me tenet?
Br. Tua Bromia ancilla. *Amph.* totus timeo, ita me increpuit Juppiter. 25
Nec secus est, quam si ab Acherunte veniam. sed quid tu foras
Egressa es? *Br.* eadem nos formido timidas terrore impulit:
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi. væ mihi,
Amphitruo! ita mihi animus etiam nunc abest. *Amph.* agedum expedi.
Scin' me tuum esse herum Amphitruonem? *Br.* scio.
Amph. vide etiam nunc. *Br.* scio. 30
Amph. Hæc sola sanam mentem gestat meorum familiariũ.
Br. Immo omnes sani sunt profecto. *Amph.* at me uxor insanum facit
Suis fœdis factis. *Br.* at ego faciam, tu idem ut aliter prædices,
Amphitruo, piam & pudicam esse tuam uxorem ut scias.
De ea re signa atque argumenta paucis verbis eloquar. 35
Omnium primum Alcumena geminos peperit filios.
Amph. Ain' tu geminos? *Br.* geminos. *Amph.* dî me servant. *Br.* sine me dicere,
Ut scias tibi tuæque uxori deos esse omnes propitios.
Amph. Loquere. *Br.* postquam parturire hodie uxor occœpit tua,
Ibi utero exorti dolores, ut solent puerperæ: 40
Invocat deos immortalis, ut sibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. ibi continuo contonat
Sonitu maxumo. ædis primo ruere rebamur tuas.
Aedes totæ confulgebant tuæ, quasi essent aureæ.
Amph. Quæso absolvito hinc me extemplo, quando satis deluseris. 45
Quid fit deinde? *Br.* dum hæc aguntur, interea uxorem tuam
Neque gementem, neque plorantem nostrum quisquam audivimus:
Ita profecto sine dolore peperit. *Amph.* jam istuc gaudeo,
Ut

Ut ut erga me eſt merita. *Br.* mitte iſthæc, atque hæc quæ dicam accipe. 49
Poſtquam peperit pueros, lavere juſſit nos. occœpimus.
Sed puer ille quē ego lavi, ut magnus eſt, & multum valet!
Neque eum quiſquam colligare quivit incunabulis.
Amph. Nimia mira memoras! ſi iſthæc vera ſunt, divinitus
Non metuo quin meæ uxori latæ ſuppetiæ ſient.
Br. Magis jam ſaxo mira dices. poſtquam in cunas conditu'ſt, 55
Devolant angues jubati deorſum in impluvium duo
Maxumi: continuo extollunt ambo capita. *Amph.* hei mihi!
Br. Ne pave. ſed angues oculis omnis circumviſere:
Poſtquam pueros conſpicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas receſſim rurſum vorſum trahere & ducere, 60
Metuens pueris, mihi formidans: tantoque angues acrius
Perſequi. poſtquam conſpexit angues ille alter puer,
Citus e cunis exſilit, facit recta in anguis impetum:
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.
Amph. Mira memoras! nimis formidoloſum facinus prædicas! 65
Nam mihi horror membra miſero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porro loquere. *Br.* puer ambo angues enicat.
Dum hæc aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam.
Amph. Quis homo? *Br.* ſummus imperator divûm atque hominum Juppiter.
Is ſe dixit, cum Alcumena clam conſuetum cubilibus, 70
Eumque filium ſuum eſſe qui illos angues vicerit:
Alterum tuum eſſe dixit puerum. *Amph.* pol me haud pœnitet
Scilicet boni dimidium mihi dividere cum Jove.
Abi domum, jube vaſa pura actutum adornari mihi,
Ut Jovis ſupremi multis hoſtiis pacem expetam. 75
Ego Tireſiam conjectorem advocabo, & conſulam
Quid faciundum cēſeat; ſimul hanc rē ut facta eſt eloquar.
Sed quid hoc? quam valide tonuit! dî, obſecro voſtram fidem!

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA II.

Juppiter.

BOno animo es, aſſum auxilio, Amphitruo, tibi & tuis.
Nihil eſt quod timeas. hariolos, haruſpices
Mitte omnis. quæ futura & quæ facta, eloquar:
Multo adeo melius, quam illi, quum ſim Juppiter.
Primum omnium Alcumenæ uſuram corporis 5
Cepi, & concubitu gravidam feci filio.
Tu gravidam item feciſti, quom in exercitum
Profectus. uno partu duos peperit ſimul.
Eorum alter, noſtro qui eſt ſuſceptus ſemine,
Suis factis te immortali afficiet gloria. 10
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. haud promeruit, quamobrem vitio vorteres.
Mea vi ſubacta eſt facere. ego in cælum migro.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Amphitruo.

FAciam ita ut jubes, & te oro, promiſſa ut ſerves tua.
Ibo ad uxorem intro. miſſum facio Tireſiam ſenem.
Nunc, ſpectatores, Jovis ſummi cauſſa clare plaudite.

FINIS AMPHITRUONIS.

M. ACCII PLAUTI ASINARIA.

Dramatis Personæ.

LIBANUS, *servus*.	DIABOLUS, *adolescens*.
DEMAENETUS, *senex*.	PARASITUS.
ARGYRIPPUS, *adolescens*.	ARTEMONA, *uxor*.
CLEAERETA, *lena*.	MERCATOR.
LEONIDA, *servus*.	GREX.
PHILENIUM, *meretrix*.	

ARGUMENTUM.

AManti argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt senex uxorio.
Itaque ob asinos relatum pretium Saureæ
Numerarier jussit servolo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Rivinus amens ob præreptam mulierem;
Is rem omnem uxori per Parasitum nuntiat.
Accurrit uxor, ac virum e lustris rapit.

PROLOGUS.

HOc agite sultis, spectatores, nunc jam,
Quæ quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, & dominis, atque conductoribus.
Face jam nunc tu, præco, omnem auritum poplum.
Age nunc reside: cave modo ne gratiis. 5
Nunc, quid processerim huc, & quid mihi voluerim,
Dicam; ut sciretis nomen hujus Fabulæ.
Nam quod ad argumentum attinet, sane breve'st.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: Huic nomen Græce est Onagos Fabulæ. 10

Demo-

Demophilus scripsit, Marcus vortit barbare.
Asinariam volt esse, si per vos licet.
Inest lepos ludusque in hac Comœdia.
Ridicula res est. date benigne operam mihi:
Ut vos item alias, pariter nunc Mars adjuvet. 15

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Libanus, Demænetus.

SIcut tuum vis unicum gnatum tuæ
Superesse vitæ, sospitem & superstitem:
Ita te obtestor, per senectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam;
Si quid med erga tū hodie falsum dixeris, 5
Ut tibi superstes uxor ætatem siet:
Atque illa viva vivus ut pestem oppetas.
Dem. Per deum Fidium quæris: jurato mihi
Video necesse esse eloqui, quidquid roges:
Ita me obstinate aggressus, ut non audeam 10
Profecto, percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum istud quid sit, quod scire expetis,
Eloquere: ut ipse scibo, te faciam ut scias.
Lib. Dic, obsecro, hercle serio, quod te rogem.
Cave mihi mendacii quidquam. *Dem.* quin tu ergo rogas?
Lib. Num me illuc ducis ubi lapis lapidem terit?
Dem. Quid istuc est? aut ubi est istuc terrarum loci?
Lib. Ubi flent nequam homines, qui polentam pransitant.
Dem. Quid istuc sit, aut ubi istuc sit, nequeo noscere,
Ubi flent nequam homines, qui polentam pransitant. 20
Lib. Apud fustitudinas ferricrepinas insulas,
Ubi vivos homines mortui incursant boves.
Dem. Modo pol percepi, Libane, quid istuc sit loci,
Ubi fit polenta, te fortasse dicere. *Lib.* ah!
Neque hercle ego istuc dico, nec dictum volo. 25
Teque obsecro hercle, ut, quæ locutus, despuas.
Dem. Fiat: geratur mos tibi. *Lib.* age age usque exscrea.

Dem. Etiamne? *Lib.* quæso hercle usque ex penitis faucibus.
Dem. Etiam ? *Lib.* amplius. *Dem.* nam quousque ? *Lib.* usque ad mortem volo.
Dem. Cavesis malam rem. *Lib.* uxoris dico, non tuam. 30
Dem. Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.
Lib. Dî tibi dent, quæcumque optes. *Dem.* redde operam mihi.
Cur hoc ego ex te quæram ? aut cur miniter tibi,
Propterea quod me non scientem feceris ?
Aut cur postremo filio succenseam, 35
Patres ut faciunt ceteri ? *Lib.* quid istuc novi est ?
Dem. Equidem scio jam, filius quod amet meus
Istanc meretricem e proxumo Philenium.
Estne hoc, ut dico, Libane ? *Lib.* rectam instas viam.
Ea res est. sed eum morbus invasit gravis. 40
Dem. Quid morbi est? *Lib.* quia non suppetunt dictis data.
Dem. Tune es adjutor nunc amanti filio ?
Lib. Sum vero, & alter noster est Leonida.
Dem. Bene hercle facitis, & a me initis gratiam.
Verum meam uxorem, Libane, nescis qualis siet ? 45
Lib. Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus.
Dem. Fateor eam esse importunam atque incommodam.
Lib. Posterius istuc dicis, quam credo tibi.
Dem. Omnes parentes, Libane, liberis suis,
Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam: 50
Quippe qui mage amico utantur gnato & benevolo:
Atque ego me id facere studeo. volo amari a meis,
Volo me patris mei similem: qui caussa mea
Nauclerio ipse ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem. 55
Neque puduit eum id ætatis sycophantias
Struere, & beneficiis me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretum est persequi mores patris.
Nam me hodie oravit Argyrippus filius,
Uti sibi amanti facerem argenti copiam: 60
Et id ego percupio obsequi gnato meo.
Volo amori obsecutum illius, volo amet me patrem.

Quam-

Quamquam illum mater arcte contenteque habet,
Patres ut consueverunt: ego mitto omnia hæc.
Præsertim quum is me dignum, quoi concrederet, 65
Habuit, me habere honorem ejus ingenio decet:
Quum me adiit, ut pudentem gnatum æquum est, patrem;
Cupio esse amicæ quod det argentum suæ.
Lib. Demiror, quid sit, & quo evadat, sum in metu.
Dem. Equidem scio jam, filius quod amet meus. 70
Lib. Cupis id, quod cupere te nequidquam intellego.
Dotalem servum Sauream uxor tua
Adduxit, cui plus in manu sit quam tibi.
Dem. Argentum accepi, dote imperium vendidi.
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim. 75
Viginti jam usu'st filio argenti minis.
Face id ut paratum jam sit. *Lib.* unde gentium?
Dem. Me defraudato. *Lib.* maxumas nugas agis.
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Defrudem te ego? age sis, tu sine pennis vola. 80
Tene ego defrudem, cui ipsi nihil est in manu?
Nisi quid tu porro uxorem defraudaveris.
Dem. Qua me, qua uxorem, qua tu servum Sauream
Potes, circumduce, aufer. promitto tibi
Non offuturum, si id hodie effeceris. 85
Lib. Jubeas una opera me piscari in aere,
Venari autem rete jaculo in medio mari.
Dem. Tibi optionem sumito Leonidam,
Fabricare quidvis, quidvis comminiscere.
Perficito, argentum hodie ut habeat filius, 90
Amicæ quod det. *Lib.* quid ais tu, Demænete?
Quid si forte in insidias devenero?
Tu redimes me, si me hostes interceperint?
Dem. Redimam. *Lib.* tum tu igitur aliud cura quid lubet.
Dem. Ego eo ad forum, nisi quid vis. *Lib.* i; etiamne ambulas? 95
Dem. Atque audin' etiam? *Lib.* ecce. *Dem.* si quid te volam, ubi eris?
Lib. Ubicumque libitum erit animo meo.

Profecto nemo est, quem jam dehinc metuam mihi,
Ne quid nocere possit: cum mihi tua
Oratione omnem animum ostendisti tuum. 100
Quin te quoque ipsum facio haud magni, si hoc patro.
Pergam quo occœpi, atque ibi consilia exordiar.
Dem. Audin' tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Lib. Nempe in foro? *Dem.* ibi. si quid opus fuerit.
Lib. meminero.
Dem. Non esse servus pejor hoc quisquam potest, 105
Nec magis versutus, nec quo ab caveas ægrius.
Eidem homini, si quid recte curatum velis,
Mandes: moriri sese misere mavolet,
Quam non perfectum reddat quod promiserit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio 110
Scio esse, quam me hunc scipionem contui.
Sed quid ego cesso ire ad forum, quod incœperam?
(Ibo,) atque ibi manebo apud argentarium.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Argyrippus.

SIccine hoc fit? foras ædibus me ejici?
Promerenti optume hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es.
At malo cum tuo: nam jam ex hoc loco
Ibo ego ad Tresviros, vestraque ibi nomina 5
Faxo erunt: capitis te perdam ego & filiam,
Perlecebræ, pernicies, adolescentum exitium.
Nam mare haud est mare; vos mare acerrimum.
Nam in mari repperi, hic elavi bonis.
Ingrata atque irrita esse omnia intellego 10
Quæ dedi, & quod benefeci: at posthac tibi,
Male quod potero facere, faciam, meritoque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem unde orta es, ad egestatis terminos.
Ego ædepol te faciam, ut quæ sis nunc, & quæ fueris scias.

Quæ

Quæ priusquam istam adii, atque amans ego animum meum isti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis inopia.
Atque ea si erant, magnas habebas omnibus dîs gratias.
Eadem nunc, quom est melius, me, cujus opera est, ignoras, mala.
Reddam ego te ex fera, fame mansuetam, me specta modo.
Nam isti quod succenseam ipsi, nihil est: nihil quidquam meret. 20
Tuo facit jussu, tuo imperio paret: mater tu, eadem hera es.
Te ego ulciscar, te ego ut digna es, perdam, atque ut de me meres.
At scelesta viden' ut ne id quidem me dignum esse existumat,
Quem adeat, quem colloquatur, cuique irato supplicet?
Atque eccam, illecebra exit tandem; opinor hic ante ostium
Meo modo loquar quæ volam, quoniam intus non licitum est mihi. 26

ACTUS PRIMI SCENA III.

Clæreta, Argyrippus.

UNumquodque istorum verbûm nummis Philippeis aureis
Non potest auferre hinc a me, si quis emtor venerit.
Nec recte quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum 'st.
Fixus hic apud nos est animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantum poteris, festina & fuge. 5
Quam magis te in altum capessis, tam æstus te in portum refert.
Arg. Ego pol istum portitorem privabo portorio.
Ego te dehinc, ut merita es de me & mea re, tractare exsequar:
Quom tu me, ut meritus sum, non tractas, quæ ejicis domo.
Cl. Magis istuc percipimus lingua dici, quam factis fore.

Arg. Solus solitudine ego ted atque ab egestate abstuli:
Solus si ductem, referre gratiam numquam potes.
Cl. Solus ductato, si semper solus quæ poscam dabis.
Semper tibi promissum habeto hac lege, dum superes datis.
Arg. Qui modus dandi? nam numquam tu quidem expleri potes. 15
Modo quod accepisti, haud multo post aliquid quod poscas, paras.
Cl. Quid modi'st? ductando, amando, numquamne expleri potes?
Modo remisisti, continuo jam ut remittam ad te rogas.
Arg. Dedi equidem quod mecum egisti. *Cl.* & tibi ego misi mulierem.
Par pari datum hostimentu'st, opera pro pecunia. 20
Arg. Male agis mecum. *Cl.* quid me accusas, si facio officium meum?
Nam neque fictum usquam, neque pictum, neque scriptum in poematis,
Ubi lena bene agat cum quiquã amãte, quæ frugi esse volt.
Arg. Mihi quidem te parcere æquum est tandem, ut tibi durem diu.
Cl. Non tu scis? quæ amanti parcet, eadem sibi parcet parũ.
Quasi piscis, itidem est amator lenæ: nequam est, nisi recens.
Is habet succum, is suavitatem: eum quovis pacto condias;
Vel patinarium vel assum: verses quo pacto lubet.
Is dare volt, is se aliquid posci. nam ubi de pleno promitur,
Neque ille scit quid det, quid damni faciat; illi rei studet:
Volt placere sese amicæ, volt mihi, volt pedissequæ,
Volt famulis, volt etiam ancillis; & quoque catulo meo
Subblanditur novus amator, se ut quom videat, gaudeat.
Vera dico. ad suum quemque hominem quæstum esse æquum est callidum.
Arg. Perdidici isthæc esse vera, damno cum magno meo.
Cl. Si ecastor nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare postulas.
Arg. Non meum est. *Cl.* nec meum quidem ædepol, ad te ut mittam gratiis. Ve-

Verum ætatis atque honoris gratia hoc fiet tui :
Quia nobis lucro fuisti potius, quam decori tibi ; 40
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum ,
Hanc tibi noctem honoris caussa gratiis dono dabo .
Arg. Quid , si non est ? *Cl.* tibi non esse credam . illa alio ibit tamen .
Arg. Ubi illæc quæ dedi ante ? *Cl.* abusa . nam si ea durarent mihi ,
Mulier mitteretur ad te : numquam quidquam poscerem .
Diem,aquam,solem,lunam,noctem, hæc argento non emo:
Cetera quæque volumus uti , Græca mercamur fide . 47
Quom a pistore panem petimus , vinum ex œnopolio ,
Si æs habent , dant mercem . eadem nos disciplina utimur.
Semper oculatæ manus nostræ sunt , credunt quod vident .
Vetus est, Nihili cocio est : scis cujus ? non dico amplius.
Arg. Aliam nunc mihi orationem despoliato prædicas :
Longe aliam , inquam , præbes nunc atque olim , quum dabam :
Aliam atque olim, quum illiciebas me ad te blande ac benedice :
Tum mihi ædes quoque arridebant , cum ad te veniebam , tuæ . 55
Me unice unum ex omnibus te, atque illam amare , ajebas mihi .
Ubi quid dederam , quasi columbæ pulli in ore ambæ meo
Usque eratis : meo de studio studia erant vostra omnia .
Usque adhærebatis : quod ego jusseram , quod volueram ,
Faciebatis : quod nolebam ac vetueram , de industria 60
Fugiebatis , neque conari id facere audebatis prius .
Nunc neque quid velim , neque nolim , facitis magni , pessumæ .
Cl. Non tu scis ? hic noster quæstus aucupii simillimu'st .
Auceps quando concinnavit aream , offundit cibum :
Aves assuescunt . Necesse est facere sumtum , qui quærit lucrum . 65
Sæpe edunt : semel si captæ sunt , rem solvunt aucupi:
Itidem hic apud nos . ædis nobis area est, auceps sum ego,
Esca

Esca est meretrix, lectus illix est, amatores aves:
Bene salutando consuescunt, compellando blanditer,
Osculando, oratione vinnula, venustula. 70
Si papillam pertractavit, haud est ab re aucupis.
Savium si sumsit, sumere eum licet sine retibus.
Hæccine te esse oblitum, in ludo qui fuisti tamdiu?
Arg. Tua ista culpa est, quæ discipulum semidoctum abs te amoves.
Cl. Remeato audacter; mercedem si eris nactus: nunc abi.
Arg. Mane, mane, audi: dic, quid me æquum censes pro illa tibi dare,
Annum hunc ne cum quiquam alio sit. *Cl.* téne? viginti minas.
Atque ea lege, si alius ad me prius attulerit, tu vale.
Arg. At ego: est etiam, priusquam abis, quod volo loqui. *Cl.* dic quod lubet.
Arg. Non omnino jam perii: est reliquum quo peream magis. 80
Habeo, unde istuc tibi quod poscis dem: sed in leges meas
Dabo, ut scire possis, perpetuum annum hunc mihi uti serviat,
Nec quemquam interea alium admittat prorsus, quam me, ad se virum.
Cl. Quin si tu voles, domi servi qui sunt, castrabo viros.
Postremo ut voles nos esse, syngrapham facito afferas. 85
Ut voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito:
Modo tecum una argentum afferto; facile patiar cetera.
Portitorum simillimæ sunt januæ lenoniæ:
Si affers, tum patent: si non est quod des, ædes non patent.
Arg. Interii, si non invenio ego illas viginti minas. 90
Et profecto, nisi illud perdo argentum, pereundum est mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia:
Supplicabo, exobsecrabo, ut quemque amicum videro:
Dignos, indignos adire, atque experiri, certum est mihi.
Nam si mutuas non potero, certum est sumam fœnore. 95

ACTUS

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Libanus.

HErcle vero, Libane, nunc te meliu 'st expergiscier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Jam diu est factum quom discêsti ab hero, atque abiisti ad forum,
Igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in otio. 5
Quin tu abs te socordiam omnem reice, & segnitiem amove,
Atque ad ingenium vetus versutum te recipis tuum.
Serva herum: cave tu idem faxis, alii quod servi solent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Unde sumam? quem intervortam? quo hanc celocem conferam? 10
Impetritum, inauguratum'st: quovis admittunt aves.
Picus & cornix est ab læva; corvus porro ab dextera.
Consuadent: certum hercle est, vostram consequi sententiam.
Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non temerariū'st:
Certe, hercle, ego, quantum ex augurio auspicii intellego, 15
Aut mihi in mundo sunt virgæ, aut atriensi Saureæ.
Sed quid illuc, quod exanimatus currit huc Leonida?
Metuo, quod illic obscævavit meæ falsæ fallaciæ.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Leonida, Libanus.

UBi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?
Uti ego illos lubentiores faciam, quam Lubentia 'st?
Maxumam prædam & triumphum eis adfero adventu meo.
Quando mecum pariter potant, pariter scortari solent;
Hanc

Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam. 5

Lib. Illic homo ædîs compilavit, more si fecit suo.

Væ illi qui tam indiligenter observavit januam.

Leon. Aetatem velim servire, Libanum ut conveniã modo.

Lib. Mea quidem hercle opera liber numquam fies ocius.

Leon. Etiam de tergo ducentas plagas prægnantis dabo. 10

Lib. Largitur peculium: omnem in tergo thesaurum gerit.

Leon. Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit,

Numquam ædepol quadrigis albis indipiscet postea:

Herum in obsidione linquet, inimicûm animos auxerit.

Sed si mecum occasionem opprimere hanc, quæ obvenit, studet, 15

Maximas opimitates gaudio effertissimas

Suis heris ille una mecum pariet, gnatoque & patri:

Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,

Nostro devincti beneficio. *Lib.* vinctos nescio quos ait.

Non placet. metuo in commune, ne quam fraudem frausus siet. 20

Leon. Perii ego oppido, nisi Libanum invenio jam, ubi ubi est gentium.

Lib. Illic homo socium ad malam rem quærit, quem adjungat sibi.

Non placet. pro monstro extemplo est, quando qui sudat tremit.

Leon. Sed quid ego hic properans concesso pedibus, lingua largior?

Quin ego hanc jubeo tacere, quæ loquens lacerat diem? 25

Lib. Aedepol hominem infelicem, qui patronã comprimat!

Nam si quid sceleste fecit, lingua pro illo pejerat.

Leon. Approperabo, ne post tempus prædæ præsidiũ parem.

Lib. Quæ illæc præda est? ibo advorsum, atque electabo quidquid est.

Jubeo te salvere voce summa, quoad vires valent. 30

Leon. Gymnasium flagri, salveto. *Lib.* quid agis, custos carceris?

Leon. O catenarum colone! *Lib.* O virgarum lascivia!

Leon.

Leon. Quot pondo ted esse censes nudum? *Lib.* non ædepol scio. 33
Leon. Scibam ego te nescire: at pol ego qui te expendi, scio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
Lib. Quo argumento istuc? *Leon.* ego dicam, quo argumento & quo modo.
Ad pedes quando alligatus es æquum centupondium,
Ubi manus manicæ complexæ sunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependis, nec propendis, quin malus nequamq; sis.
Lib. Væ tibi. *Leon.* hoc testamento Servitus legat tibi. 40
Lib. Verbis velitationem fieri compendi volo.
Quid istuc negotii est? *Leon.* certum est credere? *Lib.* audacter licet.
Leon. Sis amanti subvenire familiari filio,
Tantum adest boni improviso, verum commixtum malo;
Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies. 45
Libane, nunc audacia usus est nobis inventa & dolis.
Tantum facinus modo inveni ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissimi esse, quo cruciatus confluant.
Lib. Ergo mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi,
Hariolari quæ occœperunt sibi esse in mundo malum. 50
Quidquid est, eloquere. *Leon.* magna est præda cum magno malo.
Lib. Siquidem omnes conjurati cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiarem tergum, ne quæram foris.
Leon. Si istam firmitudinem animi obtines, salvi sumus.
Lib. Quin si tergo res solvenda est, rapere cupio publicum.
Pernegabo atque obdurabo, perjurabo denique. 56
Leon. Hem! ista virtus est, quando usu'st qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem post patitur bonum.
Lib. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
Leon. Placide ergo unumquidque derogita, ut acquiescam. non vides 60
Me ex cursura anhelitum etiam ducere? *Lib.* age age, mansero

Tuo

Tuo arbitratu, vel adeo usque dum peris. *Leon.* ubinam est herus?

Lib. Major apud forum'st, minor hic est intus. *Leon.* jam satis est mihi.

Lib. Tum igitur tu dives es factus? *Leon.* mitte ridicularia.

Lib. Mitto. istud quod affers, aures exspectant meæ. 65

Leon. Animum adverte, ut æque mecum hæc scias. *Lib.* taceo. *Leon.* beas.

Meministin' asinos Arcadicos mercatori Pellæo

Nostrum vendere atriensem? *Lib.* memini. quid tum postea?

Leon. Hem! ergo is argentum huc remisit, quod daretur Saureæ

Pro asinis. adolescens venit modo, qui id argentum attulit.

Lib. Ubi is homo 'st? *Leon.* jam devorandum censes, si conspexeris. 71

Lib. Ita enimvero. sed tamen tu nempe eos asinos prædicas

Vetulos, claudos, quibus subtritæ ad femina jam erant ungulæ.

Leon. Ipsos, qui tibi subvectabant rure huc virgas ulmeas.

Lib. Teneo: atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus. *Leon.* memor es probe. 75

Verum in tonstrina ut sedebam, me infit percontarier;

Ecquem filium Stratonis noverim Demænetum?

Dico me novisse extemplo, & me ejus servom prædico

Esse, & ædîs demonstravi nostras. *Lib.* quid tum postea?

Leon. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Saureæ, 80

Viginti minas. sed eum sese non novisse hominem qui siet:

Ipsum vero se novisse callide Demænetum:

Quoniam ille elocutus hæc sic - - -. *Lib.* quid tum? *Leon.* ausculta ergo; scies.

Extemplo facio facetum me, atque magnificum virum,

Dico me esse atriensem. sic hoc respondit mihi: 85

Ego pol Sauream non novi, neque qua facie sit, scio:

Te non æquum est succensere. si herum vis Demænetum,

Quem ego novi, adduce: argentum non morabor quin feras.

Ego me dixeram adducturum, & me domi præsto fore;

Ille

Ille in balineas iturus eſt, inde huc veniet poſtea. 90
Quid nunc conſilii captandum cenſes? dic. *Lib.* hem iſtuc ago,
Quomodo argentum intervortam, & adventorem, & Sauream.
Jam hoc opus eſt exaſciatum. nam ſi ille argentum prius
Hoſpes huc adfert, continuo nos ambo excluſi ſumus.
Nam me hodie ſenex ſeduxit ſolum,ſeorſum ab ædibus: 95
Mihi, tibique interminatu'ſt, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo viginti eſſent argenti minæ,
Juſſit vel nos atrienſem, vel nos uxorem ſuam
Defraudare: dixit ſeſe operam promiſſam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum, & narra, hæc ut nos acturi ſumus: 100
Te ex Leonida futurum eſſe atrienſem Sauream,
Dum argentum afferat Mercator pro aſinis. *Leon.* faciam uti jubes.
Lib. Ego illum interea hic oblectabo, prius ſi forte advenerit.
Leon. Quid ais? *Lib.* quid vis? *Leon.* pugno malam ſi tibi percuſſero,
Mox cum Sauream imitabor, caveto ne ſuccenſeas. 105
Lib. Hercle vero tu cavebis, ne me attigas. ſi me tagis,
Næ hodie malo cum auſpicio nomen commutaveris.
Leon. Quæſo, æquo animo patitor. *Lib.* patitor tu item, cum ego te referiam.
Leon. Dico ut uſus fieri. *Lib.* dico hercle ego quoque ut facturus ſum.
Leon. Ne nega. *Lib.* quin promitto, inquam, hoſtire contra, ut merueris. 110
Leon. Ego abeo: tu jam ſcio patiere. ſed quis hic eſt?is eſt,
Ille eſt ipſus. jam ego recurro huc.tu hunc interea hic tene.
Volo ſeni narrare.*Lib.* quin tuum officiũ facis ergo,ac fugis?

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Mercator, Libanus.

UT demonstratæ sunt mihi, hasce ædîs esse oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I, puere, pulta,
Atque atriensem Sauream, si est intus, evocato huc.
Lib. Quis nostras sic frangit fores? ohe! inquam, si quid audis.
Merc. Nemo etiam tetigit: sanusne es? *Lib.* at censebam attigisse, 5
Propterea huc quia habebas iter. nolo ego fores conservas meas
A te verberarier: sane ego sum amicus nostris ædibus.
Merc. Pol haud periculum est, cardines ne foribus effringantur,
Si istoc exemplo tu omnibus qui quærunt, respondebis.
Lib. Ita hæc morata est janua: extemplo janitorem 10
Clamat, procul si quem videt ire ad se calcitronem.
Sed quid venis?quid quæritas? *Merc.*Demænetum volebam.
Lib. Si sit domi, dicam tibi. *Merc.* quid? ejus atriensis?
Lib. Nihilo mage intus est. *Merc.* ubi est? *Lib.* ad tonsorem ire dixit.
Merc. Quum venisset, post non rediit? *Lib.* non ædepol. quid volebas? 15
Merc. Argenti viginti minas, si adesset, accepisset.
Lib. Quî-pro istuc? *Merc.* asinos vendidit Pellæo mercatori
Mercatu. *Lib.* scio. tu id nunc refers. jam hic credo eum affuturum.
Merc. Qua facie vester Saurea est? si is est,jam scire potero.
Lib. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventriosus,
Truculentis oculis, commoda statura, tristi fronte. 21
Merc. Non potuit pictor rectius describere ejus formam.
Atque hercle ipsum adeo contuor,quassanti capite incedit.
Lib. Quisque obviam huic occesserit irato, vapulabit.
Siquidē hercle Aeacidinis minis animisq; expletus incedit,
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit. 26

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Leonida, Mercator, Libanus.

QUid hoc est negotii? neminem meum dictum magnifacere.
Libanum in tonstrinam ut jusseram venire, is nullus venit.
Næ ille ædepol tergo & cruribus consuluit haud decore.
Merc. Nimis imperiosus est. *Lib.* væ mihi hodie! *Leon.* salvere jussi
Libanum libertum! jam manu emissus? *Lib.* obsecro te. 5
Leon. Næ tu hercle cum magno malo mihi obviā occessisti.
Cur non venisti, ut jusseram, in tonstrinam? *Lib.* hic me moratu 'st.
Leon. Siquidem hercle nunc summum Jovem te dicas detinuisse,
Atque is precator assiet, malam rem effugies numquam.
Tu, verbero, imperium meum contemsisti? *Lib.* perii, hospes. 10
Merc. Quæso hercle noli, Saurea, mea caussa hunc verberare.
Leon. Utinam nunc stimulus in manu mihi sit! *Merc.* quiesce, quæso.
Leon. Quî latera conteram tua, quæ occalluere plagis.
Abscede, & sine me hunc perdere, qui sēper me ira incēdit,
Cui numquam unam rem me licet semel præcipere furi, 15
Quin centies eadem imperem, atque oggranniam: itaque jam hercle
Clamore ac stomacho non queo labori suppeditare.
Jussin', scelestе, ab janua hoc stercus hinc auferri?
Jussin' columnis dejici operas aranearum?
Jussin' in splendorem dari bullas has foribus nostris? 20
Nihil est: tamquam si claudus sim, cum fusti est ambulādū.
Quia triduum hoc unum modo foro operam assiduam dedi,
Dum reperiam qui quæritet argentum in fœnus; hic vos
Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud ædibus, habitat.

E Hem

Hem ergo hoc tibi. *Lib.* hospes, te obsecro, defende. *Merc.* Saurea, oro, 25
Mea caussa ut mittas. *Leon.* eho, ecquis pro vectura olivi
Resolvit? *Lib.* resolvit. *Leon.* cui datum est? *Lib.* Sticho vicario ipsi
Tuo. *Leon.* vah! delenire apparas. scio mihi vicarium esse,
Neque eo esse servom in ædibus heri, qui sit pluris quam ille sit.
Sed vina quæ heri vendidi vinario Exærambo, 30
Jam pro iis satisfecit Sticho? *Lib.* fecisse satis opinor:
Nam vidi huc ipsum adducere trapezitam Exærambum.
Leon. Sic dedero. prius quam credidi, vix anno post exegi.
Nunc satagit: adducit domum etiam ultro, & scribit numos.
Dromo mercedem rettulit? *Lib.* dimidio minus opinor. 35
Leon. Quid reliquom? *Lib.* ajebat reddere quam extemplo redditum esset:
Nam retineri, ut, quod sit sibi operis, efficeret, locatum.
Leon. Scyphos quos utendos dedi Philodamo, rettulitne?
Lib. Non etiam. *Leon.* hem! non? si velis, da, commoda homini amico.
Merc. Perii hercle. jam hic me abegerit suo odio. *Lib.* heus jam satis tu, 40
Audin' quæ loquitur? *Leon.* audio, & quiesco. *Merc.* tandem, opinor,
Conticuit. nunc adeam optumum est, priusquam incipit tinnire.
Quam mox mihi operam das? *Leon.* ehem, optume: quamdudum tu advenisti?
Non hercle te provideram. quæso, ne vitio vortas, 44
Ita iracundia obstitit oculis. *Merc.* non mirum factum est.
Sed si domi est, Demænetũ volebam. *Leon.* negat esse intus.
Verum istuc argentum tamen mihi si vis denumerare,
Repromittam istoc tibi nomine solutam rem futuram.
Merc. Sic potius, ut Demæneto tibi hero præsente reddam.
Lib. Herus istunc novit, atque herum hic. *Merc.* hero huic præsente reddam. 50
Lib. Da modo meo periculo; rem salvam ego exhibebo:

Nam

Nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
Succenseat, cui omnium rerum ipsus semper credit.
Leon. Non magni pendo:ne duit, si non vult. sic sine astet.
Lib. Da, inquam. vah! formido miser, ne hic me tibi arbitretur 55
Suasisse, sibi ne crederes. da, quæso, ac ne formida:
Salvum hercle erit. *Merc.* credam fore, dum quidem ipse in manu habeo.
Peregrinus ego sum, Sauream non novi. *Lib.* at nosce sane.
Merc. Sit, non sit; non ædepol scio. si is est, eum esse oportet.
Ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini. 60
Leon. Hercle istum dî omnes perduint: verbo cave supplicassis.
Ferox est, viginti minas meas tractare sese.
Nemo accipit: aufer te domũ;abscede hinc, molestus ne sis.
Merc. Nimis iracunde. non decet superbum esse hominem servum. 64
Lib. Malò hercle jam magno tuo nunc isti nec recte dicis.
Impure, nihili, non vides irasci? *Leon.* perge porro,
Flagitium hominis. *Lib.* da, obsecro, argentum huic, ne male loquatur.
Merc. Malum hercle vobis quæritis. *Leon.* crura hercle diffringentur,
Ni istum impudicũ percies. *Lib.* perii hercle!age impudice,
Scelefte, non audes mihi scelesto subvenire? 70
Leon. Pergin' precari pessumo? *Merc.* quæ res? tun' libero homini
Male servus loquere? *Leon.* vapula. *Merc.* id quidem tibi hercle fiet,
Ut vapules, Demænetum simulac conspexero hodie.
In jus voco te. *Leon.* non eo. *Merc.* non is? memento. *Leon.* memini.
Merc. Dabitur pol supplicium mihi de tergo vestro. *Leon.* væ te! 75
Tibi quidem supplicium, carnufex, de nobis detur? *Merc.* atque & jam

Pro veſtris dictis maledictis pœnæ pendentur mihi hodie.
Leon. Quid, verbero? ain'? tu, furcifer, herum noſmet fugitare cenſes?
I nunc jam ad herum, quo vocas jamdudum,quo volebas.
Merc. Nunc demum? tamen numquam hinc feres argenti nummum, niſi me 80
Dare juſſerit Demænetus. *Leon.* ita facito.age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo ſum quam tu. *Merc.* ſcilicet ita res eſt. *Leon.* ſequere hac ergo.
Præfiſcini hoc nunc dixerim, nemo etiam me accuſavit
Merito meo; neque me Athenis eſt alter hodie quiſquam,
Cui credi recte æque putent. *Merc.* fortaſſis: ſed tamen me
Numquã hodie induces,ut tibi credã hoc argentum ignoto.
Lupus eſt homo homini, non homo, quom qualis ſit non novit. 88
Leon. Jam nunc ſecunda mihi facis. ſcibam huic te capitulo hodie
Facturum ſatis pro injuria.quamquam ego ſum ſordidatus,
Frugi tamen ſum, nec poteſt peculium enumerari.
Merc. Fortaſſe. *Leon.* etiam nunc dico: Periphanes Rhodo mercator
Dives, abſente hero ſolus mihi talentum argenti
Soli annumeravit, & mihi credidit, neque deceptus in eo.
Merc. Fortaſſe. *Leon.* atque etiam tu quoque ipſe, ſi eſſes percunctatus 95
Me ex aliis, ſcio pol crederes nunc, quod fers.
Merc. haud negaſſim.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Cleareta, Philenium.

NEqueon' ego te interdictis facere manſuetam meis?
An ita tu es animata, ut qui expers matris imperii ſies?
Ph. Ubi piem Pietatem, ſi iſto more moratam tibi
Poſtu-

Postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?
Cl. An decorū est adversari meis te præceptis? *Ph.* quid est?
Cl. Hoccine est pietatem colere, matris imperium minuere?
Ph. Neque quæ recte faciunt culpo; neque quæ delinquunt amo.
Cl. Satis dicacula es amatrix. *Ph.* mater, is quæstu'st mihi;
Lingua poscit, corpus quærit, animus orat, res monet.
Cl. Ego te volui castigare, tu mi accusatrix ades. 10
Ph. Neque ædepol te accuso, neq; id me facere fas existumo.
Verum ego meas queror fortunas, quom illo quem amo prohibeor.
Cl. Ergo una pars orationis de die dabitur mihi.
Ph. Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portisculū.
Quin pol si reposivi remum, sola ego in casteria 16
Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.
Cl. Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem audacissumam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demæneti
Compellare aut contrectare, colloquive aut contui? 20
Quid dedit? quid deportari jussit ad nos? an tu tibi
Verba blanda esse aurum rere? dicta docta pro datis?
Ultro amas, ultro expetessis, ultro ad te arcessi jubes.
Illos qui dant, eos derides: qui deludunt, deperis.
An te id exspectare oportet, si quis promittat tibi, 25
Te facturum divitem, si moriatur mater sua?
Ecastor nobis periculum magnum & familiæ portenditur,
Dum ejus exspectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeo nisi mihi huc argenti affert viginti minas,
Næ ille ecastor hinc trudetur largus lacrumarum foras. 30
Hic dies summu'st apud me inopiæ excusatio.
Ph. Patiar, si cibo carere me jubeas, mater mea.
Cl. Non veto ted amare, qui dant, qua amentur gratia.
Ph. Quid si hîc animus occupatu'st, mater, quid faciam? mone. *Cl.* hem!
Meum caput contemples, siquidem ex re consultas tua. 35
Ph. Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas ovis,

Aliquam habet peculiarem, quî ſpem ſoletur ſuam.
Sine me amare unum Argyrippum animi cauſſa, quē volo.
Cl. Intro abi: nam te quidem ædepol nihil eſt impudētius.
Ph. Audientem dicto, mater, produxiſti filiam. 40

ACTUS TERTII SCENA II.

Leonida, Libanus.

PErfidiæ laudes gratiaſque habemus merito magnas,
Quum noſtris ſycophantiis, dolis, aſtutiiſque,
Scapularum confidentia, virtute ulmorum freti,
Qui advorſum ſtimulos, laminas, cruceſque compedeſque,
Nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, bojas, 5
Indoctoreſque acerrimos, gnaroſque noſtri tergi,
Qui ſæpe ante in noſtras ſcapulas cicatrices indiderunt:
Eæ nunc legiones, copiæ, exercituſque eorum,
Vi pugnando, perjuriis noſtris, euge, potiti.
Id virtute hujus collegæ, meaque comitate 10
Factum eſt. *Lib.* qui me vir fortior eſt ad ſufferēdas plagas?
Leon. Aedepol virtutes qui tuas nunc poſſis collaudare,
Sicut ego poſſim, quæ domi duellique male feciſti.
Næ illa ædepol pro merito nunc tuo memorari multa poſſunt:
Ubi fidentem fraudaveris, ubi hero infidelis fueris, 15
Ubi verbis conceptis ſciens libenter perjuraris,
Ubi parietes perfoderis, in furto ubi ſis prehenſus,
Ubi ſæpe cauſſam dixeris pendens adverſus octo
Aſtutos, audacis viros, valentis virgatores.
Lib. Fateor profecto, ut prædicas, Leonida, eſſe vera. 20
Verum ædepol næ etiam tua quoq; malefacta iterari multa
Et vero poſſunt. ubi ſciens fideli infidus fueris:
Ubi prehenſus in furto ſies, & manifeſto verberatus:
Ubi perjuraris: ubi ſacro manus ſis admolitus:
Ubi heris damno, moleſtiæ, & dedecori ſæpe fueris: 25
Ubi creditum quod ſit, tibi datum eſſe pernegaris:
Ubi amicæ, quam amico tuo, fueris magis fidelis:

Ubi

Ubi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectos lentis virgis.
Num male relata eſt gratia? ut collegam collaudavi! 30
Leon. Ut meque teque maxume atq; ingenio noſtro decuit.
Lib. Jam omitte iſta, atque hoc quod rogo reſponde.
Leon. rogita quod vis.
Lib. Argenti viginti minas habeſne? *Leon.* hariolare.
Aedepol ſenem Demænetum lepidum fuiſſe nobis.
Ut aſſimulabat Sauream med eſſe, quam facete! 35
Nimis ægre riſum continui, ubi hoſpitem inclamavit,
Quod ſe abſente mihi fidem habere noluiſſet.
Ut memoriter me Sauream vocabat atrienſem!
Lib. Mane.'um. *Leon.* quid eſt? *Lib.* Philenium eſtne hæc quæ intus exit?
Atque Argyrippus una. *Leon.* opprime os: is eſt. ſubauſcultemus. 40
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. quidnam eſſe dicā?
Tacite auſcultemus. *Lib.* attate! modo hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam. *Leon.* quoi rei? *Lib.* quî verberarem
Aſinos, ſi forte occœperint clamare hinc ex crumina.

ACTUS TERTII SCENA III.

Argyrippus, Philenium, Libanus, Leonida.

CUr me retentas? *Ph.* quia tui amans abeuntis egeo.
Arg. Vale. *Ph.* aliquanto amplius valerem, ſi hic maneres.
Arg. Salve. *Ph.* ſalvere me jubes, quoi tu abiens affers morbum.
Arg. Mater ſupremum mihi tua dixit, domum ire juſſit.
Ph. Acerbum funus filiæ faciet, ſi te carendum eſt. 5
Lib. Homo hercle hinc excluſu'ſt foras. *Leon.* ita res eſt.
Arg. mitte quæſo.
Ph. Quo nunc abis? quin tu hic manes? *Arg.* nox, ſi voles, manebo.

Lib. Audin'hũc?opera ut largus eſt nocturna?nunc enim eſt
Negotioſus interdius. videlicet Solon eſt,
Leges ut conſcribat, quibus ſe populus teneat. gerræ. 10
Qui ſeſe parere apparent hujus legibus, profecto
Numquam bonæ frugi ſient, dies noctesque potent.
Leon. Næ iſte hercle ab iſta non pedem diſcedat, ſi liceſſit,
Qui nunc feſtinat, atque ab hac minatur ſeſe abire. 14
Lib. Sermoni jam finem face tuo: hujus ſermonẽ accipiam.
Arg. Vale. *Ph.* quo properas? *Arg.* bene vale: apud Orcum te videbo.
Nam equidem me,jam quantum poteſt, a vita abjudicabo.
Ph. Cur tu, obſecro,immerito meo me morti dedere optas?
Arg. Ego te? quam ſi intellegam deficere vita, jam ipſe
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam. 20
Ph. Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum?
Nam quid me facturam putas, ſi iſtuc quod dicis, ſaxis?
Mihi certum eſt, efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.
Arg. O! melle dulci dulcior mihi tu es. *Ph.* certe enim tu vita es
Mihi. complectere. *Arg.* facio lubens. *Ph.* utinam ſic efferamur! 25
Leon. O Libane, ut miſer eſt homo qui amat! *Lib.* immo hercle vero,
Qui pendet, multo eſt miſerior. *Leon.* ſcio, qui periculum feci.
Circumſiſtamus: alter hinc, hinc alter appellemus.
Lib. Here, ſalve. ſed num fumus eſt hæc mulier quam amplexare?
Arg. Quî dum? *Lib.* quia oculi ſunt tibi lacrimantes, eo rogavi. 30
Arg. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis.
Lib. Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia numquam ullum habui.
Leon. Philenium, ſalve. *Ph.* dabunt dî,quæ velitis,vobis.
Lib. Noctem tuam & vini cadum velim, ſi optata fiant.
Arg. Verbum cave faxis, verbero. *Lib.* tibi equidem, non mihi opto.

Arg.

Arg. Tum tu igitur loquere quod lubet. *Lib.* hunc hercle verberare.

Leon. Quisnam istuc accredat tibi, cinæde calamistrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?

Arg. Ut vestræ fortunæ meis præcedunt, Libane, longe,
Qui hodie numquam ad vesperum vivam! *Lib.* quapropter, quæso? 40

Arg. Quia ego hanc amo, & hæc me amat: huic quod dem, nusquam quidquam est.
Hinc med amantem ex ædibus delegit hujus mater.
Argenti viginti minæ me ad mortem appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit:
Ut hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se, hunc annum totũ.
Videtin' viginti minæ quid pollent, quidve possunt? 46
Ille, qui illas perdit, salvus est: ego, qui non perdo, pereo.

Lib. Jam dedit argentum? *Arg.* non dedit. *Lib.* bono animo es, ne formida.

Leon. Secede huc, Libane: te volo. *Lib.* si quid vis. *Arg.* obsecro vos:
Eadem istac opera suavius est complexos fabulari. 50

Lib. Non omnia eadem æque omnibus, here, suavia esse scito:
Vobis est suave amantibus complexos fabulari:
Ego complexum hujus nihil moror. *Leon.* meum autem hæc aspernatur.
Proinde istud facias ipse, quod faciamus, nobis suades.

Arg. Ego vero, & quidem ædepol lubens. interea, si videtur,
Concedite istuc. *Leon.* vin' herum deludi? *Lib.* dignu'st sane.

Leon. Vin' faciam ut me Philenium præsente hoc amplexetur?

Lib. Cupio hercle. *Leon.* sequere hac. *Arg.* ecquid est salutis? satis locuti.

Leon. Auscultate, atq; operam date, & mea dicta devorate.
Primum omnium servos tuos nos esse non negamus: 60
Sed si tibi viginti minæ argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine? *Arg.* libertos. *Leon.* non patronos?

Arg. Id potius. *Leon.* viginti minæ hic insunt in crumina.

Has

Has ego, si vis, tibi dabo. *Arg.* dî te servassint semper,
Custos herilis, decus populi, thesaurus copiarum, 65
Salus interioris hominis, amorisque imperator:
Hic pone, hic istam colloca cruminam in collo plane.
Leon. Nolo ego te, qui herus sis mihi, onus istuc sustinere.
Arg. Quin tu labore liberas te, atque istam imponis in me.
Leon. Ego bajulabo: tu, ut decet dominum, ante me ito inanis. 70
Arg. Quid nunc? quid est? quin tradis huc cruminam pressatum herum?
Leon. Hanc, cui daturus hanc, jube petere atque orare mecū.
Nam istuc proclive est, quod jubes me plane collocare.
Ph. Da, meus ocellus, mea rosa, mi anime, mea voluptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos dejunge amantis. 75
Leon. Dic igitur me tuum passerculum, gallinā, coturnicem,
Agnellum; hædillum me tuum dic esse, vel vitellum:
Prehende auriculis, compara labella cum labellis.
Arg. Ten' osculetur, verbero? *Leon.* quam vero indignum visum est!
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur. 80
Arg. Quidvis egestas imperat: fricentur: da nunc quod oro.
Ph. Age mi Leonida, obsecro fer amanti hero salutem.
Redime istoc beneficio te ab hoc, & tibi eme hunc isto argento.
Leon. Nimis bella es atque amabilis: & si hoc esset meum, hodie 84
Numquam me orares quin darem: illum te orare meliu'st:
Illic hanc mihi servandam dedit. i sane, bella, belle.
Cape hoc sis, Libane. *Arg.* furcifer, etiam me delusisti?
Leon. Numquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Agesis tu in partem nunc jam hunc delude, atque amplexare hanc.
Lib. Taceas, me spectes. *Arg.* quin ad hunc, Philenium, aggredimur, 90
Virum quidem pol optumum, & non similem furis hujus.

Lib.

Lib. Inambulandum est: nunc mihi vicissim supplicabunt.
Arg. Quæso hercle, Libane, sis herum tuis factis sospitari
Da mihi istas viginti minas. vides me amantem egere.
Lib. Videbitur, factum volo, redito huc conticinio. 95
Nunc istanc tantisper jube sis petere atque orare mecum.
Ph. Amandóne exorarier vis te, an osculando?
Lib. Enimvero utrumque. *Ph.* ego obsecro te, & tu utrumque nostrum serva.
Arg. O Libane, mi patrone, mihi trade istuc. magis decorum 'st, 99
Libertum potius, quam patronum, onus in via portare.
Ph. Mi Libane, ocellus aureus, donum decusque amoris,
Amabo, faciam quod voles, da istuc argentum nobis.
Lib. Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, passerculum, putillum.
Fac proserpentem bestiam me, duplicem ut habeam linguã.
Circumdatoque me brachiis: meum collum circumplecte.
Arg. Ten' complectatur, carnufex? *Lib.* quam vero indignus videor! 107
Ne istuc nequidquam dixeris tam indignum dictum in me:
Vehes pol hodie me; siquidem hoc argentum ferre speres.
Arg. Ten' ego veham? *Lib.* tun' hoc feras argentum hinc aliter a me?
Arg. Perii hercle. si verum quidem est decorum, herum vehere servom,
Inscende. *Lib.* sic isti solent superbi subdomari.
Asta igitur, ut consuetus es puer olim. scin' ut dicam?
Hem sic. abi: laudo. nec te equo magis est equus ullus sapiens.
Arg. Inscende actutum. *Lib.* ego fecero. hem! quid istuc est? ut tu incedis? 115
Demam hercle jam de hordeo, tolutim ni badizas.
Arg. Amabo, Libane, jam sat est. *Lib.* numquam hercle hodie exorabis.
Nam jam calcari quadrupedem agitabo advorsum clivum,
Postea ad pistores dabo, ut ibi cruciere currens.
Asta, ut descendam nunc jam in proclivi, quamquam nequam es.

Arg.

Arg. Quid nunc? quoniam ambo, ut eſt libitum, nos *ambo* deluſiſtis,
Datiſne argentum? *Lib.* ſiquidem mihi ſtatuam & aram ſtatuis,
Atque ut deo mihi hic immolas bovem: nam ego tibi Salus ſum.
Leon. Etiam tu, here, iſtunc amoves abs te, atque ipſe me aggredire? 124
Atque illa ſibi quæ hic juſſerat, mihi ſtatuis, ſupplicaſque?
Arg. Quem te autem deum nominem? *Leon.* Fortunam, atque Obſequentem.
Arg. Jam iſtoc es melior. *Lib.* an quid eſt olim homini Salute melius?
Arg. Licet laudem Fortunam, tamen, ut ne Salutem culpẽ.
Ph. Ecaſtor ambæ ſunt bonæ. *Arg.* ſciam, ubi boni quid dederint.
Leon. Opta id, quod, ut contingat tibi vis. *Arg.* quid ſi optaro? *Leon.* eveniet. 130
Arg. Opto annum hunc perpetuum mihi hujus operas. *Leon.* impetraſti.
Arg. Ain' vero? *Leon.* certe, inquam. *Lib.* ad me adi viciſſim, atque experire.
Exopta id quod vis maxume tibi evenire, fiet.
Arg. Quid ego aliud exoptem amplius, niſi illud cujus inopia 'ſt? 134
Viginti argenti commodas minas, hujus quas dem matri.
Lib. Dabuntur: animo ſis bono face: èxoptata obtingent.
Arg. Ut conſuevere, homines Salus fruſtratur & Fortuna.
Leon. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Lib. Ego pes fui. *Arg.* quin nec caput, nec pes ſermonum apparet.
Nec quid dicatis, nec me cur ludatis ſcire poſſum. 140
Lib. Satis jam deluſum cenſeo: nunc rem, ut eſt, eloquamur.
Animum, Argyrippe, advorte ſis. pater nos ferre hoc juſſit
Argentum ad te. *Arg.* ut tempore opportuneque attuliſtis!
Lib. Hic inerunt viginti minæ bonæ, mala opera partæ:
Has tibi nos pactis legibus dare juſſit. *Arg.* quid id eſt, quæſo?

Lib.

Lib. Noctem hujus & cœnam sibi ut dares. *Arg.* jube advenire, quæso.
Meritissumo ejus quæ volet faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit. *Leon. patieris*, *Argyrippe*,
Patrem hanc amplexari tuum? *Arg.* hæc facile faciet ut patiar.
Leonida, curre obsecro; patrem huc orato ut veniat. 150
Lib. Jamdudum est intus. *Arg.* hac quidem non venit. *Lib.* angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne quis se videret
Huc ire familiarium: ne uxor rescifcat, metuit.
De argento, si mater tua sciat ut sit factum. *Arg.* heja!
Benedicite. ite intro cito. valete. *Leon.* & vos amate. 155

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Diabolus, *Parasitus*.

Agedum, istum ostende quem conscripsti syngraphum
Inter me & amicam & lenam: leges perlege.
Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.
Par. Horrescet faxo lena, leges quum audiet.
Diab. Age quæso, mi, hercle, translege. *Par.* audin'? *Diab.* audio. 5
Par. Diabolus, Glauci filius, Cleæretæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium ut secum esset noctes & dies
Hunc annum totum. *Diab.* neque cum quiquam alio quidē.
Par. Addone? *Diab.* adde: & scribas, vide, plane & probe.
Par. Alienum hominem intromittat neminem.
Quod illa aut amicum aut patronum. *Diab.* neminem.
Par. Aut quod illa amicæ suæ amatorem prædicet.
Fores occlusæ omnibus sient, nisi tibi.
In foribus scribat, OCCUPATAM ESSE SE. 15
Aut quod illa dicat peregre allatam epistolam,
Ne epistola quidem ulla sit in ædibus,
Nec cerata adeo tabula. & si qua inutilis

Pi-

Pictura sit, eam vendat. ni quatriduo
Abalienarit, quo abs te argentum acceperit, 20
Tuus arbitratus sit, comburas, si velis.
Ne illi sit cera, ubi facere possit litteras.
Vocet convivam neminem illa; tu voces:
Ad eorum ne quem oculos adjiciat suos.
Si quem alium aspexit, cæca continuo siet. 25
Tecum una postea æque pocula potitet.'
Abs ted accipiat, tibi propinet, tu bibas.
Ne illa minus, aut plus quam tu, sapiat. *Diab.* satis placet.
Par. Suspiciones omnes abs se segreget,
Neque illæc ulli pede pedem homini premat, 30
Cum surgat, neque in lectum inscendat proximum,
Neque cum descendat, inde det cuiquam manum:
Spectandum ne cui annulum det, neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoveat, nisi tibi.
Cum jaciat, Te, ne dicat: nomen nominet. 35
Deam invocet sibi, quam lubebit, propitiam,
Deum nullum. si magis religiosa fuerit,
Tibi dicat: tu pro illa ores, ut sit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat;
Post, si lucerna exstincta est, nequid sui 40
Membri commoveat quidquam in tenebris. *Diab.* optumum est:
Ita scilicet facturam. verum in cubiculo
Deme istuc: equidem illam moveri gestio.
Nolo habere illam caussam, & votitam dicere. 44
Par. Scio, captiones metuis. *Diab.* verum. *Par.* ergo, ut jubes,
Tollam. *Diab.* quid ni? *Par.* audi reliqua. *Diab.* loquere, audio.
Par. Neque ullum verbum faciat perplexabile,
Neque ulla lingua sciat loqui nisi Attica.
Forte si tussire occœpsit, ne sic tussiat,
Ut cuiquam linguam in tussiendo proferat. 50
Quod illa autem simulet, quasi gravedo profluat,
Hoc ne sic faciat: tu labellum abstergeas
Potius, quam cuiquam savium faciat palam.

Nec

Nec mater lena ad vinum accedat interim,
Nec ulli verbo male dicat. si dixerit, 55
Hæc multa ei esto, vino viginti dies
Ut careat. *Diab.* pulchre scripsti: scitum syngraphum!
Par. Tum si coronas, serta, unguenta jusserit
Ancillam ferre suam Veneri aut Cupidini,
Tuus servus servet, Venerine eas det, an viro. 60
Si forte pure velle habere dixerit,
Tot noctes reddat spurcas, quot puras habuerit:
Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.
Diab. Placent profecto leges. sequere intro. *Par.* sequor.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Diabolus, Parasitus.

SEquere hac: egon' hæc patiar? aut taceam? emori
Me malim, quam hæc non ejus uxori indicem.
Ain' tu? apud amicam munus adolescentuli
Fungare? uxori excuses te, & dicas senem?
Præripias scortum amanti, atque argentum obicias 5
Lenæ? suppiles clam domi uxorem tuam?
Suspendas potius me, quam tacita tu hæc auferas.
Jam quidem, hercle, ad illam hinc ibo, quam tu propediẽ,
Nisi quidem illa ante occupassit te, effiges scio,
Luxuriæ sumtus suppeditare ut possies. 10
Par. Ego sic faciundum censeo. me honestiu'st
Quam te, palam hanc rem facere, ne illa existumet
Amoris caussa percitum id fecisse te,
Magis quam sua caussa. *Diab.* at pol qui dixti rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, lites concias, 15
Cum suo sibi gnato unam ad amicam de die
Potare, illam expilare jam. *Par.* ne me mone.
Ego istud curabo. *Diab.* at ego te opperiar domi.

ACTUS

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Argyrippus, Demanetus.

AGedum, decumbamus sis, pater. *Dem.* ut jusseris,
Mi gnate, ita fiet. *Arg.* pueri, mensam apponite.
Dem. Numquid nam tibi molestum est, gnate mi, si hæc nunc mecum accubat?
Arg. Pietas, pater, oculis dolorem prohibet. quamquam ego istanc amo,
Possum equidem inducere animum, ne ægre patiar, quia tecum accubat. 5
Dem. Decet verecundum esse adolescentem, Argyrippe. *Arg.* ædepol, pater,
Merito tuo facere possum. *Dem.* age ergo, hoc agitemus convivium
Vino & sermone suavi. nolo ego metui, amari mavolo,
Mi gnate, me abs te. *Arg.* pol ego utrumque facio, ut æquum est filium.
Dem. Credam istuc, si esse te hilarum videro. *Arg.* an tu esse me tristem putas? 10
Dem. Putem ego? quem videam æque esse mæstum, ut quasi dies si dicta sit.
Arg. Ne dixis istuc. *Dem.* ne sic fueris, illico ego non dixero.
Arg. Hem! aspecta: rideo. *Dem.* utinam, male qui mihi volunt, sic rideant!
Arg. Scio equidem quamobrem me, pater, tu tristem credas nunc tibi;
Quia istæc est tecum. atque ego quidem, hercle, ut verum tibi dicam, pater, 15
Ea res male habet: ac non eo, quin tibi non cupiam quæ velis:
Verum istam amo. aliam tecum esse equidem facile possim perpeti.
Dem. At ego hanc volo. *Arg.* ergo sunt quæ exoptas. mihi quæ ego exoptem, volo.

Dem.

Dem. Unum hunc diem perpetere, quoniam tibi potestatem dedi,
Cum hac annum ut esses, atque amanti argenti feci copiã.
Arg. Hem istoc me facto tibi devinxti. *Dem.* quin te ergo hilarum das mihi. 20

ACTUS QUINTI SCENA II.

Artemona, Parasitus, Demænetus, Argyrippus, Philenium.

AIn' tu, meum virum hic potare, obsecro, cum filio?
Et ad amicam detulisse argenti viginti minas?
Meoque filio sciente id facere flagitium patrem?
Par. Neque divini, neque mi humani posthac quidquam accreduas,
Artemona, si hujus rei me esse mendacem inveneris. 5
Art. At scelesta ego, præter alios, meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.
Par. At nunc dehinc scito, illum ante omnes minimi mortalem pretî:
Madidum, nihili, incontinentem, atque osorem uxoris suæ.
Art. Pol ni vera ista essent, numquam faceret ea quæ nunc facit. 10
Par. Ego quoque, hercle, illum antehac hominem semper sum frugi ratus.
Verum hoc facto sese ostendit, qui quidem cum filio
Potet una, atque una amicam ductet decrepitus senex.
Art. Hoc ecastor est, quod ille it ad cœnam cotidie.
Ait sese ire ad Archidemum, Chæream, Chærestratum, 15
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demosthenem;
Is apud scortum corruptelæ, & liberis lustris studet.
Par. Quin tu illum jubes ancillas rapere sublimem domũ?
Art. Tace modo. næ illum ecastor miserum habebo.
Par. ego istuc scio
Ita fore illi, dum quidẽ cum illo nupta eris. *Art.* ego censeo
Eum etiam hominẽ in senatu dare operam, aut clientibus:

Ibi labore delaſſatum noctem totam ſtertere.
Ille opere foris faciundo laſſus noctu advenit:
Fundum alienum arat, incultum familiarem deſerit.
Is etiam corruptus, porro ſuum corrumpit filium. 25
Par. Sequere hac me modo, jam faxo ipſum hominem manifeſto opprimas.
Art. Nihil ecaſtor eſt quod facere mavelim. *Par.* manedum. *Art.* quid eſt?
Par. Poſſis, ſi forte accubantem tuum virum conſpexeris,
Cum corona amplexum amicam, ſi videas, cognoſcere?
Art. Poſſum ecaſtor. *Par.* hem tibi hominem. *Art.* perii. *Par.* paullisper mane. 30
Aucupemus ex inſidiis clanculum, quam rem gerant.
Arg. Quid modi, pater, amplexandi facies? *Dem.* fateor, gnate mi.
Arg. Quid fatere? *Dem.* me ex amore hujus corruptum oppido.
Par. Audin', quid ait? *Art.* audio. *Dem.* egon' ut non domo uxori meæ
Surripiam in deliciis pallam quam habet,atq;ad te deferā?
Non ædepol conduci poſſum vita uxoris annua. 36
Par. Cenſen' tu illum hodie primum ire aſſuetum eſſe in ganeum?
Art. Ille ecaſtor ſuppilabat me, quod ancillas meas
Suſpicabar, atque inſontis miſeras cruciabam. *Arg.* pater,
Jube dare vinum;jamdudum factum eſt, quum primū bibi.
Dem. Da, puere, ab ſummo. age, tu interibi ab infimo da ſuavium. 41
Art. Perii miſera. ut oſculatur carnufex, capuli decus!
Dem. Aedepol animam ſuaviorem aliquanto quam uxoris meæ.
Ph. Dic amabo, an fœtet anima uxoris tuæ? *Dem.* nauteam
Bibere malim, ſi neceſſum eſt, quam illam oſcularier. 45
Art. Miſer ecaſtor es! *Par.* mecaſtor dignus eſt. *Arg.* quid ais, pater?
Art. Ain' tandem? ædepol næ tu iſtuc cum malo magno tuo
Dixiſti in me. ſine: venias modo domum, faxo ut ſcias

Quid

Quid pericli sit dotatæ uxori vitium dicere. 49

Arg. Ecquid matrem amas? *Dem.* egone? illam nunc amo, quia non adest.

Arg. Quid, cum adest? *Dem.* periisse cupio. *Par.* amat homo hic te, ut prædicat.

Art. Næ ille ecastor fœnerato funditat: nam si domum Redierit hodie, osculando ego ulciscar potissimum.

Arg. Jace, pater, talos, ut porro nos jaciamus. *Dem.* maxime. 54

Te, Philenium, mihi, atq; uxori mortem. hoc Venerium est.

Pueri, plaudite, & mihi ob jactum cantharo mulsum date.

Art. Non queo durare. *Par.* si non didicisti fullonicam, Non mirandum est. in oculos invadi *nunc* est optimum.

Art. Ego pol vivam, & tu isthæc hodie cum tuo magno malo

Invocavisti. *Par.* ecquis currit pollinctorem arcessere? 60

Arg. Mater, salve. *Art.* sat saluti'st. *Par.* mortuu'st Demænetus.

Tempus *est* subducere hinc me: pulchre hoc gliscit prœliũ.

Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, ut voluerit.

Atque interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant.

Post eum demum huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas 65

Ei det, in parte hac amanti ut liceat ei potirier.

Argyrippus exorari spero poterit, ut sinat

Sese alternas cum illo noctes hac frui. nam ni impetro,

Regem perdidi: ex amore tantum est homini incendium.

Art. Quid tibi huc receptio ad te est meum virum? *Ph.* pol me quidem 70

Miseram odio enicavit. *Art.* surge, amator; i domum.

Dem. Nullus sum. *Art.* immo es, ne nega, omnium pol nequissimus.

At etiam cubat cuculus. surge, amator; i domum.

Dem. Væ mihi! *Art.* vera hariolare. surge, amator; i domum.

Dem. Abscede ergo paullulum istuc. *Art.* surge, amator; i domum. 75

Dem. Jam, obſecro, uxor. *Art.* nunc uxorem me eſſe meminiſti tuam?
Modo, quum dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.
Dem. Totus perii! *Art.* quid tandem? anima fœtetne uxoris tuæ?
Dem. Murrham olet. *Art.* jam ſurripuiſti pallam, quam ſcorto dares?
Arg. Ecaſtor quin ſurrepturum pallam promiſit tibi 80
Dem. Non taces? *Arg.* ego diſſuadebam, mater. *Art.* bellum filium!
Iſtoſcine patrem æquom mores eſt liberis largirier?
Nihilne te pudet? *Dem.* pol, ſi aliud nihil ſit, tui me, uxor, pudet.
Art. Cano capite te cuculum uxor ex luſtris rapit. 84
Dem. Non licet manere, (cœna coquitur) dum cœnē modo?
Art. Ecaſtor cœnabis hodie, ut te dignum eſt, magnū malū.
Dem. Male cubandum eſt: judicatū me uxor adducit domū.
Arg. Dicebam, pater, tibi, ne matri conſuleres male.
Ph. De palla memento, amabo. *Dem.* juben' hanc hinc abſcedere?
Ph. Immo intus potius: ſequere hac me, mi anime. *Dem.* ego vero ſequor.
Art. I domum. *Ph.* da ſavium etiam prius quam abis. *Dem.* i in crucem.

G R E X.

Hic ſenex, ſi quid, clam uxorem, ſuo animo fecit volup',
Neq; novum, neq; mirum fecit, nec ſecus quam alii ſolent.
Nec quiſquam eſt tam ingenio duro, nec tam firmo pectore,
Quin ubi quidquam occaſionis ſit, ſibi faciat bene.
Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet, 5
Remur impetrari poſſe, ſi plauſum ſic clarum datis.

FINIS ASINARIAE.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI AULULARIA.

Dramatis Personæ.

LAR, *prologus*.	CONGRIO, } *coci*.
EUCLIO, *senex*.	ANTHRAX, }
STAPHYLA, *anus*.	PYTHODICUS, *servus*.
EUNOMIA, *mulier*.	LYCONIDES, *adolescens*.
MEGADORUS, *senex*.	PHAEDRA, *puella*.
STROBILUS, *geminus serv*.	

ARGUMENTUM.

Senex avarus vix sibi credens Euclio,
Domi suæ defossam multis cum opibus
Aulam invenit, rursumque penitus conditam
Exsanguis, amens, servat. ejus filiam
Lyconides vitiarat. interea senex
Megadorus, a sorore suasus ducere
Uxorem, avari gnatam deposcit sibi.
Durus senex vix promittit: atque aulæ timens,
Domo sublatam variis abstrudit locis.
Insidias servos facit hujus Lyconidis,
Qui virginem vitiarat; atque ipse obsecrat
Avunculum Megadorum sibimet cedere
Uxorem amanti. per dolum mox Euclio
Quum perdidisset, aulam insperato invenit,
Lætusque natam collocat Lyconidi.

Aliud Argumentum.

Aulam repertam auri plenam Euclio
Vi summa servat, miseris affectus modis.
Lyconides istius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubensque ut faciat, dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio; abstrudit foris.
Re omni inspecta, compressoris servulus
Id surpit. illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore, & filio.

PROLOGUS.

Lar Familiaris.

Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar.
Ego Lar sum Familiaris, ex hac familia,
Unde exeuntem me aspexistis. hanc domum
Jam multos annos est cum possideo, & colo
Patrique, avoque jam hujus, qui nunc hic habet: 5
Sed mihi avus hujus obsecrans concredidit
Thesaurum auri clam omnis. in medio foco
Defodit, venerans me, ut id servarem sibi.
Is quoniam moritur, (ita avido ingenio fuit)
Numquam indicare id filio voluit suo: 10
Inopemque optavit potius eum relinquere,
Quam eum thesaurum commonstraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum,
Quo cum labore magno, & misere viveret.
Ubi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit, 15
Cœpi observare, ecquî majorem filius
Mihi honorem haberet, quam ejus habuisset pater.
Atque ille vero minus minusque impendio
Curare, minusque me impartire honoribus.
Item a me contra factum est: nam item obiit diem. 20
Is ex se hunc reliquit, qui hic nunc habitat, filium
Pari-

Pariter moratum, ut pater avusque hujus fuit.
Huic filia una est. ea mihi cotidie
Aut ture, aut vino, aut aliquî semper supplicat:
Dat mihi coronas. ejus honoris gratia 25
Feci, thesaurum ut hic reperiret Euclio,
Quo eam facilius nuptum, si vellet, daret.
Nam compressit eam de summo adolescens loco.
Is scit adolescens, quæ sit, quam compresserit;
Illa illum nescit, neque compressam autem pater. 30
Eam ego hodie faciam, ut hic senex de proximo
Sibi uxorem poscat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compresserat.
Et hic qui poscet eam sibi uxorem senex,
Is adolescentis illius est avunculus, 35
Qui illam stupravit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic senex jam clamat intus, ut solet.
Anum foras extrudit, ne sit conscia.
Credo aurum inspicere volt, ne surreptum siet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Euclio, Staphyla.

EXi, inquam, age exi: exeundum hercle tibi hinc est foras,
Circumspectatrix cum oculis emissitiis.
St. Nam cur me miseram verberas? *Eucl.* ut misera sis,
Atque ut te dignam mala malam ætatem exigas.
St. Nam qua me nunc caussa extrusisti ex ædibus? 5
Eucl. Tibi ego rationem reddam, stimulorum seges?
Illuc regredere ab ostio: illuc sis. vide, ut
Incedit! at scin' quo modo tibi res se habet?
Si hodie hercle fustem cepero, aut stimulum in manum,
Testudineum istum tibi ego grandibo gradum. 10
St. Utinam me divi adaxint ad suspendium
Potius quidem, quam hoc pacto apud te serviam.
Eucl. At ut scelesta sola secum murmurat!

Oculos hercle ego iſtos, improba, effodiam tibi,
Ne me obſervare poſſis, quid rerum geram. 15
Abſcede: etiam nunc: etiam nunc: etiam. ohe!
Iſtic adſtato. ſi hercle tu ex iſtoc loco
Digitum tranſverſum aut unguem latum exceſſeris,
Aut ſi reſpexis, donicum ego te juſſero,
Continuo hercle ego te dedam diſcipulam cruci. 20
Sceleſtiorem me hac anu certe ſcio
Vidiſſe numquam: nimiſque ego hanc metuo male,
Ne mihi ex inſidiis verba imprudenti duit,
Neu perſentiſcat, aurum ubi eſt abſconditum:
Quæ in occipitio quoque habet oculos peſſuma. 25
Nunc ibo ut viſam, eſtne ita aurum ut condidi,
Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis.
St. Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo
Malæ rei eveniſſe, quamve inſaniam,
Queo comminiſci: ita miſeram me ad hunc modum 30
Decies die uno ſæpe extrudit ædibus.
Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent:
Pervigilat noctes totas: tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Neque jam quo pacto celem herilis filiæ 35
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,
Queo comminiſci: neque quidquam melius eſt mihi,
Ut opinor, quam ex me ut unam faciam litteram
Longam, meum laqueo collum quando obſtrinxero.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Euclio, Staphyla.

NUnc defæcato demum animo egredior domo,
Poſtquam perſpexi ſalva eſſe intus omnia.
Redi nunc jam intro, atque intus ſerva. *St.* quippini
Ego intus ſervem: an ne quis ædes auferat?
Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus: 5.
Ita inaniis ſunt oppletæ atque araneis.

Eucl.

Eucl. Mirum quin tua nunc me caussa faciat Juppiter
Philippum regem aut Darium, trivenefica.
Araneas mihi ego illas servari volo.
Pauper sum, fateor, patior: quod dî dant, fero. 10
Abi intro, occlude januam. jam ego hic ero.
Cave quemquam alienum in ædis intromiseris.
Quod quispiam ignem quærat, exstingui volo,
Ne caussæ quid sit, quod te quisquam quæritet.
Nam si ignis vivet, tu exstinguére extempulo. 15
Tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.
Cultrum, securim, pistillum, mortarium,
Quæ utenda vasa semper vicini rogant,
Fures venisse, atque abstulisse dicito.
Profecto in ædes meas me absente neminem 20
Volo intromitti; atque etiam hoc prædico tibi;
Si Bona Fortuna veniat, ne intromiseris.
St. Pol ea ipsa credo ne intromittatur cavet:
Nam ad ædis nostras nusquam adiit, quamquam prope est.
Eucl. Tace, atque abi intro. *St.* taceo, atque abeo.
Eucl. occlude sis 25
Fores ambobus pessulis. jam ego hic ero.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.
Nimis hercle invitus abeo: sed quid agam, scio.
Nam noster nostræ qui est magister Curiæ,
Dividere argenti dixit nummos in viros: 30
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non est verisimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc quom celo sedulo omnes, ne sciant, 35
Omnes videntur scire, & me benignius
Omnes salutant, quam salutabant prius.
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras:
Rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus sum, ibo; postidea domum 40
Me rursum, quantum potero, tantum recipiam.

ACTUS

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Eunomia, Megadorus.

VElim te arbitrari me hæc verba, frater,
Meæ fidei, tuæque rei hoc caussa
Facere, ut æquom est germanam sororem.
Quamquam haud falsa sum, nos odiosas haberi.
Nam multum loquaces merito omnes habemur, 5
Nec mutam profecto repertam ullam esse
Hodie dicunt mulierem ullo in sæculo.
Verum hoc, frater, unum tamen cogitato,
Tibi proxumam me, mihique item esse te.
Ut æquom est, quod in rem esse utrique arbitremur, 10
Et mihi te, & tibi me consulere & monere:
Neque occultum id haberi, neque per metum mussari,
Quin participem pariter ego te, & tu me ut facias.
Eo nunc ego secreto te huc foras seduxi,
Ut tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem. 15
Meg. Da mihi, optuma femina, manum. *Eun.* ubi ea est? quis ea
Est nam optuma? *Meg.* tu. *Eun.* tune ais? *Meg.* si negas,
Nego. *Eun.* decet te equidem vera proloqui.
Nam optuma nulla potest eligi: alia aliâ
Pejor, frater, est. *Meg.* idem ego arbitror, nec tibi 20
Adversari certum est de istac re umquam, soror.
Eun. Da mihi operam, amabo. *Meg.* tua est, utere;
Atque impera, si quid vis. *Eun.* id quod in rem tuam
Optumum esse arbitror, te id admonitum advento.
Meg. Soror, more tuo facis. *Eun.* facta volo. *Meg.* quid est id, 25
Soror? *Eun.* quod tibi sempiternum salutare
Sit procreandis liberis. ita dî faxint,
Volo te uxorem domum ducere. *Meg.* hei occidi!
Eun. Quid ita? *Meg.* quia mihi misero cerebrum excutiunt
Tua dicta, soror: lapides loqueris. *Eun.* heja! hoc face, 30

Quod

Quod te jubet soror. *Meg.* si lubeat, faciam. *Eun.* in rem
Hoc tuam est. *Meg.* ut quidem emoriar, priusquam ducã.
Sed his legibus, si quam dare vis, ducam: quæ
Cras veniat, perendie foras feratur, soror.
His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna. 35
Eun. Quam maxuma possum tibi, frater, dare dote:
Sed est grandior natu: media est mulieris ætas.
Eam si jubes, frater, tibi me poscere, poscam.
Meg. Num non vis me interrogare te? *Eun.* immo si quid vis, roga. 39
Meg. Post mediã ætatẽ, qui mediam ducit uxorem domum,
Si eam senex anum prægnantem fortuitu fecerit,
Quid dubitas, quin sit paratum nomen puero Postumus?
Nunc ego istum, soror, laborem demam, & diminuam tibi.
Ego virtute deûm & majorum nostrorum dives sum satis.
Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles, 45
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror; quæ in servitutem sumtibus redigunt viros.
Eun. Dic mihi, quæso, quis ea est, quam vis ducere uxorem? *Meg.* eloquar.
Novistin' hunc senem Euclionem ex proximo pauperculũ?
Eun. Novi, hominem haud malum mecastor! *Meg.* ejus cupio filiam 50
Virginem mihi desponderi. verba ne facias, soror;
Scio quid dictura es: hanc esse pauperem: hæc pauper placet.
Eun. Dî bene vertant. *Meg.* idem ego spero. *Eun.* quid! me nunc quid vis? *Meg.* vale.
Eun. Et tu, frater. *Meg.* ego conveniam Euclionem, si domi
Est. sed eccum. nescio, unde sese homo recipit domum. 55

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Euclio, Megadorus.

PRæsagibat mihi animus, frustra me ire, quom exibam domo.
Itaque abibam invitus. nam neque quisquam curialium
Ve-

Venit, neque magiſter, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet ſum hic, animus domi eſt.

Meg. Salvus atque fortunatus, Euclio, ſemper ſies. 5

Eucl. Dî te ament, Megadore. *Meg.* quid tu? rectèn', atque ut vis vales?

Eucl. Non temerarium eſt, ubi dives blande appellat pauperem.
Jã illic homo aurum me ſcit habere, eo me ſalutat blãdius.

Meg. Ain' tu te valere? *Eucl.* pol ego haud a pecunia perbene. 9

Meg. Pol ſi eſt animus æquus tibi, ſatis habes, qui bene vitam colas.

Eucl. Anus hercle huic indicium fecit de auro: perſpicue palam eſt:
Cui ego jam linguam præcidam, atque oculos effodiã domi.

Meg. Quid tu ſolus tecum loquere? *Eucl.* meam pauperiem conqueror. 13
Virginem habeo grandem, dote caſſam, atque illocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam. *Meg.* tace. bonum habe animum, Euclio:
Dabitur: adjuvabere a me: dic, ſi quid opus eſt; impera.

Eucl. Nunc petit, quom pollicetur: inhiat, aurum ut devoret.
Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera.
Nemini credo, qui large blandu'ſt dives pauperi. 19
Ubi manum injicit benigne, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego iſtos novi polypos, qui ſibi quidquid tetigerint, tenẽt.

Meg. Da mihi operam parumper. paucis, Euclio, eſt quod te volo
De communi re appellare, mea & tua. *Eucl.* hei miſero mihi!
Aurum mihi intus harpagatum eſt. nunc hic eam rem volt, ſcio,
Mecum adire ad pactionem. verum interviſam domum. 25

Meg. Quo abis? *Eucl.* jam ad te revortar: namque eſt quod viſam domum.

Meg. Credo ædepol, ubi mentionem ego fecero de filia,

Mihi

Mihi ut deſpondeat, ſeſe a me derideri rebitur.
Neque illo quiſquam eſt alter hodie ex paupertate parcior.
Eucl. Dî me ſervant. ſalva res eſt: ſalvom eſt, ſi quid non perit. 30
Nimis male timui: priuſquam intro redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, ſi quid me vis. *Meg.* habeo gratiã.
Quæſo, quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
Eucl. Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.
Meg. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum? *Eucl.* bono. 35
Meg. Quid fide? *Eucl.* bona. *Meg.* quid factis? *Eucl.* neque malis, neque improbis.
Meg. Aetatem meam ſcis? *Eucl.* ſcio eſſe grandem, itidem ut pecuniam.
Meg. Certe ædepol equidem te civẽ ſine mala omni malitia
Semper ſum arbitratus, & nunc arbitror. *Eucl.* aurum huic olet.
Quid nunc me vis? *Meg.* quoniam tu me, & ego te qualis ſis, ſcio: 40
Quæ res recte vortat, mihique, tibique, tuæque filiæ,
Filiam tuam mihi uxorem poſco. promitte hoc fore.
Eucl. Heja Megadore! haud decorũ facinus tuis factis facis,
Ut inopem atq; innoxium abs te, atq; abs tuis me irrideas.
Nam de te neque re, neque verbis merui, ut faceres quod facis. 45
Meg. Neque ædepol ego te deriſum venio, neque derideo.
Neque dignum arbitror. *Eucl.* cur igitur poſcis meam gnatam tibi?
Meg. Ut propter me tibi ſit melius, mihique propter te & tuos.
Eucl. Venit hoc mihi, Megadore, in mentem: te eſſe hominem divitem,
Factioſum; me item hominem pauperum pauperrimum: 50
Nunc ſi filiam locaſſim meam tibi, in mentem venit,
Te bovem eſſe, & me eſſe aſellum. ubi tecum conjunctus ſiẽ,
Ubi onus nequeam ferre pariter, jaceam ego aſinus in luto:

Tu

Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi numquam fiem.
Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat. 55
Neutrubi habeam stabile stabulum, si quid divortii fuat.
Asini me mordicibus scindant, boves incursent cornibus.
Hoc magnum est periculum, me ab asinis ad boves transcendere.
Meg. Quam ad probos propinquitate proxime te adjūxeris,
Tam optumum est. tu conditionem hanc accipe: ausculta mihi, 60
Atque eam desponde mihi. *Eucl.* at nihil est dotis quod dem. *Meg.* ne duas.
Dummodo morata recte veniat, dotata est satis.
Eucl. Eo dico, ne me thesauros reperisse censeas.
Meg. Novi, ne doceas: desponde. *Eucl.* fiat. sed proh Juppiter!
Non ego disperii? *Meg.* quid tibi est? *Eucl.* quid crepuit quasi ferrum modo? 65
Meg. Hic apud me hortum confodere jussi. sed ubi hic est homo?
Abiit, neque me certiorem fecit: fastidit mei.
Quia videt me suam amicitiā velle, more hominum facit:
Nam si opulentus it petitum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congredi. per metum male rem gerit. 70
Idem, quando illæc occasio periit, post sero cupit.
Eucl. Si hercle ego te non elinguandam dedero usque ab radicibus,
Impero, auctorque sum, ut tu me cuivis castrandum loces.
Meg. Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem senecta ætate ludos facias, haud merito meo. 75
Eucl. Neque ædepol, Megadore, facio: neque si cupiam, copia est.
Meg. Quid nunc? etiam mihi despondes filiam? *Eucl.* illis legibus,
Cum illa dote quam tibi dixi. *Meg.* sponden' ergo? *Eucl.* spondeo.
Istuc dî bene vortant. *Meg.* ita dî faxint. *Eucl.* illud facito ut memineris,
Con-

Conveniſſe, ut ne quid dotis mea ad te afferret filia. 80
Meg. Memini. *Eucl.* at ſcio, quo vos ſoleatis pacto perplexarier.
Pactum non pactum eſt. non pactum pactum eſt, quod vobis lubet.
Meg. Nulla controverſia mihi tecum erit. ſed nuptias
Hodie quin faciamus, num quæ cauſſa eſt? *Eucl.* immo ædepol optuma.
Meg. Ibo igitur, parabo. numquid me vis? *Eucl.* iſtuc. *Meg.* fiet. vale. 85
Heus Strobile, ſequere propere me ad macellum ſtrenue.
Eucl. Illic hinc abiit. dî immortales, obſecro, aurum quid valet!
Credo ego illum jam inaudîſſe, mihi eſſe theſaurum domi:
Id inhiat, ea affinitatem hanc obſtinavit gratia.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Euclio, Staphyla.

UBi tu es, quæ deblateraſti jam vicinis omnibus,
Meæ me filiæ daturum dotem? heus Staphyla, te voco:
Ecquid audis? vaſcula intus pure propera atque elue.
Filiam deſpondi ego: hodie nuptum huic Megadoro dabo.
St. Dî bene vortant. verum ecaſtor non poteſt: ſubitum eſt nimis. 5
Eucl. Tace, atque abi: curata fac ſint, quom a foro redeam domum.
Atque occlude ædes: jam ego hic adero. *St.* quid ego nunc agam?
Nunc nobis prope adeſt exitium, mihi atque herili filiæ.
Nam probrum atque partitudo prope adeſt, ut fiat palam.
Quod celatum eſt, atque occultatum uſque adhuc, nunc non poteſt. 10
Ibo intro, ut herus quæ imperavit, facta, cum veniat, ſient.
Nam ecaſtor malum mærorem metuo, ne mixtum bibam.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Strobilus, Congrio, Anthrax.

POstquam obsonavit herus, & conduxit coquos,
Tibicinasque hasce apud forum; edixit mihi,
Ut dispartirem obsonium hic bifariam.
Congr. Me quidem, hercle, dicam palam, non divides.
Si quo tu totum me ire vis, operam dabo. 5.
Anthr. Bellum & pudicum vero prostibulum popli.
Post si quis vellet te, haud non velles dividi?
Congr. Atqui ego istuc, Anthrax, aliovorsum dixeram,
Non istuc quod tu insimulas. *Str.* sed herus nuptias
Meus hodie faciet. *Congr.* cujus ducit filiam? 10
Str. Vicini hujus Euclionis e proxumo.
Ei adeo obsonii hinc dimidium jussit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.
Congr. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?
Str. Nempe sicut dicis. *Congr.* quid? hic non poterat de suo
Senex obsonari filiæ in nuptiis? 16
Str. Vah! *Congr.* quid negotii est? *Str.* quid negotii sit, rogas?
Pumex non æque est aridus, atque hic est senex.
Congr. Ain' tandem ita esse ut dicis? *Str.* tute existuma.
Quin divûm atque hominum clamat continuo fidem, 20
Suam rem periisse, seque eradicarier,
De suo tigillo fumus si qua exit foras.
Quin cum it dormitum, follem sibi obstringit ob gulam.
Congr. Cur? *Str.* ne quid animæ forte amittat dormiens.
Congr. Etiamne obturat inferiorem gutturem, 25
Ne quid animæ forte amittat dormiens?
Str. Hæc mihi te, ut tibi me æquom est credere.
Congr. Immo equidem credo. *Str.* at scin' etiam quomodo?
Aquam hercle plorat, quom lavat, profundere.
Congr. Censen' talentum magnum exorari posse 30
Ab istoc sene, ut det, quî fiamus liberi?
Str. Famem hercle utendam si roges, numquam dabit.

Quin

Quin ipsi pridem tonsor ungues demserat ;
Collegit , omnia abstulit præsegmina .
Congr. Aedepol mortalem parce parcum prædicas ! 35
Censen' vero adeo esse parcum & misere vivere ?
Str. Pulmentum pridem ei eripuit milüus :
Homo ad prætorem deplorabundus venit :
Infit ibi postulare , plorans , ejulans ,
Ut sibi liceret milüum vadarier . 40
Sexcenta sunt , quæ memorem , si sit otium .
Sed uter vestrorum est celerior ? memora mihi .
Congr. Ego , ut multo melior . *Str.* cocum ego , non furem , rogo .
Congr. Cocum ego dico . *Str.* quid tu ais ? *Anthr.* sic sum , ut vides .
Congr. Cocus ille nundinalis est , in nonum diem 45
Solet ire coctum . *Anthr.* tun' trium litterarum homo
Me vituperas ? fur , etiam fur trifurcifer .

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Strobilus , Congrio , Anthrax .

TAce nunc jam tu: atque agnûm horũ uter est pinguior.
Congr. Licet. *Str.* tu, Congrio, cum sume , atque abi
Intro illuc : & vos illum sequimini :
Vos ceteri illuc ad nos . *Anthr.* hercle injuria
Dispertivisti : pinguiorem agnum isti habent . 5
Str. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina .
I sane cum illo , Phrygia : tu autem , Eleusium ,
Huc intro abi ad nos . *Congr.* o Strobile subdole ,
Huccine detrusisti me ad senem parcissumum ?
Ubi , si quid poscam , usque ad ravim poscam prius 10
Quam quidquam detur . *Str.* stultus & sine gratia es .
Tibi recte facere , quando quod facias perit ?
Congr. Quî vero ? *Str.* rogitas ? jam principio in ædibus
Turba istic nulla tibi erit : si quod uti voles ,
Domo abs te afferto , ne operam perdas poscere . 15

Hic apud nos magna turba, hac magna familia eſt,
Supellex, aurum, veſtes, vaſa argentea:
Ibi ſi perierit quippiam, (quod te ſcio
Facile abſtinere poſſe, ſi nihil obviam eſt)
Dicant, Coci abſtulerunt; comprehendite, 20
Vincîte, verberate, in puteum condite.
Horum tibi iſtic nihil eveniet: quippe qui
Ubi quid ſurripias, nihil eſt. ſequere hac me. *Congr.* ſequor.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Strobilus, Staphyla, Coci.

HEus, Staphyla, prodi, atque oſtium aperi. *St.* qui vocat?
Str. Strobilus. *St.* quid vis? *Str.* hos ut accipias coquos,
Tibicinamque, obſoniumque in nuptias.
Megadorus juſſit Euclioni hæc mittere.
St. Cererine, Strobile, has facturi nuptias? 5
Str. Quî? *St.* quia temeti nihil allatum intellego.
Str. At jam afferetur, ſi a foro ipſus redierit.
St. Ligna hic apud nos nulla ſunt. *Coci.* ſunt afferes?
St. Sunt pol. *Coci.* ſunt igitur ligna; ne quæras foris.
St. Quid? impurate, quamquam Vulcano ſtudes, 10
Cœnæne cauſſa, aut tuæ mercedis gratia,
Nos noſtras ædes poſtulas comburere?
Coci. Haud poſtulo. *Str.* duc iſtos intro. *St.* ſequimini.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Pythodicus.

CUrate: ego interviſam quid faciant coqui:
Quos pol ut ego hodie ſervem, cura maxuma eſt.
Niſi unum hoc faciam, ut in puteo cœnam coquant.
Inde coctam ſurſum ſubducemus corbulis.
Si autem deorſum comedent, ſi quid coxerint, 5

Su-

Superi incœnati ſunt, & cœnati inferi.
Sed verba hic facio, quaſi negotii nihil ſiet,
Rapacidarum ubi tantum ſiet in ædibus. 8

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Euclio, *Congrio*.

VOlui animum tandem confirmare hodie meum,
Ut bene haberem filiæ nuptiis.
Venio ad macellum, rogito piſces. indicant
Caros; agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia: 5
Atque eo fuerant cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil eſt quî emam.
Ita illis impuris omnibus adii manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occœpi: Feſto die ſi quid prodegeris, 10
Profeſto egere liceat, niſi peperceris.
Poſtquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Acceſſit animus ad meam ſententiam;
Quam minimo ſumtu filiam ut nuptum darem.
Nunc tuſculum emi, & haſce coronas floreas: 15
Hæc imponentur in foco noſtro Lari,
Ut fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædis noſtras conſpicor?
Et ſtrepitus eſt intus? numnam ego compilor miſer?
Congr. Aulam majorem ſi potes, vicinia 20
Pete: hæc eſt parva, capere non quit. *Eucl.* hei mihi,
Perii hercle! aurum rapitur, aula quæritur.
Nimirum occidor, niſi ego intro huc propere propero currere.
Apollo, quæſo, ſubveni mihi, atque adjuva:
Confige ſagittis fures theſaurarios: 25
Cui in re tali jam ſubveniſti antidhac.
Sed ceſſo prius, quam prorſus perii, currere?

ACTUS SECUNDI SCENA IX.

Anthrax.

DRomo, desquama piscis: tu, Machærio,
Congrum, murænam exdorsua, quantum potes:
Atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto
A Congrione. tu istum gallum, si sapis, 5
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludiu'st.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui hercle, credo, faciunt officium suum.
Fugiam intro, ne quid hic turbæ fiat itidem.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Congrio.

OPtati cives, populares, incolæ, accolæ, advenæ omnes,
Date viam qua fugere liceat, facite, totæ plateæ pateant.
Neque ego umquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum,
Ita me miserum & meos discipulos fustibus male contuderunt.
Totus doleo, atque oppido perii, ita me iste habuit senex gymnasium. 5
Neque ligna ego usquam gentium præberi vidi pulchrius:
Itaque omnis exegit foras, me atque hos, onustos fustibus.
Atat, perii hercle ego miser! aperit Bacchanal. adest:
Sequitur. scio quam rem geram: hoc ipsus magister me docuit.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Euclio, Congrio.

REdi. quo fugis nunc? tene, tene. *Congr.* quid, ſtolide, clamas?
Eucl. Quia ad Treſviros jam ego deferam tuum nomen. *Congr.* quamobrem?
Eucl. Quia cultrum habes. *Congr.* cocum decet. *Eucl.* quid comminatus
Mihi? *Congr.* iſtuc malefactum arbitror, quia non latus fodi.
Eucl. Homo nullus eſt te ſceleſtior qui vivat hodie, 5
Neque cui ego de induſtria ãplius male plus lubens faxim.
Congr. Pol etſi taceas, palam id quidem eſt. res ipſa teſtis eſt.
Ita fuſtibus ſum mollior miſer magis, quam ullus cinædus.
Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio eſt? quæ res?
Eucl. Etiam rogitas? an quia minus quam æquom erat, feci?
Congr. Sine. at hercle cum malo magno tuo, ſi hoc caput ſentit. 11
Eucl. Pol ego haud ſcio quid poſt fiat; tuum nũc caput ſẽtit.
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negotii,
Me abſente, niſi ego juſſeram? volo ſcire. *Congr.* tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias. *Eucl.* quid tu, malũ, curas,
Utrum crudum an coctum edim: niſi tu mihi es tutor?
Congr. Volo ſcire, ſinas an non ſinas nos coquere hic cœnã?
Eucl. Volo ſcire item ego, meæ domi meane ſalva futura?
Congr. Utinam mea mihi modo auferam, quæ attuli, ſalva!
Me haud pœnitet, tua ne expetam. *Eucl.* ſcio: ne doce, novi.
Congr. Quid eſt, qua prohibeas nunc gratia nos coquere hic cœnam? 21
Quid fecimus? quid diximus tibi ſequius, quam velles?
Eucl. Etiam rogitas, ſceleſte homo, qui angulos omnis
Mearum ædium & conclavium mihi perviam facitis?
Id ubi tibi erat negotium, ad focum ſi adeſſes, 25
Non fiſſile haberes caput: merito id tibi factum eſt.
Adeo ut tu meam ſententiam jam noſcere poſſis,

Si ad januam huc accesseris, nisi jussero, propius,
Ego te faciam miserrimus mortalis uti sis.
Scis jam meam sententiam? quo abis? redi rursum. 30
Congr. Ita me bene amet Laverna, te jam, nisi reddi
Mihi vasa jubes, pipulo hic differam ante ædis.
Quid ego nunc agã? næ ego ædepol veni huc auspicio malo.
Nummo sum conductus: plus jam medico mercede opus est.

ACTUS TERTII SCENA III.

Euclio, Congrio.

HOc quidem hercle, quoquo ibo, mecum erit, mecum feram:
Neque istuc in tantis periclis umquam committam ut siet:
Ite sane nunc jam intro omnes, & coqui, & tibicinæ.
Etiam introduce, si vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, festinate nunc jam quantum lubet. 5
Congr. Tempori: postquam implevisti fusti fissorum caput.
Eucl. Intro abi. opera huc conducta est vestra, non oratio.
Congr. Heu senex, pro vapulando, hercle, ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui. 9
Eucl. Lege agito mecum, molestus ne sis: i, & cœnã coque,
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus. *Congr.* abi tu modo.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Euclio.

ILlic hinc abiit. Dî immortales, facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine cœpit rem habere, aut negotium!
Veluti Megadorus tentat me omnibus miserum modis:
Qui simulavit, mei honoris mittere huc caussa coquos,
Is ea caussa misit, hoc qui surriperent misero mihi. 5
Condigne etiam meus me intus gallus gallinaceus,

Qui

Qui erat anui peculiaris, perdidit pæniſſume.
Ubi erat hæc defoſſa, occœpit ibi ſcalpurire ungulis
Circumcirca. quid opus eſt verbis? ita mihi pectus peracuit.
Capio fuſtem, obtrunco gallum, furem manifeſtarium. 10
Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam feciſſet.. exemi e manu manubrium.
Quid opus eſt verbis? facta eſt pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis eccum incedit a foro.
Jam hunc non auſim præterire, quin conſiſtam & colloquar.

ACTUS TERTII SCENA V.

Megadorus, Euclio.

NArravi amicis multis conſilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant: ſapienter factum & conſilio bono.
Nam, meo quidem animo, ſi idem faciant ceteri
Opulentiores, pauperiorum filias 5
Ut indotatas ducant uxores domum;
Et multo fiat civitas concordior,
Et invidia nos minore utamur, quam utimur:
Et illæ malam rem metuant, quam metuunt, magis:
Et nos minore ſumtu ſimus, quam ſumus. 10
In maxumam illuc populi partem eſt optumum.
In pauciores avidos altercatio eſt:
Quorum animis avidis, atque inſatietatibus
Neque lex, neque tutor capere eſt qui poſſit modum.
Namque hoc qui dicat: Quo illæ nubent divites 15
Dotatæ, ſi iſtud jus pauperibus ponitur?
Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc ſi ita fiat, mores meliores ſibi
Parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt.
Ego faxim muli, pretio qui ſuperant equos, 20
Sient viliores Gallicis cantheriis.
Eucl. Ita me dî amabunt, ut ego hunc auſculto lubens.
Nimis lepide fecit verba ad parcimoniam.

Meg. Nulla igitur dicat: Equidem dotem ad te attuli
Majorem multo, quam tibi erat pecunia. 25
Enim mihi quidem æquom eſt purpuram atq; aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pediſſequos,
Salutigerulos pueros, vehicula quî vehar.
Eucl. Ut matronarum hic facta pernovit probe!
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim. 30
Meg. Nunc quoquo venias, plus plauſtrorum in ædibus
Videas, quam ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum eſt, præquam ubi ſumtus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius:
Caupones, patagiarii, induſiarii, 35
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manulearii, aut murrhobathrarii,
Propolæ, linteones, calceolarii,
Sedentarii ſutores, diabathrarii,
Solearii aſtant, aſtant molochinarii; 40
Petunt fullones, ſarcinatores petunt.
Strophiarii aſtant, aſtant ſemizonarii.
Jam hoſce abſolutos cenſeas: cedunt, petunt.
Trecenti cum ſtant phylaciſtæ in atriis,
Textores, limbolarii, arcularii ducuntur: datur 45
Aes. jam hoſce abſolutos cenſeas,
Cum incedunt infectores crocotarii;
Aut aliqua mala crux ſemper eſt, quæ aliquid petat.
Eucl. Compellarem ego illum, ni metuam ne deſinat
Memorare mores mulierum: nunc ſic ſinam. 50
Meg. Ubi nugigerulis res ſoluta eſt omnibus,
Ibi ad poſtremum cedit miles, æs petit.
Itur, putatur ratio cum argentario.
Impranſus miles aſtat, æs cenſet dari.
Ubi diſputata eſt ratio cum argentario, 55
Etiam plus ipſus ultro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæc ſunt atque aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, ſumtuſque intolerabiles.
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri. 60

Dota-

Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Sed eccum affinem ante ædes. quid ais, Euclio?

ACTUS TERTII SCENA VI.

Euclio, Megadorus.

NImium lubenter edi sermonem tuum.
Meg. Ain'? audivisti? *Eucl.* usque a principio omnia. *Meg.* tamen,
E meo quidem animo, aliquanto facias rectius,
Si nitidior sis filiæ nuptiis.
Eucl. Pro re nitorem, & gloriam pro copia 5
Qui habent, meminerint sese unde oriundi sient.
Neque pol, Megadore, mihi, neque cuiquam pauperi,
Opinione melius res structa est domi.
Meg. Immo est, & dî faciant uti siet,
Plus plusque istuc sospitent quod nunc habes. 10
Eucl. Illud mihi verbum non placet; Quod nunc habes.
Tam hoc scit me habere, quam egomet. anus fecit palam.
Meg. Quid tu te solus e senatu sevocas?
Eucl. Pol ego te ut accusem merito meditabar. *Meg.* quid est?
Eucl. Quid sit, me rogitas? qui mihi omnis angulos 15
Furum implevisti in ædibus misero mihi:
Qui intromisisti in ædibus quingentos coquos,
Cum senis manibus, genere Geryonaceo:
Quos si Argus servet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Juno custodem addidit, 20
Is numquam servet. præterea tibicinam,
Quæ mihi interbibere sola, si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenem potest.
Tum obsonium autem! *Meg.* pol vel legioni sat est.
Etiam agnum misi. *Eucl.* quo quidem agno, sat scio, 25
Magis curiosam nusquam esse ullam belluam.
Meg. Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.
Eucl. Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.
Quin exta inspicere in sole etiam vivo licet:

Ita

Ita is pellucet quasi laterna Punica . 30
Meg. Cædundum illum ego conduxi . *Eucl.* tum tu idem optumum est
Loces efferendum : nam jam credo mortuus est .
Meg. Potare ego hodie , Euclio , tecum volo .
Eucl. Non potem ego quidem hercle . *Meg.* at ego jussero
Cadum unum vini veteris a me afferrier . 35
Eucl. Nolo hercle . nam mihi bibere decretum est aquam .
Meg. Ego te hodie reddam madidum , sed vino , probe ,
Tibi cui decretum est bibere aquam . *Eucl.* scio quam rem agat :
Ut me deponat vino , eam affectat viam :
Post hoc , quod habeo , ut commutet coloniam . 40
Ego id cavebo , nam alicubi abstrudam foris .
Ego faxo , & operam & vinum perdiderit simul .
Meg. Ego , nisi quid me vis , eo lavatum , ut sacruficem .
Eucl. Aedepol næ tu , Aula , multos inimicos habes ,
Atque istuc aurum , quod tibi concreditum est . 45
Nunc hoc mihi factum est optumum , ut te auferam
Aulam in Fidei fanum : ibi abstrudam probe .
Fides , novisti me & ego te : cave sis tibi ,
Ne tu in me mutassis nomen , si hoc concreduo .
Ibo ad te , fretus tua , Fides , fiducia . 50

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Strobilus .

HOc est servi facinus frugi, facere quod ego persequor.
Nec moræ molestiæque imperium herile habeat sibi.
Nam qui hero ex sententia servire servus postulat ,
In herum matura , in se sera condecet capessere .
Sin dormitet , ita dormitet , servom sese ut cogitet . 5
Nam qui amanti hero servitutem servit , quasi ego servio ,
Si herum videt superare amorem,hoc servi esse officiũ reor,
Retinere ad salutem : non eum , quo incumbat , eo impellere .

Quasi

Quaſi pueri, qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis, 9
Quî laborent minus, facilius ut nent, & moveant manus:
Eodem modo ſervom ratem eſſe amanti hero æquō cenſeo,
Ut toleret, ne peſſum abeat, tamquam **
Herile imperium ediſcat, ut quod frons velit, oculi ſciant.
Quod jubeat, citis quadrigis citius properet perſequi.
Qui ea curabit, abſtinebit cenſione bubula. 15
Nec ſua opera rediget umquam in ſplendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam hujus Euclionis pauperis:
Eam hero nunc renuntiatum eſt nuptum huic Megadoro dari.
Is ſpeculatum huc miſit me, ut, quæ fierent, fieret particeps.
Nunc ſine omni ſuſpicione in ara hic aſſidam ſacra. 20
Hinc ego & huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Euclio, Strobilus.

TU modo cave cuiquam indicaſſis, aurum meum eſſe iſtic, Fides.
Non metuo ne quiſquam inveniat: ita probe in latebris ſitum eſt.
Aedepol næ illic pulchram prædam agat, ſi quis illam invenerit
Aulam onuſtam auri! verū id te quæſo ut prohibeſſis, Fides.
Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer, 5
Quin ubi arceſſat me, meam extemplo filiā ducat domum.
Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, ſalvam ut aulam abs te auferam.
Tuæ fidei concredidi aurum: in tuo luco & fano modo eſt ſitum.
Str. Dî immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui? 9
Se aulam onuſtam auri abſtruſiſſe hic intus in fano. Fides,
Cave tu illi fidelis, quæſo, potius fueris, quam mihi.

Atque

Atque hic pater eſt, ut ego opinor, hujus, herus meus quam amat.
Ibo hinc intro: perſcrutabor fanum, ſi inveniam uſpiam
Aurum, dum hic eſt occupatus. ſed ſi repperero, o Fides,
Mulſi congialem plenam faciam tibi fideliam. 15
Id adeo tibi faciam: verum ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Euclio.

NOn temere eſt, quod corvos cantat mihi nunc ab læva manu.
Semel radebat pedibus terram, & voce crocibat ſua.
Continuo meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare. ſed ego ceſſo currere.

ACTUS QUARTI SCENA IIII

Euclio, Strobilus.

FOras, foras, lumbrice, qui ſub terra erepſiſti modo,
Qui modo nuſquam comparebas: nunc, quom compares, peris.
Ego ædepol te, præſtigiator, miſeris jam accipiam modis.
Str. Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum eſt commercii, ſenex? 4
Quid me afflictas? quid me raptas? qua me cauſſa verberas?
Eucl. Verberabiliſſime, etiam rogitas? non fur, ſed trifur.
Str. Quid tibi ſurripui? *Eucl.* redde huc ſis. *Str.* quid tibi vis reddam? *Eucl.* rogitas?
Str. Nihil equidem tibi abſtuli. *Eucl.* at illud quod tibi abſtuleras, cedo.
Str. Hem quid agis? *Eucl.* quid agam? auferre non potes. *Str.* quid vis tibi?
Eucl. Pone. *Str.* equidem pol, te datare, credo conſuetum, ſenex. 10
Eucl. Pone hoc ſis: aufer cavillam: non ego nunc nugas ago.

Str.

Str. Quid ego ponam? quin tu eloquere quidquid eſt, ſuo nomine.
Non hercle equidem quidquam ſumſi, nec tetigi. *Eucl.* oſtende huc manus.
Str. Hem tibi! *Eucl.* oſtende. *Str.* eccas. *Eucl.* video. age oſtende etiam tertiam.
Str. Larvæ hunc atque intemperiæ inſaniæq; agitant ſenẽ.
Faciſne injuriam mihi, an non? *Eucl.* fateor, quia non pendes, maxumam. 16
Atque id quoque jam fiet, niſi fatére. *Str.* quid fatear tibi?
Eucl. Quid abſtuliſti hinc? *Str.* dî me perdant, ſi ego tui quidquam abſtuli.
Eucl. Nîve adeo abſtuliſſe vellem. agedum, excutedum pallium.
Str. Tuo arbitratu. *Eucl.* ne inter tunicas habeas. *Str.* tenta qua lubet. 20
Eucl. Vah, ſceleſtus quam benigne! ut ne abſtuliſſe intellegam.
Novi ſycophantias. age rurſum, oſtende huc manum
Dexteram. *Str.* hem! *Eucl.* nunc lævam oſtende. *Str.* quin equidem ambas profero.
Eucl. Jam ſcrutari mitto. redde huc. *Str.* quid reddam? *Eucl.* ah! nugas agis,
Certe habes. *Str.* habeo ego? quid habeo? *Eucl.* non dico: audire expetis. 25
Id meum quidquid habes, redde. *Str.* inſanis: perſcrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quidquam inveniſti penes.
Eucl. Mane, mane: quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul?
Perii hercle! ille nunc intus turbat. hunc ſi amitto, hiç abierit..
Poſtremo jam hunc perſcrutavi. hic nihil habet. abi quo lubet. 30
Juppiter te dîque perdant. *Str.* haud male agit gratias.
Eucl. Ibo hinc intro: atque illi ſocienno tuo jam interſtringam gulam.
Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc, an non? *Str.* abeo. *Eucl.* caveſis te videam.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA V.

Strobilus.

EMortuum ego me mavelim leto malo,
Quam non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hic jam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet jam secum, & mutabit locum.
Atat! foris crepuit. senex eccum aurum effert foras. 5
Tantisper hic ego ad januam concessero.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Euclio, Strobilus.

FIdei censebam maxumam multo fidem
Esse. ea sublevit os mihi penissume.
Ni subvenisset corvus, periissem miser.
Nimis hercle ego illum corvum ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit; ut ego illi aliquid boni 5
Dicam. nam quod edit, tam duim, quam perduim.
Nunc, hoc ubi abstrudam, cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum est avius,
Crebro salicto oppletus, ibi sumam locum.
Certum est, Silvano potius credam, quam Fidei. 10
Str. Euge, euge! dii me salvom & servatum volunt.
Jam ego illic præcurram, atque inscendam aliquam in arborem:
Indeque observabo, aurum ubi abstrudat senex.
Quamquam hic manere herus me sese jusserat,
Certum est, malam rem potius quæram cum lucro. 15

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Lyconides, Eunomia, Phædria.

DIxi tibi, mater: juxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. nunc te obsecro,

Fac

Fac mentionem cum avunculo, mater mea:
Reſecroque, mater, quod dudum obſecraveram.
Eun. Scis tute, facta velle me, quæ tu velis. 5
Et iſtuc confido a fratre me impetraſſere.
Et cauſſa juſta eſt, ſiquidem ita eſt ut prædicas,
Te eam compreſſiſſe vinolentum virginem.
Lyc. Egone ut te advorſum mentiar, mater mea?
Ph. Perii, mea nutrix! obſecro te, uterum dolet. 10
Juno Lucina, tuam fidem! *Lyc.* hem! mater mea,
Tibi rem potiorem video. clamat, parturit.
Eun. I hac intro mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
* Ut iſtuc quod tu me oras, efficiam tibi, *
Ut iſtuc quod me oras, impetratum ab eo auferam. 15
Lyc. I, jam ſequor te, mater. ſed ſervom meum
Strobilum miror ubi ſit, quem ego me juſſeram
Hic opperiri. nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi iraſci injurium eſt.
Ibo intro, ubi de capite meo ſunt comitia. 20

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Strobilus.

Pici divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego ſolus ſupero. nam iſtos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego ſum ille rex Philippus. o lepidum diem!
Nam ut dudum hinc abii, multo illuc adveni prior, 5
Multoque prius me collocavi in arborem:
Indeque exſpectabam ubi aurum abſtrudebat ſenex.
Ubi ille abiit, ego me deorſum duco de arbore,
Effodio aulam auri plenam. inde ex eo loco
Video recipere ſe ſenem: ille me non videt. 10
Nam ego modo declinavi paullum me extra viam.
Atat! eccum ipſum. ibo, ut hoc condam, domum.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA IX.

Euclio, Lyconides.

PErii, interii, occidi! quo curram? quo non curram? Tene, tene! quem? quis? nescio, nihil video, cæcus eo, atque
Equidem quo eam, aut ubi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum investigare. obsecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obtestor, sitis; & hominem demonstretis, qui eam abstulerit. 5
Qui vestitu & creta occultant sese, atque sedent quasi sint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum est. nam esse bonum, e vultu cognosco.
Quid est? quid ridetis? novi omnes. scio fures esse hic complures.
Hem! nemo habet horum. occidisti. dic igitur, quis habet? nescis!
Heu me miserum! miserum! perii male perditus: pessume ornatus eo. 10
Tantum gemiti & malæ mæstitiæ hic dies mihi obtulit,
Famem & pauperiem: perditissimus ego sum omnium in terra.
Nam quid mihi opus est vita, qui tantum auri perdidi?
Quod custodivi sedulo. egomet me defraudavi,
Animumque meum, geniumque meum. nunc eo alii lætificantur, 15
Meo malo & damno: pati nequeo.
Lyc. Quinam homo hic ante ædis nostras ejulans conqueritur mærens?
Atque hic quidem Euclio est. est, opinor. oppido ego interii. palam est res.
Scit peperisse jam, ut ego opinor, filiam suam. nunc mihi incertum est,
Quid agam. abeam? an maneam? an adeam? an fugiam? quid agam ædepol nescio.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA X.

Euclio, Lyconides.

QUis homo hic loquitur? *Lyc.* ego sum. *Eucl.* immo ego sum miser, & misere perditus,
Cui tanta mala, mæstitudoque obtigit. *Lyc.* animo bono es.
Eucl. Quo, obsecro, pacto esse possum? *Lyc.* quia istuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, & fateor. *Eucl.* quid ego ex te audio?
Lyc. Id quod verum est. *Eucl.* quid ego emerui, adolescens, mali, 5
Quamobrem ita faceres, meque meosque perditum ires liberos?
Lyc. Deus impulsor mihi fuit, is me ad illam illexit. *Eucl.* quo modo?
Lyc. Fateor peccavisse, & me culpam commeritum scio.
Id adeo te oratum advenio, ut animo æquo ignoscas mihi.
Eucl. Cur id ausus facere, ut id quod non tuum esset tangeres? 10
Lyc. Quid vis fieri? factum est illud: fieri infectum non potest.
Deos credo voluisse: nam ni vellent, non fieret, scio.
Eucl. At ego deos credo voluisse, ut apud te me in nervo enicem.
Lyc. Ne istuc dixis. *Eucl.* quid tibi ergo meam me invito tactio est?
Lyc. Quia vini vitio atque amoris feci. *Eucl.* homo audacissume! 15
Cum istacne te oratione huc ad me adire ausum, impudens?
Nam si istuc jus est, ut tu istuc excusare possies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam,
Post id, si prehensi sumus, excusemus, ebrios
Nos fecisse amoris caussa. nimis vile 'st vinum atq; amor,
Si ebrio atque amanti impune facere, quod lubeat, licet.
Lyc. Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meã.

Eucl. Non mihi homines placent, qui, quando male fecerunt, purgitant. 23
Tu illam fcibas non tuam effe: non attactam oportuit.
*Lyc.*Ergo quia fum tangere aufus,haud cauffificor quin eam
Ego habeam potiffimum. *Eucl.*tun'habeas me invito meã?
Lyc. Haud te invito poftulo:fed meã effe oportere arbitror.
Quin tu eam invenies, inquam, meam illam effe oportere, Euclio.
Eucl. Nifi refers. *Lyc.* quid tibi ego referam? *Eucl.* quod furripuifti meum.
Jam quidem hercle te ad prætorem rapiam, & tibi fcribam dicam. 30
Lyc. Surripio ego tuum? unde? aut quid id eft? *Eucl.* ita me amabit Juppiter,
Ut tu nefcis? *Lyc.*nifi quidem tu mihi,quid quæras,dixeris.
Eucl. Aulam auri,inquam,te repofco,quã tu confeffus mihi
Te abftuliffe. *Lyc.* neque ædepol ego dixi, neque feci. *Eucl.* negas?
Lyc. Pernego immo. nam neque ego aurum, neque iftæc aula quæ fiet, 35
Scio, nec novi. *Eucl.* illam, ex Silvani luco quam abftuleras, cedo.
I, refer: dimidiam tecum potius partem dividam.
Tametfi fur mihi es, moleftus non ero. i vero, refer.
Lyc. Sanus tu non es, qui furem me voces.ego te, Euclio,
De alia re refciviffe cenfui, quod ad me attinet. 40
Magna eft res, quam ego tecum otiofe, fi otium eft, cupio loqui.
Eucl. Dic bona fide: tu id aurum non furripuifti?*Lyc.*bona.
Eucl. Neque fcis, quis abftulerit? *Lyc.* iftuc quoque bona. *Eucl.* atque id fi fcies,
Qui abftulerit, mihi indicabis? *Lyc.* faciam. *Eucl.* neque partem tibi
Ab eo,quiqui eft,inde pofces:neque furem excipies?*Lyc.*ita.
Eucl. Quid fi fallis? *Lyc.* tum me faciat quod volt magnus Juppiter. 46
Eucl. Sat habeo. age nunc loquere quid vis. *Lyc.* fi me novifti minus,
Ge-

Genere quî sim gnatus: hic mihi est Megadorus avonculus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater est Eunomia. *Eucl.* novi genus. nunc quid vis? id volo
Noscere. *Lyc.* filiam ex te tu habes. *Eucl.* immo eccillam
domi. 51
Lyc. Eam tu despondisti, opinor, meo avonculo. *Eucl.* omnē
rem tenes.
Lyc. Is me nunc renuntiare repudium jussit tibi.
Eucl. Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Ut illum dî immortales omnes, deæque, quantum est, per-
duint, 55
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miser!
Lyc. Bono animo es, & benedice. nunc, quæ res tibi &
gnatæ tuæ
Bene feliciterque vortat. Ita dî faxint, inquito.
Eucl. Ita dî faciant. *Lyc.* & mihi ita dî faciant. audi nunc
jam. 59
Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parvi pretî,
Quin pudeat, quin purget sese. nunc te obtestor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatam tuam,
Ut mihi ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubēt:
Ego me injuriam fecisse filiæ fateor tuæ,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulsu adolescentiæ. 65
Eucl. Hei mihi! quod facinus ex te ego audio? *Lyc.* cur
ejulas?
Quem ego avom feci jam ut esses filiæ nuptiis:
Nam tua gnata peperit, decumo mense post: numerum capet
Ea re repudium remisit avunculus caussa mea. 69
I intro, exquire, sitne ita, ut ego prædico. *Eucl.* perii oppido!
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ se agglutinant.
Ibo intro, ut quid hujus veri sit, sciam. *Lyc.* jam te sequor.
Hæc propemodum jam esse in vado salutis res videtur.
Nunc servom esse ubi dicam meum Strobilum, non reperio.
Nisi etiam hic opperiar tamen paullisper; postea intro 75
Hunc subsequar. nunc interim spatium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatæ pedissequa nutrice anu. ea rem no-
vit.

ACTUS QUINTUS.

Strobilus, Lyconides.

DI immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis!
Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo. quis me eſt divitior?
Quis me Athenis nunc magis quiſquam eſt homo, cui dî ſint propitii?
Lyc. Certo enim ego vocem hic loquentis modo me audire viſus ſum. *Str.* Hem!
Herumne ego aſpicio meum? *Lyc.* video ego hunc Strobilum, ſervum meum? 5
Str. Ipſus eſt. *Lyc.* haud alius eſt. *Str.* congrediar. *Lyc.* contollam gradum.
Credo ego illum, ut juſſi, eampſe anum adiſſe, hujus nutricem virginis.
Str. Quin ego illi me inveniſſe dico hanc prædam, atque eloquor?
Igitur orabo ut manu me mittat. ibo atque eloquar.
Repperi. *Lyc.* quid repperiſti? *Str.* non, quod pueri clamitant, 10
In faba ſe repperiſſe. *Lyc.* jamne autem, ut ſoles, deludis?
Str. Here, mane, eloquar: jam auſculta. *Lyc.* age ergo loquere. *Str.* repperi hodie,
Here, divitias nimias. *Lyc.* ubinam? *Str.* quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.
Lyc. Quod ego facinus audio ex te? *Str.* Euclioni huic ſeni ſurripui.
Lyc. Ubi id eſt aurum? *Str.* in arca apud me. nunc volo me emitti manu. 15
Lyc. Egone te emittam manu, ſcelerum cumulatiſſime? *Str.* abi, here; ſcio
Quam rem geras. lepide, hercle, animum tuum tentavi. jam
Ut eriperes, apparabas. quid faceres, ſi repperiſſem?

Lyc.

Lyc. Non potes probaſſe nugas. i, redde aurum. *Str.* reddam ego aurum?
Lyc. Redde, inquam: ut huic reddatur. *Str.* ah, unde? *Lyc.* quod modo faſſus es eſſe 20
In arca. *Str.* ſoleo, hercle, ego garrire nugas: ita loquor. *Lyc.* at ſcin'
Quomodo? *Str.* vel hercle enica, numquam hinc feres a me.

S U P P O S I T A.

Quid hic quondam pervicus addit?
Non feramn' umquam? Str. *quod non habeo.* Lyc. *efferaris cave,*
*Niſi actutum ſeni id auri redditio eſt.*Str.*ſive perpenſus ferar*
Libitinarius,ſive pollinctorius efferar,numquam dabo,niſi fodiã
Noviter arrogiam. Lyc. *vah capiti tuo.* Str. *immo ſenis & capiti* 5
Et pectori, qui auri tantum perdidit. Lyc. *quis repperit?*
Str. *Quem repperiſſe vis.* Lyc. *qui in arca illud ſubreptum habere*
Autumat. Str. *quam pulchre tibi, here, conniverent oculi,ſi id*
Factum fateor. ludo: quod luſi tecum, non par eſt idemtidem
Serio vortier. Lyc. *at nunc jam ne me irritaſſis, i, & aurum*
Redde: ſuſque deque haud agites. Str. *here, id ſi reperibitur,*
Certum eſt geminam te lanceam confitentem icere. Lyc. *i, & redde.*
Str. *Vis craſſum?* Lyc. *i, & redde.* Str. *atat incaſſum quæritas.*
Lyc. *I, & redde. ego ad ſenem propero, ut quid comitiis*
Proxumis videam. Senex aulam auri perdidit. Megadorus 15
Repudium renuntiat. filiam peperiſſe vitio reſciit. Str. *hero*
Meo, quantum ego video, nemo eſt benignior. Alii non quod
Inventum eſt non occulunt, modo negant: occulunt vaniloqui.
Sed aliud poſt aliud ſi qua ſit opportunitas, harpagatum
Volunt: ſi Eleuſiniæ ſit, facilem deam creduant;ſi Cotytto, 20
Non videre quem batuat. Ita neque amicis, neque cognatis,

Neque dîs parcunt, dum bene parcant sibi. istic quidem,
Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam,
Auri aulam, grandem, onustam, plenam, referri jubet,
Ut se faciat olim miserum, atque suam familiam. Ast ego partem
Impartiri malim, unde redimar. Quod vortat bene, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos hercle olim traditur. 27
Ibo, & aulam referam: quod illac mihi bene avis occinat.

SUPPLEMENTUM AULULARIAE

ANT. CODRO URCEO, Italo Scholastico & Professore Bononiensi, auctore, qui vixit sub Impp. Sigismundo & Friderico III. Aug.

-- -- -- *quod non habeo.* Lyc. *feram.*

Velis nolis; quum te quadrupedem strinxero,
Et berniosos testes ad trabem tibi
Divellam appenso. Sed cur in fauces moror
Hujus scelesti ruere? & animam protinus
Cur non compello facere iter præposterum? 5
Das, an non? Str. *dabo.* Lyc. *des ut nunc, non olim volo.*
Str. *Do jam: sed me animam recipere sinas, te rogo.*
Ah ah! quid, ut dem, poscis, here? Lyc. *nescis, scelus?*
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modo 10
Te arripuisse? beja, jam ubi nunc lorarii?
Str. *Here, audi pauca.* Lyc. *non audio: lorarii,*
Heus, heus. Lor. *quid est?* Lyc. *parari catenas volo.*
Str. *Audi, quæso; post me ligare jusseris*
Quantum libet. Lyc. *audio: sed rem expedias ocius.* 15
Str. *Si me torqueri jusseris ad necem, vide*
Quid consequare. primum, servi exitium habes:
Deinde, quod concupisces, ferre non potes.
At si me dulcis libertatis præmio

Du-

Dudum captasses, jamdudum votis fores 20
Tuis potitus. Omnes Natura parit liberos,
Et omnes libertati natura student.
Omni malo, omni exitio pejor servitus:
Et quem Juppiter odit, servom hunc primum facit.
Lyc. *Non stulte loqueris.* Str. *audi reliqua nunc jam:* 25
Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit;
Quos Harpagones, Harpyias & Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite.
Nullæ illis satis divitiæ sunt, non Midæ, 30
Non Crœsi: non omnis Persarum copia
Explere illorum Tartaream ingluviem potest.
Inique domini servis utuntur suis,
Et servi inique dominis nunc parent suis:
Sic fit neutrobi, quod fieri justum foret. 35
Penum, popinas, cellas promtuarias
Occludunt mille clavibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt:
Servi furaces, versipelles, callidi
Occlusa mille clavibus sibi reserant; 40
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt,
Centena numquam furta dicturi cruce:
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu jocisque. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit. 45
Lyc. *Recte quidem tu, sed non paucis, ut mihi*
Pollicitus. Verum si te facio liberùm,
Reddes, quod cupio? Str. *reddam: sed testes volo*
Adsint: *ignosces, here? parum credo tibi.*
Lyc. *Ut lubet; adsint vel centum; jam nil moror.* 50
Str. *Megadore, & tu, Eunomia, adeste precor, si libet.*
Exite: perfecta re mox redibitis.
Meg. *Qui nos vocat? hem Lyconide.* Eun. *hem Strobile, quid est?*
Loquimini. Lyc. *breve est.* Meg. *quid est?* Str. *vos testes voco:*
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc adfero, 55
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu

Mittit ; jubetque juris esse me mei .
Itane spondes ? Lyc. *spondeo .* Str. *jamne audistis hoc*
Quod dixit ? Meg. *audivimus .* Str. *jura enim per Jovem .*
Lyc. *Hem quo redactus sum alieno malo !* 60
Nimis procax es . quod jubet , faciam tamen .
Str. *Heus tu , nostra ætas non multum fidei gerit :*
Tabulæ notantur : adsunt testes duodecim :
Tempus locumque scribit actuarius ;
Tamen invenitur rhetor , qui factum neget . 65
Lyc. *Sed me cito expedi sis .* Str. *hem silicem tibi .*
Lyc. *Si ego te sciens fallam , ita me ejiciat Diespiter*
Bonis , salva urbe & arce , ut ego hunc lapidem . Satin'
Jam feci tibi ? Str. *satis . ut ego aurum apportem , eo .*
Lyc. *I Pegaseo gradu , & vorans viam redi .* 70

Lyconides , Strobilus , Megadorus , Eunomia , Euclio .

GRave est homini pudenti morologus nimis
Servus , qui sapere plus volt hero suo .
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem ,
Modo mihi apportet aulam auro puro gravem ;
Ut Euclionem socerum ex luctu retraham 5
Ad hilaritatem , & mihi conciliem filiam ,
Ex compressu meo novam puerperam .
Sed ecce redit onustus Strobilus . ut reor ,
Aulam apportat . & certe est aula , quam gerit .
Str. *Lyconide , apporto inventum promissum tibi ,* 10
Aulam auri quadrilibrem . num serus fui ?
Lyc. *Nempe . o dii immortales , quid video , aut quid habeo ?*
Plus sexcentos Philippeos ter & quater .
Sed evocemus Euclionem protinus .
Lyc. *O Euclio , Euclio !* Meg. *Euclio , Euclio .* Eucl. *quid est ?*
Lyc. *Descende ad nos ; nam dii te servatum volunt .* 16
Habemus aulam . Eucl. *habetisne ? an me deluditis ?*
Lyc. *Habemus , inquam . modo , si potes , huc advola .*
Eucl. *O magne Juppiter ! o Lar familiaris , &*
Regina Juno , & noster thesaurarie 20

Alcide, tandem miserati miserum senem!
Oh, oh, quam lætis, aula, tibi amicus senex
Complector ulnis, & te dulci capio osculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O spes, o cor, luctum depulverans meum! 25
Lyc. *Auro carere semper duxi pessimum*
Et pueris, & viris, & senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multo pejus est, ut video nunc, supra 30
Quam quod necesse est nobis auro opulescere.
Heu quantas passus est ærumnas Euclio,
Ob aulam paullo ante a se deperditam!
Eucl. *Cui meritas referam grates? an diis, qui bonos*
Respectant homines? an amicis, rectis viris? 35
An utrisque? utrisque potius. Et primum tibi,
Lyconide, principium & auctor tanti boni,
Hac ego te aula auri condono: accipias libens.
Tuam banc esse volo, & filiam meam simul,
Præsente Megadoro, & sorore ejus proba 40
Eunomia. Lyc. *& habetur, & refertur gratia,*
Ut meritus es, socer exoptatus mihi, Euclio.
Eucl. *Relatam mihi satis putabo gratiam,*
Si donum nostrum, & me ipsum accipias nunc libens.
Lyc. *Accipio, & Euclionis volo mea sit domus.* 45
Str. *Quod restat, here, nunc, memento, ut sim liber.*
Lyc. *Recte monuisti. Esto merito liber tuo,*
O Strobile, & turbatam jam intus cœnam para.
Str. *Spectatores, naturam avarus Euclio*
Mutavit: liberalis subito factus est. 50
Sic liberalitate utimini vos quoque:
Et, si Fabula perplacuit, clare plaudite.

FINIS AULULARIAE.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI CAPTEIVEI.

Dramatis Personæ.

ERGASILUS, *parasitus*.	ARISTOPHONTES.
HEGIO, *senex*.	PUER *Hegionis*.
LORARIUS.	PHILOPOLEMUS.
PHILOCRATES.) *Captivi*.	STALAGMUS.
TYNDARUS.)	GREX.

ARGUMENTUM.

Captus est in pugna Hegionis filius:
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.
Pater captivos commercatur Alios,
Tantum studens, uti natum recuperet.
Et in ibus emit olim amissum filium.
Is suo cum domino veste versa ac nomine,
Ut amittatur fecit: ipsus plectitur.
Et is reduxit captum & fugitivum simul;
Indicio cujus alium agnoscit filium.

PROLOGUS.

Hos quos videtis stare hic captivos duos,
Illi qui astant, hi stant ambo, non sedent.
Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.
Senex qui hic habitat, Hegio est hujus pater.
Sed is quo pacto serviat suo sibi patri, 5
Id ego hic apud vos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo,
Alterum quadrimum puerum servus surpuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide

Pa-

Patri hujusce. jam hoc tenetis? optimum est. 10
Negat, hercle, ille ultimus. accedito.
Si non, ubi sedeas, locus est, est, ubi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me tua caussa, ne erres, non rupturus sum.
Vos qui potestis ope vestra censerier, 15
Accipite reliquom: alieno uti nihil moror.
Fugitivus ille, ut dixeram ante, hujus patri,
Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.
Hic postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem, quia quasi una ætas erat. 20
Hic nunc domi servit suo patri, nec scit pater.
Enimvero dî nos quasi pilas homines habent.
Rationem habetis, quomodo unum amiserit.
Postquam belligerant Aetoli cum Aliis,
Ut fit in bello, capitur alter filius. 25
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
Cœpit captivos commercari hic Alios,
Si quem reperire posset, cum quo mutet suum
Illum captivum. hunc suum esse nescit, qui domi est.
Et quoniam heri inde audivit, de summo loco 30
Summoque genere captum esse equitem Alium,
Nihil pretio parsit, filio dum parceret:
Reconciliare ut facilius posset domum,
Emit hosce de præda ambos de Quæstoribus.
Hice autem inter sese hunc confinxerunt dolum, 35
Quo pacto hic servus suum herum hinc amittat domum.
Itaque inter se commutant vestem & nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Hujus illic, hic illius hodie fert imaginem.
Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam, 40
Et suum herum faciet libertatis compotem.
Eodemque pacto fratrem servabit suum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Imprudens: itidem ut sæpe jam in multis locis
Plus insciens quis fecit, quam prudens boni. 45
Sed inscientes sua sibi fallacia

Ita

Ita compararunt & confinxerunt dolum :
Itaque hi commenti de ſua ſententia ,
Ut in ſervitute hic ad ſuum maneat patrem .
Ita nunc ignorans ſuo ſibi ſervit patri . 50
Homunculi quanti ſunt , cum recogito !
Hæc Res agetur nobis , vobis Fabula .
Sed etiam eſt , paucis vos quod monitos voluerim .
Profecto expediet , Fabulæ huic operam dare .
Non pertractate facta eſt , neque item ut ceteræ : 55
Neque ſpurcidici inſunt verſus immemorabiles
Hic , neque perjurus leno eſt , nec meretrix mala ,
Neque miles glorioſus . Ne vereamini ,
Quia bellum Aetolis eſſe dixi cum Aliis :
Foris illic extra ſcenam fient prœlia . 60
Nam hoc pæne iniquum eſt Comico choragio ,
Conari de ſubito nos agere Tragœdiam .
Proin ſi quis pugnam exſpectat , lites contrahat :
Valentiorem nactus adverſarium
Si erit , ego faciam ut pugnam inſpectet non bonam : 65
Adeo ut ſpectare poſtea omneis oderit .
Abeo . Valete , judices juſtiſſimi
Domi , bellique duellatores optumi .

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Ergaſilus .

JUventus nomen indidit ſcorto mihi ,
Eo quia invocatus ſoleo eſſe in convivio .
Scio abſurde dictum hoc deriſores dicere ,
At ego ajo recte . nam in convivio ſibi
Amator , talos cum jacit , ſcortum invocat . 5
Eſtne invocatum , an non ? eſt planiſſume .
Verum , hercle , verum nos paraſiti planius ;
Quos numquam quiſquam neque vocat , neque invocat :
Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum .
Ubi res prolatæ ſunt , cum rus homines eunt , 10

Si-

Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco vivunt, ros ſi non cadit:
Item Paraſiti rebus prolatis latent
In occulto, miſeri victitant ſucco ſuo, 15
Dum ruri rurant homines quos liguriant.
Prolatis rebus Paraſiti venatici
Sumus: quando res redierunt, moloſſici
Odioſicique & multum incommodiſtici.
Et hic quidem, hercle, niſi qui colaphos perpeti 20
Potis Paraſitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam trigeminam ad ſaccum licet.
Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum eſt.
Nam poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aliis. 25
Nam Aetolia hæc eſt: illic captu'ſt in Alide
Philopolemus hujus Hegionis filius
Senis, qui hic habitat: quæ ædes lamentariæ
Mihi ſunt: quas quotieſcumque conſpicio, fleo.
Nunc hic occœpit quæſtum hunc filii gratia 30
Inhoneſtum, maxume alienum ingenio ſuo.
Homines captivos commercatur, ſi queat
Aliquem invenire, ſuum quîcum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. ſed aperitur oſtium,
ade ſaturitate ſæpe ego exii ebrius. 35

ACTUS PRIMI SCENA II.

Hegio, Lorarius, Ergaſilus.

ADvorte animum ſis tu: iſtos captivos duos,
Here quos emi de præda, de Quæſtoribus,
His indito catenas ſingularias;
Iſtas majores, quibus ſunt vincti, demito.
Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent: 5
Sed uti aſſerventur magna diligentia.
Liber captivus avis feræ conſimilis eſt:

Se-

Semel fugiendi si data est occasio,
Satis est: numquam post illam possis prendere.
Lor. Omnes profecto liberi lubentius 10
Sumus, quam servimus. *Heg.* non videre ita tu quidem.
Lor. Si non est quod dem, mene vis dem ipse in pedes?
Heg. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
Lor. Avis me feræ consimilem faciam, ut prædicas.
Heg. Ita ut dicis. nam si faxis, te in caveam dabo. 15
Sed satis verborum est. cura quæ jussi, atque abi.
Erg. Quod ego quidem nimis quam cupio ut impetret:
Nam ni illum recipit, nihil est quo me recipiam.
Nulla juventutis est spes: sese omnes amant.
Ille demum antiquis est adolescens moribus: 20
Cujus numquam voltum tranquillavi gratiis.
Condigne est pater ejus moratus moribus.
Heg. Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos:
Visam ne nocte hac quippiam turbaverint.
Inde me continuo recipiam rursum domum. 25
Erg. Aegre est mihi, hunc facere quæstum carcerarium,
Propter sui gnati miseriam, miserum senem.
Sed si ullo pacto ille huc conciliari potest,
Vel carnificinam hunc facere, possum perpeti.
Heg. Quis hic loquitur? *Erg.* ego, qui tuo mærore maceror,
Macesco, consenesco, & tabesco miser. 31
Ossa atque pellis sum misera macritudine.
Neque umquam quidquam me juvat quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.
Heg. Ergasile, salve. *Erg.* dî te bene ament, Hegio. 35
Heg. Ne fle. *Erg.* egone illum non fleam? egone non defleā
Talem adolescentem? *Heg.* semper sensi, filio
Meo te esse amicum, & illum intellexi tibi.
Erg. Tum denique homines nostra intelligimus bona,
Cum quæ in potestate habuimus, ea amisimus. 40
Ego, postquam gnatus tuus potitu'st hostium,
Expertus quanti fuerit: nunc desidero.
Heg. Alienus cum ejus incommodum tam ægre feras,
Quid me patrem par facere est, cui ille est unicus?

Erg.

Erg. Alienus ego? alienus ille? ha, Hegio! 45
Numquam istuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'st; mihi etiam unico magis unicus.
Heg. Laudo, malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum. *Erg.* eheu! *Heg.* huic illud dolet,
Quia nunc remissus est edendi exercitus. 50
Nullumne interea nactus, qui posset tibi
Remissum, quem dixti, imperare exercitum?
Erg. Quid credis? fugitant omnes hanc provinciam,
Quoi obtigerat, postquam captu'st Philopolemus tuus.
Heg. Non pol mirandum est, fugitare hanc provinciam.
Multis & multigeneribus opus est tibi 55
Militibus. primum-dum opus est Pistoriensibus:
Eorum sunt genera aliquot Pistoriensium.
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus est Ficedulensibus: 60
Jam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
Erg. Ut sæpe summa ingenia in occulto latent!
Hic qualis imperator, nunc privatus est!
Heg. Habe modo bonum animum. nam illum confido domum
In his diebus me reconciliassere. 65
Nam eccum hic captivum adolescentem Alium,
Prognatum genere summo, & summis divitiis:
Hoc illum me mutare, confido fore.
Erg. Ita dî deæque faxint. *Heg.* sed num quo foras
Vocatus ad cœnam? *Erg.* nusquam, quod sciam. 70
Sed quid tu id quæris? *Heg.* quia mihi est natalis dies;
Propterea te vocari ad cœnam volo.
Erg. Facete dictum. *Heg.* sed si pauxillum potes
Contentus esse. *Erg.* ne perpauxillum modo;
Nam istoc me assiduo victu delecto domi. 75
Heg. Age sis roga. *Erg.* emin' tu? *Heg.* nisi qui meliorem afferet.
Erg. Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?
Quasi fundum vendam, meis me addicam legibus.
Heg. Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi:

Se

Sed si venturus, tempori. *Erg.* hem! vel jam otium est. 80
Heg. I modo, venare leporem: nunc erim tenes.
Nam meus scruposam victus commeat viam.
Erg. Numquam istoc vinces me, Hegio; ne postules:
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
Heg. Asper meus victus sane est. *Erg.* sentisne esitas? 85
Heg. Terrestris cœna est. *Erg.* sus, terrestris bestia est.
Heg. Multis oleribus. *Erg.* curato ægrotos domi.
Numquid vis? *Heg.* venias tempori. *Erg.* memorem mones.
Heg. Ibo intro, atque intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet. 90
Ad fratrem, quo ire dixeram, mox ivero.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Lorarii, Philocrates, Tyndarus.

SI dii immortales id voluere, vos hanc ærumnã exsequi,
Decet id pati animo æquo. si id facietis, levior labos erit.
Domi fuistis, credo, liberi:
Nunc servitus si evenit, ei vos morigerari mos bonu'st,
Eamque herili imperio ingeniis vestris lenem reddere. 5
Indigna digna habenda sunt, herus quæ facit. *Ph.* oh oh oh!
Lor. Ejulatione haud opus est: oculis multam miseriam additis.
In re mala animo si bono utare, adjuvat.
Ph. At nos pudet, quia cum catenis sumus. *Lor.* at pigeat postea
Nostrum herum, si vos eximat vinculis, 10
Aut solutos sinat, quos argento emerit.
Ph. Quid a nobis metuit? scimus nos
Nostrum officium quod est, si solutos sinat.
Lor. At fugam fingitis. sentio quam rem agitis.
Ph. Nos fugiamus? quo fugiamus? *Lor.* in patriam.
Ph. apage: haud nos id deceat 15
Fugitivos imitari. *Lor.* immo ædepol, si erit occasio, haud dehortor. *Ph.*

Ph. Unum exorare vos finite nos. *Lor.* quidnam id est?
Ph. ut fine his arbitris
Atque vobis, nobis detis locum loquendi.
Lor. Fiat. abscedite hinc: nos concedamus huc. sed brevem orationem incipesse.
Ph. Hem! istuc mihi certum erat. concede huc. *Lor.* abite ab istis. *Tynd.* obnoxii ambo 20
Vobis sumus propter hanc rem; cum, quæ volumus nos,
Copia est; ea facitis nos compotes.
Ph. Secede huc nunc jam, si videtur, procul;
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant:
Neve permanet palam hæc nostra fallacia. 25
Nam doli non doli sunt, nisi astu colas,
Sed malum maxumum, si id palam provenit.
Nam si herus mihi es tu, atque ego me tuum esse servum assimulo,
Tamen viso opu'st, cauto est opus, ut hoc sobrie, sineque arbitris,
Accurate hoc agatur, docte & diligenter. 30
Tanta incepta res est: haud somniculose hoc
Agendum est. *Tynd.* ero, ut me voles esse. *Ph.* spero.
Tynd. Nam tu nunc vides pro tuo caro capite
Carum offerre meum caput vilitati.
Ph. Scio. *Tynd.* at scire memento, quando id, quod voles, habebis. 35
Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi volunt,
Dum id impetrant, boni sunt: sed id ubi jam penes sese habent,
Ex bonis pessumi & fraudulentissumi
Sunt. nunc ut te mihi volo esse, esse autumo.
Quod tibi suadeam, suadeam meo patri. 40
Ph. Pol ego te, si audeam, meum patrem nominem:
Nam secundum patrem tu es pater proximus.
Tynd. Audio. *Ph.* & propterea sæpius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, sed servus sum. nunc obsecro te hoc unum,

 Quo-

Quoniam nobis dî immortales animum oſtenderunt ſuum,
Ut qui herum me tibi fuiſſe, atque eſſe nunc conſervum velint; 46
Quod antehac pro jure imperitabam meo, nunc te oro per precem,
Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatẽ patris,
Perque conſervitium commune, quod hoſtica evenit manu,
Ne me ſecus honore honeſtes, quam ego te, cum ſervibas mihi, 50
Atq; ut qui fueris, & qui nunc ſis, meminiſſe ut memineris.
Tynd. Scio quidem me te eſſe nunc, & te eſſe me. *Ph.* hem! iſtuc ſi potes
Memoriter meminiſſe, ineſt ſpes nobis in hac aſtutia.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Hegio, Philocrates, Tyndarus.

JAm ego revertar intro, ſi ex his quæ volo exquiſivero.
Ubi ſunt iſti, quos ante ædis juſſi huc produci foras?
Ph. Aedepol tibi ne quæſtioni eſſemus, cautum intellego;
Ita vinclis cuſtodiiſque circummœniti ſumus.
Heg. Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet. 5
Etiam cum caviſſe ratus eſt, ſæpe is cautor captus eſt.
An vero non juſta cauſſa eſt, ut vos ſervem ſedulo,
Quos tam grandi ſim mercatus præſenti pecunia?
Ph. Neque pol tibi nos, quia nos ſervas, æquom eſt vitio vortere:
Neque te nobis, ſi abeamus hinc, ſi fuat occaſio. 10
Heg. Ut vos hic, itidem illic apud vos meus ſervatur filius.
Ph. Captus eſt? *Heg.* ita. *Ph.* non igitur nos ſoli ignavi fuimus.
Heg. Secede huc: nam ſunt ex te quæ ſolo ſcitari volo,
Quarum rerum te falſiloquum mihi eſſe nolo. *Ph.* non ero,
Quod ſciam. ſi quid neſcivi, id neſcium tradam tibi. 15
Tynd. Nunc ſenex eſt in tonſtrina: nunc jam cultros attinet.

Ne id

Ne id quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.
Sed utrum strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem, 18
Nescio: verum si frugi est, usque admutilabit probe.
Heg. Quid tu? servusne esse, an liber mavelis? memora mihi.
Ph. Proximum quod sit bono, quodque a malo longissime,
Id volo. quamquam non multum fuit molesta servitus:
Nec mi secus erat, quam si essem familiaris filius.
Tynd. Eugepæ! Thalem talento non emam Milesium.
Nam ad sapientiam hujus nimius nugator fuit. 25
Ut facete orationem ad servitutem contulit!
Heg. Quo de genere natu'st illic Philocrates? *Ph.* Polyplusio:
Quod genus illic est unum pollens atque honoratissimum.
Heg. Quid ipsus hic? quo honore est illic? *Ph.* summo, atque ab summis viris. 29
Heg. Tum igitur ei, cũ in Aleis tanta gratia est, ut prædicas,
Quid divitiæ, suntne opimæ? *Ph.* unde excoquat sevum senex.
Heg. Quid pater? vivitne? *Ph.* vivum, cum inde abiimus, liquimus.
Nunc, vivat, necne, id Orcum scire oportet scilicet.
Tynd. Salva res est. philosophatur quoque jam, non mendax modo est.
Heg. Quod erat ei nomen? *Ph.* Thesaurochrysonicochrysides. 35
Heg. Videlicet propter divitias inditum id nomen quasi est.
Ph. Immo ædepol propter avaritiam ipsius, atq; audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
Heg. Quid tu ais? tenaxne pater ejus est? *Ph.* immo ædepol pertinax.
Quin etiam ut magis noscas: Genio suo ubi quando sacruficat, 40
Ad rem divinam, quibus est opus, Samiis vasis utitur,
Ne ipse Genius surripiat. proinde, aliis ut credat vide.
Heg. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc, quæ volo, exquæsivero.

Philocrates hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.
Nam ego ex hoc, quo genere gnatus sis, scio: hic fassu'st
mihi. 45
Hæc tu eadem si confiteri vis, tua re feceris:
Quæ tamen scito scire me ex hoc. *Tynd.* fecit officiũ hic suũ,
Cum tibi est confessus verum. quamquam volui sedulo
Meam nobilitatem occultare, & genus, & divitias meas,
Hegio. nunc quando patriam & libertatem perdidi, 50
Non ego istunc me potius, quam te metuere, æquum censeo.
Vis hostilis cum istoc fecit meas opes æquabiles.
Memini, cum dicto haud audebat; facto nunc lædat licet.
Sed viden'? Fortuna humana fingit artatque ut lubet: 54
Me, qui liber fueram, servum fecit: e summo infimum.
Qui imperare insueverã, nunc alterius imperio obsequor.
Et quidem, si proinde ut ipse fui imperator familiæ,
Habeam dominum, non verear ne injuste aut graviter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, nisi forte ipse non vis, volueram.
Heg. Loquere audacter. *Tynd.* tam ego fui ante liber,
quam gnatus tuus. 60
Tam mihi, quam illi libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille apud nos servit, quã ego nunc hic apud te servio.
Est profecto Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque &
videt.
Is, uti tu me hic habueris, proinde illum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit. 65
Quam tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.
Heg. Memini ego istoc. sed faterin' eadem quæ hic fassu'st
mihi?
Tynd. Ego patri meo esse fateor summas divitias domi,
Meque summo genere gnatum. sed te obtestor, Hegio,
Ne tuum animum avariorem faxint divitiæ meæ: 70
Ne patri, tametsi unicus sum, decere videatur magis,
Me saturum servire apud te sumtu & vestitu tuo,
Potius quam illî, ubi minime honestum est, mendicantem vivere.
Heg. Ego virtute deûm & majorũ nostrûm dives sum satis.
Non

Non ego omnino lucrum omne esse utile homini existimo.
Scio ego; multos jam lucrum luculentos homines reddidit.
Est etiam, ubi profecto damnum præstet facere, quam
lucrum.
Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.
Nunc hoc animum advortito, ut ea quæ sentio, pariter
scias.
Filius meus illic apud vos servit captus Alide. 80
Eum si reddis mihi, præterea unum nummum ne duis.
Et te & hunc amittam hinc. alio pacto abire non potes.
Tynd. Optumum atque æquissimum oras, optimusque hominum homo es.
Sed is privatam servitutem servit illî, an publicam?
Heg. Privatam medici Menarchi. *Ph.* pol hic quidem hujus est cliens. 85
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quam imber est, quando pluit.
Heg. Fac is homo ut redimatur. *Tynd.* faciam. sed te id oro, Hegio.
Heg. Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam. *Tynd.* ausculta dum, scies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non postulo.
Verum te quæso, ut æstimatum hunc mihi des, quem
mittam ad patrem, 90
Ut is homo redimatur illî. *Heg.* immo alium potius misero
Hinc, ubi erunt induciæ, illuc tuum qui conveniat patrem:
Qui tua quæ tu miseris mandata, ita ut velis, perferat.
Tynd. At nihil est, ignotum ad illum mittere: operã luseris.
Hunc mitte, hic omne transactum reddet, si illuc venerit.
Nec quemquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit servus ex sententia:
Neque adeo quoi tuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare: meo periculo hujus ego experiar fidem, 99
Fretus ingenio ejus, quod me esse scit erga se benevolum.
Heg. Mittam equidem istunc æstimatum tua fide, si vis.
Tynd. volo.

Quam citissime potest, tam hoc cedere ad factum volo.
Heg. Num quæ caussa est, quin si ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo? *Tynd.* optima immo. *Heg.* solvite istum nunc jam,
Atque utrumque. *Tynd.* dî tibi omnes omnia optata afferant, 105
Cum me tanto honore honestas, cumque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud molestum est jam, quod collus collaria caret.
Heg. Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida est bonis.
Nunc tu illum si illo es missurus, dice, demonstra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nuntiari, vin' vocem huc ad te? *Tynd.* voca. 110

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Hegio, Philocrates, Tyndarus.

QUæ res bene vortat mihi, meoque filio,
Vobisque. vult te novus herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.
Nam ego te æstumatum huic dedi viginti minis;
Hic autem te ait, mittere hinc velle ad patrem, 5
Meum ut illic redimat filium: mutatio
Inter me atque illum ut nostris fiat filiis.
Ph. Utroque vorsum rectum est ingenium meum
Ad te, adque illum. pro rota me uti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitis. 10
Heg. Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum,
Cum servitutem ita fers, uti ferre decet.
Sequere. hem tibi hominem! *Tynd.* gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi & potestatem facis:
Ut ego ad parentes hunc remittam nuntium, 15
Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri velim,

Pa-

Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
Ut te æstimatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc, ut viginti minas 20
Dem pro te. *Ph.* recte conveniſſe ſentio.
Nam pater exſpectat aut me, aut aliquem nuntium,
Qui hinc ad ſe veniat. *Tynd.* ergo animum advortas volo,
Quæ nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.
Ph. Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam ſedulo, 25
Ut potiſſimum quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, id perſequarque corde & animo atque viribus.
Tynd. Facis ita, ut te facere oportet. nunc animum advortas volo:
Omnium primum ſalutem dicito matri & patri,
Et cognatis, & ſi quem alium benevolentem videris: 30
Me hic valere, & ſervitutem ſervire huic homini optumo,
Qui me honore honeſtiorem ſemper fecit, & facit.
Ph. Iſtuc ne præcipias: facile memoria memini tamen.
Tynd. Nam quidem, niſi quod cuſtodem habeo, liberum me eſſe arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc convenerit 35
De hujus filio. *Ph.* quæ memini, mora mera eſt monerier.
Tynd. Ut eum redimat, & remittat noſtrûm huc amborum vicem.
Ph. Meminero. *Heg.* at quamprimum poteris: iſtuc in rem utrique eſt maxume.
Ph. Non tuum tu magis videre, quam ille ſuum gnatum cupit.
Heg. Meus mihi, ſuus cuique eſt carus. *Ph.* numquid aliud vis patri 40
Nuntiari? *Tynd.* me hic valere, & tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuiſſe ingenio haud diſcordabili:
Neque te commeruiſſe culpam, neque me advorſatum tibi.
Beneque hero geſſiſſe morem in tantis ærumnis tamen.
Neque med umquam deſeruiſſe te, neque factis, neque fide 45
Rebus in dubiis, egenis. hæc pater quando ſciet,

Tyndare, ut fueris animatus erga suum gnatum atque se,
Numquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu:
Et mea opera, si hinc rebito, faciam ut faciat facilius.
Nam tua opera & comitate & virtute & sapientia 50
Fecisti, ut redire liceat ad parentes denuo;
Cum apud hunc confessus es & genus & divitias meas.
Quo pacto emisti e vinclis tuum herum, tua sapientia.
Ph. Feci ego ista ut commemoras: & te meminisse id gratum est mihi.
Merito tibi ea evenerunt a me. nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem, quæ me erga multa fecisti bene, 56
Nox diem adimat. nam si servus meus esses, nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti. *Heg.* dî vostram fidem,
Hominum ingenium liberale! ut lacrumas excutiunt mihi!
Videas corde amare inter se. quantis laudibus suum herum
Servus collaudavit! *Ph.* istic pol haud me centesimam 61
Partem laudat, quam ipse meritus est, ut laudetur laudibus.
Heg. Ergo cum optume fecisti, nunc adest occasio
Benefacta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.
Ph. Magis non factum possum velle, quam opera experiar persequi: 65
Id ut scias, Jovem supremum testem laudo, Hegio,
Me infidelẽ non futurum Philocrati. *Heg.* probus es homo.
Ph. Nec me secus umquam ei facturum quidquam, quam memet mihi.
Tynd. Istæc dicta te experiri & operis & factis volo.
Et quo minus dixi, quam volui de te, animum advortas volo. 70
Atque horunc verborum caussa caveto mihi iratus fuas.
Sed te quæso, cogitato, hinc mea fide mitti domum
Te æstimatum, & meam esse vitam hic pro te positam pignori.
Ne tu me ignores, cum extemplo meo e conspectu abscesseris:
Quom me servom in servitute pro te hic reliqueris; 75
Tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras:

Ne-

Neque des operam, pro me ut hujus reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti æstimatum mittier:
Fac fidelis sis fideli: cave fidem fluxam geras.
Nam pater, scio, faciet, quæ illum facere oportet, omnia.
Serva in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inventum inveni. 81
Hæc per dexteram tuam, te dextera retinens manu,
Obsecro, infidelior mihi ne fuas, quam ego sum tibi.
Tu hoc age. tu mihi herus nunc es, tu patronus, tu pater:
Tibi commendo spes opesque meas. *Ph.* mandavisti satis.
Satin' habes, mandata quæ sunt, facta si refero? *Tynd.* satis.
Ph. Et tua & tua huc ornatus reveniam ex sententia. 87
Numquid aliud? *Tynd.* ut, quamprimum possis, redeas. *Ph.* res monet.
Heg. Sequere me, viaticum ut dem hinc a trapezita tibi:
Eadem opera a Prætore sumam syngraphum. *Tynd.* quem syngraphum? 90
Heg. Quem hic ferat secum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
Tu intro abi. *Tynd.* bene ambulato. *Ph.* bene vale. *Heg.* ædepol rem meam
Constabilivi, cum illos emi de præda a Quæstoribus.
Expedivi ex servitute filium, si dîs placet.
At etiam dubitavi hos homines emerem, an non emerem, diu. 95
Servate istum sultis intus, servi: ne quoquam pedem
Efferat sine custode. ego apparebo domi.
Ad fratrem modo captivos alios inviso meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit.
Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum prævorti volo.

ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Ergasilus.

MIser homo est qui ipse sibi quod edit quærit, & id ægre invenit:
Sed ille est miserior qui & ægre quærit, & nihil invenit:
Ille miserrimus est qui cum esse cupit, quod edit non habet.
Nam, hercle, ego huic diei, si liceat, oculos effodiam libens;
Ita malignitate oneravit omnes mortales mihi. 5
Neque jejuniosiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec quî minus procedat, quidquid facere occœperit.
Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.
Ilicet parasiticæ arti maximam in malam crucem.
Ita juventus jam ridiculos inopesque ab se segregat. 10
Nihil morantur jam Laconas imi subsellii viros,
Plagipatidas: quibus sunt verba sine penu & pecunia.
Eos requirunt qui, libenter cum ederint, reddant domi;
Ipsi obsonant, quæ Parasitorum ante erat provincia.
Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt, 15
Quam in tribu aperto capite sontes condemnant reos.
Neque ridiculos jam teruncii faciunt. sese omnes amant.
Nam ut dudum hinc abii, accessi ad adolescentes in foro:
Salvete, inquam: quo imus una, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait? hoc aut quis profitetur? inquam. quasi muti silent: 20
Neque me rident. Ubi cœnamus? inquam. atque illi abnuunt.
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier.
Nemo ridet. scivi extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier. 25
Saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res.

Omnes

Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier. 30
Item alii Parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certum est jus meum omne persequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu & vita prohibeant,
His diem dicam: irrogabo multam: ut mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, cum cara annona sit. sic egero. 35
Nunc ibo ad portum hinc. est illic mihi una spes cœnatica:
Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Hegio.

QUid est suavius, quam bene rem gerere bono publico? sicut ego feci heri,
Cum emi hosce homines. ubi quisque vident, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. ita me miserum restitando,
Retinendoque lassum reddiderunt.
Vix ex gratulando miser jam eminebam; 5
Tandem abii ad Prætorem: ibi vix requievi: rogo syngraphum:
Datur mihi: illico dedi Tyndaro. ille abiit domum.
Inde illico revortor domum. postquam id actum est, eo:
Protinus ad fratrem inde abii, mei ubi sunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium noverit? 10
Tandem hic exclamat, eum sibi esse sodalem. dico esse eum
Apud me. hic extemplo orat obsecratque, eum sibi ut liceat
Videre. jussi illico hunc exsolvi. nunc tu sequere me,
Ut quod me oravisti, impetres, eum hominem ut convenias.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA III.

Tyndarus.

NUnc illud eſt, cum me fuiſſe, quam eſſe, nimio mavelim:
Nunc ſpes, opes,auxiliaque a me ſegregant,ſpernuntq; ſe.
Hic ille eſt dies, cum nulla vitæ meæ ſalus ſperabilis eſt:
Neque exſilium exitio eſt; neque adeo ſpes, quæ mihi hunc aſpellat metum: 4
Nec mendaciis ſubdolis mihi uſquam mantellum eſt meis.
Nec ſycophantiis, nec fucis ullum mantellum obviam eſt.
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga eſt.
Nec confidentiæ uſquam hoſpitium eſt, nec diverticulum dolis.
Operta quæ fuere, aperta ſunt: patent præſtigiæ.
Omnis res palam eſt: neque de hac re negotium eſt, quin male 10
Occidam, oppetamque peſtem, heri vicem meamque.
Perdidit me Ariſtophontes hic, qui intro venit modo.
Is me novit: is ſodalis Philocrati & cognatus eſt.
Neque jam Salus ſervare, ſi volt,me poteſt: nec copia eſt;
Niſi ſi aliquam corde machinor aſtutiam. 15
Quam, malum! quid machiner? quid comminiſcar? maxumas
Nugas ineptiaſque incipiſſo. hæreo.

ACTUS TERTII SCENA IV.

Hegio, Tyndarus, Ariſtophontes.

QUo illum nunc hominem proripuiſſe foras ſe dicam ex ædibus?
Tynd. Nunc enimvero ego occidi: eunt ad te hoſtes, Tyndare. quid loquar?
Quid fabulabor? quid negabo, aut quid fatebor? mihi
Res

Res omnis in incerto sita est. quid rebus confidam meis?
Utinam te dî prius perderent, quam periisti e patria tua,
Aristophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.
Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem mihi aliquam astutiam. 7

Heg. Sequere. hem tibi hominem. adi, atque alloquere. *Tynd.* quis homo est me hominum miserior?

Arist. Quid istuc est, quod meos te dicam fugitare oculos, Tyndare?
Proque ignoto me aspernari, quasi me numquam noveris?
Equidem tam sum servus, quam tu: etsi ego domi liber fui,
Tu usque a puero servitutem servivisti in Alide.

Heg. Aedepol minime miror, si te fugitat, aut oculos tuos,
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.

Tynd. Hegio, hic homo rabiosus habitus est in Alide. 15
Ne tu, quod istic fabuletur, auris immittas tuas.
Nam istic hastis insectatus est domi matrem & patrem.
Et illic isti, qui sputatur, morbus interdum venit.
Proin' tu ab istoc procul recedas. *Heg.* ultro istum a me. *Arist.* ain', verbero,
Me rabiosum? atque insectatum esse hastis meum memoras patrem? 20
Et eum morbum mihi esse, ut quî me opus sit insputarier?

Heg. Ne verere: multos iste morbus homines macerat,
Quibus insputari saluti fuit. *Tynd.* atque Aliis profuit.

Arist. Quid tu autem, etiam huic credis? *Heg.* quid ego credam huic? *Arist.* insanum esse me.

Tynd. Viden' tu hunc, quam inimico voltu intuetur? concedi optumum est. 25
Hegio, fit quod tibi ego dixi: gliscit rabies. cave tibi.

Heg. Credidi esse insanum extemplo, ubi te appellavit Tyndarum.

Tynd. Quin suum ipse interdum ignorat nomen, neque scit qui siet.

Heg. At etiam te suum sodalem esse ajebat. *Tynd.* haud vidi magis.

Et

Et quidem Alcmæo, atque Oreſtes, & Lycurgus poſtea 30
Una opera mihi ſunt ſodales, qua iſte. *Ariſt.* at etiam, furcifer,
Male mihi loqui audes? non ego te novi? *Heg.* pol planum id quidem eſt
Non noviſſe, qui iſtuc appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
Ariſt. Immo iſte eum ſeſe ait, qui non eſt, eſſe: & qui vero eſt, negat. 35
Tynd. Tu enim repertus, Philocratē qui ſuperes veriverbio!
Ariſt. Pol, ego ut rem video, tu inventus, vera vanitudine
Qui convincas. ſed quæſo, hercle, agedum aſpice ad me. *Tynd.* hem! *Ariſt.* dic modo,
Te negas Tyndarum eſſe? *Tynd.* nego, inquam. *Ariſt.* tun' te Philocratem eſſe ais?
Tynd. Ego, inquam. *Ariſt.* tune huic credis? *Heg.* plus quidem, quam tibi, aut mihi. 40
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras eſſe, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem hujus. *Ariſt.* quem patrem, qui ſervus eſt? *Tynd.* & tu quidem
Servus & liber fuiſti, & ego me confido fore,
Si hujus huc reconciliaſſo in libertatem filium. 44
Ariſt. Quid ais, furcifer? tun' te gnatum memoras liberum?
Tynd. Non equidem me Liberum, ſed Philocratem eſſe ajo. *Ariſt.* quid eſt?
Ut ſceleſtus, Hegio, nunc is te ludos facit!
Nam is eſt ſervus ipſe, neque præter ſe umquam ei ſervus fuit.
Tynd. Quia tute ipſe eges in patria, nec tibi, quî vivas, domi eſt,
Omnis inveniri ſimiles tibi vis. non mirum facis. 50
Eſt miſerorum, ut malevolentes ſint atq; invideant bonis.
Ariſt. Hegio, vide ſis, ne quid tu huic temere inſiſtas credere.
Atque, ut perſpicio, profecto jam aliquid pugnæ edidit.

Fi-

Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet.

Tynd. Scio, te id nolle fieri: efficiam tamen ego id, si dî adjuvant. 55

Illum restituam huic; hic autem in Alidem me meo patri.

Propterea ad patrem hinc amisi Tyndarum. *Arist.* quin tute is es:

Neque præter te in Alide ullus servus istoc nomine est.

Tynd. Pergin' servom me exprobrare esse, id quod vi hostili obtigit?

Arist. Enimvero jam nequeo contineri. *Tynd.* heus! audin' quid ait? quin fugis? 60

Jam illic hic nos insectabit lapidibus, nisi illum jubes

Comprehendi. *Arist.* crucior. *Tynd.* ardent oculi: fune opu'st, Hegio.

Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?

Atra bilis agitat hominem. *Arist.* at pol te, si hic sapiat senex,

Atra pix agitet apud carnificem, tuoque capiti illuceat. 65

Tynd. Jam deliramenta loquitur: lariæ stimulant virum.

Heg. Hercle! quid si hunc comprehendi jusserim? *Tynd.* sapias magis.

Arist. Crucior, lapidem non habere me, ut illi mastigiæ

Cerebrum excutiam, qui me insanum verbis concinnat suis.

Tynd. Audin' lapidem quæritare? *Arist.* solus te solum volo, Hegio. *Heg.* istinc loquere, si quid vis; procul tamen audiam. 71

Tynd. Namque ædepol si adbites propius, os denasabit tibi

Mordicus. *Arist.* neque pol me insanum, Hegio, esse creduis,

Neque fuisse umquam, neque esse morbum quem istic autumat.

Verum si quid metuis a me, jube me vinciri: volo, 75

Dum istic itidem vinciatur. *Tynd.* immo enimvero, Hegio,

Istic, qui volt, vinciatur. *Arist.* tace modo: ego te, Philocrates

False, faciam, ut verus hodie reperiare Tyndarus.

Quid

Quid mi abnutas? *Tynd.* tibi ego abnuto? quid agat, si
absis longius?
Heg. Quid ais? quid si adeam hunc insanum? *Tynd.* nugas ludificabitur. 80
Garriet quod neque pes umquam, neque caput compareat.
Ornamenta absunt; Ajacem, hunc cum vides, ipsum vides.
Heg. Nihili facio, tamen adibo. *Tynd.* nunc ego omnino
occidi.
Nunc ego inter sacrum saxumque sto; nec, quid faciam,
scio.
Heg. Do tibi operam, Aristophontes, si quid est, quod
me velis. 85
Arist. Ex me audibis vera, quæ nunc falsa opinare, Hegio.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me insaniam
Neque tenere, neque mi esse ullum morbum, nisi quod
servio.
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriæ compotem,
Ut istic Philocrates non magis est, quam aut ego, aut tu.
Heg. eho dic mihi, 90
Quis illic igitur est? *Arist.* quē dudum dixi a principio tibi.
Hoc si secus reperies, nullam caussam dico, quin mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio siet.
Heg. Quid tu ais? *Tynd.* me tuum esse servom, & te meum
herum. *Heg.* haud istuc rogo.
Fuistin' liber? *Tynd.* fui. *Arist.* enimvero non fuit: nugas agit. 95
Tynd. Quî tu scis? an tu fortasse fuisti meæ matri obstetrix,
Qui id tam audacter dicere audes? *Arist.* puerum te vidi
puer.
Tynd. At ego te video major majorem. hem rursum tibi!
Meam rem non cures, si recte facias. num ego curo tuam?
Heg. Fuitne huic pater Thesaurochrysonicochrysides? 100
Arist. Non fuit. neque ego istuc nomen umquam audivi
ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. *Tynd.* pereo probe.
Quin quiescis dierectum cor meum! i, ac suspende te.

Tu

Tu suffultas, ego miser vix asto præ formidine.
Heg. Satin' istuc mihi exquisitum est fuisse hunc servum in Alide? 105
Neque esse hunc Philocratem? *Arist.* tam satis, quam numquam hoc invenies secus.
Sed ubi is nunc est? *Heg.* ubi ego minime, atque ipsus se volt maxume.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser
Hujus scelesti technis; qui me, ut lubitum est, ductavit dolis.
Sed vide sis. *Arist.* quin exploratum dico, & provisum hoc tibi. 110
Heg. Certon'? *Arist.* quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates jam inde usque amicus fuit mihi a puero puer.
Heg. Sed qua facie est tuus sodalis Philocrates? *Arist.* dicam tibi:
Macilento ore, naso acuto, corpore albo, & oculis nigris,
Subrufus aliquantum, crispus, cincinnatus. *Heg.* convenit.
Tynd. Ut quidem, hercle, in medium ego hodie pessume processerim. 116
Væ illis virgis miseris, quæ hodie in tergo morientur meo.
Heg. Verba mihi data esse video. *Tynd.* quid cessatis, compedes,
Currere ad me, meaque amplecti crura, ut vos custodiam?
Heg. Satin' me illi hodie scelesti capti ceperunt dolo? 120
Illic servum se assimulabat, hic sese autem liberum.
Nucleum amisi, reliquit pigneri putamina.
Ita mihi stolido sursum vorsum os sublevere offuciis.
Hic quidem me numquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite istinc, atque efferte lora. *Lor.* num lignatum mittimur? 125

ACTUS TERTII SCENA V.

Hegio, *Tyndarus*, *Aristophontes*.

INjicite huic manicas mastigiæ.
Tynd. Quid hoc est negotii? quid ego deliqui? *Heg.* rogas?
Sator sartorque scelerum, & messor maxume.
Tynd. Non occatorem dicere audebas prius?
Nam semper occant prius, quam sarriunt rustici. 5
Heg. At ut confidenter mihi contra astitit!
Tynd. Decet innocentem servom atque innoxium
Confidentem esse, suum apud herum potissimum.
Heg. Astringite isti, sultis, vehementer manus.
Tynd. Tuus sum, tuas quidem vel præcidi jube. 10
Sed quid negotii est, quamobrem succenses mihi?
Heg. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
Tuis scelestis falsidicis fallaciis
Delaceravisti, deartuavistique opes.
Confecisti omnes res ac rationes meas. 15
Ita mi exemisti Philocratem fallaciis.
Illum esse servom credidi, te liberum.
Ita vosmet ajebatis, itaque nomina
Inter vos permutastis. *Tynd.* fateor, omnia
Facta esse ita, ut tu dicis, & fallaciis 20
Abiisse eum abs te, mea opera atque astutia:
An, obsecro hercle te, id nunc succenses mihi?
Heg. At cum cruciatu maxumo id factum est tuo.
Tynd. Dum ne ob malefacta peream, parvi æstimo.
Si ego hic peribo, ast ille, ut dixit, non redit: 25
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile;
Meum herum captum ex servitute, atque hostibus
Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem,
Meumque potius me caput periculo
Præoptavisse, quam is periret, ponere. 30
Heg. Facito ergo ut Acherunti clueas gloria.
Tynd. Qui per virtutem peritat, non interit.

Heg.

Heg. Quando ego te exemplis excruciavero pessumis,
Atque ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interîsse, vel perîsse prædicent, 35
Dum pereas, nihil interduo, dicant vivere.
Tynd. Pol si istuc faxis, haud sine pœna feceris,
Si ille huc redibit, sicut confido affore.
Arist. Pro dî immortales! nunc ego teneo, nunc scio
Quid sit hoc negotî. meus sodalis Philocrates 40
In libertate est ad patrem, in patria. bene est!
Nec est quisquam mihi, æque melius cui velim.
Sed hoc mihi ægre est, me huic dedisse operam malam,
Qui nunc propter me, meaque verba vinctus est.
Heg. Vetuin' te quidquam mihi hodie falsum proloqui? 45
Tynd. Vetuisti. *Heg.* cur es ausus mentiri mihi?
Tynd. Quia vera obessent illi, quoi operam dabam:
Nunc falsa prosunt. *Heg.* at tibi oberunt. *Tynd.* optume est.
At herum servavi, quem servatum gaudeo:
Cui me custodem addiderat herus major meus. 50
Sed maléne id arbitrare factum? *Heg.* pessume.
Tynd. At ego ajo recte, qui abs te seorsum sentio.
Nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
Tuus servus faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne, necne, eum servom manu? 55
Essetne apud te is servus acceptissumus?
Responde. *Heg.* opinor. *Tynd.* cur ergo iratus mihi es?
Heg. Quia illi fuisti, quam mihi, fidelior.
Tynd. Quid? tu una nocte postulavisti & die,
Recens captum hominem, nuperum & novitium, 60
Te perdocere, ut melius consulerem tibi,
Quam illi, quîcum una a puero ætatem exegeram?
Heg. Ergo ab eo petito gratiam istam. ducite,
Ubi ponderosas, crassas capiat compedes:
Inde ibi porro in latomias lapidarias. 65
Ibi quom alii octonos lapides effodiunt,
Nisi cotidianus sesquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.
Arist. Per deos atque homines ego te obtestor, Hegio,

Ne tu istunc hominem perduis. *Heg.* curabitur. 70
Nam noctu nervo vinctus custodibitur,
Interdius sub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo, non uno absolvam die.
Arist. Certumne est tibi istuc? *Heg.* non moriri certiu'st.
Abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum, 75
Jubete huic crassas compedes impingier.
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus fiet:
Atque hunc ita me velle, dicite, curarier,
Ne quî deterius huic sit, quam quoi pessume est. 80
Tynd. Cur ego te invito me esse salvom postulem?
Periculum vitæ meæ tuo stat periculo.
Post mortem in morte nihil est, quod metuam, mali.
Etsi pervivo usque ad summam ætatem, tamen
Breve spatium est perferundi, quæ minitas mihi. 85
Vale atque salve: etsi aliter ut dicam, meres.
Tu Aristophontes, de me ut meruisti, ita vale;
Nam mihi propter te hoc obtigit. *Heg.* abducite.
Tynd. At unum hoc quæso, si huc rebitet Philocrates,
Ut mihi ejus facias conveniundi copiam. 90
Heg. Periistis, nisi hunc jam e conspectu abducitis.
Tynd. Vis hæc quidem hercle est, & trahi & trudi simul.
Heg. Illic est abductus recta in phylacam, ut dignus est.
Ego illis captivis aliis documentum dabo,
Ne tale quisquam facinus incipere audeat. 95
Quod absque hoc esset, qui mihi hoc fecit palam,
Usque offrenatum suis me ductarent dolis.
Nunc certum est nulli post hæc quidquam credere.
Satis sum semel deceptus. speravi miser
Ex servitute me exemisse filium. 100
Ea spes elapsa est. perdidi unum filium
Puerum quadrimum, quem mihi servos surpuit:
Neque eum servom umquam repperi, neque filium.
Major potitus hostium est. quod hoc est scelus!
Quasi in orbitatem liberos produxerim. 105
Sequere hac: reducam te ubi fuisti. neminis

Mi-

Misereri certum est, quia mei miseret neminem.
Arist. Exauspicavi ex vinclis. nunc intellego
Redauspicandum esse in catenas denuo. 109

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Ergasilus.

JUppiter supreme, servas me, measque auges opes.
Maxumas opimitates opiparasque offers mihi.
Laudem, lucrum, ludum, jocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini supplicare nunc certum est mihi, 5
Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum perdere.
Ita hic me amœnitate amœna amœnus oneravit dies.
Sine sacris hæreditatem sum aptus effertissumam.
Nunc ad senem cursum capessam hunc Hegionem, cui boni
Tantum affero, quantum ipse a diis optat, atque etiam amplius. 10
Nunc res certa est, eodem pacto ut Comici servi solent,
Conjiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me ob hunc nuntium æternum adepturum cibum.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Hegio, Ergasilus.

QUanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi ægritudo auctior est in animo.
Ad illum modum sublitum os esse
Hodie mihi? neque id perspicere quivi?
Quod cum scibitur, per urbem irridebor.
Cum extemplo ad forum advenero, omnes loquentur: 5
Hic ille est senex ductus, quoi verba data sunt.
Sed Ergasilus estne hic, procul quem video?
Collecto quidem est pallio. quidnam acturu'st?

Erg. Move abs te moram, atque, Ergasile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mi obstiterit obviam, 11
Nisi qui sat diu vixisse sese homo arbitrabitur.
Nam qui obstiterit, ore sistet. *Heg.* hic homo pugilatum incipit.
Erg. Facere certum est. proinde ut omnes itinera insistant sua,
Ne quis in hac platea negotî conferat quidquam sui. 15
Nam meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est mihi,
Humerus aries. tum genu ad quemque jecero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.
Heg. Quæ illæc eminatio est? nam nequeo mirari satis.
Erg. Faciam ut ejus diei locique,meiq; semper meminerit:
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo vitæ is extemplo obstiterit suæ. 21
Heg. Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?
Erg. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur suam.
Continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.
Heg. Mira ædepol sunt, ni hic in ventrem sumsit confidentiam, 25
Væ misero illi, cujus cibo iste factu'st imperiosior.
Erg. Tum pistores scrophipasci, qui alunt surfuri sues,
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest:
Eorum si quojusquam scropham in publico conspexero,
Ex ipsis dominis, meis pugnis exculcabo surfures. 30
Heg. Basilicas edictiones, atque imperiosas habet.
Satur homo est: habet profecto in ventre confidentiam.
Erg. Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos,
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum, 35
Eis ego ora verberabo sirpiculis piscariis:
Ut sciant, alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verveci sectario; 40

Eum ego si in via petronem publica conspexero,
Et petronem & dominum reddam mortales miserrimos.
Heg. Eugepæ! edictiones ædilitias hic habet quidem:
Mirumque adeo est, ni hunc fecere sibi Aetoli agoranomū.
Erg. Non ego nunc Parasitus sum, sed regum rex regalior:
Tantus ventri commeatus meo adest in portu cibus. 46
Sed ego cesso hunc Hegionem onerare lætitia senem?
Quî homine adæque nemo vivit fortunatior.
Heg. Quæ illæc est lætitia, quam illic lætus largitur mihi?
Erg. Heus, ubi estis? ecquis hoc aperit ostium? *Heg.* hic homo 50
Ad cœnam recipit se ad me. *Erg.* aperite hasce ambas fores,
Priusquam pultando vel assulatim foribus exitium affero:
Heg. Perlubet hunc hominem colloqui. Ergasile! *Erg.* Ergasilum qui vocat?
Heg. Respice. *Erg.* Fortuna quod tibi nec facit, nec faciet,
Hoc me jubes. sed qui est? *Heg.* respice ad me, Hegio sum.. *Erg.* oh mihi 55
Quantum est hominum optumorum optume, in tempore advenis.
Heg. Nescio quem ad portum nactus es, ubi cœnes; eo fastidis.
Erg. Cedo manum. *Heg.* manum? *Erg.* manum, inquam, cedo tuam actutum. *Heg.* tene.
Erg. Gaude. *Heg.* quid ego gaudeam? *Erg.* quia ego impero. age, gaude modo.
Heg. Pol, mærores mi antevortunt gaudiis. *Erg.* noli irascier; 60
Jam ego ex corpore exigam omnes maculas mærorum tibi.
Gaude audacter. *Heg.* gaudeo, etsi nihil scio quod gaudeam.
Erg. Bene facis. jube. *Heg.* quid jubeam? *Erg.* ignem ingentem fieri.
Heg. Ignem ingentem? *Erg.* ita dico, magnus ut sit. *Heg.* quid? me, volturie,
Tuan' caussa ædeis incensurum censes? *Erg.* noli irascier.
Juben' an non jubes astitui aulas? patinas elui? 66
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?

Alium pisces præstinatum abire? *Heg.* hic vigilans somniat.
Erg. Alium porcinam, atque agninam, & pullos gallinaceos?
Heg. Scis bene esse, si sit unde. *Erg.* pernam atque ophthalmia; 70
Horæum, scombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caseum?
Heg. Nominandi istorum tibi erit magis quam edũdi copia
Hic apud me, Ergasile. *Erg.* mean' me caussa hoc censes dicere?
Heg. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic edes, ne frustra sis.
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas. 75
Erg. Quin ita faciam, ut te cupias facere sumtum, etsi ego vetem.
Heg. Egone? *Erg.* tute. *Heg.* tum tu mi igitur herus es. *Erg.* immo bene volens.
Vin' te faciam fortunatum? *Heg.* malim, quam miserum quidem.
Erg. Cedo manum. *Heg.* hem manum. *Erg.* dî te omnes adjuvant. *Heg.* nihil sentio.
Erg. Non enim es in senticeto, eo non sentis. sed jube 80
Vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,
Atque agnum afferri proprium, pinguem. *Heg.* cur? *Erg.* ut sacrufices.
Heg. Cui deorum? *Erg.* mihi hercle. nam ego tibi nunc sum summus Juppiter.
Idem ego sum Salus, Fortuna, Lux, Lætitia, Gaudium;
Proinde tu deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.
Heg. Esurire mihi videre. *Erg.* mihi quidem esurio, non tibi.
Heg. Tuo arbitratu: facile patior. *Erg.* credo, consuetus puer.
Heg. Juppiter te dîque perdant. *Erg.* te, hercle, mihi æquom est gratias 85
Agere ob nuntium: tantũ ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places. *Heg.* abi stultus, sero post tẽpus venis.
Erg. Igitur olim si advenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc lætitiam accipe a me quam fero. nam filium

Tuum

Tuum modo in portu Philopolemum vivom, salvom, & sospitem
Vidi in publica celoce, ibidemque illum adolescentulum
Alium, una & tuum Stalagmum servom, qui aufugit domo,
Qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuum. 96
Heg. Abi in malam rem: ludis me. *Erg.* ita me amabit sancta Saturitas,
Hegio, itaque suo me semper condecoret cognomine,
Ut ego vidi. *Heg.* meum gnatum? *Erg.* tuum gnatum, & Genium meum.
Heg. Et captivum illum Alidensem? *Erg.* μὰ τὸν Ἀπόλλω
Heg. & servolum 100
Meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit? *Erg.* νὴ τὴν Κόρην.
Heg. Jam diu? *Erg.* νὴ τὴν Πραινέστην. *Heg.* venit?
Erg. νὴ τὴν Σιγνίαν.
Heg. Certon'? *Erg.* νὴ τὴν Φρουσινῶνα. *Heg.* vide sis.
Erg. νὴ τὸ Ἀλάτριον.
Heg. Quid tu per barbaricas urbes juras? *Erg.* quia enim item asperæ
Sunt, ut tuum victum autumabas esse. *Heg.* væ ætati tuæ.
Erg. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico sedulo. 106
Sed Stalagmus quojus erat tunc nationis, cum hinc abiit?
Heg Siculus. *Erg.* at nunc Siculus non est: Bojus est, Bojam terit.
Liberorum quærundorum caussa, ei, credo, uxor data est.
Heg. Dic, bonan' fide tu mihi istæc verba dixisti? *Erg.* bona.
Heg. Dî immortales! iterum gnatus videor, si vera autumas. 111
Erg. An tu dubium habebis, etiam sancte cum jurem tibi?
Postremo, Hegio, si parva jurijurando est fides,
Vise ad portum. *Heg.* facere certum est. tu intus cura quod opus est.
Sume, posce, prome quidvis. te facio cellarium. 115
Erg. Nam, hercle, nisi mantiscinatus probe ero, fusti pectito.

Heg.

Heg. Aeternum tibi dapinabo victum, si vera autumas.
Erg. Unde id? *Heg.* a me meoque gnato. *Erg.* sponden' tu istud? *Heg.* spondeo.
Erg. At ego tuum tibi advenisse filium, respondeo.
Heg. Cura quam optume potes. *Erg.* bene ambula, & redambula. 120

ACTUS QUARTI SCENA III.

Ergasilus.

ILlic hinc abiit: mihi rem summam credidit cibariam.
Dî immortales, jam ut ego collos prætruncabo tergoribus!
Quanta pernis pestis veniet! quanta labes larido!
Quanta sumini absumedo! quanta callo calamitas!
Quanta laniis lassitudo! quanta porcinariis! 5
Nam si alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora est.
Nunc ibo ad præfecturam, & jus dicam larido;
Et quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium ut feram.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Puer Hegionis.

DIespiter te dîque, Ergasile, perdant & ventrem tuum,
Parasitosque omnes, & qui posthac cœnam Parasitis dabit.
Clades calamitasque, intemperies modo in nostram advenit domum.
Quasi lupus esuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimisque, hercle, ego illum male formidabam: ita frendebat dentibus. 5
Adveniens deturbavit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncavit tribus tergoribus glandia.
Aulas, calicesque omnes confregit, nisi quæ modiales erant.

Co-

Cocum percontabatur, possentne seriæ fervescere.
Cellas refregit omnes intus, reclusitque armarium. 10
Asservate istunc, sultis, servi. ego ibo, ut conveniam senem.
Dicam ut sibi penum aliud ornet, siquidem sese uti volet.
Nam hic quidem ut adornat, aut jam nihil est, aut jam nihil erit.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Hegio, Philopolemus, Philocrates.

JOvi diisque ago gratias merito magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miseriis plurimis me exemerunt:
Quæ adhuc te carens, dum hic fui, sustentabam:
Quomque hunc conspicio in potestate nostra, 5
Quomque hæc reperta est fides firma nobis.
Satis jam dolui ex animo, & cura me satis
Et lacrumis maceravi. hoc! satis jam audivi
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memorasti:
Hoc agamus. *Philocr.* quid nunc, quoniam tecum servavi fidem, 10
Tibique hunc reducem in libertatem feci? *Heg.* fecisti, ut tibi,
Philocrates, numquam referre gratiam possim satis,
Proinde ut tu promeritus de me & filio meo. *Philop.* immo potes,
Pater, & poteris, & ego potero: & dî eam potestatem dabūt,
Ut beneficium benemerenti nostro merito muneres. 15
Sicut tu huic potes, pater mi, facere merito maxume.
Heg. Quid opu'st verbis? lingua nulla est, qua negem quidquid roges.
Philocr. Postulo abs te, ut mihi illum reddas servom, quem hic reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior, quam sibi semper fuit:
Pro benefactis ejus uti ei pretium possim reddere. 20
Heg. Quod benefecisti, referetur gratia, id quod postulas,
Et

Et id, & aliud quod me orabis, impetrabis. atque te
Nolim ſuccenſere, quod ego iratus ei feci male.
Philocr. Quid feciſti? *Heg.* in lapicidinas compeditum condidi,
Ubi reſcivi mihi data eſſe verba. *Philocr.* væ miſero mihi!
Propter meum caput labores homini eveniſſe optumo. 26
Heg. At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis a me,ut ſit liber,abducito. *Philocr.* ædepol, Hegio,
Facis benigne. ſed quæſo, hominem ut jubeas arceſſi.
Heg. licet.
Ubi eſtis vos? ite actutum, Tyndarum huc arceſſite. 30
Vos ite intro. interibi ego ex hac ſtatua verberea volo
Erogitare, meo minore quid ſit factum filio.
Vos lavate interibi. *Philop.* ſequere hac, Philocrates, me intro. *Philocr.* ſequor.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Hegio, Stalagmus.

AGe tu illuc procede, bone vir, lepidum mancupium meum.
Stal. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falſum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir numquam, neque frugi bonæ,
Neque ero umquam: ne tu ſpem ponas me bonæ frugi fore.
Heg. Propemodū ubi loci fortunæ tuæ ſint,facile intellegis.
Si eris verax, tua ex re facies: ex mala meliuſculam. 6
Recta & vera loquere: ſed neque vere, neque recte adhuc
Feciſti umquam. *Stal.* quod ego fatear, credin' pudeat, cum autumes?
Heg. At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.
Stal. Eja! credo ego, imperito plagas minitaris mihi. 10
Tandem iſta aufer, dicque quid fers, ut feras hinc quod petis.

Heg.

Heg. Satis facundu's. sed jam fieri dictis compendium volo.
Stal. Ut vis, fiat. *Heg.* bene morigerus fuit puer : nunc non decet.
Hoc agamus. jam animum advorte, ac mihi quæ dicam, ediſſere.
Si eris verax, tuis rebus feceris meliuſculas. 15
Stal. Nugæ iſtæc ſunt. non me cenſes ſcire quid dignus ſiem?
Heg. At ea ſubter fugere potis es pauca, ſi non omnia.
Stal. Pauca effugiam ſcio. nam multa evenient, & merito meo;
Quia & fugi, & tibi ſurripui filium, & eum vendidi.
Heg. Cui homini? *Stal.* Theodoromedi iu Alide Polyplufio
Sex minis. *Heg.* pro dî immortales! is quidem hujus eſt pater
Philocratis. *Stal.* quin melius novi, quam te, & vidi ſæpius.
Heg. Serva, Juppiter ſupreme, & me & meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te ingenium obſecro, exi: te volo.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Philocrates, Hegio, Stalagmus.

HEgio, aſſum: ſi quid me vis, impera. *Heg.* hic gnatum meum
Tuo patri ait ſe vendidiſſe ſex minis in Alide.
Ph. Quamdiu id factum eſt? *Stal.* hic annus incipit viceſimus.
Ph. Falſa memorat. *Stal.* aut ego, aut tu. nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem parvolum puero dedit. 5
Ph. Quid erat ei nomen? ſi vera dicis, memora dum mihi.
Stal. Pægnium vocitatu'ſt: poſt vos indidiſtis Tyndaro.
Ph. Cur ego te non novi? *Stal.* quia mos eſt obliviſci hominibus,
Neque noviſſe, cujus nihili ſit faciunda gratia.

Ph.

Ph. Dic mihi: isne istic fuit, quem vendidisti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus est, hujus filius? 11
Heg. Vivitne is homo? *Stal.* argentum accepi, nihil curavi ceterum.
Heg. Quid tu ais? *Ph.* quin istic ipsu'st Tyndarus tuus filius;
Ut quidem hic argumenta loquitur. nam is mecum a puero puer
Bene pudiceque educatu'st usque ad adolescentiam. 15
Heg. Et miser sum, & fortunatus, si vos vera dicitis:
Eo miser sum, quia male illi feci, si gnatus meu'st.
Eheu! cur ego plus minusque feci, quam æquum fuit!
Quod male feci, crucior modo, si infectum fieri possiet.
Sed eccum, incedit huc, ornatus haud ex suis virtutibus. 20

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Tyndarus, Hegio, Philocrates, Stalagmus.

Vidi ego multa sæpe picta, quæ Acherunti fierent
Cruciamenta: verum enimvero nulla adæque est Acheruns,
Atque ubi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum est locus,
Ubi labore lassitudo omni'st exigunda ex corpore.
Nam ubi illo adveni, quasi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quîcum lusitent; 6
Itidem hæc mihi advenienti upupa, qui me delectet, data est.
Sed herus eccum ante ostium, & herus alter eccum ex Alide
Rediit. *Heg.* salve, exoptate gnate mi. *Tynd.* hem! quid, Gnate mi?
Atat! scio cur te patrem assimules esse, & me filium: 10
Quia mihi, item ut parentes, lucis das tuendæ copiam.
Pb. Salve, Tyndare. *Tynd.* & tu, quojus caussa hanc ærumnam exigo.

Ph.

Ph. At nunc liber in divitias faxo venies. nam tibi
Pater hic est; hic servus, qui te huic hinc quadrimum surpuit,
Vendidit patri meo te sex minis. is te mihi 15
Parvolum peculiarem parvolo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.
Tynd. Quid, hujus filium? *Ph.* intus eccum fratrem germanum tuum.
Tynd. Quid tu ais? adduxtin' illum hujus captivum filium?
Ph. Quin, inquam, intus hîc est. *Tynd.* fecisti ædepol & recte & bene. 20
Ph. Nunc tibi pater hic est: hic fur est tuus, qui parvom hinc te abstulit.
Tynd. At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnificem dabo.
Ph. Meritus est. *Tynd.* ergo ædepol meritā mercedem dabo.
Sed dic oro: pater meus tune es? *Heg.* ego sum, gnate mi.
Tynd. Nunc demum in memoriam redeo, cum mecum cogito, 25
Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audisse me
Quasi per nebulam, Hegionem patrem meum vocarier.
Heg. Ego sum. *Ph.* compedibus, quæso, ut tibi sit levior filius,
Atque hic gravior servus. *Heg.* certum est principium id prævortier.
Eamus intro, ut arcessatur faber: ut istas compedes 30
Tibi adimam, huic dem. *Stal.* cui peculii nihil est, recte feceris.

G R E X.

SPectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula est.
Neque in hac subigitationes sunt, neque ulla amatio,
Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio:
Neque ubi amans adolescens scortum liberet clam suum patrem.

Hu-

Hujuſmodi paucas Poetæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. nunc vos, ſi vobis placet,
Et, ſi placuimus, neque odio fuimus, ſignum hoc mittite:
Qui pudicitiæ eſſe voltis præmium, plauſum date.

FINIS CAPTEIVORUM.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI CURCULIO.

Dramatis Personæ.

PALINURUS, *servus.*	COQUUS.
PHAEDROMUS, *adolescens.*	CURCULIO, *parasitus.*
LENA, *anus.*	LYCO, *trapezita.*
PLANESIUM, *virgo.*	CHORAGUS.
CAPPADOX, *leno.*	THERAPONTIGONUS, *miles.*

ARGUMENTUM.

Curculio missus Phædromi it Cariam,
Ut petat argentum. ibi ille eludit annulo
Rivalem. scribit atque obsignat litteras.
Cognoscit signum Lyco, ubi vidit, militis:
Ut amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in jus rapit.
Ipsus sororem, quam peribat, repperit:
Oratu cujus Phædromo nuptum locat.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Palinurus, Phædromus.

Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras
Cum istoc ornatu, cumque hac pompa, Phædrome?
Ph. Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque amor.
Si media nox est, sive est prima vespera:
Si status condictus cum hoste intercedit dies, 5
Tamen est eundum, quo imperant, ingratiis.
Pal. At tandem tandem. *Ph.* tandem es odiosus mihi.

Pal. Istuc quidem nec bellum est, nec memorabile:
Tute tibi puer es lautus, luces cereum.
Ph. Egon' apicularum opera congestum non feram, 10
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?
Pal. Nam quo te dicam ego ire? *Ph.* si tu me roges,
Dicam, ut scias. *Pal.* si rogitem, quid respondeas?
Ph. Hoc Aesculapi fanum est. *Pal.* plus jam anno scio.
Ph. Huic proxumum illud ostium occlusissimum. 15
Salve: valuistin' usque, ostium occlusissimum?
Pal. Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri cœnavistine? *Ph.* derides me?
Pal. Quid tu ergo, insane, rogitas, valeatne ostium?
Ph. Bellissimum, hercle, vidi, & taciturnissimum. 20
Numquam ullum verbum muttit: quom aperitur, tacet:
Cum illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
Pal. Numquid tu, quod te aut genere indignum sit tuo
Facis, aut inceptas facinus facere, Phædrome?
Num tu pudicæ cuipiam insidias locas? 25
Aut quam pudicam oportet esse? *Ph.* nemini.
Nec me ille sinit Juppiter. *Pal.* ego item volo.
Ita tuum conferto amare semper, si sapis,
Ne id quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato ne sis intestabilis: 30
Quod amas, amato testibus præsentibus.
Ph. Quid istuc est verbi? *Pal.* caute ut incedas via.
Ph. Quin leno hic habitat. *Pal.* nemo hinc prohibet, nec vetat,
Quin quod palam est venale, si argentum est, emas.
Nemo ire quemquam publica prohibet via. 35
Dum ne per fundum septum facias semitam,
Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine,
Juventute, & pueris liberis, ama quid lubet.
Ph. Lenonis hæ sunt ædes. *Pal.* male istis eveniat.
Ph. Qui? *Pal.* quia scelestam servitutem serviunt. 40
Ph. Obloquere. *Pal.* fiat maxume. *Ph.* etiam taces?
Pal. Nempe obloqui me jusseras. *Ph.* at nunc veto.
Id uti occœpi dicere; ei ancillula est.

Pal.

Pal. Nempe huic lenoni, qui hic habitat? *Ph.* recte tenes.
Pal. Minus formidabo, ne exedat. *Ph.* odiosus es. 45
Eam volt meretricem facere: ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
Pal. Quid ita? *Ph.* quia proprium facio: amo pariter simul.
Pal. Malus clandestinus est amor, damnum 'st merum.
Ph. Est, hercle, ita ut tu dicis. *Pal.* jamne ea fert jugum?
Ph. Tam a me pudica est, quasi soror mea sit: nisi 51
Si est osculando quippiam impudicior.
Pal. Semper, tu scito, flamma fumo est proxuma.
Fumo comburi nihil potest, flamma potest.
Qui e nuce nucleum esse volt, frangit nucem. 55
Qui volt cubare, pandit saltum saviis.
Ph. At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.
Pal. Credam, pudor si cuipiam lenoni siet.
Ph. Immo ut illam censes? ut quæque illi occasio est
Surripere se ad me, ubi savium oppegit, fugit. 60
Id eo fit, quia hic leno ægrotus incubat
In Aesculapii fano. is me excruciat. *Pal.* quid est?
Ph. Alias me poscit pro illa triginta minas,
Alias talentum magnum. neque quidquam queo
Aequi bonique ab eo impetrare. *Pal.* injuriu's, 65
Qui, quod lenoni nulli 'st, id ab eo petas.
Ph. Nunc hinc Parasitum in Cariam misi meum,
Petitum argentum a meo sodali mutuum:
Quod si non affert, quo me vortam nescio.
Pal. Si deos salutas, dextrovorsum censeo. 70
Ph. Nunc ara Veneris hæc est ante horunc fores.
Me inferre Veneri vovi jam jentaculum.
Pal. Quid? an te pones Veneri jentaculo?
Ph. Me, te, atque hosce omnes. *Pal.* tum tu Venerem vomere vis?
Ph. Cedo, puere, sinum. *Pal.* quid facturus? *Ph.* jam scies.
Anus hic solet cubitare custos, janitrix: 76
Nomen ei est lenæ, multibiba atque merobiba.
Pal. Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet
Chium esse. *Ph.* quid opu'st verbis? vino sissuma est,

Eaque, extemplo ubi vino has conspersi fores, 80
De odore adesse me scit, aperit illico.
Pal. Eine hic cum vino sinus fertur? *Ph.* nisi nevis.
Pal. Nolo hercle. nam istunc qui fert, afflictum velim.
Ego nobis afferri censui. *Ph.* quin tu taces?
Si quid super illi fuerit, id nobis sat est. 85
Pal. Quisnam istic fluvius est, quem non recipiat mare?
Ph. Sequere hac, Palinure, me ad fores: si mihi obsequens.
Pal. Ita faciam. *Ph.* agite, bibite, festivæ fores;
Potate, site mihi volentes propitiæ.
Pal. Voltisne olivas, aut pulpamentum, aut capparim?
Ph. Exsuscitate vostram huc custodem mihi. 91
Pal. Profundis vinum. quæ te res agitant? *Ph.* sine.
Viden' ut aperiuntur ædes festivissimæ?
Num muttit? cardo est lepidus. *Pal.* quin das savium.
Ph. Tace: occultemus lumen & vocem. *Pal.* licet. 95

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lena, Phædromus, Palinurus.

FLos veteris vini meis naribus objectus est.
Ejus amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Ubi ubi est? prope me est. evax habeo. Salve, anime mi,
Liberi lepos. ut veteris vetusti cupida sum!
Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea est. 5
Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa,
Tu crocinum & casia es, tu bdellium: nam ubi
Tu profusus, ibi ego me pervelim sepultam.
Sed quum adhuc naso, odos, obsecutus es meo,
Da vicissim meo gutturi gaudium. 10
Nihil ago tecum. ubi est ipsus? ipsum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim. sed hac abiit, hac persequar.
Ph. Sitit hæc anus. *Pal.* quantillum sitit? *Ph.* modica est,
Capit quadrantal. *Pal.* pol, ut tu prædicas, 15
Vindemia hæc huic anui non satis est soli.

Canem

Canem esse hanc quidem magis par fuit : sagax
Nasum habet. *Len.* amabo, cuja vox sonat procul?
Ph. Censeo hanc appellandam anum. adibo. redi,
Et respice huc ad me, lena. *Len.* imperator quis est? 20
Ph. Vini pollens, lepidus Liber,
Tibi qui screanti, siccæ, semisomnæ
Affert potionem, & te sedatum it.
Len. Quam longe a me abest? *Ph.* lumen hoc vide.
Len. Grandiorem gradum ergo fac ad me, obsecro. 25
Ph. Salve. *Len.* egon' salva sim, quæ siti sicca sum?
Ph. At jam bibes. *Len.* diu fit. *Ph.* hem tibi anus lepida.
Len. Salve, oculissime homo. *Pal.* age, effunde hoc cito
In barathrum : propere prolue cloacam. *Ph.* tace.
Nolo huic maledici. *Pal.* faciam igitur male potius. 30
Len. Venus, de paullo paullulum hoc tibi dabo,
Haud lubenter. nam tibi amantes propinantes,
Vinum potantes dant omnes : mihi haud sæpe
Eveniunt tales hæreditates. *Pal.* hoc vide, ut
Ingurgitat impura in se merum avariter, 35
Faucibus plenis! *Ph.* perii hercle:huic quid primum dicam
Nescio. *Pal.* hem istuc, quod mihi dixti. *Ph.* quid id est?
Pal. Periisse ut te dicas. *Ph.* male tibi dî faciant!
Pal. Dic isti. *Len.*ah! *Pal.*quid est?ecquid lubet? *Len.*lubet.
Pal. Etiam mihi quoque stimulo fodere lubet te. 40
Ph. Tace, noli. *Pal.* taceo. ecce autem bibit arcus; pluet
Credo hercle hodie. *Ph.* jamne ego huic dico? *Pal.* quid dices?
Ph. Me periisse. *Pal.* age dice. *Ph.* anus, audi. hoc volo
Scire te, perditus sum miser. *Len.* at pol ego oppido
Servata. sed quid est, quid lubet perditum 45
Dicere te esse? *Ph.* quia id quod amo, careo.
Len. Phædrome mi, ne plora, amabo. tu me
Curato ne sitiam; ego tibi,quod amas, jam huc adducam.
Ph. Tibi næ ego, si fidem servas mecum,
Vineam pro aurea statua statuam, quæ tuo 50
Gutturi sit monimentum. qui me in terra æque
Fortunatus erit, si illa ad me bitet.

Palinure? *Pal.* ædepol, qui amat, si eget, misera afficitur
Aerumna. *Ph.* non ita res est. nam confido
Parasitum hodie adventurum cum argento ad me. 55
Pal. Magnum inceptas, si id exspectas quod nusquam 'st,
Ph. Quid si adeam ad fores, atque occentem? *Pal.* si lubet,
Neque veto, neque jubeo: quando ego te video
Immutatis moribus esse, here, atque ingenio.
Ph. Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens, 60
Vos amo, vos volo, vos peto, atque obsecro,
Gerite amanti mihi morem amœnissumi:
Fite caussa mea Lydî barbari,
Sussilite, obsecro, & mittite istanc foras,
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem. 65
Hoc vide, ut dormiunt pessuli pessumi,
Nec mea gratia commovent se ocyus.
Respicio, nihili meam vos gratiam facere.
Sed tace, tace. *Pal.* taceo hercle. quid est? *Ph* sentio sonitum.
Tandem ædepol mihi morigeri pessuli fiunt. 70

ACTUS PRIMI SCENA III.

Lena, Planesium, Phædromus, Palinurus.

PLacide egredere, & sonitum prohibe forum, & crepitum cardinum:
Ne quod hic agimus,herus percipiat fieri, mea Planesium.
Mane, suffundam aquulam. *Pal.* viden' ut anus tremula medicinam facit.
Eapse merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
Pl. Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis? 5
Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me.
Sisto ego tibi me, & mihi contra itidem te ut sistas suadeo.
Ph. Assum: nam si absim, haud recusem quin mihi male sit, mel meum.

Pl.

Pl. Anime mi, procul amantem abesse haud consentaneum est.

Ph. Palinure, Palinure. *Pal.* eloquere. quid est, quod Palinurum voces? 10

Ph. Est lepida? *Pal.* nimis lepida. *Ph.* sum deus. *Pal.* immo homo haud magni pretî.

Ph. Quid vidisti, aut quid videbis magis diis æquiparabile?

Pal. Male valere te, quod mihi ægre est. *Ph.* male mihi morigerus, tace.

Pal. Ipsus se excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.

Ph. Recte objurgat. sane haud quidquam 'st, magis quod cupiam tamdiu. 15

Pl. Tene me, amplectere ergo. *Ph.* hoc etiam est, quamobrem cupiam vivere.

Quia te prohibet herus, clam hero potior. *Pl.* prohibet, nec prohibere quit,

Nec prohibebit, nisi mors meum animum abs te abalienaverit.

Pal. Enimvero nequeo durare, quin ego herum accusẽ meũ:

Nam bonum est, pauxillum amare sane; insane, non bonum est: 20

Verum totum insanũ amare, hoc est quod meus herus facit.

Ph. Sibi sua habeant regna reges, sibi divitias divites:

Sibi honores, sibi virtutes, sibi pugnas, sibi prœlia:

Dum mihi abstineant invidere, sibi quisque habeant quod suum est.

Pal. Quid? tu Venerin' pervigilare te vovisti, Phædrome? 25

Nam hoc quidem ædepol haud multo post luce lucebit. *Ph.* tace.

Pal. Quid taceam? quin tu is dormitum? *Ph.* dormio, ne occlamites.

Pal. Tu quidem vigilas. *Ph.* at meo more dormio: hic somnu'st mihi.

Pal. Heus tu mulier! male mereri de immerẽte inscitia est.

Pl. Irascere, si te edentem hic a cibo abigat. *Pal.* ilicet.

Pariter hos perire amando video. uterque insaniunt. 31

Viden', ut misere moliuntur! nequeunt complecti satis.
Etiam dispertimini? *Pl.* nulli est homini perpetuum bonũ.
Jam huic voluptati hoc adjunctum est odium. *Pal.* quid ais, propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas? 35
Ebriola, persolla: nugæ. *Ph.* tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidẽ mihi polluctus virgis servus sermonem ferat.
At næ tu, hercle, cum cruciatu magno dixisti id tuo.
Hem tibi maledictis pro istis: dictis moderari ut queas.
Pal. Tuam fidem, Venus noctuvigila! *Ph.* pergin' etiam, verbero? 40
Pl. Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
Pal. Flagitium probrumque magnum, Phædrome, expergefacis:
Bene monstrantem pugnis cædis, hanc amas: nugas meras.
Hoccine fieri, ut immodestis te hic moderere moribus?
Ph. Auro contra cedo modestum amatorem: a me aurum accipe. 45
Pal. Cedo mihi contra aurichalco, cui ego sano serviam.
Pl. Bene vale, ocule mi: nam sonitum & crepitum claustrorum audio,
Aedituum aperire fanum. quousque, quæso, ad hunc modũ
Inter nos amore utimur semper surrepticio?
Ph. Minime. nam Parasitum misi nudius quartus Cariam,
Petere argentum: is hodie hic aderit. *Pl.* nimium consultas diu. 51
Ph. Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduum numquam sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.
Pl. Facito ut me memineris. tene etiam, priusquam hinc abeo, savium.
Ph. Siquidem, hercle, mihi regnum detur, numquam id potius persequar. 55
Quando ego te videbo? *Pl.* hem, istoc verbo vindictam para.
Si amas, eme. ne rogites; facito ut pretio pervincas tuo.

Bene

Bene vale. *Ph.* jamne ego relinquor? pulchre, Palinure, occidi.

Pal. Ego quidem, qui & vapulando & somno pereo. *Ph.* sequere me. 59

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Cappadox, Palinurus.

MIgrare certu 'st jam nunc e fano foras,
Quando Aesculapî ita sentio sententiam,
Ut qui me nihili faciat, nec salvom velit.
Valetudo decrescit, accrescit labor.
Nam jam, quasi zona, liene cinctus ambulo. 5
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.
Pal. Si recte facias, Phædrome, auscultes mihi,
Atque istam exturbes ex animo ægritudinem.
Paves, Parasitus quia non rediit Caria? 10
Afferre argentum credo. nam si non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.
Cap. Quis hic est qui loquitur? *Pal.* quojam vocem ego audio?
Cap. Estne hic Palinurus Phædromi? *Pal.* qui hic est homo
Cum collativo ventre, atque oculis herbeis? 16
De forma novi, de colore non queo
Novisse. jamjam novi: leno est Cappadox.
Congrediar. *Cap.* salve, Palinure. *Pal.* o scelerum caput,
Salveto. quid agis? *Cap.* vivo. *Pal.* nempe ut dignus es.
Sed quid tibi est? *Cap.* lien necat, renes dolent, 21
Pulmones distrahuntur, cruciatur jecur,
Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.
Pal. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
Cap. Facile'st miserum irridere. *Pal.* quin tu aliquot dies
Perdura, dum intestina exputescunt tibi, 26
Nunc dum salsura sat bona'st. si id feceris,

Væ.

Vænire poteris inteſtinis vilius.
Cap. Lien diereċtu'ſt. *Pal.* ambula, id lieni optumum'ſt.
Cap. Aufer iſtæc, quæſo, atque hoc reſponde quod rogo. 30
Potin' conjećturam facere, ſi narrem tibi,
Hac noćte quod ego ſomniavi dormiens?
Pal. Vah! ſolus hic homo'ſt, qui ſciat divinitus.
Quin Conjećtores a me conſilium petunt:
Quod eis reſpondi, ea omnes ſtant ſententia. 35

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Coquus, Cappadox, Palinurus, Phædromus.

PAlinure, quid ſtas? quin depromuntur mihi
Quæ opus ſunt, Paraſito ut ſit paratum prandium,
Quom veniat? *Pal.* maneſis, dum huic conjicio ſomnium.
Coq. Tute ipſe, ſi quid ſomniaſti, ad me refers.
Pal. Fateor. *Coq.* abi, deprome. *Pal.* age, tu interea huic ſomnium 5
Narra. meliorem, quam egò ſum, ſuppono tibi.
Nam quod ſcio, omne ex hoc ſcio. *Cap.* operam ut det. *Pal.* dabit.
Cap. Facit hic quod pauci, ut ſit magiſtro obſequens.
Da mihi igitur operam. *Coq.* tametſi non novi, dabo.
Cap. Hac noćte in ſomnis viſus ſum viderier, 10
Procul ſedere longe a me Aeſculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
Viſu 'ſt. *Coq.* item alios deos faćturos ſcilicet.
Sane illi inter ſe congruunt concorditer.
Nihil eſt mirandum, melius ſi nihil ſit tibi: 15
Namque incubare ſatius te fuerat Jovi,
Qui tibi auxilium in jurejurando fuit.
Cap. Siquidem incubare velint, qui perjuraverint,
Locus non præberi potis eſt in Capitolio.
Coq. Hoc animum advorte: pacem ab Aeſculapio 20
Petas, ne forte tibi eveniat magnum malum,
Quod in quiete tibi portentum 'ſt. *Cap.* bene facis.
Ibo,

Ibo, atque orabo. *Coq.* quæ res male vortat tibi.
Pal. Pro dî immortales, quem conspicio! qui illic est?
Estne hic Parasitus, qui missu 'st in Cariam? 25
Heus Phædrome! exi, exi: exi, inquam, ocyus.
Ph. Qui istic clamorem tollis? *Pal.* Parasitum tuum
Video occurrentem: ellum usque in platea ultima.
Hinc auscultemus quid agat. *Ph.* sane censeo.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Curculio, Phædromus, Palinurus.

DAte viam mihi, noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
Facio: fugite omnes, abite, & de via secedite:
Ne quem in cursu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc subito, propere, & celere objectum'st mihi negotium. 4
Nec quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in via,
Nec strategus, nec tyrannus quisquam, nec agoranomus,
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.
Tum isti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis, 10
Constant, conferunt sermones inter sese drapetæ:
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis;
Quos semper videas bibentes esse in Thermopolio:
Ubi quid surripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Tristes atque ebrioli incedunt: eos ego si offendero, 15
Ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum isti qui ludunt datatim servi scurrarum in via,
Et datores, & factores omnis subdam sub solum.
Proinde se domi contineant; vitent infortunio.
Ph. Recte hic monstrat, si imperare possit. nam ita nunc mos viget, 20
Ita nunc servitium'st: profecto modus haberi non potest.
Curc.

Curc. Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phædromum genium meum?
Ita res ſubita eſt: celeriter mihi hoc homine convento eſt opus.
Pal. Te ille quærit. *Ph.* quid ſi adeamus? heus, Curculio! te volo.
Curc. Quis vocat? quis nominat me? *Ph.* qui te conventum cupit. 25
Curc. Haud magis cupis, quam ego te cupio. *Ph.* o mea Opportunitas!
Curculio exoptate, ſalve. *Curc.* ſalve. *Ph.* ſalvom gaudeo
Te advenire. cedo tuam mihi dextram. ubi ſunt ſpes meæ?
Eloquere, obſecro, hercle. *Curc.* eloquere, te obſecro, ubi ſunt meæ?
Ph. Quid tibi eſt? *Curc.* tenebræ óboriuntur, genua inedia ſuccidunt. 30
Ph. Laſſitudine, hercle, credo. *Curc.* retine, retine me, obſecro.
Ph. Viden'ut expalluit! datin'iſti ſellam, ubi aſſidat, cito,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocyus? *Curc.* animo male eſt.
Ph. Vin' aquam? *Curc.* ſi fruſtulenta eſt, da obſecro, hercle; obſorbeam.
Ph. Væ capiti tuo! *Curc.* obſecro, hercle, facite ventum ut gaudeam. 35
Ph. Maxume. *Curc.* quid facitis, quæſo? *Pal.* ventum. *Curc.* nolo equidem mihi
Fieri ventulum. *Ph.* quid igitur vis? *Curc.* eſſe, ut ventum gaudeam.
Ph. Juppiter te dîque perdant. *Curc.* perii, proſpicio parum,
Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame,
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus. 40
Ph. Jam edes aliquid. *Curc.* nolo, hercle, aliquid: certum quam aliquid mavolo.
Ph. Immo ſi ſcias, reliquiæ quæ ſint. *Curc.* ſcire nimis lubet
Ubi ſient: nam illis conventis ſane opus eſt meis dentibus.

Ph.

Ph. Pernam, abdomen, sumen, suis glandium. *Curc.* ain' tu omnia hæc?
In carnario fortasse dicis. *Ph.* immo in lancibus: 45
Quæ tibi sunt parata, postquam sciimus venturũ. *Curc.* vide,
Ne me ludas. *Ph.* ita me amabit, quam ego amo, ut ego haud mentior.
Sed quo te misi, nihilo sum certior. *Curc.* nihil attuli.
Ph. Perdidisti me. *Curc.* invenire possim, si mihi operam datis.
Postquam tuo jussu profectus sum, perveni in Cariam: 50
Video tuum sodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
Scires velle gratiam tuam; noluit frustrarier:
Ut decet velle hominem amicum amico, atque opitularier:
Respondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter;
Quod tibi est, item sibi esse magnam argenti inopiam. 55
Ph. Perdis me tuis dictis. *Curc.* immo servo, & servatum volo.
Postquam mihi responsum est, abeo ab illo mæstus ad forũ
Me illo frustra advenisse. forte aspicio militem.
Aggredior hominem: saluto adveniens. Salve, inquit mihi,
Prehendit dextram, seducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illo advenisse animi caussa. ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam noverim?
Dico me novisse. quid lenonem Cappadocem? annuo
Visitasse. sed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, vestem, aurum: & pro iis decem coaccedunt minæ. 65
Dedisti tu argentum? inquam. Immo apud trapezitam situm est,
Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandavi, qui annulo meo
Tabulas obsignatas attulisset, ut daret operam,
Ut mulierem a lenone cum auro & veste abduceret.
Postquã hoc mihi narravit, abeo ab illo. revocat me illico,
Vocat ad cœnam. religio fuit, denegare nolui. 71
Quid si adeamus, ac decumbamus? inquit. consilium placet.
Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.

Omnis

Omnis res parata'ſt : & nos , quibus paratum eſt,aſſumus.
Poſtquam cœnati atque appoti,talos poſcit ſibi in manum.
Provocat me in aleam , ut ego ludam : pono pallium .
Ille ſuum annulum oppoſivit . invocat Planeſium .
Ph. Meoſne amores ? *Curc.* tace parumper . jacit voltorios quatuor . 78
Talos arripio , invoco almam meam nutricem Herculem.
Jacto baſilicum . propino magnum poculum . ille ebibit :
Caput deponit : condormiſcit . ego ei ſubduco annulum .
Deduco pedes de lecto clam , ne miles ſentiat .
Rogant me ſervi , quo eam? me dico ire,quo ſaturi ſolent.
Oſtium ubi conſpexi , exinde me illico protinam dedi .
Ph. Laudo . *Curc.* laudato , quando illud quod cupis, effecero . 85
Eamus nunc intro,ut tabellas cõſignemus. *Ph.* num moror?
Curc. Atque aliquid prius obtrudamus , pernam , ſumen, glandium :
Hæc ſunt ventri ſtabilimenta , panem & aſſa bubula .
Poculum grande , aula magna: ut ſatis conſilia ſuppetant.
Tute tabellas conſignato : hic miniſtrabit : ego edam . 90
Dicam quemadmodum conſcribas . ſequere me hac intro .
Ph. ſequor .

ACTUS TERTIUS.

Lyco , Curculio , Leno .

BEatus videor : ſubduxi ratiunculam ,
Quantum æris mihi ſit , quantumque alieni ſiet .
Dives ſum , ſi non reddo eis quibus debeo :
Si reddo illis quibus debeo , plus alieni eſt .
Verum , hercle , vero cum belle recogito , 5
Si magis me inſtabunt , ad Prætorem ſufferam .
Habent hunc morem plerique argentarii ,
Ut alius alium poſcant , reddant nemini :
Pugnis rem ſolvant , ſi quis poſcat clarius .
Qui homo mature quæſivit pecuniam , 10

Niſi

Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quæratur. usus est pecunia.
Curc. Nil tu me saturum monueris: memini & scio.
Ego hoc effectum lepide tibi tradam: tace. 15
Aedepol næ ego hic me intus explevi probe,
Et quidem reliqui in ventre cellæ uni locum,
Ubi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, qui operto capite Aesculapium
Salutat? atat! quem quærebam: sequere me. 20
Simulabo quasi non noverim. heus tu! te volo.
Lyc. Unocule, salve. *Curc.* quæso, deridesne me?
Lyc. De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt unoculi. *Curc.* catapulta hoc ictum est mihi
Apud Sicyonem. *Lyc.* nam quid id refert mea, 25
An aula quassa cum cinere effossus siet?
Curc. Superstitiosus hic quidem est: vera prædicat:
Nam illæc catapultæ ad me crebro commeant.
Adolescens, ob Rempublicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quæso, ne me incomities. 30
Lyc. Licetne inforare, si incomitiare non licet?
Curc. Non inforabis me quidem: nec mihi placent
Tuum profecto nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quæro, commonstrare si potes,
Inibis a me solidam & grandem gratiam. 35
Lyconem quæro trapezitam. *Lyc.* dic mihi,
Quid eum nunc quæris, aut cujatis? *Curc.* eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.
Lyc. Novi ædepol nomen: nam mihi istoc nomine,
Dum scribo, explevi totas ceras quatuor. 40
Sed quid Lyconem quæris? *Curc.* mandatum'st mihi,
Ut has tabellas ad eum ferrem. *Lyc.* quis tu homo es?
Curc. Libertus illius, quem omnis Summanum vocant.
Lyc. Summane, salve. quî? Summanus? fac sciam.
Curc. Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius, 45
Summano. ob eam rem me omnes Summanum vocant.
Lyc. Alibi te meliu'st quærere hospitium tibi:

Apud

Apud me profecto nihil eſt Summano loci.
Sed iſtum quem quæris, ego ſum. *Curc.* quæſo, tunc is es
Lyco trapezita? *Lyc.* ego ſum. *Curc.* multam me tibi 50
Salutem juſſit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me juſſit. *Lyc.* mihin'? *Curc.* ita.
Cape, ſignum noſce. noſtin'? *Lyc.* quid ni noverim?
Clypeatus elephantum ubi machæra diſſicit.
Curc. Quod iſtic ſcriptum eſt, id te orare juſſerat, 55
Profecto ut faceres, ſuam ſi velles gratiam.
Lyc. Concede, inſpiciam quid ſit ſcriptum. *Curc.* maxime,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.
Lyc. Miles Lyconi in Epidauro hoſpiti ſuo
Therapontigonus Platagidorus plurimam 60
Salutem dicit. *Curc.* meus hic eſt: hamum vorat.
Lyc. Tecum oro, & quæſo, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur, quam iſtic emi virginem,
Quod te præſente iſtic egi, teque interprete,
Et aurum, & veſtem: jam ſcis, ut convenerit. 65
Argentum des lenoni: huic des virginem.
Lyc. Ubi ipſus? cur non venit? *Curc.* ego dicam tibi:
Quia nudius quartus venimus in Cariam
Ex India: ibi nunc ſtatuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quæ ſiet 70
Septempedalis: factis monumentum ſuis.
Lyc. Quamobrem iſtuc? *Curc.* dicam: quia enim Perſas, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Peredíam & Perbibeſiam,
Centauromachiam, & Claſſiam Unomammiam, 75
Libyamque oram omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum uſque omnium
Subegit ſolus intra viginti dies.
Lyc. Vah! *Curc.* quid mirare? *Lyc.* quia enim in cavea ſi forent
Concluſi, itidem uti pulli gallinacei, 80
Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo, hercle, te eſſe ab illo: nam ita nugas blatis.

Curc.

Curc. Immo etiam porro, si vis, dicam. *Lyc.* nihil moror.
Sequere hac: ted absolvam, qua advenisti gratia.
Atque eccum video. Leno, salve. *Len.* dî te ament. 85
Lyc. Quid hoc, quod ad te venio? *Len.* dicas quid velis.
Lyc. Argentum accipias, cum illo mittas virginem.
Len. Quid, quod juratus sum? *Lyc.* quid id refert tua,
Dum argentum accipias? *Len.* qui monet, quasi adjuvat.
Sequimini. *Curc.* Leno, cave in te sit mihi mora. 90

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Choragus.

AEdepol nugatorem lepidum lepide hunc nactu'st Phædromus.
Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.
Ornamenta, quæ locavi, metuo ut possim recipere.
Quamquam cum istoc mihi negotî nihil est: ipsi Phædromo
Credidi. tamen asservabo. sed dum hic egreditur foras,
Commonstrabo, quo in quemque hominem facile inveniatis loco.
Ne nimio opere sumat operam, si quem conventum velit,
Vel vitiosum, vel sine vitio: vel probum, vel improbum.
Qui perjurum cõvenire volt hominem, mitto in Comitium;
Qui mendacem & gloriosum, apud Cloacinæ sacrum. 10
Ditis damnosos maritos sub Basilica quærito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum collatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri, 15
Confidentes, garrulique, & malevoli: supra Lacum,
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quod in se possit vere dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quique accipiunt fœnore.
Pone ædem Castoris, ibi sunt, subito quibus credas male.
In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.

In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel haruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel qui aliis ut versentur, præbeant.
Ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere. linguæ moderandum est mihi.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Curculio, Cappadox, Lyco.

ITu præ, virgo: non queo, quod pone me est, servare.
Et aurum, & vestem omnem suam esse ajebat, quidquid hæc haberet.
Cap. Nemo it inficias. *Curc.* attamen meliusculum est monere.
Lyc. Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali 4
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. *Cap.* meminero. de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico. *Curc.* & commeminisse ego hæc volã te.
Cap. Memini, & mancipio tibi dabo. *Curc.* egon' ab lenone quidquam
Mancipio accipiam? quibus sui nihil est, nisi una lingua,
Quî abjurant, si quid creditum est. alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alienisque imperatis. 11
Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli.
Item genus est lenonium inter homines, meo quidẽ animo,
Uti muscæ, culicesque, pedesque, pulicesque;
Odio & malo & molestiæ: bono usui estis nulli. 15
Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.
Qui constitit, culpant eum, conspuitur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametsi nihil fecit, ajunt.
Lyc. Aedepol Lenones, meo animo, novisti, lusce, lepide.
Curc. Eodem, hercle, vos pono & paro. parissumi estis iibus. 20
Hi saltem in occultis locis prostant, vos in foro ipso.
Vos fœnore, hi male suadendo, & lustris lacerant homines.
Rogitationes plurimas propter vos populus scivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.

Quasi

Quasi aquam ferventem, frigidam esse, ita vos putatis leges. 25
Lyc. Tacuisse mavellem. *Cap.* au! male meditate male dicax es.
Curc. Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico:
Verum si dignis dicitur, benedictum'st, meo quidem animo.
Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, numquid vis? *Lyc.* bene vale. *Curc.* vale. *Cap.* heus tu! tibi ego dico. 30
Curc. Eloquere, quid vis? *Cap.* quæso, ut hanc cures, bene ut sit isti.
Bene ego istam eduxi meæ domi & pudice. *Curc.* si hujus miseret,
Ecquid das, quî bene sit? *Cap.* malum. *Curc.* tibi opus est hoc, quî te procures.
Cap. Quid, stulta, ploras? ne time; bene, hercle, vendidi ego te.
Fac sis bonæ frugi sies. sequere istum bella belle. 35
Lyc. Summane, numquid nunc jam me vis? *Curc.* vale atque salve,
Nam & operam & pecuniam benigne præbuisti.
Lyc. Salutem multam dicito patrono. *Curc.* nuntiabo.
Lyc. Numquid vis, Leno? *Cap.* istas minas decem, quî me procurem, 39
Dum melius sit mihi, des. *Lyc.* dabuntur. cras peti jubeto.
Cap. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam illam minis olim decem puellam parvolam emi.
Sed eum qui mihi illam vendidit, numquam postilla vidi.
Periisse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini dei sunt propitii, lucrum ei profecto objiciunt. 45
Nunc rei divinæ operam dabo. certum est bene me curare.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Therapontigonus, Lyco.

NOn ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
Sed eapse illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc nisi tu mihi propere properas dare jã triginta minas,
Quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.
Lyc. Non ædepol nunc ego te mediocri macto infortunio: 5
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.
Th. Ne te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.
Lyc. Nec tu me quidem umquam subiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus sum. *Th.* idem ego istuc quom credebam, credidi 9
Te nihil esse redditurum. *Lyc.* cur nunc a me igitur petis?
Th. Scire volo quoi reddidisti. *Lyc.* luſco liberto tuo:
Is Summanum se vocari dixit. eii reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit. *Th.* quas tu mihi tabulas,
Quos tu mihi luscos libertos, quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus ullu'st. *Lyc.* facis sapientius
Quam pars latronum, libertos qui habent, & eos deserunt.
Th. Quid fecisti? *Lyc.* quod mandasti, feci tui honoris gratia; 17
Tuum qui signum ad me attulisset, nuntium ne spernerem.
Th. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.
Lyc. Quîs res publica & privata geritur, nonne iis crederem?
Ego abeo. tibi res soluta'st recte. bellator, vale.
Th. Quid valeam? *Lyc.* at tu ægrota, si lubet, per me, ætatem quidem.
Th. Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus,
Ut mihi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Cappadox, Therapontigonus.

QUoi homini dii sunt propitii, ei non esse iratos puto.
Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exulatum abierit, argentum ut petam:
Ut ego potius comedim, quam ille. *Th.* jusseram salvere te.
Cap. Therapontigonoplatagidore, salve: salvus quum advenis 5
In Epidaurum, hic hodie apud me numquam delinges salē.
Th. Bene vocas. verum vocata res est, ut male sit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te? *Cap.* nihil apud me quidem.
Ne facias testes: neque equidem debeo quidquam. *Th.* quid est?
Cap. Quod fui juratus, feci. *Th.* reddin', an non, virginem, 10
Priusquam te huic meæ machæræ objicio, mastigia?
Cap. Vapulare ego te vehementer jubeo. ne me territes.
Illa abducta est: tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto: quoi ego, nisi malum, nihil debeo.
Th. Mihin' malum minitare? *Cap.* atque ædepol non minitabor, sed dabo, 15
Mihi si pergis molestus esse. *Th* Leno minitatur mihi?
Meæque pugnæ prœliares plurimæ obtritæ jacent?
At ita me machæra & clypeus
Bene juvent pugnantem in acie, nisi mihi virgo redditur,
Jam ego te faciam ut hic formicæ frustillatim differāt. 20
Cap. At ita me volsellæ, pecten, speculum, calamistrū meū
Bene me amassint, meaque axicia, linteumque extersum;
Ut ego tua magnifica verba, neque istas tuas magnas minas
Non pluris facio, quam ancillam meam, quæ latrinā lavat.
Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit. *Th.* quis is est homo? 25
Cap. Tuum libertum sese ajebat esse Summanum. *Th.* meū?

Atat! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quum cogito.
Is mihi annulum surripuit. *Cap.* perdidistin' tu annulum?
Miles pulchre centuriatus est expuncto in manipulo.
Th. Ubi nunc Curculionem inveniam? *Cap.* in tritico facillime 30
Vel quingentos Curculiones pro uno faxo reperias.
Ego abeo. vale atque salve. *Th.* male vale; male sit tibi.
Quid ego faciam? maneam an abeam? siccine mihi esse os oblitum?
Cupio dare mercedẽ, qui illunc, ubi sit, commonstret mihi.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Curculio.

ANtiquom Poetam audivi scripsisse in Tragœdia,
Mulieres duas pejores esse, quam unam. res ita est.
Verum mulierem pejorem, quam hæc amica est Phædromi,
Non vidi, neque audivi, neque pol dici, nec fingi potest
Pejor, quam hæc est: quæ ubi me habere hunc conspicata est annulum,
Rogat unde habeam. quid id tu quæris? quia mihi quæsito 'st opus.
Nego me dicere. ut eum eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me abripui, atque effugi. apage istanc caniculã.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Planesium, Phædromus, Curculio, Therapontigonus.

PHædrome, propera. *Ph.* quid properem? *Pl.* Parasitum ne amiseris.
Magna res est. *Ph.* nulla est mihi: nam, quam habui, absumsi celeriter.
Pl. Tene. *Ph.* quid negotii est? *Pl.* rogita, unde istunc habeat annulum: Pa-

Pater istum meus gestitavit. *Curc.* at mea matertera.
Pl. Mater ei utēdum dederat. *Curc.* pater tuus rursum tibi.
Pl. Nugas garris. *Curc.* soleo. nam propter eas vivo facilius. 6
Quid nunc? *Pl.* obsecro, parentesne meos mihi prohibeas!
Curc. Quid? ego sub gemman' abstrusos habeo tuam matrem & patrem?
Pl. Libera ego sum nata. *Curc.* & alii multi, qui nunc serviunt.
Pl. Enimvero irascor. *Curc.* dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit. 10
Quoties dicendum est? elusi militem, inquam, in alea.
Th. Salvos sum: eccom, quem quærebam. quid agis, bone vir? *Curc.* audio.
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem. *Th.* quin tu is in malam crucem
Cum boletis, cum bulbis: redde etiam argentum, aut virginem.
Ph. Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem 15
Me reposcis? *Th.* quam ab Lenone abduxti hodie, scelus viri.
Ph. Nullam abduxi. *Th.* certe eccistam, video.
Ph. virgo hæc libera est.
Th. Mean' ancilla libera ut sit? quam ego numquam emisi manu.
Ph. Quis tibi hanc dedit mancupio? aut unde emisti? fac sciam.
Th. Ego quidem pro istac rem solvi ab trapezita meo. 20
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te & Lenone auferam.
Ph. Qui scias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in jus. *Th.* non eo. *Ph.* licet te antestari?
Th. non licet.
Ph. Juppiter te male perdat: intestatus vivito.
Curc. At ego, quem licet, te. *Ph.* accede huc. *Th.* servom antestari! vide. 25

Curc. Hem! ut ſcias me liberum eſſe. *Th.* ergo ambula in jus. hem tibi!
Curc. O cives, cives! *Th.* quid clamas? *Ph.* quid iſtum tibi tactio eſt?
Th. Quia mihi libitum eſt. *Ph.* accede huc tu: ego illum tibi dedam: tace.
Curc. Phædrome, obſecro, ſerva me. *Ph.* tamquam me & Genium meum. 29
Miles, quæſo ut mihi dicas, unde illunc habeas annulum,
Quem Paraſitus hic te eluſit. *Pl.* per tua genua te obſecro,
Ut nos facias certiores. *Th.* quid iſtuc ad vos attinet?
Quæratis chlamydem & machæram hanc, unde ad me pervenerit.
Curc. Ut faſtidit glorioſus! *Th.* mitte iſtum: ego dicam omnia.
Curc. Nihil eſt, quidquid ille dicit. *Pl.* fac me certiorem, obſecro. 35
Th. Ego dicam: ſurge. hanc rem agite, atque animum advortite.
Pater meus habuit Periphanes. *Pl.* Periphanes?
Th. Is, priuſquam moritur, mihi dedit tamquam ſuo,
Ut æquom fuerat, filio. *Pl.* proh Juppiter!
Th. Et iſte me hæredem fecit. *Pl.* Pietas mea, 40
Serva me, quando ego te ſervavi ſedulo.
Frater mi, ſalve. *Th.* quî credam iſtuc ego? cedo,
Si vera memoras, quæ fuit mater tua?
Pl. Cleobula. *Th.* nutrix quæ fuit? *Pl.* Archeſtrata.
Ea me ſpectatum tulerat per Dionyſia. 45
Poſtquam illo ventum eſt, jam ut me collocaverat,
Exoritur ventus turbo, ſpectacula ibi ruunt:
Ego pertimeſco: tum ibi me neſcio quis arripit
Timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam.
Nec, quo me pacto abſtulerit, poſſum dicere. 50
Th. Meminiſtin' hanc turbam fieri! ſed tu dic mihi,
Ubi is eſt homo, qui te ſurripuit? *Pl.* neſcio.
Verum hunc ſervavi ſemper mecum una annulum.
Cum hoc olim perii. *Th.* cedo, ut inſpiciam. *Curc.* ſanan' es,

Quæ

Quæ isti committas? *Pl.* sine modo. *Th.* pro Juppiter!
Hic est quem ego tibi misi natali die.
Tam facile novi, quam me. salve, mea soror.
Pl. Frater mi, salve. *Ph.* deos volo bene vortere
Istam rem vobis. *Curc.* & ego nobis omnibus;
Tu ut hodie adveniens cœnam des sororiam: 60
Hic nuptialem cras dabit. *Ph.* promittimus.
Th. Tace tu. *Curc.* non taceo, quando res vortit bene.
Tu istanc desponde huic, miles: ego dotem dabo.
Ph. Quid dotis? *Curc.* egone? ut semper, dum vivat, me alat.
Th. Verum hercle dico, me lubente feceris. 65
Et leno hic debet nobis triginta minas.
Ph. Quamobrem istuc? *Th.* quia ille ita repromisit mihi:
Si quisquam hanc liberali asseruisset manu,
Sine controversia omne argentum redderet.
Ph. Nunc eamus ad Lenonem. *Th.* laudo. *Ph.* hoc prius volo, 70
Meam rem agere. *Th.* quid id est? *Ph.* ut mihi hanc despondeas.
Curc. Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare?
Th. Si hæc volt. *Pl.* mi frater, cupio. *Th.* fiat. *Curc.* bene facis.
Ph. Spondesne, miles, mihi hanc uxorem? *Th.* spondeo.
Curc. Et ego hoc idem unum spondeo. *Th.* lepide facis.
Sed eccum Lenonem, incedit, thesaurum meum. 76

ACTUS QUINTI SCENA III.

Cappadox, Therapontigonus, Phædromus, Planesium.

ARgentariis male credi qui ajunt, nugas prædicant.
Nam & bene & male credi dico: id adeo hodie ego expertus sum.
Non male creditur, qui numquam reddunt, sed prorsum perit.

Velut

Velut decem minas dum *hic* solvit, omnis mensas transiit.
Postquam nihil fit, clamore hominem posco. ille in jus
me vocat. 5
Pessume metui, ne mihi hodie apud Prætorem solveret.
Verum amici compulerunt, reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum'st. *Th.* heus tu, Leno, te
volo.
Ph. Et ego te volo. *Cap.* at ego vos nolo ambos. *Th.* sta
sis illico,
Atque argentum propere propera vomere. *Cap.* quid me-
cum est tibi, 10
Aut tecum? aut? *Th.* quia ego ex te hodie faciam pilum
catapultarium:
Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultæ solent.
Ph. Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes,
Ferreo ego dico. *Cap.* at ego vos ambo in robusto carcere
Ut pereatis. *Th.* collum obstringe, abduce istum in ma-
lam crucem. 15
Ph. Quid? quid est? ipse ibit potius. *Cap.* proh deûm at-
que hominum fidem!
Hoccine pacto indemnatum atque intestatum me arripi?
Obsecro, Planesium, & te, Phædrome, auxilium ut feras.
Pl. Frater, obsecro te, noli hunc condemnatum perdere.
Bene & pudice me domi habuit. *Th.* haud voluntate id sua:
Aesculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam. 21
Nam si is valuisset, jampridem, quoquo posset, mitteret.
Ph. Animum advortite, si potissum hoc inter vos compo-
nere.
Mitte istunc. accede huc, Leno. dicam meam sententiam:
Siquidem voltis, quod decrêro, facere. *Cap.* tibi permit-
timus: 25
Dum quidem, hercle, ita judices, ne quisquam a me ar-
gentum auferat.
Th. Quodne promîsti? *Cap.* quî promisi? *Ph.* lingua.
Cap. eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratia, hæc nata est mihi.
Th. Nihil agit: collum obstringe homini. *Cap.* jam jam
faciam ut jusseris. *Th.*

Th. Quando vir bonus es, responde, quod rogo. *Cap.* roga quod lubet. 30

Th. Promîstin', si liberali quisquam hanc assereret manu,
Te omne argentũ redditurum? *Cap.* non commemini dicere.

Th. Quid? negas? *Cap.* nego hercle vero. quo præsente? quo in loco?

Th. Meipso præsente, & Lycone trapezita. *Cap.* non taces?

Th. Non taceo. *Cap.* non ego te floccifacio, ne me territes.

Th. Meipso præsente, & Lycone, factum est. *Ph.* satis credo tibi. 36
Nunc adeo, ut tu scire possis, Leno, meam sententiam:
Libera hæc est, hic hujus frater est, hæc autem illius soror.
Hæc mihi nubet: tu huic argentum redde. hoc judicium meum est.

Th. Tu autem in nervo jam jacebis, nisi mihi argentum redditur. 40

Cap. Hercle, istam rem judicasti perfidiose, Phædrome.
Et tibi oberit: & te, miles, dî deæque perduint.
Tu me sequere. *Th.* quo sequar ego te? *Cap.* ad trapezitam meum,
Ad Prætorem. nam inde rem solvo omnibus, quibus debeo.

Th. Ego te in nervom, haud ad Prætorem hinc rapiam, ni argentum refers. 45

Cap. Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias.

Th. Itane vero? *Cap.* ita hercle vero. *Th.* novi ego hos pugnos meos.

Cap. Quid tum? *Th.* quid tum? rogitas? hisce ego, si tu me irritaveris,
Placidum ted hodie reddam. *Cap.* age, ergo, recipe actutum. *Th.* licet.

Ph. Tu, miles, apud me cœnabis. hodie fient nuptiæ. 50

Th. Quæ res bene vortat mihi & vobis. spectatores, plaudite.

FINIS CURCULIONIS.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI

CASINA.

Dramatis Personæ.

PROLOGUS.	STALINO, } *senes*.
CHALINUS, *servos*.	ALCESIMUS. }
OLYMPIO, *villicus*.	COQUUS.
CLEOSTRATA, *uxor*.	ANCILLAE.
PARDALISCA, *ancilla*.	GREX.
MURRHINA, *mulier*.	

ARGUMENTUM.

Conservam uxorem conservi duo expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors adjuvat senem: verum decipitur dolis.
Ita ei subjicitur pro puella servolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit civem Casinam cognitam.

PROLOGUS.

Salvere jubeo spectatores optumos,
Fidem qui maxumi facitis; & vos Fides.
Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Ut vos mihi esse æquos jam inde a principio sciam.
Qui utuntur vino vetere, sapientes puto, 5
Et qui libenter veteres spectant Fabulas.
Antiqua opera & verba quom vobis placent,
Aequom placere est ante veteres Fabulas.
Nam, nunc novæ quæ prodeunt, Comœdiæ,
Multo sunt nequiores, quam nummi novi. 10
Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas Fabulas:

Anti-

Antiquam ejus edimus Comœdiam,
Quam vos probastis, qui estis in senioribus:
Nam juniorum qui sunt, non norunt, scio. 15
Verum ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
Hæc quom primum acta est, vicit omnes Fabulas.
Ea tempestate flos Poetarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed absentes tamen prosunt præsentibus. 20
Vos omnes opere magno esse oratos volo,
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.
Ejicite ex animo curam atque alienum æs:
Ne quis formidet flagitatorem suum.
Ludi sunt. ludus datus est argentariis. 25
Tranquillum est: Alcedonia sunt circum forum.
Ratione utuntur, ludis poscunt neminem,
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ si sunt, animum advortite:
Comœdiæ nomen dare vobis volo. 30
Clerumenoe vocatur hæc Comœdia
Græce, Latine Sortientes. Diphilus
Hanc Græce scripsit, post id rursum denuo
Latine Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat: eii est filius. 35
Is una cum patre in illisce habitat ædibus.
Est eii quidam servus, qui in morbo cubat;
Immo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.
Is servos, sed abhinc annos factum est sedecim,
Quom conspicatus est primo crepusculo 40
Puellam exponi; adit extemplo ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat, ut eam det sibi:
Exorat, aufert, detulit recta domum:
Dat heræ suæ, orat, ut eam curet, educet.
Hera facit, educavit magna industria, 45
Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
Posteaquam adolevit ad eam ætatem, uti viris
Placere posset, amare puellam eam hic senex
Efflictim occipit; ut item hujus contra filius.

Sibi

Sibi nunc uterque contra legiones parat, 50
Pater*que* filiusque, clam alter alterum.
Paterque allegavit villicum, qui posceret
Sibi istam uxorem: is sperat, si eii sit data,
Sibi fore paratas, clam uxorem, excubias foris.
Filius autem armigerum allegavit suum, 55
Qui sibi eam uxorem poscat. scit, si id impetret,
Futurum, quod amat, intra præsepis suas.
Uxor senis sensit virum amori operam dare,
Propterea *ea* una consentit cum filio.
Ille autem postquam sensit filium suum 60
Eamdem illam amare, & esse impedimento sibi,
Hinc adolescentem peregre ablegavit pater.
Sciens ejus mater ei dat operam, absenti tamen.
Is, ne exspectetis, hodie in hac Comœdia
In urbem non redibit: Plautus noluit: 65
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere:
Quæso, hercle, quid istuc est? serviles nuptiæ?
Servine uxorem ducent, aut poscent sibi?
Novum attulerunt, quod fit nusquam gentium. 70
At ego ajo hoc fieri in Græcia & Carthagini,
Et hic in nostra terra, in Apulia.
Majoreque opera ibi serviles nuptiæ,
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus, si quis volt, dato 75
In urnam mulsi, Pœnus dum judex fiet,
Vel Græcus adeo, vel mea caussa Apulus.
Quid nunc? nihil agitis, sentio: nemo sitit.
Revortor ad illam puellam expositiciam,
Quam servi summa vi sibi uxorem expetunt. 80
Ea invenietur & pudica & libera,
Ingenua Atheniensis: neque quidquam stupri
Faciet profecto in hac quidem Comœdia.
Mox hercle vero post, transacta Fabula,
Argentum si quis dederit, ut ego suspicor, 85
Ultro ibit nuptum, non manebit auspices.

Tan-

Tantum eſt. valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute vera, quod feciſtis antidhac.

ACTUS PRIMUS.

Olympio, Chalinus.

NOn mihi licere meam rem me ſolum, ut volo,
Loqui atque cogitare, ſine ted arbitro?
Quid tu, malum, me ſequere? *Ch.* quia certum eſt mihi,
Quaſi umbra, quoquo ibis tu, te perſequi.
Quin ædepol etiam, ſi in crucem vis pergere, 5
Sequi decretum eſt. dehinc conjicito ceterum,
Poſſiſne, necne, clam me ſutelis tuis
Præripere Caſinam uxorem, proinde ut poſtulas.
Ol. Quid tibi negotî mecum eſt? *Ch.* quid ais, impudens?
Quid in urbe reptas, villice, hic magni pretii? 10
Ol. Libet. *Ch.* quin ruri es in præfectura tua?
Quin potius, quod legatum eſt tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abſtines?
Huc veniſti ſponſam præreptum meam.
Abi rus, abi dierectus tuam in provinciam. 15
Ol. Chaline, non ſum ego oblitus officium meum.
Præfeci, rure recte qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, ubi impetravero,
Uxorem ut iſtanc ducam, quam tu deperis,
Bellam & tenellam Caſinam, conſervam tuam: 20
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo uſque in præfectura mea.
Ch. Tun' illam ducas? hercle me ſuſpendio,
Quam tu ejus potior fias, ſatius eſt mortuum.
Ol. Mea præda eſt illa: proin' tu te in laqueum induas.
Ch. Ex ſterquilinio effoſſe, tua illæc præda ſit? 26
Ol. Scies hoc ita eſſe. væ tibi! quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miſerum meis!
Ch. Quid tu mihi facies? *Ol.* egone quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem. 30

Poſt-

Postilla, ut semper improbus nihilque sis.
Post id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora una, & una semita,
Fons unus, unum ahenum, & octo dolia:
Quæ nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris. 35
Ita te aggerunda curvum aqua faciam probe,
Ut postilena possit ex te fieri.
Post autem, ruri nisi tu acervum ederis;
Aut, quasi lumbricus, terram: quod te postules
Gustare quidquam: numquam ædepol jejunium 40
Jejunium est æque, atque ego ruri reddibo te.
Post id, quom lassus fueris & famelicus,
Noctu ut condigne te cubes, curabitur.
Ch. Quid facies? *Ol.* concludêre in fenestram firmiter,
Unde auscultare possis, quom ego illanc osculer: 45
Quom mihi illa dicet, Mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea festivitas,
Sine tuos ocellos deosculer, voluptas mea,
Sine amabo te amari, meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus. 50
Quom mihi hæc dicentur dicta, tum tu, furcifer,
Quasi mus, in medio pariete versabere.
Nunc ne tute mihi respondere postules,
Abeo intro: tædet sermonis tui. *Ch.* te sequor.
Hic quidem pol certo nihil ages sine me arbitro. 55

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Cleostrata, Pardalisca.

OBsignate cellas, referte annulum ad me:
Ego huc transeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir si quid volet me, facite hinc me arcessatis.
Pard. Prandium jusserat senex sibi parari.
Cl. St, tace, atque abi. neque paro, neque hodie 5
Coquetur quando is mihi & filio advorsatur
Suo, animi amorisque caussa sui

Fla-

Flagitium illud hominis: ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis, amatorem
Ulciscar: ego pol illum probe incommodis 10
Dictis angam: faciam uti, proinde ut est dignus,
Vitam colat; Acheruntis pabulum, flagitii
Persequentem, stabulum nequitiæ. nunc hinc
Meas fortunas eo questum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. atque ea ipsa, eccam egreditur 15
Foras. non pol per tempus iter mihi incepi.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Murrhina, Cleostrata.

SEquimini comites in proxumum me huc.
Heus vos. ecquis hæc quæ loquar, audit? ego hic ero,
Vir si, aut quispiam quæret. nam ubi domi sola sum,
Sopor manus calvitur. jussin' colum
Ferri mihi? *Cl.* Murrhina, salve. *Murrh.* salve 5
Mecastor. sed quid tu es tristis, amabo?
Cl. Ita solent omnes quæ sunt male nuptæ:
Domi & foris ægre quod sit, satis semper est.
Nam ego ibam ad te. *Murrh.* & pol ego istuc ad te. sed
quid est,
Quod tuo nunc animo ægre est? nam quod tibi est 10
Aegre, idem mihi est dividiæ. *Cl.* credo ecastor;
Nam vicinam neminem amo merito magis, quam te:
Nec quâcum plura sunt mihi, quæ ego velim.
Murrh. Amo te, atque istuc expeto scire quid sit.
Cl. Vir me habet pessumis despicatam modis, 15
Nec mihi jus meum obtinendi optio est.
Murrh. Hem! quid est? dic idem hoc: nam pol haud satis meo
Corde accepi querelas tuas, obsecro.
Cl. Vir me habet pessumis despicatam modis.
Murrh. Mira sunt, vera si prædicas. nam viri 20
Jus suum ad mulieres obtinere haud queunt.
Cl. Quin mihi ancillulam ingratis postulat, quæ mea est,

Quæ meo educata sumtu est, villico suo se dare.
Sed ipsus eam amat. *Murrh.* obsecro tace. *Cl.* nam hic nunc
Licet dicere. nos sumus. *Murrh.* ita est. unde ea tibi est?
Nam peculî probam nihil habere addecet 26
Clam virum: & quæ habet partum, ei haud commodi est,
Quin viro aut subtrahat, aut stupro invenerit.
Hoc viri censeo esse omne, quidquid tuum est.
Cl. Tu quidem advorsum tuam amicam omnia loqueris. 30
Murrh. Tace sis, stulta, & mihi ausculta: noli sis tu illi
Advorsari. sine amet, sine quod libet, id faciat;
Quando tibi nil domi deliquuum est.
Cl. Satin' sana es? nam tu quidem advorsus tuam ista rem
Loquere. *Murrh.* insipiens! semper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro. *Cl.* cui verbo? *Murrh.* I foras, mulier. *Cl.* st!
Tace. *Murrh.* quid est? *Cl.* hem! *Murrh.* quis est, quem vides? *Cl.* vir, eccum it.
Murrh. Intro abi, appropera age amabo. *Cl.* impetras.
Abeo. *Murrh.* mox magis cum otium mihi & tibi erit,
Igitur tecum loquar. nunc vale. *Cl.* valeas. 40

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Stalino, Cleostrata.

OMnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus nitidis antevenire.
Nec potis quidquam commemorari, quod plus salis, plusque lepóris hodie
Habeat. cocos equidem nimis demiror, qui tot utuntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod præstat.
Nam ubi amor condimentum inerit, cuivis placiturum credo. 5
Neque salsum, neque suave esse potest quidquam, ubi amor non admiscetur.
Fel quod amarum est, id mel faciet: hominem ex tristi lepidum & lenem.

Hanc

Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis quam ex auditis.
Qui postquam amo Casinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes sollicito; ubicumque est lepidum unguentum, ungor, 10
Ut illi placeam. & placeo, ut videor. sed uxor me excruciat, quia vivit.
Tristem astare aspicio. blande hæc mihi mala res appellanda est.
Uxor mea! meaque amœnitas! quid tu agis? *Cl.* abi, atque abstine manum.
St. Eja mea Juno! non decet te esse tam tristem tuo Jovi.
Quo nunc abis? *Cl.* mitte me. *St.* mane. *Cl.* non maneo. *St.* at pol ego te sequar. 15
Cl. Obsecro, sanun'es? *St.* sanus, quando ted amo. *Cl.* nolo ames. *St.* non
Potes impetrare. *Cl.* enecas. *St.* vera dicas velim. *Cl.* credo ego
Istuc tibi. *St.* respice, oh! mi lepos! *Cl.* nempe ita uti tu mihi es.
Unde hic, amabo, unguenta adolent? *St.* oh! perii! manifesto miser
Teneor. cesso caput pallio detergere? uti te bonus 20
Mercurius perdat, myropola, qui hæc mihi dedisti. *Cl.* eho tu
Nihili cana culex: vix teneor, quin, quæ decent te, dicam.
Senecta ætate unguentatus per vias, ignave, incedis.
St. Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Unguenta. *Cl.* ut cito commentatus est! 25
Ecquid te pudet? *St.* omnia quæ tu vis. *Cl.* ubi in lustra jacuisti?
St. Egone in lustra? *Cl.* scio plus, quam tu me arbitrare. *St.* quid id est?
Quid tu scis? *Cl.* te sene omnium senem neminem esse ignaviorem.
Unde is, nihili? ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?
Id est mecastor: vide, palliolum ut rugat. *St.* dî me & te infelicitent,

 Si

Si ego in os meum hodie vini guttam indidi. *Cl.* immo age, ut lubet , 31
Bibe , es , disperde rem . *St.* ohe , jam satis,uxor,est: comprime te : nimium tinnis .
Relinque aliquantum orationis , cras quod mecum litiges.
Sed quid ais?jam domuisti animum,potius ut,quod vir velit
Fieri , id facias , quam adversere contra ? *Cl.* qua de re ? *St.* rogas ? 35
Super ancilla Casina , ut detur nuptum nostro villico ,
Servo frugi, atque ubi illi bene sit, ligno,aqua calida,cibo,
Vestimentis , ubique educat pueros , quos pariat , potius
Quam illi servo nequam des armigero , nihili atque improbo ,
Cui homini hodie peculî nummus non est plumbeus . . 40
Cl. Mirum , ecastor , te senecta ætate officium tuum
Non meminisse . *St.* quid jam ? *Cl.* quia , si facias recte aut commode ,
Me sinas curare ancillas , quæ mea est curatio .
St. Quî , malum , homini scutigerulo dare lubet ? *Cl.* quia enim filio 44
Nos oportet opitulari unico . *St.* at quamquam unicu 'st ,
Nihilo magis unicus est ille mihi filius, quã ego illi pater :
Illum mihi æquius est , quam me illi, quæ volo,concedere .
Cl. Tute ecastor tibi , homo , malam rem quæris . *St.* subolet , sentio .
Egone ? *Cl.* tu . nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis ?
St. Ut enim frugi servo detur potius , quam servo improbo . 50
Cl. Quid si ego impetro , atque exoro a villico,caussa mea
Ut eam illi permittat ? *St.* quid si ego autem ab armigero impetro ,
Eam illi permittat ? atque hoc credo impetrassere .
Cl. Convenit . vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
Tu eum orato , ego autem orabo villicum . *St.* sane volo .
Cl. Jam hic erit . nunc experiemur , nostrum uter sit blandior . 56

St.

St. Hercules dîque iſtam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego diſcrucior miſer amore: illa autem quaſi ob induſtriam
Mihi advorſatur. ſubolet hoc jam uxori, quod ego machinor: 59
Propter eam rem magis armigero dat operam de induſtria.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Stalino, Chalinus.

QUî illum dii omnes deæque perdant. *Ch.* te uxor ajebat tua
Me vocare. *St.* ego enim vocari juſſi. *Ch.* eloquere quid velis.
St. Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
Ch. Stultitia eſt ei te eſſe triſtem, quojus poteſtas plus poteſt.
St. Proh! bonæ frugi hominem te jampridem eſſe arbitror. *Ch.* intellego. 5
Quin, ſi ita arbitrare, emittis me manu? *St.* quin id volo.
Sed nihil eſt, me cupere factum, niſi tu factis adjuvas.
Ch. Quod velis modo id velim me ſcire. *St.* auſculta ergo, loquar.
Caſinam ego uxorem promiſi villico noſtro dare.
Ch. At tua uxor, filiuſque promiſerunt mihi. *St.* ſcio. 10
Sed utrum nunc tu, cœlibem te eſſe mavis liberum,
An maritum ſervum ætatem degere & gnatos tuos?
Optio hæc tua eſt: utram harum vis conditionem accipe.
Ch. Liber ſi ſim, meo periclo vivam, nunc vivo tuo.
De Caſina certum eſt concedere homini nato nemini. 15
St. Intro abi, atque actutum uxorem huc evoca ante ædis cito.
Et ſitellam huc tecum efferto cum aqua, & ſortis. *Ch.* ſatis placet.
St. Ego pol iſtam jam aliquovorſum tragulam decidero.
Nam ſi ſic nihil impetrare potero, ſaltem ſortiar.
Ibi ego te & ſuffragatores tuos ulciſcar. *Ch.* attamen 20

Mihi obtinget fors. *St.* ut quidem pol pereas cruciatu malo.
Ch. Mihi illa nubet. machinare quod lubet, quovis modo.
St. Abin' hinc ab oculis? *Ch.* invitus me vides: vivam tamen.
St. Sumne ego miser homo? satin' omnes res sunt advorsæ mihi?
Jam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit, 25
Ne Casinam ducat. si id factum est, ecce me nullum senem:
Si non impetravit, etiam specula in sortitu'st mihi.
Si sors autem decollassit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. sed progreditur optume, eccum, Olympio.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Olympio, Stalino.

UNa ædepol opera in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quam istam operam a me impetres, quod postulas.
St. Salvus sum, salva spes est, ut verba audio.
Ol. Quid tu me vero libertate territas? 5
Quin si tu nolis, filiusque etiam tuus,
Vobis invitis atque amborum ingratiis
Una libella liber possum fieri.
St. Quid istuc est? quîcum litigas, Olympio?
Ol. Cum eadem qua tu semper. *St.* cum uxorene mea? 10
Ol. Quam tu mihi uxorem? quasi venator tu quidem es,
Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.
St. Quid agit? quid loquitur tecum? *Ol.* orat, obsecrat,
Ne Casinam uxorem ducam. *St.* quid tu postea?
Ol. Negavi enim ipsi me concessurum Jovi, 15
Si is mecum oraret. *St.* dî te servassint mihi.
Ol. Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.
St. Aedepol, ego illam mediam diruptam velim.
Ol. Credo ædepol esse, siquidem tu frugi bonæ es.
Verum ædepol tua mihi odiosa est amatio: 20

Ini-

Inimica est tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. *St.* quid id refert tua?
Unus tibi hic dum propitius sit Juppiter,
Tu istos minutos cave deos floccifeceris.
Ol. Nugæ sunt istæ magnæ; quasi tu nescias 25
Repente ut emoriantur humani Joves.
Sed tandem si tu Juppiter sis emortuus,
Quom ad deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi subveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
St. Opinione melius res tibi habeat tua, 30
Si hoc impetramus, ut ego cum Casina cubem.
Ol. Non, hercle, opinor posse, ita uxor acriter
Tua instat, ne mihi detur. *St.* at ego sic agam:
Conjiciam sortis in sitellam, & sortiar
Tibi & Chalino. ita rem natam intellego. 35
Necessum est vorsis gladiis depugnarier.
Ol. Quid si sors aliter, quam voles, evenerit?
St. Benedice. dîs sum fretus, deos sperabimus.
Ol. Non ego istuc verbum emissim titivilitio.
Nam omnes mortales deis sunt freti: sed tamen 40
Vidi ego diis fretos sæpe multos decipi.
St. Tace parum. *Ol.* quid vis? *St.* eccum, exit foras
Chalinus intus cum sitella & sortibus.
Nunc nos collatis signis depugnabimus.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Cleostrata, Chalinus, Stalino, Olympio.

FAce, Chaline, me certiorem, quid meus vir me velit.
Ch. Ille ædepol videre ardentem te extra portam Metiam.
Cl. Credo ecastor vellet. *Cb.* at pol ego haud credo, sed certo scio.
St. Plus artificum est mi quam rebar. hariolum hunc habeo domi.
Quid si propius attollamus signa, eamusque obviam? 5

Sequere · quid vos agitis? *Ch.* adsunt, quæ imperavisti omnia,
Uxor, sortes, situla, atque egomet. *St.* te uno adest plusquam ego volo.
Ch. Tibi quidem ædepol ita videtur: stimulus ego nunc sum tibi;
Eo dico, corculum adsudassit jam ex metu. *St.*mastigia!
Cl. Tace, Chaline. comprime istum. *Ol.* immo istunc, qui didicit dare. 10
St. Appone hic sitellam, sortes cedo mihi: animum advortite.
Atque ego censui abs te posse hoc me impetrare, uxor mea,
Casina ut uxor mihi daretur: & nunc etiam censeo.
Cl. Tibi daretur illa? *St.* mihi enim? ah, non id volui dicere.
Dum mihi volui, huic dixi: atque adeo dum mihi cupio, perperam 15
Jamdudum, hercle, fabulor. *Cl.* pol tu quidem, atque etiam facis.
St. Huic, immo hercle mihi. vah! tandem redii vix veram in viam.
Cl. Per pol sæpe peccas. *St.* ita fit, ubi quid tantopere expetas.
Sed te uterque tuo pro jure, ego atque hic oramus. *Cl.* quid est?
St. Dicam enim, mea mulsa: de istac Casina huic nostro villico 20
Gratiam facias. *Cl.* at pol ego neque facio, neque censeo.
St. Tum igitur ego sortis utrimque jam. *Cl.* quis vetat?
St. Optumum atque æquissimum istud esse, jure judico.
Postremo, si illuc quod volumus eveniet, gaudebimus:
Sin secus, patiemur animis æquis. tene sortem tibi. 25
Vide quid scriptum est. *Ol.* unum. *Ch.* iniquum est, quia isti priusquam mihi est.
St. Accipe hanc sis. *Ch.* cedo, mane: unum venit in mentem modo:
Vide, ne qua illic insit alia sortis sub aqua. *St.* verbero,
Men'

Men'te censes esse? nulla est. habe quietum animum modo.
Ch. Quod bonum atque fortunatum sit mihi, tuum magnum malum. 30
Ol. Tibi quidem ædepol credo eveniet: novi pietatem tuã.
Sed manedum: num ista aut populna sors, aut abiegna est tua?
Ch. Quid tu id curas? *Ol.* quia enim metuo, ne in aqua summa natet.
St. Euge: cave. conjicite sortis nunc jam, amabo, huc. ecce re,
Uxor, æqua. *Ol.* nolim uxori credere. *St.* habe animum bonum. 35
Ol. Credo, hercle, hodie devotabit sortis, si attigerit. *Ch.* tace.
Ol. Taceo: deos quæso. *Ch.* ut quidem tu hodie canem & furcam feras.
Ol. Mihi ut sortitio eveniat. *Ch.* ut quidem, hercle, pedibus pendeas.
Ol. At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Quid times? paratum oportet esse jam laqueum tibi. 40
Periisti. *St.* animum advortite, amabo. *Ol.* taceo. *St.* nunc tu, Cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto: tute sorti. *Ol.* perdis me. *Ch.* lucrum facit.
Cl. Bene facis. *Ch.* deos quæso, ut tua sors ex sitella effugerit.
Ol. Ain' tu? quia tu es fugitivus, omnes te imitari cupis.
Utinam tua quidem, sicut Herculeis prædicant 46
Quondam prognatis, ista in sortiendo sors delicuerit.
Ch. Tu ut liquescas, ipse actutum virgis calefactabere.
St. Hoc agesis, Olympio. *Ol.* si hic litteratus me sinat.
St. Quod bonum atque fortunatum mihi sit. *Ol.* ita vero, & mihi. 50
Ch. Non. *Ol.* immo hercle. *Ch.* immo mihi hercle. *St.* hic vincet, tu vives miser.
Præcide os tu illi hodie. age: ecquid fit? *Cl.* ne objexis manum.

Ol.

Ol. Compressan' palma an porrecta ferio? *St.* age, ut vis. *Ol.* hem tibi.
Cl. Quid tibi istunc tactio est? *Ol.* quia Juppiter jussit meus.
Cl. Feri malam tu illi rursum. *Ol.* perii, pugnis cædor, Juppiter. 55
St. Quid tibi tactio hunc fuit? *Ch.* quia jussit hæc Juno mea.
St. Patiundum est, siquidem me vivo mea uxor imperium exhibet.
Cl. Tam huic loqui licere oportet, quam isti. *Ol.* cur omen mihi
Vituperat? *St.* malo, Chaline, tibi cavendum censeo.
Ch. Temperi, postquam oppugnatum est os. *St.* age, uxor mea, nunc jam 60
Sorti. vos advortite animum: præbe tu. *Ol.* ubi sim nescio.
Perii! cor lienosum, opinor, habeo, jamdudum salit:
De labore pectus tundit. *Cl.* teneo sortem. *St.* effer foras.
Ch. Jamne mortuus? *Ol.* ostende, mea est. *Ch.* mala crux ea est quidem. 64
Cl. Victus es, Chaline. *St.* tum nos diu vivere, Olympio,
Gaudeo. *Ol.* pietate factum est mea, atque majorum meûm.
St. Intro abi, uxor, atque adorna nuptias. *Cl.* faciam ut jubes.
St. Scin' tu ruri esse ad villam longe, quo ducat? *Cl.* scio. *St.* intro abi:
Et quamquam hoc tibi est ægre, tamen fac accures. *Cl.* licet.
St. Eamus nos quoque intro, hortemur ut properent. *Ol.* numquid moror? 70
St. Nam præsente hoc plura verba non desidero.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Chalinus.

SI nunc me suspendam, meam operam luserim,
Et præter operam restim sumtifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Quid opus est, qui sic mortuus? equidem tamen

Sorti

Sorti ſum victus. Caſina nubet villico. 5
Atque id non tam ægre'ſt jam viciſſe villicum,
Quam id expetiviſſe opere tam magno ſenem,
Ne ea mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Ut ille trepidabat! ut feſtinabat miſer!
Ut ſuſſultabat, poſtquam vicit villicus! 10
Atat! concedam huc: audio aperiri fores
Mihi benevolentis. atque a me prodeunt.
Hic ex inſidiis hiſce ego inſidias dabo.

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Olympio, Stalino, Chalinus.

SIne modo rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tamquam carbonarium.
St. Ita fieri oportet. *Ol.* factum & curatum dabo.
St. Volui Chalinum, ſi domi eſſet, mittere
Tecum obſonatum, ut etiam in mærore inſuper 5
Inimico noſtro miſeriam hanc adjungerem.
Ch. Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandus eſt horum clanculum ſermo mihi,
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic maſtigia: 10
Stimulorum loculi. protollo mortem mihi.
Certum eſt, hunc Acheruntem præmittam prius.
Ol. Ut tibi ego inventus ſum obſequens! quod maxume
Cupiebas, ejus copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem. *St.* tace.
Ita me dî bene ament, ut ego vix reprimo labra, 16
Ob iſtam rem quin te deoſculer, voluptas mea.
Ch. Quid, deoſculer? quæ res eſt? voluptas quæ tua?
Ol. Ecquid amas nunc me? *St.* immo ædepol me, quam te, minus.
Licetne amplecti te? *Ch.* quid? amplecti licet? 20
St. Ut quia te tango, mel mihi videor lingere!
Ch. Effodere hercle hic volt, credo, veſicam villico.

Ol.

Ol. Ultro te, amator! apage te a dorso meo.
Ch. Hodie hercle, opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sane sectari senex. 25
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum: &
Idem me pridem, cum ei advorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub janua.
Ol. Ut tibi morigerus hodie! ut voluptati fui!
St. Ut tibi, dum vivam, bene velim plus quam mihi! 30
Ut ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam, *clam* meam uxorem! *Ch.* atate!
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam.
Hic ipsus Casinam deperit. habeo viros! *St.* jam
Hercle amplexari, jam osculari gestio. 35
Ol. Sine prius deduci. quid, malum, properas? *St.* amo.
Ol. At non opinor fieri hoc posse hodie. *St.* potest,
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
Ch. Enimvero huc aures magis sunt adhibendæ mihi.
Jam ego uno in saltu lepide apros capiam duos. 40
St. Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
Locus est paratus. ei ego amorem omnem meum
Concredui. is mihi se locum dixit dare.
Ol. Quid ejus uxor? ubi erit? *St.* lepide repperi.
Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias, 45
Ut hic sit secum, se adjuvet, secum cubet.
Ego jussi, & dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit: vir aberit faxo domo.
Tu rus uxorem duces. id rus hoc erit,
Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias. 50
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin' astute? *Ol.* docte. *Ch.* age modo, fabricamini.
Malo, hercle, vostro tam vorsuti vivitis.
St. Scin' quid nunc facias? *Ol.* loquere. *St.* tene marsupium.
Abi atque obsonia propera: sed lepide volo 55
Molliculas escas, ut ipsa mollicula est. *Ol.* licet.
St. Emito sepiolas, lepadas, lolligiunculas
Hordeias. *Ch.* immo triticeias, si sapis.

St.

St. Soleas. *Ch.* quî quæso potius, quam sculponeas,
Quibus batuatur tibi os, senex nequissume? 60
Ol. Vin' lingulacas? *St.* quid opus est, quando uxor domi est?
Ea lingulaca est nobis: nam numquam tacet.
Ol. In re præsenti, ex copia piscaria
Consulere, quid emam, oportet. *St.* æquum oras, abi.
Argento parci nolo: obsonato ampliter. 65
Nam mihi vicino hoc etiam convento est opus,
Ut quod mandavi, curet. *Ol.* jamne abeo? *St.* volo.
Ch. Tribus non conduci possim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum;
Quínque hanc omnem rem meæ heræ jam faciam palam.
Manifesto teneo in noxa inimicos meos. 71
Sed si nunc facere volt hera officium suum,
Nostra omnis lis est: pulchre prævortar viros:
Nostro omine it dies: jam victi vicimus.
Ibo intro: ut id quod alius condivit cocus, 75
Ego nunc vicissim ut alio pacto condiam,
Quidquid paratum est, ut paratum ne fiet:
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Stalino, Alcesimus.

NUnc amici, anne inimici sis imago, Alcesime, mihi
Sciam: nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.
Cur amem! exime castigare: id ponito ad compendium.
Cano capite! ætate aliena! coaddito ad compendium.
Cui sit uxor! id quoque illuc ponito ad compendium. 5
Al. Miseriorem ego ex amore, quam te, vidi neminem.
St. Fac vacent ædes. *Al.* quin ædepol servos,ancillas domo
Certum est omnis mittere ad te. *St.* eho! nimium scite scitus es.
Sed facitodum memineris versus quos cantat Colax: Cibo
Cum

Cum ſuo quiqui facito uti veniant ; quaſi eant Sutrium .
Al. Meminero . *St.* hem ! nunc enim te demum nullum ſcitum ſcitiu 'ſt . 11
Cura , ego ad forum modo ibo . jam hic ero . *Al.* bene ambula .
St. Fac habeant linguam tuæ ædes . *Al.* quid ita? *St.* quum veniam , vocent .
Al. Atate , cædundus tu homo es : nimias delicias facis .
St. Quid me amare refert , niſi ſim doctus dicax nimis ?
Sed tu cave inquiſitioni mihi ſis . *Al.* uſque adero domi .

ACTUS TERTII SCENA II.

Cleoſtrata , Alceſimus .

UT properarem arceſſere hanc ad me vicinam meam , hoc erat
Ecaſtor id quod me vir tanto opere orabat meus :
Liberæ ædes ut ſibi eſſent , Caſinam quo deduceret .
Nunc adeo nequaquam arceſſam , *ne qua* ignaviſſumis
Liberi loci poteſtas ſit vetulis vervecibus . 5
Sed eccum egreditur ſenati columen , præſidium popli ,
Meus vicinus , meo viro qui liberum præbet locum .
Non ecaſtor vilis emtu'ſt modius , qui venit , ſalis .
Al. Miror huc jam non arceſſi in proxumum uxorem meã ,
Quæ jamdudum , ſi arceſſatur, ornata exſpectat domi . 10
Sed eccam , opinor , arceſſit . ſalve , Cleoſtrata . *Cl.* & tu , Alceſime .
Ubi tua uxor ? *Al.* intus illa te , ſi ſe arceſſas , manet :
Nam tuus vir me oravit , ut eam iſtuc ad te adjutum mitterem .
Vin' vocem ? *Cl.* ſine : nolo , ſi occupata eſt. *Al.*otium eſt.
Cl. Nihil moror , moleſta ei eſſe nolo : poſt convenero. 15
Al. Non ornatis iſtic apud vos nuptias ? *Cl.* orno & paro .
Al. Non ergo opu 'ſt adjutrice ? *Cl.* ſatis domi eſt . ubi nuptiæ
Fuerint,tum iſtam convenibo.nunc vale: atque iſtam jube.

Al.

Al. Quid ego nunc faciam?flagitium maxumum feci miser,
Propter operam illius hirqui improbi, edentuli, 20
Qui hoc mihi contraxit. operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum. flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arcessituram esse: ea se eam negat morarier.
Atque ædepol mirum, ni subolet jam hoc huic vicinæ meæ.
Verum autem altrovorsum cum eam mecum rationem puto, 25
Si quid ejus esset, *esset* mecum postulatio.
Ibo intro, ut subducam navim rursum in pulvinarium.
Cl. Jam hic est lepide ludificatus.miseri ut festinant senes!
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum veniat velim,
Ut eum ludificem vicissim,postquam hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos duos.
Sed eccum incedit. at,quom aspicias tristem,frugi censeas.

ACTUS TERTII SCENA III.

Stalino, Cleostrata.

STultitia magna est, mea quidem sententia,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet in mundo siet.
Sicut ego feci stultus. contrivi diem,
Dum asto advocatus quoidam cognato meo, 5
Quem, hercle, ego litem adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequidquam sibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet prius & percontarier,
Assitne animus ei, necne assit, quem advocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum. 10
Sed uxorem ante ædis eccam. hei misero mihi!
Metuo, ne non sit surda, atque hæc audiverit.
Cl. Audivi ecastor cum malo magno tuo.
St. Accedam propius. quid agis, mea festivitas?
Cl. Te ecastor præstolabar. *St.* jamne ornata res est? 15
Jam-

Jamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quæ te adjutaret? *Cl.* arceſſivi, ut juſſeras.
Verum hic ſodalis tuus, amicus optumus,
Neſcio quid ſe ſufflavit uxori ſuæ.
Negavit poſſe, quando arceſſo, mittere. 20
St. Vitium tibi iſtuc maxumum eſt, blanda es parum.
Cl. Non matronarum officium eſt, ſed meretricium,
Viris alienis, mi vir, ſubblandirier.
I tu, atque arceſſe illam: ego intus, quod facto eſt opus,
Volo accurare, mi vir. *St.* propera ergo. *Cl.* licet. 25
Jam pol ego huic aliquem in pectus injiciam metum.
Miſerrimum hodie ego hunc habebo amaſium.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Alceſimus, Stalino.

VIſo huc, amator ſi a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatus eſt larüa.
Sed eccum ante ædis. ad te, hercle, ibam commodum.
St. Atque ego, hercle, ad te. quid ais, vir minimi pretî?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi? *Al.* quid eſt? 5
St. Ut bene vacivas ædis feciſti mihi!
Ut traduxiſti huc ad nos uxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego, atque occaſio?
Al. Quin tu ſuſpendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arceſſituram eſſe uxorem meam. 10
St. Ergo arceſſiviſſe ait ſeſe; & dixiſſe te,
Eam non miſſurum. *Al.* quin ea ipſa ultro mihi
Negavit ejus operam ſe morarier.
St. Quin ea ipſa me allegavit, qui iſtam arceſſerem.
Al. Quin nihili facio. *St.* quin me perdis. *Al.* quin bene eſt.
Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin aliquid ægre facere, quin faciam libens.
Numquam tibi hodie Quin erit plus quam mihi.
Quin, hercle, dî te perdant poſtremo quidem.

St.

St. Quid nunc? miſſuruſne es ad me uxorem tuam? 20
Al. Ducas, eaſque in maxumam malam crucem,
Cum hac, cum iſtac, cumque amica etiam tua.
Abi, & aliud cura. ego jam per hortum juſſero
Meam iſtuc tranſire uxorem ad uxorem tuam.
St. Nunc tu mihi amicus es in germanum modum. 25
Qua ego hunc amorem mihi eſſe avi dicam datum?
Aut quod ego umquam erga Venerem inique fecerim,
Quoi ſic tot amanti mihi obviam eveniant moræ?
Atat! quid illuc clamoris, obſecro, in noſtra domo eſt?

ACTUS TERTII SCENA V.

Pardaliſca, Stalino.

NUlla ſum! nulla ſum! tota tota occidi! cor metu mortuum eſt!
Membra miſeræ tremunt! neſcio unde auxilii, præſidii,
Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetam.
Tanta factis modo mira veris modis intus vidi,
Novam atque integram audaciam. cave tibi, Cleoſtrata, abſcede 5
Ab iſta obſecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite iſti gladium, quæ ſui eſt impos animi.
St. Nam quid eſt, quod hæc huc timida atque exanimata exſiluit foras?
Pardaliſca! *Pard.* perii! unde meæ uſurpant aures ſonitum?
St. Reſpice modo ad me. *Pard.* here mi! *St.* quid tibi eſt?
Quid timida es? *Pard.* perii! 11
St. Quid, periiſti? *Pard.* perii, & tu periiſti. *St.* aperi, quid tibi? *Pard.* væ tibi!
St. Immo iſtuc tibi ſit. *Pard.* ne cadam, amabo, tene me. *St.* quidquid eſt,
Eloquere mihi cito. *Pard.* contine pectus, face ventulum, amabo,
Pallio. *St.* timeo hoc negotium, quid eſt: niſi hæc meraco 15

Se uspiam percussit flore Libyco. *Pard.* obtine aures, amabo.
St. I in malam crucem: pectus, auris, caput, teque dî perduint:
Nam nisi ex te scio, quidquid hoc sit, cito; jam tibi istuc
Cerebrum dispercutiam, excetra tu: ludibrio pessuma adhuc
Quæ me habuisti. *Pard.* here mi! *St.* quid vis, mea ancilla? *Pard.* nimium sævis. 20
St. Numero dicis. sed hoc quidquid est, loquere: in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit? *Pard.* scibis: audi malum pessumum,
Quod hic modo intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Cœpit, quod haud Atticam condecet disciplinam. *St.* quid est id?
Pard. Timor præpedit dicta linguæ. *St.* quid est? possum scire ego istuc 25
Ex te, quid negotii est? *Pard.* dicam: tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare uxorem, ea intus. *St.* quid intus? quid est?
Pard. Imitatur malarũ malã disciplinã, viro suo quæ interminatur vitam. *St.* quid ergo? *Pard.* ah! *St.* quid est?
Pard. interimere ait velle
Vitam. gladium. *St.* hem! *Pard.* gladium. *St.* quid eum gladium? *Pard.* habet. *St.* hei misero mihi! 30
Cur eum habet? *Pard.* insectatur omnes domi per ædîs, nec quemquam
Prope ad se sinit adire: ita omnis sub arcis, sub lectis
Latentes metu mussitant. *St.* occidi atque interii: quid illi
Objectum est mali tam repente? *Pard.* insanit. *St.* scelestissimum
Me esse credo. *Pard.* immo si scias dicta quæ dixit hodie. *St.* istuc 35
Expeto scire. quid dixit? *Pard.* audi: per omnes deos & deas
Dejuravit, occisurum eum hac nocte, quîcum cubaret.
St. Me occidet? *Pard.* an quippiam ad te attinet? *St.* vah! *Pard.* quid cum ea negotii Tibi

Tibi eſt? *St.* peccavi: illuc dicere villicum volebam. *Pard.* ſciens
De via in ſemitam degredere. *St.* numquid mihi minatur?
Pard. Tibi infeſta ſoli eſt plus, quam quoiquam. *St.* quamobrem? *Pard.* quia ſe des 41
Uxorem Olympioni: neque ſe tuam, nec ſe ſuam,
Neque viri vitam ſinet in craſtinum protolli. id huc miſſa ſum
Tibi ut dicerem, ab ea ut caveas tibi. *St.* perii hercle miſer!
Neque eſt, neque fuit me ſenex quiſquam amator adæque miſer. 45
Pard. Ludo ego hūc facete. nam quæ facta dixi, omnia huic
Falſa dixi. hera, atque hæc dolum ex proxumo hunc protulerunt.
Ego huc miſſa ſum ludere. *St.* heus Pardaliſca! *Pard.* quid eſt? *St.* eſt. *Pard.* quid?
St. Eſt quod volo exquirere a te. *Pard.* moram offers mihi. *St.* at tu mihi
Offers mærorem. ſed etiamne habet & nunc Caſina 50
Gladium? *Pard.* habet, ſed duos. *St.* quid, duos? *Pard.* altero te occiſurum ait,
Altero villicum hodie. *St.* occiſiſſumus ſum omnium qui vivunt.
Loricam induam mihi; optumum eſſe opinor. quid uxor
Mea? non adiit atque ademit? *Pard.* nemo audet prope accedere.
St. Exoret. *Pard.* orat. negat ponere alio modo ullo profecto, 55
Ni ſe ſciat villico non datum iri. *St.* atque ingratiis, quia
Non volt, nubet hodie. nam cur non ego id perpetrem quod cœpi,
Ut nubat mihi? illud quidem volebam; non, ſed noſtro villico.
Pard. Sæpicule peccas. *St.* timor præpedit verba. verum,
Obſecro, dic me uxorem orare, ut exoret illam, gladium
Ut ponat, & redire me intro ut liceat. *Pard.* nuntiabo. 61

St. Et tu orato. *Pard.* & ego orabo. *St.* at blande orato, ut ſoles. ſed audin'?
Si effexis hoc, ſoleas tibi dabo, & annulum in digito
Aureum, & bona plurima. *Pard.* operam dabo. *St.* face ut impetres.
Pard. Eo nunc jam, niſi quippiam remorare me. *St.* abi, & cura. 65
Pard. Redit, eccum, tandem obſonatu ejus adjutor. pompam ducit.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Olympio, Cocus, Stalino.

Vide, fur, ut ſenteis ſub ſignis ducas. *Coc.* quî vero ſunt ſentes?
Ol. Quia quod tetigere, illico rapiunt: ſi eas ereptum, illico ſcindunt.
Ita quoquo adveniunt, ubi ubi ſunt, duplici damno dominos multant.
Coc. Eja! *Ol.* atat: ceſſo magnifice, patriceque, amiceque ita hero
Meo ire advorſum. *St.* bone vir, ſalve. *Ol.* fateor. *St.* quid fit? *Ol.* tu amas, 5
Ego eſurio & ſitio. *St.* lepide excuratus inceſſiſti.
Ol. Aha hodie! *St.* mane vero, quamquam faſtidis. *Ol.* ei, ei! ſætet
Tuus mihi ſermo. *St.* quæ res? *Ol.* hæc res. *St.* etiamne aſtas? *Ol.* enim vero
Πράγματί μοι πυρέχεις. *St.* dabo μέγα κακὸν, ut ego opinor, 9
Niſi reſiſtis. *Ol.* ὦ ζεῦ! potin' a me abeas, niſi me vis vomere
Hodie? *St.* mane. *Ol.* quid eſt? quis hic homo eſt? *St.* herus ſum. *Ol.* qui herus?
St. Quojus tu ſervos es. *Ol.* ſervos ego? *St.* atque meus. *Ol.* non ſum ego liber?
Memento, memento. *St.* mane, atque aſta. *Ol.* omitte. *St.* ſervos ſum tuus. *Ol.*

Ol. Optume eſt. *St.* obſecro, Olympiſce mi, mi pater, mi patrone.

Ol. Hem! ſapis ſane. *St.* tuus ſum equidem. *Ol.* quid mihi ſervo opus eſt tam nequam? 15

St. Quid nunc? quam mox recreas me? *Ol.* cœna modo ſi ſit cocta.

St. Intro ergo abeant. *Ol.* propere, cito introite, & cito deproperate.

St. Ego jam intus ero. facite cœnam mihi, ut ebria ſit.

Cœnare lepide nitideque volo. nihil moror barbarico ritu

Sane eſſe jam. i, ſis: ego hic habito nunc quidem. *gladium*

Ancilla Caſinam intus habere ait, quî me atque te invitet.

Ol. Scio. ſic ſine habere. nugas agunt. novi ego illas malas merces.

Quin tu i modo mecum domum. *St.* at pol malum metuo: i tu modo,

Perſpicito prius, quid intus agatur. *Ol.* tam mihi mea vita, quam tua

Tibi cara eſt. *St.* verum modo. *Ol.* ſi tu jubes, inibitur tecum. 25

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pardaliſca.

NEc pol ego Nemeæ credo, neque ego Olympiæ,
Neque uſquam ludos tam feſtivos fieri,
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni noſtro, & noſtro Olympioni villico.
Omnes feſtinant intus totis ædibus: 5
Senex in culina clamat, hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, ſi quid datis?
Properate: cœnam jam eſſe coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona, candide
Veſtitus, laute exornatuſque ambulat. 10
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Caſiua nuptum noſtra.

Sed nimium lepide dissimulant
Fore hujus quod futurum est. digne autem coqui
Nimis lepide ei rei dant operam, ne cœnet senex, 15
Aulas pervortunt, ignem restinguunt aqua.
Illarum oratu faciunt. illæ autem senem
Cupiunt extrudere incœnem ex ædibus;
Ut ipsæ solæ ventres distendant suos.
Novi ego illas ambas estrices: corbitam cibi 20
Comesse possunt. sed aperitur ostium.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Stalino, Pardalisca.

SI sapitis, uxor, vos tamen cœnabitis,
Cœna ubi erit cocta. ego ruri cœnavero.
Nam novom maritum & novam nuptam volo
Rus prosequi. novi hominum mores maleficos;
Ne quis eam abripiat. facite vostro animo volupe. 5
Sed properate istum atque istam actutum emittere,
Tandem ut veniamus luci: ego cras hic ero.
Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.
Pard. Fit, quod futurum dixi: incœnatum senem
Foras extrudunt mulieres. *St.* quid tu hic agis? 10
Pard. Ego eo quo me ipsa misit. *St.* veron'? *Pard.* serio.
St. Quid hic speculare? *Pard.* nihil equidem speculor. *St.* abi.
Tu hic cunctas: intus alii festinant. *Pard.* eo.
St. Abi hinc, sis, ergo, pessumarum pessuma.
Jamne abiit illæc? dicere hic quidvis licet. 15
Qui amat, tamen hercle si esurit, nullum esurit.
Sed eccum progreditur cum corona & lampade
Meus socerus, compar, commaritus villicus.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Olympio, Stalino.

AGe tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foras,

Sua-

Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenæo.
Io hymen hymenæe! io hymen! *St.* quid agis, mea salus?
Ol. Esurio hercle, atque adeo haud sitio. *St.* at ego amo. *Ol.* at ego hercle,
Nihil facio tibi, amor, pericli: mihi inanitate 5
Jamdudum intestina murmurant. *St.* nam quid illæc nunc
Tamdiu intus remoratur, quasi ob industriam? quanto ego
Plus propero, tanto illa minus. *Ol.* quid si etiam occentem hymenæum?
St. Censeo, & ego te adjutabo in nuptiis communibus.
Ol. Hymen hymenæe! io hymen! *St.* perii, hercle, ego miser, dirupi 10
Cantando hymenæum: licet illo morbo, quo dirũpi cupio,
Non est copia. *Ol.* ædepol næ tu, si esses equus, esses indomabilis.
St. Quo argumento? *Ol.* nimis tenax es.
St. Numne expertus uspiam? *Ol.* dii melius faciant.
Sed crepuit ostium. exitur foras. 15
St. Dî hercle me cupiunt servatum. jam oboluit Casina procul.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Ancillæ duæ, Olympio, Stalino.

Sensim super attolle limen pedes, nova nupta: sospes
Iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes, atque
Ut potior pollentia sit, vincasque virum, victrixque sies,
Superetque tuum imperium: vir te vestiat, tu virum despolies. 4
Noctuque & diu ut viro subdola sies, obsecro, memento.
Ol. Malo maxumo suo hercle illico, ubi tantulum peccassit.
St. Tace. Ol. non taceo. *St.* quæ res? *Ol.* mala malæ male monstrant.
St. Perii! istæ facient hanc rem mihi ex parata imparatã.
Id quærunt: volunt, hæc ut infecta faciant. *Anc.* age Olympio, 9

Quando vis, uxorem accipe hanc a nobis. *Ol.* date ergo, daturæ
Si umquam estis hodie uxorem. *St.* abite intro. *Anc.* amabo, integræ atque 10
Imperitæ huic impercito. *Ol.* futurum est. valete. *St.* ite.
Anc. Jam valete. *St.* jamne abscessit? *Ol.* uxor domi est, ne time. *St.* evax!
Nunc pol demum ego sum liber. meum corculum, melliculum,
Verculum. *Ol.* heus tu! malo, si sapis, cavebis; mea est hæc. *St.* scio: 15
Sed meus fructus est prior. *Ol.* tene hanc lampadem. *St.* immo ego illam tenebo.
Venus multipotens, bonam vitam mihi
Dedisti, hujus cum copiam mihi fecisti.
Corpusculum melliculum! *Ol.* mea uxorcula!
St. Quid est? *Ol.* institit plantam. *St.* quasi jocabo. 20
Nebula haud est mollis, atque hujus est.
Ol. Aedepol papillam bellulam! hei misero mihi!
St. Quid est? *Ol.* pectus mihi agit nunc cubito.
St. Quid tu ergo hanc, quæso, tractas tam?
At mihi, qui belle hanc tracto, non, *Ol.* vaha!
St. Quid negotii est? *Ol.* obsecro, ut valentula est! 25
Pæne exposivit cubito. *St.* cubitum ergo ire volt.
Ol. Quin imus ergo? *St.* bella bellatula!

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Pardalisca, Murrhina.

ACceptæ bene & commode eximus intus,
Ludos visere huc in via nuptialeis.
Murrh. Numquam ecastor ullo die risi adæque,
Neque hoc quod reliquom est, plus risuram opinor.
Lubet Chalinum quid agat scire, novom
Nuptum cum novo marito. nec fallaciam 5
Astutiorem ullus fecit Poeta, atque

Ut

Ut hæc eſt fabre facta a nobis. obtunſo
Ore nunc pervelim progrediri ſenem:
Quo ſenex nequior nullus vivit. ne illum 10
Quidem nequiorem arbitror eſſe, qui locum
Præbet illi * nunc præſidem. * * hic, Pardaliſca,
Eſto: qui hinc exeat, eum ut ludibrio habeas.
Pard. Lubens fecero,& ſolens. *Murrh.* ſpectato hinc omnia
Intus, quid intus agant. *Pard.* * * pone me, amabo. 15
Murrh. Et illi audacius licet quæ vis libere
Proloqui. *Pard.* tace! voſtra foris crepuit.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Olympio, Cleoſtrata, Murrhina.

NEque quo fugiam, neque ubi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,
Scio. tantum herus atque ego flagitio ſuperavimus nuptiis noſtris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita irridiculum ſumus ambo.
Sed ego inſipiens nova nunc facio: pudet, quod prius non puditum umquam eſt.
Operam date, dum mea facta itero: eſt operæ auribus percipere. 5
Ita ridicula auditu,iteratu ea ſunt, quæ ego intus turbavi *
Ubi intus hanc novam nuptam deduxi via recta * clavem
Abduxi: ſed tamen tenebræ ibi erant tamquam nox * *
Senex abs te decumbem * * * colloco, fulcio, mollio,
Ut prior quam ſenex nup * * 10
Tardus eſſe illico cœpi, quoniam * * *
Reſpecto identidem, ne ſenex * * * *
Illecebram ſtupri, principio eam ſavium poſco.
Reppulit mihi manum, nec quietum dare ſibi ſavium me ſinit.
Enim jam magis jam appropero: magis jam lubet in Caſinam irruere. 15

Cupio

Cupio illam operam seni surripere : forem obdo , ne senex
me opprimat . 16
Murrh. Agedum tu adi hunc . *Cl.* obsecro , ubi tua nova
nupta est ?
Ol. Perii hercle ego ! manifesta res est . *Cl.* omnem ordi-
ne rem
Fateri ergo æquom est . quid intus agitur ? quid agit
Casina ? satin' morigera est ? *Ol.* pudet dicere me * 20
Cl. Memora ordine, ut occœperas. *Ol.* pudet hercle . *Cl.* age
audacter .
Postquam decubuisti, hinc te volo memorare, quid est factũ.
Ol. *At* flagitium est . *Cl.* cavebunt qui audierint , faciam .
Ol. * hoc majus est . *Cl.* perdis ! quin tu pergis ? *Ol.* ubi
* us subtus porro * * * 25
* * quid ? *Ol.* babæ . *Cl.* quid ? *Ol.* papæ .
* * est . *Ol.* oh , erat maxumum .
* * haberet metui : id quærere occœpi .
* * * * *
Dum , gladiumne habeat , quæro , arripio capulum . 30
Sed, quom cogito , non habuit gladium : nam esset frigi-
dius . *Cl.* eloquere .
Ol. At pudet . *Cl.* num radix fuit ? *Ol.* non fuit . *Cl.* num
cucumis ?
Ol. Profecto , hercle * * non fuit quidquam olerum :
Nisi, quidquid erat, calamitas profecto attigerat numquam.
Ita quidquid erat , grande erat . 35
Murrh. Quid fit denique ? edisserta . *Ol.* ubi appello Ca-
sinam : *Casina* , inquam ,
Amabo , mea uxorcula , cur virum tuum sic me spernis ?
Nimis tu quidem hercle immerito
Meo mihi hæc facis : quia mihi te expetivi * *
Illa haud verbum facit , & sæpit veste id , quî estis . 40
Ubi illum saltum video obsæptum, rogo ut altero sinat ire.
Volo , ut obvertam cubitissim : * *
Ullum muttit e * * *
Surgo , ut ineam in * * * *
Atque illam in * * * 45

Murrh.

Murrh. Perlepide narrat. * * * * *
Ol. Savium * * * *
Ita quaſi ſetis labra mihi compungit barba.
Continuo in genua aſtituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps. ſubſilit. obtundit os mihi. 50
Inde foras tacitus (præfiſcini!) exeo hoc ornatu, quo vides;
Ut ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.
Cl. optume eſt.
Sed ubi eſt palliolum tuum? *Ol.* hic intus reliqui.
Cl. Quid nunc? ſatin' lepide adita eſt vobis manus?
Ol. merito. 54
Cl. St! concrepuerunt fores. *Ol.* num illa me nam ſequitur?

ACTUS QUINTI SCENA III.

Stalino, Olympio.

MAxumo ego ardeo flagitio, nec, quid agam meis rebus, ſcio.
Nec meam ut uxorem aſpiciam contra oculis: ita diſperii.
Omnia palam ſunt probra. omnibus modis occidi miſer.
Ita manifeſto faucibus teneor:
Nec quibus modis purgem ſcio me meæ uxori, 5
Qui expalliatus ſum miſer: * *
* * * clandeſtinæ nuptiæ * *
* * * * cenſeo
* * * mihi optumum eſt.
* * ea dux uxorem meam: 10
* * * * * * riam.
Sed ecquis eſt qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam neſcio, niſi ut improbos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam ſalus nulla eſt ſcapulis, ſi domum redeo.
Nugas iſtuc dicere licet. vapulo hercle ego, invitus tamen,
Etſi malum merui. hac dabo protinam, & fugiam.
Ol. heus, Stalino 16
Amator! *St.* occidi! revocor. quaſi non audiam, abibo.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Chalinus, Stalino, Cleostrata, Murrhina, Olympio, Ancillæ.

UBi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu, si vis subigitare me, proba est occasio.
Periisti hercle. age, accede huc, * *

Hic desunt octo versus.

St. Hac ibo. caninam scævam spero meliorem fore.
Cl. Quid agis tu, marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis? 5
Quid fecisti scipione, aut quod habuisti pallium?
Anc. In adulterio dum mœchissat Casinam, credo, perdidit.
St. Occidi! *Ch.* etiamne imus cubitum? Casina sum. *St.* in malam crucem.
Ch. Non amas me? *Cl.* quin responde, tuo quid factum est pallio? 9
St. Bacchæ! ergo hercle, uxor. Bacchæ! Bacchæ! hercle, uxor.
Anc. Nugatur sciens. nã ecastor nunc Bacchæ nullæ ludunt.
St. Oblitus fui. sed tamen Bacchæ. *Cl.* quid Bacchæ? id fieri non potest.
Ol. Times ecastor. *St.* egone? *Ol.* haud mentire hercle: nam pa * 13

Hic in Mss. lacuna est versuum novem.

St. Non taces? *Ol.* non hercle vero taceo. nam tu maxumo
Me obsecravisti opere, Casinam ut poscerem uxorem mihi.
St. Tui amoris caussa ego istuc feci. *Cl.* immo ecastor illius.
Te quidem oppressi. *St.* feci ego istæc dicta quæ vos dicitis?
Cl. Rogitas etiam? *St.* siquidem hercle feci, feci nequiter.
Cl. Redi modo huc intro: monebo, siquidem meministi minus. 19
St. Hercle, opinor, potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, uxor, da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleostratã:
Si umquam posthac aut amasso Casinã, aut occœpso modo;
Nedum ut eam amasso: si ego umquam adeo posthac tale admisero:

Nulla

Nulla caussa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.
Murrh. Censeo, ecastor, veniam hanc dandam. *Cl.* faciam, uti jubes. 25
Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus gravate prospero;
Hanc ex longa longiorem ne faciamus Fabulam.
St. Non irata es? *Cl.* non sum irata. *St.* tuæ fidei credo? *Cl.* meæ.
St. Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego habeo. *Ch.* hanc habe.
Cl. Age tu, redde huic scipionem & pallium. *Ch.* tene. *St.* libet. 30
Ch. Mihi quidem, ædepol, insignite facta est magna injuria.
Duobus nupsi, neuter fecit, quod novæ nuptæ solet.

GREX.

SPectatores, quod futurum est intus, hic memorabimus.
Hæc Casina hujus reperietur filia esse e proxumo.
Eaque nubet Euthynico nostro herili filio.
Nunc vos æquom est, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod volet.
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauserit,
Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea.

FINIS CASINAE.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI CISTELLARIA.

Dramatis Personæ.

SILENIUM,) GYMNASIUM,) *meretric.*	LAMPADISCUS, *servos.*
LENA.	PHANOSTRATA, *uxor.*
AUXILIUM, *prologus.*	HALISCA, *ancilla.*
MELAENIS, *lena.*	DEMIPHO, *senex.*
ALCESIMARCHUS, *adolescens.*	CATERVA.

ARGUMENTUM.

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam:
Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.
Sicyonia æque parit puellam. hanc servolus
Tollit, atque exponit, & ex insidiis aucupat,
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemno post rediens ducit, quam compresserat,
Lemnique natam despondit adolescentulo
Amore capto illius projecticiæ.
Requirens servos reperit, quam projecerat.
Itaque lege, & rite civem cognitam
Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Silenium, Gymnasium, Lena.

Cum ego antidhac te amavi, & mihi amicam esse crevi,
Mea Gymnasium, & matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuistis, tu atque hæc. soror si mea esses,
Quî magis potueris mihi honorem ire habitum,

Ne-

Nescio ; nisi , ut meus est animus , fieri 5
Non posse arbitror : ita , omnibus relictis rebus ,
Mihi frequentem operam dedistis . eo ego vos
Amo , & eo a me magnam inîstis gratiam .
Gymn. Pol istoc quidem nos pretio facile est
Frequentare tibi , utilesque habere : 10
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te , ut semper meminerimus .
Sil. Lubentique ædepol animo factum , & fiet a me ,
Quæ vos arbitrabor velle , ea ut expetam .
Len Quod ille dixit , qui secundo vento vectus est , 15
Tranquillo mari , ventum gaudeo ecastor ad te :
Ita hodie hic acceptæ sumus suavibus modis ;
Nec , nisi disciplina , apud te fuit quidquam
Ibi , quin mihi placeret . *Sil.* quid ita , amabo ? 19
Len. Raro nimium dabat quod biberem : atque id merum
Infuscabat . *Gymn.* amabo , hiccine istud decet ?
Len. Jusque fasque est : nemo alienus hic est . *Sil.* merito
Vestro amo vos , quia me colitis & magnificitis .
Len. Decet pol , mea Silenium , hunc esse ordinem
Benevolenteis inter se , beneque amicitia utier : 25
Ubi istas videas summo genere natas ,
Summates matronas , ut amicitiam colunt ,
Atque ut eam junctam bene habent inter se .
Si idem istud nos faciamus , si idem imitemur ,
Ita tamen vix vivimus cum invidia summa . 30
Suarum opum nos volunt esse indigentes .
Nostra copia nihilo volunt nos potesse ,
Suique omnium rerum nos indigere ,
Ut sibi simus supplices . eas si adeas ,
Abitum quam aditum malis : ita nostro ordini 35
Palam blandiuntur : clam , si occasio usquam est ,
Aquam frigidam subdole suffundunt .
Viris cum suis prædicant nos solere :
Suas pellices esse ajunt : eunt depressum :
Quia nos libertinæ sumus . & ego & tua mater ambæ 40
Meretrices fuimus : illa te , ego hanc mihi educavi

Ex

Ex patribus conventiciis. neque ego hanc superbiæ caussa
Repuli ad meretricium quæstum, nisi ut ne esurirem.
Sil. At satius fuerat eam viro dare nuptũ potius. *Len.* heja!
Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu. numquam ego hanc viduam cubare sivi.
Nam si hæc non nubat, lugubre fame familia pereat. 47
Gymn. Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita esse, mater.
Len. Ecastor haud me pœnitet, si, ut dicis, ita futura es.
Nam siquidem ita eris, ut volo, numquam Hecata fies:
Semperque istam, quam nunc habes, ætatulam obtinebis,
Multisque damno, & mihi lucro sine meo sæpe eris sumtu.
Gymn. Dii faxint. *Len.* sine opera tua nihil dî horunc facere possunt.
Gymn. Equidem, hercle, addam operam sedulo. sed quid tu inter istæc verba, 54
Meus oculus, mea Silenium, (numquam ego te tristiorem
Vidi esse) quid, cedo, te obsecro, tam abhorret hilaritudo?
Neque munda adæque es, ut soles. hoc sis vide, ut petivit
Suspirium alte: & pallida es. eloquere utrumque nobis,
Et quid tibi est, & quid velis nostram operam, ut nos sciamus.
Noli obsecro lacrumis tuis mihi exercitum imperare, 60
Mea. *Sil.* excrucior, mea Gymnasium, male mihi est, male maceror;
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.
Quid dicam? nisi stultitia mea me in mærorem rapi.
Gymn. Indidem, unde oritur, facito ut facias stultitiam sepelibilem.
Sil. Quid faciam? *Gymn.* in latebras abscondas pectore penitissumo. 65
Tuam stultitiam sola facito ut scias sine aliis arbitris. *Sil.* at mihi
Cordolium est. *Gymn.* quid id? unde est tibi cordolium, commemora, obsecro?
Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri.
Sil. Si quid est quod doleat, dolet: si autem non est, tamen hoc hîc dolet. *Gymn.*

Gymn. Amat hæc mulier. *Si.* eho! an amare occipere, amarum eſt, obſecro? 70

Gymn. Namque ecaſtor amor & melle & felle eſt fœcundiſſumus:

Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem uſque oggerit.

Sil. Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me, mea Gymnaſium, macerat.

Gymn. Perfidioſus eſt amor. *Sil.* ergo in me peculatum facit.

Gymn. Bono animo es, erit iſti morbo melius. *Sil.* confidam fore, 75

Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinã poteſt.

Gymn. Veniet. *Sil.* ſpiſſum iſtud amanti eſt verbum, Veniet, niſi venit.

Sed ego mea culpa & ſtultitia pejus miſera maceror:

Quia ego illum unum mihi exoptavi, quîcum ætatem degerem.

Gymn. Matronæ magis conducibile eſt iſtuc, mea Silenium,

Unum amare, & cum eo ætatem exigere quoi nupta eſt ſemel. 81

Verum enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimilluma,

Non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris.

Sil. Hoc volo agatis: qua arceſſitæ cauſſa ad me eſtis, eloquar.

Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier, 85

Obſecuta eſt, de ea re geſſit morem morigeræ mihi,

Ut me, quem ego amarem graviter, ſineret cum eo vivere.

Len. Stulte ecaſtor fecit: ſed tu en umquam cum quîquam viro

Conſueviſti? *Sil.* niſi quidem cum Alceſimarcho, nemine:

Neque pudicitiam meam mihi alius quiſquam imminuit.

Len. obſecro, 90

Quo is homo inſinuavit pacto ſe ad te? *Sil.* per Dionyſia

Mater pompam me ſpectatum duxit. dum redeo domum,

Conſpicillo conſecutus eſt clanculum me uſque ad fores.

Inde in amicitiam inſinuavit cum matre & mecum ſimul,

Blanditiis, muneribus, donis. *Gymn.* mihi iſtum hominem vellem dari, 95

Ut ego illum vorsarem! *Sil.* quid opus est verbis? consuetudine
Cœpi amare contra ego illum, & ille me. *Len.* ô mea Silenium! *Sil.* quid est? 97
Len. Assimulare amare oportet. nam si ames extempulo,
Melius illi multo, quem ames, consulas, quam rei tuæ.
Sil. At ille conceptis juravit verbis apud matrem meam,
Me uxorem ducturum esse: ei nunc alia ducenda est domũ,
Sua cognata Lemniensis, quæ habitat hic in proxumo.
Nam eũ pater ejus subegit. nunc mea mater irata est mihi,
Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem resciverint,
Eum uxorem ducturum esse aliam. *Len.* nihil amori injurium est. 105
Sil. Nunc te, amabo, ut hanc hoc triduum solum sinas
Esse hic,& servare apud me. nam ad matrem arcessita sum.
Len. Quamquam mihi istud erit molestum triduum, & damnum dabis,
Faciam. *Sil.* facis benigne & amice. sed tu, Gymnasium mea,
Si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter 110
Eum inclamare. utut erga me est meritus, mihi cordi est tamen.
Sed, amabo, tranquille: ne quid, quod illi doleat, dixeris.
Accipias clavis; si quid tibi opus erit promtu, promito.
Ego volo ire. *Gymn.* ut mihi excivisti lacrumas! *Sil.* Gymnasium mea,
Bene vale. *Gymn.* cura te, amabo. siccine immunda, obsecro, 115
Ibis? *Sil.* immundas fortunas æquom est squalorem sequi.
Gymn. Amiculum hoc sustolle saltem. *Sil.* sine trahi, cum egomet trahor.
Gymn. Quando ita tibi lubet, vale atque salve. *Sil.* si possim, velim.
Gymn. Numquid me vis, mater, intro quin eam? ecastor mihi 119
Visa amare. *Len.* istoc ergo auris graviter obtundo tuas,
Ne

Ne quem ames. abi intro. *Gymn.* numquid me vis? *Len.* ut
valeas. *Gymn.* vale. 121

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lena.

IDem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum,
Quæ hunc quæstum facimus: quæ ubi suburratæ sumus,
Largiloquæ extemplo sumus: plus loquimur, quam sat est.
Nam illanc ego olim, quæ hinc flens abiit, parvolam
Puellam projectam ex angiportu sustuli. 5
Adolescens quidam hic est apprime nobilis,
(Quin ego nunc, quia sum onusta mea ex sententia,
Quiaque adeo me complevi flore Liberi,
Magis libera uti lingua conlibitum est mihi:
Tacere nequeo misera, quod tacito usus est) 10
Sicyone summo genere ei vivit pater:
Is amore misere hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc modo flens abiit. contra amore hæc perdita est:
Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi;
Quod sæpe mecum mentionem fecerit, 15
Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi,
Recens natum eapse quod sibi supponeret.
Ubi mihi potestas primum evenit, illico
Feci ejus eii, quod me oravit, copiam.
Postquam puellam eam a me accepit, illico 20
Eamdem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obstetricis opera, & sine doloribus,
Item ut aliæ pariunt, quæ malum quærunt sibi.
Nam amatorem ajebat esse peregrinum sibi.
Suppositionem ejus rei facere gratia. 25
Id duæ nos solæ scimus: ego quæ illi dedi,
Et illa, quæ a me accepit; præter vos quidem.
Hæc sic res gesta est. si quis usus venerit,
Meminisse ego hanc rem vos volo. ego abeo domum.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Auxilium Prologus.

UTrumque hæc, & multiloqua & multibiba eſt anus.
Satine vix reliquit deo, quod loqueretur, loci?
Ita properavit de puellæ proloqui
Suppoſitione. quod ſi tacuiſſet, tamen
Ego eram dicturus deus, qui poteram planius: 5
Nam mihi eſt Auxilio nomen. nunc operam date,
Ut ego argumentum hoc vobis plane perputem.
Fuere Sicyoni jamdiu Dionyſia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Iſque hic compreſſit virginem adoleſcentulus, 10
Vinolentus, *violentus*, multa nocte, in via.
Is ubi malam rem ſcit ſe meruiſſe, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
Ubi habitabat tum. illa quam compreſſerat,
Decumo poſt menſe exacto hic peperit filiam. 15
Quoniam reum ejus facti neſcit qui ſiet,
Paternum ſervom ſui participat conſilii,
Dat eam puellam ei ſervo exponendam ad necem.
Is eam projecit. hæc puellam ſuſtulit.
Ille clam obſervavit ſervos, 20
Quo aut quas in ædis hæc puellam deferat.
Ut eampſe vos audiſtis confiterier,
Dat eam puellam meretrici Melænidi,
Eaque educavit eam ſibi pro filia
Bene ac pudice. tum illic autem Lemnius 25
Propinquam uxorem duxit, cognatam ſuam.
Ea diem ſuum obiit, facta morigera eſt viro.
Poſtquam ille uxori juſta fecit, illico
Huc commigravit: duxit uxorem hic ſibi
Eamdem quam olim virginem hic compreſſerat: 30
Et eam cognoſcit eſſe quam compreſſerat:
Illa illi dicit, ejus ſe ex injuria

Pe-

Peperisse gnatam, atque eam se servo illico
Dedisse exponendam. ille extemplo servolum
Jubet illum eumdem persequi, si qua queat 35
Reperire, quæ sustulerit. ei rei nunc suam
Operam usque assiduo servos dat, si possiet
Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
Cum ipse exponebat, ex insidiis viderat.
Nunc, quod reliquom restat, volo persolvere: 40
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
Adolescens hic est Sicyoni: ei vivit pater.
Is amore projecticiam illam deperit,
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem suam:
Et illa hunc contra, qui est amor suavissimus. 45
Ut sunt humana, nihil est perpetuum datum:
Pater adolescenti dare volt uxorem. hoc ubi
Mater rescivit, jussit arcessi eam domum:
Hæc res sic gesta est. bene valete, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac. 50
Servate vostros socios, veteres & novos:
Augete auxilia vostris justis legibus,
Perdite perduelles, parite laudem, & lauream,
Ut vobis victi Pœni pœnas sufferant.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Alcesimarchus, Melanis.

CRedo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi.
Jactor, crucior, agitor, stimulor, versor in amoris rota miser.
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nubilam mentem 5
Animi habeo. ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus.

Ita mihi omnia ingenia ſunt. quod lubet, non lubet jam
id continuo.
Ita me amor laſſum animi ludificat, fugat, agit, appetit, 7
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat:
deludit:
Modo quod ſuaſit, diſſuadet: quod diſſuaſit, id oſtentat.
Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit
amentem 11
Animum: neque, niſi quia miſer non eo peſſum, mihi
ulla abeſt
Perdito pernicies. ita pater apud villam detinuit me hos
dies ſex
Ruri continuos: neque licitum interea eſt meam amicam
viſere.
Eſtne hoc miſerum memoratu! 15
Mel. Eo facetu's, quia tibi alia eſt ſponſa locuples Lemnia?
Habeas: neque nos factione tanta, quanta tu, ſumus,
Neque opes noſtræ tam ſunt validæ, quam tuæ: verumtamē
Haud metuo, ne jusjurandum noſtrum quiſquam culpitet:
Tu jam, ſi quid tibi dolebit, ſcies, qua doleat gratia. 20
Alc. Dî me perdant! *Mel.* quodcumque optes, velim tibi
contingere.
Alc. Si illam uxorem duxero mihi umquam, quam de-
ſpondit pater.
Mel. Et me, ſi umquam tibi uxorem filiam dedero meam.
Alc. Perjurare me patiere? *Mel.* atque aliquanto facilius,
Quam me meamque rem perire & ludificari filiam. 25
Abi quærere, ubi jurando tuo ſatis ſit ſubſidii:
Hic apud nos jam, Alceſimarche, confregiſti teſſeram.
Alc. Face ſemel periculum. *Mel.* ſæpe feci, quod factum
queror.
Alc. Redde mihi illam. *Mel.* inter novam rem verbum
uſurpabo vetus;
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquom eſt, non
dabo. 30
Alc. Non remiſſura es mihi illam? *Mel.* pro me reſponſa
tibi.

Alc.

Alc. Non remittes? *Mel.* scis jamdudum omnem meam sententiam.
Alc. Satin' tibi istuc in corde certum est? *Mel.* quin ego commentor quidem:
Non ædepol istæc tua dicta nunc in auris recipio.
Alc. Non? hem! quid agis? *Mel.* igitur animum advorte, ut quid agas, scias. 35
Alc. At ita me dî deæque, superi atque inferi, & medioxumi,
Itáque me Juno regina & Jovis supremi filia,
Itáque me Saturnus patruus ejus. *Mel.* ecastor pater.
Alc. Itáque me Ops opulenta illius avia! *Mel.* immo mater quidem. 39
Alc. Juno filia & Saturnus patruus, & summus Juppiter!
Tu me delenis: propter te hæc pecco. *Mel.* perge dicere.
Alc. Anne ut etiam quid consultura sis sciam? *Mel.* perge eloqui.
Non remittam: definitum est. *Alc.* enimvero, ita me Juppiter,
Itáque me Juno & Saturnus; ita, - quid dicam, nescio.
Jam scio: immo, mulier, audi, meam ut scias sententiã:
Dî me omnes magni minutique & patellarii 46
Faxint, ne ego dem vivus savium Silenio,
Nisi ego teque tuamque filiam, meque hodie obtruncavero.
Postea autem cum primo luci cras nisi ambo occidero:
Et equidem, hercle, nisi pedatu tertio omnis efflixero, 50
Nisi tu illam remittis ad me. dixi quæ volui. vale.
Mel. Abiit intro iratus. quid ego nunc agam? si redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. ubi odium occœperit,
Illam extrudet, cum hanc uxorem Lemniam ducet domũ.
Sed tamen ibo & persequar. amens ne quid faciat, cauto opu'st. 55
Postremo, quando æqua lege pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
Sed quis hic est, qui recta platea cursum huc contendit suum?
Et illud paveo, & hoc formido: ita tota sum misera in metu.

 ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Lampadiscus.

ANum sectatus sum clamore per vias :
Miserrumam habui . ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit , atque immemorabilis !
Quot illi blanditias ! quid illi promisi boni !
Quot admœnivi illi fabricas ! quot fallacias! 5
In quæstione vix exsculpsi ut diceret ,
Quia ei promisi dolium vini dare .

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Phanostrata , Lampadiscus , Melanis .

AUdire vocem visa sum ante ædis modo
Mei Lampadisci servi . *Lamp.* non surda es , hera :
Recte audivisti . *Ph.* quid agis hic ? *Lamp.* quod gaudeas .
Ph. Quid id est ? *Lamp.* hinc ex hisce ædibus paullo prius
Vidi exeuntem mulierem . *Ph.* illam , quæ meam 5
Gnatam sustulerat ? *Lamp.* rem tenes . *Ph.* quid postea ?
Lamp. Dico ei , quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam nostram sustollere .
Ph. Extimuit tum illa ? *Mel.* jam horret corpus,cor salit .
Nam mihi ab hippodromo memini afferri parvolam 10
Puellam , eamque me mihi supponere .
Ph. Age perge , quæso : animus audire expetit ,
Ut res gesta sit . *Mel.* utinam audire non queas !
Lamp. Pergo illam *bis alloqui* dictis : illæc anus
Fortuito *matrem* , *ne se deseras* , vocat . 15
Nam illæc tibi nutrix est , ne matrem censeas .
Ego te reduco & revoco ad divitias , ubi
Tu locére in luculentam familiam :
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis . non enim hic , ubi ex Tusco modo 20

Tu-

Tute tibi indigne dotem quæras corpore.
Ph. An, amabo, meretrix illa eſt, quæ illam ſuſtulit?
Lamp. Immo meretrix fuit. ſed ut ſit, de ea re eloquar.
Jam perducebam illam ad me ſuadela mea:
Anus ei amplexa eſt genua, plorans, obſecrans, 25
Ne deſerat ſe: eam ſuam eſſe filiam,
Seque eam peperiſſe, ſanɛte adjurabat mihi.
Iſtanc quam quæris, inquit, ego amicæ meæ
Dedi, quæ educaret eam pro filiola ſua.
Et vivit, inquit. ubi ea eſt? inquam extempulo. 30
Ph. Servate me, dei, obſecro. *Mel.* at me perditis.
Ph. Quoi illam dediſſet exquiſiſſe oportuit.
Lamp. Quæſivi: & dixit, meretrici Melænidi.
Mel. Meum elocutus eſt nomen. interii!
Lamp. Ubi elocuta eſt, ego continuo anum interrogo: 35
Ubi habitat, inquam, duc ac demonſtra mihi.
Aveɛta eſt, inquit, peregre hinc habitatum. *Mel.* obſipat
Aquulam. *Lamp.* quo aveɛta eſt, eo ſequemur. ſiccine
Agis nugas? periiſti, ne hercle hoc longe. deſtiti
Inſtare, uſque adeo, donec ſe adjurat anus 40
Jam mihi monſtrare. *Ph.* ah! non miſſam oportuit.
Lamp. Servatur: ſed illæc ſe quamdam ajebat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam prius,
Commune quâcum id eſſet ſibi negotium.
Et ſcio venturam. *Mel.* me indicabit, & ſuas 45
Ad meas miſerias addet. *Ph.* fac me conſciam.
Quid nunc vis facere me? *Lamp.* intro abi, atque animo bono es.
Vir tuus ſi veniet, jube domi opperirier,
Ne in quæſtione mihi ſit, ſi quid eum velim.
Ego ad anum recurro rurſum. *Ph.* Lampadio, obſecro 50
Cura. *Lamp.* perfeɛtum ego hoc dabo negotium.
Ph. Deos teque ſpero. *Lamp.* eoſdem ego, uti abeas domum.
Mel. Adoleſcẽs, aſta, atque audi. *Lamp.* men', mulier, vocas?
Mel. Te. *Lamp.* quid negotii eſt? nam occupatus ſum ãpliter.
Mel. Quis iſtic habitat? *Lamp.* Demipho dominus meus.

Mel.

Mel. Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in divitias maxumas?
Lamp. Is ipsus est. *Mel.* eho tu! quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram? *Lamp.* ego dicam tibi,
Non ex uxore gnatam uxoris filiam. 60
Mel. Quid istuc est verbi? *Lamp.* ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia est. *Mel.* certe modo
Hujus quæ locuta est, quærere ajebas filiam.
Lamp. Hujus ego quæro. *Mel.* quomodo igitur, obsecro,
Hæc est prior, quæ nupta nunc est? *Lamp.* conteris 65
Tu tua me oratione, mulier, quisquis es.
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata est hæc virgo, Alcesimarcho quæ datur.
Ea uxor diem obiit. jam scis? *Mel.* teneo istuc satis.
Sed ego illud quæro confragosum, quo modo 70
Prior posterior sit, & posterior sit prior?
Lamp. Prius hanc compressit, quam uxorem duxit domum:
Prius gravida facta est, priusque peperit filiam.
Eam postquam peperit, jussit parvam projici.
Ego eam projeci, alia mulier sustulit: 75
Ego inspectavi. herus hanc duxit postibi.
Eam nunc puellam filiam ejus quærimus.
Quid nunc supina susum in cælum conspicis?
Mel. I nunc jam istuc quo properabas, nihil moror.
Nunc intellexi. *Lamp.* diis hercle habeo gratiam: 80
Nam ni intellexes, numquam, credo, amitteres.
Mel. Nunc mihi bonæ necessum'st esse ingratiis,
Quamquam esse nolo. rem palam esse intellego.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, quam illæc indicet me. ibo domum, 85
Atque ad parentes reduco Silenium.

ACTUS TERTIUS.

Melænis, Alcesimarchus, Silenium.

REm elocuta sum tibi omnem: sequere me, mea Silenium,

Ut

Ut eorum, quojam esse oportet te, sis potius quam mea.
Quamquam invita te carebo, animum ego inducam tamen,
Ut illud quod in tuam rem bene conducat, consulam:
Nam hic crepundia insunt, quibuscum te illa olim ad me
detulit, 5
Quæ mihi dedit: parentes te ut cognoscant facilius.
Accipe hanc cistellam, Halisca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat propere ocius.
Alc. Recipe me ad te, Mors, amicum & benevolum. 9
Sil. mater mea!
Periimus miseræ! *Alc.* utrum hac me feriã, an ab læva latus?
Mel. Quid tibi est? *Sil.* Alcesimarchum non vides ferrum
tenentem?
Alc. Ecquid agis? remorare? lumen linque. *Sil.* amabo,
accurrite,
Ne se interimat. *Alc.* o Salute mea salus salubrior,
Tu nunc, si ego volo seu nolo, solà me ut vivam facis.
Mel. Hau! voluisti istuc severum facere! *Alc.* nihil mecum tibi, 15
Mortuus tibi sum: hanc ut habeo, certum est non amittere.
Nam hercle jam ad me agglutinandam totam decretum est
dare.
Ubi estis, servi? occludite ædis pessulis, repagulis,
Ubi hanc ego tetulero intra limen. *Mel.* abiit, abstulit
Mulierem. ibo, persequar jam illum intro, ut hæc ex me
sciat 20
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Lampadiscus, Phanostrata.

NUllam ego me vidisse credo magis anum excruciabilẽ
Quam illæc est, quæ dudum fassa est mihi, quæ ne
inficias eat!
Sed eccam heram video. sed quid hoc est, hæc quod cistella hic jacet Cum

Cum crepundiis? nec quemquam conspicor alium in via!
Faciundum est puerile officium: conquiniscam ad cistulam.
Ph. Quid agis, Lampadio? *Lamp.* hæc cistella numnam hinc ab nobis domo est? 6
Nam hinc ab ostio jacentem sustuli. *Ph.* quid nuntias
Super anu? *Lamp.* scelestiorem in terra nullam esse alteram.
Omnia inficias ire ea quæ dudum confessa est mihi.
Nam, hercle, ego illam anum irridere me ut sinam? satius est mihi 10
Quovis exitio interire. *Ph.* dî obsecro vostram fidem!
Lamp. Quid deos obsecras? *Ph.* servate nos. *Lamp.* quid est? *Ph.* crepundia
Hæc sunt, quibuscum tu extulisti nostram filiolam ad necē.
Lamp. Sanane es? *Ph.* hæc sunt profecto. *Lamp.* pergin'? *Ph.* hæc sunt. *Lamp.* si mihi
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam. 15
Ph. Non ecastor cassa memoro. nam, obsecro, unde hæc gentium?
Aut quis deus objecit hanc ante ostium nostrum? quasi
Dedita opera in tempore ipso Spes mihi sancta subvenit.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Halisca, Lampadiscus, Phanostrata.

NIsi quid mihi opis
Dî dant, disperii: neque, unde auxilium expectam, habeo.
Itaque petulantia mea me animi miseram habet:
Quæ in tergum meum ne veniat, male formido:
Si hera me sciat, tam socordem esse, quam sum. 5
Quamne in manibus tenui atque accepi hic ante ædis
Cistellam? ubi ea sit, nescio: nisi, ut opinor,
Loca hæc circiter excidit mihi. mi homines,
Mi spectatores, facite indicium, si quis
Vidit, si quis eam abstulerit, quisve 10
Sustulerit, & utrum hac an illac iter institerit.

Non

Non sum scitior, quæ hos rogem, aut quæ fatigem,
Qui semper malo muliebri sunt lubentes.
Nunc vestigia hic si qua sunt, noscitabo.
Nam si nemo hac præteriit, postquam intro abii, 15
Cistella hic jaceret. quid, hic? periit, opinor.
Actum est! ilicet me infelicem & scelestam.
Nulla est! neque ego sum usquam. perdita perdidit me.
Sed pergam, ut cœpi, tamen: quæritabo.
Nam & intus paveo, & foris formido: ita nunc 20
Utrobique me metus agitat. illo sunt homines misere
Miseri. ille nunc lætus est, quisquis est, qui illam habet:
Quæ neque illa illi quidquam usui'st: mihi esse potest.
Sed memet moror, quom hoc ago secius.
Halisca, hoc age: ad terram aspice, & dispice: 25
Oculis investigans astute augura. *Lamp.* hera, hem tibi!
Quid est? *Lamp.* hæc est. *Ph.* quis? *Lamp.* quoi hæc excidit cistella:
Certe eccum locum signat, ubi ea excidit. *Ph.* apparet.
Hal. Sed is hac iit: hac socci video vestigium
In pulvere: persequar hac. in hoc jam loco cum altero 30
Constitit. hic meis turbo oculis modo se objecit:
Neque prorsum iniit hac. hic stetit: hinc illuc exiit: hic
Concilium fuit. ad duos attinet: hi qui *qui* sunt!
Atat, singulum video vestigium. sed is hac abiit.
Contemplabor. hinc huc iit: hinc nusquam abiit. 35
Actam rem ago. quod periit, periit; meum corium
Cum cistella. redeo intro. *Ph.* mulier, mane: sunt
Qui volunt te conventam. *Hal.* quis me revocat?
Lamp. Bona femina, & malus masculus volunt te.
Hal. *Malum aufer*, *bonum mihi opus est*. postremo, ille 40
Plus, qui vocat, scit quod velit, quam ego quæ vocor. revortor.
Ecquem vidisti quærere hic, amabo, in hac regione
Cistellam cum crepundiis, quam ego hic amisi misera?
Nam dudum ut accurrimus ad Alcesimarchum, ne suam vitam
Interimeret, *tum mihi puto præ* timore hic excidisse 45

Ci-

Cistellam. *Lamp.* hæc mulier *nostra est. quin operam* damus, hera, parumper.
Hal. Disperii misera! quid ego meæ heræ dicam? quæ me opere tanto
Servare jussit, quî suos Silenium parentes
Facilius posset noscere, quæ heræ meæ supposita est parva:
Quam quædam meretrix ei dedit. *Lamp.* nostram hæc rem fabulatur. 50
Hanc scire oportet, filia tua ubi sit, signa ut dicit.
Hal. Nunc eam volt suæ matri & patri, quibus nata est, reddere ultro.
Mi homo, obsecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.
Lamp. Istuc ago: atque istuc mihi cibus est, quod fabulare:
Sed inter rem agendam istam heræ huic respondi, quod rogabat. 55
Nunc ad te redeo: si quid est opus, dic, impera & tu.
Quid quæritabas? *Hal.* mi homo, & mea mulier, vos saluto.
Ph. Et nos te. sed quid quæritas? *Hal.* vestigium hic requiro,
Qua aufugit quædam *nescio quo mibi*. *Ph.* quid id? quid *id* nam est?
Hal. Alienum *quod damnum afferat*, & mærorem familiarem. 60
Lamp. Mala merx, hera, hæc & callida est. *Ph.* ecastor ita videtur.
Lamp. Imitatur nequam bestiam & damnificam. *Ph.* quamnam, amabo?
Lamp. Involvolum, quæ in pampini folio intorta implicat se:
Itidem hæc exorditur sibi intortam orationem.
Quid quæritas? *Hal.* cistella mihi hic, mi adolescens, evolavit. 65
Lamp. In caveam latam oportuit. *Hal.* non ædepol præda magna.
Lamp. Mirum, quin grex venalium in cistella insuerit una.
Ph. Sine dicat. *Lamp.* si dicat quidem. *Ph.* age, loquere tu, quid ibi insuerit.

Hal.

Hal. Crepundia una. *Lamp.* est quidam homo, qui illam ait se scire ubi sit.

Hal. At pol ille a quadam muliere, si eam monstret, gratiam ineat. 70

Lamp. At sibi ille quidam volt dari mercedem. *Hal.* at pol illa quædam,

Quæ illam cistellam perdidit, quoidã negat esse quod det.

Lamp. At enim ille quidam *argentum expetit*. *Hal. at nequic*quam argentum expetit.

Lamp. At pol ille quidã, mulier, in nulla opera gratuita est.

Ph. Commoda loquelam tuam: tibi nunc proderit. confitemur 75

Cistellã habere. *Hal.* at vos Salus servassit. ubi ea nunc est?

Ph. Salvam eccam. sed ego rem meam magnam confabulari

Tecum volo. sociam te mihi adopto ad meam salutem.

Hal. Quid istuc negotii est? aut quis es? *Ph.* ego sum illius mater,

Quæ hæc gestitavit. *Hal.* hiccine tu ergo habitas? *Ph.* ariolare. 80

Sed, quæso, ambages, mulier, mitte, atque hoc age:

Eloquere, unde hæc sunt tibi, cito, crepundia.

Hal. Mea hæc herilis gestitavit filia.

Lamp. Mentiris: nam mea gestitavit, non tua. 84

Ph. Ne obloquere. *Lamp.* taceo. *Ph.* mulier, perge dicere.

Ubi ea est quæ gestitavit? *Hal.* hic in proxumo.

Ph. Istic quidem ædepol mei viri habitat gener.

Lamp. Næ. *Ph.* obloquere rursum? perge porro dicere.

Quot annos nata dicitur? *Hal.* septem & decem. 89

Ph. Mea est. *Lamp.* ea est, *ut numerus* annorum attulit.

Hal. Quod *quærebas*, *repperisti*: jam quæro meam.

Lamp. At pol *hæ suas nactæ* sunt: quæro tertiam.

Ph. Quod quæritabam, filiam inveni meam.

Hal. Aequom est tenere, per fidem quod creditum est,

Ne bene merenti sit malo benignitas. 95

Nostra hæc alumna est tua profecto filia:

Et redditura *hera* est tibi tuam: & ea gratia

Domo profecta est. ceterum ex ipsa, obsecro,

Ex-

Exquiritote: ego serva sum. *Ph.* æquom postulas.
Hal. Illius ego istanc esse malo gratiam. 100
Sed istanc cistellam te obsecro ut reddas mihi.
Ph. Quid fit, Lampadio? *Lamp.* quod tuum est, teneas tuū.
Ph. At me hujus miseret. *Lamp.* sic faciundum censeo.
Da isti cistellam, & intro abi cum istac simul.
Ph. Tibi auscultabo. tene tu cistellam tibi. 105
Abeamus intro. sed quod nomen est tuæ
Dominæ? *Hal.* Melænis. *Ph.* i, i præ. jam ego te sequar.

ACTUS QUINTUS.

Demipho, Lampadiscus.

QUid hoc negotii est, quod omnes homines fabulantur per vias,
Mihi esse filiam inventam? & Lampadionem me in foro
Quæsivisse ajunt. *Lamp.* here, unde is? *Dem.* ex senatu. *Lamp.* gaudeo
Tibi mea opera liberorum esse amplius. *Dem.* etenim non placet.
Nihil moror aliena mihi opera fieri plures liberos. 5
Sed quid istuc est? *Lamp.* propera ire intro huc ad affinē tuū:
Filiam tuam jam cognosces. intus ibidem uxor tua est.
Abi cito. *Dem.* prævorti hoc certum'st rebus aliis omnibus.

CATERVA.

NE exspectetis, spectatores, dum illi huc ad vos exeāt.
Nemo exibit: omnes intus conficient negotium.
Ubi id erit factum, ornamenta ponent. postidea loci
Qui deliquit, vapulabit: qui non deliquit, bibet.
Nunc, quod ad vos, spectatores, reliquum relinquitur, 5
More majorum date plausum postrema in Comœdia.

FINIS CISTELLARIAE.

M. ACCII PLAUTI
EPIDICUS.

Dramatis Personæ.

EPIDICUS, } servi.	MILES.
THESPRIO, }	PHILIPPA, mulier.
STRATIPPOCLES, } adol.	VIRGO.
CHAERIBULUS, }	FIDICINA.
APOECIDES, } senes.	DANISTA.
PERIPHANES, }	GREX.

ARGUMENTUM.

Emit fidicinam, filiam credens, senex
Persuasu servi, aliam qui conducticiam
Iterum pro amica ei subjecit. filio
Dat herili argentum. eo sororem destinat
Imprudens juvenis. mox compressæ, ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Ut ille amicam, hæc quæritabat filiam.
Sed inventa gnata, servolum emittit manu.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Epidicus, Thesprio.

HEus, adolescens. *Th.* quis properantem me prehendit pallio?
Ep. Familiaris. *Th.* fateor: nam odio es nimium familiariter.
Ep. Respice vero, Thesprio. *Th.* oh! Epidicumne ego conspicor?
Ep. Certe oculis uteris. *Th.* salve. *Ep.* dii dent quæ velis.
Venire salvom gaudeo. *Th.* quid ceterum? *Ep.* quod eo assolet,

Cœna tibi dabitur. *Th.* spondeo. *Ep.* quid? *Th.* me acce-
pturum, si dabis. 6
Ep. Quid tu? agis ut velis? *Th.* exemplum adest. *Ep.* in-
tellego. eugepæ!
Corpulentior videre atque habitior. *Th.* huic gratia.
Ep. Quam quidem jamdiu te perdidisse oportuit.
Th. Minus jam furtificus sum, quam antehac. *Ep.* quid
ita? *Th.* rapio propalam. 10
Ep. Dî immortales infelicent, ut tu es gradibus grandibus!
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occœpi sequi:
Vix adipiscendi potestas modo fuit. *Th.* scurra es. *Ep.* scio
Te esse quidem hominem militarem. *Th.* audacter quam-
vis dicito.
Ep. Quid ais? perpetuon' valuisti? *Th.* varie. *Ep.* qui va-
rie valent, 15
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantheri-
num genus.
Th. Quid tibi vis dicam, nisi quod est? *Ep.* ut illa respon-
deas probe.
Quid herilis noster filius? valet? *Th.* pugilice atq; athletice.
Ep. Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti.
sed ubi 19
Est is? *Th.* adveni simul. *Ep.* ubi is ergo est? nisi si in vidulo,
Aut si in melina attulisti. *Th.* dii te perdant! *Ep.* te volo
Percontari. operam da: opera reddibitur tibi.
Th. Jus dicis. *Ep.* me decet. *Th.* jam tu autem nobis præ-
turam geris?
Ep. Quem dices digniorem esse hominem hodie Athenis al-
terum?
Th. At unum a prætura tua, Epidice, abest. *Ep.* quidnam?
Th. scies. 25
Lictores duo, duo viminei fasces virgarum. *Ep.* væ tibi!
Sed quid ais? *Th.* quid rogas? *Ep.* ubi arma sunt Stratip-
pocli?
Th. Pol illa ad hostes transfugerunt. *Ep.* armane? *Th.* at-
que quidem cito.
Ep. Serióne dicis tu? *Th.* serio, inquam: hostes habent.

Ep. Aedepol facinus improbum! *Th.* at jam ante alii fecerunt idem. 30
Erit illi illa res honori. *Ep.* quî? *Th.* quia antea aliis fuit.
Ep. Mulciber, credo, arma fecit, quæ habuit Stratippocles:
Travolaverunt ad hostes. tum ille prognatus Theti
Sine perdat: alia apportabunt eii Nerei filiæ.
Id modo videndum est, ut materies suppetat scutariis, 35
Si in singulis stipendiis is ad hostes exuvias dabit.
Th. Supersede istis rebus jam. *Ep.* tu ipse, ubi lubet, finem face.
Th. Desiste percunctarier. *Ep.* eloquere, ipse ubi est Stratippocles?
Th. Est caussa, qua caussa simul mecum ire veritu' st. *Ep.* quidnam id est?
Th. Patrem videre se non volt etiam nunc. *Ep.* quapropter? *Th.* scies. 40
Quia forma lepida & liberali captivam adolescentulam
De præda mercatu'st. *Ep.* quid ego ex te audio? *Th.* hoc quod fabulor.
Ep. Cur eam emit? *Th.* animi caussa. *Ep.* quot illic homo animos habet?
Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo,
Ipse mandavit mihi, ab lenone ut fidicina, 45
Quam amabat, emeretur sibi. id ei impetratum reddidi.
Th. Utcumque in alto ventus est, Epidice, exin velum vortitur.
Ep. Væ misero mihi! male perdidit me. *Th.* quid istuc? quidnam est?
Ep. Quid? istanc quam emit, quanti eam emit? *Th.* vili. *Ep.* haud istuc te rogo.
Th. Quid igitur? *Ep.* quot minis? *Th.* tot. *Ep.* quadraginta minis! 50
Th. Id adeo argentum ab Danista apud Thebas sumsit fœnore,
In dies minasque argenti singulas, nummis. *Ep.* papæ!
Th. Et is Danista advenit una cum eo, qui argentum petit.
Ep. Dî immortales, ut ego interii basilice! *Th.* quid jam? aut quid est,

Epidice? *Ep.* perdidit me. *Th.* quis? *Ep.* ille qui perdidit arma. *Th.* nam 55
Quid ita? *Ep.* qnia cotidie ipſe ad me ab legione epiſtolas
Mittebat. ſed taceam optumum eſt. plus ſcire ſatius eſt, quam loqui
Servom hominem. ea ſapientia eſt. *Th.* neſcio ædepol, quid tu timidus es.
Trepidas, Epidice: ita voltum tuum video. videre commeruiſſe
Hic, me abſente, in te aliquid mali. *Ep.* potín'uti moleſtus ne ſies? 60
Th. Abeo. *Ep.* aſta, abire hinc non ſinam. *Th.* quid nunc me retines?
Ep. Amatne iſtam, quam emit de præda? *Th.* rogas? deperit.
Ep. Detegetur corium de tergo meo. *Th.* pluſque amat, quam te umquam amavit.
Ep. Juppiter te perduit. *Th.* mitte nunc jam: nam ille me vetuit domum
Venire: ad Chæribulum juſſit huc in proxumum: ibi manere juſſit: 65
Eo venturus eſt ipſe. *Ep.* quid ita? *Th.* dicam. quia patrem
Prius ſe convenire non volt, neque conſpicari, quam id argentum,
Quod debetur pro illa, dinumeraverit. *Ep.* heu ædepol res turbulentas!
Th. Mitte me, ut eam nunc jam. *Ep.* hæccine ubi ſcibit ſenex? puppis
Pereunda eſt probe. *Th.* quid iſtuc ad me attinet, quo tu intereas modo? 70
Ep. Quia perire ſolus nolo, te cupio perire mecum,
Benevolens cum benevolente. *Th.* abi in malam rem maxumam a me
Cum iſtac conditione. *Ep.* i ſane, ſi quid feſtinas magis.
Th. Numquam hominem quemquam conveni, unde abierim lubentius. 74
Ep. Illic hinc abiit: ſolus es nunc. quo in loco hæc res ſit, vides, Epi-

Epidice: nisi quid tibi in tete auxilii est, absumtus es.
Tantæ in te impendent ruinæ: nisi suffulcis firmiter,
Non potes subsistere: itáque in te irruunt montes mali.
Neque,ego nũc quomodo me expeditum ex impedito faciã,
Consilium placet. ego miser perpuli meis dolis senem, 80
Ut censeret suam sese emere filiam. is suo filio
Fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens mandavit mihi.
Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi
Caussa. corium perdidi: nam ubi senex senserit
Sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum. 85
At enim tu præcave. nihil est istuc. plane hoc corruptum'st caput.
Nequam homo es, Epidice. quî *tibi* libido'st male loqui?
Quia tute te deseris. quid faciam? men'tu rogas?
Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua.
Quid? aliquid reperiundum est. sed ego cesso ire obviam
Adolescenti,ut, quid negotii sit,sciam? atque ipse illic est.
Tristis est. cum Chæribulo incedit æquali suo. 92
Huc concedam, orationem unde horum placide persequar.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Stratippocles, Chæribulus, Epidicus.

Rem tibi sum elocutus omnem, Chæribule, atque admodum
Meorum mærorum atque amorum summam edictavi tibi.
Ch. Præter ætatem & virtutem stultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia captivam, genere prognatam bono,
In præda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?
St. Qui invident, omnes inimicos mihi istoc facto repperi:
At pudicitiæ ejus numquam nec vim, nec vitium attuli.
Ch. Jam istoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.
St. Nihil agit, qui diffidentem verbis solatur suis. 9
Is est amicus, qui in re dubia, re juvat, ubi re est opus.

Ch. Quid tibi me vis facere? *St.* argenti dare quadraginta minas,
Quod Daniſtæ detur, unde ego illud ſumſi fœnore.
Ch. Si hercle haberem, non negarem. *St.* nam quid te igitur retulit
Beneficum eſſe oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?
Ch. Quin ædepol egomet clamore defatigor, differor. 15
St. Malim iſtiuſmodi mihi amicos furno merſos, quã foro.
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioſo velim.
Quem quidem ego hominem irrigatum plagis piſtori dabo,
Niſi hodie prius comparaſſit mihi quadraginta minas,
Quam argenti fuero elocutus ei poſtremam ſyllabam. 20
Ep. Salva res eſt: bene promittit: ſpero ſervabit item.
Sine meo ſumtu paratæ jam ſunt ſcapulis ſymbolæ.
Aggrediar hominem. advenientem peregre herum ſuum Stratippoclem
Salva impertit ſalute ſervos Epidicus. *St.* ubi is eſt? *Ep.* adeſt.
Salvom te gaudeo huc adveniſſe. *St.* tam tibi iſtuc credo, quam mihi. 25
Ep. Benéne uſque valuiſti? *St.* a morbo valui, ab animo æger fui.
Ep. Quod ad me attinuit, ego curavi:quod mandaſti mihi,
Impetratum eſt: emta ancilla'ſt, quod tute ad me litteras
Miſſiculabas. *St.* perdidiſti omnem operam. *Ep.* nam quî perdidi?
St. Quia meo neque cara eſt cordi, neque placet. *Ep.* quid retulit 30
Mihi tantopere te mandare, & mittere ad me epiſtolas?
St. Illam amabam olim, nunc jam alia cura impendet pectori.
Ep. Hercle miſerum eſt, ingratum eſſe hominem, id quod facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.
St. Deſipiebam mentis, cum illas ſcriptas mittebam tibi.
Ep. Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam? 36
Ut meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum?

St.

St. Quid iſtic verba facimus? huic homini opus eſt quadraginta minis
Celeriter calidis, Daniſtæ quas reſolvat, & cito.
Ep. Dic modo, unde auferre me vis? a quo trapezita peto? 40
Ch. Unde libet. nã ni ante Solẽ occaſum *hoc argentum eloces*,
Meam domum ne imbitas: tu te in piſtrinum *recta inferas*.
Ep. Facile tu iſtuc ſine periculo & cura, corde libero
Fabulare. novi ego noſtros: mihi dolet, quom ego vapulo.
St. Quid tu nunc? patierin' ut ego me interimam? *Ep.* ne feceris. 45
Ego iſtuc accedam periculum potius atque audaciam.
St. Nunc places; nunc ego te laudo. *Ep.* patiar ego iſtuc quod lubet.
St. Quid de illa fiet fidicina igitur? *Ep.* aliquã reperibitur:
Aliqua ope exſolvam, extricabor aliquâ. *St.* plenus conſilii es.
Novi ego te. *Ep.* eſt Euboicus miles locuples, multo auro potens, 50
Qui ubi tibi iſtam emtam eſſe ſcibit, atque hanc adductam alteram,
Continuo te orabit ultro, ut illam tranſmittas ſibi.
Sed ubi illa eſt, quam tu adduxiſti tecum? *St.* jam faxo hic erit.
Ch. Quid hic nunc agimus? *St.* eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem 54
Luculente habeamus. *Ep.* ite intro. ego de re argentaria
Jam ſenatum convocabo in corde conſiliarium,
Quoi potiſſimum indicatur bellum, unde argẽtum auferam.
Epidice, vide quid agas: ita res ſubito hæc objecta eſt tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia eſt. 59
At eumdem ſenem oppugnare certum eſt conſilium. i, i, abi
Intro, atque adoleſcenti dic jam noſtro herili filio,
Ne hic foras ambulet, neve uſquam veniat obviam ſeni.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Apœcides, Periphanes.

PLerique homines, quos cum nihil refert, pudet; ubi pudendum eſt,
Ibi eos deſerit pudor, cum uſus eſt ut pudeat. is adeo tu es. quid
Eſt quod pudendum ſiet, genere natam bono, pauperem domum
Ducere uxorem? præſertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc, quæ domi eſt, filiam prognatam. *Per.* revereor filium.
Ap. At pol ego te credidi uxorem, quam tu extuliſti, pudore exſequi: 6
Quojus quoties ſepulcrũ vides, ſacruficas illico Orco hoſtiis:
Neque adeo injuria, quia licitum eſt eam tibi vivendo vincere.
Per. Oh, Hercules ego fui, dum illa mecum fuit. neque ſexta ærumna
Acerbior Herculi, quam illa mihi eſt objecta. *Ap.* pulchra
Aedepol dos pecunia eſt. *Per.* quæ quidem pol non maritata eſt. 11

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Epidicus, Apœcides, Periphanes.

ST, ſt! tacete. habete animum bonum. liquido exeo foras
Auſpicio, avi ſiniſtra: acutum cultrum habeo, ſenis quî exenterem
Marſupium. ſed eccum ipſum ante ædis cõſpicor Apœcidæ.
Qualis volo, vetulos duo. jam ego me convortam in hirudinem, 4
Atq; eorum exſugebo ſanguinẽ, ſenati qui columen cluent.
Ap. Continuo ut maritus fiat. *Per.* laudo conſilium tuum.
Ap. Nam ego illum audivi in amorem hærere apud neſcio quam fidicinam. *Per.*

Per. Id ego excrucior. *Ep.* dî, hercle, omnes me adjuvant, augent, amant.
Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.
Age nunc jam orna te, Epidice, & palliolum in collum conjice; 10
Itáque assimulato, quasi per urbem totam hominem quæsiveris.
Age, si quid agis. Dii immortales! utinam conveniã domi
Periphanem! per omnem urbem quem sum defessus quærere:
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio, atque in foro,
Per myropolia, & lanienas, circumque argentarias. 15
Rogitando sum raucus factus, pæne in cursu concidi.
Per. Epidice. *Ep.* Epidicum quis est qui revocat? *Per.* ego sum Periphanes.
Ap. Et ego Apœcides sum. *Ep.* & ego quidem sum Epidicus. sed, here, optuma
Vos video ambo advenire opportunitate. *Per.* quid rei est?
Ep. Mane: sine respirem, quæso. *Per.* immo acquiesce. *Ep.* animo male est. 20
Recipiam anhelitum. *Ap.* clementer requiesce. *Ep.* animum advortite.
A legione omnes remissi sunt domum Thebis. *Ap.* *quis hoc*
Scit factum? *Ep.* ego ita esse factum dico. *Per.* scin' tu istuc? *Ep.* scio.
Per. Quî tu scis? *Ep.* quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, & jumenta ducunt. *Per.* nimis factum bene!
Ep. Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines,
Binos, ternos: alius quinque: fit concursus per vias.
Filios suos quisque visunt. *Per.* hercle rem gestam bene!
Ep. Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatæ occurrebant suis quæque amatoribus: 30
Eos captabant. id adeo, quî maxume animum advorterim:
Pleræque hæ sub vestimentis secum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illic video præstolarier:

Et

Et cum ea tibicinæ ibant quatuor. *Per.* quîcum, Epidice?
Ep. Cum illa, quam tuus gnatus annos multos deamat, deperit, 35
Ubi fidemque, remque, seque, teque properat perdere:
Ea præstolabatur illum apud portum. *Per.* viden' veneficam!
Ep. Sed vestita, aurata, ornata ut lepide! ut concinne! ut nove!
Per. Quid erat induta? an regillam induculam, an mendiculam, *an*
Impluviatam? ut istæ faciunt vestimentis nomina. 40
Ep. Utin' impluvium induta eat! *Per.* quid istuc est mirabile?
Quasi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.
At tributus cum imperatus est, negant pendi potesse:
Illis, quibus tributus major penditur, pendi potest. 44
Quid istæ, quæ vesti quotannis nomina inveniunt nova:
Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium,
Indusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Supparum, aut subminiam, ricam, basilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum. gerræ maxumæ!
Cani quoque etiam ademtum'st nomen. *Ep.* quî? *Per.* vocant Laconicum. 50
Hæc vocabula auctiones subigunt ut faciant viri.
Quin tu, ut occepisti, loquere. *Ep.* occepere aliæ mulieres
Duæ post me sic fabulari inter sese. ego abscessi solens
Paullum ab illis: dissimulabam me harum sermoni operam dare.
Nec satis exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen, 55
Quæ loquerentur. *Per.* id lubido est scire. *Ep.* ibi illarum altera
Dixit illi, quî cum ipsa ibat. *Per.* quid? *Ep.* tace ergo, ut audias.
Postquam illam sunt cōspicatæ, quam tuus gnatus deperit,
Quam facile & quam fortunate evenit illi, obsecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! Quisnam is est? inquit altera
Illi. ibi nominat Stratippoclem Periphanæ filium. *Per.* perii
Her-

Hercle! quid ego ex te audio? *Ep.* hoc quod actum. egomet post, ubi illas audivi loqui,
Cœpi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere, 63
Quasi retruderet hominum me vis invitum. *Per.* intellego.
Ep. Ibi illa interrogavit illam: Quî scis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatæ sunt tabellæ ad eam a Stratippocle, eum
Argentum sumsisse apud Thebas ab Danista fœnore:
Id paratum, & sese ob eam rem id ferre. *Per.* cedo, ego occidi!
Ep. Hæc sic ajebat: sic audivisse ab se, atque ab epistola.
Per. Quid ego faciam nunc? consilium a te expetesso, Apœcides. 70
Ap. Reperiamus aliquid calidi conducibilis consilii.
Nam ille quidem aut jam hic aderit, credo hercle, aut jam adest. *Ep.* si æquom siet
Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,
Quod laudetis, ut ego opinor, uterque. *Per.* ergo ubi est, Epidice?
Ep. Atque ad eam rem conducibile. *Ap.* quid istuc dubitas dicere? 75
Ep. Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Qui plus sapitis. *Ap.* eja vero, age dic. *Ep.* at deridebitis.
Ap. Non ædepol faciemus. *Ep.* immo, si placebit, utitor
Consilium: si non placebit, reperitote rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur: nisi ea, quæ tu vis, volo.
Per. Gratiam habeo: fac participes nos tuæ sapientiæ.
Ep. Continuo arbitretur uxor tuo gnato. atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quæ illum corrumpit tibi,
Ulciscare: atque ita curetur, usque ad mortem ut serviat.
Ap. Fieri oportet. *Per.* facere cupio quidvis, dum id fiat modo. *Ep.* hem! 85
Nunc occasio'st faciundi, priusquam in urbem advenerit,
Sicut cras hic aderit; hodie non venerit. *Per.* quî scis? *Ep.* scio.
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.
Per. Quin tu eloquere: quid faciemus? *Ep.* sic faciundum censeo.

Quasi

Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia, 90
Quasique ames vehementer tu illam. *Per.* quam ad rem istuc refert? *Ep.* rogas?
Ut enim præstines argento, priusquam veniat filius,
Atque ita eam te in libertatem dicas emere. *Per.* intellego.
Ep. Ubi erit emta, ut aliquo ex urbe amoveas: nisi quid tua
Secus sententia est. *Per.* immo docte. *Ep.* quid tu autem, Apœcides? 95
Ap. Quid ego jam? nisi te commentum nimis astute intellego.
Ep. Jam igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum, ne gravetur, quod velis. *Ap.* vive sapis: & placet.
Ep. Tum tute igitur calide, quidquid acturus, age.
Per. Rem, hercle, loquere. *Ep.* & repperi, hæc te quî abscedat suspicio. 100
Per. Sine me scire. *Ep.* scibis: audi. *Ap.* sapit hic pleno pectore.
Ep. Opus est homine, qui illo argentũ deferat pro fidicina.
Nam te illo non æque opus facto'st. *Per.* quid jam? *Ep.* ne te censeat
Filii caussa facere. *Per.* docte. *Ep.* quo illum ab illa prohibeas,
Ne qua ob eam suspicionem difficultas eveniat. 105
Per. Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem? *Ep.* hic erit optumus.
Hic poterit cavere recte, Jura qui & Leges tenet.
Ap. Epidice, habeas gratiam. *Ep.* sed ego istuc faciam sedulo.
Ego illum conveniam, atque adducam huc ad te, quoja'st fidicina,
Atque argentum ego cum hoc feram. *Per.* quanti emi potest minimo? *Ep.* illane? 110
Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas.
Verum, si plus dederis, referam: nihil in ea re captio est.
Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.
Per. Quî dum? *Ep.* quia enim mulierem illam alius adolescens deperit,

Auro

Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hostium,
Gloriosus. hic emet illam de te, & dabit aurum lubens.
Face modo: est lucrum hic tibi amplum. *Per.* deos quidem oro. *Ep.* impetras.
Ap. Quin tu is intro, atque huc argentum promis. ego visam ad forum:
Epidice, eo veni. *Ep.* ne abeas, priusquam ego ad te venero.
Ap. Usque opperiar. *Per.* sequere tu intro. *Ep.* i, numera: nihil ego te moror. 120

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Epidicus.

NUllum esse, opinor ego, agrum in agro Attico
Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes;
Quin ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, si senex resciverit, 5
Ne ulmos parasitos faciat, quæ usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apœcidi
Quam ostendam fidicinam aliquã conducticiam.
Atque id quoque habeo. mane me jussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum, 10
Dum rem divinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atque ei præmonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola advorsus senem.
Ibo intro, argentum accipiam ab damnoso sene.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Stratippocles, Charibulus.

EXspectando exedor miser, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eveniant. nimis diu maceror.
Sitne quid, necne sit, scire cupio. *Ch.* per illam tibi copiam, Co-

Copiam parare aliam licet : ſcivi equidem in principio
Illico nullam tibi eſſe in illo copiam. *St.* interii hercle ego.
Ch. Abſurde facis, qui angas te animi. *St.* ſi hercle ego illum ſemel prehendero, 6
Numquam irridere nos illum inultum ſinã ſervom hominẽ.
Quid illum ferre vis? qui, tibi quoi divitiæ domi maxumæ
Sunt, is nummum nullum habes, nec ſodali tuo in te copia 'ſt.
Ch. Si, hercle, habeam, pollicear lubens: verum aliquid, aliquâ, aliquo modo, 10
Alicũde, ab aliquî, aliqua tibi ſpes eſt fore mecum fortunã.
St. Væ tibi, muricide homo. *Ch.* quî tibi lubet mihi male loqui?
St. Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,
Quod nuſquam 'ſt: neque ego id immitto in aures meas. nec mihi
Plus adjumenti ades, quã ille qui numquam etiam natu 'ſt.

ACTUS TERTII SCENA II.

Epidicus, Stratippocles, Chæribulus.

FEciſti jam officium tu tuum: me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet eſſe. Hoc quidem jã periit:
Ni quid tibi hinc in ſpem referas. hoc oppido politum eſt.
Crede modo tu mihi. ſic ego ago, ſic egere noſtri.
Pro dî immortales, mihi hunc diem dediſtis luculentum!
Ut facilem, atque impetrabilem! ſed ego hinc migrare ceſſo,
Ut importem in coloniam hunc auſpicio commeatum?
Mihi ceſſo, cum ſto. ſed quid hoc? ante ædis duos ſodales,
Herum & Chæribulum conſpicor. quid hic agitis? accipe hoc ſis.
St. Quantum hic ineſt? *Ep.* quantum ſat eſt, & plus ſatis: ſuperſit. 10
Decem minis plus attuli, quam tu Daniſtæ debes.

Dum

Dum tibi ego placeam, atque obsequar, meum tergum flocciſacio.

St. Nam quid ita? *Ep.* quia ego tuum patrem faciam perenticidam.

St. Quid iſtuc eſt verbi? *Ep.* nihil moror vetera & vulgata verba,

Peratim ductare: at ego follitim ductitabo. 15

Nam leno omne argentum abſtulit pro fidicina:ego reſolvi:

Manibus his dinumeravi;pater ſuam natam quã eſſe credit.

Nunc iterum ut fallatur pater,tibique auxilium apparetur,

Inveni viam. ita ego ſuaſi ſeni,atq; hanc habui orationem,

Uti, *tu* quom redîſſes, ne tibi ejus copia eſſet. 20

St. Euge, euge! *Ep.*ea jam domi eſt pro illa. *St.* teneo. *Ep.* nunc auctorem

Dedit mihi ad hanc rem Apœcidem. is apud forum manet me:

Quaſi quoi emeret, caveat. *St.* haud male. *Ep.* jam ipſe cautor captu'ſt.

Ipſe in meo collo tuus pater cruminam collocavit.

Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias. 25

St. Uno perſuadebit modo, ſi illam,quæ adducta eſt mecũ,

Mihi ademſit Orcus. *Ep.* nunc ego hanc aſtutiam inſtitui.

Deveniam ad lenonem domum egomet ſolus. eum ego docebo,

Si qui ad eum adveniant,ut ſibi datum eſſe argentum dicat

Pro fidicina: argenti minas ſe habere quinquaginta. 30

Quippe ego qui nudiuſtertius meis manibus dinumeravi

Pro illa tua amica, quam pater ſuam filiam eſſe retur.

Ibi leno ſceleratum caput ſuum imprudens alligabit,

Quaſi pro illa argentum acceperit, quæ tecum adducta nunc eſt.

Ch. Vorſutior es quam rota figularis. *Ep.* jam ego parabo

Aliquam doloſam fidicinam, nummo conducta quæ ſit:

Quæ ſe emtam ſimulet, quæ ſenes duo docta ludificetur.

Eam ducet ſimul Apœcides ad tuum patrem. *St.*ut parate!

Ep. Eam permeditatam meis dolis, aſtutiiſque onuſtam

Mittam. ſed nimis longum loquor: diu me eſtis demorati.

Hæc

Hæc ſcitis jam, ut futura ſint. abeo. *St.* bene ambulato.

Ch. Nimis doctus ille eſt ad malefaciendum. *St.* me quidem certo 42

Servavit conſiliis ſuis. *Ch.* abeamus intro hinc ad me.

St. Atque aliquanto lubentius quam abs te ſum egreſſus intus.

Virtute atque auſpicio Epidici cum præda in caſtra redeo.

ACTUS TERTII SCENA III.

Periphanes, Apœcides, Servus.

NOn oris cauſſa modo homines æquom fuit
Sibi habere ſpeculum, ubi os contemplarent ſuum:
Sed, quî perſpicere poſſent cor, ſapientiæ,
Igitur perſpicere ut poſſint cordis copiam.
Ubi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea, 5
Vitam ut vixiſſent olim in adoleſcentia.
Vel quaſi egomet, qui dum filii cauſſa cœperam
Ego me excruciare animi, quaſi quid filius
Meus deliquiſſet med erga: aut quaſi non plurimum
Malefacta mea eſſent ſolida, in adoleſcentia. 10
Profecto deliramus interdum ſenes.
Fuit conducibile hoc quidem mea ſententia.
Sed meus ſodalis it cum præda Apœcides.
Venire ſalvom mercatorem gaudeo. 14
Quid fit? *Ap.* dii deæque te adjuvant. *Per.* omen placet.
Ap. Quin omini omnes ſuppetunt res proſperæ.
Sed tu hanc intro jubeas abduci. *Per.* heus! foras
Exite huc aliquis. duce iſtam intro mulierem.
Atque audin'? *Servo.* quid vis? *Per.* cave ſiris cum filia
Mea copulari hanc, neque conſpicere: jam tenes? 20
In ædiculam iſtanc ſeorſum concludi volo.
Divortunt mores virgini longe ac lupæ.
Ap. Docte & ſapienter dicis. non nimis poteſt
Pudicitiam quiſquam ſuæ ſervare filiæ.
Aedepol næ iſtam tempore gnato tuo 25

Sumus

Sumus præmercati. *Per.* quid jam? *Ap.* quia dixit mihi
Jamdudum se alius tuum vidisse hîc filium.
Per. Hanc ædepol rem apparabat. *Ap.* plane hercle hoc quidem est.
Næ tu habes servom graphicum, & quantivis pretii!
Non caru'st auro contra. ut ille fidicinam 30
Fecit nescire prorsus, se esse emtam tibi!
Ita ridibundam atque hilarem huc adduxit simul.
Per. Mirum, hoc quî potuit fieri! *Ap.* te pro filio
Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit. *Per.* recte institit. 35
Ap. Immo ipsus illi dixit, conductam esse eam
Quæ hic administraret ad rem divinam tibi.
Facturum hoc dixit, rem esse divinam tibi domi.
Ego illic me autem sic assimulabam quasi
Stolidum, cum bardum me faciebam. *Per.* immo ita decet.
Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei volo 41
Ire advocatus. *Per.* at quæso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo. *Ap.* continuo hic ero.
Per. Nihil homini amico est opportuno amicius.
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen. 45
Ego si allegassem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum, minusque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset. itáque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissumo.
Atque hæc stultitia 'st me illi vitio vortere, 50
Egomet quod factitavi in adolescentia:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum auris, quando occœperam.
Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicor,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit? 55

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Miles, Periphanes, Fidicina.

CAve præterbitas ullas ædis, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.

Hæc ſcitis jam, ut futura ſint. abeo. *St.* bene ambulato.
Ch. Nimis doctus ille eſt ad malefaciendum. *St.* me quidem certo 42
Servavit conſiliis ſuis. *Ch.* abeamus intro hinc ad me.
St. Atque aliquanto lubentius quam abs te ſum egreſſus intus.
Virtute atque auſpicio Epidici cum præda in caſtra redeo.

ACTUS TERTII SCENA III.

Periphanes, Apœcides, Servus.

NOn oris cauſſa modo homines æquom fuit
Sibi habere ſpeculum, ubi os contemplarent ſuum:
Sed, quî perſpicere poſſent cor, ſapientiæ,
Igitur perſpicere ut poſſint cordis copiam.
Ubi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea, 5
Vitam ut vixiſſent olim in adoleſcentia.
Vel quaſi egomet, qui dum filii cauſſa cœperam
Ego me excruciare animi, quaſi quid filius
Meus deliquiſſet med erga: aut quaſi non plurimum
Malefacta mea eſſent ſolida, in adoleſcentia. 10
Profecto deliramus interdum ſenes.
Fuit conducibile hoc quidem mea ſententia.
Sed meus ſodalis it cum præda Apœcides.
Venire ſalvom mercatorem gaudeo. 14
Quid fit? *Ap.* dii deæque te adjuvant. *Per.* omen placet.
Ap. Quin omini omnes ſuppetunt res proſperæ.
Sed tu hanc intro jubeas abduci. *Per.* heus! foras
Exite huc aliquis. duce iſtam intro mulierem.
Atque audin'? *Servo.* quid vis? *Per.* cave ſiris cum filia
Mea copulari hanc, neque conſpicere: jam tenes? 20
In ædiculam iſtanc ſeorſum concludi volo.
Divortunt mores virgini longe ac lupæ.
Ap. Docte & ſapienter dicis. non nimis poteſt
Pudicitiam quiſquam ſuæ ſervare filiæ.
Aedepol næ iſtam tempore gnato tuo 25

Sumus

Sumus præmercati. *Per.* quid jam? *Ap.* quia dixit mihi
Jamdudum se alius tuum vidisse hîc filium.
Per. Hanc ædepol rem apparabat. *Ap.* plane hercle hoc
 quidem est.
Næ tu habes servom graphicum, & quantivis pretii!
Non caru'st auro contra. ut ille fidicinam 30
Fecit nescire prorsus, se esse emtam tibi!
Ita ridibundam atque hilarem huc adduxit simul.
Per. Mirum, hoc quî potuit fieri! *Ap.* te pro filio
Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit. *Per.* recte institit. 35
Ap. Immo ipsus illi dixit, conductam esse eam
Quæ hic administraret ad rem divinam tibi.
Facturum hoc dixit, rem esse divinam tibi domi.
Ego illic me autem sic assimulabam quasi
Stolidum, cum bardum me faciebam. *Per.* immo ita decet.
Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei volo 41
Ire advocatus. *Per.* at quæso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo. *Ap.* continuo hic ero.
Per. Nihil homini amico est opportuno amicius.
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen. 45
Ego si allegassem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum, minusque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset. itáque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissumo.
Atque hæc stultitia 'st me illi vitio vortere, 50
Egomet quod factitavi in adolescentia:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum auris, quando occœperam.
Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicor,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit? 55

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Miles, Periphanes, Fidicina.

CAve præterbitas ullas ædis, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.

Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.
Per. Adolescens, si istunc hominem, quem tu quæritas,
Tibi commonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam? 5
Mil. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortalis deceat agere gratias.
Per. Non reppereristi, adolescens, tranquillum locum,
Ubi tuas virtutes explices, ut postulas.
Nam strenuiori deterior si prædicat 10
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidæ.
Sed istum quem quæris Periphanem Platenium,
Ego sum, si quid vis. *Mil.* nempe quem in adolescentia
Memorant apud reges, armis, arte duellica
Divitias magnas indeptum? *Per.* immo si audias 15
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.
Mil. Pol ego magis unum quæro, meas quoi prædicem,
Quam illum qui memoret suas mihi. *Per.* hic non est locus.
Quin tu alium quæras, quoi centones farcias.
Mil. Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intellegas. 20
Meam amicam audivi te esse mercatum. *Per.* atate!
Nunc demum scio ego hunc, qui sit; quem dudum Epidicus
Mihi prædicavit militem. adolescens, ita'st
Ut dicis: emi. *Mil.* volo te verbis pauculis,
Si tibi molestum non est. *Per.* non ædepol scio. 25
Molestum non est, nisi dicis quid velis.
Mil. Mihi illam ut tramittas: argentum accipias.
Per. Habeas. *Mil.* nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,
Mihi concubina quæ sit. *Per.* te absolvam brevi: 30
Argenti quinquaginta mihi illa emta est minis.
Si sexaginta mihi denumerantur minæ,
Tuas possidebit mulier faxo ferias:
Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.
Mil. Estne emta mihi hæc? *Per.* istis legibus habeas licet.
Mil. Conciliavisti pulchre. *Per.* heus, foras educite 39
Quam introduxistis fidicinam. atque etiam fides,

Ei

Ei quæ accessere, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc sis. *Mil.* quæ intemperiæ te tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin tu fidicinam 40
Produci intus jubes. *Per.* hæc ergo est fidicina.
Hic alia nulla'st. *Mil.* non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?
Per. Hæc, inquam, est. *Mil.* non hæc, inquam, est: non novisse me
Meam rere amicam posse? *Per.* hanc, inquam, filius 45
Meus deperibat fidicinam. *Mil.* hæc non est ea.
Per. Quid? non est? *Mil.* non est. *Per.* unde hæc igitur gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. *Mil.* stulte datum
Reor, atque peccatum largiter. *Per.* immo hæc ea 'st,
Nam servom misi, qui sectari solet meum 50
Gnatum. ipse hanc emit fidicinam. *Mil.* hem! istic homo
Articulatim te concidit, senex, tuus
Servos. *Per.* quid concidit? *Mil.* *nibil*: sic suspicio'st.
Nam pro fidicina hæc supposita est tibi.
Senex, tibi os est sublitum plane & probe. 55
Per. Ego illam requiram jam, ubi ubi est. bellator, vale.
Euge! frugi, Epidice, frugi es! pugnâsti. homo es,
Qui me emunxisti mucidum, minimi pretî.
Mercatus te hodie est de lenone Apœcides?
Ehodum! *Fid.* ego istunc hominem numquam audivi ante hunc diem, 60
Neque me quidem emere quisquam ulla pecunia
Potuit: plus jam sum libera quinquennium.
Per. Quid tibi negotii est meæ domi igitur? *Fid.* audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem divinam faceret. *Per.* fateor me omnium 65
Hominum esse Athenis Atticis minimi pretî.
Sed tu novistin' fidicinam Acropolistidem?
Fid. Tam facile, quam me. *Per.* ubi habitat? *Fid.* postquam libera'st, ubi
Habitet dum, incerto scio. *Per.* eho! ain'? quis eam liberaverit,

Volo ſcire, ſi ſcis. *Fid.* id quod audivi, audies. 70
Stratippoclem audivi Periphani filium
Abſentem curaviſſe, ut fieret libera.
Per. Perii hercle, ſi iſtæc vera ſunt. planiſſume
Meum exenteravit Epidicus marſupium.
Fid. Hæc ſic audivi: numquid me vis ceterum? 75
Per. Malo cruciatu ut pereas, atque abeas cito.
Fid. Fides non reddis? *Per.* neque fides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, ſi te dii amant. *Fid.* abiero.
Flagitio cum majore poſt reddes tamen.
Per. Quid nunc? qui in tantis poſitus ſum ſententiis, 80
Eumne ego ſinam impune? immo etiamſi alterum
Tantum perdundum eſt, perdam potius, quam ſinam
Me impune irriſum eſſe habitum, depeculatum eis.
Sic *mihi* data eſſe verba præſenti palam!
Atque me minoris facio præ illo, qui omnium 85
Legum atque jurium fictor, conditor cluet.
Is etiam ſeſe ſapere memorat; malleum
Sapientiorem * * * manubrio.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Philippa, Periphanes.

SI quid eſt homini miſeriarum, quod miſereſcat, miſer ex animo eſt.
Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quæ meum
Pectus pulſant ſimul: multiplex ærumna me exercitam habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi, neque ubi meas collocē ſpes,
Habeo uſquam munitum locum. ita gnata mea hoſtium eſt potita: 5
Neque ea nunc ubi ſit neſcio. *Per.* quis illæc eſt mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quæ ipſa ſe miſeratur? *Ph.* in his dictus eſt

Lo-

Locis habitare mihi Periphanes. *Per.* me nominat hæc: credo ego,
Illi hoſpitio uſus invenit. *Ph.* pervelim mercedem dare,
Qui monſtret eum mihi hominem, aut ubi habitet. *Per.* noſcito ego hanc. 10
Nam videor, neſcio ubi, me vidiſſe prius. eſtne ea, an non
Eſt, quam animus retur meus? *Ph.* dî boni! viſitavi antidhac.
Per. Certe ea eſt, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
Ph. Plane hic ille eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit. *Per.* quæ meo compreſſu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo. *Ph.* quid ſi adeam? *Per.* haud ſcio, an congrediar, ſi hæc ea eſt. 16
Ph. Sin eſt is homo, ſicut anni multi me dubiam dant. *Per.* longa
Dies meum incertat animum. ſin ea eſt quam incerto autumo, hanc
Congrediar aſtu. *Ph.* muliebris adhibenda mihi malitia nunc eſt.
Per. Compellabo. *Ph.* orationis aciem contra conferam. 20
Per. Salva ſis! *Ph.* ſalutem accipio mihi & meis. *Per.* quid ceterum?
Ph. Salvos ſis: quod credidiſti, reddo. *Per.* haud accuſo fidem.
Novin' ego te? *Ph.* ſi ego te novi, animum inducam, uti noveris.
Per. Ubi te viſitavi? *Ph.* inique injuriu's. *Per.* quid jam? *Ph.* quia 24
Tuæ memoriæ interpretari me æquom cenſes. *Per.* commode
Fabulata es. *Ph.* mira memoras. *Per.* hem! iſtuc rectius.
Meminiſtin'? *Ph.* memini id. *Per.* in Epidauro. *Ph.* ah! guttula
Pectus ardens mihi aſperſiſti. *Per.* virgini pauperculæ,
Tuæque matri me levare paupertatem. *Ph.* tun' is es, 29
Qui per voluptatem tuam, in me ærumnam obſeviſti gravẽ?
Per. Ego ſum. ſalve. *Ph.* ſalva ſum, quia te eſſe ſalvom ſentio.

Volo scire, si scis. *Fid.* id quod audivi, audies. 70
Stratippoclem audivi Periphani filium
Absentem curavisse, ut fieret libera.
Per. Perii hercle, si istæc vera sunt. planissume
Meum exenteravit Epidicus marsupium.
Fid. Hæc sic audivi: numquid me vis ceterum? 75
Per. Malo cruciatu ut pereas, atque abeas cito.
Fid. Fides non reddis? *Per.* neque fides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, si te dii amant. *Fid.* abiero.
Flagitio cum majore post reddes tamen.
Per. Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis, 80
Eumne ego sinam impune? immo etiamsi alterum
Tantum perdundum est, perdam potius, quam sinam
Me impune irrisum esse habitum, depeculatum eis.
Sic *mihi* data esse verba præsenti palam!
Atque me minoris facio præ illo, qui omnium 85
Legum atque jurium fictor, conditor cluet.
Is etiam sese sapere memorat; malleum
Sapientiorem * * * manubrio.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Philippa, Periphanes.

SI quid est homini miseriarum, quod miserescat, miser ex animo est.
Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quæ meum
Pectus pulsant simul: multiplex ærumna me exercitam habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi, neque ubi meas collocē spes,
Habeo usquam munitum locum. ita gnata mea hostium est potita: 5
Neque ea nunc ubi sit nescio. *Per.* quis illæc est mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quæ ipsa se miseratur? *Ph.* in his dictus est

Lo-

Locis habitare mihi Periphanes. *Per.* me nominat hæc: credo ego,
Illi hoſpitio uſus invenit. *Ph.* pervelim mercedem dare,
Qui monſtret eum mihi hominem, aut ubi habitet. *Per.* noſcito ego hanc. 10
Nam videor, neſcio ubi, me vidiſſe prius. eſtne ea, an non
Eſt, quam animus retur meus? *Ph.* dî boni! viſitavi antidhac.
Per. Certe ea eſt, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
Ph. Plane hic ille eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit. *Per.* quæ meo compreſſu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo. *Ph.* quid ſi adeam? *Per.* haud ſcio, an congrediar, ſi hæc ea eſt. 16
Ph. Sin eſt is homo, ſicut anni multi me dubiam dant. *Per.* longa
Dies meum incertat animum. ſin ea eſt quam incerto autumo, hanc
Congrediar aſtu. *Ph.* muliebris adhibenda mihi malitia nunc eſt.
Per. Compellabo. *Ph.* orationis aciem contra conferam. 20
Per. Salva ſis! *Ph.* ſalutem accipio mihi & meis. *Per.* quid ceterum?
Ph. Salvos ſis: quod credidiſti, reddo. *Per.* haud accuſo fidem.
Novin' ego te? *Ph.* ſi ego te novi, animum inducam, uti noveris.
Per. Ubi te viſitavi? *Ph.* inique injuriu's. *Per.* quid jam? *Ph.* quia 24
Tuæ memoriæ interpretari me æquom cenſes. *Per.* commode
Fabulata es. *Ph.* mira memoras. *Per.* hem! iſtuc rectius.
Meminiſtin'? *Ph.* memini id. *Per.* in Epidauro. *Ph.* ah! guttula
Pectus ardens mihi aſperſiſti. *Per.* virgini pauperculæ,
Tuæque matri me levare paupertatem. *Ph.* tun' is es, 29
Qui per voluptatem tuam, in me ærumnam obſeviſti gravẽ?
Per. Ego ſum. ſalve. *Ph.* ſalva ſum, quia te eſſe ſalvom ſentio.

Per. Cedo manum. *Ph.* accipe. ærumnosam & miseriarum compotem
Mulierem retines. *Per.* quid est, quod voltus te turbat tuus?
Ph. Filiam, quam ex te suscepi. *Per.* quid eam? *Ph.* eductam perdidi.
Hostium est potita. *Per.* habe animum lenem, & tranquillum face: 35
Domi meæ eccam salvam & sanam. nam postquam audivi illico
Ex meo servo, illam esse captivam, continuo argẽtum dedi
Ut emeretur. ille eam rem adeo sobrie & frugaliter
Accuravit, ut alias res est impense improbus.
Ph. Fac videam, si me vis *vivere*. *Per.* eho Canthara! statim jube
Acropolistidem prodire filiam ante ædis meam,
Ut suam videat matrem. *Ph.* remigrat animus nunc demum mihi. 42

ACTUS QUARTI SCENA II.

Fidicina, Periphanes, Philippa.

QUid est, pater, quod me excivisti ante ædis? *Per.* ut matrem tuam
Videas, adeas, advenienti des salutem atque osculum.
Fid. Quam meam matrem? *Per.* quæ exanimata exsequitur aspectum tuum.
Ph. Quis istæc est, quam tu osculum mihi ferre jubes? *Per.* tua filia.
Ph. Hæccine? *Per.* hæc. *Ph.* egone osculum huic dem? *Per.* cur non, quæ ex te nata sit? 5
Ph. Tu homo insanis. *Per.* egone? *Ph.* tute. *Per.* cur? *Ph.* quia ego hanc, quæ siet,
Neque scio, neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.
Per. Scio, quid erres, quia vestitum atque ornatum immutabilem
Habet hæc. *Ph.* aliter catuli longe olent, aliter sues. nego

Eam

Eam *me* noviſſe, quæ ſit. *Per.* pro deûm atque hominum fidem! 10
Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi,
Atque argentum egurgitem domo prorſum. quid tu, quæ patrem
Tuum vocas me, atq; oſculare? quid ſtas ſtupida? quid taces?
Fid. Quid loquar vis? *Per.* hæc negat ſe tuam eſſe matrem. *Fid.* ne fuat,
Si non volt. equidem hac invita tamen ero matris filia.
Non me iſtanc cogere æquom eſt meam eſſe matrem, ſi ne volt. 16
Per. Cur me igitur patrem vocabas? *Fid.* tua iſtæc culpa eſt, non mea.
Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me appelles filiam?
Hanc quoque etiam, ſi me appellet filiam, matrem vocem.
Negat hæc, filiam me ſuam eſſe, nō ergo hæc mater mea eſt.
Poſtremo hæc mea culpa non eſt: quæ didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magiſter fuit. *Per.* perii, plauſtrum perculi.
Fid. Numquid ibi ego peccavi? *Per.* ſi hercle te umquam *audivero* patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, *peſſuma*. *Fid.* non voco. 24
Ubi voles pater eſſe, ibi eſto: ubi noles, ne fueris pater.
Ph. Quid? ob eam rem hanc emiſti, quia tuam gnatam ratus? quibus
De ſignis agnoſcebas? *Per.* nullis. *Ph.* quare filiam
Credidiſti noſtram? *Per.* ſervos Epidicus dixit mihi.
Ph. Quid ſi ſervo aliter viſum eſt? non poteras noviſſe, obſecro?
Per. Quid ego? qui illam, ut primum vidi, numquam vidi poſtea? 30
Ph. Perii miſera! *Per.* ne fle, mulier: intro abi, habeto animum bonum.
Ego illam reperiam. *Ph.* hinc Athenis civis eam emit Atticus:
Adoleſcentem equidem dicebant emiſſe. *Per.* inveniā, tace:

Abi modo intro ; atque hanc afferva Circam,Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quærendo dabo : 35
Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc,ut fiat,diem.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Stratippocles, Epidicus, Danista, Virgo.

MAle morigerus mihi est Danista, qui de me argentum non petit,
Neque illam adducit, quæ emta ex præda est. sed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc est, quod illi caperat frons severitudine?
Ep. Si undecim deos præter sese secum adducat Juppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum. 5
Periphanem emere lora vidi. aderat ibi una Apœcides.
Nunc homines me quæritare credo. senserunt: sciunt
Sibi data esse verba. *St.* quid agis, mea commoditas? *Ep.* quod miser.
St. Quid est tibi? *Ep.* quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priusquam pereo. nam per urbem duo defloccati senes 10
Quæritant me, in manibus gestant copulas secuncias.
St. Habe bonum animum. *Ep.* quippe ego, quoi libertas in mundo sita'st?
St. Ego te servabo. *Ep.* ædepol me illi melius, si nacti fuant.
Sed quis est hæc muliercula,& illic gravastellus qui venit?
St. Hic est Danista: hæc illa est autem,quam emi ex præda. *Ep.* hæccine'st? 15
St. Hæc. estne, ut tibi dixi? aspecta. *Ep.* hæc? *St.* contempla, Epidice.
Usq; ab unguiculo ad capillum summum est festivissuma.
Estne? considera! *vide!* signum pictum pulchre videris.
Ep. Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas: 19
Quem Apelles atq; Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.

St.

St. Dii immortales! otiose ïsse admiror. pedibus pulmoneis 21
Qui perhibetur, prius venisset, quam tu advenisti mihi.
Dan. Hæc ædepol remorata med est. *St.* siquidem istius gratia
Es remoratus, quod ista voluit, nimium advenisti cito.
Dan. Age, age, absolve me, atque argentum numera, ne comites morer. 25
St. Pernumeratum est. *Dan.* tene cruminam: huc inde. *St.* sapienter venis.
Opperire, dum effero ad te argentum. *Dan.* matura. *St.* domi est.
Ep. Satin' ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?
E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri satam,
Videon' ego Telestidem te, Periphani filiam? 30
Virg. Quis tu homo es, qui meûm parentum nomen memoras, & meum?
Ep. Non me novisti? *Virg.* quod quidem nunc veniat in mentem mihi.
Ep. Non meministi me auream ad te afferre natali die
Lunulam; atque anellum aureolum in digitum? *Virg.* memini, mi homo.
Tune is es? *Ep.* ego sum, & istic frater tuus est, alia matre, uno patre. 35
Virg. Quid, pater meus? vivu'st? *Ep.* animo liquido & tranquillo es, tace.
Virg. Dii me ex perdita servatam cupiunt, si vera antumas.
Ep. Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler.
St. Accipe argentum hoc, Danista. hic sunt quadraginta minæ.
Si quid erit dubium, immutabo. *Dan.* benefecisti! bene vale. 40
St. Nunc enim tu mea es. *Virg.* soror quidem ædepol, ut tu æque scias.
Salve, frater! *St.* sanan' hæc est? *Ep.* sana, si appellat suum.
St. Quid? ego modo huic frater factus, dum intro eo atque exeo?

Ep.

Ep. Quod boni est, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.
St. Perdidisti, & reperisti me, soror. *Ep.* stultus tace! 45
Tibi quidē, quod ames, domi præsto'st fidicina, opera mea:
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.
St. Epidice, fateor. *Ep.* abi intro, ac jube huic aquam calefieri.
Cetera hæc posterius faxo scibis, ubi erit otium.
St. Sequere hac me, mea soror. *Ep.* ego ad vos Thesprionem jussero 50
Huc transire. sed memento, si quid sæviunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre. *St.* facile istuc erit.
Ep. Thesprio, exi istac per hortum, affer domum auxilium mihi.
Magna res est. minoris multo facio, quam dudum, senes.
Remeabo intro, ut accurentur advenientes hospites. 55
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego scio, Stratippoclem.
Non fugio. domi adesse certum'st. neque ille haud objiciet mihi
Pedibus sese provocatum. abeo intro. nimis longum loquor.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Periphanes, Apœcides, Epidicus.

SAtin' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet? *Ap.* immo ædepol tu quidem miserum me habes miseris modis.
Per. Tace sis modo. sine me hominem apisci. *Ap.* dico ego tibi jam, ut scias.
Alium tibi te comitem melius quære: ita, dum te sequor,
Lassitudine invaserunt misero in genua flemina. 5
Per. Quot illic hodie me exemplis ludificatu'st, atque te?
Ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias!
Ap. Apage illum a me. nam ille quidem Vulcani irati est filius:
Quaqua tangit, omne amburit: si prope astes, æstu calefacit.

Ep.

Ep. Duodecim deis plus quam in cælo est deorum immortalium, 10

Mihi nunc auxilio adjutores sunt, & mecum militant.

Quidquid ego malefeci, auxilia mihi & suppetiæ sunt domi.

Apolactizo inimicos omnes. *Per.* ubi illum quæram gentium?

Ap. Dum sine me quæras, quæras mea caussa vel medio in mari.

Ep. Quid me quæris? quid laboras? quid hunc sollicitas? ecce me. 15

Num te fugi? num ab domo absum? nū oculis concessi tuis?

Nec tibi supplico. vincire vis? hem! ostendo manus.

Tu habes lora: ego te emere vidi. quid nunc cessas? colliga.

Per. Ilicet! vadimonium ultro mihi hic facit! *Ep.* quin colligas?

Per. Aedepol mancipium scelestum! *Ep.* te profecto, Apœcides, 20

Nihil moror mihi *precatorem*. *Ap.* facile exoras, Epidice.

Ep. Eho! quid agis? *Per.* tuon' arbitratu? *Ep.* meo hercle vero, atque haud tuo,

Colligandæ hæ sunt tibi hodie. *Per.* at non lubet. *Ep.* non colligo!

Per. At mihi magis lubet solutum te rogitare. *Ep.* at nihil scies.

Ap. Tragulam in te injicere adornat. nescio, quam fabricam facit. 25

Ep. Tibi moram facis, cum ego solutus asto. alliga, inquam, colliga.

Per. At mihi magis lubet solutum te rogitare. *Ep.* at nihil scies.

Per. Quid ago? *Ap.* quid agas? mos geratur. *Ep.* frugi es tu homo, Apœcides.

Per. Cedo manus igitur. *Ep.* morantur nihil. atque arcte colliga.

Nihil vero obnoxiose. *Per.* facto opere arbitraminor. 30

Ep. Bene hoc habet! age nunc jam ex me exquire. rogita quod libet.

Per.

Per. Qua fiducia ausus primum, quæ emta est nudius tertius, 32
Filiam meam dicere esse? *Ep.* libuit: ea fiducia.
Per. Ain' tu, lubuit? *Ep.* ajo: vel da pignus,ni ea sit filia.
Per. Quam negat novisse mater?*Ep.* ni ergo matris filia est,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da.
Per. enim istæc captio'st, 36
Sed quis ea est mulier? *Ep.* tui gnati amica, ut omnem *rem* scias.
Per. Dedin' tibi minas triginta ob filiam? *Ep.* fateor datas
Et eo argento illam me emisse amicam filii fidicinam,
Pro tua filia. istis *adeo* te tetigi triginta minis. 40
Per. Quomodo me ludificisti de illa conducticia
Fidicina? *Ep.* factum hercle vero, & recte factum judico.
Per. Quid postremo argento factum est, quod dedi? *Ep.* dicam tibi.
Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Stratippocli.
Per. Cur dare ausus? *Ep.* quia mihi libitum est. *Per.* quæ hæc, malum, ferocia est! 45
Ep. Etiam inclamitor quasi servos? *Per.* cum tu es liber, gaudeo.
Ep. Merui, ut fierem. *Per.* tu meruisti? *Ep.* vise intro: ego faxo scies
Hoc ita esse. *Per.* quid est negotii? *Ep.* jam ipsa res dicet tibi.
Abi modo intro. *Per.* hei! non illuc temere'st! asserva istunc, Apœcides.
Ap. Quid illuc, Epidice, est negotii? *Ep.* maxima hercle injuria 50
Vinctus asto, quojus hæc hodie opera inventa est filia.
Ap. Ain' tu te illius invenisse filiam? *Ep.* inveni, & domi est.
Sed ut acerbum est,pro benefactis cum mali messem metas!
Ap. Quemne hodie per urbem uterque sumus defessi quærere?
Ep. Ego sum defessus reperire, vos defessi quærere. 55

Per.

Per. Quid istic oratis opere tanto? meruisse intellego, 56
Ut liceat merito hujus facere. cedo tu, ut exsolvam, manus.
Ep. Ne attigas. *Per.* ostende vero. *Ep.* nolo. *Per.* non
æquom facis.
Ep. Numquam, hercle, hodie, nisi supplicium mihi das,
me solvi sinam.
Per. Optumum atque æquissumum oras. soccos, tunicam,
pallium 60
Tibi dabo. *Ep.* quid deinde porro? *Per.* libertatem.
Ep. at postea?
Novo liberto opus est, quod pappet. *Per.* dabitur. præbe-
bo cibum.
Ep. Numquam, hercle, hodie, nisi me orassis, solves.
Per. oro te, Epidice,
Mihi ut ignoscas, si quid imprudens culpa peccavi mea.
At ob eam rem liber esto. *Ep.* invitus do hanc veniam tibi,
Nisi necessitate cogar. solve sane, si lubet. 66

GREX.

HIc is homo est qui libertatem malitia invenit sua.
Plaudite, valete: lumbos surgite atque extollite.

FINIS EPIDICI.

M. A C.

M. ACCII PLAUTI
BACCHIDES.

Dramatis Personæ.

PISTOCLERUS, *adolesc.*
LYDUS, *pædagogus.*
BACCHIDES, *meretrices.*
CHRYSALUS, *servos.*
NICOBULUS, *senex.*
MNESILOCHUS, *adolesc.*
PARASITUS.
MILITIS *puer.*
PHILOXENUS, *senex.*
CLEOMACHUS, *miles.*
GREX.

ARGUMENTUM.

Bacchidis amore furit Mnesilochus.
Aurum ut redimat, Præsumia fertur Ephesum.
Cretam Bacchis navigat, atque alteram
Convenit Bacchidem: inde Athenas redit:
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum litteras,
Illam conquirat. redit: turbas movet,
Dum putat amari suam. ut mutent geminas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

SUPPOSITA.

Argumentum præcedens, Prologus, & Scenæ principis initium, est ex editione Coloniensi *Giberti Longolii*, Ultrajectini. Fabulatur *Lascaris*, Grammaticus ille Græcus, in epistola ad Bembum, se Messanæ in Sicilia ista invenisse. Sunt etiam, qui a *Francisco Petrarcha* conficta opinentur. Etiam in *Basiliensi* Editione leguntur.

Silenus Prologus.

Mirum hodie'st, ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepunt, tussiunt, rhonchos cient,

Con-

Consulcant frontem, & ore contrepario
Frequenter fremunt atque male mussitant.
Vix in juventa locum obtineant 5
Aut glabri histriones, aut pervolsi ludii.
Quid veternosus prodit internuntius
Senex, qui dorso fertur asinario?
Attendite, quæso, atque animum advortite,
Dum nomen hujus eloquor statariæ. 10
Aequom est vos deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier,
Qui non ut clament, sed ut spectent, veniunt.
Aureis date otiosas; at non in manum.
Has volo volans vox vacuas feriat. 15
Quid veremini, ictus an sint minus noxii,
Qui repetunt laxa, aut hiulca obstruunt?
Estis benigni, merito vos amant cælites.
Factu'st silentium, tacent pueri.
Novam ad rem jam novom spectate nuntium. 20
Qui sim, cur ad vos veniam, paucis eloquar:
Simul hujus nomen proferam Comœdiæ.
Ecce fabor jam vobis, quod expetitis,
Proinde vos mihi facite audientiam.
Naturæ deus sum, Bromii altor maxumi, 25
Femineo qui peperit rem exercitu.
Quidquid hujusce gentes ferunt inclytæ,
Nonnihil nostro gesta sunt consilio.
Numquam quod mihi placet, illi displicet.
Aequom 'st, si pater obsequitur patri. 30
Asbidam Ionii me vocitant greges,
Quod vectutio senex vehar asinario.
Qui sim, tenetis. si tenetis, finite,
Ut nomen hujus eloquar statariæ,
Simul sciatis ad vos cur venerim. 35
Philemon Græcam olim dedit fabulam,
Hanc qui Græcissant, Evantides nuncupant.
Plotus, qui Latinissat, vocat Bacchides.
Quare non est mirum, si huc advenerim.

Bac-

Bacchus baccbanteis Bacchas mittit Bacchides : 40
Ego ad vos porto . quid ? dixi mendacium ?
Non decet mentiri deum . at vera fabulor :
Non ego eas porto . verum salsus asinus
Via defessus , tres , si rite memorem ,
Fert : unum videtis . oro , quid feram , specite ; 45
Duas sorores debacchanteis Samias ,
Meretrices lepidas , uno prognatas tempore ,
Iisdem parentibus , fœtu gemellitico ,
Non minus simileis , quam lacti lac , si conferas ,
Aut aquam aquæ : dimidiatas imputes , 50
Has si videres , ita confundas oculos ,
Utra ut sit , non queas internoscere .
Quod restat , expetitis . jam date silentium ;
Hujus argumentum eloquar Comœdiæ .
Samos quæ terra sit , nota est omnibus . 55
Nam maria , terras , monteis , atque insulas
Vostræ legiones reddidere pervias .
Hâc Pyrgoteli Sostrata Pyrocle viro
Uno edidit gnatas nisu geminas .
Placuitque initiatis Trieteride , 60
Quas ederent , Bacchi vocitare nomine .
Parentes , ut fit crebro , fata occupant .
Alteram miles secum in Cretam vexerat ,
Altera geminas adnatat Cecropias .
Hanc , ut Nicoboli inspicit Mnesilochus , 65
Amare occipit , itat ad eam frequentius .
Interea juvenem pater mittit Ephesum ,
Ut inde referat aurum quod posuerat
Ipse jampridem apud Archidemidem ,
Veterem amicum , senem Phœnicarium . 70
Is quom biennio desidéret Ephesi ,
Bacchidem abiisse , durum accepit nuntium :
Nam nautæ noti navigasse nuntiant .
Ut fugitivam cura & corde quæreret ,
Ad Philoxenis Pistoclerum filium 75
Sodalem unicum sulcat epistolium .

Dum

Dum Pistoclerus amico impartit operam,
Athenas dudum quæ redierant geminæ,
Conquisitorem in amorem conciunt.
Altera Pistoclerum ad sese allicit: 80
Altera venienti desidet Mnesilocho.
Geminæ Bacchæ duos Bacchanteis pullulos
Quid mirum si ad sese traxerint blandulæ?
Facetæ, pulcræ incurvos libitinarios,
Veterrumos senes illorum traherent patres. 85
Sed eccum Pistoclerum, qui ad Bacchides
Nuper inventas redit, & secum insolens
Novos amoris dispuit igniculos.
Nunc prodeo, audite.

ACTUS PRIMUS.

Pistoclerus, Lydus.

D*I immortales, ut sentio, quod sentio! quid? nescio.*
Stans fugio. nullus est ignis, & totus ardeo.
Quid id, nisi navim? novom profecto malum
Video & sentio, potisne est terra, ut terat hominem
Atque prosternat? hodie nil præter terram & Baccham tetigi:
Si Baccha est hæc, non nutrit Baccha, verum jugulat.
E terra quoque obrepere olim dixerunt homines,
Qui dum nôrant, quom esse cuperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terra, an Baccha fecimus naufragium?
Lyd. *Amat hic quem video, nimirum si id est, quod emissicius*
Fora, templa, theatra, porticus, omneis fornices,
Lustra, & lustraleis cellulas quæsierit sedulo.
Pist. *Naufragus sum, fateor. Bacchus, haud Neptunus, celocem*
Hanc impellit, agit, quassat, immo frangit, distrahit.
Lyd. *Bacchis hinc procellam concitat. actu'st. perdidimus remigium.*
Pist. *Referam me ad scopulum, ut istic cum ætate rem perduam.*
Instabilis est sors rerum. pro lubidine fata agunt homines.
Ego dum amico Mnesilocho operam impertio,

Illi amicam repperi, ubi pereat cum re assiduo.
Et mihi, meaeque aetati, reique meae peperi infortunium. 20
Si volt Cupido, adolescens sum. aetati licet plusculum
Jacturae facere: melius, ut id nunc fiat, quam senio.
Sapientum profecto'st illud dictum, quod Lydus increpat:
*Si Astartan * on Bromium, deosque voluptarios*
Contemsit juvenis, is aut insanibit, aut amabit senex. 25
Referam me ad scopulum ex naufragio. pater leget fragimina.
Sequere me, Lyde. video sorores geminas, Bacchanal meum.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Bacchides, Pistoclerus.

QUid si hoc potis est, ut taceas, ego loquar? *Bacch.* lepide: licet.
Bacch. Ubi me fugiet memoria, ibi tu facito, ut subvenias, soror.
Bacch. Pol magis metuo, mihi in monẽdo ne defuerit oratio.
Bacch. Pol ego quoque metuo, lusciniolae ne defuerit cantio.
Sequere hac. *Pist.* quid agunt duae germanae meretrices cognomines? 5
Quid in concilio consuluistis? *Bacch.* bene. *Pist.* pol haud meretricium est.
Bacch. Miserius nihil est quam mulier. *Pist.* quid esse dicis dignius?
Bacch. Haec ita me orat, sibi qui caveat, aliquem ut hominem reperiam,
Ab istoc Milite: ut, ubi emeritum sibi sit, se ut revehat domum.
Id, amabo te, huic caveas. *Pist.* quid istic caveam? 10 *Bacch.* ut revehatur domum,
Ubi ei dediderit operas: ne hãc ille habeat pro ancilla sibi.
Nam haec si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.
Pist. Ubi nunc is homo est? *Bacch.* jam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius

Po-

Poteris agere: atque is dum veniat, ſedens ibi opperibere.
Eâdem biberis; eâdem dedero tibi, ubi biberis, ſavium.
Piſt. *Viſcus* merus veſtra eſt blanditia. *Bacch.* quid jam?
Piſt. quia enim intellego, 16
Duæ unum expetitis palumbem. perii, arũdo alas verberat.
Non ego iſtuc facinus mihi, mulier, conducibile eſſe arbitror.
Bacch. Quî, amabo? *Piſt.* quia, Bacchis, Bacchas metuo & Bacchanal tuum.
Bacch. Quid eſt, quod metuis? ne tibi lectus malitiam apud me ſuadeat? 20
Piſt. Magis illectum tuum quam lectum metuo. mala tu es beſtia.
Nam huic ætati non conducit, mulier, latebroſus locus.
Bacch. Egomet, apud me ſi quid ſtulte facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te eſſe ob eam rẽ, Miles cum veniat, volo:
Quia, cum tu aderis, huic mihique haud faciet quiſquam injuriam. 25
Tu prohibebis, & eadem opera tuo ſodali operam dabis.
Et ille adveniens tuam med eſſe amicam ſuſpicabitur.
Quid, amabo, obticuiſti? *Piſt.* quia iſtæc lepida ſunt memoratui:
Eadem in uſu, atque ubi periculum facias, aculeata ſunt,
Animum fodicant, bona deſtimulant, facta & famam ſauciant. 30
Apage a me, apage. *Bacch.* ah, nimium ferus es. *Piſt.* mihi ſum. *Bacch.* malaciſſandus es.
Et quid ab hac metuis? *Piſt.* quid ego metuam, rogitas? homo adoleſcentulus
Penetrare hujuſmodi in palæſtrã, ubi damnis deſudaſcitur,
Ubi pro diſco damnum capiam, pro curſura dedecus?
Bacch. Lepide memoras. *Piſt.* ubi ego capiam pro machæra turturem, 35
Ubique imponat in manum alius mihi pro cæſtu cantharũ:
Pro galea ſcaphium, pro inſigni ſit corolla plectilis,
Pro haſta talus: pro lorica malacum capiam pallium:

Ubi mihi pro equo lectus detur, scortum pro scuto accubet.
Apage a me, apage. *Bacch.* ah, nimium ferus es. *Pist.* mihi sum. *Bacch.* malacissandus es. 40
Equidem tibi do hanc operam. *Pist.* at nimium pretiosa es operaria.
Bacch. Simulato me amare. *Pist.* utrum ego istoc jocon'assimulem, an serio?
Bacch. Heja! hoc agere meliu'st: Miles quom huc adveniat, te volo
Me amplexari. *Pist.* quid eo mihi opus est? *Bacch.* ut ille te videat, volo.
Scio, quid ago. *Pist.* & pol ego scio, quid metuo. sed quid ais? *Bacch.* quid est? 45
Pist. Quid? si apud te veniat desubito prãdium, aut potatio
Forte, aut cœna, ut solet in istis fieri conciliabulis,
Ubi ego tum accubem? *Bacch.* apud me, mi anime: ut lepidus cum lepida accubet.
Locus hic apud nos, quãvis subito venias, semper liber est.
Ubi tu lepide voles esse tibi, mea rosa, mihi dicito: 50
Dato, quî bene sit: ego, ubi bene sit tibi, locũ lepidum dabo.
Pist. Rapidus fluvius est hic, non hac temere transiri potest.
Bacch. Atque ecastor apud hunc fluvium aliquid perdundum est tibi.
Manum da, & sequere. *Pist.* aha, minime! *Bacch.* quid ita? *Pist.* Quia istoc illecebrosius 54
Fieri nihil potest, Nox, Mulier, Vinũ, homini adolescẽtulo.
Bacch. Age igitur. equidem pol nihili facio nisi caussa tua.
Ille quidem hanc abducet. tu nullus affueris, si non lubet.
Pist. Sumne autẽ nihili, qui nequeã ingenio moderari meo!
Bacch. Quid est quod metuas? *Pist.* nihil est. nunc ego, mulier, tibi me emancupo:
Tuus sum, tibi dedo operam. *Bacch.* lepidus. nunc ego te facere hoc volo. 60
Ego sorori meæ cœnam hodie dare volo viaticam:
Ego tibi argentum jubeo jam intus efferri foras:
Tu facito obsonatum nobis sit opulentum obsonium.
Pist. Ego obsonabo. nam id flagitium sit meum, mea te gratia,

Et operam dare mihi, & ad eam operam facere sumtum de tuo. 65

Bacch. At ego nolo dare te quidquam. *Pist.* fine. *Bacch.* fino equidem, si lubet.

Propera, amabo. *Pist.* prius hic adero, quam te amare desinam.

Bacch. Bene me accipis advenientem, mea foror.
Bacch. quid ita, obsecro?

Bacch. Quia piscatus, meo quidem animo, hic tibi hodie evenit bonus.

Bacch. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo de Mnesilocho, foror, 70

Ut hic accipias potius aurum, quam hinc eas cum Milite.

Bacch. Cupio. *Bacch.* dabitur opera. aqua calet. eamus hinc intro, ut laves.

Nam ut in navi vecta es, credo, timida es. *Bacch.* aliquantum, foror.

Simul hinc nescio qui turbat, qui huc it. decedamus.

Bacch. Sequere hac igitur me intro in lectum, ut sedes lassitudinem. 75

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lydus, Pistoclerus.

JAmdudum, Pistoclere, tacitus te sequor,
Spectans, quas tute res hoc ornatu geras.
Nam, ita me dii ament, ut Lycurgus mihi quidem
Videtur posse hic ad nequitiam adducier.
Quo nunc capessis te, hinc advorsa via, 5
Cum tanta pompa? *Pist.* huc. *Lyd.* quid huc? quis istic habet?
Pist. Amor, Voluptas, Venus, Venustas, Gaudium,
Jocus, Ludus, Sermo, Suavis-suaviatio.
Lyd. Quid tibi commercii est cum diis damnosissumis?
Pist. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male. 10
Tu dîs nec recte dicis: non æquom facis.
Lyd. An deus est ullus Suavis-suaviatio?

Pist. An non putasti esse ? nimium quam , o Lyde, es barbarus !
Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem ,
I , stultior es barbaro Potitio , 15
Qui tantus natu , deorum nescis nomina .
Lyd. Non hic placet mihi ornatus . *Pist.* nemo ergo tibi
Hoc apparavit : mihi paratum est , quoi placet .
Lyd. Etiam me advorsus exordire argutias ?
Qui si decem habeas linguas , mutum esse addecet . 20
Pist. Non omnis ætas , Lyde , ludo convenit .
Magis unum in mente est mihi nunc , satis ut commode
Pro dignitate obsonii hæc concuret cocus .
Lyd. Jam perdidisti te , atque me , atque operam meam ,
Qui tibi nequidquam sæpe monstravi bene . 25
Pist. Ibidem ego meam operam perdidi , ubi tu tuam :
Tua disciplina nec mihi prodest , nec tibi .
Lyd. O præligatum pectus ! *Pist.* odiosus mihi es .
Tace , atque sequere , Lyde , me . *Lyd.* illuc sis vide ,
Non pædagogum jam me , sed Lydum vocat . 30
Pist. Non par videtur , neque sit consentaneum ,
Cum *herus* hic intus sit , & cum amica *sua* accubet ,
Cumque osculetur , & convivæ alii accubent ,
Præsentibus illis pædagogus una ut siet .
Lyd. An hoc ad eas res obsonatum est , obsecro ? 35
Pist. Sperat quidem animus : quo eveniat,diis in manu est.
Lyd. Tu amicam habebis ? *Pist.* cum videbis , tum scies .
Lyd. Immo neque habebis,nec sinam : iturus sum domum .
Pist. Omitte, Lyde, ac cave malo . *Lyd.*quid? cave malo ?
Pist. Jam excessit mihi ætas ex magisterio tuo . 40
Lyd. O barathrum,ubi nunc es? ut ego te usurpem lubens !
Video nimio jam multo plus quam volueram .
Vixisse nimio satiu 'st jam , quam vivere .
Magistron' quemquam discipulum minitarier ?
Nihil moror discipulos mihi esse jam plenos sanguinis: 45
Valens afflictet me vacivom virium .
Pist. Fiam , ut ego opinor , Hercules ; tu autem Linus .
Lyd. Pol metuo magis , ne Phœnix tuis factis fuam ,
Te-

Teque ad patrem esse mortuum renuntiem.
Pist. Satis historiarum est. *Lyd.* hic vereri perdidit. 50
Compendium ædepol haud ætati optabile
Fecisti, cum istanc nactus impudentiam.
Occisus hic homo est. ecquid in mentem est tibi,
Patrem tibi esse? *Pist.* tibi ego, aut tu mihi servos es?
Lyd. Pejor magister te istæc docuit, non ego. 55
Nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
Quam ad illa quæ te docui, ubi operam perdidi.
Pist. Istactenus tibi, Lyde, libertas data est.
Orationis satis est. sequere me, ac tace.
Lyd. Aedepol fecisti furtum in ætatem malum, 60
Quom istæc flagitia me celavisti, & patrem.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Chrysalus.

HErilis patria, salve! quam ego biennio,
Postquam hinc in Ephesum abii, conspicio lubens.
Saluto te, vicine Apollo, qui ædibus
Propinquus nostris accolis, veneroque te,
Ne Nicobulum me sinas, nostrum senem, 5
Prius convenire, quam sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistolam
Mnesilochus misit super amica Bacchide.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Pistoclerus, Chrysalus.

MIrum est, me, ut redeam, te opere tanto quæsere,
Qui abire hinc nullo pacto possim, si velim:
Ita me vadatum amore vinctumque attines.
Ch. Pro dii immortales! Pistoclerum conspicor.
O Pistoclere, salve! *Pist.* salve, Chrysale! 5
Ch. Compendii verba multa jam faciam tibi.

Venire tu me gaudes, ego credo tibi.
Hospitium & cœnam pollicere, ut convenit
Peregre advenienti: ego autem venturum annuo.
Salutem tibi ab sodali solidam nuntio. 10
Rogabis me, ubi sit? vivit. *Pist.* nempe recte valet?
Ch. Istuc volebam ego ex te percunctarier.
Pist. Quî scire possum? *Ch.* nullus plus. *Pist.* quemnam ad modum?
Ch. Quia si illa inventa est, quam ille amat, vivit recte & valet:
Si non inventa est, minus valet, moribundus est. 15
Anima est amica amanti. si abest, nullus est:
Si adest, res nulla'st: ipsus est nequam & miser.
Sed tu quid factitâsti mandatis super?
Pist. Egon' ut, quod ab illo attigisset nuntius,
Non impetratum id advenienti ei redderem? 20
Regiones colere mavellem Acheruntica.
Ch. Eho,an invenisti Bacchidem? *Pist.* Samiam quidem.
Ch. Vide quæso, ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu, ut confringi vas cito Samium solet.
Pist. Jamne, ut soles? *Ch.* dic ubi ea nunc est,obsecro. 25
Pist. Hic, exeuntem me unde aspexisti modo.
Ch. Ut istuc est lepidum! proxumæ viciniæ
Habitat. & quidnam meminit Mnesilochi? *Pist.* rogas?
Immo unice unum plurimi pendit. *Ch.* papæ!
Pist. Immo ut eum credis; misera amans desiderat. 30
Ch. Scitum istuc. *Pist.* immo, Chrysale, hem non tantulum
Umquam intermittit tempus, quin eum nominet.
Ch. Tanto hercle melior Bacchis. *Pist.* immo. *Ch.* immo hercle abiero
Potius. *Pist.* num invitus rem bene gestam audis heri?
Ch. Non herus, sed actor mihi cor odio sauciat. 35
Etiam Epidicum, quam ego Fabulam æque ac me ipsum amo,
Nullam æque invitus specto, si agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi visa est? *Pist.* rogas?

Ni

Ni nactus Venerem essem, hanc Junonem dicerem.
Ch. Aedepol, Mnesiloche, ut rem hanc natam esse intellego, 40
Quod ames, paratum est: quod des, invento est opus.
Nam istoc fortasse aurum est opus. *Pist.* Philippeo quidem.
Ch. Atque eo fortasse jam opus est. *Pist.* immo etiam prius.
Nam jam huc adveniet Miles. *Ch.* & miles quidem!
Pist. Qui de amittenda Bacchide aurum hic exigit. 45
Ch. Veniat quando volt, atque ita ne mihi sit moræ.
Domi est: non metuo, nec cuiquam supplico,
Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
Abi intro, ego hic curabo. tu intus dicito
Mnesilochum adesse Bacchidi. *Pist.* faciam ut jubes. 50
Ch. Negotium hoc ad me attinet aurarium.
Mille & ducentos Philippos attulimus aureos
Epheso, quos hospes debuit nostro seni.
Inde ego hodie aliquam machinabor machinam,
Unde aurum efficiam amanti herili filio. 55
Sed foris concrepuit nostra: quinam exit foras?

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Nicobulus, Chrysalus.

IBo in Piræeum. visam, ecquæ advenerit
In portum ex Epheso navis mercatoria.
Nam meus formidat animus, nostrum tam diu
Ibi desidere, neque redire filium.
Ch. Extexam ego illum pulchre jam, si dii volunt. 5
Haud dormitandum est. opus est chryso Chrysalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi, itáque tondebo auro usque ad vivam cutem.
Servos salutat Nicobulum Chrysalus.
Nic. Pro dî immortales! Chrysale, ubi mihi est filius? 10
Ch. Quin tu primum salutem reddis, quam dedi?
Nic. Salve. sed ubinam est Mnesilochus? *Ch.* vivit, valet.
Nic. Venitne? *Ch.* venit. *Nic.* evax! aspersisti aquam.
Be-

Benéne usque valuit? *Ch.* pancratice atque athletice. 14
Nic. Quid hoc?qua caussa eum hinc in Ephesum miseram,
Accepitne aurum ab hospite Archidemide?
Ch. Heu cor meum & cerebrum, Nicobule, finditur,
Istius hominis ubi fit quaque mentio.
Tun' hospitem illum nominas hostem tuum? 19
Nic. Quid ita,obsecro, hercle? *Ch.* quia ædepol certe scio,
Vulcanus, Sol, Luna, Dies, dei quatuor,
Scelestiorem nullum illuxere alterum.
Nic. Quámne Archidemidem? *Ch.* quàm, inquam, Archidemidem.
Nic. Quid fecit? *Ch.* quid non fecit? quin tu id me rogas?
Primum dum inficias ire cœpit filio: 25
Negare se debere tibi triobulum.
Continuo antiquom hospitem nostrum sibi
Mnesilochus advocavit, Pelagonem senem:
Eo præsente homini extemplo ostendit symbolum,
Quem tute dederas ad eum, ut ferret, filio. 30
Nic. Quid, ubi ei ostendit symbolum? *Ch.* infit dicere:
Adulterinum, & non eum esse symbolum:
Quotque innocenti ei dixit contumelias!
Adulterare eum ajebat rebus ceteris.
Nic. Habetín' aurum? id mihi primum dici volo. 35
Ch. Postquam quidem Prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos & mille Philippûm. *Nic.* tantum debuit.
Ch. Porro etiam ausculta pugnam, quam voluit dare.
Nic. Etiamne est quid porro? *Ch.* hem accipe: trina hæc nunc erit. 40
Nic. Deceptus sum. Autolyco hospiti aurum credidi.
Ch. Quin tu audi. *Nic.* immo ingenium avidi haud pernôram hospitis.
Ch. Postquam aurum abstulimus, in navem conscendimus,
Domum cupientes. forte ut assedi in stega,
Dum circumspecto, atque ego lembum conspicor: 45
Longum est rigorem maleficum exornarier
Nic. Perii hercle: lembus ille mihi lædit latus.

Ch.

Ch. Is erat communis cum hoſpite & prædonibus.
Nic. Adeon' me fuiſſe fungum, ut qui illi crederem!
Cum mihi ipſum nomen ejus Archidemidis 50
Clamaret, demturum eſſe, ſi quid crederem.
Ch. Is lembus noſtræ navi inſidias dabat.
Occœpi ego obſervare eos, quam rem gerant.
Interea e portu noſtra navis ſolvitur.
Ubi portu exiimus, homines remigio ſequi, 55
Neque aves, neque venti citius. quoniam ſentio,
Quæ res gereretur, navem extemplo ſtatuimus.
Quum jam vident nos ſtare, occeperunt ratem
Turbare in portu. *Nic.* ædepol mortalis malos!
Quid denique agitis? *Ch.* rurſum in portum recipimus. 60
Nic. Sapienter factum a vobis. quid illi poſtea?
Ch. Revorſionem ad terram faciunt veſperi.
Nic. Aurum hercle auferre voluere. ei rei operam dabant.
Ch. Non me fefellit, ſenſi: eo exanimatus fui.
Quum jam videmus auro inſidias fieri, 65
Capimus conſilium continuo, poſtridie
Auferimus inde aurum omne, illis præſentibus,
Palam atque aperte, ut illi id factum ſciſcerent.
Nic. Scite hercle. cedo, quid illi? *Ch.* triſtes illico,
Quom extemplo a portu ire nos cum auro vident, 70
Subducunt lembum capitibus quaſſantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum depoſuimus:
Qui illic ſacerdos eſt Dianæ Epheſiæ.
Nic. Qui iſtic Theotimus eſt? *Ch.* Megalobuli filius,
Qui nunc in Epheſo eſt, Epheſiis cariſſumus. 75
Nic. Næ ille, hercle, mihi ſit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.
Ch. Quin in ipſa æde Dianæ conditum eſt.
Ibidem publicitus ſervant. *Nic.* occidiſtis me.
Nimio hic privatim ſervaretur rectius. 80
Sed vos nihilne attuliſtis inde auri domum?
Ch. Immo etiam. verum, quantum attulerit, neſcio.
Nic. Quid, neſcis? *Ch.* quia Mneſilochus noctu clanculum

De-

Devenit ad Theotimum: nec mihi credere,
Nec quoiquam in navi voluit. eo ego nescio, 85
Quantulum attulerit: verum haud permultum attulit.
Nic. Etiam dimidium censes? *Ch.* non ædepol scio.
Verum haud opinor. *Nic.* fertne partem tertiam?
Ch. Non hercle opinor. verùm verum nescio.
Profecto de auro nihil scio, nisi nescio. 90
Nunc tibimet illuc navi capiundum est iter,
Ut illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atque heus tu! *Nic.* quid vis? *Ch.* annulum gnati tui
Facito ut memineris ferre. *Nic.* quid opu'st annulo?
Ch. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi afferet,
Ei aurum ut reddat. *Nic.* meminero, & recte mones.
Sed divesne est istic Theotimus? *Ch.* etiam rogas?
Qui soccis habeat auro subpactum solum.
Nic. Cur ita fastidit? *Ch.* tantas divitias habet:
Nescit quid faciat auro. *Nic.* mihi dederit velim. 100
Sed quî præsente id aurum Theotimo datum est?
Ch. Populo præsente: nullu'st Ephesi, quin sciat.
Nic. Istuc sapienter saltem fecit filius,
Cum diviti homini id aurum servandum dedit:
Ab eo licebit quamvis subito sumere. 105
Ch. Immo hem tantisper numquam te morabitur,
Quin habeas illud quo die illuc veneris.
Nic. Censebam me effugisse a vita marituma:
Ne navigarem tandem hoc ætatis senex,
Id mihi haud utrum velim licere intellego; 110
Ita bellus hospes fecit Archidemides.
Ubi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
Ch. Deos atque amicos iit salutatum ad forum.
Nic. At ego hinc ad illum, ut conveniam, quantum potest.
Ch. Ille est oneratus recte, & plus justo vehit. 115
Exorsa hæc tela non male omnino mihi est,
Ut amantem herilem copem facerem filium:
Ita feci, ut auri quantum vellet, sumeret.
Quantum autem libeat reddere, ut reddat patri.
Senex in Ephesum *hinc* ibit aurum arcessere: 120

Hic

Hic nostra agetur ætas in malacum modum.
Si quidem hic relinquet, nec secum abducet senex
Med & Mnesilochum. quas ego hic turbas dabo!
Sed quid futurum est, cum hoc senex resciverit?
Cum se excucurrisse illuc frustra sciverit, 125
Nosque aurum abusos? quid mihi fiet postea?
Credo hercle adveniens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Crucisalum me ex Chrysalo.
Aufugero hercle, si magis usus venerit.
Si ero reprehensus, macto ego illum infortunio: 130
Si illi sunt virgæ ruri, at mihi tergum domi est.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro, amicaque ejus inventa Bacchide.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Lydus.

Pandite, atque aperite propere januã hanc Orci, obsecro:
Nam equidem haud aliter esse duco. quippe quo nemo advenit,
Nisi quem spes reliquere omnes, esse ut frugi possiet.
Bacchides! non Bacchides, sed Bacchæ sunt acerrumæ.
Apage istas a me sorores, quæ hominum sorbent sanguinẽ.
Omnis ad perniciem instructa domus opime atque opipare.
Quæ ut aspexi, me continuo contuli protinam in pedes.
Egone ut hæc conclusa gestẽ clanculum? ut celem patrem,
Pistoclere, tua flagitia, aut damna, aut desidiabula?
Quibus patrem, & me, teque, amicosque omnes affectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium appellere una & perdere.
Neque mei, neque tui intus puditum est factis, quæ facis:
Quibus tuum patrem, meque una, amicos, affines tuos,
Tua infamia fecisti gerulifigulos flagitii.
Nunc priusquam malum istoc addis, certum est jam dicam patri. 15
De me hanc culpam demolibor jam, & seni faciam palam,
Ut eum ex lutulento cœno propere hinc eliciat foras.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Mnesilochus.

MUltis modis meditatus egomet mecum sum, & ita esse arbitror:
Homini amico, qui est amicus ita uti nomen possidet,
Nisi deos, ei nihil præstare. id opera expertus sum esse ita.
Nam ut in Ephesum hinc abii, (hoc factum est ferme abhinc biennium)
Ex Epheso huc ad Pistoclerum meum sodalem litteras 5
Misi, amicam ut mihi inveniret Bacchidem. illũ intellego
Invenisse, ut servos meus mihi nuntiavit Chrysalus.
Condigne is quam technam de auro advorsum meum fecit patrem,
Ut mihi amanti copia esset! sed *æquom id ei reddere*.
Nam pol quidem, meo animo, ingrato homine nihil impensiu 'st. 10
Malefactorem amitti satius, quam relinqui beneficum.
Nimio præstat impendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipsi culpabunt mali.
Qua me caussa magis cum cura esse ea quam obvigilato est opus.
Nunc, Mnesiloche, specimen specitur, nunc certamen cernitur: 15
Sisne nec ne, ut esse oportet; malus, bonus, cujusmodi;
Justus, injustus; malignus, largus; commodus, incommodus.
Cavesis te superare servom siris faciundo bene.
Utut eris, moneo, haud celabis. sed eccos video incedere
Patrem sodalis, & magistrum. hinc auscultabo, quam rem agant. 20

ACTUS TERTII SCENA III.

Lydus, Philoxenus, Mnesilochus.

NUnc experiar, sitne acetum tibi peracre in pectore.
Sequere. *Ph.* quo sequar? quo ducis nunc me? *Lyd.* ad illam, quæ tuum Per-

Perdidit, pessumdedit tibi filium uni unicum.
Ph. Eja, Lyde, leniter qui sæviunt, sapiunt magis.
Minus mirandum est, illæc ætas si quid illorum facit, 5
Quam si non faciat. feci ego istæc itidem in adolescentia.
Lyd. Hei mihi! hei mihi! istæc illum perdidit assentatio.
Nam absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuamque pravos factus est fiduciam
Pistoclerus. *Mn.* dii immortales! meum sodalem hic nominat. 10
Quid hoc negotii est, Pistoclerum Lydus quod herum tam ciet?
Ph. Paullisper, Lyde, est libido homini suo animo obsequi:
Jam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit: morem geras:
Dum caveatur, præter æquom ne quid delinquat, sine.
Lyd. Non sino, neque equidem illum me vivo corrumpi sinam. 15
Sed tu, qui tam pro corrupto dicis caussam filio,
Eademne erat hæc disciplina tibi, cum tu adolescens eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuisse primis copiæ,
Digitum longe a pædagogo pedem ut efferres ædibus.
Ante Solem exorientem nisi in palæstram veneras, 20
Gymnasii præfecto haud mediocris pœnas penderes.
Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malũ,
Et discipulus & magister perhibebantur improbi.
Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pugilatu, pila,
Saliendo sese exercebant magis, quam scorto, aut saviis:
Ibi suam ætatem extendebant, non in latebrosis locis. 26
Inde de hippodromo & palæstra ubi revenisses domum,
Cincticulo præcinctus in sella apud magistrum assideres:
Cum librum legeres, si unam peccavisses syllabam,
Fieret corium tam maculosum, quam est nutricis pallium.
Mn. Propter me hæc nunc meo sodali dici discrucior miser.
Innocens suspicionem hanc sustinet caussa mea. 32
Ph. Alii, Lyde, nunc sunt mores. *Lyd.* id equidem ego certo scio.

Nam

Nam olim populi prius honorem capiebat suffragio,
Quam magistro desinebat esse dicto obediens. 35
At nunc, priusquam septuennis est, si attingas eum manu,
Extemplo puer pædagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrem adeas postulatum, puero sic dicit pater:
Noster esto, dum te poteris defensare injuriæ.
Provocatur pædagogus: eho senex minimi pretii, 40
Ne attigas puerum istac caussa, quando fecit strenue.
It magister quasi lucerna uncto expretus linteo.
Itur illinc jure dicto. hoccine hic pacto potest
Inhibere imperium magister, si ipsus primus vapulet?
Mn. Acris postulatio hæc est! cum hujus dicta intellego.
Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.
Ph. Sed quis hic est, quem astantem video ante ostium?
Lyd. o Philoxene!
Mn. Deos propitios me videre, quam illum, mavellem mihi.
Ph. Quis illic est? *Lyd.* Mnesilochus, gnati tui sodalis Pistocleri:
Haud consimili ingenio atque ille est, qui in lupanari accubat. 50
Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit sibi!
Ph. Salvos sis, Mnesiloche: salvom te advenire gaudeo.
Mn. Dii te ament, Philoxene. *Lyd.* hic enim rite productu'st patri.
In mare it, rem familiarem curat, custodit domum:
Obsequens obediensque est mori atque imperiis patris, 55
Hic sodalis Pistoclero jam puer puero fuit.
Triduum non interest ætatis uter major siet:
Verum ingenium plus triginta annis majus est, quã alteri.
Ph. Cave malum, & compesce in illum dicere injuste.
Lyd. tace:
Stultus es, qui illi male ægre patere dici, qui facit. 60
Nam illum meum malum promtare malim, quã peculiũ.
Ph. Quî dum? *Lyd.* quia, malum si promtet, in dies faciat minus.
Mn. Quid sodalem meum castigas, Lyde, discipulum tuum?

Lyd. Periit tibi sodalis. *Mn.* ne dî sirint. *Lyd.* sic est, ut loquor.
Quin ego, cum peribat, vidi, non ex audito arguo. 65
Mn. Quid factum est? *Lyd.* meretricem indigne deperit. *Mn.* non tu taces?
Lyd. At quæ acerrume atque æstuose absorbet, ubi quemque attigit.
Mn. Ubi ea mulier habitat? *Lyd.* hic. *Mn.* unde eam esse ajunt? *Lyd.* ex Samo.
Mn. Quæ vocatur? *Lyd.* Bacchis. *Mn.* erras, Lyde: ego omnem rem scio,
Quemadmodum est. tu Pistoclerum falso atque insontem arguis. 70
Nam ille amico & benevolenti suo sodali sedulo
Rem mandatam exsequitur. ipsus nec amat: ne tu creduas.
Lyd. Itáne oportet rem mandatam gerere amici sedulo,
Ut ipsus in gremio osculantem mulierem teneat sedens?
Nullon' pacto res mandata potest agi, nisi idemtidem 75
Manus ferat ad papillas, labra a labris nusquam auferat?
Nam alia memorare, quæ illum facere vidi, dispudet:
Cum manum sub vestimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me præsente, neq; pudere quidquam. quid verbis opus est?
Mihi discipulus, tibi sodalis periit, huic filius. 80
Nam ego illum periisse duco, cui quidem periit pudor.
Quid opu'st verbis? si opperiri vellem paullisper modo,
Ut opinor, illius inspectandi mihi esset major copia:
Plus vidissem quam deceret, quam me atque illo æquom foret.
Mn. Perdidisti me, sodalis. egone illam mulierem 85
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.
Satín' ut quem tu habeas fidelem tibi, aut quoi credas, nescias?
Lyd. Vidén', ut ægre patitur gnatum esse corruptum tuum,
Suum sodalem! ut ipsus sese cruciat ægritudine!
Ph. Mnesiloche, hoc tecum oro, ut illius animum atque ingenium regas. 90
Serva tibi sodalem, & mihi filium. *Mn.* factum volo.

T *Ph.*

Ph. In te ergo hoc onus omne impono. Lyde, ſequere hac me. *Lyd.* ſequor. 92
Melius eſſet, me quoque una ſi cum illo relinqueres.
Ph. Affatim eſt. Mneſiloche, cura, & concaſtiga hominem probe,
Qui dedecorat te, me, amicos atque alios flagitiis ſuis.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Mneſilochus.

IMmitiorem nunc utrum credam magis
Sodalemne eſſe, an Bacchidem, incertum admodum eſt.
Illum exoptavit potius? habeat. optume eſt:
Næ illa illud hercle cum malo fecit ſuo, meo.
Nam mihi divini numquam quiſquam creduat, 5
Ni ego illam exemplis plurimis planeque amo.
Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.
Nam jam domum ibo, atque aliquid ſurripiam patri.
Id iſti dabo. ego iſtanc multis ulciſcar modis:
Adeo ego illam cogam uſque, ut mendicet meus pater. 10
Sed ſatin' ego animum mente ſincera gero?
Qui ad hunc modum hæc hic, quæ futura, fabulor?
Amo hercle, opinor, utpote quod pro certo ſciam.
Verum quam illa umquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propenſior, 15
Mendicum malim mendicando vincere.
Numquam ædepol viva me irridebit. nam mihi
Decretum eſt renumerare jam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atque inopi ſubblandibitur:
Tum, cum *mea illud* nihilo pluris referet, 20
Quam ſi ad ſepulcrum mortuo dicat jocum.
Sed antequam illa umquam meis opulentiis
Ramentâ fiat gravior, aut propenſior,
Mori me malim excruciatum inopia.
Profecto ſtabile eſt me patri aurum reddere. 25
Eâdem exorabo, Chryſalo cauſſa mea

Pa-

Pater ne noceat: neu quid ei succenseat
Mea caussa de auro, quod eum ludificatus est.
Nam illi æquom est me consulere, qui caussa mea
Mendacium dixit. *nunc* vos me sequimini. 30

ACTUS TERTII SCENA V.

Pistoclerus.

REbus aliis antevortar, Bacchis, quæ mandas mihi:
Mnesilochum ut requiram, atque ut eum mecum ad te adducam simul.
Nam illud animus meus miratur, si a me tetigit nuntius,
Quid remoratur. ibo, & visam huc ad eum, si forte est domi.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Mnesilochus, Pistoclerus.

REddidi patri omne aurum. nunc ego illam me velim
Convenire, postquam inanis sum, contemtricem meam.
Sed veniam mihi quam gravate pater dedit de Chrysalo!
Verum postremo impetravi, ut ne quid ei succenseat.
Pist. Estne hic meus sodalis? *Mn.* estne hic hostis, quem aspicio, meus? 5
Pist. Certe is est. *Mn.* is est. *Pist.* adibo contra. *Mn.* attollam gradum.
Pist. Salvos sis, Mnesiloche! *Mn.* salve. *Pist.* salvos cum peregre advenis,
Cœna detur. *Mn.* non placet mihi cœna, quæ bilem movet.
Pist. Num quæ advenienti ægritudo objecta est? *Mn.* atque acerruma.
Pist. Unde? *Mn.* ab homine, quem mihi amicum esse arbitratus sum antidhac. 10

Pist. Multi more isto atque exemplo vivunt, quos cum censeas
Esse amicos, reperiuntur falsi falsimoniis;
Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.
Nullus est, quoi non invideant rem secundam obtingere.
Sibi ne invideatur, ipsi ignavi recte cavent. 15
Mn. Aedepol næ tu illorum mores perquā meditate tenes.
Sed etiam unum hoc ex ingenio malo malum inveniunt suo:
Nulli amici sunt, inimicos ipsi in sese omnis habent.
Atque ii se cum frustrantur, frustrari alios stolidi existumant.
Sicut est hic, quem esse amicum ratus sum, atque ipsus sum mihi: 20
Ille, quod in se fuit, accuratum habuit, quod posset mali
Facere, & in me inconciliare copias omnis meas.
Pist. Improbum istunc esse oportet hominem. *Mn.* ego ita esse arbitror.
Pist. Obsecro hercle loquere, quis is est? *Mn.* benevolens vivit tibi.
Nam ni ita esset, tecum orarem, ut ei, quod posses mali 25
Facere, faceres. *Pist.* dic modo hominem, qui sit: si non fecero
Ei male aliquo pacto, me esse dicito ignavissumum.
Mn. Nequam homo est, verum hercle amicus est tibi. *Pist.* tanto magis
Dic, quis est. nequam hominis ego parvi pendo gratiam.
Mn. Video non potesse, quin tibi ejus nomen eloquar. 30
Pistoclere, perdidisti me sodalem funditus.
Pist. Quid istuc est? *Mn.* quid est? misíne ego ad te ex Epheso epistolam
Super amica, ut mihi invenires? *Pist.* fateor factum, & repperi.
Mn. Quî, tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,
Quibuscum haberes rem, nisi cum illa, quam ego mandâssem tibi? 35
Occiperes tute amare, & me ires consultum male?

Pist.

Pist. Sanún' es? *Mn.* rem repperi omnem ex tuo magistro, ne nega.
Perdidisti me. *Pist.* etiamne ultro tuis me prolectas probris?
Mn. Quid amas Bacchidem? *Pist.* duas ergo hic intus eccas Bacchides.
Mn. Quid, duæ? *Pist.* atque ambas sorores. *Mn.* loqueris nunc nugas sciens. 40
Pist. Postremo, si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego ted in collum, atque intro hinc auferam. *Mn.* immo ibo: mane.
Pist. Non maneo, neque tu me habebis falso suspectum. *Mn.* sequor.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Parasitus, Puer.

Parasitus ego sum hominis nequam atque improbi
Militis, qui amicam secum avexit ex Samo.
Nunc me ire jussit ad eam, & percunctarier,
Utrum aurum reddat, anne eat secum simul.
Tu dudum, Puer, cum illa usque îsti simul; 5
Quæ harum sunt ædes, pulta: adi actutum ad fores.
Recede hinc dierecte. ut pulsat propudium!
Comesse panem tris pedes latum potes,
Fores pultare nescis! ecquis his in ædibus est?
Heus ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium? 10
Ecquis exit?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Pistoclerus, Parasitus.

Quid istuc? quæ istæc est pulsatio?
Quæ te mala crux agitat; ad istunc qui modum
Alieno vires tuas extentes ostio?
Fores pæne effregisti. quid nunc vis tibi?

Par. Adolescens, salve. *Pist.* salve; sed quem quæritas?
Par. Bacchidem. *Pist.* utram ergo? *Par.* nihil scio, nisi
Bacchidem. 6
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus;
Vel ut ducentos Philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum simul.
Pist. Non it. negato esse ituram. abi, & renuntia. 10
Alium illa amat, non illum. duc te ab ædibus.
Par. Nimis iracunde. *Pist.* at scin' quam iracundus siem?
Næ tibi hercle haud longe est os ab infortunio,
Ita dentifrangibula hæc meis manibus gestiunt.
Par. Cum ego hujus verba interpretor, mihi cautio est, 15
Ne nucifrangibula excussit ex malis meis.
Tuo ego istæc igitur dicam illi periculo.
Pist. Quid ais tu? *Par.* ego istuc illi dicam. *Pist.* dic mihi,
Quis tu es? *Par.* illius sum integumentum corporis.
Pist. Nequam esse oportet, quoi tu integumentum improbus es. 20
Par. Sufflatus ille huc veniet. *Pist.* diruptum velim.
Par. Num quid vis? *Pist.* abeas celeriter. facto est opus.
Par. Vale, dentifrangibule. *Pist.* & tu, integumentum, vale.
In eum nunc hæc revenit res locum, ut quid consilii
Dem meo sodali super amica, nesciam, 25
Qui iratus renumeravit omne aurum patri,
Neque nummus ullu'st, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus eccum mæstus progreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Mnesilochus, Pistoclerus.

PEtulans, protervo, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo & modestia sum, sine bono jure atque honore;
Incredibilis, imposque animi, inamabilis, illepidus vivo,
Ma-

Malevolente ingenio natus. postremo id mihi est, quod nolo
Ego esse aliis. credibile hoc est? nequior nemo est, neque indignior, 5
Quoi dii benefaciant, neque quem quisquam homo aut amet, aut adeat.
Inimicos quam amicos æquius est me habere: malos quam bonos
Par magis me juvare. omnibus probris, quæ improbis viris
Digna sunt, dignior nullus est homo: qui patri reddidi
Omne aurum amans, quod fuit præ manu. sumne ego homo miser! 10
Perdidi me, atque operam Chrysali.
Pist. Consolandus hic mihi est. ibo ad eum. Mnesiloche, quid fit? *Mn.* perii.
Pist. Dii melius faciant. *Mn.* perii. *Pist.* non taces, insipiens? *Mn.* taceam?
Pist. Sanus satis non es. *Mn.* perii. multa mala mihi in pectore
Nunc acria atque acerba eveniunt. criminin' me habuisse fidem? 15
Immerito tibi iratus fui. *Pist.* eja bonum habe animum.
Mn. Unde habeam? mortuus pluris pretii 'st, quam ego sum. *Pist.* militis
Parasitus modo venerat aurum petere: hinc eum ego meis
Dictis malis, his foribus atque hâc repuli, rejeci hominem.
Mn. Quid mihi id prodest? quid faciam? nihil habeo miser. ille quidem 20
Hanc abducet, scio. *Pist.* si mihi sit, non pollicear. *Mn.* scio, dares.
Novi. sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas sat tute tuarum rerum: egone ut opem mihi
Ferre putem posse inopem te? *Pist.* tace modo: deus respiciet nos aliquis.
Mn. Nugæ. *Pist.* mane. *Mn.* quid est? *Pist.* tuam copiam eccam, Chrysalum video. 25

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Chrysalus, Mnesilochus, Pistoclerus.

HUnc hominem decet auro expendi: huic decet statuam statui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus spoliis sum affectus.
Herum majorem meum ut ego hodie lusi lepide! ut ludificatus est!
Callidum senem callidis dolis compuli, & perpuli, mihi omnia ut crederet.
Nunc amanti hero, filio senis, quîcum ego bibo, quîcum edo, & amo, 5
Regias copias aureasque obtuli, ut domo sumeret, neu foris quæreret.
Non mihi isti placent Parmenones, Syri, qui duas aut tres minas
Auferunt heris. nequius nihil est, quam egens consilii servos, nisi habet
Multipotens pectus, ubicumque usus siet, pectore expromat suo.
Nullus frugi esse potest homo, nisi qui & bene & male facere tenet. 10
Improbis cum improbus sit, harpaget: furibus furetur, quod queat:
Versipellē frugi convenit esse hominem. pectus quoi sapit,
Bonus sit bonis, malus sit malis. utcumque res sit, ita animum habeat.
Sed lubet scire, quantum aurum herus sibi demsit: & quid suo reddidit patri.
Si frugi est, Herculem fecit ex patre: decumam partem ei
Dedit, sibi novem abstulit. sed, quem quæro, optume ecce obviam 16
Mihi est. num qui nummi exciderunt, here, tibi, quod sic terram
Obtuere? quid vos mæstos tam tristesque esse conspicor?

Non

Non placet, nec temere eſt etiam. quin mihi reſpondetis?
Mn. Chryſale, occidi. *Ch.* fortaſſis tu auri demſiſti parum.
Mn. Quî, malum, parum? immo vero nimio minus multo parum. 21
Ch. Quid igitur, ſtulte? quoniam occaſio ad eam rem fuit
Mea virtute parta, ut quantum velles, tantum ſumeres,
Sic hoc digitulis duobus ſumebas primoribus?
An neſciebas, quam ejuſmodi homini raro tempus ſe daret?
Mn. Erras. *Ch.* at quidem tute errasti, cum parum immerſti ampliter. 26
Mn. Pol tu quam nunc me accuſes magis, ſi magis rem noveris.
Occidi! *Ch.* animus jam iſtoc dicto plus præſagitur mali.
Mn. Perii! *Ch.* quid ita? *Mn.* quia patri omne cum ramento reddidi.
Ch. Reddidiſti? *Mn.* reddidi. *Ch.* omnéne? *Mn.* oppido. *Ch.* occiſi ſumus! 30
Quî in mentem venit tibi iſtuc facinus facere tam malum?
Mn. Bacchidem atque hunc ſuſpicabar propter crimen, Chryſale,
Me male conſuluiſſe: ob eam rem omne aurū iratus reddidi
Meo patri. *Ch.* quid, ubi reddebas aurum, dixiſti patri?
Mn. Id aurum accepiſſe extemplo ab hoſpite Archidemide. *Ch.* hem! 35
Iſtoc dicto dediſti hodie in cruciatum Chryſalum:
Nam ubi me aſpiciet, ad carnificem rapiet continuo ſenex.
Mn. Ego patrem exoravi. *Ch.* nempe ergo hoc ut faceret quod loquor?
Mn. Immo tibi ne noceat, neu quid ob eam rem ſuccenſeat.
Atque ægre impetravi. nunc hoc tibi curandum eſt, Chryſale. 40
Ch. Quid vis curem? *Mn.* ut ad ſenem etiam alteram facias viam.
Compara, fabricare, finge quod lubet, conglutina,
Ut ſenem hodie doctum docte fallas, aurumque auferas.
Ch. Vix videtur fieri poſſe. *Mn.* perge, ac facile hæc feceris.

Ch.

Ch. Quam, malum, facile? quem mendacii prehendit manifesto modo: 45
Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere.
Mn. Immo si audias, quæ dicta dixit me advorsum tibi.
Ch. Quid dixit? *Mn.* si tu illum Solem sibi Solē esse dixeris,
Se illum Lunam credere esse, & noctem, qui nunc est dies.
Ch. Emungam hercle hominem probe hodie: ne id nequidquam dixerit. 50
Mn. Nunc quid nos vis facere? *Ch.* enim nihil, nisi ut ametis, impero.
Ceterum quantum lubet me poscitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo?
Sed nunc quantulum usu'st auri tibi, Mnesiloche? dic mihi.
Mn. Militi nummis ducentis jam usus est pro Bacchide. 55
Ch. Ego dabo. *Mn.* tum nobis opus est sumtu. *Ch.* ah placide volo
Unumquidque agamus: hoc ubi egero, tum istuc agam.
De ducētis nummis primum intendam balistam in senem.
Ea balista si pervortam turrim & propugnacula,
Recta porta invadam extemplo in oppidum autiquom & vetus: 60
Si id capso, geritote amicis vostris aurum corbibus,
Si cui animus sperat. *Pist.* apud te est animus noster, Chrysale.
Ch. Nunc tu abi intro, Pistoclere, ad Bacchidem, atque effer cito.
Pist. Quid? *Ch.* stilum, ceram, & tabellas, & linum. *Pist.* jam faxo hic erunt.
Mn. Quid nunc es facturus? id mihi dice. coctum est prandium. 65
Ch. Vos duo eritis, atque amica tua erit tecum tertia.
Mn. Sicut dicis. *Ch.* Pistoclero nulla amica est. *Mn.* immo adest.
Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.
Ch. Quid tu loqueris? *Mn.* hoc ut futuri sumus. *Ch.* ubi est biclinium 69
Vobis stratum? *Mn.* quid id exquiris? *Ch.* res ita est: dici volo. Ne-

Nescis, quid ego acturus sim, neque facinus quantum exordiar. 71

Mn. Cedo manum, ac subsequere propius me ad fores. intro inspice.

Ch. Evax nimis bellus, atque ut esse maxume optabam, locus.

Pist. Quæ imperâsti (imperatum bene bonis) factum illico est.

Ch. Quid parâsti? *Pist.* quæ parari tu jussisti omnia. 75

Ch. Cape stilum propere & tabellas tu has tibi. *Mn.* quid postea?

Ch. Quod jubebo, scribito istic. nam propterea *te* volo
Scribere, ut pater cognoscat litteras, quando legat.
Scribe. *Mn.* quid scribam? *Ch.* salutem tuo patri verbis tuis.

Pist. Quid si potius morbum & mortem scribat? id erit rectius. 80

Mn. Ne interturba, jam imperatum in cera inest. *Ch.* dic quemadmodum?

Mn. Mnesilochus salutem dicit suo patri. *Ch.* adscribe hoc cito:
Chrysalus mihi usquequaque loquitur nec recte, pater,
Quia tibi aurum reddidi, & quia non te defraudaverim.

Pist. Mane, dum scribit. *Ch.* celerem oportet esse amatoris manum. 85

Pist. Atque idem hercle est ad perdundum magis, quam ad scribendum citus.

Mn. Loquere: hoc scriptum est. *Ch.* nunc, pater mi, proin' tu ab eo ut caveas tibi,
Sycophantias componit, aurum ut abs ted auferat:
Et profecto se ablaturum dixit. plane adscribito.

Mn. Dic modo. *Ch.* atque id pollicetur se daturum aurum mihi, 90
Quod dem scortis, quodque in lustris comedim & congræcem, pater.
Sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quæso cave.

Mn. Loquere porro. *Ch.* adscribe dum. *Mn.* etiam loquere, quid scribam, modo?

Ch.

Ch. Sed,pater,quod promisisti mihi,te quæso ut memineris,
Ne illum verberes,verum apud te vinctum asservato domi.
Cedo tu ceram ac linum actutum. age,obliga,obsigna cito.
Mn. Obsecro, quid istis ad istunc usu'st conscriptis modū?
Ut tibi ne quid credat, atque ut vinctum te asservet domi?
Ch. Quia mihi ita lubet. potín' ut cures te, atque ne parcas mihi?
Mea fiducia opus conduxi, & meo periculo rem gero. 100
Mn. Aequom dicis. *Ch.* cedo tabellas. *Mn.* accipe. *Ch.* animum advortite.
Mnesiloche & tu Pistoclere, jam facite, in biclinio
Cum amica sua uterque accubitum eatis. ita negotium est.
Atque ibidem, ubi nunc sunt lecti strati, potetis cito.
Pist. Numquid aliud? *Ch.* hoc, atque etiam ubi erit accubitum semel, 105
Ne quoquam exsurgatis, donec a me erit signum datum.
Pist. O imperatorem probum! *Ch.* jam bis bibisse oportuit.
Mn. Fugiamus. *Ch.* vos vostrum curate officium, ego efficiam meum.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Chrysalus.

INsanum magnum molior negotium,
Metuoque ut hodie possiem emolirier;
Sed nunc truculento mihi atque sævo usus sene est.
Nam non conducit huic sycophantiæ
Senem tranquillum esse, ubi me aspexerit. 5
Vorsabo ego illum hodie, si vivo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, quam frictum est cicer.
Adambulabo ad ostium, ut quando exeat,
Extemplo advenienti ei tabellas dem in manum.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Nicobulus, Chryſalus.

NImio illæc res eſt magnæ dividiæ mihi,
Subterfugiſſe ſic mihi hodie Chryſalum.
Ch. Salvos ſum, iratus eſt ſenex. nunc eſt mihi
Adeundi ad hominem tempus. *Nic.* quis loquitur prope?
Atque hic quidem, opinor, Chryſalu'ſt. *Ch.* acceſſero. 5
Nic. Bone ſerve, ſalve. quid fit? quam mox navigo
In Epheſum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? per omnes deos adjuro, ut ni meum
Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam quæ is velit,
Ut tua jam virgis latera lacerentur probe, 10
Ferratuſque in piſtrino ætatem conteras.
Omnia reſcivi ſcelera ex Mneſilocho tua.
Ch. Men' criminatus eſt? optume eſt: ego ſum malus,
Ego ſum ſacer, ſceleſtus: ſpecta rem modo.
Ego verbum faciam. *Nic.* etiam, carnufex, 15
Minitare? *Ch.* noſces tu illum actutum qualis ſit.
Nunc haſce tabellas ferre me juſſit tibi.
Orabat, ut, quod iſtic eſſet ſcriptum, id fieret.
Nic. Cedo. *Ch.* noſce ſignum. *Nic.* novi. ubi ipſe eſt?
Ch. neſcio.
Nihil jam me oportet ſcire: oblitus ſum omnia. 20
Scio me eſſe ſervom. neſcio etiam id quod ſcio.
Nunc ab tranſenna hic turdus lumbricum petit:
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.
Nic. Mane dum parumper: jam ad te exeo, Chryſale.
Ch. Ut verba mihi dat! ut neſcio quam rem gerat! 25
Servos arceſſit intus, qui me vinciant.
Bene navis agitatur, pulchre hæc confertur ratis.
Sed conticiſcam; nam audio aperiri fores.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Nicobulus, Chryſalus.

COnſtringe tu illi, Artamo, actutum manus.
Ch. Quid feci? *Nic.* impinge pugnum, ſi muttiverit.
Quid hæ loquuntur litteræ? *Ch.* quid me rogas?
Ut ab illo accepi, ad te obſignatas attuli.
Nic. Eho tu! loquitatuſne es gnato meo male 5
Per ſermonem, quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixiſti id aurum ablaturum tamen
Per ſycophantias? *Ch.* egone iſtuc dixi? *Nic.* ita.
Ch. Quis homo eſt, qui dicat me dixiſſe iſtuc? *Nic.* tace.
Nullus homo dicit: hæ tabellæ te arguunt, 10
Quas tu attuliſti. hem, hæ te vinciri jubent. *Ch.* aha!
Bellerophontem jam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli, ut vincirer? ſine!
Nic. Propterea hoc facio, ut ſuadeas gnato meo
Ut pergræcetur tecum, tervenefice. 15
Ch. O ſtulte, ſtulte, neſcis nunc vænire te:
Atque in eo ipſo aſtas lapide, ubi præco prædicat.
Nic. Reſponde: quis me vendit? *Ch.* Quem dî diligunt,
Adoleſcens moritur, dum valet, ſentit, ſapit.
Hunc ſi ullus deus amaret, plus annis decem, 20
Plus jam viginti mortuum eſſe oportuit:
Terræ odium ambulat. jam nihil ſapit,
Nec ſentit. tanti eſt, quanti eſt fungus putidus.
Nic. Tun' terræ me odium eſſe autumas? abducite hunc
Intro, atque aſtringite ad columnam fortiter. 25
Numquam auferes hinc aurum. *Ch.* atqui *ultro* jam dabis.
Nic. Dabo? *Ch.* atque orabis me quidem ultro, ut auferam;
Cum illum reſciſces criminatorem meum,
Quanto in periculo, & quanta in pernicie ſiet:
Tum libertatem Chryſalo largibere: 30
Ego adeo numquam accipiam. *Nic.* dic, ſcelerum caput,
Dic, quo in periculo eſt meus Mneſilochus filius?
Ch. Sequere hac me, faxo jam ſcies. *Nic.* quo gentium?

Ch.

Ch. Tres unos passus. *Nic.* vel decem. *Ch.* agedum, tu Artamo,
Forem hanc pauxillum aperi, placide, ne crepa: 35
Sat est. accede huc tu. viden' convivium?
Nic. Video exadvorsum Pistoclerum & Bacchidem.
Ch. Qui sunt in lecto illo altero? *Nic.* interii miser!
Ch. Novistine hominem? *Nic.* novi. *Ch.* dic sodes mihi,
Bellân' videtur specie mulier? *Nic.* admodum. 40
Ch. Quid illam, meretricemne esse censes? *Nic.* quippini?
Ch. Frustra es. *Nic.* quis igitur obsecro est? *Ch.* inveneris.
Ex me quidem hodie numquam fies certior.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Cleomachus, Nicobulus, Chrysalus.

MEamne hic Mnesilochus, Nicobuli filius,
Per vim ut retineat mulierem? quæ hæc factio est?
Nic. Quis ille est? *Ch.* per tempus hic venit miles mihi.
Cl. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
Qui me meosque non queam defendere. 5
Nam neque Bellona mihi umquam, neque Mars creduat,
Ni illum exanimalem faxo, si convenero,
Nive exhæredem fecero vitæ suæ.
Nic. Chrysale, quis ille est, qui minitatur filio?
Ch. Vir hic est illius mulieris, quâcum accubat. 10
Nic. Quid, vir? *Ch.* vir, inquam. *Nic.* nupta est illan' obsecro?
Ch. Scies haud multo post. *Nic.* oppido interii miser!
Ch. Quid? nunc sceleſtus tibi videtur Chrysalus?
Age nunc, vincito me, auscultato filio.
Dixin' tibi ego illum inventurum te, qualis sit? 15
Nic. Quid nunc ego faciam? *Ch.* jube sis me exsolvi cito:
Nam nisi ego exsolvor, jam manifesto hominem opprimet.
Cl. Nihil est lucri, quod me hodie facere mavelim,
Quam illum cubantem cum illa opprimere, ambo ut necē.
Ch. Audín' quæ loquitur? quin tu me exsolvi jubes? 20

Nic.

Nic. Exsolvite istum. perii, pertimui miser!
Cl. Tum illam, quæ corpus publicat volgo suum,
Faxo, se haud dicat nactam, quem derideat.
Ch. Pacisci cum illo paullula pecunia
Potes. *Nic.* paciscere ergo obsecro, quid tibi lubet; 25
Dum ne manifesto hominem opprimat, neve enicet.
Cl. Nunc nisi ducenti Philippi redduntur mihi,
Jam illorum ego animam amborum exsorbebo oppido.
Nic. Hem illoc paciscere, si potes. perge obsecro.
Paciscere quidvis. *Ch.* ibo & faciam sedulo. 30
Quid clamas? *Cl.* ubi herus tuus est? *Ch.* nusquam: nescio.
Vis tibi ducentos nummos jam promittier,
Ut ne clamorem hic facias, neu convicium?
Cl. Nihil est, quod malim. *Ch.* atque ut tibi mala multa ingeram?
Cl. Tuo arbitratu. *Ch.* ut subblanditur carnufex! 35
Pater hic Mnesilochi est. sequere. is promittet tibi.
Tu aurum rogato: ceterum verbûm sat est.
Nic. Quid fit? *Ch.* ducentis Philippis rem pepigi. *Nic.* vah, salus
Mea, servavisti me. quam mox dico? Dabo. 39
Ch. Roga hunc tu, tu promitte huic. *Nic.* promitto: roga.
Cl. Ducentos nummos aureos Philippos probos
Dabín'? Dabuntur, inque: responde. *Nic.* dabo.
Ch. Quid nunc, impure, numquid debetur tibi?
Quid illi molestus? quid illum morte territas?
Et ego te & ille mactamus infortunio. 45
Si tibi est machæra, & nobis veruina est domi:
Qua quidem te faciam, si tu me irritaveris,
Confossiorem soricina nenia.
Jamdudum hercle equidem sentio, suspicio
Quæ te sollicitet, eum esse cum illa muliere. 50
Cl. Immo est quoque. *Ch.* ita me Juppiter, Juno, Ceres,
Minerva, Latona, Spes, Opis, Virtus, Venus,
Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Submanus, Sol, Saturnus, diique omnes ament:
Ut ille cum illa neque cubat, neque ambulat, 55
Ne-

Neque osculatur, neque illud quod dici solet.
Nic. Ut jurat! servat me ille suis perjuriis.
Cl. Ubi nunc Mnesilochus ergo est? *Ch.* rus misit pater.
Illa autem in arcem abivit ædem visere
Minervæ. nunc aperta est. i, vise, estne ibi. 60
Cl. Abeo ad forum igitur. *Ch.* vel hercle in malam crucem.
Cl. Hodie exigam aurum hoc? *Ch.* exige, ac suspende te:
Ne supplicare censeas, nihili homo.
Ille est amotus. sine me, per, te, here, obsecro
Deos immortales, ire huc intro ad filium. 65
Nic. Quid eo introibis? *Ch.* ut eum dictis plurimis
Castigem, cum hæc sic facta ad hunc faciat modum.
Nic. Immo oro ut facias, Chrysale, & ted obsecro,
Cave parsis in eum dicere. *Ch.* etiam me mones?
Satín' est, si plura ex me audiet hodie mala, 70
Quam audivit umquam Clinia ex Demetrio?
Nic. Lippi illic oculi servos est simillimus:
Si non est; nolis esse, neque desideres:
Si est; abstinere, quin attingas, non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hîc foret, 75
Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret sua;
Atque obtruncaret mœchum manifestarium.
Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promisi militi: quos non dabo
Temere etiam, priusquam filium convenero. 80
Numquam ædepol quidquam temere credam Chrysalo.
Verum libet etiam mihi has perlegere denuo:
Aequom est tabellis consignatis credere.

ACTUS QUARTI SCENA VIIII.

Chrysalus, Nicobulus.

Atridæ duo fratres cluent fecisse facinus maxumum:
Cum Priami patriam Pergamum, divina mœnitum manu,
Armis, equis, exercitu, atque eximiis bellatoribus,

Millenûm numero navium, decumo anno post subegerunt.
Non Pelides termento fuit, præut ego herum expugnabo meum. 5
Sine classe, sineque exercitu, & tanto numero militum,
Cepi, expugnavi amanti herili filio aurum ab suo patre.
Nunc priusquam huc senex venit, libet lamentari, dum exeat:
O Troja! o patria! o Pergamum! o Priame! periisti, senex,
Qui misere male mulcabere quadringẽtis Philippis aureis.
Nam ego has tabellas obsignatas, consignatas, quas fero,
Non sunt tabellæ, sed equus, quem misêre Achivi ligneum.
Epius est Pistoclerus: ab eo hæc sumta. Mnesilochus Sinon est
Relictus. ellum! non in busto Achilli, sed in lecto accubat:
Bacchidem habet secum. ille olim habuit ignem, quî signum daret: 15
Hæc ipsum exurit. ego sum Ulysses, cujus consilio hæc geruntur.
Tum quæ hic sunt scriptæ litteræ, hoc in equo insũt milites
Armati atque animati probe. ita res successit, meliusque adhuc.
Atque hic equus non in arcem, verum in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro senis. 20
Nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio ego Ilio.
Miles Menelau'st: ego Agamemnon, idẽ Ulysses Laërtius.
Mnesilochus est Alexãder, qui erit exitium rei patriæ suæ:
Is Helenam abduxit, cuja caussa nunc facio obsidium Ilio.
Nam illîc eidem audii Ulyssem, ut ego sum, fuisse & audacem & malum. 25
Dolis ego deprensus sum: ille mendicans pæne inventus interiit,
Dum sibi exquirit fata Iliorum. assimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus sum, sed dolis exemi. item se ille servavit dolis.
Ilio tria fuisse audivi fata, quæ illi forent exitio:

Si-

Signum ex arce si periisset: alterum etiam est Troili mors:
Tertium cum portæ Scææ limen superum scinderetur. 31
Paria item tria eis tribus sunt fata nostro huic Ilio:
Nam dudum primo, ut dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite, & de auro, & de lembo; ibi signum ex arce jam abstuli.
Jam duo restabant fata tum, nec magis id ceperam oppidū.
Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum. 36
Cum censuit Mnesilochum cum uxore esse dudum militis,
Ibi vix me exsolvi. atque id periclum assimilo, Ulyssem ut prædicant
Cognitum ab Helena, esse proditum Hecubæ. sed ut olim ille se
Blanditiis exemit, & persuasit, se ut amitteret: 40
Item ego dolis me illo expuli periculo, & decepi senem.
Postea cū magnifico milite, urbes verbis qui inermus capit,
Conflixi, atq; hominem repuli: dein' pugnam conserui seni:
Ego eum adeo uno mendacio devici, uno ictū extempulo
Cepi spolia. is nunc ducentos nummos Philippos militi,
-- -- quos dare se promisit, dabit. 46
Nunc alteris etiam ducentis usus est, quî dispensentur
Ilio capto: ut sit mulsum, quî triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi præstat. non quinquaginta modo,
Quadringentos filios habet; atque equidem omnis lectos sine probro: 50
Eos ego hodie omnes contruncabo duobus solis ictibus.
Nunc Priamo nostro si est quis emtor, coëmtionalem senē
Vendam ego, venalem quem habeo, extemplo ubi oppidum expugnavero.
Sed Priamum astantem eccum ante portam video. adibo, atque alloquar.
Nic. Cujanam vox prope me sonat? *Ch.* o Nicobule! *Nic.* quid fit? quid, 55
Quod te misi, ecquid egisti? *Ch.* rogas? congredere. *Nic.* congredior.
Ch. Optumus sum orator. ad lacrumas coëgi hominem castigando,

 Male-

Maleque dictis, quæ quidem quivi comminisci. *Nic.* quid ait? *Ch.* verbum
Nullum fecit: lacrumans tacitus auscultabat, quæ ego loquebar: 59
Tacitus conscripsit tabellas: obsignatas mihi has dedit;
Tibi me jussit dare. sed metuo, ne idem cantent quod priores.
Nosce signum. estne ejus? *Nic.* novi. libet perlegere has. *Ch.* perlege.
Nunc superum limen scinditur, nunc adest exitium Ilio.
Turbat equus lepide ligneus. *Nic.* Chrysale, ades, dum ego has perlego.
Ch. Quid me tibi adesse opus est? *Nic.* volo, ut quod jubebo facias, 65
Ut scias, quæ hic scripta sient. *Ch.* nihil moror, neque scire volo.
Nic. Tamen ades. *Ch.* quid opus est? *Nic.* taceas. quod jubeo, id facias. *Ch.* adero.
Nic. Euge litteras minutas. *Ch.* qui quidem videat parum:
Verum, qui satis videat, grandes satis sunt. *Nic.* animum advortito igitur.
Ch. Nolo, inquam. *Nic.* at volo, inquam. *Ch.* quid opus est? *Nic.* at enim id, quod te jubeo, facias. 70
Ch. Justum est, tuus tibi servos tuo arbitratu serviat.
Nic. Hoc agesis jam nunc. *Ch.* ubi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
Nic. Ceræ quidem haud parsit, neque stilo. sed quidquid est, perlegere certum est.
Pater ducentos Philippos quæso Chrysalo
Da, si esse salvom vis me, aut vitalem tibi. 75
Ch. Malum quidem hercle magnum, tibi dico. *Nic.* quid est?
Ch. Non prius salutem scripsit? *Nic.* nusquam sentio.
Ch. Non dabis, si sapies. verum si das maxume,
Næ ille alium gerulum quærat, si sapiet, sibi.
Nam ego non laturus sum, si jubeas maxume. 80
Sat sic suspectus sum, cum careo noxia.

Nic.

Nic. Ausculta porro, dum hoc, quod scriptum est, pellego.
Ch. Inde a principio jam impudens epistola est.
Nic. Pudet prodire me ad te in conspectum, pater:
Tantum flagitium te scire audivi meum, 85
Quod cum peregrini cubui uxore militis.
Pol haud derides. nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
Ch. Nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
Nic. Stulte fecisse fateor. sed quæso, pater, 90
Ne me, in stultitia si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui.
Persuasum est facere, cujus nunc me facti pudet.
Prius te cavisse ergo, quam pudere, æquom fuit.
Ch. Eadem istæc verba dudum illi dixi omnia. 95
Nic. Quæso, ut sat habeas id, pater, quod Chrysalus
Me objurgavit plurimis verbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis,
Ut te ei habere gratiam æquom sit bonam.
Ch. Estne istuc istic scriptum? *Nic.* hem specta, tum scies.
Ch. Ut qui deliquit, supplex est ultro omnibus! 101
Nic. Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,
Da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro.
Ch. Ne unum quidem hercle, si sapis. *Nic.* sine pellegam:
Ego jusjurandum verbis conceptis dedi, 105
Daturum id me hodie mulieri ante vesperum,
Priusquam a me abiret. nunc, pater, ne pejerem,
Cura: atque abduce me hinc ab hac, quantum potest,
Quam propter tantum damni feci & flagitii.
Cave tibi ducenti nummi dividiæ fuant. 110
Sexcenta tanta reddam, si vivo, tibi.
Vale, atque hæc cura. Quid nunc censes, Chrysale?
Ch. Nihil ego tibi hodie consilii quidquam dabo:
Neque ego haud committam, ut, si quid peccatum siet,
Fecisse dicas de mea sententia. 115
Verum, ut ego opinor, si ego in istoc siem loco,
Dem potius aurum, quam illum corrumpi sinam.
Duæ conditiones sunt: utram tu accipias, vide.

Vel ut aurum perdas, vel ut amator pejeret.
Ego neque te jubeo, neque veto, neque suadeo. 120
Nic. Miseret me illius. *Ch.* tuus est, non mirum facis.
Si plus perdundum sit, periisse suavius est,
Quam illud flagitium volgo dispalescere.
Nic. Næ ille ædepol Ephesi multo mavellem foret,
Dum salvos esset, quam revenisset domum. 125
Quin ergo istic, quod perdundum est, propero perdere?
Binos ducentos Philippos jam intus efferam:
Et militi quos dudum promisi miser,
Et istos. mane istic: jam exeo ad te, Chrysale.
Ch. Fit vasta Troja, scindunt proceres Pergamum. 130
Scivi ego jamdudum fore me exitium Pergamo.
Aedepol qui me esse dicat cruciatu malo
Dignum, næ ego cum illo pignus haud ausim dare,
Tantas turbellas facio. sed crepuit foris:
Effertur præda ex Troja. taceam nunc jam. 135
Nic. Cape hoc tibi aurum, Chrysale. i, fer filio.
Ego ad forum autem hinc ibo, ut solvam militem.
Ch. Non equidem accipiam. proin' tu quæras, qui ferat.
Nolo ego mihi credi. *Nic.* cape vero: odiose facis.
Ch. Non equidem capiam. *Nic.* at quæso. *Ch.* dico, ut res
se habet. 140
Nic. Morare. *Ch.* nolo, inquam, aurum concredi mihi.
Vel da aliquem, qui me servet. *Nic.* ohe, odiose facis.
Ch. Cedo, si necesse est. *Nic.* cura hoc. jam ego huc revenero.
Ch. Curatum est, esse te senem miserrumum.
Hoc est incepta efficere pulchre, veluti mihi 145
Evenit, ut ovans præda onustus incederem.
Salute nostra atque urbe capta per dolum,
Domum reduco integrum omnem hinc exercitum.
Sed, spectatores, vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho. pervulgatum est, nihil moror. 150
Verumtamen accipientur mulso milites,
Nunc hanc prædam omnem jam ad quæstorem deferam.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA X.

Philoxenus.

QUam magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas turbet,
Quam se ad vitam, & quos ad amores præcipitem inscitus capessat,
Magis curæ est, magisque afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.
Scio. ego fui illa ætate, & feci illa omnia; sed more modesto.
Neque placitant mores, quibus video volgo gnatis esse parentes. 5
Duxi, habui scortum, potavi, edi, donavi. & enim id raro.
Ego dare me ludum meo gnato institui. ut animo obsequiũ
Sumere possit, æquom esse puto: sed nimis nolo desidiæ
Ei dare ludum. nunc Mnesilochum, quod mandavi, viso:
Ecquid eum ad virtutem aut ad frugem opera sua compulerit: 10
Sicut eum, si convenit, scio fecisse: eo est ingenio natus.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Nicobulus, Philoxenus.

QUicumque ubique sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac
Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longe antedeo stultitia, & moribus indoctis.
Perii! pudet. hoccine me ætatis ludos bis factum esse indigne?
Magis quam id reputo, tam magis uror, quæ meus filius turbavit. 5
Perditus sum, atque etiam eradicatus sum: omnibus exemplis crucior.

Omnia me mala consectantur, omnibus exitiis interii.
Chrysalus me hodie laceravit, Chrysalus me miserum spoliavit:
Is me scelus usque attondit dolis doctis indoctum, ut lubitum est.
Ita miles memorat meretricem esse, quam ille uxorem esse ajebat. 10
Omnia, ut quidque actum est, memoravit. eam sibi hunc annum conductam.
Reliquum id auri factum, quod ego ei stultissumus homo promisissem.
Hoc, hoc est, quod peracescit, hoc est demum quod percrucior,
Me hoc ætatis ludificari: immo ædepol sic ludos factum!
Cano capite, atque alba barba, miserum me auro esse emunctum! 15
Perii. hoc servom meum non nauci facere esse ausum! atque ego, si alibi
Plus perdiderim, minus ægre habeam, minusque id mihi damno ducam.
Ph. Certo hic prope me mihi nescio quis loqui visus est: sed quem video?
Hic quidem pater Mnesilochi. *Nic.* euge, socium ærumnæ & mei mali video.
Philoxene, salve. *Ph.* & tu. unde agis? *Nic.* unde homo miser atque infortunatus. 20
Ph. At pol ego ibi sum, esse ubi miserum hominem decet atque infortunatum.
Nic. Igitur pari fortuna, ætate ut sumus, utimur. *Ph.* sic est. sed, tu,
Quid tibi est? *Nic.* pol mihi par idem est, quod tibi. *Ph.* numquidnam ad filium
Hæc ægritudo attinet? *Nic.* admodum. *Ph.* idem mihi morbus in pectore est.
Nic. At mihi Chrysalus optumus homo -- -- -- -- 25
Perdidit filium, me, atque rem omnem -- -- -- --
Meam. *Ph.* quid tibi ex filio nam, obsecro, ægre est? *Nic.* scies id: periit

Cum

Cum tuo: atque ambo æque amicas habent. *Ph.* quî scis?
Nic. vidi. *Ph.* hei mihi, disperii!
Nic. Quid dubitamus pultare, atque huc evocare ambos foras?
Ph. Haud moror. *Nic.* heus Bacchis, jube sis actutum aperiri fores, 30
Nisi mavoltis fores & postes comminui securibus.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Bacchides duæ sorores, Nicobulus, Philoxenus.

QUis sonitu ac tumultu tanto, nomine nominat
Me, atque pultat ædes? *Nic.* ego atque hic. *Bacch.* quid hoc est
Negotii? nam, amabo, quis has huc oves adegit?
Nic. Oves nos vocant pessumæ. *Sor.* pastor harum
Dormit, cum hæ eunt sic a pecu palitantes. 5
Bacch. At pol nitent, haud sordidæ videntur ambæ.
Sor. Attonsæ hæ quidem ambæ usque sunt. *Ph.* ut videntur
Deridere nos! *Nic.* sine, suo usque arbitratu.
Bacch. Rerín' ter in anno tu has tonsitari? *Sor.* pol hodie
Altera jam bis detonsa certo est. *Bacch.* vetulæ 10
Sunt thymiamæ. *Sor.* at bonas fuisse credo.
Bacch. Viden' limulis, obsecro, ut intuentur?
Sor. Ecastor sine omni arbitror malitia esse.
Ph. Merito hoc nobis fit, qui quidem huc venerimus.
Bacch. Cogantur quidem intro. *Sor.* haud scio, quid eo opus sit, 15
Quæ nec lactem, nec lanam ullam habent. sic sine astent.
Exoluêre, quanti fuere. omnis fructus
Jam illis decidit. non vides, ut palantes
Solæ libere grassentur? quin ætate credo esse mutas:
Ne balant quidem, cum a pecu cetero absunt. *Bacch.* stultæ atque haud malæ videntur. 19
Sor. Revortamur intro, soror. *Nic.* illico ambæ manete: hæ oves volunt vos. *Bacch.*

Bacch. Prodigium hoc quidem eſt : humana nos voce appellant oves .
Ph. Hæ oves vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt .
Bacch. Si quam debes, te condono, tibi habe, numquam abs te petam .
Sed quid eſt,quapropter nobis vos malum minitamini? 25
Ph. Quia noſtros agnos concluſos iſtic eſſe ajunt duos .
Nic. Et, præter eos agnos, meus eſt iſtic clam mordax canis :
Qui niſi nobis producuntur jam, atque emittuntur foras,
Arietes truces nos erimus, jam in vos incurſabimus .
Bacch. Soror, eſt, quod te volo ſecreto . *Sor.* eho amabo . *Nic.* quo illæ abeunt? *Bacch.* ſenem illum
Tibi dedo ulteriorem, lepide ut lenitum reddas: ego ad hunc
Iratum aggrediar. poſſumus nos hos intro illicere huc? *Sor.* meum
Penſum ego lepide accurabo. quamquam odioſum eſt mortem amplexari .
Bacch. Facito, ut facias . *Sor.* taceas. tu tuum facito, ego quod dixi, haud mutabo .
Nic. Quid illæc illic in conſilio duæ ſecreto conſultant? 35
Ph. Quid ais tu homo? *Nic.* quid me vis? *Ph.* pudet dicere me tibi quiddam .
Nic. Quid eſt, quod pudeat? *Ph.* ſt! amico homini tibi quid volo credere . certum eſt,
Nihili ſum . *Nic.* iſtuc jampridem ſcio . ſed, quid nihili ſis, memora .
Ph. Tactus ſum vehementer viſco: cor ſtimulo foditur . *Nic.* pol tibi
Multo æquius eſt coxendicem . 40
Sed quid iſtuc eſt? etſi jam ego ipſe, quid ſit, prope ſcire puto me,
Verum audire etiam ex te ſtudeo . *Ph.* viden' hanc? *Nic.* video . *Ph.* haud mala eſt mulier .
*Nic.*Pol vero iſta mala, & tu nihili. *Ph.*quid multa? ego amo . *Nic.* an amas? *Ph.* necas . *Nic.*

Nic. Tun' homo putide, amator istac fieri ætate audes? *Ph.* quî non?

Nic. Quia flagitium est. *Ph.* quid opus verbis est? meo filio non sum iratus. 45

Neque te tuo est æquom esse iratum: si amant, sapienter faciunt.

Bacch. Sequere hac. *Nic.* eunt. eccas tandem probri perlecebræ & persuastrices.

Quid nunc? etiam redditis nobis filios & servom? an ego
Experior tecum vim majorem? *Ph.* abín' hinc?

Non homo tu quidem es, qui istoc pacto tam lepidam illepide appelles. 50

Bacch. Senex optume, quantum est in terra, sine hoc exorare abs te,

Ut istuc delictum desistas tanto opere ire oppugnatum.

Nic. Nisi abeas, quamquam tu bella es, malum tibi magnum dabo jam. *Bacch.* patiar.

Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias. *Nic.* ut blandiloqua est!

Hei mihi, metuo! *Sor.* hic magis tranquillu'st. 55

I, i hac mecum intro, atque ibi, si quid vis, filium castigato.

Nic. Abín' a me, scelus? *Bacch.* sine, mea pietas, exorem. *Nic.* exores tu me?

Bacch. Ego quidem ab hoc certe exorabo. *Ph.* immo ego te oro, ut me intro abducas.

Sor. Lepidum te! *Ph.* at scin', quo pacto me ad te intro abducas? *Sor.* mecum ut sis.

Ph. Omnia quæ cupio, commemoras. *Nic.* vidi ego nequam 60

Homines, verum te neminem deteriorem. *Ph.* ita sum.

Bacch. I, i hac mecum intro, ubi tibi sit lepide victibus, vino atque unguentis.

Nic. Satis, satis jam vostri est convivii: me nihil pœnitet, ut sim acceptus.

Quadringentis Philippis filius me & Chrysalus circumduxerunt,

Quem

Quem quidem ego ut non excruciem, 65
Alterum tantum auri non meream.

Bacch. Quid tandem, si dimidium auri redditur? isne tu hac mecum
Intro, atque ut eis delicta ignoscas? *Ph.* faciet.

Nic. Minime. nolo, nihil moror. sine sic. malo illos ulcisci ambo.

Ph. Etiam tu homo nihili, quod dii dant boni, cave culpa tua amiffis. 70
Dimidium auri datur, accipias, potesque, & scortum accumbas.

Nic. Egon', ubi filius corrumpatur meus, ibi potem? *Ph.* potandum est.

Nic. Age jam id, ut ut est, etsi est dedecorum, patiar: facere inducam
Animum egon', cum hæc cum illo accumbet, inspectem? *Bacch.* immo equidem pol tecum
Accumbam: te amabo, & te amplexabor. *Nic.* caput prurit. perii! 75
Vix negito. *Bacch.* non tibi venit in mentem, amabo, si dum vivas,
Tibi bene facias, jam pol id quidem esse haud perlonginquum:
Neque si hoc hodie amiseris, post in morte id eventurum esse umquam?

Nic. Quid ago? *Ph.* quid agas, rogitas etiam? *Nic.* libet, & metuo. *Bacch.* quid metuis?

Nic. Ne obnoxius filio sim, & servo. *Bacch.* mel meum, amabo, istæc fiunt. 80
Tuus est. unde illum censes sumere, nisi quod tute illi dederis?
Hanc veniam illis sine te exorem. *Nic.* ut terebrat! satin' offirmatum
Quod mihi erat, id me exorat? tua sum opera & propter te improbior.

Bacch. Nusquam me a te avelles. satin' ego istuc habeo offirmatum?

Nic.

Nic. Quod ſemel dixi, haud mutabo. *Bacch.* it dies, ite intro accubitum. 85

Filii vos exſpectant intus. *Nic.* quam quidem actutum emoriamur.

Bacch. Veſper hic eſt, ſequimini. *Ph.* ducite nos, quo lubet, tamquam quidem addictos.

Bacch. Lepide ipſi hi ſunt capti, ſuis qui filiis fecere inſidias. ite.

GREX.

Hi ſenes, niſi fuiſſent nihili jam inde ab adoleſcentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus:
Neque adeo hæc faceremus, ni antehac vidiſſemus fieri,
Ut apud lenones rivales filiis fierent patres.
Spectatores, vos valere volumus, & clare applaudere.

FINIS BACCHIDUM.

M. ACCII

M. ACCII PLAUTI MOSTELLARIA.

Dramatis Personæ.

TRANIO,) *servi*.
GRUMIO,)
PHILOLACHES, *adolesc.*
PHILEMATIUM, *meretr.*
SCAPHA, *ancilla*.
CALLIDAMATES, *adolescens*.
DELPHIUM, *meretrix*.
THEUROPIDES,) *senes*.
SIMO,)
DANISTA.
PHANISCUS, *advorsitor*.
SERVOS *alius*.
PUER.

ARGUMENTUM.

Manumisit emtos suos amores Philolaches,
Omnemque absente rem suo absumit patre.
Senem, ut revenit, ludificatur Tranio:
Terrifica monstra ait videri in ædibus,
Et inde primum emigratum. intervenit
Lucripeta fœnus fœnerator postulans.
Ludusque rursum fit senex. nam mutuum
Acceptum dicit pignus emtis ædibus:
Requirit quæ sint: ait vicini proxumi.
Inspectat illas. post se derisum dolet:
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Grumio, Tranio.

EXi e culina, sis, foras, mastigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere, herilis pernicies, ex ædibus.
Eho pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.

Exi,

Exi, inquam, nidor, e culina. quid lates? 5
Tr. Quid tibi, malum, hic ante ædes clamitatio eſt?
An ruri cenſes te eſſe? abſcede ab ædibus.
Abi rus; abi dierecte; abſcede ab janua.
Hem, hoccine volebas? *Gr.* perii! cur me verberas?
Tr. Quïa tu vis. *Gr.* patiar. ſine modo adveniat ſenex.
Sine modo venire ſalvom, quem abſentem comes. 10
Tr. Nec veriſimile loquere, nec verum, frutex,
Comeſſe quemquam ut quiſquam abſentem poſſiet.
Gr. Tu urbanus vero ſcurra, deliciæ popli,
Rus mihi tu objectas? ſane credo, Tranio, 15
Quod te in piſtrinum ſcis actutum tradier.
Cis, hercle, paucas tempeſtates, Tranio,
Augebis ruri numerum, genus ferratile.
Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium, adoleſcentem optumum: 20
Dies noctesque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, paſcite
Paraſitos, obſonate pollucibiliter.
Hæccine mandàvit tibi, cum peregre hinc iit, ſenex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet ſuam? 25
Hoccine boni eſſe officium ſervi exiſtimas,
Ut heri ſui corrumpat & rem & filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis ſtudet,
Quo nemo adæque juventute ex omni Attica
Antehac eſt habitus parcus, nec magis continens: 30
Is nunc in aliam partem palmam poſſidet.
Virtute id factum tua & magiſterio tuo.
*Tr.*Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio'ſt?
An ruri quæſo non ſunt, quos cures, boves?
Lubet potare, amare, ſcorta ducere. 35
Mei tergi facio hæc, non tui, fiducia.
Gr. Quam confidenter loquitur! fue. *Tr.* at te Juppiter
Diique omnes perdant, oboluiſti allium,
Germana illuvies, ruſticus, hircus, hara ſuis,
Canes capro commiſta. *Gr.* quid tu vis fieri? 40
Non omnes poſſunt olere unguenta exotica,

Si

Si tu oles: neque superior accumbere,
Neque tam facetis, quam tu vivis, victibus:
Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aves.
Sine me alliato fungi fortunas meas. 45
Tu fortunatus, ego miser: patiunda sunt.
Meum bonum me, te tuum maneat malum.
Tr. Quasi invidere mihi hoc videre, Grumio,
Quia mihi bene est, & tibi male est; dignissumum est.
Decet me amare, & te bubulcitarier: 50
Me victitare pulchre, te miseris modis.
Gr. O carnificum cribrum, quod credo fore:
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, si huc reveniat senex.
Tr. Quî scis, an tibi istuc prius eveniat quam mihi? 55
Gr. Quia numquam merui: tu meruisti, & nunc meres.
Tr. Orationis operam compendî face,
Nisi te mala re magna mactari cupis.
Gr. Ervom daturin' estis, bubus quod feram?
Date æs, si non estis. agite porro, pergite 60
Quomodo occœpistis: bibite, pergræcamini,
Este, effercite vos, saginam cædite.
Tr. Tace, atque rus abi: ego ire in Piræeum volo,
In vesperum parare piscatum mihi.
Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat. 65
Quid est? quid tu me nunc obtuere, furcifer?
Gr. Pol tibi istuc credo nomen actutum fore.
Tr. Dum interea sic sit, istuc actutum sino.
Gr. Ita est. sed unum hoc scito, nimio celerius
Venire quod molestum est, quam id quod cupide petas. 70
Tr. Molestus ne sis: nunc jam i rus, teque amove.
Ne tu erres, hercle præterhac mihi non facies moram.
Gr. Satin' abiit, neque quod dixi, flocci existumat!
Pro dî immortales, obsecro vostram fidem,
Facite, huc ut redeat noster quamprimum senex, 75
Triennium qui jam hinc abest: priusquam omnia
Periere, & ædis, & ager: qui nisi huc redit,
Paucorum mensium sunt relictæ reliquiæ.

Nunc

Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optumo. 80

ACTUS PRIMI SCENA II.

Philolaches.

RECordatus multum & diu cogitavi,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego: atque in meo corde, si est quod mihi cor,
Eam rem volutavi, & diu disputavi,
Hominem quojus rei, quando natus est, 5
Similem esse arbitrarer, simulacrumque habere.
Id repperi jam exemplum.
Novarum ædium esse arbitror similem ego hominem,
Quando hic natus est. ei rei argumenta dicam.
Atque hoc haud videtur verisimile vobis? 10
At ego id faciam esse ita ut credatis.
Profecto ita esse, ut prædico, vero vincam.
Atque hoc vosmetipsi scio,
Proinde uti nunc ego esse autumo, quando
Dicta audietis mea, haud aliter id dicetis. 15
Auscultate, argumenta dum dico ad hanc rem.
Simul gnarures vos volo esse hanc rem mecum.
Aedes quom extemplo sunt paratæ, expolitæ,
Factæ probe, examussim,
Laudant fabrum, atque ædes probant. sibi quisque 20
Inde exemplum expetunt: sibi quisque simile,
Suo usque sumtu: operæ ne parcunt suæ.
Atque ubi illo immigrat nequam homo indiligensque
Cum pigra familia, immundus, instrenuus,
Hic jam ædibus vitium additur, 25
Bonæ cum curantur male.
Atque illud sæpe fit; tempestas venit,
Confringit tegulas, imbricesque: ibi
Dominus indiligens reddere alias nevolt.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt 30

Tigna, putrefacit aer operam fabri:
Nequior factus jam est usus ædium:
Atque haud est fabri culpa. sed magna pars
Moram hanc induxerunt, si quid nummo farciri potest,
Usque mantant, neque id faciunt, donicum 35
Parietes ruunt. ædificantur ædes totæ denuo.
Hæc argumenta ego ædificiis dixi. nunc etiam volo
Dicere, ut homines ædium esse similes arbitremini.
Primum-dum parentes fabri liberûm sunt,
Et fundamentum substruunt liberorum, 40
Extollunt, parant sedulo in firmitatem,
Ut & in usum boni, & in speciem populo
Sint: sibique aut materiæ ne parcunt.
Nec sumtus ibi sumtui esse ducunt:
Expoliunt, docent litteras, jura, leges; 45
Sumtu suo & labore nituntur, ut
Alii sibi esse illorum similes expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis danunt
Tum jam aliquem cognatum suum.
Eatenus abeunt a fabris. 50
Unum ubi emeritum est stipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quo eveniat ædificatio.
Nam ego ad illud frugi usque & probus fui,
In fabrorum potestate dum fui.
Posteaquam immigravi in ingenium meum, 55
Perdidi operam fabrorum. illico oppido
Venit ignavia; ea mihi tempestas fuit,
Ea mihi adventu suo grandinem, imbremque attulit:
Hæc verecundiam mihi & virtutis modum
Deturbavit, texit detexitque a me illico. 60
Postilla obtígere eam neglegens fui:
Continuo pro imbre amor advenit in cor meum.
Is usque in pectus permanavit, permadefecit
Cor meum. nunc simul res, fides, fama, virtus,
Decusque deseruerunt: ego sum in usu 65
Factus nimio nequior. atque ædepol ita
Hæc tigna humide putent. non videor mihi

Sar-

Sarcire posse ædis meas, quin totæ
Perpetuæ ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quisquam esse auxilio queat. 70
Cor dolet, cum scio, ut nunc sum, atque ut fui:
Quo neque industrior de juventute erat
Arte gymnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo. victitabam volupe:
Parsimonia & duritia disciplinæ aliis eram: 75
Optumi quique expetebant eam doctrinam sibi.
Nunc postquã nihili sum, id vero meopte ingenio repperi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Philematium, *Scapha*, *Philolaches*.

JAmpridem ecastor frigidâ non lavi magis lubenter,
Nec unde me melius, mea Scapha, rear esse defæcatam.
Sc. Eventus rebus omnibus, velut horno messis magna
Fuit. *Phile.* quid ea messis attinet ad meam lavationem?
Sc. Nihilo plus, quam lavatio tua ad messim. *Philo.* oh, Venus venusta! 5
Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiam omnem
Detexit, tectus qua fui: quam mihi amor & Cupido
In pectus perpluit meum, neque jam umquam obtigere possum.
Madent jam in corde parietes. periere hæ oppido ædes.
Phile. Contempla amabo, mea Scapha, satín'hæc me vestis deceat: 10
Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.
Sc. Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tota es?
Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.
Philo. Ita me dî ament, lepida est Scapha! sapit scelesta multum!
Ut lepide res omnes tenet, sententiasque amantum! 15
Phile. Quid nunc? *Sc.* quid est? *Phile.* quin me aspice & contempla, ut hæc me decet.

Sc. Virtute formæ id evenit,te ut deceat,quidquid habeas.
Philo. Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profe-
ſto hodie aliquî;
Neque patiar te iſtanc gratis laudâſſe, quæ placet mihi.
Philo. Nolo ego te aſſentari mihi. *Sc.* nimis tu quidem
ſtulta es mulier. 20
Eho, mavis vituperari falſo, quam vero extolli?
Equidem pol vel falſo tamen laudari multo malo,
Quam vero culpari, aut alios meam ſpeciem irridere.
Philo. Ego verum amo, verum volo dici mihi: mendacem
odi.
Sc. Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, ut ve-
nuſta es! 25
Philo. Quid ais, ſceleſta? quomodo adjurâſti? ita ego iſtam
amarem?
Quid? iſtæc me; id cur non additum eſt?infecta dona facio.
Periiſti: quod promiſeram tibi donum, perdidiſti.
Sc. Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, & be-
ne eductam;
Non ſtultam ſtulte facere. *Phile.* quin mone quæſo, ſi quid
erro. 30
Sc. Tu ecaſtor erras, quæ quidem illum exſpectes unum,
atque illi
Morem præcipue ſic geras, atque alios aſperneris.
Matronæ, non meretricium eſt,unum inſervire amantem.
Philo. Pro Juppiter! nam quod malum vorſatur meæ domi
illud?
Dii deæque omnes me peſſumis exemplis interficiant, 35
Niſi ego illam anum interfecero ſiti fameque atque algu.
Phile. Nolo ego mihi male te, Scapha, præcipere. *Sc.*ſtul-
ta es plane, quæ
Illum tibi æternum putes fore amicum & benevolentem.
Moneo ego te: te deſeret ille ætate & ſatietate.
Phil. Non ſpero. *Sc.* inſperata accidunt magis ſæpe quam
quæ ſperes. 40
Poſtremo, ſi dictis nequis perduci, ut vera hæc credas,
Mea dicta ex factis noſce: rem vides; quæ ſim, & quæ fui
ante. Ni-

Nihilo ego, quam nunc tu, amata sum, atque uni modo
gessi morem,
Qui pol me, ubi ætate hoc caput colorem commutavit,
Reliquit, deseruitque me. tibi idem futurum crede. 45
Philo. Vix comprimor, quin involem illi in oculos stimulatrici.
Phile. Solam illi me soli censeo esse oportere obsequentem.
Solam ille me soli sibi suo liberavit.
Philo. Pro dî immortales, mulierem lepidam, & pudico
ingenio!
Bene hercle factum, & gaudeo mihi nihil esse hujus caussa.
Sc. Inscita ecastor tu quidem es. *Phile.* quapropter? 51
Sc. quæ istuc cures,
Ut te ille amet. *Phile.* cur obsecro non curem? *Sc.* libera
es jam.
Tu jam, quod quærebas, habes: ille, te nisi amabit ultro,
Id, pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.
Philo. Perii hercle, ni ego illam pessumis exemplis enicasso. 55
Illa hanc corrumpit mulierem malesuada vitilena.
Phile. Numquam ego illi possum gratiam referre, ut meritu'st de me.
Scapha, id tu mihi ne suadeas, ut illum minoris pendam.
Sc. At hoc unum facito cogites, si illum inservibis solum,
Dum tibi nunc hæc ætatula est, in senecta male querére.
Philo. In anginam ego nunc me velim vorti, ut veneficæ illi
Fauces prehendam, atque enicem scelestam stimulatricem.
Phile. Eumdem animum oportet nunc mihi esse gratum,
ut impetravi, 63
Atque olim, priusquam id extudi, quom illi subblandiebar.
Philo. Dii me faciant, quod volunt, ni ob istam orationem
Te liberasso denuo, & nisi Scapham enicasso.
Sc. Si tibi sat acceptum est, fore victum tibi sempiternum,
Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,
Soli gerendum censeo morem, & capiundos crines. 69
Phile. Ut fama est homini, exin solet pecuniam invenire.
Ego si bonam famam mihi servasso, sat ero dives.

Philo. Siquidem hercle vendundum eſt, pater vænibit multo potius,
Quam te, me vivo, umquam ſinam egere, aut mendicare.
Sc. Quid illis futurum eſt ceteris, qui te amant? *Phile.* magis amabunt,
Quom videbunt gratiam referri. 75
Philo. Utinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!
Ut ego exhæredem meis bonis me faciam, atque hæc ſit hæres.
Sc. Jam iſta quidem abſumta res erit: dieſque noctesque eſtur,
Bibitur, neque quiſquam parſimoniam adhibet, ſagina plane eſt.
Philo. In te hercle certum'ſt principium, ut ſim parcus, experiri. 80
Nam neque edes quidquam, neque bibes apud me hiſce diebus.
Phile. Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit:
Nec recte ſi illi dixeris, jam ecaſtor vapulabis.
Philo. Aedepol ſi ſummo Jovi vivo argento ſacruficaſſem,
Pro illius capite quod dedi, numquam æque id bene collocaſſem. 85
Ut videas eam medullitus me amare! oh! probus homo ſum:
Qui pro me cauſſam diceret, patronum liberavi.
Sc. Video te nihili pendere præ Philolache omnes homines.
Nunc, ne ejus cauſſa vapulem, tibi potius aſſentabor,
Si acceptum ſat habes, tibi fore illum amicum ſempiternum. 90
Phile. Cedo mihi ſpeculum, & cum ornamentis arculam actutum, Scapha:
Ornata ut ſim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.
Sc. Mulier quæ ſe ſuamque ætatem ſpernit, ſpeculo ei uſus eſt.
Quid opu'ſt ſpeculo tibi, quæ tute ſpeculo ſpeculum es maxumum?
Philo. Ob iſtuc verbum, ne nequidquam, Scapha, tam lepide dixeris, 95

Dabo

Dabo aliquid hodie tibi peculî. Philematium mea! 96
Phile. Suo quique loco viden' capillus satis compositu'st commode?
Sc. Ubi tu commoda es, capillum commodum esse credito.
Philo. Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?
Nunc assentatrix scelesta est, dudum advorsatrix erat. 100
Phile. Cedo cerussam. *Sc.* quid cerussa opus nam? *Phile.* quî malas oblinam.
Sc. Una opera ebur atramento candefacere postules.
Philo. Lepide dictum de atramento atque ebore. euge plaudo Scaphæ.
Phile. Tum tu igitur cedo purpurissum. *Sc.* non do: scita es tu quidem.
Nova pictura interpolare vis opus lepidissumum. 105
Non istanc ætatem oportet pigmentum ullum attingere,
Neque cerussam, neque melinum, neque ullam aliam offuciam.
Cape igitur speculum. *Philo.* hei mihi misero, savium speculo dedit.
Nimis velim lapidem, quî ego illi speculo diminuā caput.
Sc. Linteum cape, atque exterge tibi manus. *Phile.* quid ita obsecro? 110
Sc. Ut speculum tenuisti, metuo, ne oleant argentū manus:
Ne usquam argentum te accepisse suspicetur Philolaches.
Philo. Non videor vidisse lenam callidiorem ullam alterā.
Ut lepide atque astute in mentem venit de speculo malæ!
Phile. Etiamne unguentis ungendam censes? *Sc.* minime feceris. 115
Phile. Quapropter? *Sc.* quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet.
Nam istæc veteres, quæ se unguentis unctitant, interpoles,
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt,
Ubi sese sudor cum unguentis consociavit, illico 119
Itidem olent, quasi cum una multa jura confundit cocus.
Quid oleant, nescias, nisi id unum, ut male olere intellegas.
Philo. Ut perdocte cuncta callet! nihil hac docta doctius.

Verum illud eſt,maxumaq;adeo pars voſtrorum intellegit,
Quibus anus domi ſunt uxores, quæ vos dote meruerunt.
Phile. Agedum contempla aurum & pallam, ſatín'hæc me deceat, Scapha? 125
Sc. Non me curare iſtuc oportet. *Phile.* quem obſecro igitur? *Sc.* eloquar:
Philolachem,is ne quid emat,niſi quod tibi placere cēſeat.
Nam amator meretricis mores ſibi emit auro & purpura.
Quid opus eſt, quod ſuum eſſe nolit, ei ultro oſtentarier?
Purpura ætas occultanda eſt: aurum turpe mulieri. 130
Pulchra mulier nuda erit quam purpurata pulchrior:
Poſtea Nequidquam exornata eſt bene, ſi morata eſt male.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Nam ſi pulchra eſt, nimis ornata eſt. *Philo.* nimis diu abſtineo manum.
Quid hic vos duæ agitis? *Phile.*tibi me exorno ut placeam. *Philo.* ornata es ſatis. 135
Abi hinc tu intro, atque ornamenta hæc aufer. ſed, voluptas mea,
Mea Philematium, potare tecum collibitum eſt mihi.
Phile. Libet & ædepol mihi tecum. nam quod tibi libet, idem mihi libet,
Mea voluptas.*Philo.*hem,iſtuc verbū vile eſt viginti minis.
Phile. Cedo, amabo, decem: bene emtum tibi dare hoc verbum volo. 140
*Philo.*Etiam nunc decem minæ apud te ſunt: vel rationem puta.
Triginta minas pro capite tuo dedi. *Phile.* cur exprobras?
Philo. Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id opprobrarier?
Nec quidquam argenti locávi jam diu uſquam æque bene.
Phile Certe ego, quod te amo, operam nuſquam melius potui ponere. 145
Philo. Bene igitur ratio accepti atque expenſi inter nos convenit.
Tu me amas,ego te amo:merito id fieri uterque exiſtumat.
Hæc qui gaudent, gaudeant perpetuo ſuo ſemper bono:

Qui

Qui invident, ne umquam eorum quisquam invideat prorsus commodis.

Phile. Age, accumbe igitur. cedo aquam manibus, puer, appone hic mensulam. 150

Vide, tali ubi sint. vín' unguenta? *Philo.* quid opus est? cum stacta accubo.

Sed estne hic meus sodalis, qui huc incedit cum amica sua?

Is est. Callidamates cum amica, eccum, incedit. euge, oculus meus:

Conveniunt maniplares. eccos! prædam participes petunt.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Callidamates, Delphium, Philolaches, Philematium.

ADvorsum venire mihi ad Philolachem
Volo tempori. audi: hem, tibi imperatum est.
Nam illic ubi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi male convivii sermonisque
Tæsum est. nunc comissatum ibo ad Philolachetem, 5
Ubi nos hilari ingenio & lepide accipiet.
Ecquid tibi videor, mamma, madere? *Delph.* semper
Istoc modo moratus vivere debebas.
Call. Visne ego te, ac tute me amplectare?
Delph. Si tibi cordi est facere, licet. *Call.* lepida es. 10
Duce me amabo. *Delph.* cave ne cadas. asta.
Call. Oh! ocellus es meus; tuus sum alumnus, mel meum.
Delph. Cave modo, ne prius in via accumbas,
Quam illic, ubi lectus est stratus, coimus.
Call. Sine sine cadere me. *Delph.* sino: sed & hoc, quod mihi in manu est: 15
Si cades, non cades quin cadam tecum.
Jacentes tollet postea nos ambos aliquis.
Madet homo. *Call.* tun' me ais, mamma, madere?
Delph. Cedo manum; nolo equidem te affligi.
Call. Hem tene, age, i simul. quod' ego eam, an scis? 20

Delph.

Delph. Scio. *Call.* in mentem venit modo. nempe domũ eo
Comiſſatum. *Delph.* immo. *Call.* iſtuc quidem jam memini.
Philo. Num non vis obviam me hiſce ire, anime mi?
Illi ego ex omnibus optume volo: jam 24
Revortar. *Phile.* diu eſt Jam id mihi. *Call.* ecquis hic eſt?
Philo. Adeſt. *Call.* eu, Philolaches, ſalve, amiciſſume
Mihi hominum omnium. *Philo.* dii te ament. accuba,
Callidamates. unde agis te? *Call.* unde homo ebrius.
Philo. Probe. quin amabo accubas, Delphium mea.
Call. Date illi quod bibat: dormiam ego jam. 30
Philo. Num mirum aut novom quippiam facit? quid ego
Hoc faciam poſtea, mea? *Delph.* ſic ſine eumpſe. *Philo.* age tu,
Interim da ab Delphio cito cantharum circum.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Tranio, Philolaches, Callidamates, Delphium, Philematium, Puer.

JUppiter ſupremus ſummis opibus atque induſtriis
Me periſſe & Philolachetem cupit herilem filium.
Occidit ſpes noſtra, nuſquam ſtabulum eſt confidentiæ:
Nec Salus nobis ſaluti jam eſſe, ſi cupiat, poteſt:
Ita mali mæroris montem maxumum ad portum modo 5
Conſpicatus ſum. herus advenit peregre. periit Tranio.
Ecquis homo eſt, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
Qui hodie ſeſe excruciari meam vicem poſſit pati?
Ubi ſunt iſti plagipatidæ, ferritribaces viri?
Vel iſti qui haſtis triũ nummorũ cauſſa ſubeunt ſub falas?
Ubi aliqui quindenis haſtis corpus transfigi ſolent. 11
Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.
Sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.
Ubi id erit factum, a me argentum petito præſentarium.
Sed ego ſumne ille infelix, qui non curro curriculo domum?
Philo. Adeſt obſonium. eccum Tranio a portu redit. 16

Tr.

Tr. Philolaches. *Philo.* quid eſt? *Tr.* & ego & tu. *Philo.* quid & ego & tu? *Tr.* periimus.
Philo. Quid ita? *Tr.* pater adeſt. *Philo.* quid ego ex te audio? *Tr.* abſumti ſumus.
Pater, inquam, tuus venit. *Philo.* ubi eſt is, obſecro te? *Tr.* adeſt.
Philo. Quis id ait? quis vidit? *Tr.* egomet, inquam, vidi. *Philo.* væ mihi. 20
Quid ego ago? *Tr.* nam quid tu, malum, me rogitas, quid agas? accubas.
Philo. Tun' vidiſti? *Tr.* egomet, inquam. *Philo.* certe? *Tr.* certe, inquam. *Philo.* occidi,
Si tu vera memoras. *Tr.* quid mihi ſit boni, ſi mentiar?
Philo. Quid ego nunc faciam? *Tr.* jube hæc hinc omnia amolirier.
Quis iſtic dormit? *Philo.* Callidamates. *Tr.* ſuſcita iſtum, Delphium. 25
Delph. Callidamates, Callidamates, vigila. *Call.* vigilo: cedo ut bibam.
Delph. Vigila: pater advenit peregre Philolachæ. *Call.* valeat pater.
Philo. Valet ille quidem, atque ego diſperii. *Call.* diſperîſti? quî pote'ſt?
Philo. Quæſo ædepol exſurge: pater advenit. *Call.* tuus venit pater?
Jube abire rurſum. quid illi reditio etiam huc fuit? 30
Philo. Quid ego agam? pater jam hic me offendet miſerum adveniens ebrium,
Aedis plenas convivarum, & mulierum. miſerum eſt opus,
Igitur demum fodere puteum, ubi ſitis fauces tenet.
Sicut ego adventu patris nunc quæro, quid faciam miſer.
Tr. Ecce autem hic depoſivit caput, & dormit. ſuſcita. 35
Philo. Etiam vigilas? pater, inquam, aderit jam hic meus. *Call.* ain' tu, pater?
Cedo ſoleas mihi, ut arma capiam. jam pol ego occidam patrem.
Philo. Perdis rem, tace. amabo, abripite hunc intro actutum inter manus. *Call.*

Call. Jam, hercle, ego vos pro matula habebo, nisi mihi matulam datis.

Philo. Perii. *Tr.* habe bonum animum: ego istum lepide medicabor metum. 40

Philo. Nullus sum. *Tr.* taceas: ego, quî istæc sedem, meditabor tibi.

Satín' habes, si ego advenientem ita patrem faciam tuum,

Non modo ne introeat, verum etiam ut fugiat longe ab ædibus?

Vos modo hinc abite intro, atque hæc hinc propere amolimini.

Philo. Ubi ego ero? *Tr.* ubi maxume esse vis, cum hac, cum istac eris. 45

Delph. Quid est igitur? abeamus hinc nos. *Tr.* non hoc longe, Delphium.

Namq; intus potate haud tãtillo hac quidem caussa minus.

Philo. Hei mihi, quam istæc blanda dicta quo eveniant, madeo metu!

Tr. Potín' animo ut sies quieto, & facias quod jubeo? *Philo.* pote'st.

Tr. Omnium primum, Philematium, intro abi: & tu Delphium. 50

Delph. Morigeræ tibi erimus ambæ. *Tr.* ita ille faxit Juppiter.

Animum advorte nunc tu jam, quæ volo accurarier.

Omnium primum-dum ædes jam fac occlusæ sient:

Intus cave muttire quemquam siveris. *Philo.* curabitur.

Tr. Tamquam si intus natus nemo in ædibus habitet. 55 *Philo.* licet.

Tr. Neu quisquam responset, quando hasce ædis pultabit senex.

Philo. Numquid aliud? *Tr.* clavem mihi harunce ædium Laconicam

Jam jube efferri intus: hasce ego ædis occludam hinc foris.

Philo. In tuam custodiam meq; & meas spes trado, Tranio.

Tr. Pluma haud interest, patronus, an cliens probior siet

Homini, quoi nulla in pectore est audacia. 61

Nam

Nam quoivis homini, vel optumo, vel pessumo,
Quamvis desubito facile est facere nequiter,
(Clavem cedo, atque abi intro, atque occlude ostium)
Verum id videndum'st, id viri docti est opus, 65
Quæ designata sint & facta nequitia,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat vivere:
Tranquille cuncta & ut proveniant sine malo.
Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbabimus,
Profecto ut liqueant omnia & tranquilla sint, 70
Neque quidquam nobis pariant ex se incommodi.
Sed quid tu egrederis? perii! oh jam jam optume
Præceptis paruisti! *Puer.* herus jussit maxumo
Opere orare, ut patrem aliquo absterreres modo,
Ne introiret. adest. *Tr.* quin etiam illi hoc dicito, 75
Facturum me, ut ne etiam aspicere ædes audeat;
Capite obvoluto ut fugiat cum summo metu.
Clavim cedo, atque abi hinc intro, atque occlude ostium:
Et ego hinc occludam. jube venire nunc jam.
Ludos ego hodie vivo præsenti hic seni 80
Faciam, quod credo mortuo numquam fore.
Concedam a foribus huc, hinc speculabor procul,
Unde advenienti sarcinam imponam seni.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Theuropides, Tranio.

HAbeo, Neptune, gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti a te vix vivum modo.
Verum si posthac me pedem latum modo
Scies imposîsse in undam, haud caussa illico'st,
Quod nunc voluisti facere, quin facias mihi. 5
Apage, apage te a me. nunc jam post hunc diem,
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.
Tr. Aedepol, Neptune, peccavisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
Th. Triennio post Aegypto advenio domum, 10
Cre-

Credo, exspectatus veniam familiaribus.
Tr. Nimio ædepol ille potuit exspectatior
Venire, qui te nuntiaret mortuum.
Th. Sed quid hoc? occlusa janua est interdius?
Pultabo. heus, ecquis istas aperit mi fores? 15
Tr. Quis homo est, qui nostras ædes accessit prope?
Th. Meus servos hic quidem est Tranio. *Tr.* o Theuropides
Here! salve: salvom te advenisse gaudeo.
Usquene valuisti? *Th.* usque,ut vides. *Tr.* factum optume.
Th. Quid vos? insaníne estis? *Tr.* quî dum? *Th.* sic,quia
Foris ambulatis. natus nemo in ædibus 21
Servat, neque qui recludat, neque qui respondeat.
Pultando pedibus pæne confregi hasce ambas. *Tr.* eho,
An tu tetigisti has ædis? *Th.* cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, pæne confregi fores. 25
Tr. Tetigistin'? *Th.* tetigi, inquam, & pultavi. *Tr.* vah!
Th. quid est?
Tr. Male hercle factum. *Th.* quid est negotii? *Tr.* non
potest
Dici, quam indignum facinus fecisti & malum.
Th. Quid jam? *Tr.* fuge obsecro atque abscede ab ædibus.
Fuge huc, fuge ad me propius. tetigistin' foreis? 30
Th. Quomodo pultare potui, si non tangerem?
Tr. Occidisti, hercle. *Th.* quem mortalem? *Tr.* omnes
tuos.
Th. Dî te deæque omnes faxint cum isto omine!
Tr. Metuo, te atque istos expiare ut possies.
Th. Quamobrem?aut quam subito rem mihi apportas novā?
Tr. Et eheu, jube illos illinc, amabo, abscedere. 36
Th. Abscedite. *Tr.* ædes ne attingite. tangite
Vos quoq; terram. *Th.* obsecro, hercle, quin eloquere jam.
Tr. Quia septem menses sunt, cum in hasce ædes pedem
Nemo intro tetulit, semel ut emigravimus. 40
Th. Eloquere, quid ita? *Tr.* circumspice dum, numquis est
Sermonem nostrum qui aucupet. *Th.* tutum probe est.
Tr. Circumspice etiam. *Th.* nemo est, loquere nunc jam.
Tr. Capitalis cædis facta est. *Th.* quid est? non intellego.

Tr. Scelus, inquam, factum'st jamdiu antiquom & vetus.
Antiquom. id adeo nos nunc factum invenimus. 46
Th. Quid istuc est, scelefte? aut quis id fecit? cedo.
Tr. Hospes necavit hospitem captum manu;
Iste, ut ego opinor, qui has tibi ædis vendidit.
Th. Necavit? *Tr*. aurumque eii ademit hospiti, 50
Eumque hic defodit hospitem ibidem in ædibus..
Th. Quapropter id vos factum suspicamini?
Tr. Ego dicam, ausculta. Ut foris cœnaverat
Tuus gnatus, postquam rediit a cœna domum,
Abimus omnes cubitum, condormivimus: 55
Lucernam forte oblitus fueram exstinguere;
Atque ille exclamat derepente maximum.
Th. Quis homo? an gnatus meus? *Tr*. st, tace: ausculta modo.
Ait venisse illum in somnis ad se mortuum. 59
Th. Nempe ergo in somnis? *Tr*. ita. sed ausculta modo.
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.
Th. In somnis? *Tr*. mirum quin vigilanti diceret,
Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum inepte stultus es.
Th. Taceo. *Tr*. sed ecce quæ ille inquit: 65
Ego transmarinus hospes sum Diapontius.
Hic habito. hæc mihi dedita est habitatio.
Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,
Quia præmature vita careo. per fidem
Deceptus sum, hospes hîc me necavit, isque me 70
Defodit insepultum clam ibidem in hisce ædibus,
Scelestus auri caussa. nunc tu hinc emigra.
Scelestæ hæ sunt ædes, impia est habitatio.
Quæ hic monstra fiunt, anno vix possum eloqui.
St, st! *Th*. quid, obsecro, hercle factum est? *Tr*. concrepuit foris. 75
Hiccine percussit? *Th*. guttam haud habeo sanguinis,
Vivom me arcessunt ad Acheruntem mortui.
Tr. Perii! illisce hodie hanc conturbabunt fabulam.
Nimis quam formido, ne manifesto hic me opprimat.

Th.

Th. Quid tute tecum loquere? *Tr.* abſcede ab janua. 80
Fuge, obſecro hercle! *Th.* quo fugiam? etiam tu fugis?
Tr. Nihil ego formido: pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Heus, Tranio! *Tr.* non me appellabis, ſi ſapis.
Nihil ego commerui, neque iſtas percuſſi foreis.
Th. Quæſo quid ægre eſt? quæ res te agitat, Tranio? 85
Quîcum iſtæc loquere? *Tr.* an quæſo tu appellaveras?
Ita me dî amabunt, mortuum illum credidi
Expoſtulare, quia percuſſiſſes foreis.
Sed tu etiamne aſtas, nec, quæ dico, obtemperas?
Th. Quid faciam? *Tr.* cave reſpexis: fuge, atque operi caput. 90
Th. Cur non fugis tu? *Tr.* pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Scio. quid modo igitur? cur tantopere extimueras?
Tr. Nihil me curaſſis, inquam: ego mihi providero:
Tu, ut occœpiſti, tantum quantum quis, fugies,
Atque Herculem invocabis. *Th.* Hercules,te invoco. 95
Tr. Et ego, tibi hodie ut det, ſenex, magnum malum.
Prò dii immortales, obſecro voſtram fidem,
Quid ego hodie negotii confeci, malum!

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Daniſta, Tranio, Theuropides.

SCeleſtiorem ego annum argento fœnori
Numquam ullum vidi, quam hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem uſque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
Tr. Nunc pol ego perii plane in perpetuum modum. 5
Daniſta adeſt, qui dedit *argentum fœnori*,
Quî amica eſt emta, quôque *opus in ſumtus fuit*.
Manifeſta res eſt, niſi quod occurro prius,
Ne hoc ſenex reſciſcat. ibo huic obviam.
Sed quidnam hic ſeſe tam cito recipit domum? 10
Metuo ne de hac re quippiam inaudiverit.
Accedam, atque appellabo. hei quam timeo miſer!
Nihil

Nihil eſt miſerius, quam animus hominis conſcius,
Sicut me habet. verum utut res hæc ſeſe habet,
Pergam turbare porro. ita hæc res poſtulat. 15
Unde is? *Th.* conveni illum, unde haſce ædis emeram.
Tr. Numquid dixiſti de illo, quod dixi tibi?
Th. Dixi hercule vero omnia. *Tr.* væ miſero mihi!
Etiam fatetur de hoſpite? *Th.* immo pernegat.
Tr. Cape hercule, obſecro, cum eo una judicem. 20
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comeſt.
Metuo, ne technæ meæ perpetuo perierint.
Th. Quid tute tecum? *Tr.* nihil enim. ſed dic mihi,
Dixtin' quæſo? *Th.* dixi, inquam, ordine omnia. 25
Tr. Etiam fatetur de hoſpite? *Th.* immo pernegat.
Tr. Negat? *Th.* negat, inquam. *Tr.* perii oppido, cum cogito.
Non confitetur? *Th.* dicam, ſi confeſſus ſit.
Quid nunc faciundum cenſes? *Tr.* egon' quid cenſeam?
Cape, obſecro hercule, cum eo una judicem: 30
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comeſt.
Dan. Sed Philolachetis eccum ſervom Tranium,
Qui mihi neque fœnus, neque ſortem argenti danunt.
Th. Quo te agis? *Tr.* nec quoquam abeo. næ ego ſum miſer,
Sceleſtus, natus diis inimicis omnibus! 36
Jam illo præſente adibit. næ ego homo ſum miſer!
Ita & hinc & illinc mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire. *Dan.* hic ad me it, ſalvos ſum,
Spes eſt de argento. *Tr.* hilarus eſt fruſtra iſtic homo. 40
Salvere jubeo te, Miſargyrides, bene.
Dan. Salve & tu. quid de argento? *Tr.* abi ſis, bellua,
Continuo adveniens pilum injeciſti mihi.
Dan. Hic homo eſt inanis. *Tr.* hic homo eſt certe ariolus.
Dan. Quin tu iſtas mittis tricas? *Tr.* quin quid vis cedo.
Dan. Ubi Philolaches eſt? *Tr.* numquam potuiſti mihi
Magis opportunus advenire, quam advenis. 47
Dan. Quid eſt? *Tr.* concede huc. *Dan.* quin mihi argentum redditur?

Tr. Scio te bona esse voce, ne clama nimis. 49
Dan. Ego hercle vero clamo. *Tr.* ah, gere morem mihi.
Dan. Quid tibi ego morē vis gerā? *Tr.* abi quæso hinc domū.
Dan. Abeam? *Tr.* redito huc circiter meridie.
Dan. Reddeturne igitur fœnus? *Tr.* reddetur: nunc abi.
Dan. Quid ego huc recursem, aut operam sumā, aut conterā?
Quid, si hic manebo potius ad meridiem? 55
Tr. Immo abi domum. verum hercle dico: abi modo.
Dan. Quin vos mihi fœnus date. quid nugamini?
Tr. Eu, hercle, næ tu abi modo: ausculta mihi.
Dan. Jam, hercle, ego illunc nominabo. *Tr.* euge strenue!
Beatus vero es nunc, cum clamas. *Dan.* meum peto. 60
Multos me hoc pacto jam dies frustramini.
Molestus si sum, reddite argentum, abiero.
Responsiones omnes hoc verbo eripite.
Tr. Sortem accipe. *Dan.* immo fœnus, id primum volo.
Tr. Quid tu, homo hominum omnium tæterrime, 65
Venisti huc te extentatum? agas, quod in manu est.
Non dat, non debet. *Dan.* non debet? *Tr.* nec erit quidem.
Ferre hoc potes? an *mavis, ut aliquo* abeat foras?
Urbem exsul *linquat factus* hic caussa tui,
Quoi sortem *vix dare lic*ebit? *Dan.* quin non peto. 70
Th. Eja, mastigia, ad me redi. *Tr.* jam istic ero.
Molestus ne sis, nemo dat, age quid lubet.
Tu solus, credo, fœnore argentum datas.
Dan. Cedo fœnus. redde fœnus. fœnus reddite.
Daturín' estis fœnus actutum mihi? 75
Date mihi fœnus. *Tr.* fœnus illic, fœnus hic.
Nescit quidem nisi fœnus fabularier
Veterator. neque ego tætriorem belluam
Vidisse me umquam quemquam, quam te, censeo.
Dan. Non ædepol nunc me tu istis verbis territas. 80
Th. Calidum hoc est: etsi procul abest, urit male.
Quod illud est fœnus, obsecro, quod illic petit?
Tr. Pater, eccum, advenit peregre non multo prius
Illius, is tibi & fœnus & sortem dabit.
Ne inconciliare quid nos porro postules. 85

Vide

Vide num moratur? *Dan.* quin fer am, si quid datur. (tit?
Th. Quid ais tu? *Tr.* quid vis? *Th.* quis illic est? quid illic pe-
Quid Philolachetem gnatum compellat meum 88
Sic, & præsenti tibi facit convicium?
Quid illi debetur? *Tr.* obsecro hercle, jube
Obici argentum huic ob os impuræ belluæ.
Th. Jubeam? *Tr.* jube homini argento os verberarier.
Dan. Perfacile ego ictus perpetior argenteos. 93
Th. Quod illud argentum est? *Tr.* huic debet Philolaches
Paullum. *Th.* quantillum? *Tr.* quasi quadraginta minas.
Dan. Ne sane id multum censeas, paullum id quidem est.
Tr. Audin'? videturne obsecro hercle idoneus,
Danista qui sit? genus quod improbissumum est.
Th. Non ego istuc curo, qui sit, unde sit:
Id volo mihi dici, id me scire expeto. 100
Adeo etiam argenti fœnus creditum audio.
Tr. Quatuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum, ut abeat. *Th.* egon' dicam dare?
Tr. Dic. *Th.* egone? *Tr.* tu ipsus dic modo, ausculta mihi.
Promitte: age inquam, ego jubeo. *Th.* responde mihi; 105
Quid eo est argento factum? *Tr.* salvom est. *Th.* solvite
Vosmet igitur, si salvom est. *Tr.* ædeis filius
Tuus emit. *Th.* ædeis? *Tr.* ædeis. *Th.* euge, Philolaches
Patrissat. jam homo in mercatura vortitur. 109
Aïn' tu, ædeis? *Tr.* ædeis, inquam: sed scin' cujusmodi?
Th. Quî scire possim? *Tr.* vah! *Th.* quid est? *Tr.* ne me roga.
Th. Nam quid ita? *Tr.* speculo claras, clarorem merum.
Th. Bene hercle factum. quid? eas quanti destinat?
Tr. Talentis magnis totidem, quot ego & tu sumus.
Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas. 115
Hinc sumsit, quas ei dedimus. satin' intellegis?
Nam postquam hæce ædes ita erant, ut dixi tibi,
Continuo est alias ædeis mercatus sibi.
Th. Bene hercle factum. *Dan.* heus, jam appetit meridies.
Tr. Absolve hunc quæso vomitum, ne hic nos enecet. 120
Quatuor quadraginta illi debentur minæ,
Et sors & fœnus. *Dan.* tantum est: nihilo plus peto.

Tr. Velim quidem hercle, ut uno nummo plus petas.
Th. Adolescens, mecum rem habe. *Dan.* nempe abs te petã.
Th. Petito cras. *Dan.* abeo; sat habeo, si cras fero. 125
Tr. Malum quod isti dî deæque omnes duint.
Ita mea consilia perturbat pænissume.
Nullum ædepol hodie genus est hominum tætrius,
Nec minus bono cum jure, quam Danisticum.
Th. Qua in regione istas ædis emit filius? 130
Tr. Ecce autem perii! *Th.* dicisne hoc, quod te rogo?
Tr. Dicam: sed nomen domini quæro quid siet.
Th. Age, comminiscere ergo. *Tr.* quid ego nunc agam?
Nisi, ut in vicinum hunc proxumum mendacium
Eas emisse ædis hujus dicam filium. 135
Calidum hercle audivi esse optumum mendacium.
Quidquid dei dicunt, id rectum est dicere.
Th. Quid igitur? jam commentu's? *Tr.* dii istum perduint!
Immo istunc potius. de vicino hoc proxumo
Tuus emit ædis filius. *Th.* bonân' fide? 140
Tr. Siquidem es argentum redditurus, tum bonâ:
Si redditurus non es, non emit bonâ.
Th. Non in loco emit perbono has. *Tr.* immo optumo.
Th. Cupio hercle inspicere has ædis. pulta dum fores:
Atque evocato aliquem intus ad te, Tranio. 145
Tr. Ecce autem iterum nunc quid ego dicam, nescio;
Iterum jam ad unum saxum me fluctus ferunt.
Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam, reperio:
Manifesto teneor. *Th.* evoca dum aliquem foras: 149
Roga circumducat. *Tr.* heus tu. at hic sunt mulieres:
Videndum est primum, utrum eæ velintne, an non velint.
Th. Bonum æquomque oras. percontare & roga.
Ego hic tantisper, dum exis, te opperiar foris.
Tr. Dii te deæque omnes funditus perdant, senex:
Ita mea consilia undique oppugnas mala. 155
Euge optume. eccum dominus ædium foras
Simo progreditur ipsus. huc concessero,
Dum mihi senatum consilii in cor convoco.
Igitur-dum accedam hunc, quando quid agam invenero.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Simo, Theuropides, Tranio.

MElius anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando esca una meruerit magis.
Prandium uxor mihi perbonum dedit.
Nunc dormitum jubet me ire. minime.
Non mihi forte visum illico fuit, 5
Melius quom prandium, quam solitum, dedit.
Voluit in cubiculum abducere me anus.
Non bonus somnus est de prandio: apage:
Clanculum ex ædibus me edidi foras.
Tota turget mihi uxor nunc, scio, domi. 10
Tr. Res parata est mala in vesperum huic seni.
Nam & cœnandum & cubandum est intus male.
Sim. Quo magis cogito ego cum meo animo;
Si quis dotatam uxorem habet,
Neminem sollicitat sopor. 15
Ire dormitum odio est. *nunc* vero *mihi*
Exsequi certa res est, ut abeam
Potius hinc ad forum, quam domi cubem.
Atque pol nesciq., ut moribus sient
Vostræ; hæc sat scio, quam me habeat male: 20
Pejusque posthac fore, quam fuit mihi.
Tr. Si abitus tuus tibi, senex, fecerit male,
Nihil erit, quod deorum ullum accusites:
Te ipse jure optumo merito incuses licet.
Tempus nunc est senem hunc alloqui mihi. 25
Hoc habet: reperi, quî senem ducerem:
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.
Accedam. dii te ament plurimum, Simo.
Sim. Salvos sis, Tranio. *Tr.* ut vales? *Sim.* non male.
Quid agis? *Tr.* hominem optumum teneo. *Sim.* amice facis,
Cum me laudas. *Tr.* decet certe. *Sim.* hercle at te ego 31
Haud bonum teneo servom. *Tr.* quid ita vero, Simo?
Sim. Quid nunc, quam mox? *Tr.* quid est? *Sim.* quod solet fieri.

Tr. Dic *igitur*, *quod solet fieri*, quid id est?
Sim. Quod facitis vos. sed, *ut verum*, *Tranio*, loquar: 35
Sic decet. ut homines sunt, ita morem geras.
Vita quam sit brevis, simul cogita.
Tr. Quid? ehem, vix tandem
Percepi super his rebus nostris te loqui.
Sim. Musice, hercle, agitis ætatem, ita ut vos decet: 40
Vino & victu, piscatu probo, electili
Vitam colitis. *Tr.* immo vita antehac erat:
Nunc nobis omnia hæc exciderunt.
Sim. Quîdum? *Tr.* ita oppido occidimus omnes, Simo.
Sim. Non taces? prospere vobis cuncta usque adhuc 45
Processerunt. *Tr.* ita, ut dicis, facta haud nego.
Nos profecto probe, ut voluimus, viximus.
Sed, Simo, ita nunc ventus navem
Deseruit. *Sim.* quid est? quomodo, pessume?
Quæne subducta erat tuto in terra? 50
Tr. Hei! *Sim.* quid est? *Tr.* me miserum, occidi! *Sim.* quî?
Tr. quia
Venit navis, nostræ navi quæ frangat ratem.
Sim. Velim ut velles, Tranio. *sed* quid est negotii?
Eloquere. *Tr.* herus peregre venit. *Sim.* tunc tibi
Chor*da* tenditur: inde *in* ferriterium, 55
Postea *in crucem recta*. *Tr. nunc te ego per* genua
Obsecro; ne indicium hero facias meo. *Sim.* e me
Ne quid metuas, nihil sciet. *Tr.* patrone, salve.
Sim. Nihil moror mihi istiusmodi clientes.
Tr. Nunc hoc quod ad te noster me misit senex. 60
Sim. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo:
Jam de istis rebus voster quid sensit senex?
Tr. Nihil quidquam. *Sim.* numquid increpavit filium?
Tr. Tam liquidus est, quam liquida esse tempestas solet.
Nunc te hoc orare jussit opere maxumo, 65
Ut sibi liceret inspicere has ædis tuas.
Sim. Non sunt venales. *Tr.* scio equidem istuc, sed senex
Gynæceum ædificare volt hîc in suis,
Et balineas & ambulacrum & porticum.

Sim.

Sim Quid consomniavit? *Tr.* ego dicam tibi : 70
Dare volt uxorem filio, quantum potest :
Ad eam rem facere volt novum gynæceum.
Nam sibi laudâsse hasce ait architectonem
Nescio quem, esse ædificatas has sane bene.
Nunc hinc exemplum capere volt, nisi tu nevis. 75
Sim. Næ ille malo quidem ab opere exemplum petit.
Tr. Quia hìc *audivit* esse æstatem perbonam :
Subdiu coli *absque Sole* perpetuum diem.
Sim. Immo ædepol vero,cum usquequaq; umbra ēst,tamen
Sol semper hìc est usque a mani ad vesperum, 80
Quasi flagitator adstat usque ad ostium.
Nec mihi umbra usquam est, nisi si in puteo quæpiam est.
Tr. Quid, Sarsinatis ecqua est? si Umbram non habes.
Sim. Molestus ne sis: hæc sunt sicut prædico.
Tr. Attamen inspicere volt. *Sim.* inspiciat, si lubet. 85
Si quid erit quod illi placeat, de exemplo meo
Ipse ædificato. *Tr.* eòn'? voco huc hominem? *Sim.*i,voca.
Tr. Alexandrum magnum, atque Agathoclem ajunt maxumas
Duo res gessisse. quid mihi fiet tertio,
Qui solus facio facinora immortalia? 90
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.
Novitium mihi quæstum institui non malum!
Nam muliones mulos clitellarios
Habent, ego habeo homines clitellarios.
Magni sunt oneris : quidquid imponas, vehunt. 95
Nunc hunc haud scio an colloquar. congrediar.
Heus Theuropides. *Th.* quis nominat me?
Tr. Hero servos multum suo fidelis.
Quo me miseras, affero omne impetratum.
Th. Quid illic obsecro tam diu restitisti? 100
Tr. Seni non otium erat, id sum opperitus.
Th. Antiquum hoc obtines tuum, tardus ut sis.
Tr. Heus tu, si voles verbum hoc cogitare,
Simul flare sorbereque haud facile
Est : ego hic esse & illic simul haud potui. 105

Th. Quid nunc? *Tr.* vise: specta tuo arbitratu.
Th. Age, duc me. *Tr.* num moror? *Th.* subsequor te.
Tr. Senex ipse te ante ostium eccum opperitur.
Sed mæstus est se hasce vendidisse.
Th. Quid tandem? *Tr.* orat ut suadeam Philolacheti, 110
Ut istas remittat sibi. *Th.* haud opinor.
Sibi quisque ruri metit. si male emtæ
Forent, nobis istas redhibere haud liceret.
Lucri quidquid est, id domum trahere oportet.
Misericordias *jam habere haud* hominem oportet. 115
Tr. Morare hercle, *cum verba* facis. subsequere. *Th.* fiat.
Do tibi ego operam. *Tr.* senex illic est. hem! adduxi tibi hominem.
Sim. Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theuropides.
Th. Dii te amēt. *Sim.* inspicere te ædis has velle ajebat mihi.
Th. Nisi tibi incommodum est. *Sim.* immo commodum: i intro, atque inspice. 120
Tr. At enim mulieres. *Sim.* cave tu ullam floccifaxis mulierem.
Qualibet perambula ædis oppido tamquam tuas.
Th. Tamquam? *Tr.* ah! cave tu illi objectes nunc in ægritudine,
Te has emisse: non tu vides hunc, voltu ut tristi est senex?
Th. Video. *Tr.* ergo irridere ne videare, & gestire admodum,
Noli facere mentionem te emisse. *Th.* intellego. 126
Et bene monitum duco, atq; te existumo humano ingenio.
Quid nunc? *Sim.* quin tu is intro, atque otiose perspectas, ut lubet?
Th. Bene benigneque arbitror te facere. *Sim.* factum ædepol volo.
Vin' qui perductet? *Th.* apage istum perductorem, non placet. 130
Sim. Quid, quid est? *Th.* errabo potius, quam perductet quispiam.
Tr. Viden' vestibulum ante ædis hoc? & ambulacrum quojusmodi?
Th. Luculentum ædepol profecto. *Tr.* age specta, postes cujusmodi!

Quan-

Quanta firmitate facti, & quanta crassitudine! 134
Th. Non videor vidisse posteis pulchriores. *Sim.* pol mihi
Eo pretio emti fuerant olim. *Tr.* audin', Fuerant, dicere?
Vix videtur continere lacrumas. *Th.* quanti hosce emeras?
Sim. Treis minas pro istis duobus, præter vecturam, dedi.
Th. Hercle quin multum improbiores sunt quam a primo
credidi.
Tr. Quapropter? *Th.* quia ædepol ambo ab infimo tarmes
secat. 140
Tr. Intempestivos excisos credo, id eis vitium nocet.
Atque etiam nunc satis boni sunt, si sint inducti pice.
Non enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus.
Viden' coagmenta in foribus? *Th.* video. *Tr.* specta,
quam arcte dormiunt.
Th. Dormiunt? *Tr.* illud quidem, ut connivent, volui
dicere. 145
Satin' habes? *Th.* ut quidque magis contemplor, tanto
magis placet.
Tr. Viden' pictum, ubi ludificatur cornix una volturios
duo?
Cornix astat, ea volturios duo vicissim vellicat.
Quæso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possies.
Jam vides? *Th.* profecto nullam equidem illic cornicem
intuor. 150
Tr. At tu istò ad vos obtuere, quoniam cornicem nequis
Conspicari, si volturios forte possis contui.
Th. Omnino, ut te absolvam, nullam pictam conspicio
hic avem.
Tr. Age jam mitto, ignosco: ætate non quis obtuerier.
Th. Hæc, quæ possum, ea mihi profecto cuncta vehementer
placent. 155
Sim. Latius demum est operæ pretium ivisse. *Th.* recte ædepol
mones.
Sim. Eho istum, puer, circumduce hasce ædis, & conclavia.
Nam egomet ductarem, nisi mihi esset ad forum negotium.
Th. Apage istum a me perductorem: nihil moror ductarier.
Quidquid est errabo potius, quam perductet quispiam. 160

Sim.

Sim. Aedes dico. *Th.* ergo intro eo sine perductore.
Sim. i, licet. 161
Th. Ibo intro igitur. *Tr.* mane sis: videam ne canis.
Th. agedum vide.
Tr. Est. *Th.* ubi canis est? *Tr.* abi directa. st! abin' hinc in malam crucem?
At etiam restas? st! abi istinc. *Sim.* nihil pericli est, age.
Tam placida est, quam est aqua: vise. ire intro audacter licet. 165
Eo ego hinc ad forum. *Th.* fecisti commode, bene ambula.
Tranio age, canem istam a foribus abducas face.
Etsi non metuenda est. *Tr.* quin tu illam aspice, ut placide accubat!
Nisi molestum vis videri te, atque ignavom. *Th.* jam ut lubet,
Sequere hac igitur. *Tr.* equidem haud usquam a pedibus abscedam tuis. 170

ACTUS TERTII SCENA III.

Tranio, Theuropides.

QUid tibi visum est hoc mercimonii? *Th.* totus gaudeo.
Tr. Num nimio emtæ tibi videntur? *Th.* numquam ædepol ego me scio
Vidisse usquam abjectas ædes, nisi modo hasce. *Tr.* ecquid placent?
Th. Ecquid placeat, me rogas? immo hercle vero perplacet.
Tr. Cujusmodi gynæceum? quid porticum? *Th.* insanum bonam. 5
Nõ equidem ullam in publico esse majorem hac existumo.
Tr. Quin ego ipse & Philolaches in publico omnes porticus
Sumus commensi. *Th.* quid igitur? *Tr.* longe omnium longissuma est.
Th. Dii immortales mercimonii lepidi! si hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro istis præsentaria, 10
Numquam accipiam. *Tr.* si, here, te accipere cupias, ego numquam sinam. *Th.*

Th. Bene res noſtra collocata eſt iſtoc mercimonio . 12
Tr. Me ſuaſore atque impulſore id factum audacter dicito:
Qui ſubegi , fœnore argentum ab Daniſta ut ſumeret ,
Quod iſti dedimus arrhaboni . *Th*.ſervaviſti omnem ratem.
Nempe octoginta debentur huic minæ . *Tr*. haud nummo amplius . 16
Th. Hodie accipiat . *Tr*. ita enimvero : ne qua cauſſa ſubſiet ,
Vel mihi denumerato : ego illi porro denumeravero .
Th. At enim , ne quid captioni mihi ſit , ſi dederim tibi,
Tr. Egone te joculo modo auſim,dicto aut facto fallere? 20
Th. Egon' abs te auſim non cavere , ne quid committam tibi ?
Tr. Quia tibi umquam quidquam , poſtquam tuus ſum , verborum dedi .
Th. Ego enim cavi recte , eam mihi debeo gratiam atque animo meo .
Sat ſapio , ſi abs te modo uno caveo . *Tr*. tecum ſentio .
Th. Nunc abi ; i rus . dic me adveniſſe filio . *Tr*. faciam, ut voles . 25
Th. Curriculo abi , jube in urbem veniat jam ſimul tecum. *Tr*. licet .
Nunc ego me illâ per poſticum ad congerrones conferam .
Dicam,ut hic res ſint quietæ,atque ut hũc hinc amoverim .

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Phaniſcus .

SErvi , qui cum culpa carint , tamen malum
Metuunt , hi ſolent eſſe heris utibiles .
Nam illi , qui nihil metuunt , poſtquam ſunt malum
Meriti , ſtulta ſibi expetunt conſilia .
Exercent ſeſe ad curſuram , fugiunt . ſed 5
Hi , ſi reprehenſi ſunt , faciunt a malo
Peculium , quod nequeunt *facere de ſuo* :
Augent ex pauxillo , *theſaurum inde* parant .

Mihi, in pectore consilii *quod est*,
Lubet cavere malam rem prius, 10
Quam ut meum *tergum exsinceratum fiat*.
Ut adhuc fuit, mihi corium esse oportet
Sincerum, atque uti vetem verberari.
Si huic imperabo, probe tectum habebo:
Malum cum impluit ceteros, non impluat mihi. 15
Nam ut servi volunt esse herum, ita solet esse:
Bonis boni sunt: improbi, qui malus fuit.
Nam nunc domi nostræ tot pessumi vivont,
Peculî sui prodigi, plagigeruli: ubi advorsum ut
Eant vocantur hero: Non eo, molestus ne sis. 20
Scio, quo properas: gestis aliquo jam hercle,
Ire vis, mula, foras pastum. bene merens
Hoc pretium inde abstuli. ita abii foras. solus
Nunc eo advorsum hero ex plurimis servis.
Hoc die crastini cum herus resciverit, 25
Mane castigabit eos bubulis exuviis.
Postremo minoris pendo tergum illorum, quam meum.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Phaniscus, Servos alius, Theuropides.

ILli erunt bucædæ multo potius, quam ego
Sim restio. *Serv.* mane tu, atque assiste illico
Phanisce, etiam respice. *Ph.* mihi molestus ne sis.
Serv. Vide ut fastidit simia!
Ph. Mihi sum. libet esse. quid id curas? 5
Serv. Manesne illico, impuré parasite?
Ph. Quî parasitus sum? *Serv.* ego enim
Dicam: cibo perduci poteris quovis.
Ferocem facis, quia te herus tam amat. *Ph.* vah!
Oculi dolent. *Serv.* cur? *Ph.* quia fumus molestus. 10
Serv. Tace sis, faber, qui cudere soles plumbeos
Nummos. *Ph.* non potes tu cogere me, ut tibi
Maledicam. novit herus me. *Serv.* suam

Qui-

Quidem pol culcitellam oportet. *Ph.* si sobrius sis,
Male non dicas. *Serv.* tibi obtemperem, cum tu mihi 15
Nequeas? *Ph.* at tu mecum, pessume, i advorsus.
Serv. Quæso hercle, Phanisce, abstine jam sermonem
De istis rebus. *Ph.* faciam, & pultabo fores.
Heus, ecquis hic est, maxumam qui his injuriam
Foribus defendat? ecquis, ecquis huc exit, atque aperit?
Nemo hinc quidem foras exit: ut esse addecet 21
Nequam homines, ita sunt: sed eo magis cauto est
Opus, ne huc exeat, qui male me mulcet.
Hic quidem neque convivarum sonitus, itidem ut antehac fuit,
Neque tibicinam cantantem, neque alium quemquam audio. 25
Th. Quæ illæc res est? quid illi homines quærunt apud ædes meas?
Quid volunt? quid introspectant? *Ph.* pergam pultare ostium.
Heus, reclude: heus, Tranio, etiam aperis? *Th.* quæ hæc est fabula?
Ph. Etiamne aperis? Callidamati nostro advorsū venimus.
Th. Heus, vos pueri, quid istic agitis? quid istas ædis frangitis? 30
Ph. Herus hic noster potat. *Th.* herus hic voster potat? *Ph.* ita loquor.
Th. Puer nimium es delicatus. *Ph.* ei advorsum venimus.
Th. Quoi homini? *Ph.* hero nostro. quæso, quoties dicendum est tibi?
Th. Puer, hic nemo habitat. nam te esse arbitror puerum probum.
Ph. Non hic Philolaches adolescens habitat hisce ædibus?
Serv. Senex hic cerebrosus est certe. *Ph.* erras pervorse, pater. 36
Nam nisi hinc hodie emigravit, aut heri, certo scio
Hic habitare. *Th.* quin sex menses jam hic nemo habitat. *Serv.* somnias.
Th. Egone? *Serv.* tu. *Th.* tu ne molestus: sine me cum puero loqui.

Ph. Nemo habitat? hem! *Th.* ita profecto. *Ph.* nam heri & nudiustertius, 40
Quartus, quintus, sextus usque, postquam hinc peregre ejus pater
Abiit, numquam hic triduum in unum desitum est esse & bibi.
Th. Quid ais? *Ph.* triduum in unum est haud intermissum hic esse & bibi,
Scorta duci, pergræcari, fidicinas, tibicinas
Ducere. *Th.* quis istæc faciebat? *Ph.* Philolaches. *Th.* qui Philolaches? 45
Ph. Cui patrem Theuropidem esse opinor. *Th.* hei hei! occidi,
Si hæc hic vera memorat. pergam porro percontarier.
Aín' tu istic potare solitum Philolachē istum, quisquis est,
Cum hero vostro? *Ph.* hìc, inquam. *Th.* puere, præter speciem stultus es.
Vide sis, ne forte ad merendam quopiam devorteris, 50
Atq; ibi meliusculε, quam satis fuerit, biberis. *Ph.* quid est?
Th. Ita dico, ne ad alias ædis perperam deveneris.
Ph. Scio, qua me ire oportet: & quo venerim, novi loqui.
Philolaches hìc habitat, quojus est pater Theuropides.
Qui, postquam pater ad mercatum abivit hinc, tibicinam
Liberavit. *Th.* Philolaches ergo? *Ph.* ita, Philematium quidem. 56
Th. Quanti? *Serv.* triginta talentis. *Ph.* μὰ τὸν Ἀπόλλω! sed minis.
Th. Aín', minis triginta amicam destinatam Philolachi?
Ph. Ajo. *Th.* atque eam manu emisisse? *Ph.* ajo. *Th.* &, postquam ejus hinc pater
Sit profectus peregre, perpotâsse assiduo 60
Tuo cum domino? *Ph.* ajo. *Th.* quid, is ædes emit hic proxumas?
Ph. Non ajo. *Th.* quadraginta etiam dedit huic quæ essent pignori?
Ph. Neque illud ajo. *Th.* hei! perdis. *Ph.* immo suum patrem illic perdidit.

Th.

Th. Vera cantas? *Ph.* vana vellem! patris amicus videlicet.
Th. Heu, ædepol patrem eum miserum prædicas! *Ph.* nihil hoc quidem eſt, 65
Triginta minæ, præ quam alios dapſiles ſumtus facit.
Perdidit patrem. unus iſtic ſervos eſt ſacerrumus
Tranio: is vel Herculi conterere quæſtum poſſiet.
Aedepol me ejus patris miſeret, qui cum iſtæc ſciet
Facta ita, amburet miſero ei corculum carbunculus. 70
Th. Siquidem iſtæc vera ſunt. *Ph.* quid merear, quamobrem mentiar?
Heus vos, ecquis haſce aperit? *Th.* quid iſtac pultas, ubi nemo intus?
Ph. Alio credo comiſſatum abîſſe. abeamus nunc jam.
Th. Puere, jamne abis? libertas pænula eſt tergo tuo.
Ph. Mihi, niſi herum metuam & curem, nihil eſt, quî tergum tegam. 75

ACTUS QUARTI SCENA III.

Theuropides, Simo.

PErii hercle, quid opus eſt verbis? ut verba audio,
Non equidem in Aegyptum hinc modo vectus fui,
Sed etiam in terras ſolas, oraſque ultimas
Sum circumvectus. ita ubi nunc ſim neſcio.
Verum jam ſcibo: nam eccum, unde ædis filius 5
Meus emit. quid ais tu? *Sim.* a foro incedo domum.
Th. Numquid proceſſit ad forum hodie novi?
Sim. Etiam. *Th.* quid tandem? *Sim.* vidi efferri mortuum. *Th.* hem,
Novum! *Sim.* unum vidi mortuum efferri foras,
Modo eum vixiſſe ajebant. *Th.* væ capiti tuo. 10
Sim. Quid tu ut otioſus res novas requiritas?
Th. Quia hodie adveni peregre. *Sim.* promiſi foras,
Ad cœnam ne me tu evocare cenſeas.
Th. Haud poſtulo ædepol. *Sim.* verum cras, niſi quis prius
Vocaverit me; vel apud te cœnavero. 15

Th. Ne istuc quidem ædepol postulo. nisi quid magis
Es occupatus, operam mihi da. *Sim.* maxume.
Th. Minas quadraginta accepisti, quas sciam,
A Philolachete. *Sim.* numquam nummum, quod sciam.
Th. Quid, a Tranione servo? *Sim.* multo id minus. 20
Th. Quas arrhaboni tibi dedit? *Sim.* quid somnias?
Th. Egone? at quidem tu, qui istoc te speras modo
Potesse dissimulando infectum hoc reddere.
Sim. Quid autem? *Th.* quod me absente tecum hìc filius
Negotii gessit. *Sim.* mecum ut ille hìc gesserit, 25
Dum tu hìc abes, negotii? quidnam? aut quo die?
Th. Minas tibi octoginta argenti debeo.
Sim. Non mihi quidem hercle. verum, si debes, cedo:
Fides servanda est, ne ire inficias postules.
Th. Profecto non negabo debere, & dabo: 30
Tu cave quadraginta accepisse hinc ne neges.
Sim. Quæso ædepol huc me aspecta, & responde mihi.
Te velle uxorem ajebat tuo nato dare,
Ideo ædificare hoc velle ajebat in tuis.
Th. Hìc ædificare volui? *Sim.* sic dixit mihi. 35
Th. Hei mihi, disperii! vocis non habeo satis.
Vicini, interii, perii. *Sim.* numquid Tranio
Turbavit? *Th.* immo exturbavit omnia.
Te ludificatu 'st & me hodie indignis modis.
Sim. Quid tu ais? *Th.* hæc res sic est, ut narro tibi, 40
Te ludificatus & me hodie in perpetuum modum.
Nunc te obsecro, ut me bene juves, operamque des.
Sim. Quid vis? *Th.* i mecum, obsecro, una simul.
Sim. Fiat. *Th.* servorumque operam & lora mihi cedo.
Sim. Sume. *Th.* eâdemque operâ hæc tibi narravero, 45
Quîs me & te exemplis hodie ille ludificatus est.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Tranio, Theuropides.

QUi homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atque equidem quid id esse dicam verbum nauci,
nescio. Nam

Nam herus me poſtquam rus miſit, ut filium ſuum arceſ-
ſerem,
Abii illà per angiportum ad hortum noſtrum clanculum:
Oſtium quod in angiportu eſt, horti pateſeci fores; 5
Eaque eduxi omnem legionem, & mareis & feminas.
Poſtquam ex obſidione in tutum eduxi maniplares meos,
Capio conſilium, ut ſenatum congerronum convocem.
Quem cum convocavi, atque illi me e ſenatu ſegregant.
Ubi ego video rem vorti in meo foro, quantum poteſt, 10
Facio idem, quod plurimi alii, quibus res timida aut tur-
bida eſt:
Pergunt turbare uſque, ut ne quid poſſit conquieſcere.
Nam ſcio equidem nullo pacto jam eſſe poſſe clam ſenem.
Sed quid hoc eſt, quod foris concrepuit proxumâ viciniâ?
Herus meus hic quidem eſt. guſtare ego ejus ſermonẽ volo.
Th. Illico intra limen aſtate illic; ut, cum extemplo vocem,
Continuo exſiliatis: manicas celeriter connectite.
Ego illum ante ædis præſtolabor ludificatorem meum:
Quojus ego hic ludificabo corium, ſi vivo, probe.
Tr. Res palam eſt. nunc te videre melius eſt, quid agas,
Tranio. 20
Th. Docte atque aſtute mihi captandum eſt cum illoc, ubi
huc advenerit.
Non ego illi extemplo ita meum oſtendam ſenſum: mit-
tam lineam.
Diſſimulabo me horum quidquam ſcire. *Tr.* o mortalem
malum!
Alter hoc Athenis nemo doctior dici poteſt.
Verba dare illi non magis hodie quiſquam, quam lapidi,
poteſt. 25
Aggrediar hominem: appellabo. *Th.* nunc ego ille huc
veniat velim.
Tr. Siquidem pol me quæris, aſſum præſens præſenti tibi.
Th. Euge Tranio, quid agitur? *Tr.* veniunt ruri ruſtici.
Philolaches jam hic aderit. *Th.* ædepol mihi opportune
advenit.
Noſtrum ego hunc vicinum opinor eſſe hominem audacem
& malum. Z *Tr.*

Tr. Quî dum? *Th.* qui negat novisse vos. *Tr.* negat?
Th. nec vos sibi 31
Nummum umquam argenti dedisse. *Tr.* abi, ludis me, credo: haud negat.
Th. Quid jam? *Tr.* scio, jocaris nunc tu: nam ille quidem haud negat.
Th. Immo ædepol negat profecto: neque se has ædis Philolachi
Vendidisse. *Tr.* eho, an negavit sibi datum argentum, obsecro? 35
Th. Quin jusjurandum pollicitus est dare, si vellem, mihi;
Neque se hasce ædis vendidisse, neq; sibi argentum datum.
Dixi ego istuc idem illi. *Tr.* quid ait? *Th.* servos pollicitu'st dare
Suos mihi omnes quæstioni. *Tr.* nugas. numquam ædepol dabit.
Th. Dat profecto. *Tr.* quin & illum in jus jube ire. *Th.* jam mane. 40
Experiar, ut opinor: certum est. *Tr.* mihi hominem cedo.
Th. Quid si igitur ego arcessam homines? *Tr.* factum jam esse oportuit:
Vel hominem jube ædis mancipio poscere. *Th.* immo hoc primum volo,
Quæstioni accipere servos. *Tr.* faciundum ædepol censeo. ego
Interim hanc aram occupabo. *Th.* quid ita? *Tr.* nullam rem sapis. 45
Ne enim illi huc confugere possint, quæstioni quos dabit,
Hic ego tibi præsidebo, ne interbitat quæstio.
Th. Surge. *Tr.* minime. *Th.* ne occupassis, obsecro, aram. *Tr.* cur? *Th.* scies.
Quia id enim maxume volo, ut illi istoc confugiant: sine.
Tanto apud judicem hunc argenti condemnabo facilius.
Tr. Quod agis, id agas. quid tu porro vis serere negotium?
Nescis tu quam meticulosa res sit ire ad judicem. 52
Th. Surge dum huc. est consulere igitur quiddam quod tecum volo.

Tr.

Tr. Sic tamen hinc consilium dedero. nimio plus sapio sedens.
Tum consilia firmiora sunt de divinis locis. 55
Th. Surge, ne nugare: aspice dum contra me. *Tr.* aspexi. *Th.* vides?
Tr. Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.
Th. Quî dum? *Tr.* quia nihil quæsti fiet. mali hercle ambo sumus.
Th. Perii! *Tr.* quid tibi est? *Th.* dedisti verba. *Tr.* quî tandem? *Th.* probe 59
Me emunxti. *Tr.* vide sis, satin'ne recte? num mucci fluunt?
Th. Immo etiam cerebrum quoque omnem e capite emunxti meum.
Nam omnia malefacta vostra repperi radicitus,
Non radicitus quidem hercle, verum etiam eradicitus.
Numquam ædepol hodie inultus destinaverim tibi.
Jam jubebo ignem & sarmenta, carnufex, circumdari. 65
Tr. Ne faxis: nam elixus esse, quam assus, soleo suavior.
Th. Exempla ædepol faciam ego in te. *Tr.* quia placeo, exemplum expetis.
Th. Loquere, quojusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium?
Tr. Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.
Th. Aliud te rogo. *Tr.* aliud ergo nunc tibi respondeo. 70
Sed eccum tui gnati sodalem video huc incedere
Callidamatem: illo præsente mecum agito, si quid voles.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Callidamates, Theuropides, Tranio.

UBi somnum sepelivi omnem, atque obdormivi crapulam,
Philolaches venisse mihi suum peregre huc ait patrem,
Quoq;modo hominem advenientem servos ludificatus siet.
Ait sese metuere in conspectum illius occedere.

Nunc ego de sodalitate solus sum orator datus, 5
Qui a patre ejus conciliarem pacem. atque eccum optume.
Jubeo te salvere: & salvus cum advenis, Theuropides,
Peregre, gaudeo. hic apud nos hodie cœnes. *Th.* sic tale ....
Callidamate, dei te ament, de cœna facio gratiam.
Call. Quin venis? *Tr.* promitte: ego ibo pro te, si tibi non libet. 10
Th. Verbero, etiam irrides? *Tr.* quian' me pro te ire ad cœnam autumo?
Th. Non enim ibis. ego ferare faxo, ut meruisti, in crucem.
Call. Age mitte ista, & ito ad me ad cœnam. *Tr.* dic venturum. quid taces?
Call. Sed tu istuc quid confugisti in aram inscitissumus?
Tr. Adveniens perterruit me. loquere nunc, quid fecerim:
Nunc utriusque disceptator, eccum, adest: age, disputa. 16
Th. Filium corrupisse ajo te meum. *Tr.* ausculta modo.
Fateor peccavisse, amicam liberâsse, absente te
Fœnori argentum sumsisse, id esse absumtum prædico.
Numquid aliud fecit, nisi quod faciunt summis gnati generibus? 20
Th. Hercle mihi tecum cavendum est: nimis quam es orator catus.
Call. Sine me dum istuc judicare: surge, ego isti assedero:
Th. Maxume, accipito hanc ad te litem. *Tr.* enim istic captio est.
Fac, ego ne metuam igitur, & ut tu meam timeas vicem.
Th. Jam minoris omnia facio, præ quam quibus modis 25
Me ludificatus est. *Tr.* bene hercle factũ, & factum gaudeo.
Sapere istac ætate oportet, qui sunt capite candido.
Th. Quid ego nunc faciam, si amicus Demipho, aut Philonides?
Tr. Dicito iis, quo pacto tuus te servos ludificaverit:
Optumas frustrationes dederis in Comœdiis. 30
Call. Tace parumper: sine vicissim me loqui: ausculta. *Th.* licet.
Call. Omnium primum sodalem me esse scis gnato tuo.
Is adiit me. nam illum prodire pudet in conspectum tuum,

Pro-

Propterea, quæ fecit quia te ſcire ſcit. nunc te obſecro,
Stultitiæ adoleſcentiæque ejus ignoſcas. tuus eſt. 35
Scis ſolere illanc ætatem tali ludo ludere.
Quidquid fecit, nobiſcum una fecit. nos deliquimus.
Fœnus, ſortem, ſumtumque omne, quî amica eſt, omnia
Nos dabimus, nos conferemus, noſtro ſumtu, non tuo.
Th. Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,
Quam tu.neque illi ſum iratus,neque quidquam ſuccenſeo.
Immo me præſente amato, bibito, facito quod lubet,
Si hoc pudet, feciſſe ſumtum; ſupplicii habeo ſatis.
Call. Diſpudet.*Tr. dat* iſtam veniam.quid me fiet nunc jã?
Th. Verberibus cædére, lutum, pendens. *Tr.* tamen etſi pudet? 45
Th. Interimam hercle ego, ſi vivo. *Call.* fac iſtam cunctam gratiam:
Tranioni remitte quæſo hanc noxiam cauſſa mea.
Th. Aliud quidvis impetrari a me facilius perferam,
Quam ut non ego iſtum pro ſuis factis peſſumis peſſum premam. 49
Call. Mitte quæſo iſtunc.*Th.*hem, viden'ut reſtat furcifer?
Call. Tranio,quieſce,ſi ſapis.*Th.*tu quieſce hanc rem modo
Petere: ego illum verberibus, ut ſit quietus, ſubegero.
Call. Nihil opus eſt profecto: age jam, ſine te exorarier.
Th. Nolo ores. *Call.* quæſo hercle. *Th.* nolo, inquam, ores. *Call.* nequidquam nevis. 54
Hanc modo unam noxiam; unam,quæſo, fac cauſſa mea.
Tr. Quid gravaris? quaſi non cras jam commeream aliam noxiam:
Ibi utrumque, & hoc & illud, poteris ulciſci probe.
Call. Sine te exorem. *Th.* age abi, abi impune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores, Fabula hæc eſt acta: vos plauſum date. 59

FINIS MOSTELLARIAE.

M. ACCII PLAUTI MENAECHMEI.

Dramatis Personæ.

PENICULUS, *parasitus*.	MESSENIO, *servos*.
MENAECHMUS *surreptus*.	MULIER, *uxor*.
	SERVOS *alius*.
EROTIUM, *meretrix*.	ANCILLA.
CYLINDRUS, *coquus*.	SENEX.
MENAECHMUS *Sosicles*.	MEDICUS.
	LORARII.

ARGUMENTUM.

Mercator Siculus, cui erant gemini filii;
Ei, surrepto altero, mors obtigit.
Nomen surrepticii illi indit, qui domi est
Avus paternus, facit Menæchmum Sosiclem.
Et is germanum, postquam adolevit, quæritat
Circum omnes oras. post Epidamnum devenit:
Hìc fuerat auctus ille surrepticius.
Menæchmum civem credunt omnes advenam:
Eumque appellant meretrix, uxor, & socer.
Ii se cognoscunt fratres postremo invicem.

PROLOGUS.

Salutem primum jam a principio propitiam
Mihi, atque vobis, spectatores, nuntio.
Apporto vobis Plautum lingua, non manu:
Quæso, ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atque animum advortite. 5
Quam potero in verba conferam paucissuma:
Atque hoc Poetæ faciunt in Comœdiis.

Omneis

Omneis res geſtas eſſe Athenis autumant,
Quo illud vobis Græcum videatur magis.
Ego nuſquam dicam, niſi ubi factum dicitur. 10
Atque adeo hoc argumentum Græciſſat, tamen
Non Atticiſſat, verum Siciliciſſitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demenſum dabo,
Non modio, neque trimodio, verum ipſo horreo. 15
Tantum ad narrandum argumentum adeſt benignitas.
Mercator quidam fuit Syracuſis ſenex,
Ei ſunt nati filii gemini duo,
Ita forma ſimili pueri, uti mater ſua
Non internôſſe poſſet, quæ mammam dabat; 20
Neque adeo mater ipſa, quæ illos pepererat:
Ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, ne quis voſtrûm cenſeat.
Poſtquam jam pueri ſeptuennes ſunt, pater
Oneravit navem magnam multis mercibus. 25
Imponit alterum geminum in navem pater,
Tarentum avexit ſecum ad mercatum ſimul:
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc venit:
Mortales multi, ut ad ludos, convenerant. 30
Puer aberravit inter homines a patre.
Epidamnienſis quidam ibi mercator fuit:
Is puerum tollit, avehitque Epidamnium.
Pater ejus autem, poſtquam puerum perdidit,
Animum deſpondit: eaque is ægritudine 35
Paucis diebus poſt Tarenti emortuu'ſt.
Poſtquam Syracuſas de re ea nuntius redit
Ad avom puerorum, puerum ſubreptum alterum,
Patremque pueri Tarenti eſſe emortuum,
Immutat nomen avos huic gemino alteri: 40
Ita illum dilexit, qui ſubreptus eſt, alterum.
Illius nomen indit illi, qui domi eſt:
Menæchmo idem quod alteri nomen fuit,
Et ipſus eodem avos eſt vocatus nomine:

Propterea illius nomen memini facilius, 45
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, jam nunc prædíco prius,
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
Ut hanc rem vobis examussim disputem. 50
Si quis quid vostrûm Epidamnum curari sibi
Velit, is audacter imperato & dicito:
Sed ita, ut det, unde curari id possit sibi.
Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit:
Qui dederit; magis majores nugas egerit. 55
Verum illuc redeo, unde abii, atque uno asto in loco.
Epidamniensis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui surripuit alterum;
Ei liberorum, nisi divitiæ, nihil erat:
Adoptat illum puerum surrepticium 60
Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit;
Eumque hæredem fecit, quam ipse obiit diem.
Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat,
Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
Rapidus raptori pueri subduxit pedes, 65
Abstraxitque hominem in maxumam malam crucem.
Illi divitiæ evenerunt maxumæ.
Is illic habitat geminus surrepticius.
Nunc ille geminus, qui Syracusis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum servo suo 70
Hunc quæritatum geminum germanum suum.
Hæc urbs Epidamnus est, dum hæc agitur Fabula:
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiæ quoque solent mutarier:
Modo enim idem fit leno, modo adolescens, modo senex,
Pauper, mendicus, rex, parasitus, ariolus. 76

ACTUS

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Peniculus.

JUventus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.
Homines capteivos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitivis servis indunt compedes,
Nimis stulte faciunt, mea quidem sententia. 5
Namque homini misero si ad malum accidit malum,
Major lubido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti januam lima proterunt,
Aut lapide excutiunt clavum. nugæ sunt eæ. 10
Quem tu asservare recte, ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi, quod edit & quod potet, præbeas,
Suo arbitratu & affatim cotidie, 15
Numquam ædepol fugiet, tametsi capital fecerit.
Facile asservabis, dum eo vinclo vincies.
Ita istæc nimis lenta vincla sunt escaria:
Quam magis extendas, tanto astringunt arctius.
Nam ego ad Menæchmum nunc eo, quo jam diu 20
Sum judicatus, ultro eo ut me vinciat.
Nam illic homo homines non alit, verum educat
Recreatque: nullus melius medicinam facit.
Ita est adolescens ipsus escæ maxumæ,
Cerealeis cœnas dat, ita mensas exstruit: 25
Tantas struices concinnat patinarias;
Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mihi intervallum jam hos dies multos fuit:
Domi domitus fui usque cum caris meis.
Nam neque edo, neque emo, nisi quod est carissumum. 30
Id quoque jam cari, qui instruuntur, deserunt.
Nunc ad eum inviso. sed aperitur ostium.
Menæchmum eccum ipsum video, progreditur foras.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA II.

Menæchmus surreptus, Peniculus.

NI mala, ni stulta sis, ni indomita imposque animi,
Quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas.
Præterhac si mihi tale post hunc diem
Faxis, faxo foris vidua visas patrem.
Nam quoties foras ire volo, me retines, revocas, 5
Rogitas, quo ego eam, quam rem agã, quid negotii geram,
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi. ita omnem mihi
Rem necesse loqui est, quidquid egi, atque ago. 9
Nimium ego te habui delicatam.
Nunc adeo, ut facturus, dicam. quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, vestem, purpuram bene præbeo: nec quidquam eges:
Malo cavebis, si sapis: virum observare desines. 13
Atque adeo, ne me nequidquam serves, ob eam industriam
Hodie ducam scortum, atq; ad cœnam aliquo condicã foras.
Pen. Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur mihi.
Nam si foris cœnat, profecto me, haud uxorem, ulciscitur.
Men. Evax, jurgio hercle tandem uxorem abegi ab janua.
Ubi amatores sunt mariti? dona quid cessant mihi
Conferre omnes, congratulantes, quia pugnavi fortiter? 20
Hanc modo uxori intus pallam surripui. ad scortum fero.
Sic hoc decet dari facete verba custodi catæ.
Hoc facinus pulchrum est, hoc probum est, hoc lepidum, hoc factum est fabre.
Meo malo a mala abstuli: hoc ad damnum deferetur *hinc*.
Averti prædam ab hostibus, nostrûm salute sociûm. 25
Pen. Heus adolescẽs, ecqua in istac pars inest præmii mihi?
Men. Perii! in insidias deveni. *Pen.* immo in præsidiũ. ne time.
Men. Quis homo est? *Pen.* ego sum. *Men.* ô mea commoditas, ô mea opportunitas,
Salve! *Pen.* salve. *Men.* quid ais? *Pen.* teneo dextera Genium meum.

Men. Non potuisti magis per tempus mihi advenire, quam advenis. 30

Pen. Ita ego soleo: commoditatis omneis articulos scio.

Men. Vin' tu facinus luculentum inspicere? *Pen.* quis id coxit coquus?

Jam sciam, si quid titubatum est, ubi reliquias videro.

*Men.*Dic mihi,numquà tu vidisti tabulã pictam in pariete,

Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

Pen. Sæpe. sed quid istæ picturæ ad me attinent? *Men.*age, me aspice. 36

Ecquid assimulo similiter? *Pen.* qui istic est ornatus tuus?

Men. Dic hominem lepidissumum esse me. *Pen.* ubi esuri sumus?

Men. Dic modo hoc quod ego te jubeo. *Pen.* dico: homo lepidissume.

Men. Ecquid audes de tuo istuc addere? *Pen.* atque hilarissume. 40

Men. Perge. *Pen.* non pergo hercle ego,nisi scio qua gratia.

Litigium est tibi cum uxore.oh,mihi abs te caveo cautius.

Men. Clam uxorem ubi sepulcrum habeamus, & hunc comburamus diem.

Pen. Age sane igitur, quando æquom oras, quam mox incendo rogum?

Dies quidem jam ad umbilicum est dimidiatus mortuus.

Men. Te morare, mihi quom obloquere. *Pen.* oculum effodito persolum 46

Mihi,Menæchme,si ullum verbum faxo,nisi quod jusseris.

Men. Concede huc a foribus. *Pen.* fiat. *Men.* etiam concede huc. *Pen.* licet.

Men. Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.

*Pen.*Heu ædepol,nę tu,ut ego opinor,esses agitator probus.

*Men.*Quî dum?*Pen.*ne te uxor sequatur,respectas identidẽ.

Men. Sed quid ais? *Pen.* egone? id enim quod tu vis, id ajo, atque id nego. 52

Men. Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,

Facere conjecturam? *Pen.* captum sit collegium *augurum*.

Men. Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam. quid olet? abstines? *Pen.*

Pen. Summum olfactare oportet vestimentum muliebre,
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.
Men. Olfacta igitur hinc, Penicule lepide. ut fastidis!
Pen. decet.
Men. Quid igitur? quid olet? responde. *Pen.* furtum, scortum, prandium. 59
Men. Nunc ad amicam deferetur hāc meretricem Erotium.
Mihi, tibi, atque illi jubebo jam apparari prandium.
Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.
Pen. Expedite fabulatu's: jam fores ferio? *Men.* feri:
Vel mane etiam. *Pen.* mille passûm commoratu's cantharū.
Men. Placide pulta. *Pen.* metuis credo, ne fores Samiæ fient. 65
Men. Mane, mane obsecro hercle: ab se ecca exit.
Pen. oh! Solem vides.
Satín' ut occœcatu's præ hujus corporis candoribus!

ACTUS PRIMI SCENA III.

Erotium, Peniculus, Menæchmus surreptus.

ANime mi, Menæchme, salve. *Pen.* quid ego? *Er.* extra numerum es mihi.
Pen. Idem istuc aliis ascriptivis ad legionem fieri solet.
Men. Ego istic mihi hodie apparari jussi apud te prœlium.
Er. Hodie id fiet. *Men.* in eo uterque pro Ilio potabimus,
Uter ubi melior bellator erit inventus cantharo. 5
Tua est legio: adjudicato, cum utro hanc noctem sies.
Ut ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi male!
Er. Interim nequis, quin ejus aliquid indutus sies.
Quid hoc est? *Men.* induviæ tuæ, atque uxoris exuviæ, rosa.
Er. Superas facile, ut superior sis mihi, quam quisquam qui impetrant. 10
Pen. Meretrix tantisper blanditur, dum illud, quod rapiat videt.
Nam si amabas, jam oportebat nasum abreptum mordicus.
Men. Sustine hoc, Penicule: exuvias facere, quas vovi, volo.

Pen.

Pen. Cedo : ſed obſecro hercle ſalta ſic cum palla poſtea.
Men. Ego ſaltabo? ſanus hercle non es. *Pen.* egone, an tu magis? 15
Si non ſaltas, exue igitur. *Men.* nimio ego hanc periculo
Surripui hodie. meo quidem animo, ab Hippolyta ſuccingulum
Hercules haud æque magno umquam abſtulit periculo.
Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus.
Hoc animo decet animatos eſſe amatores probos. 20
Pen. Qui quidem ad mendicitatem ſe properent detrudere.
Men. Quatuor minis ego emi iſtanc anno uxori meæ.
Pen. Quatuor minæ periere plane, ut ratio redditur.
Men. Scín' quid volo ego te accurare? *Er.* ſcio. curabo quæ voles.
Men. Jube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atque aliquid ſcitamentorum de foro obſonarier, 26
Glandionidam ſuillam, laridum pernonidem, aut
Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum:
Madida quæ mihi appoſita in menſam, milvinā ſuggerant.
Atque actutum. *Er.* licet ecaſtor. *Men.* nos prodimus ad forum. 30
Jam nos hic erimus: dum coquitur, interim potabimus.
Er. Quando vis, veni; parata res erit. *Men.* propera modo.
Sequere tu. *Pen.* ego hercle vero te & ſervabo, & te ſequar:
Neque hodie ut te perdam, meream deûm divitias mihi.
Er. Evocate intus Cylindrum mihi coquum actutum foras.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Erotium, Cylindrus.

SPortulam cape atque argentum. eccos tris nummos habes.
Cyl. Habeo. *Er.* abi atque obſonium affer, tribus vide quod ſit ſatis;
Neque deſiat, neque ſuperſit. *Cyl.* quojuſmodi hi homines erunt? *Er.*

Er. Ego, & Menæchmus, & Parasitus ejus. *Cyl.* jam isti sunt decem:
Nam Parasitus octo hominum munus facile fungitur. 5
Er. Elocuta sum convivas, ceterum cura. *Cyl.* licet.
Cocta sunt, jube ire accubitum. *Er.* redi cito. *Cyl.* jam ego hic ero.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Menæchmus Sosicles, Messenio.

NUlla est voluptas navitis, Messenio,
Major, meo animo, quam quom ex alto procul
Terram conspiciunt. *Mess.* major, non dicam dolo,
Si adveniens terram videas, quæ fuerit tua.
Sed quæso, quamobrem nunc Epidamnum venimus? 5
An, quasi mare, omneis circumimus insulas?
Men. Fratrem quæsitum geminum germanum meum.
Mess. Nam quid modi futurum est illum quærere?
Hic annus sextus, postquam ei rei operam damus.
Istros, Hispanos, Massilienses, Illurios, 10
Mare superum omne, Græciamque exoticam,
Orasque Italicas omneis, qua adgreditur mare,
Sumus circumvecti. si acum credo quæreres,
Acum invenisses, si appareret, jam diu.
Hominem inter vivos quæritamus mortuum: 15
Nam invenissemus jam diu, si viveret.
Men. Ergo istuc quæro certum qui faciat mihi,
Qui sese dicat scire, eum esse mortuum.
Operam præterea numquam sumam quærere.
Verum aliter vivus numquam desistam exsequi. 20
Ego illum scio, quam cordi sit carus meo.
Mess. In scirpo nodum quæris. quin nos hinc domum
Redimus, nisi si historiam scripturi sumus?
Mess. Dictum facessas doctum, & discaveas malo.
Molestus ne sis. non tuo hoc fiet modo. *Mess.* hem, 25
Illoc enim verbo esse me servom scio.

Non

Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verum tamen nequeo continere, quin loquar.
Audi, Menæchme: quom inſpicio marſupium,
Viaticati hercle admodum æſtive ſumus. 30
Næ tu hercle, opinor, niſi domum revorteris,
Ubi nihil habebis, geminum dum quæris, gemes.
Nam ita eſt hæc hominum natio Epidamnia,
Voluptarii atque potatores maxumi:
Tum ſycophantæ & palpatores plurimi 35
In urbe hac habitant: tum meretrices mulieres
Nuſquam perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum eſt,
Quia nemo ferme huc ſine damno divortitur. 39
Men. Ego iſtuc cavebo: cedo dum mihi huc marſupium.
Meſſ. Quid eo vis? *Men.* jam abs te metuo de verbis tuis.
Meſſ. Quid metuis? *Men.* ne mihi damnũ in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es, Meſſenio:
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id utrumque, argentum quando habebo, cavero, 45
Ne tu delinquas, neve ego iraſcar tibi.
Meſſ. Cape, atque ſerva. me lubente feceris.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Cylindrus, Menæchmus Soſicles, Meſſenio.

BEne obſonavi, atque ex mea ſententia
Bonum anteponam prandium pranſoribus.
Sed eccum Menæchmum video. væ tergo meo!
Prius jam convivæ ambulant ante oſtium,
Quam ego obſonatu redeo. adibo atque alloquar. 5
Menæchme, ſalve. *Men.* dî te amabunt! ſcis quis ego ſum?
Cyl. Non hercle vero! ubi convivæ ceteri?
Men. Quos tu convivas quæris? *Cyl.* paraſitum tuum.
Men. Meum paraſitum? certe hic inſanus eſt homo.
Meſſ. Dixín' tibi eſſe hic ſycophantas plurimos? 10
Men. Quem tu paraſitum quæris, adoleſcens, meum?

Cyl. Peniculum. *Mess.* eccum! in vidulo salvum fero.
Cyl. Menæchme, numero huc advenis ad prandium.
Nunc obsonatu redeo. *Men.* responde mihi;
Adolescens, quibus hic pretiis porci veneunt 15
Sacres sinceri? *Cyl.* nummo. *Men.* eum a me accipe.
Jube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.
Cyl. Cylindrus ego sum: non nôsti nomen meum? 20
Men. Seu tu Cylindrus, seu Coriendrus, perieris.
Ego te non novi, neque novisse adeo volo.
Cyl. Est tibi Menæchmo nomen tantum, quod sciam.
Men. Pro sano loqueris, cum me appellas nomine.
Sed ubi novisti me? *Cyl.* ubi ego te noverim? 25
Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium.
Men. Neque hercle habeo, neque te, quis sis homo, scio.
Cyl. Non scis quis ego sim? qui tibi sæpissume
Cyathisso apud nos, quando potas. *Mess.* hei mihi,
Cum nihil est, illi quî homini diminuam caput. 30
Men. Tun' cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum numquam vidi, neque veni? *Cyl.* negas?
Men. Nego hercle vero. *Cyl.* non tu in illisce ædibus
Habitas? *Men.* dii illos homines, qui illic habitãt, perduint.
Cyl. Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi. 35
Audín', Menæchme? *Men.* quid vis? *Cyl.* si me consulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Jubeas, si sapias, porculum afferri tibi.
Nam tu quidem hercle certo non sanus satis,
Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi. 40
Mess. Heu hercle hominem multum & odiosum mihi!
Cyl. Solet jocari sæpe mecum illo modo.
Quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest.
Men. Quid ais tu? *Cyl.* quid vis, inquam? satín' hoc, quod vides,
Tribus vobis obsonatum est? an obsono amplius, 45
Tibi & parasito & mulieri? *Men.* quas tu mulieres,
Quos tu parasitos loquere? *Mess.* quod te urget scelus,

Qui

Qui huic sis molestus ? *Cyl.* quid tibi mecum est rei ?
Ego te non novi : cum hoc, quem novi, fabulor.
Men. Non ædepol tu homo sanus es. certo scio. 50
Cyl. Jam ergo hæc madebunt faxo : nihil morabitur.
Proin tu ne quo abeas longius ab ædibus.
Numquid vis ? *Men.* ut eas maxumam in malam crucem.
Cyl. Ire hercle melius est te interim, atque accumbere,
Dum ego hæc appono ad Vulcani violentiam. 55
Ibo intro, & dicam te hic astare Erotio.
Ut te hinc abducat, potius quam hic astes foris.
Men. Jamne abiit ? ædepol haud mendacia
Tua verba experior esse. *Mess.* observato modo.
Nam istic meretricem credo habitare mulierem, 60
Ut quidem ille insanus dixit, qui hinc abiit modo.
Men. Sed miror, quî ille noverit nomen meum.
Mess. Minime hercle mirum. morem hunc meretrices habent :
Ad portum mittunt servulos, ancillulas,
Si qua peregrina navis in portum advenit, 65
Rogant, cujatis sit, quid ei nomen siet.
Post illæ extemplo se applicant, agglutinant.
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Nunc in istoc portu stat navis prædatoria,
Abs qua cavendum nobis sane censeo. 70
Men. Mones quidem hercle recte. *Mess.* tum demum sciam
Recte monuisse, si tu recte caveris.
Men. Tace dum parumper : nam concrepuit ostium.
Videamus, qui hinc egreditur. *Mess.* hoc ponam interim.
Asservatote hæc, sultis, navales pedes. 75

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Erotium, Cylindrus, Menæchmus Sosicles, Messenio.

Sine fores sic : abi. nolo operiri.
Intus para, cura. vide quod opus est ut

Fiat. sternite lectos, incendite odores.
Munditia illecebra animo est amantum.
Amanti amœnitas malo est, nobis lucro est. 5
Sed ubi ille est, quem coquus ante ædis esse ait?
Atque eccum video, qui mihi est usui, &
Plurimum prodest: item huic ultro fit, ut
Meret, potissumus nostræ domi ut sit:
Nunc eum adibo, alloquar ultro. 10
Animule mi, mihi mira videntur,
Hic te stare foris, fores quoi pateant
Magis, quam domus tua, domus cum hæc tua sit.
Omne paratum est,
Ut jussisti, atque ut voluisti: neque tibi est 15
Ulla mora intus. prandium, ut jussisti, hic
Curatum est: ubi lubet, ire licet accubitum.
Men. Quîcum hæc mulier loquitur? *Er.* equidem tecum.
Men. quid mecum tibi
Fuit umquam, aut nunc est negotii? *Er.* quia pol te unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare: atque id haud immerito tuo.
Nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis. 21
Men. Certo hæc mulier aut insana, aut ebria est, Messenio,
Quæ hominem ignotum compellet me tam familiariter.
Mess. Dixín' ego istæc hic solere fieri? folia nunc cadunt,
Præ ut si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadẽt.
Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebræ argentariæ.
Sed sine me dum hanc compellare. heus mulier! tibi dico.
Er. quid est? 27
Mess. Ubi tu hunc hominem novisti? *Er.* ibidem, ubi hic me jam diu,
In Epidamno. *Mess.* in Epidamno? qui huc in hanc urbem pedem,
Nisi hodie, numquam intro tetulit. *Er.* eja, delicias facis,
Mi Menæchme. quin, amabo, is intro: hic tibi erit rectius. 31
Men. Hæc quidem ædepol recte appellat meo me mulier nomine.

Nimis

Nimis miror,quid hoc sit negotii. *Mess.*oboluit marsupium
Huic istuc,quod habes. *Men.* atque ædepol tu me monuisti probe.
Accipe-dum hoc. jam scibo, utrum hæc me mage amet, an marsupium. 35
Er. Eamus intro, ut prandeamus. *Men.* bene vocas: tam gratia est.
Er. Cur igitur tibi me jussisti coquere dudum prandium?
Men. Egone te jussi coquere? *Er.* certo tibi & parasito tuo.
Men. Quoi, malum, parasito? certo hæc mulier non sana est satis.
Er. Peniculo. *Men.* quis iste est Peniculus? quî extergentur baxeæ? 40
Er. Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detulisti, quam ab uxore tua surripuisti. *Men.* quid est?
Tibi pallam dedi, quam uxori meæ surripui? sanan' es?
Certe hæc mulier cantherino ritu astans somniat.
Er. Quî lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi,
Facta quæ sunt? *Men.* dic quid est id, quod negem, quod fecerim? 46
Er. Pallam te hodie mihi dedisse uxoris. *Men.* etiam nunc nego.
Ego quidem neque umquam uxorem habui, neque habeo: neque huc
Umquã,postquam natus sum,intra portam penetravi pedẽ.
Prandi in navi. inde huc egressus sum. te conveni. *Er.* eccere, 50
Perii misera! quam tu nunc mihi navem narras? *Men.* ligneam,
Sæpe tritam, sæpe fixam, sæpe excussam malleo,
Quasi supellex pellionis, palus palo proxumus est.
Er. Jam me, amabo, desine ludos facere, atque i hac mecum simul.
Men. Nescio quem, mulier, alium hominem, non me, quæritas. 55
*Er.*Non ego te novi Menæchmũ,Moscho prognatum patre?
Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,

Ubi Rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pinthia:
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit.
Nunc Hiero est. *Men.* haud falso, mulier, prædicas.
Mess. pro Juppiter! 60
Num istæc mulier illinc venit, quæ te novit tam cate?
Men. Hercle opinor pernegari non potest. *Mess.* ne feceris,
Peristi, si intrassis intra limen. *Men.* quin tace modo:
Bene res geritur: assentabor, quidquid dicet, mulieri:
Si possim hospitium nancisci. Jamdudum, mulier, tibi 65
Non imprudens advorsabar: hunc metuebam, ne meæ
Uxori renuntiaret de palla & de prandio.
Nunc, quando vis, eamus intro. *Er.* etiam Parasitum manes?
Men. Neque ego illum maneo, neque floccifacio: neque, si venerit,
Eum volo intromitti. *Er.* ecastor haud invita fecero. 70
Sed scin' quid te amabo ut facias? *Men.* impera quidvis modo.
Er. Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem ut deferas,
Ut reconcinnetur, atque ut opera addantur, quæ volo.
Men. Hercle quin tu recte dicis. eâdem ignorabitur:
Ne uxor cognoscat te habere, si in via conspexerit. 75
Er. Ergo mox auferto tecum, quando abibis. *Men.* maxume.
Er. Eamus intro. *Men.* jam sequar te. hunc volo etiam colloqui.
Eho Messenio, accede huc. *Mess.* quid negotii est? *Men.* st! scire vis?
Mess. Quid ergo? *Men.* opu'st. *Mess.* quid opu'st? *Men.* scio, ut me dices. *Mess.* tanto nequior.
Men. Habeo prædam: tantum incepi operis. i, quantum potest: 80
Abduc istos in tabernam actutum diversoriam.
Tum facito ante Solis occasum, ut venias advorsum mihi.
Mess. Non tu istas meretrices novisti, here? *Mess.* tace, inquam.

Mihi

Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero.
Mulier hæc stulta atque inscita est, quantum perspexi modo. 85
Est hic præda nobis. *Mess.* peri. *Men.* jamne abis? *Mess.* periit probe.
Ducit lembum dierectum navis prædatoria.
Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
Sequimini, ut, quod imperatum est, veniam advorsum temperi. 90

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Peniculus.

PLus triginta natus annis sum, quom interea loci
Numquam quidquam facinus feci pejus, neque scelestius,
Quam hodie, quom in concionem mediã me immersi miser.
Ubi ego dum hieto, Menæchmus se subterduxit mihi,
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere. 5
Qui illum dii omnes perduint, qui primus commentus est
Concionem, hac reque homines occupatos occupat.
Non ad eam rem otiosos homines decuit deligi?
Qui nisi assint, cum citentur, census capiant illico.
Affatim est hominum, in dies qui singulas escas edunt: 10
Quibus negotii nihil est: qui esum neque vocantur, neque vocant.
Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium.
Cui tam credo datum voluisse, quam me video vivere. 14
Ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego video Menæchmum? cum corona exit foras.
Sublatum est convivium. ædepol venio advorsum temperi.

ACTUS TERTII SCENA II.

Menæchmus Sosicles, Peniculus.

POti'ne ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe
Lepideque concinnatam referam temperi?
Non faxo eam esse dices: ita ignorabitur.
Pen. Pallam ad phrygionem fert, confecto prandio,
Vinoque expoto, parasito excluso foras. 5
Non hercle is sum, qui sum, nisi hanc injuriam,
Meque ultus pulchre fuero. observabo, quid agat,
Hominem. post adibo atque alloquar.
Men. Prò dii immortales, quoi homini umquam uno die
Boni dedistis plus, qui minus speraverit! 10
Prandi, potavi, scortum accubui, abstuli
Hanc, quojus hæres numquam erit post hunc diem.
Pen. Nequeo, quæ loquitur, exaudire, clanculum:
Satur nunc loquitur de me & de parti mea.
Men. Ait hanc dedisse me sibi, atque eam meæ 15
Uxori surripuisse. quoniam sentio
Errare; extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
Cœpi assentari. mulier quidquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis verbis *opu'st*?
Minore nusquam bene fui dispendio. 20
Pen. Adibo ad hominem: nam turbare gestio.
Men. Quis hic est, qui advorsum fit mihi? *Pen.* quid ais, homo
Levior quam pluma, pessume & nequissume,
Flagitium hominis, subdole, ac minimi pretii?
Quid de te merui, qua me caussa perderes? 25
Ut surripuisti te mihi dudum de foro!
Fecisti funus, me absenti, prandio.
Cur ausu's facere, quoi ego æque ac hæres eram?
Men. Adolescens, quæso, quid tibi mecum est rei,
Qui mihi male dicas homini ignoto insciens? 30
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Postea? *Pen.* eam quidem ædepol te dedisse intellego.

Men.

Men. Responde, adolescens, quæso, quid tibi nomen est?
Pen. Etiam derides, quasi nomen non noveris?
Men. Non ædepol ego te, quod sciam, umquam ante hunc diem 35
Vidi, neque novi. verum certo quisquis es,
Aequom si facias, mihi odiosus ne sies.
Pen. Non me novisti? *Men.* non negem, si noverim.
Pen. Menæchme, vigila. *Men.* vigilo hercle equidem, quod sciam.
Pen. Tuum parasitum non novisti? *Men.* non tibi 40
Sanum est, adolescens, sinciput, ut intellego.
Pen. Responde, surripuistin' uxori tuæ
Pallam istanc hodie, atque dedisti Erotio?
Men. Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam surripui. *Pen.* satín' sanus es? 45
Occisa est hæc res. non ego te indutum foras
Exire vidi palla? *Men.* væ capiti tuo!
Omnes cinædos esse censes, tu quia es.
Tun' me indutum fuisse pallam prædicas?
Pen. Ego hercle vero. *Men.* non tu abis, quo dignus es? 50
Aut te piari jubes, homo insanissume?
Pen. Numquam ædepol me quisquam exorabit, quin tuæ
Uxori rem omnem jam, uti sit gesta, eloquar.
Omnes in te istæc recident contumeliæ.
Faxo haud inultum prandium comederis. 55
Men. Quid hoc negotii est? satín' ut quemque conspicor,
Ita me ludificant? sed concrepuit ostium.

ACTUS TERTII SCENA III.

Ancilla, Menæchmus Sosicles.

MEnæchme, amare ait te multum Erotium,
Ut hoc una opera ad aurificem deferas,
Atque huic ut addas auri pondo unciam,
Jubeasque spinther novum reconcinnarier.
Men. Et istud, & aliud, si quid curari volet, 5

Me curaturum dicito, quidquid volet.
Anc. Scín'quod hoc sit spinther? *Men.* nescio, nisi aureum.
Anc. Hoc est, quod olim clanculum ex armario
Te surripuisse ajebas uxori tuæ.
Men. Numquam hercle factum est. *Anc.* non meministi, obsecro? 10
Redde igitur spinther, si non meministi. *Men.* mane,
Immo equidem memini. nempe hoc est, quod illi dedi.
Anc. Istuc. *Men.* ubi illæ armillæ sunt, quas una dedi?
Anc. Numquam dedisti. *Men.* nam pol hoc una dedi.
Anc. Dicam curare? *Men.* dicito: curabitur. 15
Et palla & spinther faxo referantur simul.
Anc. Amabo, mi Menæchme, inaureis da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm stalagmia,
Ut te libenter videam, cum ad nos veneris.
Men. Fiat. cedo aurum, ego manu-pretium dabo. 20
Anc. Da sodes abs te, post ego reddidero tibi.
Men. Immo cedo abs te. *Anc.* ego post tibi reddam duplex.
Men. Non habeo. *Anc.* at tu, quando habebis, tum dato.
Numquid me vis? *Men.* hæc me curaturum dicito,
Ut, quantum possint, quamque liceat, veneant. 25
Jamne abiit intro? abivit; operuit fores.
Dî me equidem omnes adjuvant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio
Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menæchme, fer pedem, confer gradum. 30
Demam coronam, atque abjiciam ad lævam manum;
Ut, si qui sequatur, hàc me abiisse censeant.
Ibo & conveniam servom, si potero, meum,
Ut hæc, quæ bona dant dii mihi, ex me sciat.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Mulier, Peniculus.

Egone hic me patiar in matrimonio,
Ubi vir compilet clanculum quidquid domi est,

Atque

Atque ad amicam deferat? *Pen.* quin tu taces?
Manifesto faxo jam opprimes. sequere hac modo.
Pallam ad phrygionem cum corona ebrius 5
Ferebat, hodie tibi quam surripuit domo.
Sed eccam coronam, quam habuit. num mentior?
Hem! hac abiit; si vis persequi vestigiis.
Atque ædepol eccum optume revortitur:
Sed pallam non fert. *Mul.* quid ego nunc cum illoc agam?
Pen. Idem quod semper. male habeas. *Mul.* sic censeo.
Pen. Huc concedamus: ex insidiis aucupa. 12

ACTUS QUARTI SCENA II.

Menaechmus surreptus, Mulier, Peniculus.

UT hoc utimur maxume more moro
Molestoque multum! atque uti quique sunt
Optumi maxumi, morem habent hunc:
Clienteis sibi omnes volunt esse multos:
Bonine an mali sint, id haud quæritant. 5
Res magis quæritur quam clientium
Fides quojusmodi clueat.
Si est pauper atque haud malus, nequam habetur:
Si dives malus est, is cliens frugi habetur.
Qui neque leges, neque æquom bonum usquam 10
Colunt, sollicitos patronos habent.
Datum denegant, quod datum est; litium
Pleni, rapaces, viri fraudulenti:
Qui aut fœnore, aut perjuriis habent rem
Paratam. mens est in querelis. 15
Juris ubi dicitur dies, simul
Patronis dicitur: quippe qui pro illis
Loquantur, male quæ fecerint: aut ad
Populum, aut in Jure, aut ad Judicem res est.
Sicut me hodie nimis sollicitum cliens 20
Quidam habuit: neque quod volui agere, quidquam
Licitum est; ita me attinuit, ita me detinuit.

Apud

Apud ædiles prœliis factis plurimisque
Pessumisque dixi caussam. conditiones
Tetuli tortas, confragosas: aut plus 25
Aut minus, quam opus erat multo, dixeram
Controversiam, uti sponsio fieret.
Quid ille? quid? prædem dedit. nec magis
Manifestum ego hominem umquam ullum teneri vidi.
Omnibus malefactis testes tres aderant acerrumi. 30
Dî illum omnes perdant, (ita mihi hunc hodie corrupit
diem)
Meque adeo, qui hodie forum umquã oculis inspexi meis.
Diem corrupi. optimum jussi apparari prandium.
Amica exspectat me, scio. ubi primum est licitum, illico
Properavi abire de foro. irata est, credo, nunc mihi. 35
Placabit palla, quam dedi, quam hodie uxori abstuli,
atque huic
Detuli Erotio. *Pen.* quid ais? *Mul.* viro me malo male
Nuptam. *Pen.* satín' audis, quæ illic loquitur? *Mul.* satis. *Men.* si sapiam,
Hinc intro abeam, ubi mihi bene sit. *Mul.* mane: male
potius erit.
Næ illam mecastor fœnerato abstulisti. sic datur. 40
Clanculum te istæc flagitia facere censebas potesse?
Men. Quid illuc est, uxor, negotî? *Mul.* men' rogas? *Men.* vín'
hunc rogem?
Pen. Aufer hinc palpationes. perge tu. *Men.* quid tu mihi
Tristis es? *Mul.* te scire oportet. *Pen.* scit, sed dissimulat malus.
Men. Quid negotii est? *Mul.* pallam. *Men.* pallam?
Mul. quidam pallam. *Pen.* quid paves? 45
Men. Nihil equidem paveo, nisi unum. palla pallorem
incutit.
Pen. At tu ne clam me comesses prandium! perge in virum.
Men. Non taces? *Pen.* non hercle vero taceo. nutat, ne
loquar.
Men. Non hercle ego quidem usquam quidquam nuto, neque nicto tibi.

Mul.

Mul. Næ ego mecastor mulier misera! *Men.* quî tu misera es? mihi expedi. 50
Pen. Nihil hoc confidentius, qui, quæ vides, ea pernegat.
Men. Per Jovem deosque omnes adjuro, uxor, (satín' hoc est tibi?)
Me isti non nutâsse. *Pen.* credit jam tibi de istis: illuc redi.
Men. Quo ego redeam? *Pen.* equidem ad phrygionem, censeo. i, pallam refer.
Men. Quæ istæc palla est? *Mul.* taceo jam, quando hic rem non meminit suam. 55
Men. Numquis servorum deliquit? num ancillæ, aut servi tibi
Responsant? eloquere. impune non erit. *Pen.* nugas agis.
Men. Tristis admodum es: non mihi istuc satis placet. *Pen.* nugas agis.
Men. Ceterum familiarium alicui irata es? *Pen.* nugas agis.
Men. Num mihi es irata saltem? *Pen.* nunc tu non nugas agis. 60
Men. Non ædepol deliqui quidquam. *Pen.* hem rursum nunc nugas agis.
Men. Dic, mea uxor, quid tibi ægre est? *Pen.* bellus blanditur tibi.
Men. Potín' ut mihi molestus ne sis? num te appello? *Mul.* aufer manum.
Pen. Sic datur. properato absente me comesse prandium:
Post ante ædeis cum corona me derideto ebrius. 65
Men. Neque ædepol ego prandi, neque hodie huc intro tetuli pedem.
Pen. Tun' negas? *Men.* nego hercle vero. *Pen.* nihil hoc homine audacius.
Non ego te modo hic ante ædeis cum corona florea
Vidi astare? cum negabas mihi esse sanum sinciput:
Et negabas me novisse: peregrinum ajebas esse te. 70
Men. Quin ut dudum divorti abs te, redeo nunc demum domum.
Pen. Novi ego te. non mihi censebas esse, quî te ulciscerer.
Omnia hercle uxori dixi. *Men.* quid dixisti? *Pen.* nescio:

Eam

Eam ipsus roga. *Men.* quid hoc est, uxor? quid nam hic narravit tibi?
Quid id est? quid taces? quin dicis, quid sit? *Mul.* quasi tu nescias. 75
Palla mihi est domo surrepta. *Men.* palla surrepta est tibi?
Mul. Me rogas? *Men.* pol haud rogem te, si sciam. *Pen.* o hominem malum!
Ut dissimulat! non potes celare: rem novi probe:
Omnia hercle ego edictavi. *Men.* quid id est? *Mul.* quando nihil pudet,
Neque vis tua voluntate ipse profiteri, audi, atque ades: 80
Et quid tristis, & quid hic mihi dixerit, faxo scias.
Palla est mihi domo surrepta. *Men.* palla surrepta est tibi?
Pen. Viden' uti sceleстus captat! huic surrepta est, non tibi.
Nam profecto tibi surrepta si esset, salva nunc foret.
Men. Nihil mihi tecum est. sed quid tu ais? *Mul.* palla, inquam, periit domo. 85
Men. Quis eam surripuit? *Mul.* pol istuc ille scit, qui illam abstulit.
Men. Quis hic homo est? *Mul.* Menæchmus quidam. *Men.* ædepol factum nequiter.
Quis is Menæchmus est? *Mul.* tu istic, inquam. *Men.* egone? *Mul.* tu! *Men.* quis arguit?
Mul. Egomet. *Pen.* & ego. atque huic amicæ detulisti Erotio.
Men. Egon' dedi? *Pen.* tu, tu istic, inquam. vín' afferri noctuam, 90
Quæ, Tu, Tu, usque dicat tibi? nam nos jam nos defessi sumus.
Men. Per Jovem deosque omnes adjuro, uxor; satín' hoc est tibi?
Non dedisse. *Pen.* immo hercle vero, nos non falsum dicere.
Men. Sed ego illam non condonavi, sed sic utendam dedi.
Mul. Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium 95
Quoiquam utendum. mulierem æquom est vestimentum muliebre

Dare

Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?
Men. Ego faxo referetur. *Mul.* ex re tua, ut opinor, feceris.
Nam domum numquam introibis, nisi feres pallam simul.
Men. Ego domum? *Pen.* quid mihi futurum est, qui tibi hanc operam dedi? 100
*Mul.*Opera reddetur, quando quid tibi erit surreptũ domo.
Pen. Id quidem ædepol numquam erit. nam nihil est, quod perdam, domi.
Cum virum, cum uxorem, dii vos perdant. properabo ad forum:
Nam ex hac familia me plane excidisse intellego.
Men. Male mihi uxor sese fecisse censet, quom excludit foras; 105
Quasi nõ habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi displiceo, patiundum: at placuero huic Erotio,
Quæ me non excludet ab se, sed apud se occludet domi.
Nunc ibo, orabo, ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. heus! ecquis hic est janitor?
Aperite, atque Erotium aliquis evocate ante ostium. 110

ACTUS QUARTI SCENA III.

Erotium, Menæchmus surreptus.

QUis hic me quærit? *Men.* sibi inimicus magis quam ætati tuæ.
Er. Mi Menæchme, cur ante ædeis astas? sequere intro. *Men.* mane.
Scin' quid est, quod ego ad te venio? *Er.* scio, ut tibi ex me sit volup.
Men. Immo ædepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
Mihi eam redde. uxor rescivit rem omnem, ut factum est ordine. 5
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.
Er. Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem ut ferres, paullo prius:

Et

Et illud ſpinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.
Men. Mihi ut tu dederis pallam, & ſpinther? numquam factum reperies.
Nam ego quidem poſtquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum, 10
Nunc redeo, nunc te poſtillà video. *Er.* video, quã rem agis.
Quia commiſi, ut me defrudes: ad eam rem affectas viam.
Men. Neque ædepol te defraudandi cauſſa poſco: quin tibi
Dico, uxorem reſciviſſe. *Er.* nec te ultro oravi ut dares.
Tute ultro ad me detuliſti, dediſti eam dono mihi: 15
Eamdem nunc repoſcis: patiar, tibi habe, aufer, utere,
Vel tu, vel tua uxor, vel etiam in oculos compingite.
Tu huc, poſt hunc diem, pedẽ intro non feres, ne fruſtra ſis,
Quando tu me bene merentem tibi habes deſpicatui.
Niſi feres argentum, fruſtra me ductare non potes. 20
Aliam poſthac invenito, quam tu habeas fruſtratui.
Men. Nimis iracunde hercle tandem. heus tu, tibi dico, mane:
Redi. *Er.* etiam ne aſtas? etiam audes mea revorti gratia?
Men. Abiit intro, occluſit ædeis. nunc ego sũ excluſiſſumus:
Neque domi, neque apud amicam mihi jam quidquam creditur. 25
Ibo, & conſulam hanc rem amicos, quid faciundũ cenſeant.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Menæchmus Soſicles, Mulier.

NImis ſtulte dudum feci, cum marſupium
Meſſenioni cum argento concredidi.
Immerſit aliquo ſeſe credo in ganeum.
Mul. Proviſam, quam mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video: ſalva ſum, pallam refert. 5
Men. Demiror, ubi nunc ambulet Meſſenio.
Mul. Adibo, atque hominem accipiam, quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conſpectum meum,
Flagitium hominis, cum iſtoc ornatu? *Men.* quid eſt?

Quæ

Quæ res agitat te, mulier? *Mul.* etiamne, impudens, 10
Muttire unum verbum audes, aut mecum loqui?
Men. Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?
Mul. Rogas me? o hominis impudentem audaciam!
Men. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graji esse prædicabant? *Mul.* non equidem scio. 15
Men. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat.
Itaque adeo jure cœpta appellari est Canis.
Mul. Non istæc ego flagitia possum perpeti.
Nam med ætatem viduam esse mavelim, 20
Quam istæc flagitia tua pati, quæ tu facis.
Men. Quid id ad me, tu te nuptam possis perpeti,
An sis abitūra a tuo viro? an mos est ita hìc,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?
Mul. Quas fabulas? non, inquam, patiar præterhac, 25
Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.
Men. Mea quidem hercle caussa vidua vivito,
Vel usque dum regnum obtinebit Juppiter.
Mul. At mihi negabas dudum surripuisse te,
Nunc eamdem ante oculos attines. non te pudet? 30
Men. Heu hercle, mulier, multum & audax & mala es.
Tun' tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem!
Mul. Næ istuc mecastor jam patrem arcessam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quæ facis. 35
I, Decio, quære meum patrem, tecum simul
Ut veniat ad me: ita rem esse dicito.
Jam ego aperiam istæc tua flagitia. *Men.* sanan' es?
Quæ mea flagitia? *Mul.* cum pallam atque aurum meum
Domo suppilas uxori tuæ, & tuæ 40
Degeris amicæ. satín' hæc recte fabulor?
Men. Quæso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam quî possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, nescio.
Ego te simitu novi cum Parthaone. 45
Mul. Si me derides, at pol illum non potes,

Pa-

Patrem meum, qui huc advenit. quin respicis?
Novistin' tu illum? *Men.* novi cum Calcha simul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.
Mul. Negas novisse me? negas patrem meum? 50
Men. Idem hercle dicam, si avom vis adducere.
Mul. Ecastor pariter hoc, atque alias res soles.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Senex, Mulier, Menæchmus Sosicles.

UT ætas mea est, atque ut hoc usus facto est,
Gradum proferam, progredi properabo.
Sed id quam facile sit mihi, haud sum falsus.
Nam pernicitas deserit: consitus sum
Senectute: onustum gero corpus; vires 5
Reliquere. ut ætas mala, merx mala est tergo!
Nam res plurimas pessumas, cum advenit, affert:
Quas si autumem omneis, nimis longus sermo sit.
Sed hæc res mihi in pectore & corde dura est,
Quidnam hoc sit negotii, quod filia sic 10
Repente expetit me, ut ad sese irem.
Nec, quid id sit, mihi certius facit,
Quid velit, quid me arcessat.
Verum propemodum jam scio, quid fiet rei.
Credo cum viro litigium natum esse aliquod. 15
Ita istæc solent, quæ viros subservire
Sibi postulant, dote fretæ, feroces.
Et illi quoque haud abstinent sæpe culpa.
Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet.
Nec pol filia umquam patrem arcessit ad se, 20
Nisi aut quid commissi, aut jurgii est caussa.
Sed quidquid id est, jam sciam. atque eccam eampse
Ante ædeis, & ejus tristem virum video.
Id est, quod suspicabar.
Appellabo hanc. *Mul.* ibo advorsum. salve multum, mi pater. 25

Sen.

Sen. Salva sis. salvén' advenio? salvén' arcessi jubes?
Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere,uter meruistis culpam, paucis: non longos logos.
Mul. Nusquam equidem quidquam deliqui: hoc primum absolvo, pater. 30
Verum vivere hic non possum, neque durare ullo modo.
Proin tu me hinc abducas. *Sen.* quid istuc autem est? *Mul.* ludibrio, pater,
Habeor. *Sen.* unde? *Mul.* ab illo, quoi me mandavisti, meo viro.
Sen. Ecce autem litigium. quoties edixi tandem tibi,
Ut caveres, neuter ad me iretis cum querimonia? 35
Mul. Quî ego istuc, mi pater, cavere possum? *Sen.* men' interrogas?
Mul. Nisi non vis. *Sen.* quoties monstravi tibi, viro ut morem geras?
Quid ille faciat,ne id observes: quo eat:quid rerum gerat.
Mul. At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo. *Sen.* sane sapit.
Atque ob istanc industriam,etiam faxo amabit amplius. 40
Mul. Atque ibi potat. *Sen.* tua quidem ille caussa potabit minus,
Sive illic, sive alibi libebit? quæ hæc, malum, impudentia est?
Una opera prohibere, ad cœnam ne promittat, postules:
Neve quemquam accipiat alienum apud te. serviren' tibi
Postulas viros? dare una opera pensum postules; 45
Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere.
Mul. Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, sed viro.
Hinc stas, illinc caussam dicis. *Sen.* si ille quid deliquerit,
Multo tanto illum accusabo, quam te accusavi, amplius.
Quando te auratam & vestitam bene habet: ancillas, penum, 50
Recte præhibet:melius sanam est,mulier,mentem sumere.
Mul. At ille suppilat mihi aurum & pallã ex arcis modo:

Me despoliat, mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.

Sen. Male facit, si istuc facit: si non facit, tu male facis,
Quæ insontem insimules. *Mul.* quin etiam nunc habet pallam, pater, 55
Et spinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia rescivi, refert.

Sen. Jam ego ex hoc, ut factum est, scibo. ibo ad hominem, atque alloquar.
Dic mihi istuc, Menæchme, quod vos dissertatis, ut sciam.
Quid tu tristis es? quid illam autē iratam abs te destituis?

Men. Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, summum Jovem 60
Deosque detestor. *Sen.* qua de re, aut quojus rei rerum omnium?

Men. Me neque isti male fecisse mulieri, quæ me arguit
Hanc domo ab se surripuisse, atque abstulisse dejerat.
Si ego intra ædeis hujus umquam, ubi habitat, penetravi *pedem*,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorū miserrumus.

Sen. Sanún'es, qui istuc exoptes, aut neges te umquam pedem 66
In eas ædes intulisse, ubi habitas, insanissume?

Men. Tun', senex, ais habitare med in illisce ædibus?

Sen. Tu negas? *Men.* nego hercle vero. *Mul. nimio hæc impudenter* negas,
Nisi quo nocte hac emigrâsti. *Sen.* concede hac, filia. 70
Quid tu ais? num hinc emigrâsti? *Men.* quem in locum, aut ob rem, obsecro?

Sen. Non ædepol scio. *Mul.* profecto ludit te hic. *Sen.* non tu te tenes?
Jam vero, Menæchme, satis jocatus es. nunc hanc rem age.

Men. Quæso, quid mihi tecum est? unde, aut quis tu homo es? *quid feci ego* 74
Tibi, aut adeo isti, quæ mihi molesta est quoquo modo?

Mul. Viden' tu illi oculos virere? ut viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant! vide.

Men.

Men. Quid mihi melius eſt, quam quando illi me inſanire prædicant, 78
Ego me aſſimulem inſanire, ut illos a me abſterream?
Mul. Ut pandiculans oſcitatur! quid nunc faciam, mi pater?
Sen. Concede huc, mea nata, ab iſtoc quam potes longiſſume.
Men. Evoe, Evie, Bromie, quo me in ſilvam venatum vocas?
Audio: ſed non abire poſſum ab his regionibus:
Ita illa me ab læva rabioſa femina adſervat canis.
Poſt autem illic hircus alius, qui ſæpe ætate in ſua 85
Perdidit civem innocentem falſo teſtimonio.
Sen. Væ capiti tuo! *Men.* ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
Ut ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
Mul. Perii, mi pater: minatur mihi oculos exurere.
Men. Hei mihi, inſanire me ajunt, ultro cum ipſi inſaniunt.
Sen. Filia, heus. *Mul.* quid eſt? quid agimus? *Sen.* quid ſi ego huc ſervos cito? 91
Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, & domi devinciant,
Priuſquam turbarum quid faciat amplius. *Men.* enimvero, niſi
Occupo aliquid mihi conſilium, hi domum me ad ſe auferent.
Pugnis me vetas in hujus ore quidquam parcere? 95
Ni jam ex meis oculis abſcedat in malam magnam crucẽ,
Faciam, quod jubes, Apollo. *Sen.* fuge domum, quantum pote'ſt,
Ne hic te obtundat. *Mul.* ſugio. amabo, adſerva iſtunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat. ſumne ego mulier miſera, quæ illæc audio!
Men. Haud male illanc amovi. nunc hunc impuriſſumum,
Barbatum, tremulum, Tithonum, Cygno prognatum patre:
Ita mihi imperas, ut ego hujus membra, atque oſſa, atque artua 102
Comminuam illo ſcipione, quem ipſe habet. *Sen.* dabitur malum,

 Me

Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris.

Men. Faciam quod jubes; securim capiam ancipitem, atque hunc senem 105

Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.

Sen. Enimvero illud præcavendum est, atque accurandum mihi:

Sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid malefaxit mihi.

Men. Multa mihi imperas, Apollo: nunc equos junctos jubes 9

Capere me indomitos, feroces: atque in currum inscendere,

Ut ego hunc proteram leonem Getulum, olentem, edentulum.

Jam adstiti in currum: jam lora teneo: jam stimulum in manu est.

Agite equi, facitote sonitus ungularum appareant

Cursu celeri: facite inflexa sit pedum pernicitas. 14

Sen. Mihin' equis junctis minare? *Men.* ecce, Apollo, denuo

Me jubes facere impetum in eum, qui stat, atque occidere.

Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripit?

Imperium tuum demutat, atque dictum Apollinis.

Sen. Heu hercle morbum acrem ac durum! dii vostram fidem!

Vel hic qui insanit, quam valuit paullo prius! 120

Ei derepente tantus morbus incidit.

Ibo, atque arcessam medicum jam, quantum potest.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Menæchmus Sosicles, Senex.

Jamne isti abierunt, quæso, ex conspectu meo,

Qui me vi cogunt, ut validus insaniam?

Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?

Vosque omnes quæso, si senex revenerit,

Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim. 5

Sen. Lumbi sedendo, oculi spectando dolent,

Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.

Odio-

Odiosus tandem vix ab ægrotis venit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito, 10
Utrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atque eccum incedit. move formicinum gradum.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Medicus, Senex.

QUid esset illi morbi, dixeras? narra, senex.
Num larüatus, aut cerritus? fac sciam.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?
Sen. Quin ea te caussa duco, ut id dicas mihi,
Atque illum ut sanum facias. *Med.* perfacile id quidem est.
Sanum futurum, mea ego id promitto fide. 6
Sen. Magna cum cura ego illum curari volo.
Med. Quin suspirabo plus sexcenties in die:
Ita ego illum cum cura magna curabo tibi.
Sen. Atque eccum ipsum hominem. *Med.* observemus, quam rem agat. 10

ACTUS QUINTI SCENA V.

Menæchmus surreptus, Senex, Medicus.

AEdepol næ hic dies pervorsus atque advorsus mihi obtigit:
Quæ me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam
Parasitus, qui me complevit flagitii & formidinis:
Meus Ulysses, suo qui regi tantum concivit mali.
Quem ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quæ mea sit. 6
Meo cibo & sumtu educatus est: anima privabo virum.
Cōdigne autem hæc meretrix fecit, ut mos est meretricius.
Quia rogo pallam, ut referatur rursum ad uxorem meam,
Mihi se ait dedisse. heu ædepol, næ ego homo vivo miser.

Sen. Audín' quæ loquitur? *Med.* se miserum prædicat.
Sen. adeas velim.
Med. Salvos sis, Menæchme. quæso, cur apertas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali.
Men. Quin tu te suspendis? *Med.* ecquid sentis? *Men.* quid ni sentiam?
Med. Non potest hæc res ellebori jugere obtinerier. 15
Sed quid ais, Menæchme? *Men.* quid vis? *Med.* dic mihi hoc, quod te rogo:
Album, an atrum vinum potas? *Men.* quin tu is in malam crucem?
Sen. Jam hercle occeptat insanire primulum. *Men.* quin tu me interrogas,
Purpureum panem, an puniceum soleam ego esse, an luteũ?
Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos? *Sen.* papæ!
Audín' tu, ut deliramenta loquitur? quid cessas dare 21
Potionis aliquid, priusquam percipit insania?
Med. Mane modo: etiam percontabor. *Sen.* alia occidis fabula.
Med. Dic mihi hoc: solent tibi umquam oculi duri fieri?
Men. Quid? tu me locustam censes esse, homo ignavissume?
Med. Dic mihi: en umquam tibi intestina crepant, quod sentias? 26
Men. Ubi satur sum, nulla crepitant: quando esurio, tum crepant.
Med. Hoc quidem ædepol haud pro insano verbum respondit mihi.
Perdormiscín' usque ad lucem? facilén' tu dormis cubans?
Men. Perdormisco, si resolvi argentum, quoi debeo. 30
Quî te Juppiter dîque omnes, percontator, perduint.
Med. Nũc homo insanire occeptat. de illis verbis cave tibi.
Sen. Immo modestior nunc quidem est de verbis, præut dudum fuit.
Nam dudum uxorem suam esse ajebat rabiosam canem.
Men. Quid ego dixi? *Sen.* insanis, inquam. *Men.* egone? *Sen.* tu istic, qui mihi 35
Etiam me junctis quadrigis minitatu's prosternere.

Ego-

Egomet hæc te vidi facere, egomet hæc te arguo.
Men. At ego te sacram coronam surripuisse scio Jovis.
Et ob eam rem in carcerem ted esse compactum scio.
Et postquam es emissus, cæsum virgis sub furca scio. 40
Tum patrem occidisse, & matrem vendidisse, etiam scio.
Satín' hæc pro sano maledicta maledictis respondeo?
Sen. Obsecro hercle, medice, propere, quidquid facturus, face.
Non vides hominem insanire? *Med.* scín' quid facias optumum?
Ad me face uti deferatur. *Sen.* itan' censes? *Med.* quippini? 45
Ibi meo arbitratu potero curare hominem. *Sen.* age, ut lubet.
Med. Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.
Men. At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies.
Med. I, arcesse homines, qui illunc ad me deferant. *Sen.* quot sunt satis?
Med. Proinde, ut insanire video, quatuor: nihilo minus.
Sen. Jam hic erunt. asserva tu isthunc, medice. *Med.* immo ego ibo domum, 51
Ut parentur, quibus paratis opus est. tu servos jube
Hunc ad me ferant. *Sen.* jam ego illic faxo erit. *Med.* abeo. *Sen.* vale.
Men. Abiit socerus: abiit medicus. nunc solus sum. prò Juppiter!
Quid illuc est, quod me hic homines insanire prædicant!
Nam equidem postquam gnatus sum, numquam ægrotavi unum diem. 56
Neque ego insanio, neque pugnas, neque ego lites cœpio.
Salvus salvos alios video: novi homines, alloquor.
An qui perperam insanire me ajunt, ipsi insaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at uxor non sinit. 60
Huc autē nemo intromittit. nimis proventum est nequiter.
Hic ergo usque ad noctem: saltem, credo, intromittar domum.

ACTUS QUINTI SCENA VI.

Messenio.

SPectamen bono servo id est, qui rem herilem
Procurat, videt, collocat, cogitatque,
Ut absente hero rem heri diligenter
Tutetur, quam si ipse assit, aut rectius.
Tergum quam gulam, crura quam ventrem oportet 5
Potiora esse, quoi cor modeste situm est.
Recordetur id, qui nihili sunt, quid iis pretii
Detur ab suis heris, ignavis, improbis
Viris; verbera, compedes, molæ, magna
Lassitudo, fames, frigus durum. 10
Hæc pretia sunt ignaviæ.
Id ego male malum metuo. propterea bonum
Esse certum est, potius quam malum. nam magis multo
Patior facilius verba. verbera ego odi.
Nimioque edo libentius molitum, quam 15
Molitum præhibeo. propterea heri imperium
Exsequor bene, & sedate servio.
Atque id mihi prodest. alii, sese ita ut in rem
Esse ducunt, sint: ego ita ero, ut me esse oportet:
Metum ut mihi adhibeam; culpam abstineam: 20
Hero ut omnibus in locis sim præsto.
Servi, qui culpa carent, & metuunt; ii
Solent esse heris utibiles. nam illi, qui nihil
Metuunt, postquam malum promeritum est, metuunt.
Metuam haud multum. prope est, quando 25
Herus, quod strenue faciam, pretium exsolvet.
Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror.
Postquam in tabernam vasa & servos collocavi,ut jusserat,
Ita venio advorsum. nunc fores pultabo,adesse ut me sciat.
Neq; utrum ex hoc saltu damni salvom scio eliciam foras.
Sed metuo, ne sero veniam, depugnato prœlio.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA VII.

Senex, Menaechmus surreptus, Lorarii, Messenio.

PEr ego vobis deos atque homines dico, ut imperium meum
Sapienter habeatis curæ, quæ imperavi atque impero,
Facite illic homo jam in medicinam ablatus sublimis fiet,
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
Cave quisquã, quod illic minitetur, vostrum floccifecerit.
Quid statis? quid dubitatis? jam sublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad medicum: præsto ero illic, cum venietis. 7
Men. occidi!
Quid hoc est negotii? quid illic homines ad me currunt, obsecro?
Quid voltis vos? quid quæritatis? quid me circumsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii! obsecro vestrã fidem:
Epidamnienses subvenite cives. quin me mittitis? 11
Mess. Pro dî immortales, obsecro, quid ego oculis aspicio meis?
Herum meum indignissume nescio qui sublimem ferunt./
Men. Ecquis suppetias mihi audet afferre? *Mess.* ego, here, audacissume.
O facinus indignum & malum, Epidamni cives, herum 15
Meum hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!
Mittite istunc. *Men.* obsecro te, quisquis es, operam ut des mihi,
Neu sinas in me insignite fieri tantam injuriam.
Mess. Immo & operam dabo, & defendam, & subvenibo sedulo. 20
Numquam te patiar perire: me perire est æquius.
Eripe oculum isti, ab humero qui te tenet, here, te obsecro.
Hisce ego jam semẽtem in ore faciam, pugnosque obseram.
Maxumo hodie malo, hercle, vostro istunc fertis. mittite.

Men.

Men. Teneo ego huic oculum. *Mess.* face,ut oculi locus in capite appareat. 25

Vos scelesti, vos rapaces, vos prædones. *Lor.* periimus!

Obsecro hercle. *Mess.* mittite ergo. *Men.* quid me vobis tactio est?

Pecte pugnis. *Mess.* agite, abite, fugite hinc in malam crucem.

Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc præmii feres.

Nimis autem bene ora commentavi,atq; ex mea sententia.

Aedepol, here, næ tibi suppetias tempore adveni modo!

Men. At tibi dî semper,adolescēs,quisquis es,faciant bene.

Nam absque ted esset, hodie numquam ad Solem occasum viverem.

Mess. Ergo ædepol, si recte facias, here, me mittas manu.

Men. Liberem ego te? *Mess.* verum, quandoquidem, here, te servavi. *Men.* quid est? 35

Adolescens, erras. *Mess.* quid, erro? *Men.* per Jovem adjuro patrem,

Me herum tuum non esse. *Mess.* non taces? *Men.* non mentior.

Nec meus servos umquam tale fecit, quale tu mihi.

Mess. Sic sine igitur, si tuum negas me esse,abire liberum.

Men. Mea quidē hercle caussa liber esto,atq;ito quo voles.

Mess. Nempe jubes? *Men.* jubeo hercle, si quid imperii est in te mihi.

Mess. Salve, mi patrone. *Serv.alius.* cum tu liber es,Messenio,

Gaudeo. *Mess.* credo hercle vobis. sed,patrone,te obsecro,

Ne minus imperes mihi, quam cum tuus servos fui. 44

Apud te habitabo, & quando ibis,una tecum ibo domum.

Men. Minime. *Mess.* nunc ibo in tabernam: vasa & argentum tibi

Referam. recte est obsignatum in vidulo marsupium

Cum viatico: id tibi jam huc afferam. *Men.* affer strenue.

Mess. Salvom tibi item ut mihi dedisti, redhibebo. hic me mane. 49

Men. Nimia mira mihi quidem hodie exorta sunt miris modis. Alii

Alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt foras.
Etiam hic servõ esse se meum ajebat, quẽ ego emisi manu.
Is ait se mihi allaturum cum argento marsupium.
Id si attulerit, dicam ut a me abeat liber quo volet:
Ne tum, quando suus factus sit, a me argentum petat. 55
Socer & medicus me insanire dicebant. quid sit, mira sunt.
Hæc nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem: quamquam succenset mihi,
Si possum exorare ut pallam reddat, quā referam domum.

ACTUS QUINTI SCENA VIII.

Menæchmus Sosicles, Messenio.

MEn'hodie usquam convenisse te, audax, audes dicere,
Postquam advorsum mihi imperavi ut huc venires? *Mess.* quin modo
Eripui, homines qui te ferebant sublimem quatuor,
Apud hasce ædeis. tu clamabas deûm fidem atque hominum omnium.
Quom ego accurro, teque eripio, vi pugnando, ingratiis. 5
Ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
Quom argentum dixi me petere, & vasa; tu, quantum pote 'st,
Præcucurristi obviam, ut quæ fecisti, inficias eas.
Men. Liberum ego te jussi abire? *Mess.* certo. *Men.* quoi certissumum'st,
Mepte potius fieri servom, quam te umquam emittam manu. 10

ACTUS QUINTI SCENA IX.

Menæchmus surreptus, Messenio, Menæchmus Sosicles.

SI voltis per oculos jurare, nihilo hercle ea caussa magis
Facietis, ut ego hodie abstulerim pallam & spinther, pessumæ. *Mess.*

Mess. Prò dii immortales! quid ego video? *Men. S.* quid vides? *Mess.* ſpeculum tuum.

Men. S. Quid negotii eſt? *Mess.* tua eſt imago: tam conſimilis eſt, quam poteſt.

Men. S. Pol profectò haud eſt diſſimilis, meam cum formam noſcito. 5

Men. ſ. O adoleſcens, ſalve, qui me ſervaviſti, quiſquis es.

Mess. Adoleſcens, quæſo hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.

Men. ſ. Non ædepol ita promeruiſti de me, ut pigeat, quæ velis.

Mihi eſt Menæchmus nomen. *Men. S.* immo ædepol mihi.

Men. ſ. Siculus ſum Syracuſanus. *Men. S.* ea domus & patria eſt mihi. 10

Men. ſ. Quid ego ex te audio? *Men. S.* hoc quod res eſt. *Mess.* novi equidem hunc. herus eſt meus.

Ego quidem hujus ſervos ſum, ſed me eſſe hujus credidi.

Ego hunc cenſebam eſſe te, huic etiam exhibui negotium.

Quæſo ignoſcas, ſi quid ſtulte dixi atque imprudens tibi.

Men. S. Delirare mihi videre. non commeminiſti ſimul

Te hodie mecum exire e navi? *Mess.* enimvero æquom poſtulas. 16

Tu herus es: tu ſervom quære: ſalveto tu: tu vale.

Hunc ego eſſe ajo Menæchmum. *Men. ſ.* at ego me. *Men. S.* quæ hæc Fabula eſt!

Tu es Menæchmus? *Men. ſ.* me eſſe dico, Moſcho prognatum patre.

Men. S. Tun' meo patre es prognatus? *Men. ſ.* immo equidem, adoleſcens, meo. 20

Tuum tibi neque occupare, neque præripere poſtulo.

Mess. Dii immortales, ſpem inſperatam date mihi, quam ſuſpicor.

Nam niſi me animus fallit, hi ſunt gemini germani duo.

Nam & patrem & matrem commemorant pariter, qui fuerint ſibi.

Sevocabo herum. Menæchme. *Men. ambo.* quid vis? *Mess.* non ambos volo. 25

Sed

Sed uter vostrûm est advectus mecum navi? *Men.s.* non ego.
Men. S. At ego. *Mess.* te volo igitur: huc concede.
Men.S. concessi. quid est? 27
Mess. Illic homo aut sycophanta, aut geminus est frater tuus.
Nam ego hominem homini simi liorem numquam vidi alterum.
Neque aqua aquæ, neque lacte est lacti, crede mihi, usquam similius, 30
Quam hic tui est, tuque hujus. postea autem eamdem patriam ac patrem
Memorat. melius est nos adire, atque hunc percontarier.
Men.S. Hercle quin tu me admonuisti recte; & habeo gratiam.
Perge operam dare obsecro, hercle liber esto, si invenis
Hunc meum fratrem esse. *Mess.* spero. *Men.S.* & ego idem spero fore. 35
Mess. Quid ais tu? Menæchmum, opinor, te vocari dixeras.
Men.s. Ita vero. *Mess.* huic item Menæchmo nomen est in Sicilia,
Te Syracusis natum esse dixisti: hic natus est ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixti: huic itidem fuit.
Nunc operam potestis ambo mihi dare, & vobis simul. 40
Men. s. Promeruisti, ut ne quid ores, quod velis, quin impetres.
Tamquam si emeris me argento, liber servibo tibi.
Mess. Spes mihi est, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos, & patre uno, uno die.
Men. s. Mira memoras. utinam efficere, quod pollicitus, possies! 45
Mess. Possum: sed nunc coite. uterque id, quod rogabo, dicite.
Men. s. Ubi lubet, roga: respondebo. nihil reticebo, quod sciam.
Mess. Est tibi nomen Menæchmo? *Men. s.* fateor. *Mess.* est itidem tibi?
Men.S. Est. *Mess.* patrem fuisse Moschum tibi ais? *Men.s.* ita vero. *Men.S.* & mihi. *Mess.*

Mess. Esne tu Syracusanus? *Men. s.* certo. *Mess.* quid tu? *Men. S.* quippini? 50

Mess. Optume usque adhuc conveniunt signa. porro operam date.

Quid longissume meministi, dic mihi, in patria tua?

Men. s. Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, tum postea

Inter homines me deerrare a patre, atque inde avehi.

Men. S. Juppiter supreme, serva me. *Mess.* quid clamas? quin taces? 55

Quot eras annos gnatus, cum te pater a patria avehit?

Men. s. Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulū.

Neque patrem umquam postillà vidi. *Mess.* quid? vostrûm patri

Filii quot eratis? *Men. s.* ut nunc maxime memini, duo.

Mess. Uter eratis, tun'an ille major? *Men. s.* æque ambo pares. 60

Mess. Quî id potest? *Men. s.* gemini ambo eramus. *Men. S.* dii me servatum volunt.

Mess. Si interpellas, ego tacebo. *Men. S.* potius taceo. *Mess.* dic mihi,

Uno nomine ambo eratis? *Men. s.* minime. nam mihi hoc erat,

Quod nunc est, Menæchmus: illum tum vocabant Sosiclem.

Men. S. Signa agnovi: contineri, quin complectar, non queo. 65

Mi germane, gemine frater, salve: ego sum Sosicles.

Men. s. Quomodo igitur post Menæchmo nomen est factum tibi?

Men. S. Postquam ad nos renuntiatum est, te & patrem esse mortuum,

Avos noster mutavit: quod tibi nomen est, fecit mihi.

Men. s. Credo ita esse factum, ut dicis. sed mihi hoc responde. *Men. S.* roga. 70

Men. s. Quid erat nomen nostræ matri? *Men. S.* Theusimarche. *Men. s.* convenit.

O salve, insperate, multis annis post quem conspicor,

Fra-

Frater. *Men.S.* & tu, quem ego multis miseris laboribus
Usque adhuc quæsivi, quemque ego esse inventum gaudeo.
Mess. Hoc erat, quod hæc te meretrix hujus vocabat nomine. 75
Hunc censebat te esse, credo, cum vocat te ad prandium.
Men.s. Namque ædepol hic mihi hodie jussi prandium apparariér,
Clam meam uxorem, quoi pallam surripui dudum domo.
Eam dedi huic. *Men.S.* haucne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?
Men.s. Quomodo hæc ad te pervenit? *Men.S.* meretrix huc ad prandium 80
Me abduxit. me sibi dedisse ajebat. prandi perbene:
Potavi, atque accubui scortum: pallam, & aurum hoc *mihi dedit*.
Men.s. Gaudeo ædepol, si quid propter me tibi evenit boni.
Nam illa cum te ad se vocabat, me esse credidit.
Mess. Numquid me morare, quin ego liber, ut jussisti, eam?
Men.s. Optumum atque æquissumum orat, frater: fac caussa mea. 86
Men.S. Liber esto. *Men.s.* cum tu es liber, gaudeo, Messenio.
Mess. Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.
Men.S. Quoniam hæc evenerunt, frater, nostra ex sentẽtia,
In patriam redeamus ambo. *Men.s.* frater, faciã, ut tu voles.
Auctionẽ hic faciam, & vẽdam quidquid est. nunc interim
Eamus intro, frater. *Men.S.* fiat. *Mess.* scitin' quid ego vos rogo?
Men.s. Quid? *Mess.* mihi ut præconium detis. *Men.s.* dabitur. *Mess.* ergo nunc jam
Vis conclamari auctionem fore? quo die? *Men.s.* die septimi.
Mess. Auctio fiet Menæchmi mane sane septimi. 95
Venibunt servi, supellex, fundi, ædes, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, præsenti pecunia.
Venibit uxor quoque etiam, si quis emtor venerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.
Nunc, spectatores, valete, & nobis clare applaudite. 100

FINIS MENAECHMORUM.

M. ACCII PLAUTI

MILES GLORIOSUS.

Dramatis Personæ.

PYRGOPOLINICES, *miles*.
ARTOTROGUS, *parasit.*
PALAESTRIO, *servos*.
PERIPLECTOMENES, *senex*.
SCELEDRUS, *servos*.
PHILOCOMASIUM, *meretrix*.
PLEUSIDES, *adolescens*.
LUCRIO, *puer*.
MILPHIDIPPA, *ancilla*.
ACROTELEUTIUM, *meretrix*.
PUER.
CARIO, *cocus*.

ARGUMENTUM.

Meretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis juvenis. Naupactum is domo
Legatus abiit: miles in eamdem incidit.
Deportat Ephesum invitam. servos Attici,
Ut nuntiaret domino factum, navigat,
Capitur, donatur illi captus militi.
Ad herum, ut veniret Ephesum, scribit. advolat
Adolescens, atque in proximo divortitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit servos, commeatus clanculum
Qua foret amantum. geminam fingit: mulieris
Sororem ait esse. mox ei dominus ædium
Suam clientam sollicitandum ad militem
Subornat. capitur ille, sperat nuptias,
Dimittit concubinam, & mœchus vapulat.

Aliud

Aliud ARGUMENTUM.

MEretricem Athenis Ephesum miles avehit.
Id hero dum amanti servos nuntiare volt
Legato peregre, captu'st ipsus in mari,
Et illi eidem militi dono datu'st.
Suum arcessit herum Athenis, & forat
Geminis communem clam parietem in ædibus,
Licere ut quiret convenire amantibus.
Obhærentes custos hos vidit de tegulis.
Ridiculus autem, quasi sit alia, luditur.
Itemque impellit militem Palæstrio,
Omissam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat uxor nubere.
Ultro abeat, orat. donat multa. ipse in domo
Senis prehensus pœnas pro mœcho luit.

ACTUS PRIMUS.

Pyrgopolinices, Artotrogus.

CUrate, ut splendor meo sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse olim, cum sudum'st, solent:
Ut, ubi usus veniat, contra conserta manu
Oculorum præstringat aciem in acie hostibus.
Nam ego hanc machæram mihi consolari volo, 5
Ne lamentetur; neve animum despondeat,
Quia se jampridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit fratrem facere ex hostibus.
Sed ubi Artotrogus? *Art.* hìc est, stat propter virum
Fortem, atque fortunatum, & forma regia; 10
Tum bellatorem. Mars haud ausit dicere,
Neque æquiparare suas virtutes ad tuas.
Pyrg. Quemne ego servavi in campis Gurgustidoniis,
Ubi Bombomachides Cluninstaridysarchides
Erat imperator summus, Neptuni nepos? 15

Art. Memini. nempe illum dicis cum armis aureis, 16
Quojus tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam.
Pyrg. Istuc quidem ædepol nihil est. *Art.* nihil hercle quidem hoc,
Præ ut alia dicam, tu quæ numquam feceris. 20
Perjuriorem hoc hominem si quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic est;
Me sibi habeto; ei ego me mancupio dabo,
Epityro, ut apud illum esuriem insane bene.
Pyrg. Ubi tu es? *Art.* eccum. ædepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium! 26
Pyrg. Quid, brachium? *Art.* illud dicere volui, femur.
Pyrg. At indiligenter hìc eram. *Art.* pol si quidem
Connisus esses, per corium, per viscera,
Perque os elephanto brachium transmitteres. 30
Pyrg. Nolo istæc hìc nunc. *Art.* ne hercle operæ pretium quidem
Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.
Venter creat omnes has ærumnas. auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant,
Et assentandum est, quidquid hic mentibitur. 35
Pyrg. Quid illud, quod dico? *Art.* hem, scio jam, quid vis dicere.
Factum est hercle: memini fieri. *Pyrg.* quid id est? *Art.* quidquid est.
Pyrg. Habes tabellas? *Art.* vis rogare? habeo & stilum.
Pyrg. Facete advortis animum tuum ad animum meum.
Art. Novisse mores me tuos meditate decet, 40
Curamque adhibere, ut prævolet mihi, quo tu velis.
Pyrg. Ecquid meministi? *Art.* memini, centum in Cilicia,
Et quinquaginta centum Sycolatronidæ,
Triginta Sardi, sexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos occidisti uno die. 45
Pyrg. Quanta istæc hominum summa est? *Art.* septẽ millia.
Pyrg. Tantum esse oportet: recte rationem tenes.
Art. At nullos habeo scriptos; sic memini tamen.

Pyrg. Aedepol memoria est optuma. *Art*. offa me monet.
Pyrg. Dum talem facies, qualem adhuc, assiduo edis: 50
Communicabo te semper mensa mea.
Art. Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos simul,
Ni hebes machæra foret, uno ictu occideres.
At peditatus reliquiæ erant, si viverent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt, 55
Pyrgopolinicem te unum in terra vivere
Virtute, & forma, & factis invictissumis.
Amant te omnes mulieres, neque hercle injuria,
Qui sis tam pulcher. ut vel illæ, quæ here pallio
Me reprehenderunt. *Pyrg*. quid here dixerunt tibi? 60
Art. Rogitabant: Hiccine Achilles est, inquit, tibi?
Immo ejus frater, inquam. innuit illarum altera:
Ergo mecastor pulcher est, inquit, mihi
Et liberalis visus. cæsaries quam decet!
Næ illæ sunt fortunatæ, quæ cum isto cubant! 65
Pyrg. Itáne ajebat tandem? *Art*. quæ me ambæ obsecraverint,
Ut te hodie quasi pompam illà præter ducerem.
Pyrg. Nimia est miseria pulchrum esse hominem nimis.
Art. Molestæ sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant,
Videre ut liceat: ad sese arcessi jubent. 70
Ut tuo non liceat operam dare negotio.
Pyrg. Videtur tempus esse, ut eamus ad forum,
Ut in tabellis quos consignavi hic heri
Latrones, ibus dinumerem stipendium.
Nam rex Seleucus me opere oravit maxumo, 75
Ut sibi latrones cogerem & conscriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum est dare.
Art. Age eamus ergo. *Pyrg*. sequimini, satellites.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Palæstrio.

MIhi ad enarrandum hoc argumentum est comitas,
Si ad auscultandum vostra erit benignitas.

Qui autem auſcultare nolit, exſurgat foras,
Ut ſit ubi ſedeat ille, qui auſcultare volt.
Nunc, qua aſſediſtis cauſſa in feſtivo loco, 5
Comœdiaï, quam modo acturi ſumus,
Et Argumentum, & Nomen vobis eloquar.
ALAZON Græce huic nomen eſt Comœdiæ,
Id nos Latine GLORIOSUM dicimus.
Hoc oppidum Epheſum eſt: inde eſt Miles meus herus, 10
Qui hinc ad forum abiit, glorioſus, impudens,
Stercoreus, plenus perjurii atque adulterii.
Ait ſeſe ultro omnes mulieres ſectarier.
Is derediculu'ſt, quaqua incedit, omnibus.
Itáque hic meretrices labiis dum ductant eum, 15
Majorem partem videas valgis ſaviis.
Nam ego haud diu apud hunc ſervitutem ſervio.
Id volo vos ſcire, quomodo ad hunc devenerim
In ſervitutem, ab eo quoi ſervivi prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar. 20
Erat herus Athenis mihi adoleſcens optumus;
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,
Et illa illum contra, qui eſt amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnaï reiipublicaï gratia. 25
Interibi ut hic Miles forte Athenas advenit,
Inſinuat ſeſe ad illam amicam heri mei,
Occœpit ejus matri ſuppalparier
Vino, ornamentis, opipariſque obſoniis.
Itáque intimum ibi ſe Miles apud lenam facit. 30
Ubi primum evenit Militi huic occaſio,
Sublinit os illi lenæ, matri mulieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Conjicit in navem Miles, clam matrem ſuam.
Eamque invitam huc mulierem in Epheſum advehit. 35
Ego quantum vivus poſſum, mihi navem paro,
Ubi amicam herilem Athenis avectam ſcio.
Inſcendo, ut eam rem Naupactum ad herum nuntiem.
Ubi ſumus provecti in altum, id quod volunt,

Ca-

Capiunt prædones navem illam, ubi vectus fui. 40
Prius perii, quam ad herum veni, quo ire occœperam.
Ille, *qui* me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic postquam in ædis me ad se duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Ubi contra aspexit me, oculis mihi signum dedit, 45
Ne se appellarem: deinde, postquam occasio est,
Conqueritur mecum mulier fortunas suas:
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu.
Sese illum amare meum herum, Athenis qui fuit:
Neque pejus quemquam odisse, quam istum Militem. 50
Ego, quoniam inspexi mulieris sententiam,
Cepi tabellas, consignavi clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,
Ut is huc veniret. is non sprevit nuntium; 55
Nam & venit, & is in proxumo hìc devortitur
Apud suum paternum hospitem, lepidum senem.
Itáque ille amanti suo hospiti morem gerit.
Nosque opera consilioque adhortatur, juvat.
Itáque ego paravi hìc intus magnas machinas, 60
Quî amanteis una inter se facerem convenas.
Nam unum conclave, concubinæ quod dedit
Miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem,
In eo conclavi ego perfodi parietem,
Qua commeatus esset hinc huc mulieri. 65
Et sene sciente hoc feci: is consilium dedit.
Nam meus conservos est homo haud magni pretii,
Quem concubinæ Miles custodem addidit.
Ei nos facetis fabricis, & doctis dolis
Glaucomam ob oculos objiciemus: eumque ita 70
Faciemus, ut, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem
Et hic & illic mulier feret imaginem:
Atque eadem erit, verum alia esse assimulabitur.
Ita sublinitum est os custodi mulieris. 75

Sed foris concrepuit hinc a vicino sene.
Ipse exit: hic ille est lepidus, quem dixi, senex.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Periplectomenes, Palæstrio.

NIsi hercle defregeritis talos, posthac quemq; in tegulis
Videritis alienum; ego vostra faciam latera lorea.
Mihi quidem jam arbitri vicini sunt, meæ quid fiat domi.
Ita per impluviũ intro spectant. nunc adeo edico omnibus,
Quemq; a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palæstrionem, huc deturbatote in viam. 6
Quod ille gallinam, aut columbam se sectari, aut simiam
Dicat, disperistis, ni usque ad mortem male mulctassitis.
Atque adeo, ut ne legi fraudem faciam Talariæ,
Accuratote, ut sine talis domi agitent convivium. 10
Pal. Nescio quid malefactum a nostra huic familia est, quantum audio:
Ita hic senex talos elidi jussit conservis meis.
Sed me excepit. nihili facio, quid illis faciat ceteris.
Aggrediar hominem. estne advorsum? est quasi *collaturus pedem*.
Quid agis, Periplectomene? *Per.* haud multos homines, si optandum fuerit, 15
Nunc videre & convenire, quam te, mavellem. *Pal.*quid est?
Quid negotii est? *Per.* res palam est. *Pal.* quæ res palam est? *Per.* de tegulis
Modo nescio quis inspectavit vostrorum familiarium
Per nostrum impluvium intus apud nos Philocomasium atque hospitem
Osculanteis. *Pal.* quis homo vidit? *Per.* tuus conservos est. *Pal.* quis is homo est? 20
Per. Nescio, ita abripuit repente sese subito. *Pal.*suspicor
Me periisse. *Per.* ubi abiit, conclamo: Heus quid agis tu, inquam, *in tegulis*?

Ille

Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.

Pal. Væ mihi misero, cui pereundum est propter nihili bestiam.

Sed Philocomasium hiccine etiam nunc est? *Per.* cum exibam, hìc erat. 25

Pal. Sis, jube transire huc, quantum possit, se ut videant domi

Familiares: nisi quidem illa nos volt, qui servi sumus,

Propter amorem suum omneis crucibus cõtubernaleis dari.

Per. Dixi ego istuc; nisi quid aliud vis. *Pal.* volo. hoc dicito,

Paret artem & disciplinam: obtineat colorem. *Per.* hei, quemadmodum? 30

Pal. Ut eum, qui hic se vidit, vero vincat, ut ne viderit:

Siquidem centies hic visa sit, tamen inficias eat.

Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,

Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:

Qui arguet se, eum contra vincat jurejurando suo. 35

Domi habet animum falsiloquom, falsificum, falsijurium:

Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.

Nam mulier olitori numquam supplicat, si qua est mala.

Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos. 39

Per. Ego istæc, si erit hìc, nuntiabo. sed quid est, Palæstrio,

Quod volutas tute tecum in corde? *Pal.* paullisper tace,

Dum ego mihi consilia in animum convoco, & dum cõsulo,

Quid agam; quem dolum doloso contra conservo parem,

Qui illam hìc vidit osculantem: id visum ut ne visum fiet.

Per. Quære. ego hinc abscessero abs te huc interim. illuc sis vide, 45

Quemadmodum abstitit, severa fronte curas cogitans,

Pectus digitis pultat, cor credo evocaturu'st foras.

Ecce autem avortit, nisus læva, in femine habet lævam manum,

Dextera digitis rationem computat, feriens femur

Dexterum ita vehementer, quod tactu ægre suppetit. 50

Concrepuit digitis; laborat; crebro commutat status.

Eccere autem capite nutat: non placet quod repperit.
Quidquid est, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
Ecce autem ædificat: columnam mento suffulsit suo.
Apage, non placet profecto mihi illa inædificatio. 55
Nam os columnatum Poetæ esse inaudivi barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.
Euge, euge, euscheme hercle astitit, & dulice, & comœdice.
Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficit. 59
Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude:
Nisi quidem hìc agitari mavis varius virgis. vigila:
Tibi ego dico. au! feriatus ne sis. heus te alloquor, Palæstrio:
Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet hoc, inquam. *Pal.* audio.
Per. Viden' hostis tibi adesse, tuoque tergo obsidium? consule:
Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non placide decet. 65
Antevenito aliqua aliquos, aut tu circumduce exercitum,
Curre in obsidium perduelleis, nostris præsidium para:
Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam:
Qua cibatus commeatusque ad te & legiones tuas
Tuto possit pervenire. hanc rem age. res subitaria est. 70
Reperi, comminiscere, cedo calidum consilium cito.
Quæ hìc sunt visa, ut visa ne sint: facta infecta uti sient.
Magnam illic, homo, rem incipissis: magna munis mœnia.
Tute unus si recipere hoc ad te dicis, confidentia est
Nos inimicos profligare posse. *Pal.* dico & recipio 75
Ad me. *Per.* & ego impetraturum dico id quod petis. *Pal.* at te Juppiter
Bene amet. *Per.* at imperti, amice, me, quod commentu's. *Pal.* tace:
Dum in regionem astutiarum mearum te induco, ut scias
Juxta mecum mea consilia. *Per.* salva sumes indidem.
Pal. Herus meus elephanti corio circumtentus est, non suo:

Ne-

Neque habet plus sapientiæ, quam lapis. *Per.* egomet istuc scio.

Pal. Nunc sic rationem incipissam, ita hanc instituam astutiam,

Ut Philocomasio hanc sororem geminam germanam alterã

Dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo suo,

Tam similem, quam lacte lacti: & apud te eos hic devortier 85

Dicam hospitio. *Per.* euge, euge, lepide. laudo commentum tuum.

Pal. Ut si illic concriminatus sit advorsum Militem

Meus conservos, eam vidisse cum alieno oscularier,

Eum arguam vidisse apud te contra conservom meum

Cum suo amatore amplexantem atque osculantem. *Per.* immo ut optume. 90

Idem ego dicam, si me exquiret Miles. *Pal.* sed simillumas

Dicito esse: & Philocomasio id præcipiendum est, ut sciat,

Ne titubet, si quæret ex ea Miles. *Per.* nimis doctum dolum!

Sed si ambas videre in uno Miles concilio volet,

Quid agimus? *Pal.* facile est: trecentæ possunt caussæ colligi: 95

Non domi est, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,

Prandet, potat, occupata'st, operæ non est, non potest,

Quantum vis prolationum; dum modo nunc prima via

Inducamus, vera ut esse credat quæ mentibitur.

Per. Placet, ut dicis. *Pal.* intro abi ergo, & si isti est mulier, eam jube 100

Cito domum transire, atque hæc ei monstra: præcipe,

Ut teneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus

De gemina sorore. *Per.* docte tibi illam perdoctam dabo.

Numquid aliud? *Pal.* intro ut abeas. *Per.* abeo. *Pal.* & quidem ego ibo domum,

Atque hominem investigando sumam operam, hinc dissimulavero; 105

Qui fuerit conservos, qui hodie siet sectatus simiam.

Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem familiariũ

Participaverit de amica heri, sese vidisse eam

Hic

Hic in proxumo osculantem cum alieno adolescentulo.
Novi morem ego: & tacere *nostrorum* solus scio. 110
Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam.
Res parata est, vi pugnandoque hominem capere certa res est.
Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus,
Usque donec persecutus volpem ero vestigiis.
Sed fores concrepuerunt nostræ. ego voci moderabo meæ.
Nam illic est Philocomasio custos meus conservos. atque it foras. 116

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Sceledrus, Palæstrio.

NIsi quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
Certo ædepol scio me vidisse hic proxumæ viciniæ
Philocomasium herilem amicam sibi alium quærere.
Pal. Hic illã vidit osculantem, quantũ hunc audivi loqui.
Sc. Quis hic est? *Pal.* tuus conservos. quid agis, Sceledre? *Sc.* te, Palæstrio, 5
Volupe'st convenisse. *Pal.* quid jam? aut quid negotii, fac sciam.
Sc. Metuo. *Pal.* quid metuis? *Sc.* ne hercle hodie, quantum hic familiarium est,
Maxumum in malum cruciatum insiliamus. *Pal.* tu sali
Solus: nam ego istam insulturam & desulturam nihil hic moror.
Sc. Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum est novom. 10
Pal. Quod id est facinus? *Sc.* impudicum. *Pal.* tute scis soli te tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo. *Sc.* non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.
Pal. Aedepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam bestiam. 14
Sc. Dii te perdant. *Pal.* te istuc æquom; quoniam occœpisti eloqui. *Sc.*

Sc. Forte fortuna per impluvium huc despexi in proxumũ:
Atq; ego illà aspicio osculantẽ Philocomasium cum altero
Nescio quo adolescente. *Pal.* quod ego, Sceledre, scelus ex te audio?
Sc. Profecto vidi. *Pal.* túten'? *Sc.* egomet duobus his oculis meis. 19
Pal. Abi, non verisimile dicis, neque vidisti. *Sc.* num tibi
Lippus videor? *Pal.* medicum istuc tibi melius percontarier.
Verum enim tu istam, si te dii ament, temere haud tollas fabulam.
Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalẽ hinc creas.
Nam tibi jam, ut pereas, paratum est dupliciter; nisi supprimis
Tuum stultiloquium. *Sc.* quî vero dupliciter? *Pal.* id dicam tibi. 25
Primumdum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris:
Iterum, si id verum est, tu ei custos additus perieris.
Sc. Quid fuat me, nescio: hæc me vidisse ego certo scio.
Pal. Pergín'infelix? *Sc.* quid tibi vis dicã, nisi quod viderim?
Quin etiam nunc intus hìc in proxumo est. *Pal.* eho, an non domi est? 30
Sc. Vise, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.
Pal. Certum est facere id. *Sc.* hìc te opperiar: eàdem illi insidias dabo,
Quam mox horsum ad stabulũ junix recipiat se e pabulo.
Quid ego nunc faciam? custodem me illi Miles tradidit.
Nunc si indicium facio, interii: si taceo, *interii* tamen,
Si hoc palam fuerit. *quid pejus* muliere atque audacius!
Dum ego in tegulis sum, illàc hæc se hospitio edit foras.
Aedepol facinus fecit audax, hoccine si Miles sciat: 38
Credo hercle has sustollat ædes totas, atque hinc in crucẽ.
Hercle quidquid est, mussitabo potius, quam intereã male.
Non ego possum, quæ ipsa sese venditat, tutarier.
Pal. Sceledre, Sceledre. *Sc.* quis homo interminat?
Pal. est te alter audacior? 42
Quis magis diis inimicis natus, quam tu, atque iratis?
Sc. quid est? *Pal.*

Pal. Juben' tibi oculos effodiri, quibus id, quod nusquam est, vides?

Sc. Quid, nusquam? *Pal.* non ego nunc emam vitam tuam vitiosa nuce. 45

Sc. Quid negotii est? *Pal.* quid negotii sit, rogas? *Sc.* cur non rogem?

Pal. Nonne tibi istam prætruncari linguã largiloquã jubes?

Sc. Quamobrem jubeam? *Pal.* Philocomasium eccam domi, quam in proxumo

Vidisse ajebas te osculantem atq; amplexantẽ cum altero.

Sc. Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico. 50

Pal. Quid jam? *Sc.* quia luscitiosus. *Pal.* væ verbero! ædepol tu quidem

Cæcus, non luscitiosus. nam illam quidem eccam domi.

Sc. Quid? domi? *Pal.* domi hercle vero. *Sc.* abi; ludis me, Palæstrio.

Pal. Tum mihi sunt manus inquinatæ. *Sc.* quî dum? *Pal.* quia ludo luto.

Sc. Væ capiti tuo. *Pal.* tuo istuc, Sceledre, promitto fore,

Nisi oculos orationemque aliam commutas tibi. 56

Sed fores cõcrepuerunt nostræ. *Sc.* at ego illas observo fores.

Nam nihil est, qua hinc huc transire ea possit, nisi recto ostio.

Pal. Quin domi eccam. nescio, quæ te, Sceledre, scelera suscitant.

Sc. Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimũ:

Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his ædibus. 61

Hic obsistam, ne imprudenti huc ea se surrepsit mihi.

Pal. Meus illic homo est: deturbabo jam ego illum de pugnaculis.

Vín' jam faciam, ut stultividum te fatearis? *Sc.* age, face.

Pal. Neque te quidquam sapere corde, neque oculis uti? *Sc.* volo. 65

Pal. Nempe tu istìc ais esse herilem concubinam? *Sc.* atque arguo

Eam me vidisse osculantem hic intus cum alieno viro.

Pal. Scín' tum nullum commeatũ hinc esse a nobis? *Sc.* scio.

Pal.

Pal. Neque ſolarium, neque hortum, niſi per impluvium?
Sc. ſcio.
Pal. Quid nunc, ſi ea domi eſt, ſi faciam, ut eam exire hinc videas domo, 70
Dignus es verberibus multis? *Sc.* dignus. *Pal.* ſerva iſtas fores:
Ne tibi clam ſe ſubterducat iſtinc, atque huc tranſeat.
Sc. Conſilium eſt ita facere. *Pal.* pedes ego jam illam huc tibi ſiſtam in viam.
Sc. Agedum ergo, face. volo ſcire, utrum ego id quod vidi, viderim:
An illic faciat, quod facturum dicit, ut ea ſit domi. 75
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utendos foris.
Sed hic illi ſupparaſitatur ſemper, hic ei proxumus eſt,
Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur:
Nam illic noſter eſt fortaſſe circiter triennium,
Neque cuiquam, quã illi, in noſtra melius famulo familia.
Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc obſervare oſtium. 81
Hic obſiſtam hac quidem. pol certo verba mihi numquam dabunt.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Palæſtrio, Philocomaſium, Sceledrus.

PRæcepta facito ut memineris. *Ph.* toties monere mirum eſt.
Pal. At metuo, ut ſatis ſis ſubdola. *Ph.* cedo vel doctas, docebo:
Memini malas, ut ſint malæ: mihi ſolæ e quo ſuperſit.
Pal. Age, jam nunc inſiſte in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid aſtas, Sceledre? *Sc.* hanc rem gero: habeo auris, loquere quidvis. 5
Pal. Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam, Diſ-

Dispessis manibus patibulum cum habebis. *Sc.* quamnam ob rem?

Pal. Respice dum ad lævam: quis illæc est mulier? *Sc.* prò dii immortales!

Heri concubina est hæc quidem. *Pal.* mihi quoque polita videtur.

Age nunc jam, quando lubet. *Sc.* quid agam? *Pal.* peri perpropere. 10

Ph. Ubi iste bonus servos, qui propudii me maxume innocentem

Falso insimulavit? *Pal.* hem tibi. hic mihi id dixit. *Ph.* tibi, quæso? dixti

Tu te vidisse in proxumo hic, scelestе, me osculantem?

Pal. Atque cum alieno adolescentulo, dixit. *Sc.* dixi hercle vero.

Ph. Tun' me vidisti? *Sc.* atque his quidem oculis. *Ph.* carebis, credo, 15

Qui plus vident, quam quod vident. *Sc.* numquam hercle deterrebor,

Quin viderim id quod viderim. *Ph.* ego stulta & mora multum,

Quæ cum hoc insano fabulem! quem pol ego capitis perdā.

Sc. Noli minitari: scio crucem futuram mihi sepulcrum:

Ibi mei majores sunt siti; pater, avos, proavos, abavos.

Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri. 21

Sed paucis verbis te volo, Palæstrio. obsecro, unde

Hæc exit huc? *Pal.* unde, nisi domo? *Sc.* domo? *Pal.* me vidente. *Sc.* video.

Nimis mirum est facinus, quomodo hæc hinc potuerit transire!

Nam certo neque solarium est apud nos, neq; hortus ullus,

Neque fenestra, nisi clatrata. nam certo ego te hìc intus vidi. 26

Pal. Pergín', scelestе, intendere, atque hanc arguere? *Ph.* ecastor ergo

Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu hac somniavi.

Pal.

Pal. Quid somniasti? *Ph.* ego eloquar. sed, amabo, advortito animum.

Hac nocte in somnis mea soror gemina germana visa 30
Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam:
Hi ambo hospitio huc in proxumũ mihi devorti sunt visi.
Sc. Palæstrionis somnium narratur. *Pal.* perge porro.
Ph. Ego læta visa, quia soror venisset, propter eamdem,
Suspicionem maxumam sum visa sustinere. 35
Nam arguere in somnis me familiaris meus mihi visu'st
Me cum alieno adolescentulo, quasi nunc est, osculatam esse:
Cum illa osculata mea soror gemina esset suumpte amicũ.
Ita me insimulatam perperam falsum esse somniavi.
Pal. Satín' eadem in vigilantes expetunt, quæ in somnis visa memoras? 40
Heus hercle præsentia omnia! abi intro, & comprecare.
Narrandum ego istuc Militi censebo. *Ph.* facere certum.
Neq; me quidem patiar probri falso impune insimulatam.
Sc. Timeo, quid rerum gesserim: ita dorsus totus prurit.
Pal. Scín' te periisse nunc quidem domi certo? *Sc.* certa res est 45
Nunc nostrum observare ostium, ubi ubi sit. *Pal.* at, Sceledre, quæso,
Ut ad id exemplum somnium quam simile somniavit!
Atque ut tu suspicatus es eam vidisse te osculantem!
Sc. Me eam non vidisse arbitraris? *Pal.* næ tu hercle, opinor! obsecro 49
Resipisce. si ad herum hæc res pervenerit, perîsti pulchre.
Sc. Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem obstitisse.
Pal. Dudum ædepol hoc planum quidem: quæ hic usque fuerit intus.
Sc. Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etsi vidi.
Pal. Næ tu ædepol stultitia tua nos pæne perdidisti.
Dum te fidelem facere hero voluisti, absumtus es pæne. 55
Sed fores vicini proxumi crepuerunt. conticiscam.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Philocomasium Pseudo-Glycere, *Palæstrio*, *Sceledrus*.

INde ignem in aram, ut Ephesiæ Dianæ lauta laudes
Gratesque agam, eique ut Arabico fumificem odore amœne:
Quæ me in locis Neptuniis templisque turbulentis
Servavit, sævis fluctibus ubi sum afflictata multum. 4
Sc. Palæstrio! ô Palæstrio. *Pal.* ô Sceledre, Sceledre, quid vis?
Sc. Hæc mulier, quæ hinc exit modo, estne herilis cōcūbina
Philocomasium? an nō est ea? *Pal.* hercle opinor, ea videtur,
Sed facinus mirum est, quomodo hæc hinc potuerit transire:
Siquidem ea est. *Sc.* an dubium tibi est eam esse hanc? *Pal.* ea videtur.
Adeamus, appellemus. *Sc.* heus, quid istuc est, Philocomasium? 10
Quid tibi istic hisce in ædibus debetur? quid negotii est?
Quid nūc taces? tecum loquor. *Pal.* immo ædepol tute tecū:
Nam hæc nihil respondet. *Sc.* te alloquor, vitii probrique plena,
Quæ circum vicinos vaga es. *Ph.* quîcum tu fabulare?
Sc. Quîcum, nisi tecum? *Ph.* quis tu homo es, aut mecum quid negotii est? 15
Sc. Men' rogas, hem, qui sim? *Ph.* quin ego hoc rogem, quod nesciam?
Pal. Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras? *Ph.* mihi odiosus, quisquis es
Et tu, & hic. *Sc.* nos non novisti? *Ph.* neutrum. *Sc.* metuo maxume.
Pal. Quid metuis? *Sc.* enim ne nosmet perdiderimus uspiā.
Nam neque te, neque me novisse ait hæc. *Pal.* perscrutari hic volo, 20
Sceledre, nos nostri, an alieni simus: ne dum quispiam
Nos vicinorum imprudenteis aliquis immutaverit.
Sc. Certe equidem noster sum. *Pal.* & pol ego. quæris tu, mulier, malum. Ti-

Tibi dico, heus Philocomasium. *Ph.* quæ te intemperiæ tenent,
Qui me perperam perplexo nomine appelles? *Pal.* eho, 25
Quis igitur vocare? *Ph.* Glycere nomen est. *Sc.* injuria est.
Falsum nomen possidere, Philocomasium, postulas.
At istuc non decet, & meo adeo hero facis injuriam.
Ph. Egone? *Pal.* tute. *Ph.* quæ heri Athenis Ephesum adveni vesperi 29
Cum meo amatore, adolescente Atheniensi. *Pal.* dic mihi,
Quid hic tibi in Ephesо est negotii? *Ph.* geminam germanam meam
Hic sororem esse inaudivi: eam veni quæsitum. *Pal.* mala es.
Ph. Immo ecastor stulta multum, quæ vobiscum fabuler.
Abeo. *Sc.* abire non sinam te. *Ph.* mitte. *Sc.* manifestaria
Res est, non mitto. *Ph.* at mihi jam crepabunt manus, malæ tibi; 35
Nisi me omittis. *Sc.* quid, malum, astas? quin retines altrinsecus?
Pal. Nihil moror negotiosum mihi esse tergum. quî scio
An ista non sit Philocomasium, atque alia ejus similis sit?
Ph. Mittis me, an non mittis? *Sc.* immo vi atque invitam, ingratiis, 39
Nisi voluntate ibis, rapiam te domum. *Ph.* ostium hoc mihi
Domicilium est: Athenis domus ac herus. ego istam domum
Neque moror: neque vos, qui homines sitis, novi, neque scio.
Sc. Lege agito: te nusquam mittam, nisi das firmatam fidem,
Te huc, si omisero, intro ituram. *Ph.* vi me cogis, quisquis es.
Do fidem, si omittis, istoc me intro ituram, quo jubes. 45
Sc. Ecce omitto. *Ph.* at ego abeo missa. *Sc.* muliebri fecisti fide.
Pal. Sceledre, manibus amisisti prædã. tã ea est, quã potis,
Nostra herilis concubina. vín' tu facere hoc strenue?
Sc. Quid faciam? *Pal.* affer mihi machæram huc intus. *Sc.* quid facies ea? 49
Pal. Intro rumpam recta in ædes, quemque hic intus videro

Cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo extempulo.

Sc. Visane est ea esse? *Pal.* immo ædepol plane ea est. sed quomodo

Dissimulabat!abi,machæram huc effer.*Sc.*jam faxo hìc erit.

Pal. Neque eques, neque pedes profecto quisquam, tanta audacia,

Qui æque faciat confidenter quidquam,quam quæ mulieres

Faciunt. ut utrobique orationem docte edidit! 56

Ut sublinitur os custodi cauto, conservo meo!

Nimis beat, quod commeatus transtinet trans parietem.

Sc. Heus, Palæstrio, machæra nihil opus. *Pal.* quid jam, aut quid opus est?

Sc. Domi eccam herilem concubinam. *Pal.* quid? domi? *Sc.* in lecto cubat. 60

Pal. Aedepol næ tu tibi malam rem repperisti,ut prædicas.

Sc. Quid jam? *Pal.* quia hanc attingere ausus mulierem hic in proxumo.

Sc. Magis hercle metuo. sed numquam quisquam faciet, quin soror

Ista sit germana hujus. *Pal.* eam pol tu osculantem hic videras. 64

Et quidē palam est eam esse,ut dicis. *Sc.*quid propius fuit,

Quam ut perirem,si locutus fuissem hero! *Pal.*ergo si sapis,

Mussitabis. Plus oportet scire servom, quam loqui.

Ergo abeo a te, ne quid tecum consilii commisceam:

Atque apud hunc vicinum. tuæ mihi turbæ non placent.

Herus si veniet,si me quærit,hìc ero: hinc me arcessito. 70

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Sceledrus, Periplectomenes.

SAtin' abiit ille, neque herile negotium

Plus curat, quam si non servitute serviat?

Certo quidem illæc nostra intus est in ædibus.

Nam ego & cubantem eam modo offendi domi.

Cer-

Certum est nunc observationi operam dare. 5
Per. Non hercle hisce homines me marem, sed feminam,
Vicini rentur esse servi Militis:
Ita me ludificant. meamne hic in via hospitam,
Quæ heri huc Athenis cum hospite advenit meo,
Tractatam, & ludificatam, ingenuam & liberam? 10
Sc. Perii hercle! hic ad me recta habet rectam viam.
Metuo, illæc mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum senem.
Per. Accedam ad hominem. tun', Sceledre, hic, scelerum
caput,
Meam ludificâsti hospitam ante ædis modo? 15
Sc. Vicine, ausculta quæso. *Per.* ego auscultem tibi?
Sc. Expurgare volo me. *Per.* tun' te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?
An quia latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero? 20
Sc. Licetne? *Per.* at ita me dî deæque omnes ament,
Nisi mihi supplicium virgarum de te datur
Longum diutinumque a mane ad vesperum,
Quod meas confregisti imbrices & tegulas,
Ibi dum condignam te sectatus simiam, 25
Quodque inde inspectavisti meum apud me hospitem
Amplexum, amicam cum osculabatur suam;
Quodque concubinam herilem insimulare ausus es
Probri, pudicam, meque summi flagitii:
Tum quod tractavisti hospitam ante ædes meas: 30
Nisi tibi supplicium stimuleum de te datur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum est undarum mare.
Sc. Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam
Utrumne postulare prius tecum æquom siet, 35
An me expurgare hic tibi videatur æquius.
Nisi istæc non est hæc, neque ista sit mihi:
Sicut etiam nunc nescio quid viderim:
Ita est istæc hujus similis nostræ tua,
Siquidem non eadem est. *Per.* vise ad me intro, jam scies.

Sc. Licetne? *Per.* quin te jubeo. at placide noſcita.
Sc. Ita facere certum eſt. *Per.* heus Philocomaſium! cito
Tranſcurre curriculo ad nos, ita negotium eſt.
Poſt, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Tranſcurrito ad vos rurſum curriculo domum. 45
Nunc pol ego metuo, ne quid infuſcaverit.
Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.
Sc. Pro dî immortales! ſimiliorem mulierem,
Magiſque eamdem, utpote quæ non ſit eadem, non reor
Deos facere poſſe. *Per.* quid nunc? *Sc.* commerui malum.
Per. Quid igitur? ean'eſt? *Sc.* etſi ea eſt, non eſt ea. 51
Per. Vidiſtín' iſtam? *Sc.* vidi & illam, & hoſpitem
Complexam atque oſculantem. *Per.* ean'eſt? *Sc.* neſcio.
Per. Vín' ſcire plane? *Sc.* cupio. *Per.* abi intro ad vos domum
Continuo, vide ſitne iſtæc voſtra intus domum. 55
Sc. Licet: pulchre admonuiſti. jam ego ad te exibo foras.
Per. Numquam ædepol hominem quemquam ludificarier
Magis facere vidi, & magis miris modis.
Sed eccum egreditur. *Sc.* Perìplectomene, te obſecro
Per deos atque homines, perque ſtultitiam meam, 60
Perque tua genua. *Per.* quid obſecras me? *Sc.* inſcitiæ
Meæ & ſtultitiæ ignoſcas. nunc demum ſcio
Me fuiſſe excordem, cæcum, incogitabilem.
Nam Philocomaſium eccam intus. *Per.* quid nunc, furcifer?
Vidiſtín' ambas? *Sc.* vidi. *Per.* herum exhibeas volo. 65
Sc. Meruiſſe equidem me maxumum fateor malum,
Et tuæ feciſſe me hoſpitæ ajo injuriam:
Sed meam eſſe herilem concubinam cenſui,
Quoi me cuſtodem herus addidit Miles meus.
Nam ex uno puteo ſimilior numquam poteſt 70
Aqua aquæ ſumi, quam hæc eſt, atque iſta hoſpita.
Et me deſpexe ad te per impluvium tuum
Fateor. *Per.* quid ni fateare, ego quod viderim?
Sc. Sed Philocomaſium me vidiſſe cenſui.
Per. Ratuſne me iſtic hominē eſſe omnium minimi pretii,
Si ego me ſciente, paterer vicino meo 76

Eam

Eam fieri apud me tam insignite injuriam?
Sc. Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,
Cum rem cognosco: at non malitiose tamen
Feci. *Per.* immo indigne. namque hominem servom suos
Domitos habere oportet oculos & manus, 81
Orationemque. *Sc.* egone? si post hunc diem
Muttivero, etiam quod egomet certo sciam;
Dato excruciatum me: egomet dedam me tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quæso. *Per.* vincam animum meum, 85
Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer.
Ignoscam tibi istuc. *Sc.* at dii tibi faciant bene.
Per. Næ tu hercle, si te dii amant, linguam comprimes
Posthac: etiam illud, quod scies, nesciveris:
Ne videris, quod videris. *Sc.* bene me mones. 90
Ita facere certum est. sed satíne oratus abis?
Numquid nunc aliud me vis? *Per.* ne me noveris.
Sc. Dedit hic mihi verba. quam benigne gratiam
Fecit, ne iratus esset! scio, quam rem gerat:
Ut Miles, cum extemplo a foro adveniat domum, 95
Domi comprehendat. una hic & Palæstrio
Me habent venalem: sensi, & jamdudum scio.
Numquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.
Nam jam aliquo aufugiam, & me occultabo aliquot dies,
Dum hæ consilescunt turbæ, atque iræ leniunt. 100
Nam *jam* nunc satis & plus nimio merui mali.
Verumtamen de me quidquid est, ibo hinc domum.
Per. Illic hinc abscessit. sat ædepol certo scio,
Occisam sæpe sapere plus multo suem,
Cum manducatur. ne id, quod vidit, viderit! 105
Nam illius oculi, atque aures, atque opinio
Transfugére ad nos. usque adhuc actum est probe.
Nimium festivam mulier operam præbuit.
Redeo in senatum rursus. nam Palæstrio
Domi nunc apud me: Sceledrus nunc autem foras. 110
Frequens senatus poterit nunc haberier.
Ibo intro: ne, dum absum, illis fortito fuam.

 ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Palæstrio, Pleusides, Periplectomenes.

COhibete intra limen etiam vos parumper, Pleusides.
Sinite me prius prospectare, ne uspiam insidiæ sient
Concilio, quod habere volumus. nam opus est nunc tuto loco,
Unde inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis,
Unde inimicus ne quis nostra spolia capiat auribus: 5
Nam bene consultum, inconsultum est, si inimicis sit usui:
Neque potest, quin, si id inimicis usui est, obsit mihi..
Nam bonum consilium surripitur sæpissume,
Si minus cum cura aut cate locus loquendi lectus est.
Quippe si resciverint inimici consilium tuum, 10
Tuopte tibi consilio occludunt linguam, & constringunt manus:
Atque eadem, quæ illis voluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor, ne quis aut hinc a læva, aut a dextera
Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.
Sterilis hinc prospectus usque ad ultimam plateã est probe.
Evocabo: Heus Periplectomenes & Pleusides, progredimini.
Per Ecce nos tibi obedienteis. *Pal.* facile est imperium in bonis. 17
Sed volo scire: eodem consilio, quod intus meditati sumus,
Si gerimus rem. *Per.* magis ad rem esse non potest utibile.
Pal. Immo quid tibi, Pleusides? *Pl.* quodne vobis placeat, displiceat mihi? 20
Quis homo sit magis meus, quam tu es? *Per.* loquere lepide & commode.
Pal. Pol ita decet hunc facere. *Pl.* at hoc me facinus miserum macerat,
Meumque cor, corpusque cruciat. *Per.* quid id est, quod cruciat? cedo.
Pl. Me tibi istuc ætatis homini facinora puerilia
Objicere, neque te decora, neque tuis virtutibus, 25

Ea

Ea te expetere: te ex opibus summis mei honoris gratia,
Mihique amanti ire opitulatum, atq; ea te facere facinora,
Quæ istæc ætas fugere facta magis, quam sectari solet.
Eam pudet me tibi in senecta objicere sollicitudinem.
Per. Novo modo tu homo amas: siquidem te quidquam, quod faxis, pudet. 30
Nihil amas: umbra es amantum magis, quam amator, Pleusides.
Pl. Hanccine ætatem exercere me mei amoris gratia?
Per. Quid ais tu? itáne tibi ego videor oppido Acheruntìcus,
Tam capularis, tamne tibi diu videor vitam vivere?
Nam equidem haud sum annos natus præter quinquaginta & quatuor: 35
Clare oculis video, pernix sum manibus, sũ pedes mobilis.
Pal. Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio est senex.
Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.
Pl. Pol id quidem experior ita esse. ut prædicas, Palæstrio,
Nam benignitas quidem hujus oppido ut adolescentuli est.
Per. Immo, hospes, magis cum periculum facies, magis nosces meam 41
Comitatem erga te amantem. *Pl.* quid opus nota noscere?
Per. Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.
Nam qui ipse haud amavit, ægre amantis ingeniũ inspicit.
Et ego amoris aliquantum habeo, humorisque meo etiam in corpore: 45
Neque dum exarui ex amœnis rebus & voluptariis.
Vel cavillator facetus, vel conviva commodus
Item ero: neque ego umquam oblocutor sum alteri in convivio.
Incommoditate abstinere me apud convivas commode
Commemini, & meæ orationis justam partem persequi: 50
Et meam partem itidem tacere, cum aliena est oratio.
Minime sputator, screator sum, itidem minime muccidus.
Post Ephesi sum natus; non in Apulis, non sum in Umbria.

Pl. O lepidum fenicem, fi, quas memorat, virtutes habet:
Atque equidem plane eductum in nutricatu Venerio! 55
Per. Plus dabo, quam prædicabo, ex me venuftatis tibi.
Neque ego ad menfam publicas res clamo, neque Leges
crepo:
Neq; ego umquam alienum fcortum fubigito in convivio.
Neque præripio pulpamentum, neque prævorto poculum,
Neque per vinum umquam ex me exoritur diffidium in
convivio. 60
Si quis ibi eft odiofus, abeo domum, fermonem fegrego.
Venerem, amorem, amœnitatemque accubans exerceo.
Pl. Tui quidem ædepol omnis mores ad venuftatem valēt.
Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum iftis moribus. 64
Pal. At quidem illuc ætatis qui fit, non invenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico fit magis.
Per. Tute me ut fateare faciam, effe adolefceutē moribus:
Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens:
Opufne erit tibi advocato trifti, iracundo? ecce me.
Opufne leni? leniorem dices, quam mutum eft mare. 70
Liquidiufculufque ero, quam ventus eft Favonius.
Vel hilariffumum convivam hinc indidem expromā tibi,
Vel primarium parafitum, atque obfonatorem optumum:
Tum ad faltandum non cinædus malacus æque eft atq;ego.
Pal. Quid ad illas artes optaffis, fi optio eveniat tibi? 75
Pl. Hujus pro meritis ut referri pariter poffit gratia:
Tibique, quibus nūc me effe experior fummæ follicitudini.
At tibi tanto fumtui effe mihi moleftum eft. *Per.* morus es.
Nam in mala uxore atque inimico fi quid fumas, fumtus
eft:
In bono hofpite atque amico, quæftus eft, quod fumitur:
Et quod in divinis rebus fumas, fapienti lucro eft. 81
Deûm virtute, ut tranfeuntem hofpitio accipiam, apud me
eft comitas.
Es, bibe, animo obfequere mecum, atque onera te hilaritudine.
Liberæ funt ædes: liber fum autem ego: me uti volo libere.
Nam

Nam mihi, deûm virtute dicam, propter divitias meas 85
Licuit uxorem dotatam genere summo ducere:
Sed nolo mihi oblatratricem in ædis intromittere.
Pl. Cur non vis? nam procreare liberos lepidum est onus.
Per. Hercle vero, liberum esse, id multo est lepidius.
Pal. Tute homo & alteri sapienter potis es cõsulere, & tibi.
Per. Nam bona uxor, si ea deducta est usquam gentium,
Ubi eam possim invenire? verum egone eam ducã domum?
Quæ mihi numquam hoc dicat: Eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium
Malacum & calidum conficiatur, tunicæque hibernæ bonæ,
Ne algeas hac hieme. hoc numquam verbum ex uxore audias. 95
Verum priusquam galli cantent, quæ me somno suscitet,
Dicat: Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem juverit:
Da qui farciat, da qui cõdiat: da quod dem Quinquatribus
Præcantatrici, conjectrici, hariolæ atque aruspicæ:
Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit! 100
Tum piatricem clementer, non potest, quin munerem.
Jampridem, quia nihil abstulerit, succenset ceraria.
Tum obstetrix expostulavit mecum, parum missum sibi.
Quid? nutrici non missurus quidquam, quæ vernas alit?
Hæc atque hujus similia alia damna multa mulierum,
Me uxore prohibent, mihi quæ hujus similes sermones ferat. 106
Pal. Dii tibi propitii sunt hercle: nã si istam semel amiseris
Libertatem, haud facile te in eumdem rursus restitues locum.
Pl. At illa laus est, magno in genere & in divitiis maxumis,
Liberos hominem educare, generi monumentum & sibi.
Per. Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis? 111
Nunc bene vivo, & fortunate, atque ut volo, atque animo ut lubet:
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant; visunt, quid agam, ecquid velim. Prius-

Priusquam lucet, assunt: rogitant, noctu ut somnum ceperim. 115

Eos pro liberis habeo. quin mihi mittunt munera.

Sacrificant? dant inde partem mihi majorem, quam sibi:

Abducunt ad exta: me ad se ad prandium, ad cœnā vocant.

Ille miserrimum se retur, minimum qui misit mihi.

Illi inter se certant donis. ego hæc mecum mussiro: 120

Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

Pal. Nimis bona ratione, nimisque aperta tu multum vides.

Et tibi sunt gemini, & trigemini, si te bene habes, filii.

Per. Pol, si habuissem, satis cepissem miseriarum liberis.

Censerem emori. cecidissetne ebrius, aut de equo uspiam?

Metuerem, ne ibi defregisset crura aut cervices sibi. 126

Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea,

Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut broncum filium.

Pal. Huic homini dignum est divitias esse, & diu vitam dari,

Qui & rem servat, & qui bene habet, suisque amicis est volup. 130

Pl. O lepidum caput! ita me dii deæque ament, æquom fuit

Deos paravisse, uno exemplo ne omnes vitam viverent:

Sicuti merci pretium statui, pro virtute ut veneat:

Quæ improba est, pro mercis vitio dominū pretio pauperet.

Itidem divos dispertisse vitam humanam æquom fuit. 135

Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:

Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.

Si hoc paravissent, homines essent minus multi mali,

Et minus audacter scelesta facerent facta: & postea

Qui probi homines essent, esset his annona vilior. 140

Per. Qui deorum consilia culpet, stultus inscitusque sit,

Quique eos vituperet. nunc jam istis rebus desisti decet.

Nunc volo obsonare, ut, hospes, tua te ex virtute, & mea

Meæ domi accipiam benigne, lepide, & lepidis victibus.

Pl. Nihil me pœnitet jam, quanto sumtui fuerim tibi. 145

Nam

Nam hospes nullus tam in amici hospitium devorti potest,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus siet.
Verum ubi dies decem continuos immorabitur,
Tametsi dominus non invitus patitur, servi murmurant.
Per Servienteis servitute ego servos introduxi mihi, 150
Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem obnoxius:
Si illis ægre est, mihi quod volupe est, meo remigio rē gero.
Tamen id quod odio est, faciundum est cum malo atque ingratiis.
Nūc, quod occœpi, obsonatum pergam. *Pl.* si certum est tibi,
Commodulum obsona, ne magno sumtu: mihi quidvis sat est. 155
Per. Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.
Nam proletario sermone nunc quidem, hospes, utere.
Nam hi solent, quando accubuere, ubi cœna apposita est, dicere;
Quid opus fuit hoc, *hospes*, sumtu tanto nostra gratia?
Insanivisti hercle: nam idem hoc hominibus sat erat decē.
Quod eorum caussa obsonatum est, culpant; & comedunt tamen. 161
Pal. Fit pol illud ad illud exemplum. ut docte & perspecte sapit!
Per. Sed iidem homines numquam dicunt, quamquam appositum est ampliter;
Jube illud demi: tolle hanc patinam: remove pernam: nihil moror.
Aufer illam offam penitam: probus hic conger frigidus:
Remove, abi, aufer. neminem eorum hæc asseverare audias:
Sed procellunt se, & procumbunt dimidiati, dum appetunt.
Pal. Bonus bene ut malos descripsit mores! *Per.* haud centesimam 168
Partem dixi, atque, otium rei si sit, possim expromere.
Pal. Igitur id quod agitur hic, primum prævorti decet.
Nunc huc animum advortite ambo. mihi opus est opera tua,

Peri-

Periplectomene: nam ego inveni lepidam sycophantiam,
Quî admutiletur Miles usque cæsariatus: atque uti
Huic amanti ac Philocomasio hanc efficiamus copiam,
Ut hic eam abducat, abeatque. *Per.* dari istanc rationem volo. 175
Pal. At ego mihi annulum dari istum tuum volo. *Per.* quam ad rem usui est?
Pal. Quando habebo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.
Per. Utere, accipe. *Pal.* accipe a me rursum rationem doli,
Quam institui. *Pl.* perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.
Pal. Herus meus ita magnus mœchus mulierum est, ut neminem 180
Fuisse adæque, neque futurum credam. *Per.* credo ego istuc idem.
Pal. Itaque Alexandri præstare prædicat formam suam:
Itaq;·omnis se ultro sectari in Epheso memorat mulieres.
Per. Aedepol quin te de isto multi cupiunt non mentirier:
Sed ego ita esse, ut dicis, teneo pulchre. proin, Palæstrio,
Quam potes, tam verba confer maxume ad compendium.
Pal. Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,
Cui facetiarum cor corpusque sit plenum & doli? 188
Per. Ingenuámne, an libertinam? *Pal.* æque istuc facio, dummodo
Eam des, quæ sit quæstuosa, quæ alat corpus corpore:
Cuique sapiat pectus: nam cor nō potest, quod nulla habet.
Per. Lautam vis, an quæ nondum sit lauta? *Pal.* siccam, succidam,
Quam lepidissumam potes, quamq; adolescentem maxume.
Per. Habeo eccillam meam clientam, meretricem adolescentulam. 94
Sed quid ea usus est? *Pal.* ut ad te eam jam deducas domū,
Utique eam huc ornatam adducas matronarum modo:
Capite comto, crines vittasque habeat, assimuletque se
Tuam esse uxorem. ita præcipiendum est. *Pl.* erro, quam insistas viam.

Pal.

Pal. At scietis. sed ecqua ancilla est illi? *Per.* est primaria.
Pal. Ea quoque opus est: ita præcipito mulieri, atque ancillulæ, 200
Ut simulet se tuam esse uxorem, & deperire hunc Militem.
Quasique hunc annulum faveæ suæ ancillæ dederit: ea porro mihi,
Militi ut darem: quasique ego rei sim interpres. *Per.* audio:
Ne me surdum verbera. *Pal.* tu si audis, ego recte meis
Dabo: a tua mihi uxore dicam delatum & datum, 205
Ut sese ad eum conciliarem. ille ejusmodi est; cupiet miser.
Qui, nisi adulterio, studiosus rei nullæ aliæ est, improbus.
Per. Non potuit reperire, si ipsi Soli quærendas dares,
Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego. age: habe animum bonum.
Pal. Ergo accurato & properato opus est. nunc tu ausculta, Pleusides. 210
Pl. Tibi sum obediens. *Pal.* hoc facito: Miles domum ubi advenerit,
Memineris, ne Philocomasium nomines. *Pl.* quam nominem?
Pal. Glyceram. *Pl.* nempe eamdem, quæ dudum constituta est. *Pal.* páx! abi.
Pl. Meminero. sed quid meminisse id refert? ego te tamen.
Pal. Ego enim dicam tum, quando usus poscet: interea tace. 215
Ut nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.
Pl. Ego eo intro igitur. *Pal.* & præcepta sobrie ut cures, face.

ACTUS TERTII SCENA II.

Palæstrio, Lucrio.

QUantas res turbo! quantas moveo machinas!
Eripiam ego hodie concubinam Militi,
Si centuriati bene sunt manipulares mei.
Sed illum vocabo. heus Sceledre: nisi negotium,
Pro-

Progredere ante ædis : te vocat Palæſtrio . 5
Luc. Non opera eſt Sceledro . *Pal.* quid jam ? *Luc.* ſorbet dormiens .
Pal. Quid ſorbet ? *Luc.* illud ſtertit volui dicere .
Sed quia conſimile eſt , quod ſtertas , quaſi ſorbeas .
Pal. Eho an dormit Sceledrus intus? *Luc.* non naſo quidem:
Nam eo magnum clamat . tetigit calicem clanculum , 10
Demiſit nardini unam amphoram cellarius .
Pal. Eho tu ſceleſte , qui illi ſuppromus es , eho !
Luc. Quid vis ? *Pal.* quî libitum eſt illi condormiſcere ?
Luc. Oculis opinor . *Pal.* non te iſtuc rogito , ſcelus .
Procede huc : periiſti jam , niſi verum ſcio . 15
Promſiſti tu illi vinum ? *Luc.* non promſi . *Pal.* negas ?
Luc. Nego hercle vero : nam ille me vetuit dicere .
Neque equidem heminas octo expromſi in urceum ,
Neque ille hic calidum exbibit in prandium .
Pal. Neque tu bibiſti ? *Luc.* dii me perdant , ſi bibi , 20
Si bibere potui . *Pal.* quî jam ? *Luc.* quia enim obſorbui ,
Nam nimis calebat , amburebat gutturem .
Pal. Alii ebrii ſunt , alii poſcam potitant .
Bono ſuppromo & promo cellam creditam !
Luc. Tu hercle idem faceres , ſi tibi eſſet credita : 25
Quoniam æmulari non licet , nunc invides .
Pal. Eho an numquam promſit antehac ? reſponde,ſcelus .
Atque ut tu ſcire poſſis , edico tibi ,
Si falſa dixis , cocio , excruciabere .
Luc. Ita vero , ut tu ipſe me dixiſſe delices ; 30
Poſtea ſagina ego ejiciar cellaria ,
Ut tibi qui promat , alium ſuppromum pares .
Pal. Non ædepol faciam . age loquere audacter mihi .
Luc. Numquam ædepol vidi promere . verum hoc erat :
Mihi imperabat , ego promebam poſtea . 35
Pal. Hui ! illecebroſe! capite ſiſtebas cadum ?
Luc. Non hercle tam iſtoc valide caſabant cadi .
Sed in cella eſt paullum nimis loculi lubrici ,
Ibi erat bilibris aqualis , hìc propter cados .
Ea ſæpe decies complebatur die . 40

Eam

Eam plenam atque inanem fieri maxumam
Vidi. bacchabatur hama, caſabant cadi.
Pal. Abi, abi intro jam. vos in cella vinaria
Bacchanal facitis. jam hercle ego herum adducam a foro.
Luc. Perii, excruciabit me herus, domum ſi venerit, 45
Quom hæc facta ſcibit, quia ſibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo,atque hoc in diem extollam malum.
Ne dixeritis obſecro huic voſtram fidem.
Pal. Quo tu te agis? *Luc.* miſſus ſum alio: jã huc revenero.
Pal. Quis miſit? *Luc.* Philocomaſium. *Pal.* abi, actutum redi. 50
Luc. Quæſo tamen tu meam partem infortunii,
Si dividetur, me abſente, accipito tamen.
Pal. Modo intellexi, quam rem mulier geſſerit:
Quia Sceledrus dormit, hunc ſubcuſtodem ſuum
Foris ablegavit, dum ab ſe huc tranſiret. placet. 55
Sed Periplectomenes, quam ei mandavi, mulierem
Nimis lepida forma ducit. dii hercle hanc rem adjuvant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricle!
Lepide hoc ſuccedit ſub manus negotium.

ACTUS TERTII SCENA III.

Periplectomenes, Acroteleutium, Palæſtrio, Milphidippa.

REm omnem, Acroteleutium, tibi, tibique, mea Milphidippa,
Domi demonſtravi ordine. hanc fabricam fallaciaſque
Minus ſi tenetis, denuo volo percipiatis plane.
Satis ſi intellegitis, aliud eſt quod potius fabulemur.
Acr. Stultitia atque inſipientia inſulſa atque maxuma hæc ſit, 5
Me ire in opus alienum,aut tibi meam operam pollicitari,
Si ea in opificina neſciam aut mala eſſe aut fraudulenta.
Per. At melius eſt monerier. *Acr.*meretricem commoneri,
Quam ſane magni referat, mihi clam eſt! quin ego me fruſtro,
Poſt-

Postquam adbibére aures meæ tuam moram orationis ; 10
Tibi dixi, Miles quemadmodum potis esset deasciari.
Per. At nemo solus satis sapit. nam ego multos sæpe vidi
Regionem fugere consilii, prius quam repertam habuere.
Acr. Si quid faciundum est mulieri male atque malitiose,
Ea sibi immortalis memoria est meminisse & sempiterna :
Sin bene quid aut fideliter faciundum est, eo deveniunt,
Obliviosæ extemplo uti fiant, meminisse nequeunt. 17
Per. Ergo istuc metuo,quo venit vobis faciundũ utrumque:
Nam id proderit mihi, Militi male quod facietis ambæ.
Acr. Dum ne inscientes quid bonum faciamus,ne formida.
Mala nulla meretrix est, ne pave, pejora ubi conveniunt.
Per. Ita vos decet. consequimini. *Pal.* cesso ego illis obviam ire. 22
Venire salvom gaudeo. lepido hercle ornatu incedit.
Per. Bene opportuneque obviam es, Palæstrio. hem! tibi assunt,
Quas me jussisti adducere, & quo ornatu. *Pal.* heus! noster esto.
Palæstrio Acroteleutium salutat. *Acr.* quis hic amabo est,
Qui tam pro nota me nominat? *Per.* hic noster architectus est.
Acr. Salve,architecte. *Pal.* salva sis. sed dic mihi, ecquid hic te 28
Oneravit præceptis? *Per.* probe meditatam utramque duco.
Pal. Audire cupio,quemadmodum.ne quid peccetis,paveo.
Per. At tua præcepta : de meo nihil his novom apposivi.
Acr. Nempe ludificari Militem tuum herum vis? *Pal.* elocuta es.
Acr. Lepide & sapienter,commode & facete res parata est.
Pal. Atque hujus uxorem esse te volo assimulare. *Acr.*fiet.
Pal. Quasi Militi animum adjeceris, simulare. *Acr.* sic futurum est. 35
Pal. Quasique hæc res per me interpretem, & tuam ancillam geratur.
Acr. Bonus vates poteras esse : nam quæ sunt futura, dicis.
Pal. Quasique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me, Quem

Quem ego Militi darem tuis verbis. *Acr.* vera dicis.
Per. Quid iſtis nunc memoratis opus eſt, quæ commeminere? *Acr.* meliu'ſt. 40
Nam, mi patrone, hoc cogitato: Ubi probus eſt architectus,
Bene lineatam ſi ſemel carinam collocavit,
Facile eſſe navem facere, ubi fundata & conſtituta eſt.
Nunc hæc carina ſatis probe fundata & bene ſtatuta eſt.
Aſſunt fabri architectique, a me, a te, haud imperiti. 45
Si non nos materiarius remoratur, quod opu'ſt, qui det,
Novi indolem noſtri ingenii; cito erit parata navis.
Pal. Nempe tu noviſti Militem meum herum? *Acr.* rogare mirum eſt!
Populi odium quid ni noverim? magnidicum, cincinnatum,
Mœchum unguentatum. *Pal.* num ille etiam te novit? *Acr.* numquam vidit; 50
Quî noverit me, quis ego ſim? *Pal.* nimis lepide fabulare.
Eo potuerit lepidius pol fieri. *Acr.* potíne ut hominem
Mihi des? quieſcas cetera. ni lepide ludificata
Ero, culpam omnem in me imponito. *Pal.* agite igitur, intro abite,
Inſiſtite hoc negotium ſapienter. *Acr.* alia cura. 55
Pal. Age, Periplectomene, has nunc jam duc intro, ego ad forum illum
Conveniam, atque illi hunc annulum dabo, atq; prædicabo
A tua uxore mihi datum eſſe, eamque illum deperire.
Hanc ad nos, cum extemplo a foro veniemus, mittito *tu*,
Quaſi clanculum ad me miſſa ſit. *Per.* faciemus. alia cura.
Pal. Vos modo curate. ego illum probe jam oneratum huc accibo. 61
Per. Bene ambula, bene rem gere. at egone hoc ſi efficiam plane,
Ut concubinam Militis meus hoſpes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat; ſi hodie hunc dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris? *Acr.* datne ab ſe mulier operam? 65

Pal. Lepidissume & comissume. *Acr.* confido confuturum.
Ubi facta erit collatio nostrarum malitiarum, 67
Haud vereor, ne nos subdola perfidia pervincamur.
Per. Abeamus ergo intro, hæc uti meditemur cogitate:
Nequid, ubi Miles venerit, titubetur. *Acr.* tu morare,
Ut accurate & commode, hoc quod agendum est, exsequamur. 71

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pyrgopolinices, Palæstrio.

VOlup est quod agas, si id procedit lepide & ex sẽtẽtia.
Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
Ut latrones, quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,
Qui ejus regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.
Pal. Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci: quæ tibi
Conditio nova & luculenta fertur per me interpretem!
Pyrg. Immo omnis res posteriores pono, atque operam do tibi. 7
Loquere: aures meas profecto dedo in ditionem tuam.
Pal. Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni siet.
Nam hoc negotii clandestino ut agerem, mãdatum'st mihi.
Pyrg. Nemo adest. *Pal.* hunc arrhabonem amoris primum a me accipe.
Pyrg. Quid hic? unde est? *Pal.* a luculenta atque a festiva femina, 12
Quæ te amat, tuamque expetissit pulchram pulchritudinẽ,
Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla porro, ut deferrem, dedit.
Pyrg. Quid? ean' ingenua, an festucâ facta e serva libera est?
Pal. Vah! egone ut ad te ab libertinâ esse auderem internuntius, 16
Qui ingenuis satis respondere nequeas cupidis tui!
Pyrg. Nupta ea est, an vidua? *Pal.* & nupta & vidua. *Pyrg.* quo pacto potis Vi-

Vidua & nupta esse eadem? *Pal.* quia adolescens nupta est
cum sene.

Pyrg. Euge! *Pal.* lepida & liberali forma est. *Pyrg.* cave
mendacium. 20

Pal. Ad tuam formam illa una digna est. *Pyrg.* hercle pul-
chram prædicas.

Sed quis ea est? *Pal.* senis hujus uxor Periplectomeni in
proxumo,

Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire: odit senem.

Nunc te orare atque obsecrare jussit, ut tui copiam

Sibi potestatemque facias. *Pyrg.* cupio hercle equidem, si
illa volt. 25

Pal. Quæ cupit! *Pyrg.* quid illa faciemus concubina, quæ
domi est?

Pal. Quin tu illam jube abs te abire, quo lubet: sicut soror

Ejus huc gemina venit Ephesum, & mater, arcessuntq; eam.

Pyrg. Aín' tu, advenit Ephesum mater ejus? *Pal.* ajunt,
qui sciunt.

Pyrg. Hercle occasionem lepidam, ut mulierem excludam
foras. 30

Pal. Immo vín' tu lepide facere? *Pyrg.* loquere: & consi-
lium cedo.

Pal. Vín'tu illã actutum amovere, a te ut abeat per gratiã?

Pyrg. Cupio. *Pal.* tum te hoc facere oportet: tibi divitia-
rum affatim est:

Jube sibi aurum atque ornamenta, quæ illi instruxisti mu-
lieri,

Dono habere, auferreque abs te quo lubeat sibi. 35

Pyrg. Placet, uti dicis: sed ne istanc amittam, & hæc mutet
fidem,

Vide modo. *Pal.* vah delicatus, quæ te tamquã oculos amet!

Pyrg. Venus me amat. *Pal.* st! tace. aperiuntur fores:
concede huc clanculum.

Hæc celox illius est, quæ hic egreditur internuntia.

Pyrg. Quæ hæc celox? *Pal.* ancillula illius est, quæ hic e-
greditur foras, 40

Quæ annulum istunc attulit, quem tibi dedi. *Pyrg.* ædepol
hæc quidem Ee 2 Bel-

Bellula est. *Pal.* pithecium hæc est præ illa & spīturnicium.
Vidén' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus? 43

ACTUS QUARTI SCENA II.

Milphidippa, Pyrgopolinices, Palæstrio.

Jamne est ante ædis circus, ubi sunt ludi faciendi mihi?
Dissimulabo, hos quasi non videam, neque esse hic, etiam dum sciam.
Pyrg. Tace: subauscultemus, ecquid de me fiat mentio.
Mil. Num quis nam hìc prope adest, qui rem alienam potius curet quam suam?
Qui aucupet me, quid agam? qui de vesperi vivat suo? 5
Eos nunc homines metuo, mihi ne obsint, neve obstent uspiam,
Domo si ibit, ac dum huc transibit, quæ hujus cupiens corporis est,
Quæ amat hunc hominem nimium lepidum, & nimia pulchritudine
Militem Pyrgopolinicē. *Pyrg.* satín'hæc quoque me deperit?
Meam laudat speciem. ædepol hujus sermones haud cinerem quæritant. 10
Pal. Quo argumento? *Pyrg.* quia enim loquitur laute & minime sordide:
Tum autem illa ipsa est nimium lepida, nimisque nitida femina.
Hercle vero jam allubescit primulum, Palæstrio.
Pal. Priúsne, quam illam oculis tuis? *Pyrg.* video id, quod credo tibi.
Quid illa autem absens, cum hæc locuta subigit me ut amem? *Pal.* hercle hanc quidem 15
Nihil tu amassis. mihi hæc desponsa est: tibi si illa hodie nupserit,
Ego hanc continuo uxorem ducam. *Pyrg.* quid ergo hanc dubitas colloqui?
Pal. Sequere hac me ergo. *Pyrg.* pedissequus tibi sum. *Mil.* utinam, cujus caussa Fo-

Foras ſum egreſſa, conveniendi mihi poteſtas eveniat!
Pal. Erit; & tibi exoptatum obtinget: bonum habe animum, ne formida: 20
Homo quidam eſt, qui ſcit, quod quæris, ubi ſit. *Mil.* quem ego hic audivi?
Pal. Socium tuorum conſiliorum,& participẽ conſiliarium.
Mil. Tum pol ego, id quod celo, haud celo. *Pal.* immo, etiamſi non celas.
Mil. Quo argumento? *Pal.* infidos celas: ego ſum tibi firma fide.
Mil. Cedo ſignum, ſi harunc Baccharum es. *Pal.* amat mulier quædam quemdam. 25
Mil. Pol iſtuc quidem multæ. *Pal.* at non multæ de digito donum mittunt.
Mil. Enim cognovi nunc. feciſti modo mihi ex proclivo palam rem.
Sed hìc numquis adeſt? *Pal.* vel adeſt, vel non. *Mil.* cedo te mihi ſolæ ſolum.
Pal. Brevín' an longinquo ſermone? *Mil.* tribus verbis. *Pal.* jam ad te redeo.
Pyrg. Quid? ego hic aſtabo tantiſper cum hac forma, & factis ſic fruſtra? 30
Pal. Patere, atque aſta. tibi ego hanc do operam. *Pyrg.* properando excrucior.
Pal. Pedetentim. tu hæc ſcis, tractari ita ſolere haſce hujuſmodi merces.
Pyrg. Age, age ut tibi maxume concinnum eſt. *Pal.* nullum eſt hoc ſtolidius ſaxum.
Redeo ad te. quid me voluiſti? *Mil.* quo pacto hoc dudum accepi,
Iſtuc fero ad te conſilium. *Pal.* quaſi hunc depereat. *Mil.* teneo iſtuc. 35
Pal. Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.
Mil. Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi ut dudum demonſtravi.
Pl. Tu cetera cura & contẽpla, & de meis venator verbis.

Pyrg. Aliquam mihi partem hodie operæ des denique : jam tandem ades illico.
Pal. Assum : impera, si quid vis. *Pyrg.* quid illæc narrat tibi? *Pal.* lamentari 40
Ait illam miseram, cruciari, & lacrumantem se afflictare,
Quia tis egeat, quia te careat. ob eam rẽ huc ad te missa'st.
Pyrg. Jube adire. *Pal.* at scin' quid tu facias? face te fastidii plenum,
Quasi non lubeat: me inclamato, quia sic te volgo volgem.
Pyrg. Memini, & præceptis parebo. *Pal.* voco ergo hanc, quæ te quærit? 45
Pyrg. Adeat, si quid volt. *Pal.* si quid vis, adi, mulier. *Mil.* Pulcher, salve.
Pyrg. Meum cognomentum quis commemoravit? dii tibi dent quæ optes.
Mil. Tecum ætatem exigere ut liceat. *Pyrg.* nimium optas. *Mil.* non me dico,
Sed heram meam, quæ te demoritur. *Pyrg.* multæ aliæ idem istuc cupiunt,
Quibus non est copia. *Mil.* ecastor haud mirum; si te habeas carum, 50
Hominem tam pulchrum, & præclara virtute, & forma, & factis.
Ecquis dignior fuit, homo qui esset? *Pal.* non hercle humanum est ergo:
Nam volturio plus humani credo est. *Pyrg.* magnum me faciam
Nunc, quoniam illæc me collaudat. *Pal.* vidén'ignavum, ut sese inferat!
Quin tu huic responde? hæc illæc est ab illa quam dudum.
Pyrg. Quânam ab illarum? nam ita me occursant multæ: meminisse haud possum. 56
Mil. Ab illa, quæ digitos despoliat suos, & tuos digitos decorat.
Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic, *qui* porro.
Pyrg. Quid nunc tibi vis, mulier? memora. *Mil.* ut, quæ te cupit, eam ne spernas. Quæ

Quæ per tuam nunc vitam vivit. sit, necne sit, spes in te uno est. 60

Pyrg. Quid nunc volt? *Mil.* te compellare, & complecti, & contrectare.

Nam nisi tu illi fers suppetias, jã illa animum despondebit.

Age, mi Achilles, fiat quod te oro: serva illam pulchram pulchre:

Exprome benignum ex tete ingeniũ, urbicape, occisor regũ.

Pyrg. Heu hercle odiosas res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi, 65

Meam ne sic volgo polliciteris operã? *Pal.* audín'tu, mulier?

Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico: nisi huic verri affertur merces,

Non hic suo seminio quamquã porculam imperiturus est.

Mil. Dabitur, quantum ipsus pretii poscet. *Pal.* talentum Philippum huic opus auri est.

Minus ab nemine accipiet. *Mil.* heu ecastor nimis vile est tandem. 70

Pyrg. Non mihi avaritia umquam innata est: satis est divitiarum.

Plus mihi auri mille est modiorum Philippei. *Pal.* præter thesaurum.

Tum argenti montes, non massas habet. Aetna mons non æque altus.

Mil. Heu ecastor hominem perjurum! *Pal.* ut ludo! *Mil.* quid ego? ut sublecto os! *Pal.* scite.

Mil. Sed amabo, mitte me actutum. *Pal.* quin tu huic respondes aliquid, 75

Aut facturum, aut non facturum? quid illam miseram animi excrucias,

Quæ numquam male de te merita est? *Pyrg.* at jube eampse exire huc ad nos.

Dic me omnia, quæ volt facturum. *Mil.* facis nunc, ut facere æquom;

Quod, quæ te volt, eadem tu vis. *Pal.* non hic insulsum habet ingenium! 79

Mil. Quomque me oratricem haud sprevisti, sivistique exorare ex te.

Quid est? ut ludo! *Pal.* nequeo hercle quidem risu me admoderarier.
Ob eam caussam huc abs te avorti. *Pyrg.* non ædepol tu scis, mulier, 82
Quantum ego honorem nunc illi habeo. *Mil.* scio, & istuc illi dicam.
Pal. Contra auro alii hanc vendere potuit operam. *Mil.* istuc pol tibi credo.
Pal. Meri bellatores gignuntur, quas hic prægnantes fecit.
Et pueri annos octingentos vivunt. *Mil.* væ tibi, nugator!
Pyrg. Quin mille annorum perpetuo vivunt, ab sæculo ad sæclum. 87
Pal. Eo minus dixi, ne hæc censeret me advorsũ se mentiri.
Mil. Perii, quot hic ipse annos vivet, quojus filii tam diu vivunt?
Pyrg. Postriduo natus sum ego, mulier, quam Juppiter ex Ope natus est. 90
Pal. Si hic pridie natus foret, quam ille est, hic haberet regnum in cælo.
Mil. Jam jã sat, amabo, est. finite abeã, si possũ, viva a vobis.
Pal. Quin ergo abis, quando responsum est. *Mil.* ibo, atque illam huc adducam,
Quam propter opera est mihi. numquid vis? *Pyrg.* ne magis sim pulcher, quam sum:
Ita me mea forma sollicitum habet. *Pal.* quid hic nunc stas? quin abis? *Mil.* abeo. 95
Pal. Atque adeo, audín'tu? dicito docte & cordate. *Mil.* ut cor ei saliat.
Pal. Philocomasio dic, si est hìc, domum ut transeat: hunc hìc esse.
Mil. Hìc cum mea hera est, clam nostrum hunc sermonem sublegerunt.
Pal. Lepide factum est: jam ex sermone hoc gubernabunt doctius porro
Rem. *Mil.* me morare. *Pal.* abeo; neque te moror, neque te tango, neque te. taceo. 100
Pyrg. Jube maturate illã exire huc. jã isti rei prævortemur.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA III.

Pyrgopolinices, Palæstrio.

QUid mihi nunc es auctor, ut faciam, Palæstrio,
De concubina? nam nullo pacto potest
Prius hæc in ædis recipi, quam illam omiserim.
Pal. Quid me consultas, quid agas? dixi equidem tibi,
Quo pacto id fieri possit clementissume. 5
Aurum atque vestem omnem muliebrem habeat sibi;
Quæ illi instruxisti, sumat, habeat, auferat.
Dicasque tempus maxumum esse, ut eat domum:
Sororem geminam adesse & matrem, dicito,
Quibus concomitata recte deveniat domum. 10
Pyrg. Quî tu scis eas adesse? *Pal.* quia oculis meis
Vidi hic sororem esse ejus. *Pyrg.* convenítne eam?
Pal. Convenit. *Pyrg.* ecquid fortis visa est? *Pal.* omnia
Vis obtinere. *Pyrg.* ubi matrem esse ajebat soror?
Pal. Cubare in navi lippam, atque oculis turgidis, 15
Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hospitio divortitur.
Pyrg. Quid is? ecquid fortis? *Pal.* abi sis hinc: nam tu quidem
Ad equas fuisti scitus admissarius,
Qui consectare qua mares, qua feminas. 20
Pyrg. Hoc age nunc. *Pal.* istuc. *Pyrg.* quod das consiliũ mihi?
Te cum illa verba facere de ista re volo;
Nam cum illa sane congruus sermo tibi.
Pal. Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agas?
Dicas uxorem tibi necessum esse ducere, 25
Cognatos persuadere, amicos cogere.
Pyrg. Itáne tu censes? *Pal.* quid ego ni ita censeam?
Pyrg. Ibo igitur intro. tu hìc ante ædis interim
Speculare, ut, ubi illæc prodeat, me provoces.
Pal. Tu modo istuc cura, quod agis. *Pyrg.* curatum id quidem est. 30
Quin si voluntate nolet, vi extrudam foris.
Pal. Istuc cave faxis: quin potius per gratiam

Bo-

Bonam abeat abs te : atque illæc , quæ dixi , dato .
Aurum , ornamentaque , quæ illi instruxisti , ferat .
Pyrg. Cupio hercle . *Pal.* credo te facile impetrassere . 35
Sed abi intro . noli stare . *Pyrg*. tibi sum obediens .
Pal. Numquid videtur demutare , atque uti ego
Dixi esse vobis dudum hunc mœchum Militem ?
Nunc ad me ut veniat , usu'st , Acroteleutium ,
Ancillula ejus , & Pleusides . proh Juppiter , 40
Satín' ut commoditas usquequaque me adjuvat!
Nam quos videre exoptabam me maxume ,
Una exeunteis video hinc e proxumo .

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Acroteleutium , Milphidippa , Palæstrio , Pleusides .

SEquimini ; simul circumspicite , ne quis adsit arbiter . *Mil.* Neminem pol video , nisi hunc , quem volumus conventum . *Pal.* & ego vos .
Mil. Quid agis, noster architecte ? *Pal.* egone architectus ! vah ! *Mil.* quid est ?
Pal. Qui enim non sum dignus præ te , ut figam palum in parietem . 4
Acr. Eja vero. *Pal.* nimis facete,nimisq; facunde mala est.
Ut lepide deruncinavit Militem ! *Acr.* at etiam parum .
Pal. Bono animo es,negotiũ omne jam succedit sub manus.
Vos modo,porro , ut occœpistis, date operam adjutabilem.
Nam ipse Miles concubinam intro abiit oratum suam ,
Ab se ut abeat cum sorore & matre Athenas. *Acr.*eu!probe!
Pal. Quin etiam aurum atque ornamenta , quæ ipse instruxit , mulieri 11
Omnia dat dono , se ut abeat : ita ego consilium ei dedi .
Pl. Facile istuc quidem est, si & illa volt,& ille autẽ cupit.
Pal. Non tu scis , cum ex alto puteo sursum ad summum escenderis ,
Maxumum periculum inde esse,a summo ne rursum cadas?
Nunc

Nunc hæc res apud summum puteum geritur: si prosenserit
Miles, nihil hinc ferri poterit hujus. nunc quam maxume
Opus est dolis. *Pl.* domi esse ad eam rem video silvæ satis:
Mulieres tres, quartus tute es, quintus ego, sextus senex.
Pal. Quot apud nos fallaciarum est excisum! certo scio 20
Oppidum quodvis videtur posse expugnari dolis.
Date modo operã. *Acr.* id nos ad te, si quid velles, venimus.
Pal. Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero provinciã.
Acr. Impetrabis, Imperator, quod ego potero, quod voles.
Pal. Militem lepide, & facete, & laute ludificarier 25
Volo. *Acr.* voluptatem mecastor mihi imperas. *Pal.* & scín' tu quemadmodum?
Acr. Nempe ut assimulem me amore istius differri. *Pal.* rem tenes.
Acr. Quasique istius caussa amoris ex hoc matrimonio
Abierim, cupiens istius summe nuptiarum. *Pal.* ordine is:
Nisi modo unum hoc: hasce esse ædis dicas dotalis tuas: 30
Hinc senem abs te abiisse, postquam feceris divortium:
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.
Acr. Bene mones. *Pal.* sed ubi ille exierit intus, istic te procul
Ita volo assimulare, præ illius forma quasi spernas tuam,
Quasique ejus opulentitatem reverearis; & simul 35
Formam amœnitatis illius, faciem, pulchritudinem
Collaudato. satín' præceptum'st? *Acr.* teneo. satín'est, si tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?
Pal. Sat habeo. nunc tibi vicissim quæ imperabo. *Pl.* dicito.
Pal. Quam extemplo hoc erit factum, ubi intro hæc abierit, tu illico 40
Facito ut venias huc ornatus ornatu nauclerico,
Causiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalassicu'st)
Id connexum in humero lævo, exaffilato brachio,
Præcinctus aliquî, assimulato quasi gubernator sies. 45
Atque apud hunc senem omnia hæc sunt: nam is piscatores habet.

Pl.

Pl. Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?
Pal. Huc venito, & matris verbis Philocomasium arcessito,
Ut, si itura jam est Athenas, eat tecum ad portum cito:
Atque ut jubeat ferri in navim, si quid imponi velit. 50
Nisi eat, te soluturum esse navim: ventum operam dare.
Pl. Satis placet pictura, perge. *Pal.* ille extemplo illam hortabitur
Ut eat, ut properet, ne moræ sit matri. *Pl.* multimodis sapis.
Pal. Ego illi dicam, ut me adjutorem, qui onus feram ad portum, roget.
Ille jubebit me ire cum illa ad portũ. ego adeo, ut tu scias,
Prorsum Athenas protinus abibo tecum. *Pl.* atque ubi illo veneris, 56
Triduum *unum* servire numquam te, quin liber sis, sinam.
Pal. Abi cito, atque orna te. *Pl.* numquid aliud? *Pal.* hæc ut memineris.
Pl. Abeo. *Pal.* & vos abite hinc intro actutum; nam illum hinc sat scio
Jam exiturum esse intus. *Acr.* celebre apud nos imperium tuum est. 60
Pal. Agite, abscedite ergo. ecce autem commodo aperitur foris:
Hilarus exit; impetravit. inhiat, quod nusquam est, miser.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Pyrgopolinices, Palæstrio.

QUod volui, ut volo, impetravi per amicitiam & gratiã
A Philocomasio. *Pal.* quidnam tam intus fuisse te dicam diu?
Pyrg. Numquam ego me tam sensi amari, quam nunc, ab illa muliere.
Pal. Quid jam? *Pyrg.* ut multa verba fecit! ut lenta materies fuit!
Verum postremo impetravi, ut volui; donavique ei, 5
Qua

Quæ voluit, quæ postulavit. te quoque ei dono dedi.
Pal. Etiam me? quomodo ego vivam sine te? *Pyrg.* age,es animo bono,
Idem ego te liberabo. nam si posset ullo modo
Impetrari, ut abiret, ne te abduceret, operam dedi:
Verum oppressit. *Pal.* deos sperabo,teque postremo.tamen
Etsi istuc mihi acerbum'st,quia hero te carēdū est optumo,
Saltem id volupe est, cum ex virtute formæ evenit tibi
Mea opera super hanc vicinam,quā ego nunc concilio tibi.
*Pyrg.*Quid opu'st verbis?libertatē tibi ego & divitias dabo,
Si impetras. *Pal.* reddam impetratum. *Pyrg.* at gestio.
Pal. at modice decet;
Moderare animo: ne sis cupidus. sed eccam ipsam, egreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Milphidippa, Acroteleutium, Pyrgopolinices, Palæstrio.

HEra, eccum præsto Militem. *Acr.* ubi est? *Mil.* ad lævam videto.
Aspicito limis oculis, ne ille nos se videre sentiat.
*Acr.*Video.ædepol nunc nos tempus est malas pejores fieri.
Mil. Tuum est principium. *Acr.* obsecro, tute ipsum convenisti?
Ne parce voci, ut audiat. *Mil.* cum ipso pol sum secuta
Placide ipsa, dum libitum est mihi, otiose, meo arbitratu, ut volui. 6
Pyrg. Audín' quæ loquitur? *Pal.* audio. quam læta est, quia adit ad te!
Acr. O fortunata mulier! *Pyrg.* ut amari videor! *Pal.* dignus es.
Acr. Permirum ecastor prædicas, te adîsse atque exorâsse.
Per epistolam, aut per nuntium, quasi regem, adiri eum ajunt. 10
Mil. Namque ædepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.

Pal. Ut tu inclytus apud mulieres! *Pyrg.* patiar, quando ita Venus volt.

Acr. Veneri pol habeo gratiam. eamdemq; & oro & quæso,
Ut ejus mihi sit copia, quem amo, quemque expetesso;
Benignusque erga me ut fiet; quod cupiam, ne gravetur. 15

Mil. Spero ita futurum, quamquam illum multæ sibi expetessunt:
Ille illas spernit segregatque ab se omnes, extra te unam.

Acr. Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosus est,
Ne oculi ejus sententiam mutent, ubi viderit me,
Atque ejus elegantia meam extemplo speciem spernat. 20

Mil. Non faciet, bonum animum habe. *Pyrg.* ut ipsa se contemnit!

Acr. Metuo, ne prædicatio tua nunc meã formã exsuperet.

Mil. Istuc curavi, ut opinione illius pulchrior sis.

Acr. Si pol me nolet ducere uxorem, genua amplectar,
Atque obsecrabo: alio modo si non quibo impetrare, 25
Consciscam letum. vivere sine illo scio me non posse.

Pyrg. Prohibendam mortem video mulieri. adibón'? *Pal.* minime.
Nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere.
Sine ultro veniat, quæritet, desideret, exspectet.
Summovere istam vis gloriam, quam habes? cave sis, faxis.
Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus, 31
Tibi & Phaoni Lesbio, tam misere ut amarentur.

Acr. Eo intro. abi tu: illum evocato foras, mea Milphidippa.

Mil. Immo opperiamur, dum exeat aliquis. *Acr.* durare nequeo,
Quin eam intro. *Mil.* occlusæ sunt fores. *Acr.* effringam. *Mil.* sana non es. 35

Acr. Si amavit umquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,
Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.

Pal. Ut, quæso, amore perdita est hæc misera! *Pyrg.* mutuũ fit.

Pal. Tace, ne audiat. *Mil.* quid astitisti obstupida? cur non pultas? 39

Acr. Quia non est intus, quẽ ego volo. *Pal.* quî scis? *Acr.* scio ædepol, scio. Nam

Nam odore nasum sentiat, si intus fiet. *Pyrg.* ariolatur.
Quia me amat, propterea Venus fecit eam, ut divinaret.
Acr. Nescio, ubi hic prope adest, quem expeto videre: olet profecto.
Pyrg. Naso pol jam hæc quidem videt plus, quam oculis. *Pal.* cæca amore est.
Acr. Tene me obsecro. *Mil.* cur? *Acr.* ne cadam. *Mil.* quid ita? *Acr.* quia astare 45
Nequeo, ita animus per oculos meos desit. *Mil.* Militem pol
Tu aspexisti! *Acr.* ita. *Mil.* non video. ubi est? *Acr.* videres pol, si amares.
Mil. Non ædepol tu illum magis amas, quam egomet, si per te liceat.
Pal. Omnes profecto mulieres te amant, ut quæque aspexit.
Pyrg. Nescio, tun' ex me hoc audieris, an non: nepos sum Veneris. 50
Acr. Mea Milphidippa, adi, obsecro, & congredere. *Pyrg.* ut me veretur!
Pal. Illa ad nos pergit. *Mil.* vos volo. *Pyrg.* & nos te. *Mil.* ut jussisti,
Heram meam eduxi foras. *Pyrg.* video. *Mil.* jube ergo adire.
Pyrg. Induxi animum, ne oderim, item ut alias, quando hoc orâsti.
Mil. Verbum hercle facere non potis, si accesserit prope ad te. 55
Dum te obtuetur, interim linguam oculi præciderunt.
Pyrg. Levandum morbum mulieri video. *Mil.* vidén' ut tremit atque ex-
timuit, postquam te aspexit? *Pyrg.* viri quoque armati idem istuc faciunt:
Ne tu mirere plus mulierem. sed quid volt med agere?
Mil. Ad sed eas: tecum vivere volt atque ætatem exigere.
Pyrg. Egon' ad illam eam, quæ nupta sit? vir ejus est metuendus. 61
Mil. Quin tua caussa exegit virum a se. *Pyrg.* quid? quî id facere potuit?
Mil Quia ædes dotales hujus sunt. *Pyrg.* itáne? *Mil.* ita pol. *Pyrg.* jube eam domum ire. Jam

Jam ego illìc ero. *Mil.* vide ne sis in exspectatione;
Ne illam animi excrucies. *Pyrg.* non ero profecto. abite.
Mil. abimus. 65
Pyrg. Sed quid ego video? *Pal.* quid vides? *Pyrg.* nescio quis, eccum, incedit
Ornatu quidem thalassico. *Pal.* jam nos volt hic profecto:
Nauclerus est hic quidem. *Pyrg.* videlicet arcessit hanc hinc. *Pal.* credo.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Pleusides, Palæstrio, Pyrgopolinices.

ALium alio pacto propter amorem ni sciam
Fecisse multa nequiter, verear magis
Me amoris caussa hoc ornatu incedere.
Verum cum multos multa admîsse acceperim
Inhonesta, propter amorem, atque aliena a bonis: 5
(Mitto jam, ut occidi Achilles civis passus est.)
Sed eccum Palæstrionem, stat cum milite:
Oràtio alio mihi demutanda est mea.
Mulier profecto nata est ex ipsa mora.
Nam quævis alia, quæ mora est æque, mora 10
Minor ea videtur, quam quæ propter mulierem est.
Hoc adeo fieri credo consuetudine.
Nam ego hanc arcesso Philocomasium. sed fores
Pultabo. heus! ecquis hìc est? *Pal.* adolescens, quid est?
Quid tu aìs? quid pultas? *Pl.* Philocomasium quærito, 15
A matre illius venio: si itura est, eat:
Omnes moratur: navim cupimus solvere.
Pyrg. Jamdudum res parata est. heus! Palæstrio,
Aurum, ornamenta, vestem, pretiosum omne ut ferat.
Duc adjutores tecum ad navim qui ferant. 20
Omnia composita sunt, quæ donavi, ut ferat.
Pal. Eo. *Pl.* quæso hercle propera. *Pyrg.* non morabitur.
Quid istuc, quæso? quid oculo factum est tuo?
Pl. Habeo equidem hercle oculum. *Pyrg.* at lævum dico.
Pl. eloquar. Ma-

Maris cauſſa hercle iſtoc ego oculo utor minus. 25
Nam ſi abſtinuiſſem amare, tamquam hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu. *Pyrg.* eccos, exeunt.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Palæſtrio, Philocomaſium, Pyrgopolinices, Pleuſides.

QUid modi flendo, quæſo, hodie facies? *Ph.* quid ego ni fleam?
Ubi pulcherrume egi ætatem, inde abeo. *Pal.* vidén' hominem tibi,
Qui a matre & ſorore venit? *Ph.* video. *Pyrg.* audiſtín', Palæſtrio?
Pal. Quid vis? *Pyrg.* quin tu intus jubes efferri omnia, quæ iſti dedi?
Pl. Philocomaſium, ſalve. *Ph.* & tu ſalve. *Pl.* materque & ſoror 5
Tibi ſalutem me juſſerunt dicere. *Ph.* ſalvæ ſient.
Pl. Orant te, ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent.
Nam matri oculi ſi valerent, mecum veniſſet ſimul.
Ph. Ibo. quamquam invita facio omnia: pietas ſic cohibet. *Pl.* ſapis.
Pyrg. Si non mecum ætatem egiſſet, hodie ſtulta viveret.
Ph. Iſtuc crucior, a viro me tali abalienarier. 11
Nam tu quamvis potis es facere uti fluat facetiis:
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior:
Eam nobilitatem amittendam video. *Pyrg.* nimium hæc flet. *Ph.* nequeo,
Cum te video. *Pal.* habe bonum animum. ſcio ego, & quid doleat mihi. 15
Nam nihil miror, ſi libenter, Philocomaſium, hìc eras.
Forma hujus, mores, virtus, animum attinuere hìc tuum.
Quin ego ſervos, quãdo aſpicio hunc, fleo, quia dijungimur.
Ph. Obſecro licet complecti, priuſquã proficiſco? *Pyrg.* licet.

Ph. O mei oculi,o mi anime! *Pal.* obſecro,tene mulierem :
Ne affligatur . *Pyrg.* quid iſtuc? *Pal.* poſtquam abs te abit, animo male
Factum eſt huic repente miſeræ . *Pyrg.* accurrite intro,atque afferte aquam .
Pal. Nihil aquam moror . *Pyrg.* cur ? *Pal.* malo *merum*. ne *ipſe* interveneris ,
Quæſo , dum reſipiſcit . *Pyrg.* capita inter ſe nimis nexa hice habent . 24
Non placet : labra labellis ferruminant . *Pl.* acre malum !
Tentabam,ſpiraret an non . *Pyrg.* aurē admotam oportuit.
Pl. Sin' magis vis , ambos mittam . *Pyrg.* nolo : retineat. *Pal.* fleo miſer .
Pyrg. Exite , atque efferte huc intus omnia , iſti quæ dedi .
Pal. Etiam nunc ſaluto te , Familiaris , priuſquam eo .
Conſervi conſervæque omnes , bene valete & vivite . 30
Bene , quæſo , inter vos dicatis & mihi abſenti tamen .
Pyrg. Age , Palæſtrio, bono animo es . *Pal.* eheu! nequeo, quin fleam ,
Quom abs te abeam . *Pyrg.* fer æquo animo . *Pal.* ſcio ego , quid doleat mihi .
Ph. Sed quid hoc ? quæ res ? quid video ? lux , ſalve .
Pl. Jam reſipîſti ? *Ph.* obſecro , quem amplexa ſum 35
Hominem ? perii ! ſumne ego apud me ? *Pl.* ne time, voluptas mea . (querat .
Pyrg. Quid iſtuc eſt negotii? *Pal.* animus hanc modo hic reli-
Metuoque & timeo , ne hoc tandem propalam fiat nimis .
Pyrg. Quid id eſt? *Pal.* nos ſecundum ferre nunc per urbem hæc omnia , 39
Ne quis tibi hoc vitio vortat . *Pyrg.* mea, non illorum dedi.
Parvi ego illos facio : agite ; ite cum diis benevolentibus .
Pal. Tua ego hoc cauſſa dico . *Pyrg.* credo . *Pal.* jam vale . *Pyrg.* & tu bene vale .
Pal. Ite cito : jam ego aſſequar vos : cum hero pauca *etiam* loquar .
Quamquam alios fideliores ſemper habuiſti tibi , 44
Quam me,tamē tibi habeo magnam gratiam rerum omniū:

Et

Et, si ita sententia esset, tibi servire mavelim 46
Multo, quam alii libertus esse. *Pyrg.* habe bonum animum. *Pal.* hau mihi!
Cum venit mihi in mentem, ut mores mutandi sient;
Muliebres mores discendi, oblivis cendi stratiotici.
Pyrg. Fac sis frugi. *Pal.* jam non possum, amisi omnem lubidinem. 50
Pyrg. I, sequere illos, ne morére. *Pal* bene vale. *Pyrg.* & tu bene vale.
Pal. Quæso, ut memineris, si forte liber fieri occœperim,
Mittam nuntium ad te, ne me deseras. *Pyrg.* non est meum.
Pal. Cogitato identidem, tibi quam fidelis fuerim.
Si id facies, tum demū scibis, tibi qui bonus sit, qui malus.
Pyrg. Scio & perspexi sæpe: verum cum antehac, tum hodie maxume. 56
Pal. Scies: immo hodie verum factū faxo post dices magis.
Pyrg. Vix reprimor, quin te manere jubeam. *Pal.* cave istuc feceris.
Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nulla esse te.
Dicant servorum præter me esse fidelem neminem. 60
Nam si honeste censeam te facere posse, suadeam:
Verum non potest: cave faxis. *Pyrg.* abi, jam patiar quidquid est.
Pal. Bene vale igitur. *Pyrg.* ire melius est strenue. *Pal.* etiam nunc vale.
Pyrg. Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servom pessumum:
Eum fidelem mihi esse invenio. cum egomet mecum cogito,
Stulte feci, qui hunc amisi. ibo hinc intro hunc jam 66
Ad amores meos. & sensi: hinc sonitum fecerunt fores.

ACTUS QUARTI SCENA IX.

Puer, Pyrgopolinices.

NE me moneatis: memini ego officium meum.
Ego jam conveniam illunc: ubi ubi est gentium,

Investigabo: operæ non parco meæ.
Pyrg. Me quærit illic. ibo huic puero obviam.
Puer. Ehem te quæro. salve, vir lepidissume, 5
Cumulate commoditate: præter ceteros
Duo dî quem curant. *Pyrg.* qui duo? *Puer.* Mars & Venus.
Pyrg. Facetum puerum. *Puer.* intro te ut eas obsecrat.
Te volt, te quærit, teque exspectans deperit:
Amanti fer opem: quid stas! quin intro is? *Pyrg.* eo. 10
Puer. Ipsus illic sese jam impedivit in plagas.
Paratæ insidiæ sunt. in statu stat senex,
Ut adoriatur mœchum, qui forma est ferox.
Qui omnes se amare credit, quæque aspexerit
Mulier, eum odere qua viri, qua mulieres. 15
Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

ACTUS QUINTUS.

Periplectomenes, Pyrgopolinices,
Cario, Sceledrus.

DUcite istum: si non sequitur, rapite sublimem foras:
Facite inter terram atque cælum ut *medius* sit: discindite.
Pyrg. Obsecro hercle, Periplectomene, te. *Per.* nequidquam hercle obsecras.
Vide, ut istic tibi sit acutus, Cario, culter probe.
Car. Quin jamdudum gestit mœcho hoc abdomen adimere,
Ut faciam, quasi puero in collo pendeant crepundia. 6
Pyrg. Perii! *Car.* haud etiam numero hoc dicis. jamne in hominem involo?
Per. Immo etiam prius verberetur fustibus. *Car.* multum quidem.
Per. Cur es ausus subigitare alienam uxorem, impudens?
Pyrg. Ita me dii ament, ultro ventum est ad me. *Per.* mentitur: feri. 10
Pyrg. Mane, dum narro. *Per.* quid cessatis? *Pyrg.* non licet mihi dicere?

Per.

Per. Dic. *Pyrg.* oratus sum ad te venire huc. *Per.* quare ausus? hem tibi.

Pyrg. Oh! hei! sum satis verberatus, obsecro. *Car.* quam mox seco?

Per. Ubi lubet: distendite hominem divorsum, & dispennite.

Pyrg. Obsecro hercle te, ut mea verba audias, priusquam secat. 15

Per. Loquere: nondum nihili factus. *Pyrg.* viduam esse censui:

Itáque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.

Per. Jura, te nociturum esse homini nunc hac de re nemini,

Quod tu hodie hìc verberatus, aut quod verberabere,

Si te salvom hinc mittimus Venereum nepotulum. 20

Pyrg. Juro per Dianam & Martem,me nociturum nemini,

Quod ego hìc hodie vapulo: sed mihi id æque factum arbitror.

Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.

Per. Quid si id non faxis? *Pyrg.* ut vivam semper intestabilis.

Car. Verberetur etiam, post tibi amittendum censeo. 25

Pyrg. Dii tibi benefaciant semper, cum advocatus mihi bene es.

Car. Ergo des minam auri nobis. *Pyrg.* quamobrem? *Car.* salvis testibus,

Ut te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum:

Aliter hinc a nobis: ne sis frustra. *Pyrg.* dabitur. *Car.* magis sapis.

De tunica, & chlamyde, & machæra, ne quid speres, non feres. 30

Verberóne etiam, antequam amittis? *Pyrg.* mitis sum equidem fustibus.

Obsecro vos. *Per.* solvite istum. *Pyrg.* gratiam habeo tibi.

Per. Si posthac prehendero ego te hìc, arcebo testibus.

Pyrg. Caussam haud dico. *Per.* eamus intro, Cario. *Pyrg.* servos meos

Eccos video. Philocomasium jam profecta est? dic mihi.
Sc. Jamdudum. *Pyrg.* hei mihi! *Sc.* magis dicas, si scias,
quod ego scio: 36
Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.
Pyrg. Quis erat igitur? *Sc.* Philocomasio amator. *Pyrg.* quî tu scis? *Sc.* scio.
Nam postquam exierunt porta, nihil cessarunt illico
Osculari atque amplexari inter se. *Pyrg.* væ misero mihi!
Verba mihi data esse video. scelus viri Palæstrio, 41
Is me in hanc illexit fraudem. jure factum judico.
Si sic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum siet:
Magis metuant, minus has res studeant. eamus ad me.
Plaudite.

FINIS MILITIS GLORIOSI.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI MERCATOR.

Dramatis Personæ.

CHARINUS, *adolescens*.	EUTYCHUS, *adolescens*.
ACANTHIO, *servos*.	PASICOMPSA, *meretrix*.
DEMIPHO, } *senes*.	DORIPPA, *uxor*.
LYSIMACHUS, } *senes*.	SYRA, *anus serva*.
LORARII.	COCUS.

ARGUMENTUM.

Missus mercator ab suo adolescens patre
Emit atque apportat scita forma mulierem.
Requirit, quæ sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit servos emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
Tradit vicino. eum putat uxor illius
Obduxe scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

Aliud ARGUMENTUM.

Mercatum a se dum filium extrudit pater,
Is peregre unius redimit ancillam hospitis
Amore captus. ut venit, navi exsilit.
Pater advolat, visam ancillam deperit.
Quojus sit, percontatur. servos, pedisequam
Ab adolescente matri emtam ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Væniret, natum orabat: natus, ut suo.
Hic filium subdiderat vicini; pater

Vicinum. præmercatur ancillam senex.
Eam domi deprehensam conjunx illius
Vicini scortum insimulat: protelat virum.
Mercator exspes patria fugere destinat:
Prohibetur a sodale, qui patrem illius
Orat suo cum patre, nato ut cederet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

P R O L O G U S.

Charinus.

DUas res simul nunc agere decretum est mihi,
Et Argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in Comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut Nocti, aut Die,
Aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas. 5
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Græce hæc vocatur EMPOROS Philemonis,
Eadem Latine MERCATOR Marci Accii. 10
Pater ad mercatum hic me meus misit Rhodum.
Biennium jam factum est, postquam abii domo.
Abii: amare occœpi forma eximia mulierem.
Sed, ea ut sim implicitus, dicam; si opera est auribus,
Atque ad advortendum huc animum adest benignitas. 15
Et hoc parum etiam more majorum institi:
Prius, ac percontatus sum vos, sumsi indicium illico.
Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia:
Hæc non illum modo qui amat, sed quemque attigit, 20
Magno atque solido multat infortunio.
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Præquam res patitur, studuit elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minus,

Inso-

Insomnia, ærumna, error, terror, & fuga, 25
Ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas, & malevolentia:
Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, contumelia, & dispendium, 30
Multiloquium, pauciloquium. hoc ideo fit, quia,
Quæ nihil attingunt ad rem, nec sunt usui, hæc
Amator profert sæpe advorso tempore:
Hoc pauciloquium rursum iccirco prædico,
Quia nullus umquam amator adeo'st callide 35
Facundus, quæ in rem sint suam, ut possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mihi hoc legavit die.
Illuc revorti certum, ut conata eloquar.
Principio atque animus ephebis ætate exiit, 40
Atque animus studio amotus puerili est meus,
Amare valide cœpi hic meretricem: illico
Res exsulatum ad illam abibat clam patris.
Leno importunus, dominus ejus mulieris,
Vi summa quidque ut poterat, rapiebat domum. 45
Objurgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, injustitiam lenonum expromere:
Lacerari valide suam rem, illius augerier.
Summo hæc clamore: interdum mussans colloqui,
Abnuere: negitare adeo me natum suum: 50
Conclamitare tota urbe & prædicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, injurium,
Trahere, exhaurire me, quod quirem, ab se domo. 55
Rationem pessumam esse; ea, quæ ipsus optuma
Omnes labores invenisset perferens,
Amoris vi diffunditari ac deteri.
Convicium tot me annos jam se pascere.
Quod nisi puderet, ne luberet vivere. 60
Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit,

Non,

Non, ut ego, amori, neque desidiæ in otio
Operam dedisse, neque potestatem sibi
Fuisse; adeo arcte cohibitum esse se a patre:
Multo opere immundo rustico se exercitum: 65
Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere
Urbem, atque extemplo inde, ut spectavisset peplum,
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.
Ibi multo primum se familiarium
Laboravisse: quom hæc pater sibi diceret: 70
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis:
Tibi denique iste pariet lætitiam labos.
Postquam recêsset vita patrio corpore,
Agrum se vendidisse, atque ea pecunia
Navim, metretas quæ trecentas tolleret, 75
Parâsse, atque eâpse merces vectatum undique,
Adeo dum, quæ tum haberet, peperisset bona.
Me idem decere, si, ut deceret me, forem.
Ego me ubi invisum meo patri esse intellego,
Atque odio esse ei me, quoi placere æquom fuit, 80
Amens, amansque, utut animum offirmo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si velit:
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promissa non neglexit persequi. 85
Aedificat navim Cercurum, & merces emit:
Parata navi, imponit. præterea mihi
Talentum argenti ipsus sua annumerat manu:
Servom una mittit, qui olim a puero parvulo
Mihi pædagogus fuerat, quasi uti mihi foret 90
Custos. iisce confectis navim solvimus:
Rhodum venimus. ubi, quas merces vexeram,
Omnes, ut volui, vendidi ex sententia,
Lucrum ingens facto, præterquam mihi meus pater
Dedit æstimatas merces. ita peculium 95
Conficio grande. sed, dum in portu illî ambulo,
Hospes me quidam agnovit, ad cœnam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter.

Di-

Discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior: 100
Ea nocte mecum illa hospitis jussu fuit.
Vosmet videte, quam mihi valde placuerit!
Postridie hospitem adeo, oro, ut vendat mihi.
Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.
Quid verbis opus est? emi, atque advexi heri. 105
Eam me advexisse nolo rescifcat pater.
Modo eam reliqui ad portum in navi, & servolum.
Sed quid currentem servom a portu conspicor?
Quem navi abire vetui, timeo, quid siet.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Acanthio, Charinus.

EX summis opibus viribusque usque experire, nitere,
Herus ut minor opera tua servetur:agedũ, Acanthio,
Abige abs te lassitudinem. cave pigritiæ prævorteris:
Simul enicato suspiritus. vix suffero hercle anhelitum. 4
Simul autem plenissume eos qui advorsum eunt, aspellito,
Detrude, deturba in viam. hæc hic disciplina pessuma est,
Currenti, properanti haud quisquã dignum habet decedere.
Ita tres simitu res agendæ sunt, quando unam occœperis:
Et currendum, & pugnandum, & autem jurgandum est
in via.
Ch. Quid illud est, quod ille tam expedite exquirit cursuram sibi? 10
Cura est,negotii quid sit, aut quid nuntiet. *Ac.*nugas ago.
Quam maxume resisto, tam res in periculo vortitur.
Ch. Mali nescio quid nuntiat. *Ac.* genua hunc cursorem
deserunt.
Perii! seditionem facit lien, occupat præcordia.
Perii! animam nequeo vortere. nimis nihili tibicen siem.
Ch. At tu ædepol sume laciniã, atq; absterge sudorem tibi.
Ac. Numquam ædepol omnes balineæ mihi hanc lassitudinem eximent.

Do-

Domín' an foris dicam esse herum Charinum? *Ch.* ego animi pendeo,
Quid illud sit negotii: lubet scire ex hoc me,ut sim certior.
Ac. At etiam adsto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas? 20
Aperite aliquis. ubi Charinus herus? domín' est an foris?
Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? *Ch.* ecce me,
Acãthio,quem quæris. *Ac.* nusquam est disciplina ignavior.
Ch. Quæ te res male agitant? *Ac.* multæ, here, te atque me. *Ch.* quid est negotii?
Ac. Periimus. *Ch.* principium inimicis dato. *Ac.* at tibi sortito id obtigit. 25
Ch. Loquere id negotii, quidquid est. *Ac.* placide: volo acquiescere.
Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.
Ch. Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom feceris.
Ac. At tu ædepol calidam picẽ bibito,ægritudo abscesserit.
Ch. Hominem ego iracundiorem, quam te, novi neminem.
Ac. At ego maledicentiorem, quam te, novi neminem.
Ch. Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo. 32
Ac. Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quæ advenit.
Ch. Dic mihi, an boni quid usquam est, quod quisquam uti possiet
Sine malo omni: aut,ne laborem capias,cum illo uti voles?
Ac. Nescio ego istæc: philosophari numquam didici, neque scio. 36
Ego bonum, malum quo accedit,mihi dari haud desidero.
Ch. Cedo tuam mihi dexteram agedum, Acanthio.
Ac. hem, dabitur: tene.
Ch. Vín' tu te mihi ob-esse-sequentem, an nevis? *Ac.* opera licet
Experiri, qui me rupi, caussa currendo tua: 40
Ut quæ scirem, scire actutum tibi liceret. *Ch.* liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses. *Ac.* palpo percutis.
Ch. Egon' ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?

Quin

Quin jam priusquam sim elocutus, scis, si mentiri volo.
Ac. ah,
Lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas. 45
Ch. Siccine mihi obsequens es? *Ac.* quid vis faciam?
Ch. tun'? id quod volo.
Ac. Quid est igitur, quod vis? *Ch.* dicam. *Ac.* dice.
Ch. at enim placide volo.
Ac. Dormientes spectatores metuis ne e somno excites.
Ch. Væ tibi. *Ac.* tibi equidem a portu apporto hoc. *Ch.* quid fers? dic mihi.
Ac. Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumque atque inopiam. 50
Ch. Perii! tu quidẽ thesaurum huc mihi apportavisti mali.
Nullus sum. *Ac.* immo es. *Ch.* scio. jam miserum dices.
Ac. tu dixti. ego taceo.
Ch. Quid istuc est mali? *Ac.* ne rogites: maxumum infortunium est.
Ch. Obsecro, dissolve jam me: nimis diu animi pendeo.
Ac. Placide: multa exquirere etiam prius volo, quam vapulem. 55
Ch. Hercle vero vapulabis, nisi jam loquere, aut hinc abis.
Ac. Hoc sis vide, ut palpatur! nullus est, quando occœpit, blandior.
Ch. Obsecro hercle oroque, ut, istuc quid sit, actutum indices:
Quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.
Ac. Tandem indignus videor! *Ch.* immo dignus. *Ac.* equidem credidi. 60
Ch. Obsecro, num navis periit? *Ac.* salva est navis, ne time.
Ch. Quid alia armamenta? *Ac.* salva & sana sunt. *Ch.* quin tu expedis,
Quid siet, quod me per urbem currens quærebas modo.
Ac. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. *Ch.* taceo.
Ac. tace.
Credo, si boni quid ad te nuntiem, instes acriter: 65
Qui nunc, cum malũ audiundum'st, flagitas me, ut eloquar.
Ch. Obsecro hercle te, istuc uti tu mihi malum facias palã.

Ac.

Ac. Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater. *Ch.* quid meus pater?
Ac. Tuam amicam. *Ch.* quid eam? *Ac.* vidit. *Ch.* vidit? væ misero mihi!
Hoc, quod te interrogo, responde. *Ac.* quin tu, si quid vis, roga. 70
Ch. Quî potuit videre? *Ac.* oculis. *Ch.* quo pacto? *Ac.* hiantibus.
Ch. I hinc dierectus: nugare in re capitali mea.
Ac. Quî, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?
Ch. Certén' vidit? *Ac.* tam hercle certe, quam ego te, ac tu me vides.
Ch. Ubi eam vidit? *Ac.* intus intra navim, uti prope astitit,
Et cum ea confabulatus est. *Ch.* perdidisti me, pater. 76
Eho tu, eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero?
Quin, sceleste, abstrudebas, ne eam conspiceret pater?
Ac. Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis:
Armamentis complicandis & componendis studuimus. 80
Dum hæc aguntur, lembo advehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conspicatu 'st, donec in navi super.
Ch. Nequidquam mare subterfugi sævis tempestatibus.
Equidem jam me censebam esse in terra atq; in tuto loco:
Verum video me ad saxa ferri sævis fluctibus. 85
Loquere porro, quid sit actum. *Ac.* postquam aspexit mulierem,
Rogitare occœpit, quoja esset. *Ch.* quid respondit? *Ac.* illico
Occurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emisse illam. *Ch.* visu'st tibi credere id? *Ac.* etiam rogas?
Sed scelestus subigitare occœpit. *Ch.* illamne, obsecro?
Ac. Mirum, quin me subigitaret. *Ch.* ædepol cor miserum meum, 91
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salē.
Perii. *Ac.* hem istuc unum verbum dixisti verissumum:
Stultitia istæc est. *Ch.* quid faciam? credo, non credet pater,
Si illam matri meæ emisse dicam. post autem mihi 95

Sce-

Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet,neq;credibile est forma eximia mulierẽ,
Eam me emisse ancillam matri. *Ac.* non taces,stultissume?
Credet hercle. nam credebat jam mihi. *Ch.* metuo miser,
Ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio. 100
Hoc quod te rogo, responde, quæso. *Ac.* quid rogas?
Ch. Num esse amicam suspicari visus est? *Ac.* non visus est.
Quin quidque, ut dicebam, mihi credebat. *Ch.* verum, ut tibi quidem
Visus est. *Ac.* non; sed credebat. *Ch.* væ mihi misero! nullus sum. 104
Sed quid ego hic in lamentando pereo, ad navim non eo?
Sequere. *Ac.* si istac ibis,commodum obviam venies patri.
Posteaquã aspiciet te timidum esse atq; exanimatum,illico
Retinebit, rogabit, unde illam emeris; quanti emeris;
Timidum tentabit te. *Ch.* quin hac ibo potius. jam censes patrem
Abiisse a portu? *Ac.* quin ea ego huc præcucurri gratia,
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret. *Ch.* optume. 111

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Demipho.

Miris modis dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac, quæ præteriit, proxuma
In somnis egi satis, & fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram, 5
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram:
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco;
Posterius quam mercatus fueram, visus sum
In custodiam eam Simiæ concredere.
Ea Simia adeo post haud multo ad me venit, 10
Male mihi precatur, & facit convicium:
Ait sese illius opera atque adventu capræ,

Fla-

Flagitium & damnum feciſſe haud mediocriter.
Dicit, capram, quam dederam ſervandam ſibi,
Suæ uxoris dotem ambadediſſe. oppido 15
Mihi illud videri mirum, ut una illæc capra
Uxoris Simiæ dotem ambadederit.
Inſtare factum Simia: atque hoc denique
Reſpondet, ni properem illam ab ſeſe abducere,
Ad me domum intro ad uxorem ductūrum meam. 20
Atque oppido, hercle, bene velle illi viſus ſum:
Aſt non habere quoi commendarem capram.
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miſer.
Interea ad me hædus viſus eſt aggredirier,
Infit mihi prædicare, ſeſe ab Simia 25
Capram abduxiſſe, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere ſomnium,
Nequeo invenire. niſi capram illam ſuſpicor
Jam me inveniſſe quæ ſit, aut quid voluerit. 30
Ad portum hinc abii mane cum luci ſimul,
Poſtquam hìc id quod volui, tranſegi; atque ego conſpicor
Navem ex Rhodo, qua heri eſt advectus filius.
Collibitum eſt illud mihi, neſcio quî, viſere:
Aſcendi in lembum,atque ad navim advehor:atque ego 35
Illam conſpicio forma eximia mulierem,
Filius quam advexit meus matri ancillam ſuæ.
Quam ego poſtquam aſpexi, non ita amo ut ſani ſolent
Homines: ſed eodem pacto ut inſani ſolent.
Amavi hercle equidem ego olim in adoleſcentia: 40
Verum ad hoc exemplum numquam, ut nunc inſanio.
Unum quidem hercle jam ſcio, periiſſe me.
Voſmet videte ceterum, quanti ſiem.
Nunc hoc profecto ſic eſt: hæc illa eſt capra.
Sed ſimia illa atque hædus, timeo, quid velint. 45
Sed conticeſcam. vicinum eccum! exit foras.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Lysimachus, Demipho, Lorarii.

PRofecto ego illunc hircum castrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.
Dem. Nec omen illud mihi, nec auspicium placet.
Quasi hircum, metuo, ne uxor me castret mea,
Atque illius hæc nunc simiæ parteis ferat. 5
Lys. I tu hinc ad villam, atque istos rastros villico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.
Uxori facito ut nunties, negotium
Mihi esse in urbe, ne me exspectet: nam mihi
Tris hodie lites judicandas dicito. 10
I, & hoc memento dicere. *Lor.* numquid amplius?
Lys. Tantum est. *Dem.* Lysimache, salve. *Lys.* euge! Demipho,
Salve. ô quid agis? quid fit? *Dem.* quod miserrumus.
Lys. Dii melius faxint. *Dem.* dii hoc quidem faciunt. *Lys.* quid est?
Dem. Dicam, si videam tibi esse aut operam aut otium. 15
Lys. Quamquam negotium est, si quid vis, Demipho,
Non sum occupatus umquam amico operam dare.
Dem. Benignitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid tibi ego ætatis videor? *Lys.* Acheronticus
Senex, vetus, decrepitus. *Dem.* perverse vides. 20
Puer sum, Lysimache, septuennis. *Lys.* sanún'es?
Qui puerum te esse dicas? *Dem.* vera prædico.
Lys. Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex cum extemplo est, jam nec sentit, nec sapit;
Ajunt solere eum rursum repuerascere. 25
Dem. Immo bis tanto valeo, quam valui prius.
Lys. Bene hercle factum, & gaudeo. *Dem.* immo *si* scias,
Oculis quoque etiam plus jam video, quam prius.
Lys. Bene est. *Dem.* malam rem dico. *Lys.* jam istuc non bonum est.
Dem. Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim? 30

Lyſ. Audacter. *Dem.* animum advorte. *Lyſ.* fiet ſedulo.
Dem. Hodie ire in ludum occœpi litterarium,
Lyſimache. ternas ſcio jam. *Lyſ.* quid, ternas? *Dem.* AMO.
Lyſ. Tun' capite cano amas, ſenex nequiſſume? 34
Dem. Seu canum, ſeu iſtuc rutilum, ſive atrum eſt, amo.
Lyſ. Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.
Dem. Decide collum, ſi falſum eſt, uti loquar:
Vel, ut ſcias me amare, cape cultrum, ſeca
Digitum vel aurem, vel tu naſum, vel labrum:
Si movero me, ſeu ſecari ſenſero, 40
Lyſimache, auctor ſum, uti me amando hic enices.
Lyſ. Si umquam vidiſti pictum amatorem, hem! illic eſt.
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus ſenex
Tantidem eſt, quaſi ſit ſignum pictum in pariete.
Dem. Nunc tu me, credo, caſtigare cogitas. 45
Lyſ. Egon' te? *Dem.* nihil eſt jam, quod tu mihi ſuccenſeas:
Fecere tale ante alii ſpectati viri.
Humanum amare eſt, humanum autem ignoſcere eſt.
Ne ſis me objurga. hoc non voluntas me impulit.
Lyſ. Quin non objurgo. *Dem.* at ne deteriorem tamen 50
Hoc facto ducas. *Lyſ.* egone te? ah, ne dî ſiverint.
Dem. Vide ſis modo etiam. *Lyſ.* viſum'ſt. *Dem.* certén'?
Lyſ. perdis me.
Hic homo ex amore inſanit. numquid vis? *Dem.* vale.
Lyſ. Ad portum propero: nam ibi mihi negotium eſt.
Dem. Bene ambulato. *Lyſ.* bene valeto. *Dem.* bene ſit tibi.
Quin mihi quoque etiam eſt ad portum negotium. 56
Nunc adeo ibo illuc. ſed optume gnatum meum
Video, eccum! opperiar hominem: hoc nunc mihi viſo eſt
opus,
Huic perſuadere, quomodo potis ſiem,
Ut illam vendat, neve det matri ſuæ: 60
Nam ei dono advexe audivi. ſed præcauto eſt opus,
Ne ad illam me animum adjeciſſe aliquà ſentiat.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Charinus, Demipho.

HOmo me miſerior nullus eſt æque, opinor,
Neque advorſa quoi ſint plura ſempiterna.
Satín', quidquid eſt, *ut* quam rem agere occœpi,
Proprium nequit mihi evenire, quod cupio?
Ita mihi mala res objicitur aliqua, 5
Bonum quæ meum comprimit conſilium:
Miſer amicam mihi paravi, animi cauſſa, pretio,
Ratus clam patrem meum poſſe habere.
Is reſcivit, & vidit, & perdidit me.
Neque is, cum roget, quid loquar, cogitatum eſt; 10
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc conſilii capere poſſim
Scio, tantus cum cura meo eſt error animo.
Dum ſervi mei perplacet mihi conſilium,
Dum rurſum haud placet: nec pater potis videtur 15
Induci, ut putet matri ancillam emtam eſſe illam.
Nunc ſi dico, ut res eſt, atque illam mihi me
Emiſſe indico; quemadmodum exiſtimet me?
Atque illam abſtrahat; trans mare hinc venum aſportet.
Scio, ſævos quam ſit, domo doctus. igitur hoccine eſt 20
Amare? arare mavelim, quam ſic amare.
Jam hinc olim invitum domo extruſit ab ſeſe,
Mercatum juſſit ire: ibi hoc malum inveni. ubi
Voluptatem ægritudo vincat, quid ibi ineſt amœni?
Nequidquam abdidi, abſcondidi, abſtruſam habebam. 25
Muſca eſt meus pater, nihil poteſt clam illum haberi.
Nec ſacrum, nec tam profanum quidquam eſt, quin
Ibi illico adſit. nec, quî rebus meis
Confidam, mihi ulla ſpes in corde certa eſt.
Dem. Quid illuc eſt, quod ſolus ſecum fabulatur filius? 30
Sollicitus mihi, neſcio quare, videtur. *Ch.* attate!
Meus pater hic quidem eſt, quem video. ibo, alloquar.
quid fit, pater?

Dem. Unde incedis, quid festinas, gnate mi? *Ch.* recte, pater.

Dem. Ita volo. sed istuc quid est, tibi quod commutatu'st color?

Numquid tibi dolet? *Ch.* nescio quid meo animo est ægre, pater. 35

Postea hac nocte non quievi satis mea ex sententia.

Dem. Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.

Ch. Magis opinor. *Dem.* id est profecto. verum actutum abscesserit.

Ergo ædepol palles: si sapias, eas, ac decumbas domi.

Ch. Otium non est: mandatis rebus prævorti volo. 40

Dem. Cras agito, perendie agito. *Ch.* sæpe ex te audivi, pater:

Rei mandatæ omnes sapientes primum prævorti decet.

Dem. Age igitur, nolo advorsari tuam advorsus sententiã.

Ch. Salvos sum, si quidem isti dicto solida & perpetua est fides. 44

Dem. Quid illuc est, quod ille solus se in consilium sevocat?

Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit rescíscere.

Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amãtes ut solẽt.

Ch. Res adhuc quidem hercle in tuto'st: nam hunc nescire sat scio

De illa amica. quod si sciret, esset alia oratio.

Dem. Quin ego hunc aggredior de illa? *Ch.* quin ego hinc me amolior? 50

Eo ego, ut, quæ mandata, amicus amicis tradam. *Dem.* immo mane.

Paucula etiam sciscitare prius volo. *Ch.* dic, quid velis.

Dem. Usquéne valuisti? *Ch.* perpetuo recte, dum quidem illic fui:

Verum, in portum huc ut sum advectus, nescio quî animus mihi dolet. 54

Dem. Nausea ædepol factum credo: verũ actutũ abscesserit.

Sed quid ais? ecquam tu advexti tuæ matri ancillã Rhodo?

Ch. Advexi. *Dem.* quid? ea ut videtur mulier? *Ch.* non ædepol mala. 57

Dem. Ut morata est? *Ch.* nullam vidi melius mea sentẽtia.

Dem. Mihi quidem ædepol visa eſt, cum illam vidi. *Ch.* eho, an vidiſti, pater?
Dem. Vidi: verum non ex uſu noſtro eſt, neque adeo placet.
Ch. Quî vero? *Dem.* quia non noſtra formam habet dignam domo. 61
Nihil opus nobis ancilla, niſi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, penſum faciat, ædis verrat, vapulet;
Quæque habeat cotidianum familiæ coctum cibum.
Horunc illa nihilum quidquam facere poterit admodum.
Ch. Ea cauſſa equidem illam emi, dono quam darem matri meæ. 66
Dem. Ne duis, nèu te advexiſſe dixeris. *Ch.* dii me adjuvant!
Dem. Labefacto paullatim. verum quod præterii dicere,
Neq; illa matrem ſatis honeſte tuam ſequi poterit comes,
Neque ſinam. *Ch.* quî vero? *Dem.* quia illâ formâ matremfamilias, 70
Flagitium ſit, ſi ſequatur: quando incedat per vias,
Contemplent, conſpiciant omnes, nutent, nictent, ſibilent,
Vellicent, vocent, moleſti ſint, occentent oſtium.
Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.
Atque, ut nunc ſunt maledicentes homines, uxori meæ, 75
Mihiq; objectent lenocinium facere. nam quid eo eſt opus?
Ch. Hercle quin tu recte dicis: & tibi aſſentior ego.
Sed quid illa nunc fiet? *Dem.* recte. ego emero matri tuæ
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
Ut matrem addecet familias, aut Syram, aut Aegyptiam:
Ea molet, conficiet penſum, pinſetur flagro, neque
Propter eam quidquam eveniet noſtris foribus flagitii.
Ch. Quid ſi igitur reddatur illi, unde emta eſt? *Dem.* minime gentium.
Ch. Dixit ſe redhibere, ſi non placeat. *Dem.* nihil iſtoc opu 'ſt: 84
Litigare nolo ego vos. quàm tuam autem accuſari fidem,
Multo ædepol, ſi quid faciendum eſt, facere damni mavolo,
Quã opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi illam poſſe opinor luculente vendere.
Ch. Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi, pater.

Dem. Tace modo: senex est quidam, qui illam mandavit mihi 90
Ut emerem ad istanc faciem. *Ch.* at mihi quidam adolescens, pater,
Mandavit ad illam faciem, ita ut illa est, emerem sibi.
Dem. Viginti minis, opinor, posse me illam vendere.
Ch. At ego, si velim, jam dantur septem & viginti minæ.
Dem. At ego. *Ch.* quin ego, inquam. *Dem.* at nescis, quid dicturus sum: tace. 95
Treis minas accudere etiam possum, ut triginta fient.
Ch. Quo vortisti? *Dem.* ad illum, qui emit. *Ch.* ubinam est is homo gentium?
Dem. Eccillum video. jubet quinque me addere etiam nunc minas.
Ch. Hercle illunc dii infelicent, quisquis est. *Dem.* ibidem mihi 99
Etiam nunc adnutat; addam sex minas. *Ch.* septem, mihi
(Numquã ædepol me vincet hodie) commodis poscit, pater.
Dem. Nequidquam poscit: ego habebo. *Ch.* at illic pollicitu 'st prior.
Dem. Nihili facio. *Ch.* quinquaginta poscit. *Dem.* non centum datur.
Potíne ut ne licitere advorsum animi *mei* sententiam?
Maxumam hercle habebis prædam; ita ille est, quoi emitur, senex: 105
Sanus non est ex amore illius. quod posces, feres.
Ch. Certo ædepol adolescens ille, quoi ego emo, efflictim perit
Ejus amore. *Dem.* multo hercle ille magis senex, si tu scias.
Ch. Numquam ædepol fuit neque fiet ille senex insanior
Ex amore, quam ille adolescens, quoi ego do hanc operam, pater. 110
Dem. Quiesce, inquam. istanc rem ego recte videro. *Ch.* quid agis? *Dem.* quid est?
Ch. Non ego illam mancupio accepi. *Dem.* sed ille illam accipit. sine.
Ch. Non potes tu lege vendere illam. *Dem.* ego aliquid videro.

Ch.

Ch. Post autem communis est illa mihi cum alio. quî scio
Quid sit ei animi; vænirene eam velit? an non velit? 115
Dem. Ego scio velle. *Ch.* at pol ego esse credo aliquem, qui non velit.
Dem. Quid id mea refert? *Ch.* quia illi suam rem esse æquom est in manu.
Dem. Quid ais? *Ch.* communis mihi illa est cum alio. is nunc hic non adest.
Dem. Prius respondes, quam rogo. *Ch.* prius tu emis, quam vendo, pater. 119
Nescio, inquam, velit ille illam, necne abalienarier.
Dem. Quid illic quidam, qui mandavit, cum ille nolet? nihil agis.
Numquam ædepol quisquam illam habebit potius, quam ille quem ego volo.
Certum est. *Ch.* censén' certum esse? *Dem.* quin ad navim jam hinc eo.
Ibi vænibit. *Ch.* vín' me tecum illo ire? *Dem.* nolo. *Ch.* non placet. 124
Dem. Meliu'st te, quæ sunt mandatæ res tibi, prævortier.
Ch. Tu prohibes. *Dem.* at tu excusato, te fecisse sedulo.
Ad portum ne bitas, dico jam tibi. *Ch.* auscultabitur.
Dem. Ibo ad portum, & ne hic rescíscat, cauto opu'st. non ipse emam,
Sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat
Ire dudum. me moror, cum hic asto. *Ch.* nullus sum, occidi. 130

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Charinus, Eutychus.

PEntheum diripuisse ajunt Bacchas. nugas maxumas
Fuisse credo, præut quo pacto ego divorsus distrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi est in vita boni?
Certum est, ibo ad medicum, atq; ibi me toxico morti dabo:
Quando id mihi adimitur, qua caussa vitam cupio vivere.

Eut. Mane, mane obsecro, Charine. *Ch.* qui me revocat?
Eut. Eutychus
Tuus amicus & sodalis, simul vicinus proxumus.
Ch. Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam.
Eut. scio.
Omnia ego istæc auscultavi ab ostio: omnem rem scio.
Ch. Quid id est, quod scis? *Eut.* tuus pater volt vendere.
Ch. omnem rem tenes. 10
Eut. Tuam amicam. *Ch.* nimium multum scis. *Eut.* tuis ingratiis.
Ch. Plurimum tu scis. sed quî scis esse amicam illam meã?
Eut. Tute heri ipsus mihi narrâsti. *Ch.* satín'ut oblitus fui,
Tibi me narravisse! *Eut.* haud mirum factum est. *Ch.* te nunc consulo.
Responde, quo leto censes me ut peream potissumum? 15
Eut. Non taces? cave istuc dixis. *Ch.* quid vis me igitur dicere?
Eut. Vín' patri sublinere pulchre me os tuo? *Ch.* sane volo.
Eut. Vísne eam ad portum? *Ch.* quî potius, quam voles?
Eut. atque eximam
Mulierem pretio? *Ch.* quî potius, quam auro expendas?
Eut. unde at erit id?
Ch. Achillem orabo, aurum mihi det, Hector quî expensus fuit. 20
Eut. Sanún' es? *Ch.* pol sanus si sim, non te medicum mihi expetam.
Eut. Tanti quanti poscit, vín'tanti illam emi? *Ch.* auctarium
Adjicito, vel mille nummûm plus quam poscet. *Eut.* jam tace.
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, cũ poscet pater?
Ch. Invenietur, exquiretur, aliquid fiet. *Eut.* enicas. 25
Jam istuc, Aliquid fiet, metuo. *Ch.* quin taces? *Eut.* muto imperas.
Ch. Satín' istuc mandatu'st? *Eut.* potín' ut aliud cures?
Ch. non potest.
Eut. Bene vale. *Ch.* non ædepol possum, priusquam tu ad me redieris.

Eut.

Eut. Melius ſanus ſis. *Ch.* vale, & vince, & me ſerva. *Eut.* ego fecero.
Domi maneto me. *Ch.* ergo actutum face cum præda recipias. 30

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Lyſimachus, Paſicompſa.

AMice amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu: ſequere ſane:
Ne plora: nimis ſtulte facis, oculos corrumpis tales.
Quid? tibi quidẽ, quod rideas magis eſt, quam ut lamentere.
Paſ. Amabo ecaſtor, mi ſenex, eloquere. *Lyſ.* exquire quid vis. 5
Paſ. Cur emeris me? *Lyſ.* téne ego? ut, quod imperetur, facias.
Item quod tu mihi imperes, ego faciam. *Paſ.* facere certũ eſt,
Pro copia & ſapientia, quæ te velle arbitrabor.
Lyſ. Laborioſe nihil tibi quidquam operis imperabo.
Paſ. Namque ædepol quidem, mi ſenex, non didici bajulare,
Nec pecua ruri paſcere, neque pueros nutricare. 11
Lyſ. Bona ſi eſſe vis, bene erit tibi. *Paſ.* tum pol ego perii miſera.
Lyſ. Quî? *Paſ.* quia illic unde advecta huc ſum, malis bene eſſe ſolitum'ſt:
Nec mos meu'ſt, ut prædicem, quod ego omnes ſcire credã.
Lyſ. Oratio ædepol pluris eſt hujus, quã quãti hæc emta eſt:
Quaſi dicas, nullam mulierem bonam eſſe. *Paſ.* haud equidem dico. 16
Lyſ. Rogare hoc unum te volo. *Paſ.* roganti reſpondebo.
Lyſ. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam eſſe? *Paſ.* Paſicompſæ.
Lyſ. Ex forma nomen inditum'ſt. ſed quid ais, Paſicompſa?
Poſſin' tu, ſi uſus venerit, ſubtemen tenue nere? 20
Paſ. Poſſim. *Lyſ.* ſi tenue ſcis, ſcio te uberius poſſe nere.
Paſ. De lanificio neminem metuo, una ætate quæ ſit.
Lyſ. Bonã hercle te & frugi arbitror, matura jam inde ætate,
Quo-

Quoniam ſcis facere officium tuum, mulier. *Paſ.* pol docta didici.
Operam accuſari non ſinam meam. *Lyſ.* hem, iſtæc hercle res eſt. 25
Ovem tibi ancillam dabo natam annos ſexaginta
Peculiarem. *Paſ.* mi ſenex, tam vetulam? *Lyſ.* generis Græci eſt.
Eam ſi curabis, perbona eſt, tondetur nimium ſcite.
Paſ. Honoris cauſſa quidquid eſt quod dabitur, gratum habebo.
Lyſ. Nunc, mulier, ne tu fruſtra ſis, mea non es, ne arbitrere.
Paſ. Dic igitur, quæſo, quoja ſum? *Lyſ.* tuo hero redemta es rurſum; 31
Ego redemi te: ille me oravit. *Paſ.* animus rediit,
Si mecum ſervatur fides. *Lyſ.* bono animo es, liberabit
Ille te homo: *ita* ædepol deperit *te*, atque hodie primũ vidit.
Paſ. Ecaſtor jam biennium eſt, cum mecum rem cœpit. 35
Nunc, quando amicum te ſcio eſſe illius, indicabo.
Lyſ. Quid ais tu? jam biennium eſt, cum tecum habet rem? *Paſ.* certo.
Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum viro, & ille cum muliere: niſi cum illo, aut ille mecum, 39
Neuter ſtupri cauſſa caput limaret. *Lyſ.* dii immortales!
Etiam cum uxore non cubet? *Paſ.* amabo, an maritus eſt?
Neque eſt, neque erit. *Lyſ.* nolim quidem. homo hercle perjuravit.
Paſ. Nullum adoleſcentem plus amo. *Lyſ.* puer eſt ille quidem, ſtulta.
Nam illi quidem haud ſane diu eſt, cum dentes exciderũt.
Paſ. Quid, dentes? *Lyſ.* nihil eſt: ſequere ſis huc me. diem unum oravit 45
Ut apud me præhiberem locum: ideo, quia uxor ruri eſt.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Demipho.

TAndem impetravi, ut egomet me corrumperem.
Emta est amica clam uxore mea & filio.
Certum est; antiqua recolam, & servibo mihi.
Decurso in spatio, breve quod vitæ reliquum est,
Voluptate, vino & amore delectavero. 5
Nam hanc se bene habere ætatem nimio est æquius.
Adolescens cum sis, tum cum est sanguis integer,
Rei tuæ quærendæ convenit operam dare:
Demum igitur cum senex sis, tunc in otium
Te colloces, dum potestur: id jam lucro est 10
Quod vivis. hoc ut dico, factis persequar.
Interea tamen huc intro ad me invisam domum.
Uxor me exspectat jamdudum esuriens domi.
Jam jurgio enicabit, si intro rediero.
Verum hercle postremo utut est, non ibo tamen, 15
Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum
Redeam. ut mihi ædeis aliquas conducat volo,
Ubi habitet istæc mulier. atque eccum it foras.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lysimachus, Demipho.

ADducam ego illum jam ad te, si convenero.
Dem. Me dicit. *Lys.* quid ais, Demipho? *Dem.* est
mulier domi?
Lys. Quid censes? *Dem.* quid si visã? *Lys.* quid properas? mane.
Dem. Quid faciã? *Lys.* quod opus est facto, facito ut cogites.
Dem. Quid cogitẽ? equidem hercle opus hoc facto existumo,
Ut illuc introeam. *Lys.* itáne vero, vervex, intro eas?
Dem. Quid aliud faciam? *Lys.* prius hoc ausculta, atque ades.
Prius etiam est, quod te facere ego æquom censeo.
Nam nunc si illo introieris, amplecti voles,

Con-

Confabulari, atque osculari. *Dem.* tu quidem 10
Meum animum gestas: scis, quid acturus siem.
Lys. Pervorse facies. *Dem.* quodne ames? *Lys.* tanto minus.
Jam plenus ætatis, animaque fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Utíne adveniens vomitum excutias mulieri? 15
Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi.
Dem. Quid si igitur (unum factum hoc si censes) coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hìc usque ad vesperum? *Lys.* hem istuc censeo.
Nunc tu sapienter loquere atque amatorie. 20
Dem. Quid stamus? quin ergo imus, atque obsonium
Curamus, pulchre ut simus? *Lys.* equidem te sequor.
Atque hercule invenies tu locum illi, si sapis.
Nullum hercle, præter hunc, diem, illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit, 25
Ne illam hìc offendat. *Dem.* res parata est, sequere me.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Charinus, Eutychus.

SUmne ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere?
Si domi sum, foris est animus: sin foris sum, animus domi est.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrimæ defendant, jam ardeat, credo, caput.
Spem teneo, salutem amisi: redeat an non, nescio. 5
Si opprimit pater, quod dixit; exsulatum abiit salus:
Sin sodalis, quod promisit, fecit; non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Jam a portu rediisse potuit. id illi vitium maxumum 'st,
Quod nimis tardus est, advorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? ipsus est. ibo obviam.
Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus, 12

Spem

Spem ſperatam cum obtuliſti hanc mihi, tibi grates ago.
Numquid reſtat? eheu diſperii! voltus neutiquam hujus placet:
Triſtis incedit, pectus ardet: hæreo, quaſſat caput. 15
Eutyche. *Eut.* heu! Charine. *Ch.* priuſquam recipias anhelitum,
Uno verbo eloquere:ubi ego ſum?hiccine an apud mortuos?
Eut. Neque apud mortuos, neque hìc es. *Ch.* ſalvos ſum: immortalitas
Mihi data eſt: hic emit illam: pulchre os ſublevit patri.
Impetrabilior qui vivat nullus eſt. dic, obſecro: 20
Si neque hìc, neque Acherunti ſum, ubi ſum? *Eut.* nuſquam gentium.
Ch. Diſperii! illæc interemit me modo *hìc* oratio.
Odioſa eſt oratio, cum rem agas, longinquom loqui.
Quidquid eſt,ad capita rerum perveni. *Eut.*primum omniũ
Periimus. *Ch.* quin tu illud potius nuntias, quod neſcio.
Eut. Mulier alienata eſt abs te. *Ch.* Eutyche,capital facis.
Eut. Quî?*Ch.*quia æqualem & ſodalem civem liberũ enicas.
Eut. Ne dii ſirint. *Ch.* demiſiſti gladium in jugulum: jam cadam. 28
Eut. Quæſo hercle, animum ne deſponde. *Ch.* nullus eſt, quem deſpondeam.
Loquere porro aliam malã rem.quoi eſt emta? *Eut.*neſcio.
Jam addicta, atque abducta erat, cum ad portum venio. *Ch.* væ mihi.
Montis tu quidem mali in me ardentes jamdudum jacis.
Perge, excrucia,carnufex, quandoquidem occœpiſti ſemel.
*Eut.*Nec tibi iſtuc magis dividiæ eſt,quam mihi hodie fuit.
Ch. Dic, quis emit? *Eut.* neſcio hercle. *Ch.* hem! iſtuccine eſt operam dare 35
Bonum ſodalem? *Eut.* quid me facere vis? *Ch.* idem,quod me vides,
Ut pereas. quin percontatu's, hominis quæ facies foret,
Qui illam emiſſet: eo ſi pacto poſſet indagarier
Mulier? *Eut.* heu me miſerum! *Ch.* flere omitte, iſtuc quod nunc agis. 39

Eut.

Eut. Quid ego feci? *Ch.* perdidisti me & fidem mecum tuã.
Eut. Dii sciunt, culpam meam istanc non esse ullam. *Ch.* euge, papæ!
Deos absentis testes memoras: quî ego istuc credam tibi?
Eut. Quin tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi mea in manu est.
Ch. De istac re argutus es, ut par pari respondeas: 44
Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidi
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maxumo.
Eut. Quid ego facerem? *Ch.* quid tu faceres? men' rogas? requireres,
Rogitares, quis esset, aut unde esset, qua prosapia;
Civisne esset, an peregrinus. *Eut.* civem esse ajebant Atticum. 50
Ch. Ubi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.
Eut. Nemo ajebat scire. *Ch.* at saltem hominis faciem exquireres.
Eut. Feci. *Ch.* qua forma esse ajebant ergo? *Eut.* ego dicam tibi:
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.
Ch. Non hominem mihi, sed thesaurum, nescio quem, memoras mali. 56
Numquid est, quod dicas aliud de illo. *Eut.* tantum, quod sciam.
Ch. Aedepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non possum durare, certum est exsulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito potissumum: 60
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretã, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Bœotiam.
Eut. Cur istuc cœptas consilium? *Ch.* quia enim me afflictat amor.
Eut. Quid tu ais? quid, cum illuc, quo nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare forte occipias, atque item ejus sit inopia, 65
Jam inde porro aufugies? deinde item illinc, si itẽ evenerit:

Quis

Quis modus tibi exsilio tandem eveniet? qui finis fugæ?
Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita sat animo acceptum est: id pro certo si habes:
Quanto te satiu'st rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere:
Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?
Ch. Jam dixisti? *Eut.* dixi. *Ch.* frustra dixti. hoc mihi certissumum est.
Eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem: postea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam consilii. 75
Eut. Ut corripuit se repente, atque abiit! heu misero mihi!
Si ille abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
Certum est præconum jubere jam quantum est conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant. post ad Prætorē illico
Ibo, orabo, ut conquisitores det mihi in vicis omnibus. 80
Nam mihi nihil relicti quidquam aliud esse jam intellego.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dorippa, Syra.

QUoniam a viro ad me rus advenit nuncius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum,
Reveni, ut illum persequar, qui me fugit.
Sed anum non video consequi nostram Syram.
Atque, eccam, incedit tandem. quin is ocyus? 5
Syr. Nequeo mecastor, tantum hoc oneris est, quod fero.
Dor. Quid oneris? *Syr.* annos octoginta & quatuor:
Et eodem accedit servitus, sudor, sitis:
Simul hæc, quæ porto, deprimunt. *Dor.* aliquid cedo,
Quî hanc vicini nostri aram augeam, Syra. 10
Syr. Da sane hanc virgā lauri. *Dor.* abi jam tu intro. *Syr.* eo.
Dor. Apollo, quæso te, ut des pacem propitius,
Salutem & sanitatem nostræ familiæ,
Meoque ut parcas gnato pace propitius.
Syr. Disperii, perii misera, væ miseræ mihi! 15

Dor.

Dor. Satin' tu sana es, obsecro? quid ejulas?
Syr. Dorippa mea, Dorippa! *Dor.* quid clamas, obsecro?
Syr. Nescio quæ est mulier intus hic in ædibus.
Dor. Quid? mulier? *Syr.* mulier meretrix. *Dor.* verón' serio?
Syr. Nimium scis sapere, ruri quæ non manseris: 10
Quamvis insipiens poterat persentiscere
Illam esse amicam tui viri bellissumi.
Dor. Credo mecastor. *Syr.* i hac mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.
Dor. Ecastor vero! istuc eo, quantum potest. 15

ACTUS QUARTI SCENA II.

Lysimachus.

PArúmne est malæ rei, quod amat Demipho,
Ni sumtuosus insuper etiam siet?
Decem vocâsset si ad cœnam summos viros,
Nimium obsonavit. sed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier, 5
Ita hortabatur. egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non venire, ut jusseram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? aperitur foris.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Dorippa, Lysimachus.

MIserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quæ nupserim. heu miseræ mihi!
Hem! quoi te, & tu quæ habeas, commendes viro!
Hem! quoi decem talenta dotis detuli!
Hæc ut viderem, ut ferrem has contumelias! 5
Lys. Perii hercle: rure jam rediit uxor mea:
Vidisse credo mulierem in ædibus.
Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius. *Dor.* væ miseræ mihi! *Lys.* immo mihi.

Dor.

Dor. Disperii. *Lys*. ego quidem hercle oppido perii miser.
Vidit. ut omnes te, Demipho, dî perduint!
Dor. Pol hoc est, ire quod rus meus vir noluit.
Lys. Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam, atque alloquar?
Jubet salvere suus vir uxorem suam.
Urbani fiunt rustici. *Dor*. pudicius 15
Faciunt illi, quam qui non fiunt rustici.
Lys. Num quid delinquunt rustici? *Dor*. ecastor, minus
Quam urbani, & multo minus mali quærunt sibi.
Lys. Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.
Dor. Quoja illa mulier intus est? *Lys*. vidistíne eam? 20
Dor. Vidi. *Lys*. quoja ea sit, rogitas? *Dor*. rescifcam tamen:
Cupio hercle scire: sed tu me tentas sciens.
Lys. Vín' dicam quoja est? illa, illa. ædepol! væ mihi,
Nescio quid dicam. *Dor*. hæres. *Lys*. haud vidi magis.
Dor. Quin dicis? *Lys*. quin, si liceat. *Dor*. dictum oportuit.
Lys. Non possum, ita instas: urges quasi pro noxio. 26
Dor. Scio, innoxius. *Lys*. audacter quamvis dicito.
Dor. Dic igitur. *Lys*. ego dicam. *Dor*. atqui dicundũ est tamen.
Lys. Illa est. num etiam vis nomen dicam? *Dor*. nihil agis.
Manifesto teneo; in noxia es. *Lys*. qua noxia? 30
Ista quidem illa est. *Dor*. quæ illa est? *Lys*. illa. *Dor*. johia!
Lys. Jam si nihil usus esset, jam non dicerem.
Dor. Non tu scis quæ sit illa? *Lys*. immo etiam scio:
De istac sum judex captus. *Dor*. judex? jam scio:
Huc tu in consilium istam advocavisti tibi. 35
Lys. Immo sic sequestro mihi data est. *Dor*. intellego.
Lys. Nihil hercle istius quidquam est. *Dor*. numero purgitas.
Lys. Nimium negotii reperi. enimvero hæreo.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Coquus, Lysimachus, Dorippa, Syra.

Agite, ite actutum. nam mihi amatori seni
Coquenda'st cœna. atque *equidem* cum recogito,
Nobis coquenda est, non *quoi conducti* sumus.

Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo:
Videre, amplecti, osculari, alloqui. 5
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac. sed eccum qui nos conduxit, senex.
Lys. Ecce autem, perii! coquus adest. *Coq.* advenimus.
Lys. Abi. *Coq.* quid? abeam? *Lys.* st, abi. *Coq.* abeámne? *Lys.* abi.
Coq. Non estis cœnaturi? *Lys.* jam saturi sumus. 10
Sed interii! *Dor.* quid ais tu? etiamne hæc illi tibi
Jusserunt ferri, quos inter judex datus?
Coq. Hæccine tua est amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, cum obsonabas? *Lys.* non taces?
Coq. Satis scitum filum mulieris! virum hercle avet. 15
Lys. Abín' dierectus? *Coq.* haud mala est. *Lys.* at tu malus.
Coq. Scitam hercle opinor satis concubinam hanc. *Lys.* non abis?
Non ego sum, qui te dudum conduxi. *Coq.* quid est?
Immo hercle tu istuc ipsus. *Lys.* væ misero mihi!
Coq. Nempe uxor ruri est tua, quam dudum dixeras 20
Te odisse æque atque angueis. *Lys.* egon' istuc dixi tibi?
Coq. Mihi quidem hercle. *Lys.* ita me amabit Juppiter,
Uxor, ut ego illud numquam dixi. *Dor.* etiam negas?
Coq. Non te odisse ajebat, uxorem verum suam.
Dor. Palam istæc fiunt, te me odisse. *Lys.* quin nego. 25
Coq. Et uxorem suam ruri esse ajebat. *Lys.* hæc ea est.
Quid mihi molestus? *Coq.* quia me non novisse ais.
Ni metuis tu istanc? *Lys.* sapio: nam mihi unica est.
Coq. Vín' me experiri? *Lys.* nolo. *Coq.* mercedem cedo.
Lys. Cras petito; dabitur. nunc abi. *Dor.* heu miseræ mihi!
Lys. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum. 32
Coq. Cur hic astamus? quin abimus? incommodi
Si quid tibi evenit, id non est culpa mea.
Lys. Quin me eradicas miserum. *Coq.* scio jam, quid velis,
Nempe hinc me abire vis. *Lys.* volo, inquam. *Coq.* abibitur,
Drachmam dato. *Lys.* dabitur. *Coq.* dari ergo sis jube.
Dari potest, interea dum illi ponunt. *Lys.* quin abis?

Po-

Potín' ut molestus ne sis? *Coq.* agite, apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni. 40
Hæc vasa aut mox, aut cras jubebo abs te peti:
Sequimini. *Lys.* fortasse te illum mirari coquom,
Quod venit, atque hæc attulit. dicam quid est.
Dor. Non miror, si quid damni facis, aut flagitii.
Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male, 45
Measque in ædes sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me jam simul tecum *huc*. *Syr.* eo.
Lys. Nescis, negotii quid sit, uxor. obsecro!
Conceptis verbis jam jusjurandum dabo, 50
Me numquam quidquam cum illa. jamne abiit Syra?
Perii hercle! ecce autem hæc abiit. væ misero mihi!
At te, vicine, dii deæque perduint,
Tua cum amica, cumque amationibus.
Suspicione implevit me indignissume: 55
Concivit hostes: domi uxor est acerruma.
Ibo ad forum, atque Demiphoni hæc eloquar,
Me istanc capillo protracturum esse in viam,
Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce ædibus.
Uxor! heus uxor! quamquam tu irata es mihi, 60
Jubeas, si sapias, hæc intro *hinc* auferrier:
Eâdem licebit mox cœnare rectius.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Syra, Eutychus.

HEra quo me misit ad patrem, non est domi:
Rus abiisse ajebant. nunc domum renuntio.
Eut. Defessus sum urbem totam pervenarier,
Nihil investigo quidquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit; nam video Syram 5
Astare ante ædeis. Syra. *Syr.* quis est, qui me vocat?
Eut. Herus atque alumnus tuus sum. *Syr.* salve, alumne *mi.*
Eut. Jam mater rure rediit? responde mihi.

Syr. Sua quidem ſalute ac familiæ maxuma .
Eut. Quid iſtuc negotii eſt? *Syr.* tuus pater belliſſumus 10
Amicam adduxit intro in ædeis . *Eut.* quomodo ?
Syr. Adveniens mater rure eam offendit domi .
Eut. Pol haud cenſebam iſtarum eſſe operarum patrem .
Etiam nunc mulier intu'ſt ? *Syr.* etiam . *Eut.* ſequere me .

Hiſce vett. Editiones continuo iſta attexunt :

Quid ? Periſtratam hic Demiphonis contuor ? 15
Gradus grandit , emittit oculos , circumfert ſe , obſtipat verticem .
Aſſervabo hinc, rerum quid gerat . magnum eſt, quidquid quæritat .

Quam Scenam ſtatim excipiunt duæ aliæ .

Periſtrata , Syra , Lyciſſa .

Diva Aſtarte hominum deorumqae vis, vita, ſalus : rurſus eadem quæ eſt
Pernicies, mors , interitus , mare , tellus , cælum , ſidera .
Jovis quæcumque templa colimus , ejus ducuntur nutu , illi obtemperant .
Eam ſpectant : quod illi diſplicet ,facile excludunt ceteri .
Quidquid complacitum, id ſequontur , quæ vivont omnia , atque ſentiunt . 5
Alios enicat, exſtinguit , alios ſuo lacte fovet , atque erigit : ſed quos enicat ,
Hi vivont , & ſapiunt : quos properat alere , ac erigere ,
Hi quidem confeſtim pereunt , atque male ſapiunt miſeri .
Jacent benevolentes , odioſi humum mordent , caput reptant ,
Fremunt , perſtrepuntque : cumque putant vivere, tunc ruunt maxume , 10
Tunc, tunc ſtudent perſequi , labant juvenes , itidem rapiuntur ſenes .
Illi ſe amant : quod amant , amatum volunt , atque cognitum.

Illi

Illi vero si amare ea ætate occœperunt, multo insaniunt acrius.
Verum si non amant, oderunt, molesti itidem, atque difficiles;
Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisque invidi. 15
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
Nec tolerant, ut æquom est patres: sed clamant, indecenter obstrepunt.
Syr. *Quantum intelligo, & hanc male habet Demipho.* Per. *id verum.*
Amat filius, & perit; id quod rescitcit pater, insanit vehementius.
Quæ istæc intemperies? abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhodum filium: 20
Nunc, ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exsilium.
O iniquom patrem! o infortunatum filium! quo te recipies?
Ubi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar.
Vendidit pater? ubi ubi erit inventa, mater redimet.
Dic tu, Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?
Lyc. *In hanc opinor, in amici senis quojusdam ædeis.* Per. *hic, præter Lysimachum,* 26
Nullus quem sciam. Syr. *Lysimachum nominant.*
Mirum ni senes vicini in unum nidum conspiraverint.
Per. *Dorippam ejus uxorem conveniam.* Lyc. *quid, convenias? non eam vides?*
Per. *Video equidem: auscultemus. nescio quid secum iracunda mussitat.* 30

Dorippa, Syra, Lycissa, Peristrata.

Syra non redit, quam accersitum patrem jamdiu est quod miseram:
Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessavit turgida.
Syr. *Nulla sum, adest hera, me quærit.* Dor. *domi manere nequeo:*
Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi. exclusissem foras,
At me meus continuit Eutychus. sed omnino quod fert non creduam. 5
Lyc. *Audin' hera?* Per. *audio: sine pergat.* Lyc. *sino.* Dor. *amici inquit senis*

Gratia huc ad nos venisse. habet venalem, amanti dum detrahat filio.
Haec quidem aut viri aut gnati fallacia: dissident sententiae.
Sequestro vir ait datam; eamdem vero venalem dicit filius.
Syr. *Ibo de improviso obviam, ne cessâsse intelligat.* Dor. *istaec filio* 10
Non credam: qui obsequitur patri: huic vero ut mero cuculo,
Id certum est mentiri ampliter: equidem coquo creduam.
Eccam Syram. ut currit venefica! Syra! Syr. *quis me vocat?*
Dor. *Malum quod dî tibi danunt.* Syr. *hera, si sapis, hoc potius*
Tuae pellici, & marito dato. Dor. *istuc dictum tibi non amplius irascor.* 15
Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
Syr. *Nec podagricus, nec articularius est, quê rus ducunt pedes.*
Dor. *Non domi?* Syr. *non.* Dor. *ubi?* Syr. *ruri esse autumant.*
Atque numquid redeat incertum hodie: cum villico rationis satis.
Dor. *Omnia mihi hodie eveniunt praeter sententiam. non vivam vesperi,* 20
Nisi illanc a me scelestam abigam: eo domum. Lyc. *hera, abit.*
Per. *Hem, abit? compella.* Lyc. *Dorippa, Dorippa.* Dor. *quid molestiae*
Hoc est? quis me revocat? Per. *non sum molesta: sed benevolens,*
Et amica te compellat tua Peristrata: mane quaeso. 24
Dor. *Hem Peristrata, te pol non nôram: mala bilis cruciat*
Me, atque exagitat. Per. *istuc volo, quaeso, ne neges,*
Te audivi modo: dic mihi, quae te nunc habet sollicitudo?
Dor. *Peristrata, sic dî tibi unicum gnatum sospitent, da mihi benignius operam,*
Nulla dari mihi poterit melius: par est aetas: una crevimus,
Pares aetate habemus viros: nulli colloquor lubentius. 30
Sollicitor merito quidem: quid tibi animi esse nunc possiet,
Si amicam hac aetate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
Per. *Adduxit?* Dor. *factum.* Per. *domi est?* Dor. *domi: immo coqui*
Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbâsset adventus omnia. *Se-*

Senem miserum Venus & Cupido alieno satis vexant tempore.
Per. *Sed ista levia sunt, Dorippa: utinam non ego essem miserior!*
Dor. *Levia?* Per. *levia quidem.* Dor. *quæ pejora tibi tuus faceret?* 37
Per. *Immo pejoribus pejora.* Dor. *quæ istæc sunt? quæso loquere:*
Ut tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consilium.
Vetus id dictum est, Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.
Per. *Unicus mihi, Dorippa, est gnatus: scis?* Dor. *scio.*
Per. *hunc pater* 41
Olim a se extrusit Rhodum. Dor. *quare?* Per. *quoniam amaret.*
Dor. *Ob id ipsum?* Per. *id quidem nunc quoque, quom ancillam domum*
Adduxisset, hanc rescifcens pater produxit, venalem præbuit.
Dor. *Atat novi: verum dixerat filius: ego mariti amicam putabam mei.* 45
Quoi data est? Per. *seni quoidam in hac amico vicinia.*
Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.
Dor. *Ea quidem est. quid filius?* Per. *urbem hanc se deserturum autumat.*
Dor. *In portu res est. quid si invenerit?* Per. *mansurum credito.*
Dor. *Præter spem salvæ sumus, ne dubita: apud me ea est.* 50
Per. *Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audivi modo.*
Dor. *Ea.* Per. *o factum bene! merito te amo, restituisti filium.*
Fac videam. Dor. *eamus intro.* Per. *eamus. Lycissa, ades,*
Acanthioni hæc nuntia: ego ad Dorippam huc devortam.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Syra.

ECastor lege dura vivunt mulieres,
Multoque iniquiore miseræ, quam viri.
Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
Id si rescivit uxor, impune est viro.
Uxor viro si clam domo egressa est foras, 5
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro!

Nam uxor contenta eſt, quæ bona eſt, uno viro.
Quî minus vir una uxore contentus ſiet?
Ecaſtor, faxim, ſi itidem plectantur viri, 10
Si quis clam uxorem duxerit ſcortum ſuam,
Ut illæ exiguntur, quæ in ſe culpam commerent;
Plures viri ſint vidui, quam nunc mulieres.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Charinus.

Limen ſuperum inferumque, ſalve, ſimul autem vale.
Hunc hodie poſtremum extollo mea domo patria pedem.
Uſus, fructus, victus, cultus jam mihi harunc ædium
Interemtu'ſt, interfectu'ſt, alienatu'ſt. occidi.
Dii penates meûm parentum, familiæ*que* Lar pater, 5
Vobis mando, meûm parentum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios deos Penates perſequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo:
Nam ubi mores deteriores increbeſcunt in dies, 9
Ubi, qui amici, qui infideles ſint, nequeas pernoſcere,
Ubíque id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume:
Ibi quidem ſi regnum detur, non eſt cupida civitas.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Eutychus, Charinus.

Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem ſperatam quoniam obtuliſti hanc mihi, grates ago.
Ecquiſnam deus eſt, qui mea nunc lætus lætitia fuat?
Domi erat quod quæritabam. *ibi* ſex ſodales repperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Lætitiam, Ludum, Jocum. 5
Eorum inventu res *decem* ſimitu peſſimas peſſumdedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mærorem, Lacrimas, Exſilium, Inopiam, Solitudinem.
Date

Date, dî, quæso, conveniendi mihi ejus celerem copiam.
Ch. Apparatus sum, ut videtis: abjicio superbiam. 10
Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger:
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod usu'st. ô Cupido, quantus es!
Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eumdem ex confidente actutum diffidentem denuo. 15
Eut. Cogito, quonam ego illum curram quæritatum. *Ch.* certa re'st:
Me usque quærere illam, quo quò hinc abducta est gentiũ.
Neque mihi ulla obsistet amnis, neque mons, neque adeo mare;
Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem sufferam, Solem, sitim. 20
Non concedam, neque quiescam usquam noctu, neque interdius,
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem investigavero.
Eut. Nescio, quoja vox ad aurem mihi advolavit. *Ch.* invoco
Vos, Lares viales, ut me bene juvetis. *Eut.* Juppiter!
Estne illic Charinus? *Ch.* cives, bene valete. *Eut.* illico
Sta, Charine. *Ch.* qui me revocat? *Eut.* Spes, Salus, Victoria. 26
Ch. Quid me voltis? *Eut.* ire tecum. *Ch.* alium comitem quærite,
Non amittunt hi me comites, qui tenent. *Eut.* qui sunt ei?
Ch. Cura, Miseria, Aegritudo, Lacrimæ, Lamentatio.
Eut. Repudia istos comites, atque huc respice, & revortere.
Ch. Siquidem mecum fabulari vis, subsequere. *Eut.* sta illico. 31
Ch. Male facis, properantem qui me commorare. Sol abit.
Eut. Si huc item properes, ut istuc properas, facias rectius,
Huc secundus ventus nunc est; cape modo vorsoriam:
Hic Favonius serenu'st, istic Auster imbricus: 35
Hic facit tranquillitatem, iste omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terrã, Charine, huc. nonne ex advorso vides?

Nu-

Nubis ater imberque instat. aspice nunc ad sinistram *
* Cælum ut est splendore plenum, ex advorso vides.
Ch. Religionem illic objecit:recipiam me illuc. *Eut.* sapis,
O Charine. contra pariter fer gradum, & confer pedem,
Porrige brachium, prehende. jam tenes? *Ch.* teneo.
Eut. tene. 42
Quo nunc ibas? *Ch.* exsulatum. *Eut.* quid ibi facere is?
Ch. quod miser.
Eut. Ne pave, restituam jam ego te in gaudia, antequam is. *Ch.* eo.
Eut. Maxume quod vis audire,id audies quod gaudeas. 45
Sta illico. amicus advenio multum benevolens. *Ch. quid est?*
Eut. Tuam amicam. *Ch.* quid eam? *Eut.* ubi sit, ego scio.
Ch. tun' obsecro?
Eut. Sanam & salvam. *Ch.* ubi eam salvam? *Eut.* quo ego scio. *Ch.* ego me mavelim.
Eut. Potín' ut animo sis tranquillo? *Ch.* quid si animus fluctuat?
Eut Ego istum in tranquillo & tuto sistam: ne time. 50
Ch. Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris.
Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.
Eut. Non longe hinc abest a nobis. *Ch.* quin ergo commonstras, si tu vides?
Eut Non video hercle nunc, sed vidi modo. *Ch.* quin ego videam facis?
Eut. Faciam. *Ch.* longinquom istuc amanti est. *Eut.* etiam metuis? omnia 55
Commonstrabo. amicior mihi nullus vivit, atque is est,
Qui illam habet; neque est, quoi magis me velle melius æquom siet.
Ch. Non curo istuc, illam quæro. *Eut.* de illa ergo ego dico tibi
Sane hoc non in mentem venit dudum, utì tibi.
Ch. Dic igitur, ubi illa est? *Eut.* in nostris ædibus. *Ch.* ædis probas, 60
Si tu vera dicis, pulchreque ædificatas arbitror.

Sed

Sed quid ego istuc credam? vidistín'? an de audito nuntias?

Eut. Egomet vidi. *Ch.* quis eam adduxit ad vos? *Eut.* inique rogas.

Ch. Vera dicis. *Eut.* nihil, Charine, te quidem quidquam pudet.

Quid tua refert, quîcum istac venerit? *Ch.* dum istuc fiet.

Eut. Est profecto. *Ch.* opta ergo ob istunc nuntium, quid vis tibi. 66

Eut. Quid, si optabo? *Ch.* deos orato, ut ejus faciant copiam.

Eut. Derides. *Ch.* servata res est demum, si illam videro.

Sed quin ornatum hunc rejicio? heus aliquis, heus actutum huc foras

Exite, illinc pallium mihi huc ferte. *Eut.* hem, nunc tu mihi ut places! 70

Ch. Optume adveniens, puere, cape chlamydem atque hæc istinc sta illico:

Ut, si hæc non sint vera, inceptum hoc itiner perficere exsequar.

Eut. Non mihi credis? *Ch.* omnia equidem credo, quæ dicis mihi.

Sed quin introducis me ad eam, ut videam? *Eut.* paullisper mane.

Ch. Quid manebo? *Eut.* tempus non est intro eundi. *Ch.* enicas. 75

Eut. Non opus est, inquam, nunc intro te ire. *Ch.* responde mihi,

Qua caussa? *Eut.* operæ non est. *Ch.* cur? *Eut.* quia non est illi commodum.

Ch. Itáne? commodum illi non est, quæ me amat? quam ego contra amo?

Omnibus hic ludificatur me modis. ego stultior,

Qui isti credam. commoratur: chlamydem sumam denuo.

Eut. Mane parumper, atque hoc audi. *Ch.* cape sis, puer, hoc pallium. 8r

Eut. Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi

Ob

Ob oculos adduxerit in ædis, dum ruri ipsa abest:
Suspicatur illam amicam esse illi. *Ch.* zonam sustuli.
Eut. Eam rem nunc exquirit intus. *Ch.* jam machæra est in manu. 85
Eut. Nam si eo te *nunc* introducam. *Ch.* tollo ampullam, atque hinc eo.
Eut. Mane, mane, Charine. *Ch.* erras! me decipere haud potes.
Eut. Neque ædepol volo. *Ch.* quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis?
Eut. Non sino. *Ch.* ego me moror. tu puere, abi hinc intro ocyus.
Jam in currum escendi, jam lora in manus cœpi meas. 90
Eut. Sanus non es! *Ch.* quin, pedes, vos in curriculum conjicitis
In Cyprum recta? quandoquidem pater mihi exsiliũ parat.
Eut. Stultus es. noli istuc quæso dicere. *Ch.* certum est exsequi,
Operam ut sumam ad pervestigandum, ubi sit illæc. *Eut.* quin domi est.
Ch. Nam hic quod dixit, id mentitu 'st. *Eut.* vera dixi equidem tibi. 95
Ch. Jam Cyprum veni. *Eut.* quin sequere, ut illam videas, quam expetis.
Ch. Percontatus non inveni. *Eut.* matris jam iram neglego.
Ch. Porro proficiscor quæsitum. nunc perveni Chalcidem,
Video ibi hospitem Zacyntho: dico, quid eo advenerim:
Rogito, quis eam vexerit, quis habeat, si ibi inaudiverit.
Eut. Quin tu istas omittis nugas, ac mecum huc intro ambulas? 101
Ch. Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.
Eut. Nihil mentitus est. *Ch.* sed de amica sese inaudîsse autumat,
Hìc Athenis esse. *Eut.* Calchas iste quidem Zacynthiu'st.
Ch. Navem conscendo, proficiscor illico. jam sum domi.
Jam redii exsilio. salve, mihi sodalis Eutyche: 106
Ut valuisti? quid, parentes mei valent? cœna dabitur.

Bene

Bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet; sic fieri oportet. *Eut.* eho! quæ tu somnias?
Hic homo non sanus est. *Ch.* medicari amicus quin properas? 110
Eut. Sequere sis. *Ch.* sequor. *Eut.* clementer quæso, calces deteris.
Audin' tu? *Ch.* jamdudum audivi. *Eut.* pacem componi volo
Meo patri cum matre: nam nunc est irata. *Ch.* i modo.
Eut. Propter istanc. *Ch.* i modo. *Eut.* ergo cura. *Ch.* quin tu ergo i modo. 114
Tam propitiam reddam, quam cum propitia est Juno Jovi.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Demipho, Lysimachus.

Huic Scenæ;

Quasi tu numquam quidquam, *&c.*

Præscripserant Vett. Edd. versus XI. sequentes:

LYS. *Demipho: sapientum illud dictũ te audisse reor sæpius:*
Voluptas est malorum esca: quod ea non minus homines
Quam hamo capiantur pisces. hanc quando fugiant senes,
Tu tamen senectuti gratiam non habeas: quoniam hæc tibi
Non abstulit modo, sed in amorem conjecit fortius: 5
Quo te consiliumque tuum atque mentem perdit funditus,
Atque oculorum tibi præstringit aciem. me quoque
In magnum conjecisti malum: nec quid faciam scio.
Dem. *Lysimache, deûm hoc arbitrium est, non hominum: tute hoc tecum*
Si cogites, non æquom te facere arbitrabere, 10
Quom amico homini, tuique conscio ita succenseas misere.

QUasi tu numquam quidquam assimile hujus facti feceris.

Lys.

Lys. Aedepol numquam. cavi ne quid facerem. vix vivus sum miser!
Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet.
Dem. At ego expurgationem habebo, ut ne succenseat.
Lys. Sequere me. sed exeuntem filium video meum. 5

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Eutychus, Lysimachus, Demipho.

AD patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
Jam redeo. *Lys.* placet principium. quid agis? quid fit, Eutyche?
Eut. Optuma opportunitate ambo advenistis. *Lys.* quid rei est?
Eut. Uxor tibi placida & placata'st. cette dextras nunc jã.
Lys. Dii me servant. *Eut.* tibi amicam nullam esse nuntio.
Dem. Dii te perdant. quid negotii est nam quæso istuc? *Eut.* eloquar; 6
Animum advortite igitur ambo. *Lys.* quin tibi ambo operam damus.
Eut. Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,
Suapte culpa genere capiunt genus, ingenium improbant.
Dem. Verum dicit hic. *Lys.* tibi ergo dicit. *Eut.* eo illud verum est magis. 10
Nam te istac ætate haud æquom fuerat filio tuo
Adolescenti amanti amicam emtam argento eripere suo.
Dem. Quid tu ais? Charini amica'st illa? *Eut.* ut dissimulat malus!
Dem. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.
Eut. Propterea igitur tu mercatus? novos amator, vetus puer. 15
Lys. Optume hercle: perge! ego assistã jam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo. *Dem.* nullus sum.
Lys. Filio suo qui innocenti fecit tantam injuriam.
Eut. Quem quidem hercle ego, in exsilium cum iret, reduxi domum:

Nam

Nam ibat exsulatum. *Dem.* an abiit? *Lys.* etiam loquere, larüa? 20
Temperare istac ætate istis decebat artibus.
Dem. Fateor: deliqui profecto. *Eut.* etiam loquere, larüa?
Vacuom esse istac ted ætate iis decebat noxiis:
Itidem, ut tempus anni, ætatem aliam aliud factum convenit.
Nam si istuc jus est, senecta ætate scortari senes, 25
Ubi loci res summa nostra est publica? *Dem.* hei, perii miser!
Eut. Adolescentes rei agendæ isti magis solent operã dare.
Dem. Jam obsecro, vobis hercle habete cum porcis, cum fiscina.
Eut. Redde filio: sibi habeat. *Dem.* jam ut volt, per me sibi habeat licet.
Eut. Temperi ædepol! quoniam, ut aliter facias, non est copiæ. 30
Dem. Supplicii sibi sumat, quid volt ipse, ob hanc injuriam;
Modo pacem faciatis, misero ut ne mihi iratus siet.
Si hercle scivissem, sive adeo joculo dixisset mihi,
Se illam amare; numquam facerem, ut illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, sodalis ejus es, serva, & subveni. 35
Hunc senem para me clientem: memorem dices beneficii.
Lys. Ora, ut ignoscat delictis tuis atque adolescentiæ.
Dem. Pergín' tu autem? eia! superbe invehere! spero ego mihi quoque
Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.
Lys. Missas jam ego istas artes feci. *Dem.* & quidem ego dehinc jam. *Lys.* nihil. 40
Consuetudine animus rursus te huc inducet. *Dem.* obsecro,
Satis jam ut habeatis. quin loris cædite etiam, si lubet.
Lys. Recte dicis. sed istuc uxor faciet, cum hoc resciverit.
Dem. Nihil opu'st resciscat. *Eut.* quid istuc? non resciscet, ne time.
Eamus intro, non utibilis hic locus factis tuis, 45
Dum memoramus, arbitri ut sint, qui prætereant per vias.
Dem. Hercle quin tu recte dicis: eâdem brevior Fabula
Erit.

Erit. eamus. *Eut* hìc eſt intus filius apud nos tuus.
Dem. Optume eſt. illac per hortum nos domū tranſibimus.
Lyſ. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro refero pedem. 50
Eut. Quid iſtuc eſt? *Lyſ.* ſuam quiſque homo rem meminit. reſponde mihi:
Certón' ſcis non ſuccenſere mihi tuam matrem? *Eut.* ſcio.
Lyſ. Vide! *Eut.* me vide. *Lyſ.* ſatis habeo. at quæſo hercle, etiam vide!
Eut. Non mihi credis? *Lyſ.* immo credo, ſed tamen metuo miſer.
Dem. Eamus intro. *Eut.* immo dicamus ſenibus leges cenſeo, 55
Priuſquam abeamus, quas leges teneant, contentique ſint.
Annos natus ſexaginta qui erit, ſi quem ſcibimus,
Seu maritum, ſeu hercle adeo cœlibem, ſcortarier,
Cum eo nos hic lege agemus: inſcitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui ſuum prodegerit. 60
Neu quiſquam poſthac prohibeto adoleſcentem filium,
Quin amet, & ſcortum ducat; quod bono fiat modo.
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam ſi præhibuerit palam.
Hæc adeo, ut ex hacce nocte primum lex teneat ſenes.
Bene valete, atque, adoleſcentes, hæc ſi vobis lex placet,
Ob ſenum hercle induſtriam, vos æquom eſt clare plaudere. 66

FINIS MERCATORIS.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI PSEUDOLUS.

Dramatis Personæ.

PSEUDOLUS, *servos*.	HARPAX, *cacula*.
CALIDORUS, *adolescens*.	CHARINUS, *adolescens*.
BALLIO, *leno*.	PUER.
LORARII *quatuor*.	COQUUS.
SIMO, CALLIPHO, *senes*.	SIMIA, *sycophanta*.
	PHOENICIUM, *meretrix*.

ARGUMENTUM.

PRæsentes numerat quindecim Miles minas :
Simul consignat symbolum, ut Phœnicium
Ei det Leno, qui eum cum reliquo afferat.
Venientem Caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus :
Opemque herili ita tetulit : nam Simiæ
Leno mulierem, quem is suppofuit, tradidit.
Venit Harpax verus : res palam cognoscitur :
Senexque argentum, quod erat pactus, reddidit.

PROLOGUS.

STudete hodie mihi : bona in Scenam affero :
Nam bona bonis ferri reor æquom maxume ;
Ut mala malis : ut, qui mali sunt, habeant mala :
Qui boni, bona. bonos quod oderint mali,
Sunt mali : malos quod oderint boni, bonos 5
Esse oportet. vosque ideo estis boni : quandoquidem
Semper odistis malos ; & lege, & legionibus

Hos fugitâstis, Quirites, successis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,
Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona. 10
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In Scenam qui jejunus venerit, aut sitiens,
Is risu & ventre raso vigilabit sedulo:
Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite, jejuni, atque discedite: 15
Vos, saturi, state, immo sedete, atque attendite.
Non argumentum, neque hujus nomen Fabulæ
Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudolus:
Satis id dictum vobis puto jam, atque deputo.
Ubi lepos, joci, risus, vinum, ebrietas decent; 20
Gratiæ, decor, hilaritas, atque delectatio;
Qui quærit alta, is malum videtur quærere.
Curas malas abjicite jam, ut otiosi hodie.
Expergi meliu'st lumbos, atque exsurgier.
Plautina longa Fabula in Scenam venit. 25

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Pseudolus, Calidorus.

SI ex te tacente fieri possem certior,
Here, quæ miseriæ te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.
Nunc, quoniam id fieri non potest, necessitas 5
Me subigit, ut te rogitem. responde mihi:
Quid est, quod tu exanimatus jam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem consilii quemquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam. 10
Cal. Misere miser sum, Pseudole! *Ps.* id te Juppiter
Prohibessit. *Cal.* nihil hoc Jovis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno vapulo, non sub Jovis.
Ps. Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac

Su-

Supremum habuisti comitem consiliis tuis. 15
Cal. Idem animus nunc est. *Ps.* fac me certum quid tibi est.
Juvabo aut re, aut opera, aut consilio bono.
Cal. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quæ me miseria & cura contabefacit.
Ps. Mos tibi geretur. sed quid hoc quæso? *Cal.* quid est?
Ps. Ut opinor, quærunt litteræ hæ sibi liberos, 21
Alia aliam scandit. *Cal.* ludis me ludo tuo.
Ps. Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretari alium potesse neminem.
Cal. Cur inclementer dicis lepidis litteris, 25
Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?
Ps. An obsecro hercle, habent quoque gallinæ manus?
Nam has quidem gallina scripsit. *Cal.* odiosus mihi es.
Lege, vel tabellas redde. *Ps.* immo enim pellegam:
Advortito animum. *Cal.* non adest. *Ps.* at tu cita. 30
Cal. Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cita:
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
Ps. Tuam amicam video, Calidore. *Cal.* ubi ea est, obsecro?
Ps. Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat. 34
Cal. At te dii deæque quantus es. *Ps.* servassint quidem.
Cal. Quasi solstitialis herba paullisper fui:
Repente exortus sum, repentino occidi.
Ps. Tace, dum tabellas pellego. *Cal.* ergo quin legis?
Ps. Phœnicium Calidoro amatori suo
Per ceram & linum litterasque interpretes 40
Salutem mittit, & salutem abs te expetit,
Lacrimans titubanti animo, corde, & pectore.
Cal. Perii! salutem nusquam invenio, Pseudole,
Quam illi remittam. *Ps.* quam salutem? *Cal.* argenteam.
Ps. Pro ligneân' salute vis argenteam 45
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras.
Cal. Recita modo: ex tabellis jam faxo scies,
Quam subito argento mihi usus invento siet.
Ps. Leno me peregre militi Macedonico
Minis viginti vendidit, voluptas mea: 50

Et priusquam hinc abiit, quindecim Miles minas
Dederat; nunc unæ quinque remorantur minæ:
Ea caussa Miles hìc reliquit symbolum,
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Ut qui huc afferret ejus similem symbolum, 55
Cum eo simul me mitteret. ei rei dies
Hæc præstituta est, proxuma Dionysia.
Cal. Cras ea quidem sunt. prope adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxilii. *Ps.* sine pellegam.
Cal. Sino. nam mihi videor cum ea fabularier. 60
Lege, dulce amarumque una nunc misces mihi.
Ps. Nunc nostri amores, mores, consuetudines,
Jocus, ludus, sermo, suavis saviatio,
Compressiones arctæ amantum comparum,
Teneris labellis molles morsiunculæ, 65
Papillarum horridularum oppressiunculæ,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Distractio, discidium, vasticies venit,
Nisi quæ mihi in te'st aut tibi est in me salus.
Hæc quæ ego scivi, ut scires, curavi omnia: 70
Nunc ego te experiar, quid ames, quid simules. vale.
Cal. Est misere scriptum, Pseudole! *Ps.* ô miserrume!
Cal. Quin fles? *Ps.* pumiceos oculos habeo: non queo
Lacrumam exorare ut exspuant unam modo. 74
Cal. Quid ita? *Ps.* genus nostrum semper siccoculum fuit.
Cal. Nihilne adjuvare me audes? *Ps.* quid faciam tibi?
Cal. heu!
Ps. Heu? id quidem tibi hercle, ne parsis, dabo.
Cal. Miser sum; argentum nusquam invenio mutuom,
Pseudole. *Ps.* heu! *Cal.* neque intus nummus ullus est.
Ps. eheu!
Cal. Ille abducturus est mulierem cras. *Ps.* eheu! 80
Cal. Istoccine pacto me adjutas? *Ps.* do id quod mihi est:
Nam is mihi thesaurus jugis in nostra est domo.
Cal. Actum hodie de me est. sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam, quam cras reddam tibi?
Ps. Vix hercle opinor, si me opponam pignori. 85

Sed

Sed quid de drachma facere vis? *Cal.* restim volo
Mihi emere. *Ps.* quamobrem? *Cal.* quî me faciam pensilē.
Certum est mihi ante tenebras, tenebras persequi.
Ps. Quis mihi igitur drachmam reddet, si dederim tibi?
An tu te ea caussa vis sciens suspendere, 90
Ut me defraudes drachma, si dederim tibi?
Cal. Profecto nullo pacto possum vivere,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.
Ps. Quid fles, cucule? vives. *Cal.* quid ego ni fleam?
Cui nec paratus nummus argenti siet: 95
Neque *cui* libellæ spes sit usquam gentium.
Ps. Ut litterarum ego harum sermonem audio,
Nisi tu illi drachmis fleveris argenteis,
Quod tu istis lacrumis te probare postulas,
Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras. 100
Verum ego te amantem, ne pave, non deseram.
Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,
Tibi inventurum esse auxilium argentarium.
Atque id futurum, unde unde dicam nescio;
Nisi quia futurum est: ita supercilium salit. 105
Cal. Utinam quæ dicis, dictis facta suppetant!
Ps. Scis tu quidem hercle, mea si commovi sacra,
Quo pacto & quantas soleam turbellas dare!
Cal. In te nunc sunt omnes spes ætati meæ.
Ps. Satín' est, si hanc hodie mulierem efficio tibi, 110
Tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?
Cal. Satis, si futurum est. *Ps.* roga me viginti minas.
Ut me effecturum tibi, quod promisi, scias,
Roga obsecro hercle. gestio promittere.
Cal. Dabísne argenti mihi hodie viginti minas? 115
Ps. Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.
Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
Cal. Dii te mihi omnes servent! verum si potes,
Pietatis caussa, vel etiam matrem quoque. 120
Ps. De istac re in oculum utrumvis conquiescito.
Cal. Oculum utrum, anne in aurem? *Ps.* at hoc pervolgatum est minus.

Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pube præsenti, in concione, omni poplo,
Omnibus amicis, notisque edico meis, 125
In hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.
Cal. St! tace obsecro hercle. *Ps.* quid negotii est?
Cal. ostium
Lenonis crepuit. *Ps.* crura mavellem modo.
Cal. Atque ipse egreditur penitus perjurum caput.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Leno, Lorarii IIII. Pseudolus, Calidorus.

Exite, agite, ite, ignavi, male habiti, & male conciliati,
Quorum numquam quidquam quoiquam venit in mentem, ut recte faciant.
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest usurpari usura.
Neque ego homines magis asinos umquam vidi, ita plagis costæ callent.
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagritribæ: 5
Qui hæc habent consilia: Ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge: hoc est eorum opus.
Ut mavelis lupos apud oves linquere, quam hos domi custodes.
At faciem cum aspicias eorum, haud mali videntur; operâ fallunt. 9
Nunc adeo, hāc edictionem nisi animum advortitis omnes,
Nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque amovetis,
Ita ego vostra latera loris faciam ut valide varia sint:
Ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas provincias: 15

Ve-

Verum ita vos estis perditi, negligentes, ingenio improbo,
Officium vostrum ut vos malo cogatis commonerier.
Nempe ita animati estis vos. vincite hoc duritia, ergo, atque me.
Hoc vide sis; ut alias res agunt! hoc agite, hoc animum advortite,
Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagigera genera hominum. 20
Numquam ædepol vostrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.
Quî nunc? doletne? hem! sic datur, si quis herum servos spernit.
Assistite omnes contra me, & quæ loquor, advortite animum.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenum aenum sit cito.
Te, cum securi, caudicali præficio provinciæ. 25
Lor. At hæc retunsa est. *Len.* sine fiet: itidem vos quoque estis plagis omnes.
Num quî minus ea gratia tamen omnium opera utor?
Tibi hoc præcipio, ut niteant ædes. habes quod facias: propera, abi intro.
Tu esto lectisterniator. tu argentum eluito, idem exstruito.
Hæc, cum ego a foro revortor, facite ut offendam parata,
Vorsa, præsterga, strata, lautaque coctaque omnia uti sint.
Nam mihi hodie natalis dies est. decet eum omnes vos concelebrare. 32
Pernam, callum, glandium, sumen, facito in aqua jaceant. satín' audis?
Magnifice volo enim summos viros accipere, ut mihi rem esse reantur.
Intro abite, atque hæc cito celebrate, ne mora quæ sit, cocus cum veniat, 35
Mihi. ego eo in macellum, ut piscium quidquid est, pretio præstinem.
I, puere, præ: ne quisquam pertundat cruminam, cautio est.
Vel opperire: est quod domi dicere pæne fui oblitus.

Auditín'? vobis, mulieres, hanc habeo edictionem:
Vos quæ in mundiciis, molliciis, deliciisq; ætatulam agitis,
Viris cum summis, inclytæ amicæ: nunc ego scibo, atque
hodie experiar, 41
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæque suæ rei, quæ
somno studeat:
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, ho-
die experiar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus
conveniant.
Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras populo pro-
stituam vos. 45
Natalem scitis mihi diem esse hunc. ubi isti sunt, quibus
vos oculi estis?
Quibus vitæ? quibus deliciæ estis? quibus savia? mam-
milla? mellitæ?
Manipulatim mihi munerigeruli facite ante ædis jam hic
assint.
Cur ego vestem, aurum, atque ea quibus est vobis usui,
præhibeo? quid mihi
Domi, nisi malum, vostra opera est hodie? improbæ! vi-
no modo cupidæ estis: 50
Eo vos vostros panticesque adeo madefacitis, cum ego sim
hìc siccus.
Nunc adeo hoc factum est optumum, ut nomine quamque
appellem suo:
Ne dictum esse actutum sibi quæpiam vostrarum mihi ne-
get. advortite animum cunctæ.
Principio, Hedylium, tecum ago, quæ amica es frumen-
tariis,
Quibus cunctis montes maxumi acervi frumēti sunt domi:
Fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum
quod satis 56
Mihi, etiam familiæ omni sit meæ: atque adeo ut fru-
mento affluam;
Ut civitas nomen mihi commutet: meque ut prædicet
Lenone ex Ballione regem Jasonem. *Cal.* audín', furcifer

Quæ

Quæ loquitur! satin' magnificus tibi videtur? *Ps.* pol iste, 60
Atque etiam malificus. sed tace, atque hanc rem gere.
Len. Aeschrodora tu, quæ amicos tibi habes lenonũ æmulos
Lanios, qui item ut nos jurejurando malo quærunt rem, audi:
Nisi carnaria tria grandia tergoribus oneri uberi hodie
Mihi erunt, cras te quasi Dircam olim, ut memorant, duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum, item hodie stringam ad carnarium: id tibi 66
Profecto taurus fiet. *Ps.* nimis sermone hujus ira incendor.
Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi sunt, ubi latent, quibus ætas integra est, qui amant a lenone?
Quin conveniunt? quin una omnes peste hac populum hunc liberant? 70
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus: ne illi audeant
Id facere? quibus ut serviant suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant advorsum eos quod volunt. *Cal.* vah! tace. *Ps.* quid est?
Cal. Male morigerus male facis mihi, cum sermone huic obsonas. *Ps.* taceo.
Cal. At taceas malo multo, quam tacere te dicas. *Len.* tu autem 75
Xystylis, fac ut animum advortas, quojus amatores olivi
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsam culleo ego cras faciam ut deportere in pergulã,
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud somnum capias,
Sed ubi usque ad languorem. tenes, quorsum hæc tendant, quæ loquor?
En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probe oleo onustos, 82
Num quoipiam est hodie tua tuorum opera conservorum
Nitidiusculũ caput? aut num ipse ego pulmento utor magis
Unctiusculo? sed scio, tu oleum haud magni pendis, vino te
Devincis. sine modo. reprehendam ego cuncta hercle una opera, nisi Qui-

Quidem hodie tu omnia facis, scelesta, hæc uti loquor.
Tu autem quæ pro capite argentum mihi jam jamque sæpe numeras;
Ea pacisci modo scis; sed quæ pacta es, non scis solvere;
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum virûm:
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus affertur, 91
Cras Phœnicium Phœnicio corio invises pergulam.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Calidorus, Pseudolus, Ballio.

PSeudole, non audis quæ hic loquitur? *Ps.* audio, here, equidem atque animum advorto.
Cal. Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam prostituat?
Ps. Bene curassis: liquido es animo! ego pro me & pro te curabo.
Jamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia est antiqua.
Mittam hodie huic suo die natali malam rem magnam & maturam. 5
Cal. Quid opus est? *Ps.* potín' aliam rem ut cures? *Cal.* at. *Ps* bat. *Cal.* crucior. *Ps.* cor dura.
Cal. Non possum. *Ps.* fac possis. *Cal.* quonam pacto possim vincere animum?
Ps. In rem quod sit, prævortaris, quam re advorsa animo auscultes.
Cal. Nugæ istæc sunt: non jucundum est, nisi amans facit stulte. *Ps.* pergín'?
Cal. O Pseudole mi, sine sim nihili: mitte me sis. *Ps.* sine. modo ego 10
Abeam. *Cal.* mane, mane: jam ut voles me esse, ita ero. *Ps.* nunc tu sapis.
Ball. It dies: ego mihi cesso. i præ, puere. *Cal.* heus! abiit. quin revocas?

Ps.

Ps. Quid properas? placide! *Cal.* at priusquam abeat.
Ball. Quod hoc malum? tam placide is, puere.
Ps. Hodie-nate heus! hodie-nate, tibi ego dico, heus hodie-nate, redi, & 15
Respice ad nos, tametsi occupatus, moramur. mane! sunt, colloqui
Qui volunt te. *Ball.* quid hoc est? quis est, qui moram occupato molestam obtulit?
Cal. Qui tibi sospitalis fuit. *Ball.* mortuus est, qui fuit: qui est, vivos est.
Ps. Nimis superbe. *Ball.* nimis molestus. *Cal.* reprehende hominem: assequere.
Ball. I, puere. *Ps.* accedamus hac obviam. *Ball.* Juppiter te perdat, quisquis es. 20
Ps. Te volo. *Ball.* at vos ego ambos. vorte hac te, puere. *Ps.* non licet
Colloqui te? *Ball.* at mihi non lubet. *Cal.* sin tuam est quippiam in rem? *Ball.* licetne obsecro vivere, an non licet? *Ps.* vah! manta. *Ball.* omitte. *Cal.* Ballio.
Audi. *Ball.* surdus sum: profecto inanilogus es. *Cal.* dedi, dum fuit.
Ball. Non peto quod dedisti. *Cal.* dabo, quando erit. *Ball.* ducito, 25
Quando habebis. *Cal.* heu, heu, quam ego malis perdidi modis,
Quod tibi detuli, & quod dedi! *Ball.* mortua re, verba nunc facis.
Stultus es, rem actam agis. *Ps.* nosce saltem hunc, quis est. *Ball.* jam diu
Scio, qui fuit: nunc quis est is, ipsus sciat. ambula tu.
Ps. Potin' ut semel modo, Ballio, huc cum lucro respicias? 30
Ball. Respiciam istoc pretio. nam si sacruficē summo Jovi,
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.
Ps. Non potest pietate obsisti huic, ut res sunt ceteræ!

Deos

Deos quidem, quos maxume æquom eſt metuere, eos minimi facit. 35
Ball. Compellabo. ſalve multum, ſerve Athenis peſſume.
Pſ. Dî te deæque ament vel hujus arbitratu, vel meo:
Vel ſi dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.
Ball. Quid agitur, Calidore? *Pſ.* amatur, atque egetur acriter.
Ball. Misereat, ſi familiam alere poſſim miſericordia. 40
Pſ. Eja! ſcimus nos quidem te, qualis ſis; ne prædices.
Sed ſcin' quid nos volumus? *Ball.* pol ego propemodo: ut male ſit mihi.
Pſ. Et id, & hoc: quod te revocamus, quæſo, animum advorte. *Ball.* audio.
Atque in pauca, ut occupatus nunc ſum, confer, quid velis.
Pſ. Hunc pudet, quod tibi promiſit, quaque id promiſit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit. 46
Ball. Nimio id quod pudet, facilius fertur, quam illud quod piget.
Non dediſſe, iſtum pudet: me, quia non accepi, piget.
Pſ. At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob ſimultatem ſuam.
Ball. Fuit occaſio, ſi vellet, jampridem argentum ut daret.
Cal. Quid, ſi non habui? *Ball.* amabas? invenires mutuom,
Ad Daniſtam devenires, adderes fœnuſculum: 53
Surripuiſſes patri. *Pſ.* ſurriperet hic patri, audaciſſume?
Non periculum eſt, ne quid recte monſtres. *Ball.* non lenonium eſt.
Cal. Egon' patri ſurripere poſſim quidquã? tam cauto ſeni?
Atque adeo, ſi facere poſſem, pietas prohibet. *Ball.* audio.
Pietatem ergo iſtam amplexator noctu, pro Phœnicio. 58
Sed quoniam pietatem amori video tuo prævortere,
Omnes tibi patres ſunt? nullus eſt tibi, quem roges mutuum
Argentum? *Cal.* quin nomen quoque jam interiit Mutuum.
Ball. Heus tu, poſtquam hercle iſti a menſa ſurgunt ſaturi, poti * * 62
Qui ſuum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores ſunt, ne credant alteri.

Cal.

Cal. Nimis miser sum, nummum nusquam reperire argenti queo: 65
Ita miser & amore pereo, & inopia argentaria.
Ball. Eme die cæca hercle olivom, id vendito oculata die.
Jam hercle vel ducentæ fieri possunt præsentes minæ.
Cal. Perii! an non tum Lex me perdit quina vicenaria?
Metuunt credere omnes. *Ball.* eadem est mihi lex, metuo credere. 70
Ps. Credere autem? eho, an pœnitet te, quanto hic fuerit usui?
Ball. Non est justus quisquam amator, nisi qui perpetuat data,
Datque usque: quando nihil sit, simul amare desinat.
Cal. Nihilne te mei miseret? *Ball.* inanis cedis: dicta non sonant.
Atque ego te vivom salvomque vellem. *Ps.* eho, an jam mortuus est? 75
Ball. Ut ut est: mihi quidem profecto cum istis dictis mortuus est.
Illico vixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istoc, quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,
Apud novercam querere. *Ps.* eho, an umquam tu hujus nupsisti patri? 80
Ball. Dii melius faciãt. *Ps.* fac hoc, quod te rogamus, Ballio,
Mea fide, si isti formidas credere. ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.
Ball. Tibi ego credam? *Ps.* cur non? *Ball.* quia pol, qua opera sic credam tibi,
Una opera alligem fugitivam canem agninis lactibus. 85
Cal. Siccine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Ball. Quid nunc vis? *Cal.* ut opperiare hos sex dies saltem modo,
Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem. *Ball.* animo bono es.
Vel sex menses opperibor. *Cal.* euge, homo lepidissume.
Ball. Immo vin' etiam te faciam ex læto lætantem magis?

Cal.

Cal. Quid jam? *Ball.* quia enim non venalem jam habeo Phœnicium. 91
Cal. Non habes? *Ball.* non hercle vero. *Cal.* Pseudole, arcesse hostias,
Victimas, lanios; ut ego huic sacruficem summo Jovi:
Nam hic mihi nunc est multo potior Juppiter, quam Juppiter.
Ball. Nolo victimas: agninis me extis placari volo. 95
Cal. Propera, quid stas? arcesse agnos. audín', quid ait Juppiter?
Ps. Jam hìc ero: verum extra portam Metiam currendum est prius.
Cal. Quid eo? *Ps.* lanios inde arcessam duos cum tintinnabulis.
Eâdem duo greges virgarum inde ulmearum adegero,
Ut hodie ad litationem huic suppetat satias Jovi. 100
In malam crucem istic ibit Juppiter lenonius.
Ball. Ex tua re non est, ut ego emoriar. *Ps.* quî dum? *Ball.* ego dicam tibi:
Quia ædepol dum ego vivus vivã,numquã eris frugi bonæ.
Ps. Ex tua re non est, ut ego emoriar. *Ball.* quî dum? *Ps.* sic, quia
Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior. 105
Cal. Dic mihi,obsecro hercle,verũ serio, hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium?
Ball. Non ædepol habeo professo;nam jampridem vendidi.
Cal. Quomodo? *Ball.* sine ornamentis, cum intestinis omnibus. 109
Cal. Meam tu amicam vendidisti! *Ball.* valde! viginti minis.
Cal. Viginti minis? *Ball.* utrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio. & jam quindecim habeo minas.
Cal. Quid ego ex te audio? *Ball.* amicam tuam esse factam argenteam.
Cal. Cur id ausus facere? *Ball.* libuit, mea fuit. *Cal.* eho! Pseudole,
I, gladium affer. *Ps.* quid opus gladio? *Cal.* quî hunc occidam, atque me. 115

Ps.

Ps. Quin tu te occidis potius? nā hunc fames jam occiderit.
Cal. Quid ais, quantum terra tegit, hominum perjurissume?
Juravistín' te illam nulli vendíturum, nisi mihi?
Ball. Fateor. *Cal.* nempe conceptis verbis. *Ball.* etiam consultis quoque. 119
Cal. Perjuravisti, sceleste. *Ball.* at argentum intro condidi.
Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
Tu, qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
Cal. Pseudole, assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis. *Ps.* licet.
Numquam ad Prætorem æque cursim curram, ut emittar manu, 124
Cal. Ingere mala multa. *Ps.* jam ego te differam dictis meis:
Impudice. *Ball.* ita est. *Ps.* sceleste. *Ball.* dicis vera. *Ps.* verbero.
Ball. Quippini? *Cal.* bustirape. *Ball.* certe. *Cal.* furcifer. *Ball.* factum optume.
Cal. Sociofraude. *Ball.* sunt mea hæc ista. *Ps.* parricida. *Ball.* perge tu.
Ps. Sacrilege. *Ball.* fateor. *Cal.* perjure. *Ball.* vetera vaticinamini.
Cal. Legirupa. *Ball.* valide. *Ps.* pernicies adolescentum. *Ball.* acerrume. 130
Cal. Fur. *Ball.* babæ. *Ps.* fugitive. *Ball.* bombax. *Cal.* fraus populi. *Ball.* planissume.
Ps. Fraudulente. *Cal.* impure leno. *Ps.* cœnum. *Ball.* cantores probos!
Cal. Verberavisti patrem atque matrem. *Ball.* atque occidi quoque,
Potius quam cibum præhiberem. num peccavi quippiam?
Ps. In pertusum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.
Ball. Numquid alium etiam voltis dicere? *Cal.* ecquid te pudet? 136
Ball. Ted amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nucem.
Sed quamquam multa, malaque in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi attulerit Miles quinque, quas debet, minas,
Sicut

Sicut hæc eſt præſtituta ſumma ei argento dies : 140
Si is non aderit , poſſe opinor facere officium *me* meum .
Cal. Quid id eſt? *Ball.* ſi tu argentum attuleris , cum illo perdiderim fidem.
Hoc meum eſt officium : ego , operæ ſi ſit , plus tecum loquar :
Sed ſine argento fruſtra eſt, quod me tui misereri poſtulas.
Hæc mea eſt ſentētia,ut tu hinc porro,quid agas,conſulas.
Cal. Jamne abis? *Ball.* negotii nunc ſum plenus . *Pſ.* paullo poſt magis . 146
Illic homo meus eſt:niſi omnes dî me atq;homines deſerūt,
Exoſſabo ego illum ſimiliter itidem ut murænam cocus .
Sed nunc , Calidore , operam te mihi volo dare . *Cal.* ecquid imperas?
Pſ. Hoc ego oppidum admœnire , ut hodie capiatur, volo .
Ad eam rem uſu'ſt hominem aſtutum , doctum , ſcitum , & callidum , 151
Qui imperata effecta reddat ; non qui vigilans dormiat .
Cal. Cedo mihi,quid es facturus? *Pſ.* tempori ego faxo ſcies.
Nolo bis iterare : ſat ſic longæ fiunt Fabulæ . .
Cal. Optumum atque æquiſſumum oras . *Pſ.* propera , adhuc hominem cito .
Pauci ex multis ſunt amici , homini qui certi ſient .
Cal. Ego ſcio iſtuc . *Pſ.* ergo utrimque tibi nunc delectum para : 157
Ex multis exquire illis unum , qui certus ſiet .
Cal. Jam hìc faxo aderit . *Pſ.* potín' ut abeas ? tibi moram dictis creas .

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Pſeudolus .

POſtquam illic hinc abiit , tu aſtas ſolus , Pſeudole .
Quid nunc acturus , poſtquam herili filio
Largitus dictis dapſilis ? ubi ſunt ea ?
Quoi neque parata gutta certi conſilii ,

Ne-

Neque adeo argenti: neque nunc quid faciam ſcio, 5
Neque exordiri primum, unde occipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.
Sed quaſi Poeta tabulas cum cepit ſibi,
Quærit quod nuſquam eſt gentium, reperit tamen;
Facit illud veriſimile, quod mendacium eſt: 10
Nunc ego Poeta fiam: viginti minæ
Quæ nuſquam nunc ſunt gentium, inveniam tamen.
Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram.
At volui injicere tragulam in noſtrum ſenem:
Verum is, neſcio quo pacto, præſenſit prius. 15
Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio.
Herum eccum video huc una Simonem ſimul
Cum ſuo vicino Calliphone incedere.
Ex hoc ſepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio. 20
Nunc huc concedam, ut horum ſermonem legam.

ACTUS PRIMI SCENA V.

Simo, Callipho, Pſeudolus.

SI de damnoſis, aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio, credo, meo:
Ita nunc per urbem ſolus ſermo eſt omnibus,
Eum velle amicam liberare, & quærere 5
Argentum ad eam rem. hoc alii mihi renuntiant,
Atque id jam pridem ſenſi, & ſubolet mihi.
Pſ. Occiſa eſt hæc res, hæret hoc negotium.
Quo in commeatum volui argentarium
Proficiſci, ibi nunc oppido obſepta eſt via. 10
Præſenſit: nihil eſt prædæ prædatoribus.
Call. Homines qui geſtant, quique auſcultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Geſtores linguis, auditores auribus.
Nam iſtæc quæ tibi renuntiantur: filium 15

Te velle amantem argento circumducere,
Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed si vera ea sunt, ut nunc mos est, maxume,
Quid mirum fecit? quid novum? adolescens homo
Si amat, si amicam liberat? *Ps.* lepidum senem! 20
Sim. Vetus nolo faciat. *Call.* at enim nequidquam nevis.
Vel tu ne faceres tale in adolescentia.
Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem, quam ipsus fuerit, postulet.
Nam tu quod damni, & quod fecisti flagitii, 25
Populo viritim potuit dispertirier.
Id ne tu miraris, si patrissat filius?
Ps. ὦ Ζεῦ, quam pauci estis homines commodi!
Ehem, illuc est patrem esse, ut æquom est, filio!
Sim. Quis hic loquitur? meus hic est quidem servos Pseudolus. 30
Hic mihi corrumpit filium, scelerum caput.
Hic dux, hic ille est pædagogus: hunc ego
Cupio excruciari. *Call.* jam istæc insipientia est,
Sic iram in promtu gerere. quanto satius est,
Adire blandis verbis, atque exquirere, 35
Sint illa, necne sint, quæ tibi renuntiant?
Bonus animus in mala re dimidium est mali.
Sim. Tibi auscultabo. *Ps.* itur ad te, Pseudole:
Orationem tibi para advorsum senem.
Herum saluto primum, ut æquom est: postea 40
Si quid supersit, vicinos impertio.
Sim. Salve. quid agitur? *Ps.* statur hic ad hunc modum.
Sim. Statum vide hominis, Callipho, quasi basilicum.
Call. Bene confidenterque astitisse intellego.
Ps. Decet innocentem, qui sit atque innoxius, 45
Servom superbum esse, apud herum potissumum.
Call. Sunt, quæ te volumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nosmet scimus atque audivimus.
Sim. Conficiet jam te hic verbis: ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui. 50
Ps. Ita est. jampridem tu me spernis, sentio,

Par-

Parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego :
Cupis me esse nequam , tamen ero frugi bonæ .
Sim. Fac sis vacivas , Pseudole , ædis aurium ,
Mea ut migrare dicta possint quo volo . 55
Ps. Age loquere quid vis , tametsi tibi succenseo .
Sim. Mihin' domino servos tu succenses ? *Ps.* jam tibi
Mirum id videtur ? *Sim.* hercle qui , ut tu prædicas ,
Cavendum est mihi abs te irato : atque alio tu modò
Me verberare , atque ego te soleo , cogitas . 60
Call. Quid censes ? ædepol merito esse iratum arbitror ,
Cum apud te parum stet fides . *Sim.* jam sic sino ,
Iratus sit : ego , ne quid noceat , cavero .
Sed quid ais?quid hoc, quod te rogo ? *Ps.* si quid vis, roga.
Quod scibo , Delphis tibi responsum dicito . 65
Sim. Advorte ergo animum , & fac sis promissi memor .
Quid ais ? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? *Ps.*negare meum est.*Sim.*liberare quã velit?
Ps. Καὶ τȣ̃το, καὶ τȣ̃το nego . *Sim.* ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos 70
Paritas ut auferas a me ? *Ps.* abs te ego auferam ?
Sim. Ita : quas meo gnato des , quî amicam liberet .
Ps. Fateri δεῖ καὶ τȣ̃το ναί. καὶ τȣ̃το ναί.
Call. Fatetur . *Sim.* dixín' , Callipho , dudum tibi ?
Call. Memini . *Sim.* cur hæc , ubi tu rescivisti illico , 75
Celata me sunt ? cur non rescivi ? *Ps.* eloquar .
Quia nolebam ex me morem prægigni malum ,
Herum ut servos *suum* criminaret apud herum .
Sim. Juberes hunc præcipitem in pistrinum trahi .
Cal. Numquid peccatum est, Simo ? *Sim.* immo maxume .
Ps. Desiste : recte ego rem meam sapio , Callipho . 81
Peccata mea sunt . animum advorte nunc jam .
Quapropter te expertem amoris nati habuerim .
Pistrinum in mundo scibam , si id faxem , mihi .
Sim. Non a me scibas pistrinum in mundo tibi , 85
Cum ea mussitabas ? *Ps.* scibam . *Sim.* cur non dictum est
mihi ?
Ps. Quia illud malum aderat ; istuc aberat longius .

Illud erat præsens ; huic erant dieculæ .
Sim. Quid nunc agetis ? nam hinc quidem a me non poteſt
Argentum auferri , qui præſertim ſenſerim . 90
Ne quiſquam credat nummum , jam edicam omnibus .
Pſ. Numquam ædepol quoiquam ſupplicabo, dum quidem
Tu vives : tu mihi hercle argentum dabis :
Abs te equidem ſumam . *Sim*. tu a me ſumes ? *Pſ*.ſtrenue .
Sim. Excludito mihi hercle oculum , ſi dedero . *Pſ*. dabis .
Jam dico , ut a me caveas . *Call*. certe ædepol ſcio , 96
Si abſtuleris , mirum & magnum facinus feceris .
Pſ. Faciam . *Sim*. ſi non abſtuleris ? *Pſ* virgis cædito .
Sed quid , ſi abſtulero ? *Sim*. do Jovem teſtem tibi ,
Te ætatem impune habiturum . *Pſ*. facito , ut memineris .
Sim. Egon' ut cavere nequeam , quoi prædicitur ? 101
Pſ. Prædíco , ut caveas : dico , inquam , ut caveas : cave .
Hem ! iſtis mihi tu hodie manibus argentum dabis .
Call. Aedepol mortalem graphicum , ſi ſervat fidem !
Pſ. Servitum tibi me abducito , ni fecero . 105
Sim. Bene atque amice dicis : nam nunc jam meus es .
Pſ. Vín' etiam dicam , quod vos magis miremini ?
Call. Studeo hercle audire , nam ted auſculto libens .
Sim. Agedum , nam ſatis libenter te auſculto loqui .
Pſ. Priuſquam iſtam pugnam pugnabo , ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem . 111
Sim. Quam pugnam ? *Pſ*. hem , ab hoc lenone vicino tuo
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam , tuus quam gnatus deperit ,
Eam circumducam lepide lenonem . *Sim*. quid eſt ? 115
Pſ. Effectum hoc hodie reddam utrumque ad veſperum .
Sim. Siquidem iſtæc opera , ut prædicas , perfeceris ,
Virtute regi Agathocli anteceſſeris .
Sed ſi non faxis , numquid cauſſæ eſt , illico
Quin te in piſtrinum condam ? *Pſ*. non unum quidem 120
Diem modo , verum hercle in omnis , quantum eſt . ſed
ſi effecero ,
Dabín' mihi argentum , quod dem lenoni illico
Tua voluntate ? *Call*. jus bonum orat Pſeudolus :

Da-

Dabo,inque. *Sim.* at enim scin' quid mihi in mentē venit?
Quid si hice inter se consenserunt, Callipho, 125
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Quî me argento circumvortant? *Ps.* quis me audacior
Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic, Simo,
Si sumus compecti, sive consilium umquam inivimus
De istac re, aut si de ea re umquam inter nos convenimus:
Quasi in libro cum scribuntur calamo litteræ, 131
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.
Sim. Indíce ludos nunc jam, quando lubet.
Ps. Da in hunc diem operam, Callipho, quæso mihi,
Ne quo te ad aliud occupes negotium. 135
Call. Quin rus utì irem, jam heri constitueram.
Ps. At nunc disturba, quas statuisti, machinas.
Call. Nunc non abire certum est istac gratia.
Lubido est ludos tuos spectare, Pseudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi, 140
Quod dixit: potius quam id non fiat, ego dabo.
Non demutabo. *Ps.* namque ædepol, si non dabis,
Clamore magno & multum flagitabere.
Agite, amovemini hinc vos intro nunc jam,
Ac meis vicissim date locum fallaciis. 145
Sim. Fiat, geratur mos tibi. *Ps.* sed te volo
Domi usque adesse. *Sim.* quin tibi hanc operam dico.
Call. At ego ad forum ibo:jam hìc adero. *Sim.* actutum redi.
Ps. Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,
Me iccirco hæc tanta facinora promittere, 150
Quî vos oblectem, hanc Fabulam dum transigam,
Neque sim facturus, quod facturum dixeram:
Non demutabo. atque etiam certum, quod sciam,
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio;
Nisi quia futurum est. nam qui in Scenam provenit 155
Novo modo, novom aliquid inventum afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro libet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen vos interea hic delectaverit. 160

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Pseudolus.

PRoh Juppiter, ut mihi, quidquid ago, lepide omnia prospereque eveniunt!
Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum est consilium.
Nam ea stultitia est, facinus magnum timido cordi credere. nam omnes
Res perinde sunt, ut agas, ut eas magnifacias. nam ego in meo
Pectore prius ita paravi copias duplicis, triplicis, dolos, 5
Perfidias: ut ubicumque cum hostibus congrediar, malorum meorum
Fretus virtute dicã, mea industria & malitia, fraudulentia,
Facile ut vincam, facile ut spoliem meos perduellis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem meum, atque vostrum omnium
Ballionem exballistabo lepide. date operam modo. hoc ego oppidum 10
Admœnire, ut hoc die capiatur, volo: atque ad hoc meas legiones
Adducam. si hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus faciam.
Post ad oppidum hoc vetus continuo mecum exercitum protinus obducam:
Inde me & simul participes omnes meos præda onerabo, atque opplebo:
Metum & fugam perduellibus meis *injiciam*, me esse ut sciant natum, 15
Quo sum genere gnatus. magna me facinora decet efficere,
Quæ post mihi clara, & diu clueant. sed hunc quem video, quis hic est,
Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet scire
Quid hic velit, cum machæra; & huic, quam rem agat, hinc dabo insidias.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Harpax, Pseudolus.

HI loci sunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero
sunt demonstratæ:
Ut ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus
meus miles,
Septimas esse ædis a porta, ubi ille habitat leno, cui jussit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim, certum
qui 4
Mihi faciat, Ballio leno ubi hìc habitat. *Ps.* st. tace tace,
Meus hic est homo, ni omnes dî atque homines deserunt.
novo consilio
Nunc mihi opus est: nova res subito mihi hæc objecta est:
Hoc prævortar principio: illa omnia missa habeo, quæ ante
agere occœpi.
Jam pol ego hunc stratioticum nuntium advenientem probe
percutiam. 9
Harp. Ostium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo;
Nam ego precator & patronus foribus processi foras.
Harp. Tune es Ballio? *Ps.* immo vero ego ejus sũ Subballio.
Harp. Quid istuc verbi est? *Ps.* condus-promus sum, procurator
peni. 14
Harp. Quasi te dicas atriensẽ. *Ps.* immo atriensi ego impero.
Harp. Quid tu! servusne es, an liber? *Ps.* nunc quidem
etiam servio.
Harp. Ita videre; & non videre dignus, qui liber sies.
Ps. Non soles respicere te, cum dicas injuste alteri?
Harp. Hunc hominem malum esse oportet. *Ps.* dî me servant
atque amant.
Nam hic mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos
dolos. 20
Harp. Quid illic secum solus loquitur? *Ps.* quid ais tu, adolescens?
Harp. quid est?
Ps. Ene tu, an non es, ab illo milite Macedonio,

Servos ejus, qui hinc a nobis eſt mercatus mulierem? 23
Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,
Quinque debet? *Harp.* ſum. ſed ubi tu me noviſti gentium,
Aut vidiſti, aut collocutus? nam equidē Athenas antihac
Numquam adveni, neque te vidi ante hunc diem umqam oculis meis.
Pſ. Quia videre inde eſſe. nam olim cum abiit, argento hæc dies
Præſtituta eſt, quoad referret nobis: neque dum rettulit.
Harp. Immo adeſt. *Pſ.* tun' attuliſti? *Harp.* egomet. *Pſ.* quid dubitas dare? 30
Harp. Tibi ego dem? *Pſ.* mihi hercle vero, qui res rationeſque heri
Ballionis curo, argentū accepto, expenſo, & cui debet dato.
Harp. Siquidem hercle etiam ſupremi promtas theſauros Jovis,
Tibi libellam argenti numquam credā. *Pſ.* dum tu ſtrenuas,
Res erit ſoluta. *Harp.* vinctam potius ſic ſervavero. 35
Pſ. Væ tibi! tu inventus vero, meam qui forcilles fidem!
Quaſi mihi non ſexcenta tanta ſoli ſoleant credier!
Harp. Poteſt, ut alii ita arbitrentur; & ego ut ne credā tbi.
Pſ. Quaſi tu dicas, me te velle argento circumducere.
Harp. Immo vero quaſi tu dicas, quaſique ego autem id ſuſpicer. 40
Sed quid eſt tibi nomen? *Pſ.* ſervos eſt huic Lenoni Syrus,
Eum eſſe me dicam. Syrus ſum. *Harp.* Syrus? *Pſ.* id eſt nomen mihi.
Harp. Verba multa facimus: herus ſi tuus domi eſt, quin provocas:
Ut id agam, quod miſſus huc ſum? quidquid eſt nomen tibi.
Pſ. Si intus eſſet, evocarem. verum ſi dare vis mihi, 45
Magis erit ſolutum, quam ipſi dederis. *Harp.* at enim ſcin' quid eſt?
Reddere hoc, non perdere, herus me miſit. nunc certo ſcio
Hoc febrim tibi eſſe, quia non licet hoc injicere ungulas.
Ego, niſi ipſi Ballioni, nummum credam nemini 49
Pſ. At illic nunc negotioſus eſt: res agitur apud judcem.

Harp.

Harp. Dî bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
Rediero. tu epistolam hanc a me accipe, atque illi dato.
Nam istic symbolum est inter herum meum & tuum de muliere.
Ps. Scio equidem, ut qui argentum afferret, atque expressam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo ajebat velle mitti mulierem. 55
Nam hic quoque exemplum reliquit ejus. *Harp.* omnem rem tenes.
Ps. Quid ego ni teneam? *Harp.* dato ergo istum symbolum illi. *Ps.* licet.
Sed quid est tibi nomen? *Harp.* Harpax. *Ps.* apage te; Harpax, haud places.
Huc quidē hercle haud ibis intro; ne quid harpax feceris.
Harp. Hostis vivos rapere soleo ex acie: *ex* hoc nomen mihi est. 60
Ps Pol te multo magis, opinor, vasa ahenea ex ædibus.
Harp. Non ita est. sed scin' quid te orem, Syre? *Ps.* sciam, si dixeris.
Harp. Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiā,
Apud anum illam diobolarem, cludam, crassam, Chrysidē.
Ps. Quid nunc vis? *Harp.* inde ut me arcessas, herus tuus ubi venerit. 65
Ps. Tuo arbitratu, maxume. *Harp.* nam ut lassus veni de via,
Me volo curare. *Ps.* sane sapis, & consilium placet:
Sed videsis, ne in quæstione sis, quando arcessam, mihi.
Harp. Quin ubi prandero, dabo operam somno. *Ps.* sane censeo.
Harp. Nunc quid vis? *Ps.* dormitum ut abeas. *Harp.* abeo. *Ps.* atque audin', Harpage? 70
Jube sis te operiri: beatus eris, si consudaveris.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Pseudolus.

DI immortales! conservavit me illic homo adventu suo.
Suo viatico reduxit me usque ex errore in viam.
Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportunius
Advenire, quam hæcce allata est mihi opportune epistola.
Nam hæc allata cornucopiæ est, ubi inest quidquid volo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt: hic sunt sycophantiæ,
Hic argentum, hic amica amanti herili filio. 7
Atque ego nunc me ut gloriosum faciam, ut copi pectore;
Quo modo quidque agerem, ut Lenoni surriperem mulierculam;
Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,
Certa, deformata habebam. sed profecto hoc sic erit.
Centum doctûm hominum consilia sola hæc devincit dea
Fortuna. atque hoc verum est: proinde ut quisque fortuna utitur, 13
Ita præcellet, atque exinde sapere eum omnes dicimus.
Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominẽ catum
Eum esse declaramus: stultum autem illum, quoi vortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut simus, cũ quod cupienter dari
Petimus nobis, quasi, quid in rem sit, possimus noscere.
Certa amittimus, dum incerta petimus. atque hoc evenit,
In labore atque in dolore ut mors obrepat interim. 20
Sed jam satis est philosophatum. nimis diu & longum loquor.
Dî immortales! aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo quod subito commentus sui,
Quia Lenonis me esse dixi. nunc ego hac epistola
Tris deludam; herum, & Lenonem, & qui hanc mihi dedit epistolam. 25
Euge, par pari! aliud autem, quod cupiebam, contigit.
Venit, eccum, Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Calidorus, Charinus, Pseudolus.

DUlcia atque amara apud te ſum elocutus omnia,
Scis amorem, ſcis laborem, ſcis egeſtatem meam.
Ch. Commemini omnia: id tu modo, quid me vis facere, fac ſciam.
Cal. Cum hæc tibi alia ſum elocutus, ut ſcires, ſi ſcis, de ſymbolo.
Ch. Omnia, inquam. tu modo, quid me facere vis, fac ut ſciam. 5
Cal. Pſeudolus mihi ita imperavit, ut aliquem hominem ſtrenuum,
Benevolẽtem adducerem ad ſe. *Ch.* ſervas imperium probe;
Nam & amicum & benevolentem ducis. ſed iſtic Pſeudolus
Novos mihi eſt. *Cal.* nimium eſt mortalis graphicus: heuretes mihi eſt:
Is mihi hæc eſſe effecturum dixit, quæ dixi tibi. 10
Pſ. Magnifice hominem compellabo. *Cal.* cuja vox ſonat?
Pſ. jo, jo, *jo*.
Te te te, tyranne, te rogo: qui imperitas Pſeudolo,
Quæro. quoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias, de tribus
Fraude partas; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
In libello hoc obſignato ad te attuli pauxillulo. 16
Cal. Illic homo eſt. *Ch.* ut paratragœdiat carnufex!
Cal. confer gradum
Contra pariter. *Pſ.* porrige audaciter ad ſalutem brachium.
Ch. Dic, utrum Spemne an Salutem te ſalutem, Pſeudole?
Pſ. Immo utrumque. *Ch.* utrumque, ſalve. ſed quid actum eſt? *Pſ.* quid times? 20
Cal. Attuli hunc. *Pſ.* quid? attuliſti? *Cal.* adduxi, volui dicere.
Pſ. Quis iſtic eſt? *Cal.* Charinus. *Pſ.* euge! jam χαρῖνον οἰωνὸν ποιῶ.
Ch. Quin tu quidquid opu'ſt, mihi audacter imperas. *Pſ.* jam gratiam. Be-

Bene ſit, Charine: nolo tibi moleſtos eſſe nos.
Ch. Vos moleſtos mihi? moleſtum eſt *id* quidem. *Pſ.* tum tu igitur mane. 25
Ch. Quid iſtuc eſt? *Pſ.* epiſtolam modo hanc intercepi, & ſymbolum.
Cb. Symbolum? quem ſymbolum? *Pſ.* qui a milite allatu'ſt modo.
Ejus ſervo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
Tuam qui amicam hinc arceſſebat; ei os ſublevi modo.
Cal. Quomodo? *Pſ.* horum cauſſa hæc agitur ſpectatorum Fabula. 30
Hi ſciunt, qui hìc affuerunt, vobis poſt narravero.
Cal. Quid nunc agimus? *Pſ.* liberam hodie tuam amicam amplexabere.
Cal. Egone? *Pſ.* tute. *Cal.* ego? *Pſ.* ipſus, inquam: ſiquidem hoc vivet caput.
Si modo mihi hominem invenietis propere. *Cal.* qua facie? *Pſ.* malum,
Callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
Porro ſua virtute teneat, quid ſe facere oporteat. 36
Atque eum, qui non hìc uſitatus ſæpe ſit. *Ch.* ſi ſervos eſt,
Numquid refert? *Pſ.* immo multo mavolo quam liberum.
Cb. Poſſe opinor me dare hominem tibi malum & doctum; modo
Qui a patre advenit Caryſto: nec dum exiit ex ædibus 40
Quoquam, neque Athenas advenit umquam, ante heſternum diem.
Pſ. Bene juvas. ſed quinq; inventis opus eſt argenti minis
Mutuis,quas hodie reddã:nam unã hujus mihi debet pater.
Ch. Ego dabo, ne quære aliunde. *Pſ.* o hominem opportunum mihi!
Etiam opu'ſt chlamyde, & machæra, & petaſo. *Ch.*poſſum a me dare. 45
Pſ. Dî immortales! non Charinus mihi hic quidem eſt, ſed Copia!
Sed iſtic ſervos, ex Caryſto huc qui advenit, quid ſapit?
Ch. Hircum ab alis. *Pſ.* manuleatam tunicam habere hominem decet. Ec-

Ecquid habet is homo aceti in pectore?*Ch.*atq; acidiſſumi.
Pſ. Quid, ſi opus ſit, ut dulce promat indidem, ecquid habet? *Ch.* rogas? 50
Murrhinam, paſſum, defrutum, melinam, mel quojuſmodi.
Quin in corde inſtruere quondam cœpit thermopolium.
Pſ. Engepæ! lepide, Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen eſſe dicam ego iſti ſervo? *Ch.* Simiæ.
Pſ. Scitne in re advorſa vorſari? *Ch.* turbo non æque citus eſt. 55
Pſ. Ecquid argutus eſt? *Ch.*malorum facinorum ſæpiſſume.
Pſ. Quid,cum manifeſto tenetur? *Ch.*anguilla'ſt,elabitur.
*Pſ.*Ecquid is homo ſcitus eſt? *Ch.*plebiſcitum nō eſt ſcitius.
Pſ. Probus homo eſt, ut prædicare te audio. *Ch.* immo ſi ſcias;
Ubi te aſpexerit, narrabit ultro, quid ſeſe velis. 60
Sed quid es acturus? *Pſ.* dicam: ubi hominem exornavero,
Subditicium fieri ego illum militis ſervom volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam!
Ceterum quo quidque pacto faciat, ipſi dixero. 65
Cal. Quid nunc igitur ſtamus? *Pſ.* hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitā Aeſchinum.
Sed properate. *Ch.* prius illic erimus, quam tu. *Pſ.* abite ergo ocyus.
Quidquid incerti mihi in animo prius,aut ambiguum fuit,
Nunc liquet: nunc defæcatum eſt:cor mihi nunc perviū'ſt.
Omnes ordines ſub ſignis ducam, legiones meas; 71
Avi ſiniſtra, auſpicio liquido, atque ex ſententia:
Confidentia eſt inimicos meos me poſſe perdere.
Nunc ibo ad forum,atque onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
Jam ego hoc ipſum oppidum expugnatum ſaxo erit lenonium. 76

ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Puer.

CUi servitutem dî danunt lenoniam
Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conspicio meo,
Malam rem magnam, multasque ærumnas danunt.
Velut hæc mihi evenit servitus, ubi ego omnibus 5
Parvis magnisque miseriis præfulcior:
Neque ego amatorem mihi invenire ullum queo:
Qui amet me, ut curet tandem nitidiuscule.
Nunc huic lenoni est hodie natalis dies:
Interminatus est a minimo ad maxumum, 10
Si quis non hodie munus misisset sibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.
Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis.
Neque ego illud possum, quod illi qui possunt, solent,
Nunc nisi lenoni munus hodie misero, 15
Cras mihi potandus fructus est fullonius.
Eheu! quam illæ rei ego etiam nunc sum parvulus!
Atque ædepol ut nunc male eum metuo miser!
Si quispiam det, quoi manus gravior siet,
Quamquam illud ajunt magno gemitu fieri, 20
Comprimere dentes videor posse aliquo modo.
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio,
Herus eccum recipit se domum, & ducit coquom.

ACTUS TERTII SCENA II.

Ballio, Coquus, Puer.

FOrum coquinum qui vocant, stulte vocant,
Nam non coquinum est, verum furinum est forum:
Nam si ego juratus pejorem hominem quærerem,
Coquum non potui, quam hunc, quem duco, ducere,
Multiloquum, gloriosum, insulsum, inutilem: 5

Quin

Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
Ut esset hìc, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.
Coq. Si me arbitrabare isto pacto, ut prædicas,
Cur conducebas? *Ball.* inopiâ: alius non erat. 10
Sed cur sedebas in foro, si eras coquus
Tu solus præter alios? *Coq.* ego dicam tibi:
Hominum avaritia ego sum factus improbior coquus,
Non meopte ingenio. *Ball.* qua istuc ratione? *Coq.* eloquar.
Quia enim cum extemplo veniunt conductum coquom, 15
Nemo illum quærit, qui optumus, & carissumu'st:
Illum conducunt potius, qui vilissumu'st.
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi drachmis iissent miseri: me nemo potest
Minoris quisquam nummo, ut surgam, subigere. 20
Non ego item cœnam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt;
Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt;
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus: 25
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum,
Eo laserpicii libram pondo diluunt:
Teritur sinapis scelerata cum illis: qui terunt,
Priusquam triverunt, oculi ut exstillent, facit.
Ei homines cœnas sibi coquint. cum condiunt, 30
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Vivis convivis intestina quæ exedint.
Hoc hìc quidem homines tam brevem vitam colunt.
Cum hasce herbas hujusmodi in suum alvom congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modo. 35
Quas herbas pecudes non edunt; homines edunt.
Ball. Quid tu? divinis condimentis utere,
Qui prorogare vitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? *Coq.* audacter dicito.
Nam vel ducenos annos poterunt vivere, 40
Meas qui esitabunt escas, quas condivero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,

Aut

Aut ſipolindrum, aut macidem, aut ſancaptidem,
Ex ipſæ ſeſe patinæ fervefaciunt illico.
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta ſunt: 45
Terreſtres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopſide, aut cataractria. *Ball* at te Juppiter
Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumque tuis *iſtis* omnibus mendaciis.
Coq Sine ſis loqui me. *Ball.* loquere, atque i in malā crucem.
Coq. Ubi omnes patinæ fervent, omnis aperio, 51
Is odos demiſſis pedibus in cælum volat:
Eum in odorem cœnat Juppiter cotidie.
Ball. Odor demiſſis pedibus? *Coq.* peccavi inſciens.
Ball. Quid eſt? *Coq.* quia enim demiſſis manibus volui dicere. 55
Ball. Si nuſquam is coctum, quidnam cœnat Juppiter?
Coq. It incœnatus cubitum. *Ball.* i in malam crucem.
Iſtaccine cauſſa tibi hodie nummum dabo?
Coq. Fateor equidem, eſſe me coquom cariſſumum:
Verum pro pretio facio ut opera appareat 60
Mea, quo conductus veni. *Ball.* ad furandum quidem.
Coq. An invenire poſtulas quemquam coquum,
Niſi milvinis aut aquilinis ungulis?
Ball. An tu coquinatum te ire quoquam poſtulas,
Quin ibi conſtrictis ungulis cœnam coquas? 65
Nunc adeo tu, qui meus es, jam edico tibi,
Uti noſtra properes amoliri omnia:
Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:
Quoquo hic ſpectabit, eo tu ſpectato ſimul:
Si quo hic gradietur, pariter progrediminor. 70
Manum ſi protollet, pariter proferto manum.
Suum ſi quid ſumet, id tu ſinito ſumere:
Si noſtrum ſumet, tu teneto altrinſecus.
Si iſte ibit, ito; ſtabit, aſtato ſimul.
Si conquiniſcet iſtic, ceveto ſimul. 75
Item his diſcipulis privos cuſtodes dabo.
Coq. Habe modo bonū animū. *Ball.* quæſo, quî poſſim, doce,
Animum *bonum* habere, qui te ad me adducam domum?

Coq.

Coq. Quia sorbitione faciam ego te hodie mea,
Item ut Medea Peliam concoxit senem : 80
Quem medicamento, & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum :
Item ego te faciam. *Ball.* eho, an *tu* etiam veneficus?
Coq. Immo ædepol vero hominum servator magis.
Ball. Hem mane. quanti istuc unũ me coquinare perdoces?
Coq. Quid? *Ball.* ut te servem, ne quid surripias mihi. 86
Coq. Si credis, nummo; si non, ne mina quidem.
Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam? *Ball.* pol ego amicis, scilicet.
Coq. Quin tu illos inimicos potius, quam amicos vocas:
Nam ego ita convivis cœnam conditam dabo
Hodie, atque ita suavitate condiam,
Ut quisque quidque conditum gustaverit,
Ipsos sibi faciam ut digitos prærodat suos. 94
Ball. Quæso hercle priusquam quidquam convivis dabis,
Gustato tute prius, & discipulis dato,
Ut prærodatis vostras furtificas manus.
Coq. Fortasse hæc tu nunc mihi non credas quæ loquor.
Ball. Molestus ne sis, nimium jam tinnis, non places.
Hem! illic ego habito. intro huc abi,& cœnam coque 100
Propere. *Coq.* quin is accubitum, & convivas cedo.
Corrumpitur jam cœna. *Ball.* hem! subolem sis vide!
Jam hic quoque scelestus, est coqui sublingio.
Profecto, quid nunc primum caveam, nescio.
Ita in ædibus sunt fures: prædo in proxumo est. 105
Jam a me hic vicinus apud forum paullo prius
Pater Calidori opere petivit maxumo,
Ut mihi caverem a Pseudolo servo suo,
Neu fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem,
Ut me, si posset, muliere intervorteret, 110
Eum promisisse firmiter, dixit sibi,
Sese abducturum a me dolis Phœnicium.
Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,
Profecto ne quis quidquam credat Pseudolo. 114

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pseudolus, Simia.

SI umquam quemquam dî immortales voluere esse auxilio adjutum,
Tum me & Calidorum servatum volunt esse, & Lenonem exstinctum,
Cum te adjutorem genuere mihi, tam doctum hominem atque astutum.
Sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui hæc mecum egomet loquor solus?
Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malus cum malos stulte cavi. 5
Tum pol ego interii, homo si ille abiit: neque hoc opus, quod volui, ego hodie efficiam.
Sed eccum!video verbeream statuã.ut magnifice infert sese!
Hem! te hercle ego circumspectabam: nimis metuebam male, ne abiisses.
Sim. Fuit meum officium, ut facerem: fateor. *Ps.* ubi restiteras? *Sim.* ubi mihi libitum est.
Ps. Istuc ego jam satis scio. *Sim.* cur ergo, quod scis, me rogas? *Ps.* at hoc volo monere te. 10
Sim. Monendus ne me moneat. *Ps.* nimis tandem ego abs te contemnor.
Sim. Quippe ego te ni contemnam, stratioticus homo qui cluear? *Ps.* jam
Hoc volo, quod occeptum'st, agi. *Sim.* numquid agere aliud me vides?
Ps. Ambula ergo cito. *Sim.* immo otiose volo. *Ps.* hæc ea occasio est, dum ille dormit,
Volo tu prior ut occupes adire. *Sim.* quid properas? placide.
Ne time. ita ille faxit Juppiter! ut ille palam ibidẽ assiet,
Quisquis ille est, qui adest a Milite. numquam ædepol erit ille potior 17
Harpax, quam ego. habe animum bonum: pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.

Sic

Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem advenam, ipse sese ut neget eum esse qui siet,
Meque ut esse autumet, qui ipsus est. *Ps.* quî potest?
Sim. occidis me, 21
Cum istuc rogitas. *Ps.* o hominem lepidum! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.
Sim. Immo mihi. sed vide, ornatus hic satis me condecet?
Ps. Optume habet. *Sim.* esto. *Ps.* tantum tibi boni dî immortales duint, 25
Quantum tu tibi optes. nam si exoptem, quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo est. neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum
Et maleficum. *Sim.* tun' id mihi? *Ps.* taceo. sed ego quæ tibi dona
Dabo & faciam, si hanc rem sobrie accurassis! *Sim.* potîn' ut taceas?
Memorem immemorem facit, qui monet quod memor meminit. teneo omnia. 30
In pectore condita sunt, meditati sunt doli docte. *Ps.* probus hic est
Homo. *Sim.* neque hic est, neque ego. *Ps.* at vide ne titubes. *Sim.* potîn' ut taceas?
Ps. Ita me dii ament. *Sim.* ita non facient, mera jam mendacia fundes.
Ps. Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo, & metuo, & magnifico!
Sim. Ego istuc aliis dare condidici. mihi obtrudere non potes palpum. 35
Ps. Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi effeceris hoc opus! *Sim.* ha ha he!
Ps. Lepido victu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis:
Ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quæ det.
Sim. Lepide accipis me. *Ps.* immo si efficis, tum faxo magis dicas.

Sim. Nisi effecero, cruciabiliter carnufex me accipito. 40
Sed propera mihi monstrare, ubi ostium Lenonis ædium.
Ps. Tertium hoc est. *Sim.* st! tace, ædes hiscunt. *Ps.* credo, animo male'st
Aedibus. *Sim.* quid jam? *Ps.* quia ædepol ipsum Lenonem evomunt.
Sim. Illiccine est? *Ps.* illic est. *Sim.* mala merx est. *Ps.* illuc sis vide: 44
Non prorsus, verum ex transvorso cedit, quasi cancer solet.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Ballio, Pseudolus, Sycophanta.

Minus malum hunc hominem esse opinor, quam esse censebam coquum:
Nam nihil etiam dum harpagavit, præter cyathum & cantharum.
Ps. Heus tu! nunc occasio est & tempus. *Syc.* tecum sentio.
Ps. Ingredere in viam dolose: & ego hìc in insidiis ero.
Syc. Habui numerum sedulo, hoc est sextum a porta proxumum 5
Angiportum, in id angiportum me devorti jusserat.
Quotumas ædis dixerit, id ego admodum incerto scio.
Ball. Quis hic homo chlamydatus est, aut unde est, aut quem quæritat?
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.
Syc. Sed eccũ, qui ex incerto faciet mihi, quod quæro, certius.
Ball. Ad me adit recta. unde ego hominem hunc esse dicam gentium! 11
Syc. Heus tu, qui cum hirquina astas barba, responde quod rogo.
Ball. Eho, an non prius salutas? *Syc.* nulla est mihi salus dataria.
Ball. Nam pol hinc tantumdem accipies. *Ps.* jam inde a principio probi.
Syc. Ecquem in angiporto hoc hominẽ tu novisti? te rogo.

Ball. Egomet me. *Syc.* pauci iſtuc faciunt homines, quod tu prædicas: 16

Nam in foro vix decimus quiſq; eſt, qui ipſus ſeſe noverit.

Pſ. Salvos ſum! jam philoſophatur. *Syc.* hominem ego hic quæro malum,

Legirupam, impium, perjurum, atque improbum. *Ball.* me quæritat:

Nam illa *mea* ſunt cognomēta, nomē ſi memoret modo. 20

Quid eſt ei homini nomē? *Syc* Leno Ballio. *Ball.* ſcivín'ego?

Ipſe ego is ſum, adoleſcens, quem tu quæritas. *Syc.* tune es Ballio?

Ball Ego enimvero is ſum. *Syc.* ut veſtitus eſt perfoſſor parietum!

Ball Credo, in tenebris cōſpicatus ſi ſis me, abſtineas manū.

Syc. Herus meus tibi me ſalutem multam voluit dicere. 25

Hanc epiſtolam accipe a me, hanc me tibi juſſit dare.

Ball. Quis is homo'ſt, qui juſſit? *Pſ.* perii, nunc homo in medio luto eſt,

Nomen neſcit. hæret hæc res. *Ball.* quem hanc miſiſſe ad me autumas?

Syc. Noſce imaginem: tute ejus nomen memorato mihi,

Ut ſciam te Ballionem eſſe ipſum. *Ball.* cedo mihi epiſtolā.

Syc. Accipe: cognoſce ſignum. *Ball.* oho! Polymachæroplacides 30

Purus putus eſt ipſus: novi: heus! *Syc.* Polymachæroplacides

Nomen eſt. ſcio jam tibi me recte dediſſe epiſtolam:

Poſtquam Polymachæroplacidæ elocutus nomen es.

Ball. Sed quid agit is? *Syc.* quod homo ædepol fortis, atque bellator probus. 35

Sed propera hanc pellegere quæſo epiſtolā; ita negotiū eſt;

Atque accipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.

Nam neceſſe hodie Sicyoni me eſſe, aut cras mortē exſequi,

Ita herus meus eſt imperioſus. *Ball.* novi, notis prædicas.

Syc. Propera pellegere epiſtolam ergo. *Ball.* id ago, ſi taceas modo. 40

Miles Lenoni Ballioni epiſtolam

Conſcriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obſignatam, quæ inter nos duo
Convenit olim. *Syc.* ſymbolum eſt in epiſtola.
Ball. Video, & cognoſco ſignum. ſed in epiſtola 45
Nullam ſalutem mittere ne ſcriptam ſolet?
Syc. Ita militaris diſciplina eſt, Ballio:
Manu ſalutem mittunt benevolentibus;
Eadem malam rem mittunt malevolentibus.
Sed, ut occepiſti, perge operam experirier, 50
Quid epiſtola iſta narret. *Ball* auſculta modo.
Harpax calator meus eſt, ad te qui venit.
Tune is es Harpax?*Syc.*ego ſum;atque ipſe Harpax quidē.
Ball. Qui epiſtolam iſtam fert, ab eo argentum accipi,
Et cum eo ſimitu mulierem mitti volo. 55
Salutem ſcriptam dignum eſt dignis mittere:
Te ſi arbitrarem dignum, miſiſſem tibi.
Syc. Quid nunc? *Ball.* argentum des; abducas mulierem.
Syc. Uter remoratur? *Ball.* quin ſequere ergo intro.
Syc. ſequor.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Pſeudolus.

PEjorem ego hominem magiſque vorſute malum
Numquam ædepol quemquam vidi, quā hic eſt Simia.
Nimiſque ego illum hominem metuo & formido male,
Ne malus item erga me ſit, ut erga illum fuit,
Ne in re ſecunda nunc mihi obvortat cornua; 5
Si occaſionem capſit, qui ſiet malus.
Atque ædepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu ſum maxumo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
Ne deſerat me, atque ad hoſtis tranſeat. 10
Metuo autem, ne herus redeat etiam dum a foro,
Ne capta præda capti prædones fuant.
Cum hæc metuo, metuo ne ille huc Harpax adveniat,
Priuſ-

Priusquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras. 15
Cor colligatis vasis exspectat meum,
Si non educat mulierem secum simul,
Ut exsulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor sum: vici cautos custodes meos.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Sycophanta, Pseudolus.

NE plora: nescis ut res sit, Phœnicium,
Verum haud multo post faxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedoniensem, qui te nunc flentem facit.
Quojam esse te vis maxume, ad eum duco te: 5
Calidorum haud multo post faxo amplexabere.
Ps. Quid tu intus quæso desedisti? quam diu
Mihi cor retunsum'st oppugnando pectore!
Syc. Occasionem repperisti, verbero,
Ubi perconteris me insidiis hostilibus: 10
Quin hinc metimur gradibus militariis.
Ps. Atque ædepol, quamquam nequā homo es, recte mones.
I;e hac triumphi ad cantharum recta via.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Ballio.

HA hæ! nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Postquam iste hinc abiit, atque abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pseudolum, scelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis satis certo scio, 5
Ego perjurare mavellem me millies,
Quam mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si convenero.

Verum in pistrinum, credo, ut convenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim, 10
Ut mea lætitia lætus promiscam siet.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Simo, Ballio.

Viso, quid rerum meus Ulysses egerit,
Jamne habeat signum ex arce Ballionia.
Ball. O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo. *Sim.* quid est? *Ball* jam. *Sim.* quid jam? *Ball.* nihil est quod metuas. *Sim.* quid est?
Venítne homo ad te? *Ball.* non. *Sim.* quid est igitur boni?
Ball. Minæ viginti sanæ ac salvæ sunt tibi,
Hodie quas abs te inde est instipulatus Pseudolus.
Sim. Velim quidem hercle. *Ball.* roga me viginti minas.
Si ille hodie illa sit potitus muliere,
Sive eam tuo gnato hodie, ut promisit, dabit. 10
Rogato hercle obsecro! gestio promittere.
Omnibus modis tibi esse rem ut salvam scias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.
Sim. Nullum periclum est, quod sciam, stipularier.
Ut concepisti verba, Viginti minas 15
Dabín'? *Ball.* Dabuntur. *Sim.* hoc quidem actum'st haud male.
Sed hominem convenistín'? *Ball.* immo ambos simul.
Sim Quid ait? quid narrat? quæso! quid dicit tibi?
Ball. Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis
Solent Lenoni dici, quæ pueri sciunt: 20
Malum, & scelestum, & perjurum ajebat esse me.
Sim. Pol haud mentitu'st. *Ball.* ergo haud iratus fui.
Nam quanti refert te nec recte dicere,
Qui nihili faciat, quique inficias non eat? 24
Sim Quid est, quod non metuas ab eo? id audire expeto.
Ball. Quia numquã ab me abducet mulierẽ jam; nec potest.
Meministíne tibi me dudum dicere,

Eam

Eam vænisse militi Macedonio?
Sim. Memini. *Ball.* hem, illius servos huc ad me argentum attulit,
Et obsignatum symbolum. *Sim.* quid postea? 30
Ball. Qui inter me atque illum militem convenerat:
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.
Sim. Bonan' fide istuc dicis? *Ball.* unde ea sit mihi?
Sim. Vide modo, ne illic sit contechnatus quippiam.
Ball. Epistola atque imago me certum facit. 35
Quin jam quidem illam in Sicyonē ex urbe adduxit modo.
Sim. Bene hercle factum. quid ego cesso, Pseudolum
Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo est chlamydatus? *Ball.* non ædepol scio,
Nisi ut observemus quo eat, aut quam rem gerat. 40

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Harpax, Simo, Ballio.

MAlus & nequam est homo, qui nihili imperium herì
Sui servos facit. nihili est autem, suum
Qui officium facere immemor est, nisi adeo monitus.
Nam qui liberos esse illico se arbitrantur,
Ex conspectu heri si sui se abdiderunt, 5
Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod
Habent, ii nomen diu servitutis ferunt:
Nec boni ingenii quidquam in his inest, nisi ut improbis se artibus teneant.cum his mihi nec locus,nec sermo
Convenit, neque his unquam nobilis fui. 10
Ego, ut mihi imperatum est, etsi abest, hìc adesse herum
Arbitror. nunc ego illum metuo, cum hìc non adest;
Ne, cum adsiet, metuam. ei rei operam dabo.
Nam *me* in taberna usque adhuc sineret Syrus,
Quoi dedi symbolum: mansi, ut jusseras: 15
Leno ubi esset domi, me ajebat arcessere.
Verum ubi is non venit, nec vocat; venio huc ultro,
Ut sciam, quid rei siet: ne illic homo me ludificetur.
Neque

Neque quidquam eſt melius, quam ut hoc pultem, atque aliquem
Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo a me accipiat,
Atque amittat mulierem *nunc* mecum ſimul. 21
Ball. Heus tu? *Sim.* quid vis? *Ball.* hic homo meu' ſt. *Sim.* quî dum. *Ball.* quia
Præda hæc mea eſt: ſcortum quærit, habet argentum.
Jam admordere hunc mihi lubet.
Sim. Jamne illum comeſurus es? *Ball.* dum recens eſt, 25
Dum datur, dum calet, devorari decet: nam
Boni viri me pauperant, improbi alunt,
Augent rem meam mali; populi ſtrenui
Damno mihi, improbi uſui ſunt. *Sim.* malum!
Quod tibi dei dabunt, qui ſic ſceleſtus. 30
Harp. Me nunc commoror, cum has fores non ferio,
Ut ſciam, ſitne Ballio domi. *Ball.* Venus mihi hæc
Bona dat, cum hos huc adigit lucrifugas, damnicupidos, qui ſe ſuamque ætatem bene curant; 34
Edunt, bibunt, ſcortantur. illi ſunt alio ingenio atq; tu,
Qui neque tibi bene eſſe patere; & illis, quibus eſt, invides.
Harp. Heus! ubi eſtis vos? *Ball.* hic quidem ad me recta habet rectam viam.
Harp. Heus! ubi eſtis vos? *Ball.* heus! adoleſcens, quid iſtic debetur tibi?
Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi! bona ſcæva eſt mihi.
Harp. Ecquis hoc aperit? *Ball.* heus chlamydate, quid iſtic debetur tibi? 40
Harp Aedium dominum Lenonem Ballionem quærito.
Ball. Quiſquis es, adoleſcens, operam fac cõpendî quærere.
Harp. Quid jam? *Ball.* quia te *is* ipſus coram præſens præſentem videt.
Harp. Tun' is es? *Sim.* chlamydate! cave ſis tibi a curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum: hic Leno eſt. *Ball.* at hic eſt vir probus. 45
Sed tu, bone vir, flagitare ſæpe clamore in foro,
Cum libella nuſquam eſt, niſi quid Leno hic ſubvenit tibi.

Harp.

Harp. Quin tu mecum fabulare? *Ball.* fabulor. quid vis tibi?
Harp. Argentum accipias. *Ball.* jamdudum, si des, porrexi manum.
Harp. Accipe: hic sunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ. 50
Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachæroplacides,
Quod deberet, atque ut mecum mitteres Phœnicium.
Ball. Herus tuus? *Harp.* ita dico. *Ball.* miles? *Harp.* ita loquor. *Ball.* Macedonius?
Harp. Admodum, inquam. *Ball.* te ad me misit Polymachæroplacides?
Harp. Vera memoras. *Ball.* hoc argentum ut mihi dares? *Harp.* si tu quidem es 55
Leno Ballio. *Ball.* atq; ut a me mulierẽ abduceres? *Harp.* ita.
Ball. Phœniciumne esse dixit? *Harp.* recte meministi. *Ball.* mane:
Jam redeo ad te. *Harp.* at maturate propera, nam propero: vides
Jam die multum esse. *Ball.* video. hunc advocare etiam volo.
Mane modo istic: jam revortar ad te. quid nunc fiet, Simo?
Quid agimus? manifesto hunc hominem teneo, qui argentum attulit. 61
Sim. Quid jam? *Ball.* an nescis, quæ sit hæc res? *Sim.* juxta cum ignarissumis.
Ball. Aedepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui arcesseret. 65
Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi a Macedonio
Milite esset. *Sim.* habesne argentum ab homine? *Ball.* rogitas, quod vides?
Sim. Heus! memento ergo dimidium isthinc mihi de præda dare:
Commune istuc esse oportet. *Ball.* quid, malum? id totum tuum est. 69
Harp. Quam mox mihi operam das? *Ball.* tibi do equidem. quid nunc mihi es auctor, Simo? *Sim.*

Sim. Exploratorem hunc faciamus ludo suppositicium.
Ball. Adeo, donicum ipsus sese ludos fieri senserit:
Sequere. quid ais? nēpe tu illius servos es? *Harp.* planissume.
Ball. Quanti te emit? *Harp.* suarum in pugna virium victoria.
Nam ego eram domi imperator summus in patria mea. 75
Ball. An etiam ille umquam expugnavit carcerem, patriam tuam?
Harp. Contumeliam si dices, audies. *Ball.* quotumo die
Ex Sicyone huc pervenisti? *Harp.* altero ad meridiem.
Ball. Strenue mehercle isti. quamvis pernix hic est homo!
Ubi suram aspicias, scias posse eum gerere crassas cōpedes.
Quid ais? tune etiam cubitare solitus es in cunis puer?
Sim. Scilicet. *Ball.* etiamne facere solitus es? scin' quid loquar?
Sim. Scilicet solitum esse. *Harp.* sanine estis? *Ball.* quid hoc, quod te rogo?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul?
Conveniebátne in vaginam tuam machæra militis? 85
Harp. I in malam crucem. *Ball.* ire licebit tibi tamen hodie tempori.
Harp. Quin tu mulierem mihi emíttis, aut reddis argentum? *Ball.* mane.
Harp Quid maneam? *Ball.* chlamydem hanc commemores, quanti conducta'st. *Harp.* quid est?
Ball. Quid meret machæra? *Harp.* helleborum hisce hominibus est opus.
Ball. Eho! *Harp.* mitte. *Ball.* quid mercedis petasus hodie domino demeret? 90
Harp. Quid, domino? quid somniatis? mea quidem hæc habeo omnia,
Meo peculio emta. *Ball.* nempe quod femina summa sustinent.
Harp. Uncti hi sunt senes, fricari sese ex antiquo volunt.
Ball. Responde obsecro hercle hoc vero serio, quod te rogo:
Quid meres? quantillo argento te conduxit Pseudolus? 95
Harp. Qui istic Pseudolu'st? *Ball.* præceptor tuus, qui te hanc fallaciam Do-

Docuit, ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.
Harp. Quem tu Pseudolũ, quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris novi. *Ball.* non tu istinc abis? 99
Nihil est hodie hic sycophantis quæstûs: proin' tu Pseudolo
Nunties, abduxisse alium prædam, qui occurrit prior
Harpax. *Harp.* is quidem ædepol Harpax ego sum. *Ball.* immo ædepol esse vis.
Purus putus hic sycophanta est. *Harp.* ego tibi argentũ dedi,
Et dudum adveniens extemplo symbolum servo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium. 105
Ball. Meo tu epistolam dedisti servo? cui servo? *Harp.* Syro.
Ball. Non confidit. sycophanta hic nequam est: nugis meditatur male.
Aedepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui abduceret. 110
Nam illam epistolã ipsus verus Harpax huc ad me attulit.
Harp. Harpax ego vocor: ego servos sũ Macedonis militis:
Ego nec sycophantiose quidquam ago, nec malefice,
Neque istum Pseudolum mortalis qui sit novi, neque scio.
Sim. Tu, nisi mirum'st, Leno, plane perdidisti mulierem.
Ball. Aedepol næ istuc magis magisque metuo, cum verba audio. 116
Sim. Mihi quoque ædepol jamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,
Symbolum qui hoc accepit: mira sunt! Pseudolus est. eho
Tu! qua facie fuit dudum, cui dedisti symbolum?
Harp. Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus. *Sim.* perdidisti, postquam dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus. *Ball.* actũ est de me. jam morior, Simo.
Harp. Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redditur, 124
Viginti minæ. *Sim.* atque etiam mihi aliæ viginti minæ.
Ball. Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?

Sim.

Sim. De improbis viris auferri præmium & prædam decet.
Ball. Saltem Pseudolum mihi dedas. *Sim.* Pseudolum ego dedam tibi?
Quid deliquit? dixin', ab eo tibi ut caveres, centies?
Ball. Perdidit me. *Sim.* at me viginti commodis mulctavit minis. 130
Ball. Quid nunc faciam? *Harp.* si mihi argentum dederis, te suspendito.
Ball. Dî te perdant! sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam. *Harp.* sequor.
Ball. Hodie ego peregrinos absolvam, cras agã cum civibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia, 134
Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu. nunc ne exspectetis, dum hac domum redeam via.
Ita res gesta est: angiporta hæc certum est consectarier.
Harp. Si graderere tantum, quantum loquere, jam esses ad forum.
Ball. Certum'st mihi emortualem facere ex natali die. 139

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Simo.

Bene ego illum tetigi! bene autẽ servos inimicum suum.
Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare,
Quam in aliis Comœdiis fit, ubi cum stimulis aut flagris
Insidiantur: at ego jam inultus promam viginti minas,
Quas promisi, si effecisset: obviam ei ultro deferam. 5
Nimis illic mortalis doctus, nimis vorsutus, nimis malus.
Superavit Dolum Trojanum atque Ulyssem Pseudolus.
Nunc ibo intro, argentum promam: Pseudolo insidias dabo.

ACTUS

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Pseudolus.

QUid hoc? ſiccine hoc fit? pedes, ſtatín' an non?
An id voltis, ut me hìc jacentem aliquis tollat?
Nam hercle ſi cecidero, voſtrum erit flagitium.
Pergitín' pergere? ah, ſæviendum mihi
Hodie eſt. Magnum hoc vitium vino eſt, 5
Pedes captat primum, luctator doloſu'ſt.
Profecto ædepol ego nunc probe abeo madulſa:
Ita victu excurato, ita mundiciis digne. ah!
Itáque in loco feſtivo ſumus feſtive accepti.
Quid opus, me multas agere ambages? hoc 10
Eſt homini, quamobrem vitam amet. hìc omnes
Voluptates; in hoc omnes venuſtates ſunt:
Deis proxumum eſſe arbitror. nam ubi amans complexu'ſt
Amantem, ubi labra ad labella adjungit,
Ubi alter alterum bilingui manifeſto 15
Inter ſe prehendunt: ubi mamma manicula
Opprimitur alia; aut, ſi lubet, corpora
Conduplicant: manu candida cantharum dulciferum
Propinare amiciſſumam amicitiam: neque ibi eſſe aliū alii
Odio, ibi nec moleſtum, nec ſermonibus morologis uti: 20
Unguenta, atque odores, lemniſcos, corollas dari dapſiles.
Non enim parcipromi victu cetero; ne quis me roget.
Hoc ego modo, atque herus minor hanc diem ſumſimus prothyme,
Poſtquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hoſtibus fugatis:
Illos accubantis, potantis, amantis, cum ſcortis 25
Reliqui, & meum ſcortum ibidem, cordi atque animo ſuo
Obſequentes. ſed poſtquam exſurrexi, orant med, uti ſaltem.
Ad hunc me modum intuli, ut illis ſatisfacerem ex diſciplina: quippe ego

Qui

Qui probe Jonica perdidici. sed palliolatim amictus
Sic hac incessi ludibundus. plaudunt partim: clamitant me, ut revortar. 30
Occepi denuo hoc modo volvi. idem amicæ dabam me meæ,
Ut me amaret: ubi circumvortor, cado: id fuit nænia ludo.
Itáque dum enitor, pax! jam pæne inquinavi pallium. nimiæ tum
Voluptati ædepol fui, ob casum. datur cantharus: bibi. commuto
Illico pallium, illud posivi: inde huc exii, crapulam dum amoverem. 35
Nunc ab hero ad herum meum majorem venio, fœdus commemoratum.
Aperite, aperite! heus! Simoni me adesse, quis nuntiate.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Simo, Pseudolus, Ballio.

Vox viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quomodo? quid tu? video ego?
Ps. Cum corona ebrium Pseudolum tuum. *Sim.* libere hercle hoc quidem. sed vide statum!
Num mea gratia pertimescit? magis cogito, sæviter blanditérne alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc spes sita'st mihi. 4
Ps. Vir malus viro optumo obviam it. *Sim.* dî te ament, Pseudole. phui! in malam crucem.
Ps. Cur ergo me afflictor? *Sim.* quid tu, malum, ergo in os mihi ebrius irructas?
Ps. Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me, ut madide madeam?
Sim. Quæ ista hæc audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium incedere? *Ps.* lubet.
Sim. Quid, lubet? pergín' ructare in os mihi! *Ps.* suavis ructus mihi est; sic sine modo. 9

Sim.

Sim. Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrumos quattuor 10
Fructus ebibere in hora una. *Ps.* hiberna, addito. *Sim.* haud male mones:
Sed dic tamen, unde onustam celocem agere te prædicem? *Ps.* cum tuo filio
Perpotavi modo. sed, Simo, ut probe tactus Ballio est! quæ tibi dixi, ut
Effecta reddidi! *Sim.* derides? pessumus homo est. *Ps.* mulier hæc
Feci cum tuo filio libera accubet. *Sim.* omnia, ut quidque egisti ordine, 15
Scio. *Ps.* quid ergo dubitas dare mihi argentum? *Sim.* jus petis, fateor.
Tene. *Ps.* at negabas daturum esse te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque me
Consequere hac. *Sim.* ego istum onerem? *Ps.* onerabis, scio. *Sim.* quid ego huic homini faciam?
Satín' ultro & argentum aufert, & me irridet? *Ps.* væ victis! vorte ergo humerum.
Hem! *Ball.* hoc ego numquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex. 20
Heu heu heu! *Ps.* desine. *Ball.* doleo. *Ps.* ni doleres tu, ego dolerem.
Ball. Quid hoc? auferréne, Pseudole, abs tuo hero? *Ps.* lubentissumo corde atque animo.
Ball. Non audes, quæso, aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti?
Ps. Novi, me dices avidum esse. nam hinc numquam eris nummo divitior.
Neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie effecissem. 25
Ball. Erit, ubi te ulciscar, si vivo. *Ps.* quid minitare? habeo tergum.
Ball. Age sane. *Ps.* igitur redi. *Ball.* quid redeam? *Ps.* redi modo; non eris deceptus.

Ball. Redeo. *Ps.* simul mecum potatum. *Ball.* egone eam? *Ps.* fac, quod te jubeo.

Si is; aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres. *Ball.* eo; duc me, quo vis. *Ps.* quid nunc?

Numquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res, Simo? *Sim.* nihil profecto. 30

Ps. I hac. *Ball.* te sequor. quin vocas spectatores simul? *Ps.* hercle me isti

Haud solent vocare; neque ergo ego istos. verum si voltis applaudere

Atque approbare hunc gregem & Fabulam, in crastinum vos vocabo.

FINIS PSEUDOLI.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI

POENULUS.

Dramatis Personæ.

AGORASTOCLES, *adolesc.*	ADVOCATI.
MILPHIO, *servos.*	COLLYBISCUS, *villicus.*
ADELPHASIUM, *meretr.*	SYNCERASTUS, *servos.*
ANTERASTILIS, *meretr.*	HANNO - *Pœnus.*
LYCUS, *leno.*	GIDDENEME, *nutrix.*
ANTHEMONIDES, *miles.*	PUER.

ARGUMENTUM.

Puer septuennis surripitur Carthagine.
Osor mulierum adoptat hunc emtum senex,
Et facit hæredem. ejus pueri *cognatæ duæ,*
Nutrixque earum raptæ. mercatur Lycus,
Vexatque amantem. at ille cum auro villicum
Lenoni obtrudit: ita eum furto alligat.
Venit Hanno Pœnus, gnatum hunc fratris repperit,
Suasque agnoscit, quas perdiderat, filias.

PROLOGUS.

Achillem Aristarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea Tragœdia.
Sileteque & tacete, atque animum advortite;
Audire jubet vos imperator histricus.
Bonoque ut animo sedeant in subselliis, 5
Et qui esurientes, & qui saturi venerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi fite fabulis.

Nam cui paratum'ſt, quod edit; noſtra gratia,
Nimia eſt ſtultitia, ſeſſum impranſum incedere. 10
Exſurge, præco, fac populo audientiam.
Jamdudum exſpecto, ſi tuum officium ſcias.
Exerce vocem, quam per vivis & colis.
Nam niſi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reſide, duplicem ut mercedem feras. 15
Bonum factum'ſt! edicta ut ſervetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proſcenio
Sedeat, neu lictor verbum, aut virgæ muttiant,
Neu diſſignator præter os obambulet,
Neu ſeſſum ducat, dum hiſtrio in ſcena ſiet. 20
Diu qui domi otioſi dormierunt, decet
Animo æquo nunc ſtent; vel dormire temperent.
Servi ne obſideant, liberis ut ſit locus,
Vel æs pro capite dent: ſi id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio: 25
Ne & hic varientur virgis, & loris domi,
Si minus curaſſint, cum veniant heri domum.
Nutrices, pueros infanteis minutulos
Domi ut procurent, neu quæ ſpectatum afferant,
Ne & ipſæ ſitiant, & pueri pereant fame: 30
Neve eſurientes hic quaſi hædi obvagiant.
Matronæ tacitæ ſpectent, tacitæ rideant,
Canora hic voce ſua tinnire temperent.
Domum ſermones fabulandi conferant,
Ne & hic viris ſint & domi moleſtiæ. 35
Quodque ad ludorum curatores attinet,
Ne palma detur quoiquam artifici injuria,
Neve ambitionis cauſſa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, quod pæne oblitus fui, 40
Dum ludi fiunt, in popinam, pediſequi,
Irruptionem facite; nunc dum occaſio eſt,
Nunc dum ſcribilitæ æſtuant, occurrite.
Hæc imperata quæ ſunt pro imperio hiſtrico,
Bonum hercle factum, pro ſe quiſque ut meminerit. 45

Ad

Ad argumentum nunc viciſſatim volo
Remigrare, æque ut mecum ſitis ignarures.
Ejus nunc regiones, limites, confinia
Determinabo: ei rei ego ſum factus finitor.
Sed niſi moleſtum eſt, nomen dare vobis volo 50
Comœdiaï: ſin odio eſt, dicam tamen:
Siquidem licebit per illos, quibus eſt in manu.
CARCHEDONIUS vocatur hæc Comœdia;
Latine Plautus, PATRUUS PULTIPHAGONIDES.
Nomen jam habetis. nunc rationes ceteras 55
Accipite: nam argumentum hoc hìc cenſebitur.
Locus argumento'ſt ſuum ſibi proſcenium.
Vos juratores eſtis: quæſo, operam date.
Carthaginenſes fratres patrueles duo
Fuere, ſummo genere & ſummis divitiis: 60
Eorum alter vivit, alter eſt emortuus.
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.
Sed illi ſeni qui mortuus eſt, filius
Unicus qui fuerat, abditivus a patre, 65
Puer ſeptuennis ſurripitur Carthagine,
Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
Quoniam periiſſe ſibi videt gnatum unicum,
Conjicitur ipſe in morbum ex ægritudine.
Facit illum hæredem fratrem patruelem ſuum. 70
Ipſe abiit ad Acheruntem ſine viatico.
Ille qui ſurripuit puerum, Calydonem avehit.
Vendit eum domino hìc diviti cuidam ſeni,
Cupienti liberorum, oſori mulierum.
Emit hoſpitalem is filium imprudens ſenex 75
Puerum illum, eumque adoptat ſibi pro filio:
Eumque hæredem fecit, cum ipſe obiit diem.
Is illic adoleſcens habitat in illiſce ædibus.
Revortor rurſus denuo Carthaginem:
Si quid mandare voltis aut curarier, 80
Argentum niſi qui dederit, nugas egerit.
Verum qui dederit, magis majores egerit.

Sed illi patruo hujus, qui vivit senex,
Carthaginensi duæ fuere filiæ;
Altera quinquennis, altera quadrimula. 85
Cum nutrice una periere. a Megaribus
Eas qui surripuit, in Anactorium devehit,
Venditque has omnis, & nutricem, & virgines,
Præsenti argento, homini, si leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo. 90
Vosmet nunc facite conjecturam ceterum,
Quid id sit hominis, cui Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio, ubi prius habitaverat,
Huc commigravit in Calydonem haud diu,
Sui quæsti caussa. is in illis habitat ædibus. 95
Earum hic adolescens alteram efflictim perit
Suam sibi cognatam imprudens, neque scit, quæ ea
Sit; neque eam umquam tetigit: ita eum leno macerat.
Neque quidquam cum ea fecit etiamnum stupri,
Neque duxit umquam; neque ille voluit mittere. 100
Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Pœnus, postquam eas perdidit,
Marique terraque usquequaque quæritat. 105
Ubi quamque in urbem est ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quisque habitant, invenit:
Dat aurum, ducit noctem: rogitat postibi,
Unde sit, quojatis; captane an surrepta sit,
Quo genere gnata, qui parentes fuerint. 110
Ita docte atque astu filias quærit suas.
Et is omnis linguas scit: sed dissimulat sciens
Se scire. Pœnus plane est; quid verbis opu'st?
Is herì huc in portum navi venit vespere.
Pater harunc idem huic patruus adolescentulo est. 115
Jamne hoc tenetis? si tenetis, ducite.
Cave dirumpatis: quæso, sinite transigi.
Ehem! pæne oblitus sum reliquom dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi;

Is

Is illi Pœno hujusce patri hospes fuit. 120
Is hodie huc veniet, reperietque hic filias;
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo, ornabor: vos æquo animo noscite.
Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium. dehinc ceterum 125
Valete, adeste. ibo: alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palam.
Valete, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Agorastocles, Milphio.

SAepe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate
Mihi reddidisti opiparas opera tua.
Quibus pro benefactis fateor deberi tibi 5
Et libertatem, & multas grates, gratias.
Mil. Scitum'st, per tempus si obviam it, verbum vetus.
Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,
Gerræ germanæ, atque ædepol liræ liræ.
Nunc mihi blandidicus es; heri in tergo meo 10
Tris facile corios contrivisti bubulos.
Ag. At amans per amorem si quid feci, Milphio,
Ignoscere id te mihi æquom est. *Mil.* haud vidi magis.
Et nunc ego amore pereo. sine te verberem,
Item ut tu mihi fecisti, ob nullam noxiam: 15
Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.
Ag. Si tibi lubido est aut voluptati, sino.
Suspende, vinci, verbera, auctor sum, sino.
Mil. Si auctoritatem postea defugeris,
Ubi dissolutus tu sies, ego pendeam. 20
Ag. Egone istuc ausim facere præsertim tibi?
Quin si feriri video te, extemplo dolet.
Mil. Mihi quidē hercle. *Ag.* immo mihi. *Mil.* istuc mavelim.

Sed quid nunc tibi vis? *Ag.* cur ego apud te mentiar?
Amo immodeste. *Mil.* meæ istuc scapulæ sentiunt. 25
Ag. At ego hanc vicinam dico Adelphasium meam,
Lenonis hujus meretricem majusculam.
Mil. Jampridem equidem istuc ex te audivi. *Ag.* differor
Cupidine ejus. sed lenone istoc Lyco,
Illius domino, non lutum'st lutulentius. 30
Mil. Vín' tu illi nequam dare nunc? *Ag.* cupio. *Mil.* en! me dato.
Ag. Abi dierectus. *Mil.* dic mihi vero serio:
Vín'dare malum illi? *Ag.* cupio. *Mil.* hem! eumdem me dato.
Utrumque faxo habebit, & nequam & malum.
Ag. Jocare. *Mil.* vín'tu illam hodie sine damno & dispendio
Tuo tuam libertam facere? *Ag.* cupio, Milphio. 36
Mil. Ego faciam, ut facias. sunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippi? *Ag.* sexcenti quoque.
Mil. Satis sunt trecenti. *Ag.* quid iis facturus? *Mil.* tace.
Totum lenonem tibi cum tota familia 40
Dabo hodie dono. *Ag.* quid facturus? *Mil.* jam scies.
Tuus Collybiscus nunc in urbe'st villicus,
Eum hic non novit leno. satín' intellegis?
Ag. Intellego hercle: sed quo evadas, nescio.
Mil. Non scis? *Ag.* non hercle. *Mil.* at ego jam faxo scies.
Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat: 46
Dicatque se peregrinum esse ex alio oppido;
Se amare velle, atque obsequi animo suo.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter. 50
Leno ad se accipiet auri cupidus illico:
Celabit hominem & aurum. *Ag.* consilium placet.
Mil. Rogato, servos venerítne ad eum tuus.
Ille me censebit quæri. continuo tibi
Negabit. quid tu dubitas, quin extempulo 55
Dupli tibi auri & hominis fur leno fiet?
Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,
Addicet Prætor familiam totam tibi:
Ita decipiemus fovea lenonem Lycum.

Ag.

Ag. Placet consilium. *Mil.* immo etiam, ubi expolivero, 60
Magis hoc tum demum dices: nunc etiam rude'st.
Ag. Ego in ædem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. *Mil.* scio hoc. *Ag.* oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.
Mil. Hoc primum agamus, quod consilium cepimus. 65
Abeamus intro, ut Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.
Ag. Quamquam Cupido in corde vorsatur, tamen
Tibi auscultabo. *Mil.* faciam, ut facto gaudeas.
Inest amoris macula huic homini in pectore, 70
Sine damno magno quæ elui neutiquam potest.
Itáque hic scelestus est homo leno Lycus,
Quoi jam infortunii intenta ballista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e ballistario.
Sed Adelphasium eccam exit, atque Anterastilis! 75
Hæc est prior, quæ meum herum dementem facit.
Sed evocabo. heus! i foras, Agorastocles,
Si vis videre ludos jucundissumos.
Ag. Quid istuc tumulti'st, Milphio! *Mil.* hem! amores tuos
Si vis spectare. *Ag.* o multa tibi dî dent bona, 80
Cum mihi hoc obtulisti tam lepidum spectaculum.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Adelphasium, Anterastilis, Milphio, Agorastocles, Ancilla.

NEgotii sibi qui volet vim parare,
Navem & mulierem, hæc duo comparato.
Nam nullæ magis res duæ plus negotii
Habent, forte si occeperis exornare.
Neque umquam satis hæ duæ res ornantur, 5
Neque eis ulla ornandi satis satietas est.
Atque hæc ut loquor, nunc modo docta dico.
Nam nos usque ab aurora ad hoc quod diei est,
Ex industria ambæ numquam concessavimus
Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari, 10
Poliri, expoliri, pingi, fingi: & una

Binæ

Binæ singulis quæ datæ nobis ancillæ,
Eæ nos lavando, eluendo, operam dederunt:
Aggerundaque aqua sunt viri duo defessi.
Apagesis, negotii quantum in muliere una est! 15
Sed vero duæ, sat scio, maxumo uni
Populo, cui lubet, plus satis dare potis sunt.
Quæ noctes diesque omni in ætate semper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.
Postremo, modus muliebris nullus est, 20
Neque umquam lavando & fricando scimus
Facere * nam quæ lavata est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi illauta est.
Ant. Miror equidem, soror, te istæc sic fabulari,
Quæ tam callida & docta sis & faceta. 25
Nam cum sedulo munditer nos habemus,
Vix ægreque amatorculos invenimus.
Ad. Ita est. verum hoc unum tamen cogitato:
Modus omnibus in rebus, soror, optumum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.
Ant. Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi, 31
Quasi salsa muriatica esse autumantur
Sine omni lepore, & sine suavitate:
Nisi multa aqua usque & diu macerantur,
Olent, salsa sunt, tangere ut non velis: item nos sumus
Ejus seminis. mulieres sunt insulsæ 36
Admodum, atque invenustæ sine munditia & sumtu.
Mil. Coqua est hæc quidem, Agorastocles, ut ego opinor:
Scit, muriatica ut maceret. *Ag.* quid molestus?
Ad. Soror, parce, amabo: sat est istuc alios dicere nobis, 40
Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.
Ant. Quiesco. *Ad* ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi.
Sunt hic omnia, quæ ad deûm pacem oportet adesse?
Ant. Omnia accuravi. *Ag.* diem pulchrum & celebrem & venustatis plenum!
Dignum Veneri pol, cui sunt Aphrodisia hodie! 45
Mil. Ecquid gratiæ, cum huc foras te evocavi? num jam
Me decet cado donari vini veteris? dic dari.

Nihil

Nihil respondes? lingua huic excidit, ut ego opinor. quid hic, malum,
Astans obstipuisti? *Ag.* sine amem: ne *me* obturba, ac tace.
Mil. Taceo. *Ag.* si tacuisses, jam istuc Taceo non natum foret. 50
Ant. Eamus, mea soror. *Ad.* eho! amabo, quid illo nunc properas? *Ant.* rogas?
Quia herus nos apud ædem Veneris mantat. *Ad.* maneat pol. mane.
Turba est nunc apud arā. an te ibi vis inter istas vorsarier
Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,
Miseras, schœno delibutas, servolicolas sordidas? 55
Quæ tibi olant stabulum statumque, sellam & sessibulum merum:
Quas adeo haud quisquam umquam liber tetigit, neque duxit domum:
Servolorum sordidulorum scorta diobolaria.
Mil. I in malam crucem! tun' audes etiam servos spernere?
Propudium! quasi bella sit, quasi eampse reges ductitent:
En monstrum mulieris! tantilla tanta verba funditat: 61
Quojus ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam.
Ag. Dii immortales omnipotentes, quid est apud vos pulchrius?
Quid habetis, mage quî immortales vos credam esse, quam ego siem,
Qui hæc tanta oculis bona concipio? nam Venus non est Venus. 65
Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet posthac propitia.
Milphio, heus! Milphio, ubi es? *Mil.* assum apud te eccum! *Ag.* ego elixus sis volo.
Mil. Enim vero, here, facis delicias. *Ag.* de te quidem hæc didici omnia.
Mil. Etiamne ut ames eam, quam numquam tetigeris? nihil illic quidem est.
Ag. Deos quoque ædepol & amo & metuo, quibus ego tamen abstineo manus. 70

Ant. Heu! ecaſtor, cum ornatum aſpicio noſtrûm ambarum, pœnitet,
Exornatæ ut ſimus. *Ad.* immo vero ſane commode.
Nam pro herili & noſtro quæſtu ſatis bene ornatæ ſumus.
Non enim poteſt quæſtus conſiſtere, ſi eum ſumtus ſuperat, ſoror.
Eo illud ſatiu'ſt ſatis, quod ſatis eſt, habitus plus quam ſat eſt. 75
Ag. Ita me dî ament, ut illa me amet malim, quam dî, Milphio.
Nam illa mulier lapidem ſilicẽ ſubigere, ut ſe amet, poteſt.
Mil. Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide ſilice ſtultior,
Qui hanc ames. *Ag.* at vide ſis, cum illa numquam limavi caput.
Mil. Curram igitur aliquo ad piſcinam, aut lacum; limum petam. 80
Ag. Quid eo opu'ſt? *Mil.* ego dicam: ut illi & tibi limem caput.
Ag. I in malam rem! *Mil.* ibi ſum equidem. *Ag.* pergis? *Mil.* taceo. *Ag.* at perpetuo volo.
Mil. Enimvero, here, meo me laceſſis ludo, & delicias facis.
Ant. Satis nunc lepide ornatam credo, ſoror, te tibi viderier:
Sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
Erit cordolium, ſi quam ornatam melius forte conſpexeris.
Ad. Invidia in me numquam innata'ſt, neque malitia, mea ſoror.
Bono ingenio me eſſe ornatam, quam auro multo mavolo.
Aurum in fortuna invenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego quam beatam me eſſe nimio dici mavolo. 90
Meretricem pudorem gerere magis decet, quam purpuram:
Magiſque meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.
Ag. Eho tu! vin' tu facinus facere lepidum & feſtivom? *Mil.* volo. 95

Ag.

Ag. Potesne mihi auscultare? *Mil.* possum. *Ag.* abi domum, ac suspende te.
Mil. Quamobrem? *Ag.* quia jam numquam audibis verba tot tam suavia.
Quid tibi opu'st vixisse? ausculta mihi modo, ac suspēde te.
Mil. Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis.
Ag. At ego amo hanc. *Mil.* at ego esse & bibere. *Ad.* eho tu, quid ais? *Ant.* quid rogas? 100
Ad. Viden' tu, pleni oculi sordium qui erant, jam splendent mihi?
Ant. Immo etiam in medio oculo paullum sordis est. *Ad.* cedo sis dexteram.
Ag. Ut tu quidem hujus oculos illotis manibus tractes ac teras?
Ant. Nimia nos socordia hodie tenuit. *Ad.* qua de re, obsecro?
Ant. Quia jam non dudum ante lucem ad ædem Veneris venimus, 105
Primæ ut inferremus ignem in aram. *Ad.* ah! non facto'st opus:
Quæ habent nocturna ora, noctu sacruficatum ire occupant:
Priusquam Venus expergiscatur, prius deproperant sedulo
Sacruficare. nam vigilante Venere si veniant eæ,
Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam e fano fugēt.
Ag. Milphio. *Mil.* ædepol Milphionem miserum! quid nunc vis tibi? 111
Ag. Obsecro hercle; ut mulsa loquitur! *Mil.* nihil nisi laterculos,
Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.
Ag. Ecquid amare videor? *Mil.* damnum, quod Mercurius minime amat.
Ag. Namque ædepol lucrum amare nullum amatorem addecet. 115
Ant. Eamus, mea germana. *Ad.* age sis ut lubet. sequere hac. *Ant.* sequor.
Ag. Eunt hæ. quid si adeamus? *Mil.* adeas. *Ag.* primum, prima salva sis:

Et

Et secunda tu secundo salve in pretio : tertia
Salve extra pretium . *Anc.* tum pol ego & oleum & operam perdidi .
Ag. Quo te agis ? *Ad.* egone ? in ædem Veneris . *Ag.* quid eò ? *Ad.* ut Venerem propitiem . 120
Ag. Eho ! an irata est ? propitia hercle est, vel ego pro illa spondeo .
Ad. Quid tu agis ? quid mihi molestus, obsecro ? *Ag.* ah ! tam sæviter !
Ad. Mitte, amabo . *Ag.* quid festinas ? turba nunc illì est. *Ad.* scio .
Sunt illì aliæ, quas spectare ego, & me spectari volo .
Ag. Quî lubet spectare turpes, pulchram spectandam dare ?
Ad. Quia apud ædẽ Veneris hodie est mercatus meretricius.
Eo conveniunt mercatores : ibi ego me ostendi volo . 127
Ag. Invendibili merce oportet ultro emtorem adducere :
Proba merx facile emtorem reperit, tametsi in abstruso sita est .
Quid agis tu ? quando illì apud me mecum caput & corpus copulas ? 130
Ad. Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit .
Ag. Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici .
Ad. Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum .
Mil. Bellula hercle ! *Ag.* i dierecte in maxumam malam crucem .
Mil. Quam magis aspecto, tam magis est nimbata, & nugæ meræ . 135
Ad. Segrega sermonem ! tædet . *Ag.* age, sustolle hoc amiculum .
Ad. Pura sum : comperce, amabo, me attrectare, Agorastocles .
Ag. Quid agam nunc ? *Mil.* si sapias, curam hanc facere compendî potes .
Ag. Quid ego nunc te curem ? quid agis, Milphio ? *Mil.* ecce odium meum .
Quid me vis ? *Ag.* cur mihi hæc irata est ? *Mil.* cur hæc irata est tibi ? 140

Cur

Cur ego id curem? namque istæc magis tua est curatio.
Ag. Jam hercle tu perîsti, nisi illã mihi tam tranquillã facis,
Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos.
Mil. Quid faciam? *Ag.* exora, blandire, expalpa. *Mil.* faciam sedulo.
Sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas postea. 145
Ag. Non faciam. *Ad.* nos eamus nunc. etiam morare? male facis.
Bene promittis multa. ex multis omnia incassum cadunt.
Liberare juravisti me haud semel, sed centies.
Dum te exspecto, neque usquam aliam mihi paravi copiã:
Neque istuc usquam apparet: ita nunc servio nihilo minus.
I, soror. abscede tu a me. *Ag.* perii, eho! quid agis, Milphio?
Mil. Mea voluptas! meæ deliciæ! mea vita! mea amœnitas!
Meus ocellus! meum labellum! mea salus! meum savium!
Meum mel! meum cor! mea colostra! meus molliculus caseus! 154
Ag. Mene ego illæc patiar præsente dici? discrucior miser,
Nisi ego illum jubeo quadrigis cursim ad carnuficem rapi.
Mil. Noli, amabo, succensere hero meo caussa mea.
Ad. Ego faxo: sine. *Mil.* irata es nimium. argentum pro te dabit.
Atque te faciet, ut sis civis Attica atque libera.
Ad. Quin abire sinis? quid vis tibi? qui bene volunt, bene vis item. 160
Mil. Si ante quidem mentitus est, nunc jam dehinc erit verax tibi.
Ad. Abscede hinc sis, sycophanta. *Mil.* pareo. at scin' quomodo?
Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem savium.
Jam hercule ego faciam plorantem illum, nisi te facio propitiam. 164
Atque hic me ne verberet (illud faciet, nisi te propitio)
Male formido: novi ego hujus mores morosi malos.
Quamobrem, amabo, mea voluptas, sine te exorarier.
Ag. Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiæ
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi! 169

Hem

Hem mel! hem cor! hem labellum! hem salutem! hem savium! 170

Mil. Impias, here, te! oratorem verberas. *Ag.* jam istoc magis.

Et jam ocellum addam, & labellum, & linguam. *Mil.* ecquid facies modi?

Ag. Siccine ego te orare jussi? *Mil.* quomodo ergo orem? *Ag.* rogas?

Sic enim diceres, sceleste: Hujus voluptas, te obsecro:

Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus savium, 175

Hujus colostra, hujus salus amœna, hujus festivitas,

Hujus colostra, hujus dulciculus caseus, mastigia,

Hujus cor, hujus studium, hujus savium, mastigia;

Omnia illa quæ dicebas tua esse, ea memorares mea.

Mil. Obsecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum!

Hujus amica mammeata, mea inimica & malevola! 181

Oculus hujus, lippitudo mea! mel hujus, fel meum!

Ut tu huic irata ne sis: aut si id fieri non potest.

Ad. Capias restim, ac te suspendas cum hero & vostra familia.

Mil. Nam mihi jam video propter te victitandum sorbilo,

Itaque jam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito, 186

Propter amorem vostrum. *Ad.* amabo, men' prohibere postulas,

Ne te verberet, magis quam ne mendax me advorsum fiet?

Ant. Aliquid huic responde, amabo, commode; ne incommodus

Nobis sit. nam detinet nos de nostro negotio. 190

Ad. Verum. etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agorastocles.

Non sum irata. *Ag.* non es? *Ad.* non sum. *Ag.* da ergo, ut credam, savium.

Ad. Mox dabo, cum ab re divina rediero. *Ag.* i ergo strenue.

Ad. Sequere me, soror. *Ag.* atque audin' etiam? Veneri dicito

Multam meis verbis salutem. *Ad.* dicam. *Ag.* atque hoc audi. *Ad.* quid est? 195

Ag.

Ag. Paucis verbis rem divinam facito. atque audín'? respice.
Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Agorastocles, Milphio.

QUid nūc mihi es auctor, Milphio? *Mil.* ut me verberes,
Atque auctionem facias: nam impunissume
Tibi quidem hercle vendere hasce ædis licet.
Ag. Quid jam? *Mil.* majorem partem in ore habitas meo.
Ag. Supersede istis verbis. *Mil.* quid nunc vis tibi? 5
Ag. Trecentos Philippos Collybisco villico
Dedi dudum, priusquam me evocasti foras.
Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dexteram,
Perque hanc sororem lævam, perque oculos tuos,
Perque meos amores, perque Adelphasium meam, 10
Perque tuam libertatem. *Mil.* hem! nunc nihil obsecras.
Ag. Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,
Fac, quod facturum te esse promisisti mihi,
Ut ego hunc lenonem perdam. *Mil.* perfacile id quidem est.
I, adduce testeis tecum: ego intus interim 15
Jam & ornamentis meis & sycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.
Ag. Fugio. *Mil.* meum est istuc magis officium, quam tuum.
Ag. Egone? egone? si istuc lepide effexis! *Mil.* i modo.
Ag. Ut non ego te hodie! *Mil.* abi modo. *Ag*. emittam manu? 20
Mil. I modo. *Ag.* non hercle meream. ah! *Mil.* vah! abi modo.
Ag. Quantum Acherunte'st mortuorum. *Mil.* etiamne abis?
Ag. Neque quantum aquæ est in mari. *Mil.* abiturúsne es?
Ag. Neque nubis quantum. *Mil.* pergín' pergere?
Ag. Neque stellæ in cælo. *Mil.* pergín' aures tundere? 25
Ag. Neque hoc, neque illuc, neque: enim vero serio.
Neque hercle vero. quid opus est verbis? quippini!
Quod uno verbo dicere hic quidvis licet,

Neque hercle vero ſerio. ſcín' quomodo?
Ita me dii amabunt! vín' bona dicam fide? 30
Quod hic inter nos liceat. ita me Juppiter!
Scin' quam? vide tu. credín', quod ego fabuler?
Mil. Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero.
Nam iſti quidem hercle orationi Oedipo
Opus conjectore eſt, qui Sphingi interpres fuit. 35
Ag. Illic hinc iratus abiit. nunc mihi cautio eſt,
Ne meamet culpa meo amori objexim moram.
Ibo atque arceſſam teſteis: quando amor jubet
Meo obedientem *me* eſſe ſervo liberum.

ACTUS SECUNDUS.

Lycus, Anthemonides.

DI illum infelicent omnes, qui poſt hunc diem
Leno ullam Veneri umquam immolârit hoſtiam:
Quive ullum turis granum ſacruficaverit.
Nam ego hodie infelix dîs meis iratiſſumis
Sex immolavi agnos: nec potui tamen 5
Propitiam Venerem facere uti eſſet mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus: vetui exta proſicarier:
Neque ea aſpicere volui. quoniam non bona
Haruſpex dixit, deam eſſe indignam credidi. 10
Eo pacto avaræ Veneri pulchre adii manum.
Quando id quod ſat erat, ſatis habere noluit,
Ego pauſam feci: ſic ago. ſic me decet.
Ego ſaxo poſthac dî deæque ceteri
Contentiores mage erunt, atque avidi minus, 15
Cum ſcibunt, Veneri ut adierit leno manum.
Condigne haruſpex, non homo trioboli,
Omnibus in extis ajebat portendi mihi
Malum damnumque, & deos eſſe iratos mihi.
Quid ei divini aut humani æquom eſt credere? 20
Mina mihi argenti dono poſtilla data eſt.

Sed

Sed quæso! ubinam illic restitit miles modo,
Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.
Sed eccum incedit! *Ant.* ita ut occepi dicere,
Lenulle, de illac pugna pentethronica, 25
Qua sexaginta millia hominum uno die
Volaticorum manibus occidi meis.
Lyc. Eh! volaticorum hominum? *Ant.* ita dico quidem.
Lyc. An obsecro usquam sunt homines volatici?
Ant. Fuere; verum ego interfeci. *Lyc.* quomodo 30
Potuisti? *Ant.* dicam. viscum legioni dedi,
Fundasque: eo præsternebant folia farferi.
Lyc. Quoi rei? *Ant.* ne ad fundas viscus adhæresceret.
Lyc. Perge! optume hercle perjuras. quid postea?
Ant. In fundas visci indebant grandiculos globos, 35
Eo illos volantes jussi funditarier.
Quid multa verba? quemquem visco offenderant,
Tam crebri ad terram accidebant quam pira.
Ut quisque acciderat, eum necabam illico
Per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturem. 40
Lyc. Si hercle istuc umquam factum est, tum me Juppiter
Faciat, ut semper sacruficem, nec umquam litem.
Ant. An mihi hæc non credis? *Lyc.* credo, ut mihi est æquom credier.
Age eamus intro, dum exta referuntur. *Ant.* volo
Narrare tibi etiam unam pugnam. *Lyc.* nihil moror. 45
Ant. Ausculta. *Lyc.* non hercle. *Ant.* *immo* jam elidã caput,
Nisi auscultas, aut is *hinc* in malam crucem.
Lyc. Malam crucem ibo potius. *Ant.* certum ne est tibi?
Lyc. Certum. *Ant.* tum tu igitur die bono Aphrodisiis
Addice tuam mihi meretricem minusculam. 50
Lyc. Ita res divina mihi fuit: res serias
Omnes extollo ex hoc die in alium diem.
Profecto festos habeam decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intro. sequere hac me. *Ant.* sequor.
In hunc diem jam tuus sum mercenarius. 55

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Agorastocles, Advocati.

ITa me dî ament, tardo amico nihil est quidquam iniquius,
Præsertim homini amanti; qui quidquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco advocatos, homines spissigradissumos,
Tardiores quam corbitæ sunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes.
Sciebam ætate tardiores. metui meo amori moram. 6
Nequidquam hos procos mihi elegi loripedes, tardissumos.
Quin si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iste quidem gradus succretu'st cribro pollinario, 10
Nisi cum pedicis condidicistis sic hoc grassari gradu.
Ad. Heus tu! quāquā nos videmur tibi plebei & pauperes,
Si nec-recte dicis nobis, dives de summo loco,
Divitem audacter solemus mactare infortunio. 14
Nec tibi nos obnoxii sumus istuc, quid tu ames aut oderis:
Cum argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuum.
Liberos nos esse oportet: nos te nihili pendimus.
Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas.
Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire. servuli esse duco festinantem currere. 20
Præsertim in re populi placida, atque interfectis hostibus,
Non decet tumultuari. sed si properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit;
Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrū curret per vias.
Neque nos populus pro cerritis insectabit lapidibus. 25
Ag. At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervom cursu, vel clavatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi, & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.
Ad. An vero non justa caussa est, quo curratur celeriter,

Ubi

Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim?
Quod tu iuvitus numquam reddas domino, de quo ederis.
Sed tamē quomodocumque, quamquam sumus pauperculi,
Est domi, quod edimus: ne nos tam contemtim conteras.
Quidquid est pauxillulū illuc nostrū, illud omne intus est:
Neque nos quemquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat. 36
Tua caussa nemo nostrorum est suos rupturus ramices.
Ag. Nimis iracundi estis! equidem hæc vobis dixi per jocū.
Ad. Per jocum itidem dictum habeto, quæ nos tibi respondimus.
Ag. Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date: 40
Attrepidate saltem! nam vos approperare haud postulo.
Ad. Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus:
Si properas; cursores meliu'st te advocatos ducere.
Ag. Scitis, rem narravi vobis, quod vostra opera mihi opus siet,
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tamdiu, 45
Ei paratæ ut sint insidiæ de auro & de servo meo.
Ad. Omnia istæc scimus jam nos, si hi spectatores sciant.
Horunc hic nunc caussa hæc agitur spectatorum Fabula:
Hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agant, sciant.
Nos tu ne curassis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
Didicimus tecum una, ut respondere possimus tibi. 51
Ag. Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam vos scire rem
Expedite, & mihi quæ dudum vobis dixi, dicite.
Ad. Itáne tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,
Quomodo trecentos Philippos Collybisco villico 55
Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum;
Isque se ut assimularet peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.
Ubi is tetulerit, tu eo quæsitum servom adventes tuum
Cum pecunia. *Ag.* meministis memoriter: servastis me.
Ad. Ille negabit. Milphionem quæri censebit tuum: 60
Id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.

Ad eam rem nos esse testis vis tibi. *Ag.* tenetis rem.
Ad. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.
Ag. Hoc cito & cursim est agendum. propera jam quantum potest.
Ad. Bene vale igitur! te advocatos melius celeris ducere:
Tardi sumus nos. *Ag.* optume itis, pessume hercle dicitis.
Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim. 67
Ad. At ædepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solum.
Ag. Eja! haud vostrum est iracundos esse, quod dixi joco.
Ad. Nec tuum quidem est, amicis per jocum injuste loqui.
Ag. Mittite istæc: quid velim, vos scitis. *Ad.* callemus probe: 71
Lenonem perjurum ut perdas, id studes. *Ag.* tenetis rem.
Ecce opportune egrediuntur Milphio una & villicus.
Basilice exornatus incedit, & fabre ad fallaciam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Milphio, Collybiscus, Agorastocles, Advocati.

JAm tenes præcepta in corde. *Coll.* pulchre. *Mil.* vide sis calleas.
Coll. Quid opu'st verbis? callum aprugnum callere æque non sinam.
Mil. Fac modo ut condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciã.
Coll Quin ædepol cõdoctior sum, quã Tragœdi aut Comici.
Mil. Probus homo es. *Ag.* adeam propius. assunt testes. *Mil.* tot quidem 5
Non potuisti adducere homines magis ad hanc rẽ idoneos.
Nam istorum nullus nefastu'st; comitiales sunt meri:
Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam Prætorem, sæpius.
Hodie juris coctiores non sunt, qui lites creant,
Quam sunt hi: qui si nihil est litium, lites serunt. 10
Ad. Dî te perdant. *Mil.* vos quidem hercle, commendo, quom, quiqui tamen,

Et

Et bene & benigne facitis; quom hero amanti operã datis.
Sed isti jam sciunt, negotii quid sit? *Ag.* omnem rẽ ordine.
Mil. Tum vos animum advortite igitur. hunc vos lenonem Lycum
Novistis. *Ad.* facile. *Coll.* at ego pol eum, qua sit facie, nescio. 15
Eum volo mihi demonstretis hominem. *Ad.* nos curabimus.
Satis præceptum. *Ag.* hic trecentos nummos numeratos habet.
Ad. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agorastocles,
Ut sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.
Ag. Agite, inspicite: aurum est. *Coll.* profecto, spectatores, Comicum: 20
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
Verum ad hanc rem agundam Philippum est. *Ad.* ita nos assimulabimus.
Coll. Sed ita assimulatote, quasi ego sim peregrinus. *Ad.* scilicet.
Et quidem quasi tu nobiscum adveniens hodie oraveris;
Liberum ut commonstraremus tibi locum & voluptarium,
Ubi ames, potes, pergræcere. *Mil.* heu! ædepol mortales malos! 26
Ag. Ego enim docui. *Mil.* quis te porro? *Coll.* agite, intro abite, Agorastocles:
Ne hìc vos mecum conspicetur leno: neu fallaciæ
Præpedimentum objiciatur. *Mil.* hic homo sapienter sapit.
Facite, quod jubet. *Ag.* abeamus. sed vos! satis dictum'st? *Coll.* abi. 30
Ag. Abeo. quæso, dii immortales. *Coll.* quin abis? *Ag.* abeo. *Mil.* sapis.
Coll. St! tace. *Ad.* quid est? *Coll.* fores hæ fecerunt magnum flagitium modo.
Ad. Quid id est flagitii? *Coll.* crepuerunt clare. *Ad.* dî te perduint.
Pone nos recede. *Coll.* fiat. *Ad.* nos priores ibimus.
Coll. Faciunt, scurræ quod consueruut: pone sese homines locant. 35

Ad. Illic homo eſt qui egreditur leno. *Coll.* bonus eſt: nam ſimilis malo eſt.
Jam nunc ego illi egredienti ſanguinem exſugam procul.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lycus, Advocati, Collybiſcus.

JAm iſtuc ego revortar, Miles: convivas volo
Reperire nobis commodos, qui una ſient:
Interibi attulerint exta: atque eâdem muſieres
Jam ab re divina credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam afferunt?
Et ille chlamydatus quiſnam eſt, qui ſequitur procul? 5
Ad. Aetoli cives te ſalutamus, Lyce:
Quamquam hanc ſalutem ferimus inviti tibi;
Et quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Fortunati omnes ſitis, quod certe ſcio 10
Nec fore, nec fortunam id ſituram fieri.
Ad. Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,
Ut quæſtui habeant male loqui melioribus.
Lyc. Viam qui neſcit, qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem ſibi. 15
Ego male loquendi vobis neſcivi viam:
Nunc vos mihi amnes eſtis: vos certum eſt ſequi.
Si benedicetis, voſtra ripa vos ſequar:
Si maledicetis, voſtro gradiar limite.
Ad. Malo benefacere, tantumdem eſt periculum, 20
Quantum bono malefacere. *Lyc.* quî vero? *Ad.* ſcies.
Malo ſi quid benefacias, id beneficium interit:
Bono ſi quid malefacias, ætatem expetit.
Lyc. Facete dictum. ſed quid iſtuc ad me attinet?
Ad. Quia nos honoris tui cauſſa huc ad te venimus. 25
Quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
Ad. Boni de noſtro tibi nec ferimus, nec damus,

Ne-

Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.
Lyc. Credo hercle vobis; ita vostra est benignitas. 30
Sed quid nunc voltis? *Ad.* hunc chlamydatum quem vides,
Ei Mars iratus est. *Coll.* capiti vostro istuc quidem.
Ad. Hunc nunc, Lyce, ad te, diripiendum, adducimus.
Coll. Cum præda hic hodie incedet venator domum.
Canes compellunt in plagas lepide Lycum. 35
Lyc. Quis hic est? *Ad.* nescimus nos istum quidem, qui siet.
Nisi dudum a mani ut ad portum processimus,
Atque istunc e navi exeuntem oneraria
Videmus. adiit ad nos extemplo exiens;
Salutat: respondemus. *Coll.* mortales malos! 40
Ut ingrediuntur docte in sycophantiam!
Lyc. Quid deinde? *Ad.* sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse hujus ignarum oppidi.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus. 45
Tu, si te dii amant, agere tuam rem occasio est.
Lyc. Itáne ille est cupiens? *Ad.* aurum habet! *Lyc.* præda hæc mea est.
Ad. Potare, amare volt. *Lyc.* locum lepidum dabo.
Ad. At enim hic clam furtim esse volt, ne qui sciant,
Neve arbiter sit; nam hic latro in Sparta fuit, 50
Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum.
Inde nunc aufugit; quoniam capitur oppidum.
Coll. Nimis lepide de latrone; de Sparta optume.
Lyc. Dî deæque vobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis. 55
Ad. Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos nummos Philippos portat præsidii.
Lyc. Rex sum, si ego illum hodie hominẽ ad me allexero.
Ad. Quin hic quidẽ tuus est. *Lyc.* obsecro hercle hortamini,
Ut devortatur ad me in hospitium optumum. 60
Ad. Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

Lyc.

Lyc. Jamne itis? *Coll.* quid, quod vobis mandavi, hospites?
Ad. Cum illoc te melius tuam rem, adolescens, loqui:
Illic est ad istas res probus, quas quæritas. 67
Coll. Videre equidem vos vellem, cum huic aurum darem.
Ad. Illinc procul nos istuc inspectabimus.
Coll. Bonam dedistis mihi operam. *Lyc.* it ad me lucrum.
Coll. Illud quidem, quorsum asinus cædit calcibus.
Lyc. Blande hominem compellabo. hospes hospitem
Salutat: salvom te advenire gaudeo.
Coll. Multa tibi dî dent bona, cum me salvom esse vis.
Lyc. Hospitium te ajunt quæritare. *Coll.* quærito. 75
Lyc. Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
Te quæritare a muscis. *Coll.* minime gentium.
Lyc. Quid ita? *Coll.* quia a muscis si mihi hospitiũ quærerem,
Adveniens huc irem in carcerem recta via.
Ego id quæro hospitium, ubi ego curer mollius, 80
Quam regi Antiocho oculi curari solent.
Lyc. Aedepol næ tibi possum illum festivum dare,
Siquidem potes esse pati *te* in lepido loco,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem
Complexum contrectare te. *Coll.* is, leno, viam. 85
Lyc. Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo ætatem irriges:
Ibi te replebo usque unguentûm echeumatis.
Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
Ibi ut balneator faciat unguentariam. 90
Sed hæc latrocinantur, quæ ego dixi omnia.
Coll. Quid ita! *Lyc.* quia aurum poscunt præsentarium.
Coll. Quin hercle accipere tu non mavis, quam ego dare.
Lyc. Quin sequere me intro. *Coll.* duc ergo me intro, addictum tenes.
Ad. Quid si evocemus huc foras Agorastoclem, 95
Ut ipse testis sit sibi certissumus?
Heus tu! qui furem captas, egredere ocyus,
Ut tute inspectes aurum lenoni dare.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Agorastocles, Advocati, Collybiscus, Lycus.

QUid est? quid voltis, testes? *Ad.* specta ad dexteram.
Tuus servos aurum ipsi lenoni datat.
Coll. Age, accipe hoc sis: hic sunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura: propere hosce absumi volo. 5
Lyc. Aedepol fecisti prodigum promum tibi.
Age eamus intro. *Coll.* te sequor. *Lyc.* age, agé! ambula.
Ibique reliqua alia fabulabimur.
Coll. Eâdem narrabo tibi res Spartiaticas.
Lyc. Quin sequere me ergo. *Coll.* abduc intro. addictũ tenes.
Ag. Quid nunc mihi auctores estis? *Ad.* ut frugi sies. 11
Ag. Quid si animus esse non sinit? *Ad.* esto, ut sinit.
Ag. Vidistis, leno cum aurum accepit? *Ad.* vidimus.
Ag. Eum vos esse meum servom scitis? *Ad.* scivimus.
Ag. Rem advorsus populi sæpe-leges? *Ad.* scivimus. 15
Ag. Hem! istæc volo ergo vos commeminisse omnia,
Mox cum ad Prætorem usus veniet. *Ad.* meminerimus.
Ag. Quid si recenti re ædis pultem? *Ad.* censeo.
Ag. Si pultem, non recludet. *Ad.* panem frangito.
Ag. Si exierit leno, censetis hominem interrogem, 20
Meus servos si ad eum venerit, nec ne? *Ad.* quippini?
Ag. Cum auri ducentis nummis Philippis? *Ad.* quippini?
Ag. Ibi extemplo leno errabit. *Ad.* qua de re? *Ag.* rogas?
Quia centum nummis minus dicetur. *Ad.* bene putas.
Ag. Alium censebit quæritari. *Ad.* scilicet. 25
Ag. Extemplo denegabit. *Ad.* juratus quidem.
Ag. Homo furti sese adstringet. *Ad.* haud dubium id quidem est.
Ag. Quantumquantum ad eum erit delatum. *Ad.* quippini?
Ag. Diespiter vos perduit. *Ad.* te quippini?
Ag. Ibo & pultabo januam hanc. *Ad.* ita quippini? 30
Ag. Tacendi tempus est: nam crepuerunt fores.

Fo-

Foras egredier video lenonem Lycum.
Adeste, quæso. *Ad.* quippini? *quin* si voles,
Operire capita, ne nos leno noverit,
Qui illi malæ rei tantæ fuimus illices. 35

ACTUS TERTII SCENA V.

Lycus, Agorastocles, Advocati.

SUspendantnun omnes c jam se haruspices.
Quid ego illis posthac, quod loquantur, credeam?
Qui in re divina dudum dicebant, mihi
Malum damnumque maxumum portendier,
Is explicavi meam rem postilla lucro. 5
Ag. Salvos sis, leno. *Lyc.* dî te ament, Agorastocles.
Ag. Magis me benigne nunc salutas, quam antidhac.
Lyc. Tranquillitas evenit, quasi navi in mari:
Utcumque est ventus, exin velum vortitur.
Ag. Valeant apud te, quas volo, atque haud te volo. 10
Lyc. Valent, ut postulatum est, verum non tibi.
Ag. Mitte ad me, sodes, hodie Adelphasium tuam,
Die festo celebri nobilique Aphrodisiis.
Lyc. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.
Ag. Quid jam? *Lyc.* quia os nunc frigefactas, cum rogas.
Ag. Hoc agesis, leno. servom esse audivi meum 16
Apud te. *Lyc.* apud me? numquam factum reperies.
Ag. Mentire. nam ad te venit, aurumque attulit.
Ita mihi renuntiatum est, quibus credo satis.
Lyc. Malus es; captatum me advenis cum testibus. 20
Tuorum apud me nemo est, nec quidquam tui.
Ag. Mementote illuc, Advocati! *Ad.* meminimus.
Lyc. Ha ha he! jam teneo quid sit; perspexi modo.
Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur, 25
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,
Eum allegaverunt, suum qui servom diceret

Cum

Cum auro esse apud me. composita est fallacia,
Ut eo me privent, atque inter se dividant. 30
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.
Ag. Negasne apud te esse aurum, nec servom meum?
Lyc. Nego: & negando, si quid refert, ravio.
Ad. Peristi, leno. nam iste est hujus villicus,
Quem tibi nos esse Spartiatem diximus, 35
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idque adeo in istoc aurum inest marsupio.
Lyc. Væ vostræ ætati! *Ad.* id quidem in mundo est tuæ.
Ag. Age omitte actutum, furcifer, marsupium:
Manifesto fur es mihi. quæso, hercle operam date, 40
Dum me videatis servom ab hoc abducere.
Lyc. Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
Consulto hoc factum est, mihi ut insidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam hinc obtorto collo ad Prætorem trahor? 45
Eheu! quam ego habui ariolos haruspices!
Qui si quid boni promittunt, pro spisso evenit:
Id quod mali promittunt, præsentarium est.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere æquom censeant potissumum. 50

ACTUS TERTII SCENA VI.

Agorastocles, Collybiscus, Advocati.

Age tu progredere, ut testes videant te ire istinc foras.
Estne hic servos meus? *Coll.* sum mehercle vero,
Agorastocles.
Ag. Quid nunc, sceleste leno? *Ad.* quîcum litigas,
Abscessit. *Ag.* utinam hinc abierit malam crucem.
Ad. Ita nos velle æquum est. *Ag.* cras subscribam homini
dicam. 5
Coll. Numquid me? *Ag.* abscedas, sumas ornatum tuum.
Coll. Non sum nequidquam miles factus: paullulum
Prædæ intus feci. dum lenonis familia

Dor-

Dormitat, extis sum satur factus probe.
Abscedam hinc intro. *Ag.* factum a vobis comiter. 10
Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.
Cras mane, quæso, in comitio estote obviam.
Tu sequere me intro. vos valete. ***Ad.*** & tu vale.
Injuriam illic insignite postulat:
Nostro servire nos sibi censet cibo. 15
Verum ita sunt isti nostri divites:
Si quid benefacias, levior pluma est gratia:
Si quid peccatum'st, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus nostras, sultis, nunc jam:
Quando id, quoi rei operam dedimus, impetravimus, 20
Ut perderemus corruptorem civium.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Milphio.

EXspecto quo pacto meæ technæ processuræ sient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum miserum macerat.
Is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus.
Servire amanti, miseria est; præsertim qui, quod amat, caret.
Attat! e fano recipere video se Syncerastum 5
Lenonis servum: quid habeat sermonis, auscultabo.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Syncerastus, Milphio.

SAtis spectatum est, deos atque homines ejus negligere gratiam,
Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc hujusmodi.
Neque perjurior, neque pejor alter usquam est gentium,
Quam herus meus est: neque tam luteus, neque tam cœno collitus. Ita

Ita me dî ament! vel in lautumiis, vel in pistrino mavelim
Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro *mea*, 6
Quam apud lenonem hunc servitutem colere. quid illuc est genus!
Quæ illic hominum corruptelæ fiunt! dî vostram fidem!
Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris.
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitivũ velis,
Verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod det, *ut*ut homo est, 11
Omnia genera recipiuntur: itaque in totis ædibus
Tenebræ, latebræ: bibitur, estur, quasi in popina, haud secus.
Ibi tu videas litteratas fictiles epistolas,
Pice signatas: nomina insunt cubitum longis litteris. 15
Ita vinariorum habemus nostræ delectum domi.
Mil. Omnia ædepol mira sunt, nisi herus hunc hæredẽ facit,
Nam is quidem illi ut meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, & autem nimis eum ausculto libens.
Sync. Hæc cum hic video fieri, crucior pretiis emtos maxumis, 20
Apud nos expeculiatos servos fieri suis heris.
Sed ad postremũ nihil apparet. male partum, male disperit.
Mil. Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bonæ,
Qui ipsus hercle ignaviorem potis est facere Ignaviam.
Sync. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vasa, ubi hostiis 25
Herus nequivit propitiare Venerem suo festo die.
Mil. Lepidam Venerem! *Sync.* nam meretrices nostræ primis hostiis
Venerẽ placavere extemplo. *Mil.* o lepidam Venerẽ denuo!
Sync. Nunc domum ibo. *Mil.* heus! Synceraste. *Sync.* Syncerastum qui vocat?
Mil. Tuus amicus. *Sync.* haud amice facis, qui cum onere offeras moram. 30
Mil. At ob hanc rem tibi reddam operam, ubi voles, ubi jusseris.

Ha-

Habe rem pactam. *Sync.* si futurum est, do tibi operam hanc. *Mil.* quomodo?
Sync. Ut enim ubi mihi vapulandũ est, tute corium sufferas.
Mil. Apage! *Sync.* nescio quid viri sis. *Mil.* malus sum. *Sync.* tibi sis. *Mil.* te volo.
Sync. At onus urget. *Mil.* at tu appone; & respice ad me. *Sync.* fecero: 35
Quamquam haud otium est. *Mil.* salvos sis, Syncerafte. *Sync.* o Milphio,
Dî omnes deæque ament. *Mil.* quemnã hominem? *Sync.* nec te, nec me, Milphio:
Neque herum meum adeo. *Mil.* quem ament igitur? *Sync.* alium quem*libet*.
Nam nostrorum nemo dignus est. *Mil.* lepide loquere. *Sync.* me decet.
Mil. Quid agis? *Sync.* facio, quod manifesto-mœchi haud ferme solent. 40
Mil. Quid id est? *Sync.* refero vasa salva. *Mil.* dî te & tuum herum perduint!
Sync. Me non perdent, illum ut perdant. facere possim, si velim,
Meum herum ut perdant; ni mihi metuam, Milphio. *Mil.* quid id est? cedo.
Sync. Malus es. *Mil.* malus sum. *Sync.* male mihi est. *Mil.* memoradum! esse aliter decet.
Quid est, quod male sit? quoi domi est, quod edis, quod ames affatim, 45
Neque triobulum ullum amicæ das; & ductas gratiis.
Sync. Diespiter me sic amabit. *Mil.* ut quidem ædepol dignus es.
Sync. Ut ego hanc familiam interire cupio. *Mil.* adde operam, si cupis.
Sync. Sine pennis volare haud facile'st. meæ alæ pennas non habent.
Mil. Nolito ædepol devellisse, jam his duobus mensibus
Volucres tibi erunt tuæ hirquinæ. *Sync.* i in malam rem. *Mil.* ut itaque herus, 51

Sync.

Sync. Verum enim qui homo eum norit, cito homo pervorti potest.

Mil. Quid jam? *Sync.* quasi tu tacere quidquam potis sis. *Mil.* rectius

Tacitus tibi resistam, quam quod dictum est malæ mulieri.

Sync. Animum inducam facile, ut tibi istuc credam, ni te noverim. 55

Mil. Crede audacter meo periculo. *Sync.* male credam, & credam tamen.

Mil. Scin' tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem? *Sync.* scio.

Mil. Propter amorem? *Sync.* omnem operam perdis. *Mil.* quid jam? *Sync.* quia doctum doces.

Mil. Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus quod possiet 59

Facere, faciat male, ejus merito? tũ autẽ si quid tu adjuvas,

Eo facilius poterit facere. *Sync.* at ego hoc metuo, Milphio.

Mil. Quid est quod metuas? *Sync.* dum hero insidias parem, ne a te perdeam:

Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali sciat,

Continuo is me ex Syncerasto crurifragium fecerit. 64

Mil. Numquã ædepol mortalis quisquam fiet e me certior,

Nisi hero meo uni indicasso, atque ei quoque, ut ne enuntiet

Id esse facinus ex te ortum. *Sync.* male credã, & credã tamen.

Sed hoc tu tecum tacitum habeto. *Mil.* Fidei non melius creditur.

Loquere (locus occasioque est) libere: hic soli sumus.

Sync. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet. *Mil.* quî id potest? 70

Sync. Facile. *Mil.* fac ergo id facile noscam, ut ille possit noscere.

Sync. Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est. *Mil.* quo modo?

Sync. Eodem, quo soror illius altera Anterastilis. *Mil.* sed quî id credam? *Sync.* quia

Illas emit in Anactorio parvolas, duodeviginti minis

De prædone Siculo. *Mil.* quanti? *Sync.* duodeviginti minis.

Mil. Duas illas? *Sync.* nutricem earum tertiam. 76
Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere:
Ingenuas Carthagine ajebat esse. *Mil.* dî vostram fidem!
Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde surreptus fere sexennis: postibi
Qui eum surripuit, huc devexit, meoque hero eum hìc vendidit. 81
Is in divitias homo adoptavit hunc, cum diem obiit suum.
Sync. Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas asserat
Suas populares, liberali caussa. *Mil.* tacitus tace modo.
Sync. Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Mil. Quin prius disperibit, faxo, quam unā calcem civerit.
Ita paratum est. *Sync.* ita dî faxint, ne apud lenonem hunc serviam. 87
Mil. Quin hercle collibertus meus faxo eris, si dî volent.
Sync. Ita dî faxint. numquid aliud me morare, Milphio?
Mil. Valeas, beneque ut tibi sit. *Sync.* pol istuc tibi & hero tuo est in manu.
Vale, & hæc cura, clanculum ut sint dicta. *Mil.* non dictum est. vale. 91
Sync. At enim nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur! *Mil.* lepidus, cum mones:
Et hoc ita fiet. *Sync.* proba materies data est, si probum adhibes fabrum.
Mil. Potín' ut taceas? *Sync.* taceo, atque abeo. *Mil.* mihi commoditatem creas.
Illic hinc abiit. dî immortales meum herum servatum volunt, 95
Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exitii.
Satíne, priusquam unum est injectum telum, tum instat alterum!
Ibo intro, hæc ut meo hero memorem. nam huc si ante ædes sevocem,
Quæque audivistis modo, nunc si eadem hìc iterem, inscitia'st.
Hero uni potius intus ero odio, quā hìc sim vobis omnibus.

Dî

Dî immortales, *quid malorum*, quanta advenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem! ſed ego nunc eſt cum me moror.
Id negotium inſtitutum eſt, non datur ceſſatio. 103
Nam & hoc nocte conſulendum, quod modo cõcreditum'ſt,
Et illud autem inſerviendum'ſt conſilium vernaculum.
Remora ſi ſit, qui malam rem mihi det, merito fecerit.
Nunc intro ibo: dum herus adveniat a foro, opperiar domi.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Hanno-Pœnus loquitur Punice.
(*ex emendatione Bocharti, & Petiti.*)

N' Yth alonim valonuth ſicorath jiſmacôn ſith,
Chy-mlachai jythmu; mitslia mittebariim iſchi.
Liphorcaneth yth beni ith jad adi ubinuthai.
Birua rob ſyllohom alonim vbymiſyrtohom.
Bytlym moth ynot othi helech Antidamarchon, 5
Ys ſideli; Brim tyſel yth chili ſchontem Liphul.
Vth bin imys dibur thim nocuth nu' Agoraſtocles.
Ythem aneti hy chyr ſaely choc; ſith naſo.
Binni id chi luhilli gubylim laſibit thym.
Body aly thera ynn' ynnu' ysl' im moncor lu ſim. 10
Et alonim valonoth: ſeccarati miſti attic, umaſſe,
Conco ſiti miabel lo cuti nibe ani: lo laccu tchina, anus is.
Hoi ceſi, lec po, naſſe athid amas, con al emun diber teſe-
lon, ob, uthume:
Cel tum: com ucra: lu enu: & oni mau'oſe: ubar banthy
ach Ariſtoclem.
At, aſſena china ſoth, el iaeli, coſa lemun diber termi,
cai: upſu aſpoti: 15
Eod eanec lictor bo deſi aſſam limnim coles.
Deos deaſque veneror, qui hanc urbem colunt,
Ut, quod de mea re huc veni, rite venerim.
Meaſque ut gnatas, & mei fratris filium
Reperire me ſiritis: dii voſtram fidem! 20
Quæ mihi ſurreptæ ſunt, & fratris filium.
Sed hic mihi antehac hoſpes Antidamas fuit.

Eum fecisse ajunt, sibi quod faciundum fuit.
Ejus filium hic prædicant esse Agorastoclem:
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero: 25
In hisce habitare monstratu'st regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Agorastocles, Milphio, Hanno.

AIn' tu tibi dixe Syncerastum, Milphio,
Has esse ingenuas ambas surrepticias
Carthaginiensis? *Mil.* ajo: &, si frugi esse vis,
Eas liberali jam asseres causa manu.
Nam tuum flagitium'st tuas populareis te pati 5
Servire ante oculos, domi quæ fuerint liberæ.
Han. Pro dî immortales, obsecro vostram fidem!
Creta est profecto horum hominum oratio.
Quam orationem hanc aures dulcem devorant!
Ut mihi absterseruut omnem sorditudinem! 10
Ag. Si ad eam rem testis habeam, faciam, quod jubes.
Mil. Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter?
Aliqua fortuna fuerit adjutrix tibi.
Ag. Incipere multo est, quam impetrare, facilius.
Mil. Sed quænam illæc avis est, quæ huc cum tunicis advenit? 15
Numnam it a balneis circumductus pallio?
Facies quidem ædepol *Punica est* * * *
Servos quidem ædepol veteres antiquosque habet.
Ag. Quî scis? *Mil.* viden' homines sarcinatos consequi?
Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent. 20
Ag. Quid jam? *Mil.* quia incedunt cum annulatis auribus.
Adibo hosce, atque appellabo Punice.
Si respondebunt, Punice pergam loqui:
Si non; tum ad horum mores linguam vertero.
Quid ais tu? ecquid adhuc commeministi Punice? 25
Ag. Nihil ædepol. nam quî scire potui, dic mihi,

Qui

Qui illinc fexennis perierim Carthagine?
Han. Prò dî immortales! plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine.
Mil. Quid ais tu? *Ag.* quid vis? *Mil.* vin' appellem hunc
Punice? 30
Ag. An fcis? *Mil.* nullus me eft hodie Pœnus Punior.
Ag. Adi, atque appella, quid velit, quid venerit,
Qui fit, quojatis, unde fit: ne parferis.
Mil. Avo! quojates eftis? aut quo ex oppido?
Han. Hanno muthumballe bechaedreanech. 35
Ag. Quid ait? *Mil.* Hannonem fefe ait Carthagine?
Carthaginienfem Muthumballis filium.
Han. Avo! *Mil.* falutat. *Han.* donni! *Mil.* doni volt tibi
Dare hinc nefcio quid. audin' pollicerier?
Ag. Saluta hunc rurfus Punice verbis meis. 40
Mil. Avo donni, hic mihi tibi inquit verbis fuis.
Han. Me bar bocca. *Mil.* iftuc tibi fit potius, quam mihi!
Ag. Quid ait? *Mil.* miferam effe prædicat buccam fibi.
Forraffe medicos nos effe arbitrarier.
Ag. Si *ita* eft, nega effe: nolo ego errare hofpitem. 45
Mil. Audi tu, rufen nuco iftam. *Ag.* fic volo
Profecto vera cuncta huic expedirier.
Roga, numquid opus fit. *Mil.* tu qui zonam non habes,
Quid in hanc veniftis urbem, aut quid quæritis?
Han. Muphurfa. *Ag.* quid ait? *Han.* mivulechianna.
Ag. quid venit? 50
Mil. Non audis? mures Africanos prædicat
In pompam ludis dare fe velle ædilibus.
Han. Laech lachananim limi nichot. *Ag.* quid nunc ait?
Mil. Ligulas canalis ait fe advexiffe & nuces:
Nunc orat, operam ut des fibi, ut ea veneant. 55
Ag. Mercator credo eft. *Han.* Ifam aruinam. *Ag.* quid eft?
Han. Palum erga dectha. *Ag.* Milphio, quid nunc ait?
Mil. Palas vendundas fibi ait, & mergas datas,
Ut hortum fodiat, atque ut frumentum metat.
Ad meffim credo miffus hic quidem tuam. 60
Ag. Quid iftuc ad me? *Mil.* certiorem te effe volui,

Ne quid clam furtive accepisse censeas.
Han. Muphonnium sucorahim. *Mil.* hem! cave si feceris,
Quod hic te orat. *Ag.* quid ait, aut quid orat? expedi.
Mil. Sub cratim uti jubeas sese supponi, atque eo 65
Lapides imponi multos, ut sese neces.
Han. Gunebel balsamenierasan. *Ag.* narra, quid est?
Quid ait? *Mil.* non hercle nunc quidem quidquam scio.
Han. At ut scias nunc, dehinc Latine jam loquar.
Servom hercle te esse oportet & nequam & malum, 70
Hominem peregrinum atque advenam qui irrideas.
Mil. At hercle te hominem & sycophantam, & subdolum,
Qui huc advenisti nos captatum migdilybs,
Bisulcilingua, quasi proserpens bestia.
Ag. Maledicta hinc aufer: linguam compescas face. 75
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.
Meis consanguineis nolo te injuste loqui.
Carthagini ego sum natus, ut tu sis sciens.
Han. O mi popularis, salve! *Ag.*& tu ædepol,quisquis es.
Et si quid opus est, quæso, dic; atque impera, 80
Popularitatis caussa. *Han.* habeo gratiam.
Verum ego hic hospitium habeo: Antidamæ filium
Quæro. commonstra, si novisti, Agorastoclem.
Ecquem adolescentem tu hic novisti Agorastoclem?
Ag. Siquidem Antidamarchi quæris adoptaticium, 85
Ego sum ipsus, quem tu quæris. *Han.*hem! quid ego audio?
Ag. Antidamæ gnatum me esse. *Han.* si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccam, attuli.
Ag. Agedum huc ostende. est par probe: nam habeo domi.
Han. O mi hospes, salve multum! nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo, hospes Antidamas fuit: 91
Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.
Ag. Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur.
Nam haud repudio hospitium, neque Carthaginem:
Inde sum oriundus. *Han.*dî dent tibi omnes,quæ velis. 95
Quid ais? quî potuit fieri, ut Carthagini
Gnatus sis, hic autem habuisti Aetolum patrem?
Ag. Surreptus sum illinc. hic me Antidamas hospes tuus
Emit,

Emit, & is me ſibi adoptavit filium.
Han. Demarcho item ipſe fuit adoptaticius. 100
Sed mitto de illo, & ad te redeo. dic mihi,
Ecquid meminiſti tuûm parentum nomina?
Ag. Patris atque matris memini. *Han.* memoradum mihi:
Si novi forte, aut ſi ſunt cognati mihi.
Ag. Ampſigura mater mihi fuit, Jachon pater. 105
Han. Patrem atque matrem viverent vellem tibi!
Ag. An mortui ſunt? *Han.* factum; quod ægre tuli.
Nam mihi ſobrina Ampſigura tua mater fuit.
Pater tuus is erat frater patruelis meus,
Et is me hæredem fecit, cum ſuum obiit diem, 110
Quo me privatum ægre patior mortuo.
Sed ſi ita eſt, ut tu ſis Jachonis filius,
Signum eſſe oportet in manu læva tibi,
Ludenti puero quod momordit ſimia. 114
Oſtende, ut inſpiciam. aperi. *Ag.* vide. eccum adeſt.
Mi patrue, ſalve. *Han.* & tu ſalveto, Agoraſtocles.
Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.
Mil. Pol iſtam rem vobis bene eveniſſe gaudeo.
Et te moneri numne vis? *Han.* ſane volo.
Mil. Paterna oportet reddi filio bona. 120
Aequom eſt habere hunc bona, quæ poſſedit pater.
Han. Haud poſtulo aliter: reſtituentur omnia.
Suam rem ſibi ſalvam ſiſtam, ſi illo advenerit.
Mil. Facito ſis reddas, etſi hìc habitabit tamen.
Han Quin mea quoque iſte habebit, ſi quid me fuat. 125
Mil. Feſtivom facinus venit mihi in mentem modo.
Han. Quid id eſt? *Mil.* tua eſt opus opera. *Han.* dic mihi, quid lubet?
Profecto utéris, ut voles, operam meam.
Quid eſt negotî? *Mil.* potín' tu fieri ſubdolus?
Han. Inimico poſſum. amico inſipientia eſt. 130
Mil. Inimicus hercle eſt hujus. *Han.* male faxim lubens.
Mil. Amat a lenone hic. *Han.* facere ſapienter puto.
Mil. Leno hìc habitat vicinus. *Han.* male faxim lubens.
Mil. Ei duæ puellæ ſunt meretrices ſervolæ

Sorores: earum hic alteram efflictim perit. 135
Neque eam incestavit umquam. *Han.* acerba amatio est.
Mil. Nunc leno ludificatur. *Han.* suum quæstum colit.
Mil. Hic illi malam rem dare volt. *Han.* frugi, si id facit.
Mil. Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo.
Ut te allegemus: filias dicas tuas, 140
Surreptasque esse parvolas Carthagine,
Manuque liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ. intellegis?
Han. Intellego hercle. nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice una surreptæ sunt parvolæ. 145
Mil. Lepide hercle assimulas! jam in principio id mihi placet.
Han. Pol magis, quam vellem. *Mil.* heu! hercle mortalem catum,
Malum, crudumque & callidum atque subdolum!
Ut afflet! quo illud gestu faciat facilius.
Me quoque dolis jam superat architectonem. 150
Han. Sed earum nutrix, qua sit facie, mihi expedi.
Mil. Statura haud magna, corpore aquilo. *Han.* ipsa ea'st.
Mil. Specie venusta, ore parvo, atque oculis pernigris.
Han. Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.
Mil. Vin' eam videre? *Han.* filias malo meas. 155
Sed i, atque evoca illam: si eæ meæ sunt filiæ:
Si illarum est nutrix, me continuo novit.
Mil. Heus! ecquis hic est? nuntiate, ut prodeat
Foras Giddeneme: est, qui illam conventam esse volt.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Giddeneme, Milphio, Hanno, Agorastocles, Puer.

QUis pultat? *Mil.* qui te proxumus est. *Gidd.* quid vis? *Mil.* eho,
Novistin' tu illunc tunicatum hominem, qui siet?
Gidd. Nam quem ego aspicio! prò supreme Juppiter!
He-

Herus meus hic quidem eſt, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginienſis. *Mil.* ecce autem mala! 5
Præſtigiator hic quidem Pœnus probus eſt,
Perduxit omnis ad ſuam ſententiam.
Gidd. O mi here, ſalve! Hanno, inſperatiſſume
Mihi tuiſque filiis, ſalve. atque eho!
Mirari noli, neque me contemplarier. 10
Cognoſtín' Giddenemen ancillam tuam?
Han. Novi. ſed ubi ſunt meæ gnatæ? id ſcire expeto.
Gidd. Apud ædem Veneris. *Han.* quid ibi faciunt? dic mihi.
Gidd. Aphrodiſia hodie Veneris eſt feſtus dies:
Oratum ierunt deam, ut ſibi eſſet propitia. 15
Mil. Pol ſatis ſcio impetrarunt, quando hic hìc adeſt.
Ag. Eho an hujus ſunt illæ filiæ? *Gidd.* ita, ut prædicas:
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Cum huc adveniſti hodie in ipſo tempore.
Namque hodie earum mutarentur nomina, 20
Facerentque indignum genere quæſtum corpore.
Puer. Handones illi havon bene ſi illi in muſtine.
Gidd. Me ipſi & eneſte dum & alamna ceſtinum.
Ag. Quid illi locuti ſunt inter ſe? dic mihi. 24
Mil. Matrem ſalutat hic ſuam, hæc autem hunc filium.
Han. Tace atque parce muliebri ſupellectili.
Ag. Quæ ea eſt ſupellex? *Han.* clarus clamor ſine modo.
Tu abduc hos intro, & una nutricem ſimul
Jube abire hanc ad te. *Ag.* fac, quod imperat.
Mil. Sed quis illas tibi monſtrabit? *Ag.* ego doctiſſume. 30
Mil. Abeo igitur. *Ag.* facias modo, quam memores, mavelim.
Patruo advenienti cœna curetur volo.
Mil. Lachanam vos! quos ego jam detrudam ad molas,
Inde porro ad puteum, atque ad robuſtum codicem.
Ego faxo hoſpitium hoc leviter laudabitis. 35
Ag. Audín 'tu, patrue? dico, ne dictum neges:
Tuam mihi majorem filiam deſpondeas.
Han. Pactam rem habeto. *Ag.* ſpondeſne igitur? *Han.* ſpondeo.

Ag.

Ag. Mi patrue, salve! nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere. 40
Nunc, patrue, si vis tuas videre filias,
Me sequere. *Han*. jamdudum equidem cupio, & te sequor.
Ag. Quid si eamus illis obviam? *Han*. at ne inter vias
Præterbitamus, metuo. magne Juppiter,
Restitue certas mihi ex incertis nunc opes. 45
Ag. Ego quidem meos amores mecum confido fore.
Sed eccas video ipsas. *Han*. hæccine sunt meæ filiæ!
Quantæ e quantillis jam sunt factæ! *Ag*. scin' quid est?
Græcæ sunt hæ columnæ; sustolli solent.
Mil. Opinor hercle hodie quod ego dixi per jocum, 50
Id eventurum esse & severum & serium,
Ut hæc inveniantur hodie esse hujus filiæ.
Ag. Pol istud quidem jam certum est. tu istos, Milphio,
Abduce intro: nos hasce hic præstolabimur.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Anterastilis, Adelphasium, Agorastocles, Hanno-Pœnus.

FUit hodie operæ pretium ejus, qui amabilitati animum adjiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo visere venit.
Deamavi ecastor illic ego hodie lepidissuma munera meretricum,
Digna diva venustissuma Venere: neque contemsi ejus opus hodie;
Tanta ibi copia venustatum aderat, in suo quæque loco sita munde, 5
Arabius murrhinusque omnis odor complebat. haud sordere visus est
Festus dies, Venus, nec tuum fanum: tantus ibi clientarum erat numerus,
Quæ ad Calydoniam venerant Venerem. certo enim, quod quidem ad nos duas Atti-

Attinuit, præpotentes, pulchræ, pacisque potentes, soror, fuimus:

Neque ab juventute ibi irridiculo habitæ: quod pol, soror, ceteris omnibus factum est. 10

Ad. Malim istuc aliis ita videatur, quam uti tu te, soror, collaudes. *Ant.* spero equidem.

Ad. Et pol ego; cum, ingeniis quibus sumus atque aliæ, cognosco.

Eo sumus gnatæ genere, ut deceat nos esse a culpa castas.

Han. Juppiter, qui genus colis alisque hominum, per quem vivimus vitalem ævum,

Quem penes spes vitæ sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem, quæso, 15

Rebus meis agundis: quibus annos multos carui, quasque e patria

Perdidi parvas, redde his libertatem: invictæ præmium ut esse sciam pietati.

Ag. Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi est obnoxius, & me metuit.

Han. Tace quæso. *Ag.* ne lacruma, patrue.

Ant. Ut volupe'st homini, mea soror, si quod agit, cluet victoria! 20

Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulchritudine.

Ad. Stulta, soror, es magis, quam volo. an vero pulchra videre, obsecro,

Si tibi illic non os oblitum est fuligine?

Ag. O patrue, o patrue mi patruissume!

Han. Quid est, fratris mei gnate? mi gnate, quid vis? expedi. 25

Ag. At enim volo hoc agas. *Han.* at enim ago istuc. *Ag.* patrue mi patruissume.

Han. Quid est? *Ag.* èst lepida & lauta: ut sapit!

Han. Ingenium patris habet, quod sapit.

Ag. Quæ res? jam diu ædepol sapientiam tuam abusa est hæc quidem.

Nunc hinc sapit, hinc sentit: quidquid sapit, amore meo *sapit*. 30

Ad.

Ad. Non eo ſumus genere prognatæ, tametſi ſumus ſervæ, ſoror,
Ut deceat facere nos quidquam, quod homo quiſquam irrideat.
Multa ſunt mulierum vitia: ſed hoc e multis maxumũ eſt,
Cum ſibi nimis placent, nimiſque operam *dant* ut placeant viris.
Ant. Nimiæ voluptati eſt, quod in extis noſtris portentum eſt, ſoror, 35
Quodque haruſpex de ambabus dixit. *Ag.* velim de me aliquid dixerit.
Ant. Nos fore invito domino noſtro diebus paucis liberas.
Id ego niſi quid dî aut parentes faxint, quid ſperem, haud ſcio.
Ag. Mea fiducia hercle haruſpex, patrue, his promiſit, ſcio,
Libertatem, quia me amare hanc ſcit. *Ad.* ſoror, ſequere hac. *Ant.* ſequor. 40
Han. Priuſquam abitis, vos volo ambas. niſi piget, cõſiſtite.
Ad. Quis revocat? *Ag.* qui bene volt vobis facere. *Ad.* facere occaſio eſt.
Sed quis homo eſt? *Ag.* amicus vobis. *Ad.* qui quidem non inimicus eſt.
Ag. Bonus eſt hic homo, mea voluptas. *Ad.* pol iſtum malim, quam malum.
Ag. Siquidem amicitia eſt habenda, cum hoc habenda eſt. *Ad.* haud precor. 45
Ag. Multa bona vobis facere volt. *Ad.* bonus bonis benefeceris.
Han. Gaudio ero vobis. *Ad.* at ædepol nos voluptati tibi.
Han. Libertatique. *Ad.* iſto pretio tuas nos facile feceris.
Ag. Patrue mi, ita me dî amabunt, ut ego, ſi ſim Juppiter,
Jam hercle ego illam uxorem ducam, & Junonem extrudam foras. 50
Ut pudice verba fecit! cogitate, & commode!
Ut modeſte orationem præbuit! certo hæc mea eſt.
Han. Sed ut aſtu ſum aggreſſus ad eas! *Ag.* lepide hercle atque commode.

Han.

Han. Pergo etiam tentare? *Ag.* in pauca confer: ſitiunt qui ſedent.

Han. Quid iſtic, quod faciundum eſt, cur non agimus? in jus vos voco. 55

Ag. Nunc tene, patrue. *Han.* tu, frugi ſi bonæ es. *Ag.* vſn' ego hanc apprehendam? *Han.* tene.

Ad. An patruus eſt, Agoraſtocles, tuus hic? *Ag.* jam faxo ſcibis.

Nunc pol ego te ulciſcar probe; nam faxo mea eris ſponſa.

Han. Ite in jus, ne moramini. *Ant.* anteſtare me, atq; duce.

Ag. Ego te anteſtabor. poſtea hanc amabo, atq; amplexabo:

Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle, quod volebam.

Han. Moramini: in jus vos voco, niſi honeſtiu'ſt prehendi.

Ad. Quid in jus vocas nos? quid tibi debemus? *Ag.* dice tu illi.

Ad. Etiã me meæ latrant canes? *Ag.* at tu hercle alludiato:

Dato mihi pro offa ſavium, pro oſſe linguam objicito: 65

Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.

Han. Ite, ſi itis. *Ad.* quid nos fecimus tibi? *Han.* fures eſtis ambæ.

Ad. Noſne tibi? *Han.* vos, inquam. *Ag.* atque ego ſcio. *Ad.* quid furti eſt id? *Ag.* hunc rogato. 69

Han. Quia annos multos filias meas celaviſtis clam me:

Atque equidem ingenuas, liberas, ſummoq; genere gnatas.

Ad. Numquã mecaſtor reperies tu iſtuc probrum penes nos.

Ag. Da pignus, ni nunc perjures, in ſavium, uter utri det.

Ad. Nihil tecum ago, abſcede obſecro. *Ag.* atque hercle mecum agendum eſt.

Nam hic patruus meus eſt: pro hoc mihi patronus ſim neceſſe eſt.

Ei prædicabo, quomodo vos furta faciatis multa: 75

Quoque modo hujuſce filias apud vos habeatis ſervas,

Quas vos ex patria liberas ſurreptas eſſe ſcitis.

Ad. Ubi ſunt eæ? aut quæ ſunt, obſecro? *Ag.* ſatis ſunt maceratæ.

Han. Quin eloquar. *Ag.* cenſeo hercle, patrue. *Ad.* miſera timeo, quid Hoc

Hoc sit negotii, mea soror! ita stupida sine animo asto. 80
Han. Advortite animū, mulieres: primum, si id fieri possit,
Ne indigna indignis dî darent, id ego evenire vellem:
Nunc quod boni mihi dî dant, vobis vostræque matri,
Eas dîs est æquum gratias nos agere sempiternas, 84
Cum nostrā pietatem approbant decorantq; dî immortales.
Vos meæ estis ambæ filiæ: & hic est cognatus voster:
Hujusce fratris filius, Agorastocles. *Ad.* amabo,
Num hi falso oblectant gaudio nos? *Ag.* at me ita dii servēt,
Ut hic pater est voster. date manus. *Ad.* salve, insperate nobis 89
Pater: te complecti nos sine. *Han.* cupitæ atque exspectatæ.
Ant. Pater, salve: ambæ filiæ sumus: amplectamur ambæ.
Ag. Quis me amplectetur postea? *Han.* nunc ego sum fortunatus:
Multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo.
Ad. Vix hoc videamur credere. *Han.* magis quî credatis dicam:
Nam vostra nutrix primum me cognovit. *Ad.* ubi ea, amabo, est? 95
Han. Apud hunc est. *Ag.* quæso, quî lubet tam diu tenere collum,
Priusquam te mihi desponderit? *Ad.* omitto. *Ag.* sperata, salve. *Ad.* omitte
Salutem. *Ag.* & tu altera. *Ant.* nolo ego istuc: enicas me.
Han. Condamus alter alterum ergo in nervom brachialem.
Quibus nunc in terra melius est? *Ag.* eveniunt digna dignis.
Tandem huic cupitum contigit. o Apella, o Zeuxis pictor!
Cur numero estis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror hujusmodi tractare exēpla.
Han. Dî deæque omnes, vobis habeo merito magnas gratias,
Cum hac me lætitia tanta & tantis affecistis gaudiis, 105
Ut meæ gnatæ ad me redireut in potestatem meam.
Ad. Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.
Ag. Patrue, facito in memoriam habeas, tuam majorē filiam
Mihi te despondisse. *Han.* memini. *Ag.* & dotis quid promiseris.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA V.

Anthemonides, Adelphasium, Anterastilis, Hanno, Agorastocles.

SI ego minam non ultus fuero probe, quam lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habento scurræ ludificatui.
Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignavissumus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in ædibus:
Ubi nec leno, neque illæ redeunt, nec quod edim quidquam datur: 5
Pro minore parte prandii pignus cepi, abii foras.
Si dedero, ære militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim!
Jam pol ego illam pugnis totam faciam, ut sit morula; 10
Ita replebo atritate, atrior multo ut fiet,
Quam Aegyptii, aut qui cortinam ludis per Circum ferunt.
Ad. Tene sis me arcte, mea voluptas: male ego metuo miluos.
Mala illa bestia est: ne forte me auferat pullum tuum.
Anter. Ut nequeo te satis complecti, mi pater! *Anthem.* ego me moror. 15
Propemodum hoc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video? quomodo?
Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?
Quis hic homo est cū tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satin' ego oculis cerno? estne illæc mea amica Anterastilis? 20
Et ea certo est! jampridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baliolum in media via!
Jam hercle ego illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc muliebrosum est tunicis demissitiis.
Sed adire certum est hanc ad amatricem Africam. 25
Heus tu! tibi dico, mulier, ecquid te pudet?

Quid

Quid tibi negotii autem eſt cum iſtac, dic mihi?
Han. Adoleſcens, ſalve! *Anthem.* nolo, nihil ad te attinet.
Quid tibi hanc digito tactio eſt? *Han.* quia mihi lubet.
Anthem. Lubet? *Han.* ita dico. *Anthem.* ligula, i in malam crucem. 30
Túne hìc amator audes eſſe, hallex viri?
Aut contrectare, quod mares homines amant?
Deglupta mænas, Sarrapis ſementium,
Maſtruga, ἅλς ἀγορᾶς, ἅμα: tum autem plenior
Allî, ulpicique, quam Romani remiges. 35
Ag. Num tibi, adoleſcens, malæ, aut dentes pruriunt,
Qui huic es moleſtus, an malam rem quæritas?
Anthem. Cur nō adhibuiſti, dum iſtæc loquereris, tympanū?
Nam te cinædum eſſe arbitror magis, quam virum.
Ag. Scín', quam cinædus ſum? ite iſtinc, ſervi, foras: 40
Efferte fuſtis. *Anthem.* heus tu! ſi quid per jocum
Dixi, nolito in ſerium convortere.
Anter. Quid tibi lubido eſt, obſecro, Anthemonides,
Loqui inclementer noſtro cognato & patri?
Nam hiç noſter pater eſt: hic nos cognovit modo; 45
Et hunc ſui fratris filium. *Anthem.* ita me Juppiter
Bene amet, bene factum! gaudeo, & volupe'ſt mihi,
Siquidem *quid* lenoni obtigit magni mali;
Cumque e virtute vobis fortuna obtigit.
Anter. Credibile ecaſtor dicit: crede huic, mi pater. 50
Han. Credo. *Ag.* & ego credo. ſed eccum lenonem Lycum,
Bonum virum, eccum video, ſe recipit domum.
Han. Quis hic eſt? *Ag.* utrumvis eſt, & leno & Lycus.
In ſervitute hic habuit filias tuas.
Et mihi hic auri fur eſt. *Han.* bellum hominem, quem noveris.
Ag. Rapiamus in jus. *Han.* minume. *Ag.* quapropter? *Han.* quia
Injuriarum multam dici ſatius eſt.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA VI.

Lycus, Agorastocles, Hanno, Anthemonides.

DEcipitur nemo, mea quidem sententia,
Qui suis amicis narrat recte res suas:
Nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
Ut me suspendam, ne addicar Agorastocli.
Ag. Leno, eamus in jus. *Lyc.* obsecro te, Agorastocles, 5
Suspendere ut me liceat. *Han.* Leno, in jus te voco.
Lyc. Quid tibi mecum autem? *Han.* quia hasce ajo liberas
Ingenuasque esse filias ambas meas,
Quæ sunt surreptæ cum nutrice parvolæ.
Lyc. Jampridem equidem istuc scivi, & miratus fui, 10
Neminem venire, qui istas assereret manu.
Meæ quidem profecto non sunt. *Ant.* Leno, in jus eas.
Lyc. De prandio tu dicis. debetur, dabo.
Ag. Duplum pro furto mihi opus est. *Lyc.* sume hinc quidem.
Han. Et mihi suppliciis multis. *Lyc.* sume hinc quid lubet.
Ant. Et mihi quidem mina argenti. *Lyc.* sume hinc quid lubet. 16
Collo rem solvam jam omnibus, quasi bajolus.
Ag. Numquid recusas contra me? *Lyc.* advorsum quidem.
Ag. Ite igitur intro, mulieres. sed patrue mi,
Tuam, ut dixisti, mihi desponde filiam. 20
Han. Haud aliter ausim. *Ant.* bene vale. *Ag.* & tu bene vale.
Ant. Leno! arrhabonem hoc pro mina mecum fero.
Lyc. Perii hercle! *Ag.* immo haud multo post, cum in jus veneris.
Lyc. Quin egomet tibi me addico. quid Prætore opus est?
Verum obsecro te, ut liceat simplum solvere. 25
Trecentos Philippos, credo, corradi potest:
Cras auctionem faciam. *Ag.* tantisper quidem,
Ut sis apud me lignea in custodia.

Lyc. Fiat. *Ag.* ſequere intro, patrue mi, ut hunc feſtum diem
Habeamus hilarem, hujus malo, & noſtro bono. 30
Multum valete. multa verba fecimus.
Malum poſtremo hoc omne ad Lenonem redit.
Nunc quod poſtremum eſt condimentum Fabulæ,
Si placuit, plauſum poſtulat Comœdia.

POENULO SUPPOSITA.

POſt actus V. ſcenam VI. & ultimam, adjecerunt Vett. Editt. ſequentem ſcenam.

Agoraſtocles, Lycus, Hanno, Adelphaſium, Anteraſtilis, Anthemonides.

QUam rem agit is miles, quoi lubet patruo meo loqui inclementer?
Ne mirare, mulieres quod eum ſequuntur: modo cognovit filias
Suas eſſe haſce ambas. Lyc. *hem, quod verbum aures meas tetigit! nunc perii.*
Unde hæ perierunt? Ag. *domo Carthaginienſes ſunt.* Lyc. *at ego ſum perditus.*
Illud ego metui ſemper, ne cognoſceret eas aliquis: quod nunc factum eſt. 5
Væ miſero mihi! periere, opinor, duodeviginti minæ, quî haſce emi.
Ag. *Et tu ipſe periiſti, Lyce: Carthaginienſes ſunt.* Lyc. *at ego ſum perditus.* Han. *quis hic eſt?*
Utrumvis eſt vel Leno, vel Lycus, in ſervitute hic qui filias habuit duas.
Ag. *Et mihi auri fur eſt.* Han. *bellum hominem, quem noveris. Leno, rapacem*
Te eſſe ſemper credidi: verum etiam furacem, qui nôrunt magis. Lyc. *accedam.* 10
Per ego te tua genua obſecro, & hunc cognatum quem tuum eſſe intelligo,

Quan-

Quando boni estis, ut bonos facere addecet, facite, & vostro subveniatis supplici.

Jam pridem equidem istas scivi esse liberas, & exspectabam, si quis eas assereret manu.

Nam meæ prorsus non sunt. tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est:

Et jusjurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles. 15

Ag. *Quod mihi par facere, tamen egomet consulam. omitte genua.* Lyc. *mitto,*

Si ita sententia est. Ag. *heus tu leno.* Lyc. *quid lenonem vis inter negotium?*

Ag. *Utinam mihi argentum reddas, priusquam hinc in nervom abducere.* Lyc. *dii*

Meliora faxint. Ag. *sic est, video: cœnabis foris: aurum, argentum, collum,*

Leno, tris res nunc debes simul. Han. *quid me hac re facere deceat, egomet* 20

Mecum cogito: si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido:

Quantum audivi ingenium, & mores ejus quo pacto sient. Ad. *mi pater,*

Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maxume obsecro. Ant. *ausculta sorori.*

Abi, disjunge inimicitias cum improbo. Han. *hoc agesis, leno: quamquam ego te*

Meruisse ut pereas, scio; non experiar tecum. Ag. *neque si aurum mihi reddas, mecum,* 25

Leno, quando ex nervo emissus compingare in carcerem. Lyc. *jam autem ut solet.*

Ego, Pœne, tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus advorsum

Animi tui sententiam; id uti ignoscas, quæso: & cum istas invenisti filias,

Ita me dii ament, mihi volupta 'st. Han. *ignosco, & credo tibi.*

Anth. *Leno, tu aut amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi mnam.* 30

Lyc. *Vin' tibicinam meam habere?* Anth. *nihil moror tibicinam: nescias,*
Utrum ei majores buccae, an mammae fient. Lyc. *dabo, quod placeat.*
Ag. *Cura.* Lyc. *aurum cras ad te referam tuum.* Ag. *facito in memoria habeas.*
Lyc. *Miles, sequere me.* Anth. *ego vero sequor.* Ag. *quid ais, patrue? quando hinc ire cogitas*
Carthaginem? nam tecum una ire certum est. Han. *ubi primum potero,* 35
Illico. Ag. *dum auctionem facio, hic opus est, aliquos ut maneas dies.*
Han. *Faciam ita, ut vis.* Ag. *agesis, eamus; nos curemus. Plaudite.*

FINIS POENULI.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI
PERSA.

Dramatis Perſonæ.

TOXILUS, SAGARISTIO, *ſervi*.	LEMNISELENE, *meretrix*.
SATURIO, *paraſitus*.	PAEGNIUM, *puer*.
SOPHOCLIDISCA, *ancilla*.	VIRGO.
	DORDALUS, *leno*.

ARGUMENTUM.

Profecto domino ſuos amores Toxilus
Emit, atque curat, leno ut emittat manu,
Raptamque ut emeret de prædone virginem,
Subornata ſuadet ſui paraſiti filia:
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Toxilus, Sagariſtio.

QUi amans egens ingreſſus eſt princeps in amoris vias,
Superavit ærumnis is ſuis ærumnas Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo, cum apro Aetolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mavelim,
Quam cum amore. ita fio miſer quærendo argento mutuo;
Nec quidquam, niſi, Non eſt, ſciunt mihi reſpondere, quos rogo. 6
Sag. Qui hero ſuo ſervire volt bene ſervos ſervitutem,
Næ ædepol illum multa in pectore ſuo collocare oportet,

Quæ hero placere censeat præsenti atque absenti suo.
Ego neque libenter servio, neq; satis sum hero ex sentētia:
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere
haud quit tamen, 11
Quin mihi imperet, quin me suis negotiis præfulciat.
Quis illic est, qui contra me astat? *Tox.* quis hic est, qui
contra me astat?
Similis est Sagaristionis. *Sag.* Toxilus hic quidem meus
amicus est.
Tox. Is est profecto. *Sag.* eum esse opinor. *Tox.* congrediar. *Sag.* contra aggrediar. 15
Tox. O Sagaristio, dî ament te! *Sag.* o Toxile, dabunt
dî quæ exoptes.
Ut vales? *Tox.* ut queo. *Sag.* quid agitur? *Tox.* vivitur.
Sag. Satín' ergo ex sententia? *Tox.* si eveniunt quæ exopto,
satis.
Sag. Nimis stulte amicis utere. *Tox.* quid jam? *Sag.* quia
jam imperare oportet. 19
Tox. Mihi quidē tu jam eras mortuus, quia te non visitavi.
Sag. Negotium ædepol *fuit.* *Tox.* ferreum fortasse. *Sag.* plusculum annum
Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.
Tox. Vetus jam istæc militia est tua. *Sag.* satín' tu usque
valuisti? *Tox.* haud probe.
Sag. Ergo ædepol palles. *Tox.* saucius factus sum: in Veneris prœlio 24
Sagitta Cupido cor meum trāsfixit. *Sag.* jā servi hic amant?
Tox. Quid ergo faciam? dîsne advorser? quasi Titani cum
dîs belligerem,
Quibus sat esse non queam?
Sag. Vide modo, ulmeæ catapultæ tuū ne transfigant latus.
Tox. Basilice agito eleutheria. *Sag.* quid jam?
Tox. Quia herus peregre est. *Sag.* aín'tu, peregre est? 30
Tox. Si tute tibi bene esse potes pati, veni; vives mecum,
Basilico accipiere victu. *Sag.* vah! jam scapulæ pruriunt,
Quia te istæc audivi loqui. *Tox.* sed hoc me unum excruciat.
Sag. Quidnam id est? *Tox.* hæc dies summa hodie est, mea
amica sítne libera, An

An sempiternam servitutem serviat. *Sag.* quid nunc vis ergo ? 35
Tox. *Facere amicum* tibi me potis es sempiternum. *Sag.* quemadmodum ?
Tox. Ut mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,
Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age! si benignus, subveni. 39
*Sag.*Qua confidentia rogare tu a me argentum tantū audes,
Impudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potessit
Quod tu me rogas. nam tu aquam a pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat. *Tox.* siccine hoc te mihi facere? *Sag.*quid faciam? *Tox.* rogasne?
Alicunde exora mutuum. *Sag.* tu fac idem, quod rogas me.
Tox. Quæsivi, nusquam repperi. *Sag.* quæram equidem, si quis credat. 45
Tox. Nempe habeo in mundo. *Sag.* si id domi esset mihi, jam pollicerer:
Hoc meum est, ut faciam sedulo. *Tox.*quidquid erit, recipe te ad me.
Sag. Quære tamen. ego item sedulo, si quid erit, *fac*iam ut scias.
Tox. Obsecro te; resecro! operam da hanc mihi fidelem. *Sag.* ah! odio me enicas.
Tox. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio. 50
Sag. At pol ego abs te concessero. *Tox.*jamne abis? *Sag.* bene ambulato.
Sed recipe te quam primum potes: cave fuas mihi in quæstione:
Usque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Saturio.

VEterem atque antiquom quæstum *meum alimoniæ*
Servo atque obtineo, & magna cum cura colo.

Nam numquam quisquam meorum majorum fuit,
Quin parasitando paverint ventres suos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos, 5
Quasi mures semper edére alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere.
His cognomentum erat duris Capitonibus.
Unde hunc ego quæstum obtineo & majorum locum.
Neque quadruplari me volo: neque enim decet 10
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placent: plane loquor!
Nam publicæ rei caussa quicumque id facit
Magis, quam sui quæsti; animus induci potest,
Eum esse civem & fidelem & bonum: 15
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium: atque etiam mea lege adscribitor;
Ubi quadruplator quempiam injexit manum,
Tantidem ille illi rursus injiciat manum,
Uti æquâ parti prodeant ad Tresviros: 20
Si id fiat, ne isti faxim usquam appareant,
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
Sed sumne ego stultus, qui rem curo publicam,
Ubi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, visam hesternas reliquias, 25
Quieverint recte, necne: num infuerit febris,
Opertæne fuerint, ne quis obreptaverit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus est gradus.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Toxilus, Saturio.

OMnem rem inveni, ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum, quojus mihi auxilio est opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos, atque approperate ocyus. 5
Ne mihi moræ sit quidquam, ubi ego intro advenero.

Com-

Commisce mulsum; struthea colutheaque appara
Bene ut in scutris concaleant, & calamum injice.
Jam pol ille hìc aderit, credo, congerro meus.
Sat. Me dicit, euge! *Tox.* lautum credo a balneis 10
Jam hic affuturum. *Sat.* ut ordine omnem rem tenet!
Tox. Collyræ facite ut madeant & colliphia:
Ne mihi incocta detis. *Sat.* rem loquitur meram!
Nihil sunt crudæ, nisi quas madidas glutias.
Tum nisi cremore crasso est jus collyricum; 15
Nihil est macrum illud, epicrocum, pellucidum:
Quasi juream esse jus decet collyricum.
Nolo, in vesicam quod eat, in ventrem volo.
Tox. Prope me hìc nescio quis loquitur. *Sat.* o mi Juppiter
Terrestris, te coepulonus compellat tuus. 20
Tox. O Saturio, opportune advenisti mihi.
Sat. Mendacium ædepol dicis, atque haud te decet:
Nam Esurio venio, non advenio Saturio.
Tox. At edis! nam jam intus ventris fumant focula.
Calefieri jussi reliquias. *Sat.* pernam quidem 25
Jus est apponi frigidam postridie.
Tox. Ita fieri jussi. *Sat.* ecquid alecis? *Tox.* vah! rogas?
Sat. Sapis multum ad Genium. *Tox.* sed ecquid meministi, herè
Qua de re ego tecum mentionem feceram?
Sat. Memini: ut muræna & conger ne calefierent. 30
Nam nimio melius oppectuntur frigida.
Sed quid cessamus prœlium committere?
Dum mane est, omnes esse mortalis decet.
Tox. Nimis pæne mane'st. *Sat.* mane quod tu occœperis
Negotium agere, id totum procedit diem. 35
Tox. Quæso animum advorte: hoc enim jã here narravi tibi,
Tecumque oravi, ut nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos. *Sat.* memini & scio,
Et te me orare, & mihi non esse quod darem,
Nihili parasitus est, quoi argentum domi est. 40
Lubido extemplo cœpere est convivium,
Tuburcinari de suo, si quid domi est.

Cyni-

Cynica esse e gente oportet parasitum probe :
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,
Marsupium habeat; inibi paullum præsidii, 45
Quî familiarem suam vitam oblectet modo.
Tox. Jam nolo argentum; filiam utendam tuam
Mihi da. *Sat.* numquam ædepol quoiquam etiam utendam dedi.
Tox. Non ad istoc, quod tu insimulas. *Sat.* quid eam vis? *Tox.* scies.
Quia forma lepida & liberali est. *Sat.* res ita'st. 50
Tox. Hic leno neque te novit, neque gnatam tuam.
Sat. Me ut quisquam nôrit, nisi ille qui præbet cibum?
Tox. Ita est. hôc tu mihi reperire argentum potes.
Sat. Cupio hercle. *Tox.* tum tu me sine illam vendere.
Sat. Tun' illam vendas? *Tox.* immo alium allegavero 55
Qui vendat, qui esse se peregrinum prædicet.
Siquidem hic leno nondum sex menses Megaribus
Huc est cum commigravit. *Sat.* pereunt reliquiæ.
Posterius istuc tamen potest. *Tox.* scin' quam potest?
Numquam hercle hodie hic prius edis (ne frustra sis) 60
Quam te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi.
Atque nisi gnatam tecum huc jam, quantum potest,
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
Quid nunc? quid est? quin dicis, quid facturus sis?
Sat. Quæso, hercle, me quoque etiam vendas, si lubet,
Dum saturum vendas. *Tox.* hoc si facturus, face. 66
Sat. Faciam equidem, quæ vis. *Tox.* bene facis, propera, abi domum:
Præmonstra docte, præcipe astu filiæ,
Quid fabuletur, ubi se natam prædicet;
Qui sibi parentes fuerint, unde surrepta sit; 70
Sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet:
Et ut affleat, cum ea memoret. *Sat.* etiam tu taces?
Ter tanto pejor ipsa est, quam illam tu esse vis.
Tox. Lepide hercle dicis. sed scin', quid facias? cape
Tunicam atque zonam, & chlamydem afferto & causiam,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat. *Sat.* heu! probe.

Tox.

Tox. Quasi sit peregrinus. *Sat.* laudo. *Tox.* & tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
Sat. Πόθεν ornamenta? *Tox.* abs chorago sumito.
Dare debet: præbenda Aediles locaverunt. 80
Sat. Jam faxo hic aderunt. sed ego horum nihil scio.
Tox. Nihil hercle vero. nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam a lenone asserito manu.
Sat. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.
Tox. Abi, & istuc cura. interibi ego puerum volo 85
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Sophoclidisca. Lemniselene.

SAtis fuit indoctæ, immemori, insipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda & pro rustica reor habitam
Esse abs te. quamquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere
Una. me quidem jam satis tibi spectatam censueram esse, & meos mores:
Nam equidem te jam sector quintum hunc annum: cum interim, credo, 5
Cuculus si in ludum iret, potuisset jam fieri, ut probe litteras sciret,
Cum interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans.
Potín' ut taceas? potín' ne moneas? memini & scio, & calleo, & commemini.
Amas pol misera: id tuus scatet animus. ego istuc placidum tibi
Ut sit, faciam. *Lemn.* miser est, qui amat. 10
Soph. Certo is quidem nihili est, qui nihil amat: quid ei homini opus vita est?

Ire

Ire decet me, ut heræ obsequens fiam, libera mea opera ocyus ut sit.
Conveniam hunc Toxilum: ejus aures, quæ mandata sunt, onerabo.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Toxilus, Pægnium, Sophoclidisca.

SAtín' hæc tibi sunt plana & certa? satín' hæc meministi & tenes?
Pæg. Melius, quam qui docuisti. *Tox.* aín' vero, verbereum caput?
Pæg. Ajo enimvero. *Tox.* quid ergo dixi? *Pæg.* ego recte apud illam dixero.
Tox. Non ædepol scis. *Pæg.* da hercle pignus, ni omnia memini & scio. 4
Tox. Equidē si scis tute, quot habeas hodie digitos in manu:
Eo dem pignus tecum. *Pæg.* audacter! si lubido est perdere.
Tox. Bona pax sit potius. *Pæg.* tum tu igitur sine me ire. *Tox.* & jubeo & sino.
Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum ego te esse illî censeam.
Pæg. Faciam. *Tox.* quo ergo is nunc? *Pæg.* domum: uti domi sim, cum illî censeas.
Tox. Scelus tu pueri es: atque ob istam rem ego aliquî te peculiabo. 10
Pæg. Scio fidei hercle herili ut soleat impudicitia opprobrari.
Nec subigi queantur umquā, ut pro ea fide habeant judicē.
Tox. Abi modo. *Pæg.* ego laudabis faxo. *Tox.* sed has tabellas, Pægnium,
Ipsi Lemniselenæ fac des, & quæ jussi, nuntiato.
Soph. Cesso ire ego, quo missa sum? 15
Pæg. Eo ego. *Tox.* i sane: ego domum ibo: face rem hanc cum cura geras.
Vola curriculo. *Pæg.* istuc marinus passer per Circum solet.

Illic

Illic abiit hinc intro huc. sed quis hæc, quæ me advorsum incedit?

Soph. Pægnium hic quidem est. *Pæg.* Sophoclidisca hæc peculiaris est ejus,

Quo ego sum missus. *Soph.* nullus esse hodie hoc puero pejor perhibetur. 20

Compellabo. *Pæg.* commorandum'st *mihi* apud hāc obicem.

Soph. Pægnium, deliciæ pueri, salve! quid agis? ut vales?

Pæg. Sophoclidisca, dî me amabunt. *Soph.* quid me? utrum? *Pæg.* hercle *nescio*.

Sed si, ut digna es, faciant, odio hercle habeant, & faciant male.

Sopb. Mitte male loqui. *Pæg.* cum, ut digna es, dico, bene, non male loquor. 25

Soph. Quid agis? *Pæg.* feminam scelestam te astans contra contuor.

Soph. Certe equidem puerum pejorem, quam te, novi neminem.

Pæg. Quid mali facio? aut cui male dico? *Sopb.* cui pol cumque occasio est.

Pæg. Nemo homo umquam ita arbitratus est. *Sopb.* at pol multi esse ita sciunt.

Pæg. Heja! *Sopb.* heja! *Pæg.* tuo ex ingenio mores alienos probas. 30

Soph. Fateor ego profecto me esse, ut decet lenonis familiæ.

Pæg. Satis jam dictum habeo. *Soph.* sed quid tu? confitere, ut te autumo?

Pæg. Fatear, si ita sim. *Soph.* jam abi, vicisti. *Pæg.* abi nunc jam. *Sopb.* ergo hoc mihi expedi,

Quo agis? *Pæg.* quo tu? *Soph.* dic tu: prior rogavi. *Pæg.* at post scies.

Soph. Eo ego hinc haud longe. *Pæg.* & quidem ego haud longe. *Soph.* quo ergo, scelus? 35

Pæg. Nisi sciero prius ex te, tu ex me numquam hoc, quod rogitas, scies.

Soph. Numquam ecastor hodie scibis, priusquam ex te audivero.

Pæg.

Pæg. Itane eſt? *Soph.* itane eſt? *Pæg.* mala es. *Soph.* ſceleſtus. *Pæg.* decet me. *Soph.* me quidem haud decet.
Pæg. Quid ais? certumne eſt celare, quo iter facias, peſſuma?
Soph. Offirmâſtin' occultare, quo te immittas, peſſume? 40
Pæg. Par pari reſpondes dicto: abi jam, quando ita certa res eſt.
Nihil facio ſcire. valeas. *Soph.* aſta. *Pæg.* at propero. *Soph.* & pol ego item.
Pæg. Ecquid habes? *Soph.* ecquid tu? *Pæg.* nihil equidem. *Soph.* cedo manum ergo. *Pæg.* eſtne hæc manus?
Soph. Ubi illa altera eſt furtifica læva? *Pæg.* domi. eccam! huc nullam attuli.
Soph. Habes neſcio quid. *Pæg.* ne me attrecta, ſubigitatrix. *Soph.* ſin te amo? 45
Pæg. Male operam locas. *Soph.* quî? *Pæg.* quia enim nihil amas, cum ingratum amas.
Soph. Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque ætatulam:
Ne, ubi capillus verſipellis fiat, fœde ſemper ſervias:
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. *Pæg.* at confidentia
Illa militia militatur multo magis, quam pondere. 50
Atque ego hanc nunc operam perdo. *Soph.* quid jam? *Pæg.* quia peritæ prædico.
Sed ego ceſſo. *Soph.* mane. *Pæg.* moleſta es. *Soph.* ero quoque, niſi ſcio,
Quo agas te. *Pæg.* ad vos. *Soph.* & pol ego ad vos. *Pæg.* quid eo? *Soph.* quid id ad te attinet?
Pæg. Enim non ibis nunc viciſſim, niſi ſcio. *Soph.* odioſus es. *Pæg.* lubet.
Numquam hercle iſtuc exterebrabis tu, ut ſis pejor, quam ego ſiem. 55
Soph. Malitia certare tecũ, miſeria eſt. *Pæg.* merx tu mala es.
Soph. Quid eſt, quod metuas? *Pæg.* idem iſtuc, quod tu. *Soph.* dic ergo, *quid eſt?*
Pæg. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius.

Soph.

Soph. Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini crederem,
Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quam ego. at tu hoc face! 60
Fide data credamus. *Pæg.* novi! omnes sunt lenæ levifidæ:
Neque tippulæ levius pondus est quam fides lenonia.
Soph. Dic, amabo! *Pæg.* dic, amabo! *Soph.* nolo ames. *Pæg.* facile impetras.
Soph. Tecum habeto. *Pæg.* & tu hoc taceto. *Soph.* tacitum erit. *Pæg.* celabitur.
Soph. Toxilo has fero tabellas tuo hero. *Pæg.* abi! eccillum domi. 65
At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abietem.
Soph. Quid istic scriptum? *Pæg.* juxta tecum, si tu nescis, nescio.
Nisi fortasse blanda verba. *Soph.* abeo. *Pæg.* at ego abiero. *Soph.* ambula.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Sagaristio.

JOvi opulento, incluto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti,
Opes, spes, bonas copias commodanti lubens meritoque vitulor:
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam:
Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam, 5
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cælo:
Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boves uti sibi mercarer,
Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit esse die septimi.
Stultus,qui hoc mihi daret argentū, cujus ingeniū noverat.
Nam hoc argentum alibi abutar, boves quos emerem, non erant. Nunc

Nunc & amico meo prosperabo, & Genio meo multa bona faciam. 11
Diu quod bene erit, die uno absolvam. tax, tax, tergo meo erit! non curo.
Nũc amico homini bobus domitis mea ex crumena largiar.
Nam id demum lepidum est, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos
Bene admordere, qui salinum servo obsignant cum sale. 15
Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. quid faciet mihi?
Verberibus cædi jusserit; compedes imponi. vapulet!
Ne sibi me credat supplicẽ fore, væ illi! mihi jam nihil novi
Offerri potest, quin sim peritus. sed Toxili puerum Pægnium eccum.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Pægnium, Sagaristio.

PEnsum meum, quod datum'st, confeci. nunc propero domum. *Sag.* mane, etsi
Properas, Pægnium, ausculta. *Pag.* emere oportet, quem tibi obedire velis.
Sag. At sta. *Pag.* exhibeas molestiam, ut opinor, si quid debeam,
Qui nunc sic tam es molestus. *Sag.* scelerate, etiam respicis?
Pag. Scio ego, quid sim ætatis, eo istuc maledictum impune auferes. 5
Sag. Ubi Toxilus est tuus herus? *Pag.* ubi illi libet: neque te consulit.
Sag. Etiamne dicis, ubi sit, venefice? *Pag.* nescio, inquam, ulmitriba tu.
Sag. Maledicis majori. *Pag.* prior promeritus, perpetiare.
Servam operam, linguam liberam herus me jussit habere.
Sag. Dicisne mihi, ubi sit Toxilus? *Pag.* dico. ut perpetuo pereas! 10
Sag. Cædére hodie tu restibus. *Pag.* tua quidem, cucule, caussa: Non

Non hercle si os perciderim tibi, metuam, morticine. 12
Sag. Video ego te! jam incubitatus es. *Pæg.* ita sum. quid id attinet ad te?
At non sum ita, ut tu, gratis. *Sag.* confidens! *Pæg.* sum hercle vero.
Nam ego me confido liberum fore, tu te numquam speras.
Sag. Potín', ut molestus ne sies? *Pæg.* quod dicis, facere non quis. 16
Sag. Abi in malam rem. *Pæg.* at tu domum: nam ibi tibi parata præs est.
Sag. Vadatur hic me. *Pæg.* utinam vades desint; in carcere ut sis!
Sag. Quid hoc? *Pæg.* quid est? *Sag.* etiam, scelus, male loquere? *Pæg.* tandem ut liceat,
Cum servos sis, servom tibi maledicere. *Sag.* itane? specta,
Quid dedero. *Pæg.* nihil: nam nihil habes. *Sag.* dî deæque me omnes perdant, 21
Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
Pæg. Amicus sum. eveniant volo tibi quæ optas, atq; id fiat:
Tu me defigas; te cruci ipsum propediem affigent alii.
Sag. Quin te dî deæq; scis, quid hinc porro dicturus fuerim,
Ni linguæ moderari queam. potín' abeas? *Pæg.* abigis facile. 26
Nam umbra mea intus vapulat. *Sag.* ut istunc dî deæque perdant!
Tamquam proserpens bestia, est bilinguis & scelestus.
Hercle illum abiisse gaudeo. fores aperite. eccere autem,
Quem convenire maxume cupiebam, egreditur intus. 30

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Toxilus, Sagaristio, Sophoclidisca.

Paratum jam esse dicito, unde argentum sit futurum:
Jubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum.
Ubi se allevat, ibi me allevat. quæ dixi ut nuntiares,

Satín' ea tenes ?. *Soph.* magis calleo, quam aprugnum callum callet.

Tox. Propera, abi domum. *Sag.* nunc ego huic graphice facetus fiam. 5

Subnixis alis me inferam, atque amicibor gloriose.

Tox. Sed quis hic ansatus ambulat? *Sag.* magnifice conscreabor.

Tox. Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?

Ecquid, quod mandavi tibi? estne *quid* in te speculæ? *Sag.* adito.

Videbitur, factum volo: venito: præmoneto. 10

Tox. Quid hoc hic in collo tibi tumet? *Sag.* vomica'st, pressare parce.

Nam ubi qui mala tetigit manu, dolores cooriuntur.

Tox. Quando istæc innata'st nam tibi? *Sag.* hodie. *Tox.* secari jubeas.

Sag. Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negotii.

Tox. Inspicere morbum tuum lubet. *Sag.* abi, atque cavesis

A cornu. *Tox.* quid jam? *Sag.* quia boves bini hic sunt in crumena. 16

Tox. Emitte sodes, *ne enices fame, sine ire pastum.*

Sag. Enim metuo, ut possim in bubilem rejicere, ne vagētur.

Tox. Ego rejiciam. habe animum bonum. *Sag.* creditur: commodabo.

Sequere hac sis. argentum hic est, quod me dudum rogâsti.

Tox. Quid tu ais? *Sag.* dominus me boves mercatum Eretriam misit. 21

Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus. *Tox.* nimis tu facete loquere!

Atque ego omne argētum tibi actutum incolume redigam:

Nam jam omnes sycophantias instruxi & comparavi,

Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum. *Sag.* tanto melior! 25

Tox. Et mulier ut sit libera, atque ipse ultro det argentum.

Sed sequere me: ad eam rem usus est tua mihi opera. *Sag.* utere, ut vis.

ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Saturio, Virgo.

QUæ res bene vortat mihi & tibi & ventri meo,
Perennitatiſque adeo huic perpetuo cibo,
Ut mihi ſuperſit, ſuppetat, ſuperſtitet:
Sequere hac, mea gnata, me, cum diis volentibus.
Quoi rei opera detur, ſcis, tenes, intellegis: 5
Communicavi tecum conſilia omnia.
Ea cauſſa ad hoc exemplum te exornavi ego.
Venibis tu hodie, virgo. *Vir.* amabo, mi pater,
Quamquam libenter eſcis alienis ſtudes,
Tuín' ventris cauſſa filiam vendis tuam? 10
Sat. Mirum, quin regis Philippi cauſſa, aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quæ ſis mea.
Vir. Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?
Sat. Utrum hercle magis in ventris rem videbitur:
Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi'ſt. 15
Vir. Tua iſtæc poteſtas eſt, pater. verumtamen,
Quamquam res noſtræ ſunt, pater, pauperculæ,
Modice & modeſte melius eſt vitam vivere:
Nam ſi ad paupertatem admigrant infamiæ,
Gravior paupertas fit, fides ſubleſtior. 20
Sat. Enimvero odioſa es. *Vir.* non ſum, neque me eſſe arbitror,
Cum parva natu recte præcipio patri.
Nam inimici famam non ita, ut nata eſt, ferunt.
Sat. Ferant, eantque in maxumam malam crucem.
Non ego inimicitias omneis pluris æſtimo, 25
Quam menſa inanis nunc ſi apponatur mihi.
Vir. Pater, hominum immortalis eſt infamia,
Etiam tum vivit, cum eſſe credas mortuam.
Sat. Quid? metuis,ne te vendam? *Vir.* non metuo, pater.
Verum inſimulari nolo. *Sat.* at nequidquam nevis. 30
Meo modo iſtud potius fiet, quam tuo

Fiat. quæ hæ res sunt! *Vir.* cogita hoc verbum, pater:
Herus si minatus est malum servo suo,
Tamenetsi id futurum non est, ubi captum 'st flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miseria! 35
Ego nunc, quod non futurum'st, formido tamen.
Sat. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ præter sapiet, quam placet parentibus.
Vir. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ reticet, si quid fieri perverse videt. 40
Sat. Malo cavere melius est te. *Vir.* at si non licet
Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.
*Sat.*Malusne ego sum?*Vir.*non es:neq; me dignum'st dicere:
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.
Sat. Dicat, quod quisque volt: ego de hac sententia 45
Non demovebor. *Vir.* at, meo si liceat modo,
Sapienter potius facias, quam stulte. *Sat.* lubet.
Vir. Lubere per me tibi licere intellego:
Verum lubere haud lubeat, si liceat mihi.
Sat. Futura es dicto obediens, an non, patri? 50
Vir. Futura. *Sat.* scis nam, tibi quæ præcepi? *Vir.* omnia.
Sat. Et id, ut surrepta fueris? *Vir.* docte calleo.
Sat. Et qui parentes fuerint? *Vir.* habeo in memoria.
Necessitate me, mala ut fiam, facis.
Verum videto, ubi me voles nuptum dare, 55
Ne hæc fama faciat repudiosas nuptias.
Sat. Tace, stulta. non tu nunc hominum mores vides?
Quojusmodi hic cum fama facile nubitur.
Dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur.
Vir. Ergo istuc facito, ut veniat in mentem tibi, 60
Me esse indotatam. *Sat.* cavesis tu istuc dixeris.
Pol deûm virtute dicam, & majorum meûm,
Ne te indotatam dicas, quoi dos sit domi.
Librorum eccillum habeo plenum soracum.
Si hoc accurassis lepide, quoi rei operam damus, 65
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siclum acceperis:
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

Vir.

Vir. Quin tu me ducis, si quo ducturus, pater.
Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet. 70
Sat. Bonum æquumque oras. sequere hac. *Vir.* dicto sum audiens.

ACTUS TERTII SCENA II.

Dordalus.

QUidnam esse acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi juratus est sese hodie argentum dare?
Quod si non dederit, atque hic dies præterierit,
Ego argentum, ille jusjurandum amiserit.
Sed ibi concrepuit foris. quisnam egreditur foras? 5

ACTUS TERTII SCENA III.

Toxilus, Dordalus.

CUrate istuc intus: jam ego domum me recipiam.
Dord. Toxile, quid agitur? *Tox.* eho lutum lenoniũ,
Commictum cœnum, sterquilinium publicum:
Impure, inhoneste, injure, illex, labes popli,
Pecuniæ accipiter, avide atque invide, 5
Procax, rapax, trahax! trecentis versibus
Tuas impuritias traloqui nemo potest.
Accipin' argentum? accipe sis argentum, impudens,
Tenesis argentum: etiam tu argentum tenes?
Possum te facere, ut argentum accipias, lutum? 10
Qui nisi jurato mihi nihil ausus credere.
Dord. Sine respirare me, tibi ut respondeam.
Vir summe populi, stabulum servitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Compedium tritor, pistrinorum civitas, 15
Perenniserve, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo sis mihi argentum: da mihi argentum, impudens:
Possum a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.

Quin tu mihi argentum reddis? nihilne te pudet?
Leno te argentum poscit, solida servitus, 20
Pro liberanda amica, ut omnes audiant.
Tox. Tace obsecro hercle: næ tua vox valide valet!
Dord. Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.
Eodem mihi pretio sal præhibetur, quo tibi.
Nisi me hæc defendet, numquam delinget salem. 25
Tox. Jam omitto iratus esse. id tibi succensui,
Quia te negabas credere argentum mihi.
Dord. Mirum, quin tibi ego crederem, ut idem mihi
Faceres, quod partim faciunt argentarii:
Ubi quid credideris, citius extemplo a foro 30
Fugiunt, quam ex porta, ludis cum emissu'st lepus.
Tox. Cape hoc sis. *Dord.* quin das? *Tox.* nummi sexcenti
hìc erunt
Probi, numerati: fac sit mulier libera,
Atque huc continuo adduce. *Dord.* jam faxo hìc erit.
Non hercle, cui nunc hoc dem spectandum, scio. 35
Tox. Fortasse metuis in manum concrèdere.
Dord. Mirum quin. citius jam a foro argentarii
Abeunt, quam in cursu rotula circumvortitur.
Tox. Abi istac avorsis angiportis ad forum,
Eâdem istæc facito mulier ad me transeat 40
Per hortum. *Dord.* jam hìc faxo aderit. *Tox.* at ne propalã.
Dord. Sapienter sane. *Tox.* supplicatum cras eat.
Dord. Ita hercle vero. *Tox.* dum stas, reditum oportuit.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Toxilus.

SI quam rem accures sobrie aut frugaliter,
Solet illa recte sub manus succedere.
Atque ædepol, ferme ut quisque rem accurat suam,
Sic ei procedunt post-principia denique.
Si malus aut nequam'st, male res vortunt, quas agit: 5
Sin autem frugi'st, eveniunt frugaliter.

Hanc

Hanc ego rem exorsus sum facete & callide ;
Igitur proventuram bene confido mihi .
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo ,
Ut ipsus sese , qua se expediat , nesciat . 10
Sagaristio , heus ! exi , atque educe virginem ,
Et istas tabellas , quas consignavi tibi ,
Quas tu attulisti ab hero meo usque e Persia .

ACTUS QUARTI SCENA II.

Sagaristio , Toxilus .

NUmquid moror ? *Tox.* euge ! euge ! exornatus basilice!
Tiara ornatum lepide condecorat tuum .
Tum hanc hospitam autem crepidula ut graphice decet!
Sed satin' estis meditati ? *Sag.* Tragici & Comici
Numquam æque sunt meditati. *Tox.* lepide hercle adjuvas.
Sag. Age , illuc abscede procul e conspectu , & tace . 6
Ubi cum lenone me videbis colloqui ,
Id erit adeundi tempus : nunc agite ; ite vos .

ACTUS QUARTI SCENA III.

Dordalus , Toxilus .

CUi homini dî propitii sunt , aliquid objiciunt lucri .
Nam ego hodie compendi-feci binos panes in dies ,
Ita ancilla mea quæ fuit hodie , sua nunc est:argento vicit:
Jam hodie alienum cœnabit ; nihil gustabit de meo .
Sumne probus ? sum lepidus civis , qui Atticã hodie civitatem
Maxumam majorem feci , atque auxi civi femina ? 6
Sed ut & ego hodie fui benignus ! ut ego multis credidi !
Nec satis a quîquam homine accepi : ita prorsum credebam omnibus .
Nec metuo quibus credidi hodie , ne quis mihi in jure abjurassit .

Bonus volo jam ex hoc die esse : quod neque fiet, neq;fuit.
Tox. Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis, 11
Itaque huic insidiæ paratæ sunt probe. aggrediar virum.
Quid agis? *Dord.* credo. *Tox.* unde agis te, Dordale? *Dord.* credo tibi.
Tox. Dî dent, quæ velis. eho, an jam manu emisisti mulierem?
Dord. Credo pol, credo, inquam, tibi. *Tox.* jam libertâ auctus es? *Dord.* enicas. 15
Quin tibi me dico credere.*Tox.*dic bona fide:jam libera est?
Dord. I, i ad forum, ad Prætorem, exquire; siquidem credere mihi non vis:
Libera, inquam, est: ecquid audis? *Tox.* at tibi dî benefaciant omnes.
Numquam enim posthac tibi, nec tuorum,quod nolis,volã.
Dord. Abi, ne jura: satis credo. *Tox.* ubi nunc tua liberta'st? *Dord.* apud te. *Tox.* aín', 20
Apud me est? *Dord.* ajo, inquam: apud te est, inquam. *Tox.* ita me dî ament, ut ob istam rem
Tibi multa bona instant a me: nam est res quædam, quam occultabam
Tibi dicere: nunc eam narrabo, unde tu pergrande lucrum facias:
Faciam,ut mei memineris,dum vitã vivas. *Dord.* benedictis
Tuis benefacta aures meæ auxilium expostulant. 25
Tox. Tuum promeritum'st,merito ut faciam. & ut me scias esse facturum,
Tabellas tene has. pellege. *Dord.* hæ quid ad me? *Tox.* immo ad te attinent,
Et tua refert. nam e Persia ad me allatæ modo sunt istæ a meo domino.
Dord. Quando? *Tox.* haud dudum. *Dord.* quid istæc narrant? *Tox.* percunctare ex ipsis.
Ipsæ tibi narrabunt. *Dord.* cedo sane mihi. *Tox.* at clare recitato. 30
Dord. Tace, dum pellego. *Tox.* haud verbum faciam.

Dord.

Dord. Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiæ omni. si valetis, gaudeo.
Ego valeo recte, & rem gero, & facio lucrum.
Neque istò redire his octo possum mensibus: 35
Itaque hìc est, quod me detinet, negotium.
Eleusipolim Persæ cepere urbem in Arabia,
Plenam bonarum rerum, atque antiquom oppidum:
Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus. ea res me domo expertem facit: 40
Operam atque hospitium ego isti præhiberi volo,
Qui tibi tabellas affert. cura, quæ is volet:
Nam is mihi honores suæ domi habuit maxumos.
Dord. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ quid rerum gerant,
Aut quid herus tuus? *Tox.* tace, stultiloque: nescis, quid instet boni. 45
Nequidquam tibi fortuna faculam lucrificā allucere volt.
Dord. Quæ istæc fortuna lucrifica est? *Tox.* istas, quæ norunt, roga.
Ego tantumdem scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed, ut occœpisti, ex tabellis nosce rem. *Dord.* bene me mones;
Fac silentium. *Tox.* nunc ad illud venies, quod refert tua.
Dord. Iste, qui tabellas affert, adduxit simul 51
Forma expetenda liberalem mulierem,
Furtivam, advectam ex Arabia penitissuma;
Eam te volo accurare, ut istic veneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur: 55
Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat, face.
Hæc cura, & hospes cura ut curetur. vale.
Tox. Quid igitur, postquam recitâsti, quod erat ceræ creditū,
Jam mihi credis? *Dord.* ubi nunc ille'st hospes, qui hasce attulit? 60
Tox. Jam hìc credo aderit: arcessit illam a navi. *Dord.* nihil mihi opus est
Litibus, neque tricis. quam ob rem ego argentum numerem foras? Nisi

Nisi mancipio accipio , quid eo mihi opus mercimonio ?
Tox. Tacén' an non taces ? numquam ego te tam esse matulam credidi .
Quid metuis ? *Dord.* metuo hercle vero : sensi ego jam compluries : 65
Neque mihi haud imperito eveniet, tali ut in luto hæream.
Tox. Nihil periculi videtur. *Dord.* scio istuc, sed metuo mihi.
Tox. Mea quidem istuc nihil refert . tua ego refero gratia.
Ut tibi recte conciliandi primo facerem copiam .
Dord. Gratiam habeo . sed te de aliis , quam alios de te suaviu'st 70
Fieri doctos . *Tox.* ne quis vero ex Barbaria penitissuma
Persequatur ! etiam tu illam destinas ? *Dord.* videam modo
Mercimonium . *Tox.* æqua dicis . sed optume eccum ipse advenit
Hospes ille , qui has tabellas attulit . *Dord.* hiccine est ? *Tox.* hic est .
Dord. Hæccine illa'st furtiva virgo ? *Tox.* juxta tecum æque scio , 75
Nisi quia aspexi . equidem ædepol liberali'st, quisquis est .
Dord. Sat ædepol concinna est facie . *Tox.* ut contemtim carnufex !
Taciti contemplemur formam. *Dord.* laudo consilium tuum.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Sagaristio , Virgo , Toxilus , Dordalus .

SAtín' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ ?
Vir. Urbis speciem vidi , hominum mores perspexi parum .
Tox. Numquid in principio cessavit verbum docte dicere ?
Dord. Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapiētiā.
Sag. Quid id quod vidisti : ut munitum muro tibi visum 'st oppidum ? 5
Vir. Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitum arbitror;
Perfidia & Peculatus ex urbe & Avaritia si exsulant ,

Quar-

Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obtrectatio,
Septimum Perjurium. *Tox.* euge! *Vir.* octava Indiligentia:
Nona Injuria: decimum, quod pessumum aggressu, Scelus.
Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.
Tox. Quid ais tu? *Dord.* quid vis? *Tox.* tu in illis es decem sodalibus: 12
Te in exsilium ire hinc oportet. *Dord.* quid jam? *Tox.* quia perjurus es.
Dord. Verba quidem haud indocte fecit. *Tox.* ex tuo, inquam, usu est: eme hanc.
Dord. Aedepol qui cum hanc magis contemplo, magis placet. *Tox.* si hanc emeris,
Dî immortales, nullus leno te alter erit opulentior. 16
Evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis.
Cum optumis viris rem habebis: gratiam cupient tuam:
Venient ad te comessatum. *Dord.* at ego intromitti *non sinam*.
Tox. At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores:
Proinde tu tibi jubeas concludi ædes foribus ferreis: 21
Ferreas ædes commutes, limina indas ferrea:
Ferream seram atque annulum: ne si ferro parseris,
Ferreas tute tibi impingi jubeas crassas compedes.
Dord. I in malum cruciatum. *Tox.* i sane! hanc eme atque ausculta mihi. 25
Dord. Modo ut sciam, quanti indicet. *Tox.* vin' huc vocem? *Dord.* ego illò accessero.
Tox. Quid ais, hospes? *Sag.* venio, adduco hanc, uti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu navis venit: vænire hanc volo,
Si potest: si non potest, ire hinc volo, quantum potest.
Dord. Salvos sis, adolescens. *Sag.* siquidem hanc vendidero pretio suo. 30
Tox. Atqui aut hoc emtore vendes pulchre, aut alio non potes.
Sag. Esne huic tu amicus? *Tox.* tamquam dî omnes, qui cælum colunt.

Dord.

Dord. Tum tu mihi es inimicus certus. nam generi lenonio
Numquã ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.
Sag. Hoc age! opus ne'ſt hac tibi emta? *Dord.* ſi tibi væniſſe'ſt opus, 35
Mihi quoque emta eſt: ſi tibi ſubiti nihil eſt, tantumdem'ſt mihi.
Sag. Indica, fac pretium. *Dord.* tua merx eſt, tua indicatio eſt.
Tox. Aequom hic orat. *Sag.* vin' bene emere? *Dord.* vin' tu pulchre vendere?
Tox. Ego ſcio hercle utrumque velle. *Dord.* age, indica prognariter.
Sag. Prius dico: hanc mancupio nemo tibi dabit. jam ſcis? *Dord.* ſcio. 40
Indica, minimo daturus quî ſis, quî duci queat.
Tox. Tace, tace; nimis tu quidem hercle homo ſtultus es pueriliter.
Dord. Quid ita? *Tox.* quia enim te ex puella prius percontari volo,
Quæ ad rem referunt. *Dord.* & quidem hercle tu me monuiſti haud male.
Vide ſis! ego ille doctus leno pæne in foveam decidi, 45
Ni hìc adeſſes. quantum eſt adhibere hominem amicum, ubi quid geras!
Tox. Quo genere, aut qua in patria ſit nata, aut quibus parentibus.
Ne temere hanc te emiſſe dicas ſuaſu atque impulſu meo.
Niſi moleſtum eſt, percontari hanc paucis hic volt. *Sag.* maxume,
Suo arbitratu. *Tox.* quid ſtas? abi tute, atque ipſe itidem roga. 50
Ut tibi percontari liceat, quæ velis, etſi mihi
Dixit dare poteſtatem ejus: ſed ego te malo tamen
Eum ipſum adire, ut ne contemnat te ille. *Dord.* ſatis recte mones.
Hoſpes, volo ego hanc percontari. *Sag.* a terra ad cælum, quid lubet.

Tox.

Tox. Jubedum ea huc accedat ad me. *Sag.* i ſane, ac morem illi gere. 55
Percontare, exquire quidvis. *Tox.* age age nunc tu, i præ: vide,
Ut ingrediare auſpicato. *Dord.* liquidum eſt auſpicium. *Tox.* tace.
Concede ſis, jam ego illam adducam. *Dord.* age, ut rem eſſe in noſtram putas.
Tox. Sequere me. adduco hanc; ſi quid vis ex hac percontarier.
Dord. Enim volo te adeſſe. *Tox.* haud poſſum, quin huic operam dem hoſpiti, 60
Quoi herus juſſit. quid ſi hic non volt me adeſſe una? *Sag.* immo i modo.
Tox. Do ego tibi operam. *Dord.* tibi ibidem das, ubi tu tuum amicum adjuvas.
Tox. Exquire. heus tu, advigila. *Vir.* ſatis eſt dictum: quamquam ego ſerva ſum,
Scio ego officium meum, ut quæ rogitet, vera, ut accepi, eloquar.
Tox. Virgo, hic homo probus eſt. *Vir.* credo. *Tox.* non diu apud hunc ſervies. 65
Vir. Ita pol ſpero, ſi parentes facient officium ſuum.
Dord. Nolo ego te mirari, ſi nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes. *Vir.* cur ego id mirer, mi homo?
Servitus mea mihi interdixit, nequid mirer meum
Malum. *Tox.* dii iſtam perdant! ita cata eſt & callida.
Habet cor! quam dicit, quod opu'ſt! *Dord.* quid nomen tibi eſt? 71
Tox. Nunc metuo, ne peccet. *Vir.* Lucridi nomen in patria fuit.
Tox. Nomen atque omen quantivis eſt pretii! quin tu hanc emis?
Nimis pavebam, ne peccaret. expedivit. *Dord.* ſi te emam,
Mihi quoque Lucridē confido fore te. *Tox.* tu ſi hāc emeris,
Numquam hercle hunc menſem vortentem, credo, ſervibit tibi. *Dord.*

Dord. Ita velim quidem hercle! *Tox.* optata ut eveniant, operam addito. 77
Nihil adhuc peccavit etiã. *Dord.* ubi tu nata es? *Vir.* ut mihi
Mater dixit, in culina, in angulo ad lævam manum.
Tox. Hæc erit tibi fausta meretrix! nata est in calido loco,
Ubi rerum omnium bonarum copia est sæpissume.
Tactus est leno, qui rogârat, ubi nata esset, diceret. 82
Lepide lusit. *Dord.* at ego patriam te rogo, quæ sit tua.
Vir. Quæ mihi sit, nisi hæc, ubi nunc sum? *Dord.* at ego illam quæro, quæ fuit.
Vir. Omne ego pro nihilo esse ducto, quod fuit, quãdo fuit:
Tamquam hominem, quando animam efflavit, quid eum quæras, qui fuit? 86
Tox. Ita me dî bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.
Dord. Sed tamen, Virgo, quæ patria est tua? age mihi actutum expedi. quid taces?
Vir. Dico equidem patriam. quandoquidem hic servio, hæc patria est mea.
Tox. Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriam inducas? *Dord.* quid est? 91
Captusne est pater? *Vir.* non captus, sed quod habuit, id perdidit.
Tox. Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi verũ loqui.
Dord. Quis fuit? dic nomen. *Vir.* quid illum miserum memorem, qui fuit?
Nunc & illum Miserum & me Miseram æquom est nominarier. 95
Dord. Quojusmodi is in populo habitus est? *Vir.* nemo quisquam acceptior:
Servi liberique amabant. *Tox.* hominem miserum prædicas;
Cum ipsus prope perditus est, & benevolentis perdidit.
Dord. Emam, opinor. *Tox.* etiam, Opinor? *Dord.* summo genere esse arbitror.
Tox. Divitias tu ex istac facies. *Dord.* ita dî faxint. *Tox.* eme modo. 100

Vir.

Vir. Jam hoc tibi dico: jam actutum ecastor meus pater, ubi me sciet 101
Venisse huc, aderit hìc, & me absentem redimet. *Tox.* quid nunc? *Dord.* quid est?
Tox. Audín' quid ait? *Vir.* nam, etsi res sunt fractæ, amici sunt tamen.
Dord. Ne sis plora, libera eris actutum, si crebro cades.
Vín' mea esse? *Vir.* dum quidem ne nimis diu tua sim, volo.
Tox. Satín' ut meminit libertatis! dabit hæc tibi grandes bolos. 106
Age, si quid agis: ego ad hunc redeo, sequere, reduco hanc tibi.
Dord. Adolescens, vín' vendere istanc? *Sag.* magis lubet, quam perdere.
Tox. Tum tu pauca in verba confer: quî datur, tanti indica.
Sag. Faciam ita, ut te velle video. ut emas, habe tibi centum minis. 110
Dord. Nimium 'st. *Sag.* octoginta. *Dord.* nimium 'st. *Sag.* nummus abesse hinc non potest,
Quod nunc dicam. *Dord.* quid id est ergo? eloquere actutum, atque indica.
Sag. Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti minis.
Dord. Toxile, quid ago? *Tox.* dî deæq; te agitant irati, scelus,
Qui hanc non properes destinare. *Dord.* habeto. *Tox.* heu, prædatus probe! 115
Abi, argentum effer huc.
Non ædepol minis trecentis cara'st: fecisti lucri.
Sag. Heus tu! etiam pro vestimentis huc decem accedent minæ.
Dord. Abscedent enim, non accedent. *Tox.* tace sis, non tu illum vides
Quærere ansam, infectum ut faciat? abísne, atque argentum petis? 120
Dord. Heus tu serva istum. *Tox.* quin tu is intro? *Dord.* abeo, atque argentum affero.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA V.

Toxilus, Sagaristio, Virgo.

AEdepol dedisti, Virgo, operam allaudabilem,
Probam & sapientem & sobriam. *Vir.* si quid bonis
Boni fit, esse idem & grave & gratum solet.
Tox Audin' tu! Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato, quasi eas prorsum in navem. *Sag.* ne doce. 5
Tox. Per angiportum rursum te ad me recipito,
Illac per hortum. *Sag.* quod futurum est, prædicas.
Tox. At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te. *Sag.* quod te dignum'st, me dignum esse vis.
Tox. Tace! parce voci! præda progreditur foras. 10

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Dordalus, Sagaristio, Toxilus, Virgo.

PRobati hic argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est. *Sag.* quid ei nummi sciunt?
Dord. Cruminam hanc emere, aut facere, ut remigret domũ.
Sag. Ne non sat esses leno, id metuebas, miser,
Impure, avare, ne cruminam amitteres. 5
Tox. Sine, quæso, quando leno'st, nihil mirum facit.
Dord. Lucro faciundo ego auspicavi in hunc diem:
Nihil mihi tam parvi'st, quin me id pigeat perdere.
Age accipe hoc iis. *Sag.* hunc in collum, nisi piget,
Impone. *Dord.* vero fiat. *Sag.* numquid ceterum 10
Me voltis? *Tox.* quid tam properas? *Sag.* ita negotium'st,
Mandatæ quæ sunt, volo deferre epistolas.
Geminum autem fratrem servire audivi hic meum,
Eum ego, ut requiram atque ut redimam, volo.
Tox. Atque ædepol tu me commonuisti haud male. 15
Videor vidisse hic forma persimilem tui,
Eadem statura. *Sag.* quippe qui frater siet.
Dord. Sed scire velimus, quod tibi nomen siet.

Tox.

Tox. Quid attinet nos ſcire? *Sag.* auſculta ergo, ut ſcias:
Vaniloquidorus, Virginiſvendonides, 20
Nugipolyloquides, Argentiexterebronides,
Tedigniloquides, Nummorumexpalponides:
Qnodſemelarripides, Numquam*poſtea*eripides.
Dord. Heu hercle nomen multis modis ſcriptum'ſt tuum!
Sag. Ita ſunt Perſarum mores, longa nomina 25
Contortiplicata habemus. numquid ceterum
Voltis? *Dord.* vale. *Sag.* & vos: nam animus in navi 'ſt
meus.
Dord. Cras ires potius, hodie hic cœnares. Vale.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Toxilus, Dordalus, Saturio, Virgo.

POſtquam illic abiit, dicere hic quidvis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis
Nam non emiſti hanc, verum feciſti lucri.
Dord. Ille quidem jam ſcit, quid negotii geſſerit,
Qui mihi furtivam meo periclo vendidit. 5
Argentum accepit, abiit. quid ego nunc ſcio,
An jam aſſeratur hæc manu? quo illum ſequar?
In Perſas? nugas. *Tox.* credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. *Dord.* immo equidem gratiam
Tibi, Toxile, habeo: nam ſenſi te ſedulo 10
Mihi dare bonam operam. *Tox.* tibin'ego? immo ſervii.
Dord. Attat oblitus ſum intus dudum edicere,
Quæ volui edicta. aſſerva hanc. *Tox.* ſalva'ſt hæc quidem.
Vir. Pater nunc ceſſat. *Tox.* quid ſi admoneam? *Vir.* tempus eſt.
Tox. Heus! Saturio, exi. nunc eſt illa occaſio 15
Inimicum ulciſci. *Sat.* ecce me. numqnid moror?
Tox. Age, illuc abſcede procul e conſpectu. *Sat.* tace!
Tox. Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Tum turbam facito. *Sat.* dictum ſapienti ſat eſt.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Dordalus, *Toxilus*.

TRanſcidi loris omneis adveniens domi,
Ita mihi ſupellex ſqualet, atque ædes meæ.
Tox. Redis tu tandem? *Dord.* redeo. *Tox.* næ ego hodie tibi
Bonam vitam feci. *Dord.* fateor habere gratiam.
Tox. Num quippiam aliud me vis? *Dord.* ut bene ſit tibi.
Tox. Pol iſtuc quidem jam ego omne uſurpabo domi: 6
Nam jam inclinabo me cum liberta tua.

ACTUS QUARTI SCENA VIIII.

Saturio, *Dordalus*, *Virgo*.

NIſi ego illunc hominem perdo! *Dord.* perii! *Sat.* atque optume
Eccum ipſum ante ædes. *Vir.* ſalve multum, mi pater.
Sat. Salve, mea gnata. *Dord.* hei! Perſa me peſſumdedit.
Vir. Pater hic meus eſt. *Dord.* hem! quid? pater? perii oppido.
Quid ego igitur ceſſo infelix lamentarier 5
Minas ſexaginta? *Sat.* ego pol te faciam, ſcelus,
Te quoque etiam ipſum ut lamenteris. *Dord.* occidi.
Sat. Age, ambula in jus, leno. *Dord.* quid me in jus vocas?
Sat. Illi apud Prætorem dicam. ſed ego in jus voco.
Dord. Nonne anteſtaris? *Sat.* tuan' ego cauſſa, carnufex,
Quoiquam mortali libero aureis atteram? 11
Qui hic commercaris cives homines liberos.
Dord. Sine dicam. *Sat.* nolo. *Dord.* audi. *Sat.* ſum ſurdus, ambula.
Sequere hac, ſceleſta feles virginaria.
Sequere hac, mea nata, me uſque ad Prætorem. *Vir.* ſequor. 15

ACTUS

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Toxilus, Sagaristio, Lemniselene.

HOstibus victis, civibus salvis, re placida, pacibus perfectis,
Bello exstincto, re bene gesta, integro exercitu & præsidiis,
Cum bene nos, Juppiter, juvisti, dîque alii omnes cælipotentes,
Eâ vobis grates habeo, atque ago: quia probe sum ultus meum inimicum.
Nunc ob eam rem inter participes dividam prædam & participabo. 5
Ite foras: hic volo ante ostium & januam meos participes bene accipere.
Statuite hic lectulos, ponite hic quæ assolent. hic statui volo primum
Aquilam mihi: unde ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant,
Quorum opera hæc mihi facilia factu facta sunt, quæ volui effieri.
Nam improbus est homo, qui beneficium scit sumere, & reddere nescit. 10
Lemn. Toxile mi, cur ego sine te sum? cur autem tu sine me es? *Tox.* agedum ergo,
Accede, mea, ad me, atque amplectere sis. *Lemn.* ego vero. oh! nihil magis dulce'st.
Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?
Tox. Omnia quæ tu vis, ea cupio. *Lemn.* mutua fiunt a me. *Tox.* age, age, age ergo!
Tu Sagaristio, accumbe in summo. *Sag.* ego nihil moror: cedo parem, quem pepegi. 15
Tox. Temperi. *Sag.* mihi istuc Temperi, sero'st. *Tox.* hoc age! accumbe. hunc diem suavem
Meum natalem agitemus amœnum. date aquam manibus: apponite mensam.

Do hanc tibi florentem florenti: tu hìc eris dictatrix nobis. age, puere,
A summo septenis cyathis committe hos ludos. move manus; propera.
Pægnium! tarde cyathos mihi das: cedo sane. Bene mihi, bene vobis, bene amicæ meæ. 20
Optatus hìc mihi dies datus hodie'st ab dîs, quia te licet liberam me amplecti.
Lemn. Tua factum opera. Bene omnibus nobis! hoc mea manus tuæ poculum donat,
Ut amantem amanti decet. *Tox.* cedo. *Lemn.* accipe. *Tox.* Bene ei qui invidet mihi,
Et ei qui hoc gaudio gaudet.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Dordalus, Sagaristio, Lemniselene, Pægnium.

QUi sunt, qui erunt, quique fuerunt, quique futuri sunt posthac,
Solus ego omnibus antideo facile, miserrumus hominum ut vivam.
Perii! interii! pessumus hic mihi dies hodie illuxit. corruptor
Ita me Toxilus perfabricavit, itáque meam rem divexavit.
Vehiculum argenti miser ejeci, amisi: neque quamobrem ejeci, habeo. 5
Quî illum Persam, atque omnis Persas, atque etiam omnis personas
Male dî omnes perdānt! ita miser! Toxilus hæc mihi cōcivit.
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molitu'st:
Quem pol ego ut non in cruciatum atque in compedis cogam, si vivam,
Siquidem huc umquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio? 10

Hoc

Hoc vide! quæ hæc fabula eſt? pol hic quidem potant: aggrediar. o bone vir, 11
Salveto, & tu bona liberta! *Tox.* Dordalus hic quidem eſt. *Sag.* quin jube adire.
Tox. Adi, ſi libet. agite! applaudamus. Dordale, homo lepidiſſume, ſalve.
Locus hic tuus eſt, huc accumbe. ferte aquam pedibus. præbén' tu puere?
Dord. Ne ſis, me uno digito attigeris, ne te ad terram, ſcelus, affligam. 15
Pæg. At tibi ego hoc cōtinuo cyatho oculum excutiam tuū.
Dord. Quid ais, crux, ſtimulorum tritor? quomodo me hodie vorſaviſti!
Ut me in tricas conjeciſti! quomodo de Perſa manus mihi adita'ſt!
Tox. Jurgium hinc auferas, ſi ſapias. *Dord.* at, bona liberta, hæc ſciviſti,
Et me celaviſti? *Lemn.* Stultitia'ſt, quoi bene eſſe licet, eum prævorti 20
Litibus. poſterius iſtæc te magis par agere'ſt. *Dord.* uritur cor mihi!
Tox. Da illi cantharum: exſtingue ignem, ſi cor uritur, caput ne ardeſcat.
Dord. Ludos me facitis, intellego. *Tox.* vín' cinædum novom tibi dari, Pægnium?
Quin elude, ut ſoles, quando liber locu'ſt hic.
Hui! babæ! baſilice te inluliſti & facete. 25
Pæg. Decet me facetum eſſe: & hunc irridere
Lenonem lubido'ſt, quando dignu'ſt.
Tox. Perge, ut cœperas. *Pæg.* hoc, leno, tibi.
Dord. Perii! perculit me prope. *Pæg.* hem! ſerva rurſum.
Dord. Delude, ut lubet, herus dum hinc abeſt. 30
Pæg. Vidén', ut tuis dictis pareo?
Sed quin tu meis contra item dictis ſervis,
Atque hoc, quod tibi ſuadeo, facis? *Dord.* quid eſt id?
Pæg. Reſtim tu tibi cape craſſam, ac ſuſpende te.
Dord. Cave ſis me attingas: ne tibi hoc ſcipione 35

Malum magnum dem. *Pag.* utere, te condono.

Tox. Jamjam, Pægnium, da pausam * * *

Dord. Ego pol vos eradicabo. *Pag.* at te ille, qui supra nos habitat,

Qui tibi male volt, maleque faciet. non hi dicunt, verũ ego.

Tox. Age! circumfer mulsum: bibere da usque plenis cantharis. 40

Jamdiu factum est, postquã bibimus: nimis diu sicci sumus.

Dord. Dî faciant, ut id bibatis, quod vos numquam transeat.

Pag. Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum *dem*, olim quem Hegea

Faciebat. vide vero, si tibi satis placet. *Sag.* me quoque volo

Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia. 45

Dord. Malum ego vobis dabo, nisi abitis. *Sag.* etiam muttis, impudens?

Jam ego tibi, si me irritassis, Persam adducam denuo.

Dord. Jam taceo hercle. atque tu Persa es, qui me usque admutilavisti ad cutem.

Tox. Tace, stulte! hic ejus geminus est frater. *Dord.* hiccine'st? *Tox.* ac geminissumus.

Dord. Dî deæque & te, & geminum fratrem excrucient. *Sag.* qui te perdidit: 50

Nam ego nihil merui. *Dord.* at enim, quod ille meruit, tibi id obsit volo.

Tox. Agite, sultis, hunc ludificemus, nisi non dignu'st. *Sag.* non opu'st.

Lemn. At me haud par est. *Tox.* eo credo, quia non inconciliavit, cum te emo.

Lemn. Attamen. *Tox.* non tamen: cave ergo sis malo, & sequere me.

Te mihi dicto audientem esse addecet. nam hercle absque me 55

Foret & meo præsidio, hic faceret te prostibilem propediẽ.

Sed ita pars libertinorũ est; nisi patrono qui advorsatus est,

Nec satis liber sibi videtur, nec satis frugi, nec satis honestus:

Ni id efficit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertus est.

Lemn.

Lemn. Pol benefacta tua me hortantur, tuo ut imperio paream. 60
Tox. Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.
Pro hisce hunc volo ludificari. *Lemn.* meo ego in loco sedulo curabo.
Dord. Certo illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant. *Sag.* heu vos!
Tox. Quid ais? *Sag.* hiccine Dordalus est leno, qui hic liberas virgines?
Hiccine est, qui fuit quondam fortis? *Dord.* quæ hæc res est? hei! colaphum icit. 65
Malum vobis dabo. *Tox.* at tibi nos dedimus, dabimusque etiam. *Dord.* hei! nates pervellit.
Peg. Licet: jamdiu sæpe sunt expunctæ. *Dord.* loquere tu etiam, frustum pueri?
Lemn. Patrone, i intro amabo ad cœnam. *Dord.* mea ignavia, tu nunc me irrides?
Lemn. Quiáne te voco, bene ut tibi sit? *Dord.* nolo mihi bene esse. *Lemn.* ne sit.
Tox. Quid igitur, sexcenti nummi quid agunt! quas turbas danunt! 70
Dord. Male disperii. sciunt referre probe inimico gratiam.
Tox Satis sumsimus supplicii jam. *Dord.* fateor, manus vobis do. *Tox.* & post dabis
Sub iurcis. abi intro. *Sag.* in crucem. *Dord.* an me hìc parum exercitum
Hisce me habent? *Tox.* convenisse te Toxilum memineris.
Spectatores, bene valete: leno periit. Plaudite. 75

FINIS PERSAE.

M. ACCII PLAUTI

RUDENS.

Dramatis Personæ.

ARCTURUS, *Prologus*.	PISCATORES.
SCEPARNIO, *servos*.	TRACHALIO, *servos*.
PLEUSIDIPPUS, *adolescẽs*.	LABRAX, *leno*.
DAEMONES, *senex*.	CHARMIDES, *parasitus*.
PALAESTRA,) *mulieres*.	LORARII.
AMPELISCA,)	GRIPUS, *piscator*.
SACERDOS, *anus*.	

ARGUMENTUM.

Reti piscator de mari extraxit vidulum,
Ubi erant herilis filiæ crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta venerat.
Ea in clientelam suipte imprudens patris
Naufragio ejecta devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

ARCTURUS PROLOGUS.

Qui gentes omnes, mariaque & terras movet,
Ejus sum civis civitate cælitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo,
Hic atque in cælo. nomen Arcturo est mihi. 5
Noctu sum in cælo clarus, atque inter deos:
Inter mortales ambulo interdius.
Et alia signa de cælo ad terram accidunt.

Qui

Qui eſt imperator divûm atque hominum Juppiter,
Is nos per gentis alium alià diſparat; 10
Hominum quî facta, mores, pietatem & fidem
Noſcamus; ut quemque adjuvet opulentia:
Qui falſas lites falſis teſtimoniis
Petunt; quique in jure abjurant pecuniam;
Eorum referimus nomina exſcripta ad Jovem. 15
Cotidie ille ſcit, quis hìc quærat malum.
Qui hic litem adipiſci poſtulant perjurio,
Mali res falſas qui impetrant apud judicem:
Iterum ille eam rem judicatam judicat,
Majore multâ multat, quam litem auferunt. 20
Bonos in aliis tabulis exſcriptos habet.
Atque hoc ſceleſti in animum inducunt ſuum,
Jovem ſe placare poſſe donis, hoſtiis.
Et operam & ſumtum perduunt: id eo fit, quia
Nihil ei acceptum eſt a perjuris ſupplicii. 25
Facilius, ſi qui pius eſt, a dîs ſupplicans,
Quam qui ſceleſtus eſt, inveniet veniam ſibi.
Iccirco moneo vos ego hæc, qui eſtis boni,
Quique ætatem agitis cum pietate & cum fide,
Retinete porro; poſt factum ut lætemini. 30
Nunc, huc qua cauſſa veni, argumentum eloquar.
Primum dum huic eſſe nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Dæmones
In agro atque villa proxuma propter mare,
Senex, qui huc Athenis exſul venit, haud malus. 35
Neque is adeo propter malitiam patria caret:
Sed, dum alios ſervat, ſe impedivit interim:
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit parvola,
Eam de prædone vir mercatur peſſumus. 40
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adoleſcens quidam civis hujus Atticus
Eam vidit ire e ludo fidicino domum.
Amare occœpit: ad lenonem devenit,
Minis triginta ſibi puellam deſtinat, 45

Dat-

Datque arrhabonem, & jurejurando alligat.
Is leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem:
Neque, quod juratus adolescenti dixerat.
Ei erat hospes, par illius, Siculus, senex
Scelestus, Agrigentinus, urbis proditor: 50
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem, quæ ejus erant mulierculæ.
Infit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri eum divitem: 55
Ibi esse quæstum maxumum meretricibus.
Persuadet. navis clanculum conducitur.
Quidquid erat, noctu in navem comportat domo
Leno: adolescenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait sese Veneri velle votum solvere. 60
Id hic est fanum Veneris, & eò ad prandium
Vocavit adolescentem huc. ipse hinc illico
Conscendit navem, avehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant, ut res gesta sit:
Lenonem abivisse. ad portum adolescens venit: 65
Illorum navis longe in altum abscesserat.
Ego, quoniam video virginem asportarier,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitium simul:
Increpui hibernum, & fluctus movi maritimos.
Nam Arcturus signum sum omnium acerrumum: 70
Vehemens sum exoriens: cum occido, vehementior.
Nunc ambo in saxo, leno atque hospes, simul
Sedent ejecti: navis confracta est ibus.
Illa autem virgo, atque altera itidem ancillula,
De navi timidæ desiluerunt in scapham. 75
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius, exsul ubi habitat senex,
Quojus deturbavit ventus tectum & tegulas.
Et servos illic est ejus, qui egreditur foras.
Adolescens huc jam adveniet, quem videbitis, 80
Qui illam mercatu'st de lenone virginem.
Valete, ut hostes vostri diffidant sibi.

ACTUS

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Sceparnio.

PRo dî immortales! tempeſtatem cujuſmodi
Neptunus nobis noĉte hac miſit proxuma!
Detexit ventus villam. quid verbis opu'ſt?
Non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi,
Ita omnis de teĉto deturbavit tegulas: 5
Illuſtrioris fecit, feneſtraſque indidit.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Pleuſidippus, Dæmones, Sceparnio.

ET vos a voſtris abduxi negotiis,
Neque id proceſſit, qua vos duxi gratia,
Neque quivi lenonem ad portum prehendere.
Sed mea deſidia ſpem deſerere nolui:
Eo vos, amici, detinui diutius. 5
Nunc huc ad Veneris fanum venio viſere;
Ubi rem divinam ſe factum dixerat.
Sc. Si ſapiam, hoc, quod me maĉtat, concinnem lutum.
Pl. Prope me hinc neſcio quis loquitur. *Dæm.* heus! Sceparnio.
Sc. Qui nominat me? *Dæm.* qui pro te argentum dedit. 10
Sc. Quaſi me tuum eſſe ſervom dicas, Dæmones?
Dæm. Luto uſu'ſt multo, multam terram confode:
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea, quam cribrum, crebrius.
Pl. Pater, ſalveto, amboque adeo. *Dæm.* ſalvos ſies. 15
Sc. Sed utrum tu mas an femina es, qui illum patrem
Voces? *Pl.* vir ſum equidem. *Dæm.* quære vir porro patrem.
Filiolam ego unam habui, eam unam perdidi.
Virile ſecus numquam ullum habui. *Pl.* at dî dabunt.
Sc. Tibi quidem hercle, quiſquis es, magnum malum, 20
Qui

Qui oratione hìc nos occupatos occupes.
Pl. Isticcine vos habitatis? *Sc.* quid tu id quæritas?
An quo furatum mox venias, vestigas loca?
Pl. Peculiosum esse decet servom & probum,
Quem hero præsente prætereat oratio; 25
Aut qui inclementer dicat homini libero.
Sc. Et impudicum & impudentem hominem addecet,
Molestum ultro advenire ad alienam domum,
Cui debeatur nihil. *Dæm.* tace, Sceparnio.
Quid opus, adolescens, *est? Pl.* isti infortunium, 30
Qui præfestinet, ubi herus assit, præloqui.
Sed nisi molestum'st, paucis percontarier
Volo ego ex te. *Dæm.* dabitur opera, atque in negotio.
Sc. Quin tu in paludem is, exsiccasque arundines,
Quî pertegamus villam, dum sudum'st? *Dæm.* tace. 35
Tu, si quid opus est, dice. *Pl.* dic, quod te rogo.
Ecquem tu hìc hominem crispum, incanum videris,
Malum, perjurum, palpatorem? *Dæm.* plurimos.
Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.
Pl. Hìc dico in fanum Veneris qui mulierculas 40
Duas secum adduxit: quique adornaret sibi,
Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.
Dæm. Non hercle, adolescens, jam hos dies complusculos
Quemquam istic vidi sacruficare: neque potest
Clam me esse, si qui sacruficant. semper petunt 45
Aquam hinc,aut ignem,aut vascula,aut cultrum,aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'st?
Veneri paravi vasa & puteum, non mihi..
Nunc intervallum jam hos dies multos fuit.
Pl. Ut verba præhibes, me periisse prædicas. 50
Dæm. Mea quidem hercle caussa salvus sis licet.
Sc. Heus tu! qui fana ventris caussa circumis,
Jubere melius est prandium ornari domi;
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.
Ille, qui vocavit, nullus venit. *Pl.* admodum. 55
Sc. Nullum'st periculum te hinc ire impransum domum.
Cererem te melius quam Venerem sectarier;

Amo-

Amore hæc curat, tritico curat Ceres.
Pl. Deludificavit me ille homo indignis modis.
Dæm. Pro dii immortales, quid illuc eſt, Sceparnio, 60
Hominum ſecundùm litus? *Sc.* ut mea eſt opinio,
Propter viam illi ſunt vocati ad prandium.
Dæm. Quî? *Sc.* quia poſt cœnam, credo, laverunt herì,
Confracta navis in mari eſt illis. *Dæm.* ita eſt.
Sc. At hercle nobis villa in terra & tegulæ. *Dæm.* hui! 65
Homunculi, quanti eſtis! ejecti ut natant!
Pl. Ubi ſunt ii homines, obſecro? *Dæm.* hac ad dexteram,
Vidén' ſecundùm litus? *Pl.* video. ſequimini.
Utinam ſit is, quem ego quæro, vir ſacerrumus!
Valete. *Sc.* ſi non moneas, noſmet meminimus. 70
Sed o Palæmon, ſancte Neptuni comes,
Quique hercule illi ſocius eſſe diceris,
Quod facinus video! *Dæm.* quid vides? *Sc.* mulierculas
Video ſedenteis in ſcapha ſolas duas.
Ut afflictantur miſeræ! euge euge, perbene, 75
Ab ſaxo avortit fluctus ad litus ſcapham.
Neque gubernator umquam potuit.
Non vidiſſe undas me majoris cenſeo.
Salvæ ſunt, ſi illos fluctus devitaverint.
Nunc, nunc periculum'ſt! ejecit alteram, 80
At in vado'ſt. jam facile enabit. eugepæ!
Vidén', alteram illam ut fluctus ejecit foras!
Surrexit: horſum ſe capeſſit: ſalva res!
Deſiluit hæc autem altera in terram e ſcapha.
Ut præ timore in genua in undas concidit! 85
Salva'ſt! evaſit ex aqua; jam in litore eſt.
Sed dextrovorſum avorſa it in malam crucem.
Hem! errabit illæc hodie. *Dæm.* quid id refert tua?
Sc. Si ad ſaxum quò capeſſit, ea deorſum cadit,
Errationis fecerit compendium. 90
Dæm. Si tu de illarum cœnaturus veſperi es,
Illis curandum cenſeo, Sceparnio:
Si apud me eſurus es, mihi dari operam volo.
Sc. Bonum æquomque oras. *Dæm.* ſequere me hac ergo.
Sc. ſequor.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA III.

Palæstra.

NImio hominum fortunæ minus miseræ memorantur,
Quam reapse experiundo iis datur acerbum!
Hoc Deo complacitum est? me hoc ornatu ornatam,
In incertas regiones, timidam, ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miseram me memorabo? 5
Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut deos me impiavi;
Sed id si parate curavi ut caverem;
Tum hoc mihi indecore, inique, immodeste 10
Datis, dî. nam quid habebunt sibi igitur impii
Posthac, si ad hunc modum est innoxiis honor
Apud vos? nam me, si sciam fecisse
Aut parentes scelestè, minus me miserer:
Sed herile scelus me sollicitat. ejus me impietas male 15
Habet. is navem atque omnia perdidit in mari.
Hæc bonorum ejus sunt reliquiæ. etiam, quæ simul
Vecta mecum in scapha'st, excidit. ego nunc sola sum.
Quæ si mihi foret salva saltem, labor
Lenior esset hic mihi ejus opera. 20
Nunc quam spem, aut opem, aut consilii quid capessam?
Ita hic solis locis compotita sum.
Hic saxa sunt, hic mare sonat, nec quisquam
Homo mihi obviam venit.
Hoc quod induta sum, summæ opes oppido, 25
Nec cibo, nec loco, tecta quo sim, scio.
Quæ mihi est spes, qua me vivere velim?
Nec loci gnara sum, nec diu hic fui.
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis
Aut viam aut semitam monstret: ita nunc hac 30
An illac eam, incerta sum consilii:
Nec prope usquam hic quidem cultum agrum conspicor.

Al-

Algor, error, pavor membra omnia tenent.
Hæc parentes haud mei fcitis miferi,
Me nunc miferam ita effe, uti fum. libera ego 35
Prognata fui maxume; nequidquam fui.
Nunc quî minus fervio, quam fi forem ferva nata?
Neque quidquam umquam iis profui,qui me fibi eduxerũt.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Ampelifca, Palæftra.

QUid mihi melius eft, quid magis in rem eft, quam corpore vitam fecludam?
Ita male vivo: atque ita mihi multæ in pectore funt curæ exanimales.
Nunc dein vitæ haud parco: perdidi fpem, qua me oblectabam.
Omnia jam circumcurfavi, atque omnibus in latebris perreptavi
Quærere confervam voce,oculis,auribus;ut perveftigarem.
Neque eam ufquam invenio, neque quo eam, neque quà quæram confultum'ft, 6
Neque quem rogitem refponforem, quemquam interea invenio.
Neque magis folæ terræ fuat, quam hæc loca atque hæ regiones.
Neque fi vivit, eam vivam umquam quin inveniã,defiftã.
Pal. Quænam vox mihi prope hic fonat? *Amp.* pertimui. 10
Quis hic loquitur prope? *Pal.* Spes bona, obfecro fubventa
Mihi. *Amp.* mulier eft. muliebris vox mihi ad aures
Venit. *an* eximes ex hoc miferam metu?
Pal. Certo vox muliebris auris tetigit meas.
Num Ampelifca obfecro'ft? *Amp.* ten',Palæftra,audio? 15
Pal. Quin voco, ut me audiat, nomine illam fuo.
Ampelifca! *Amp.* hem quis eft? *Pal.* ego Palæftra fum.
Amp. Dic, ubi es? *Pal.* pol ego nunc in malis plurimis.
Amp. Socia fum; nec minor pars mea'ft quam tua.

Sed

Sed videre expeto te. *Pal.* mihi es æmula. 20
Amp. Consequamur gradu vocem. ubi es? *Pal.* ecce me.
Accede ad me, atque adi contra. *Amp.* fit sedulo.
Pal. Cedo manum. *Amp.* accipe. *Pal.* dic, vivisne obsecro?
Amp. Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,
Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi 25
Credo ego hoc, te tenere! obsecro, amplectere,
Spes mea! ut me omnium jam laborum levas!
Pal. Occupas præloqui, quæ mea est oratio.
Nunc abire hinc decet nos. *Amp.* quo, amabo, ibimus?
Pal. Litus hoc persequamur. *Amp.* sequor, quo lubet. 30
Pal. Siccine hic cum uvida veste grassabimur?
Amp. Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
Sed quid hoc, obsecro, est? *Pal.* quid? *Amp.* vidén'amabo,
Fanum, videsne hoc? *Pal.* ubi est? *Amp.* ad dexteram.
Pal. Video decorum dîs locum viderier. 35
Amp. Haud longe abesse oportet homines hinc: ita hic
Lepidu'st locus. *nunc*, *quisquis* est deus, veneror,
Ut nos ex hac ærumna miseras eximat,
Inopes, ærumnosas ut aliquo auxilio adjuvet.

ACTUS PRIMI SCENA V.

Sacerdos, *Palæstra*, *Ampelisca*.

QUi sunt, qui a patrona preces mea expetessunt?
Nam vox precantum me huc foras excitavit.
Bonam atque obsequentem deam, atque haud gravatam
Patronam exsequuntur, benignamque multum.
Pal. Jubemus te salvere, mater. *Sac.* salvete, 5
Puellæ. sed unde vos ire cum uvida
Veste dicam, obsecro, tam mæstiter vestitas?
Pal. Illico hinc imus, haud longule ex hoc loco.
Verum longe hinc abest, unde huc vectæ sumus.
Sac. Nempe equo ligneo per vias cæruleas 10
Estis vectæ. *Pal.* admodum. *Sac.* ergo æquius vos erat
Candidatas venire hostiatasque. ad hoc

Fa-

Fanum ad iſtunc modum non veniri ſolet.
Pal. Quæne ejectæ e mari ſumus ambæ, obſecro!
Unde nos hoſtias agere voluiſti huc? 15
Nunc tibi ampleĉtimur genua egentes opum,
Quæ in locis neſciis neſcia ſpe ſumus,
Ut tuo recipias tecto, ſerveſque nos,
Miſerarumque te ambarum uti misereat,
Quibus nec locus ullus, nec ſpes parata eſt, 20
Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis quidquam'ſt.
Sac. Manus mihi date; exſurgite a genibus ambæ:
Miſericordior nulla me eſt feminarum.
Sed hic pauperes res ſunt inopeſque, puellæ:
Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo 25
Servio. *Amp.* Veneris fanum, obſecro, hoc eſt? *Sac.* fateor. ego
Hujus fani ſacerdos clueo. verum, quidquid eſt,
Comiter fiet a me, quo noſtra copia
Valebit. ite hac mecum. *Pal.* amice benigneque
Honorem, mater, noſtrûm habes. *Sac.* oportet. 30

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Piſcatores.

OMnibus modis, qui pauperes ſunt homines, miſeri vivunt,
Præſertim quibus nec quæſtus eſt, nec didicere artem ullã,
Neceſſitate, quidquid eſt domi, id ſat eſt habendum.
Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes ſimus, ſcitis.
Hiſce hami, atq; hæ harundines ſunt nobis quæſtu & cultu.
Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum: 6
Pro exercitu gymnaſtico & palæſtrico, hoc habemus,
Echinos, lepadas, oſtreas, balanos captamus, conchas,
Marinam urticam, muſculos, plaguſias, ſtriatas.
Poſt id piſcatum hamatilem & ſaxatilem aggredimur. 10
Cibum captamus e mari: ſin eventus non venit,
Neque quidquam captum eſt piſcium, ſalſi lautique pure

Domum redimus clanculum ; dormimus incœnati.
Atque ut nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est.
Nisi quid concharum capsimus, incœnati sumus profecto.
Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adjuverit hodie. 16

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Trachalio, Piscatores.

ANimo advorsavi sedulo, ne herum usquam præterirē.
Nā cum modo exibat foras, ad portum se ajebat ire,
Me huc obviam jussit sibi venire ad Veneris fanum.
Sed quos perconter, commode eccos video astare! adibo.
Salvete, fures maritimi, conchitæ, atque hamiotæ, 5
Famelica hominum natio! quid agitis? ut peritis?
Pisc. Ut piscatorem æquom est; fame, siti, speque.
Tr. ecquem adolescentem huc,
Dum hic astatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres
Duceret chlamydatos cum machæriis, vidistis venire?
Pisc. Nullum istac facie, ut prædicas, venisse huc scimus.
Tr. ecquem 10
Recalvom ac silonem senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum; malum, mali vitii probrique plenum,
Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?
Pisc. Cum istiusmodi virtutibus operisque natus qui sit, 15
Eum quidem ad carnuficem est æquius, quam ad Venerem commeare.
Tr. At si vidistis, dicite. *Pisc.* huc profecto nullus venit.
Vale! *Tr.* valete! credidi: factum est, quod suspicabar.
Data verba hero sunt; leno abiit scelestus exsulatum,
In navem ascendit, mulieres avexit; ariolus sum. 20
Is huc herum etiam ad prandium vocavit sceleris semen.
Numquid mihi meliu'st, quam illico hic opperiar herum, dum veniat?

Eâdem hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit,
Si videro, exquisivero: faciet me certiorem.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Ampelisca, Trachalio.

INtellego: hanc quæ proxuma est villam Veneris fano
Pulsare jussisti, atque aquam rogare. *Tr.* cuja ad auris
Vox mihi advolavit? *Amp.* obsecro! quis hic loquitur? quem ego video?
Tr. Estne Ampelisca hæc, quæ foras e fano egreditur?
Amp. Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi? 5
Tr. Ea est. *Amp.* is est. Trachalio, salve! *Tr.* salve, Ampelisca!
Quid agis tu? *Amp.* ætatem haud mala male. *Tr.* melius ominare!
Amp. Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari.
Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo, est? *Tr.* eja vero!
Quasi non sit intus. *Amp.* neque pol est, neque ullus quidem huc venit. 10
Tr. Non venit? *Amp.* vera prædicas. *Tr.* non est meum, Ampelisca.
Sed quam mox coctum est prandium? *Amp.* quod prandium, obsecro te?
Tr. Nempe rem divinam facitis hic. *Amp.* quid somnias, amabo!
Tr. Certe huc Labrax Pleusidippum ad prandium vocavit
Herum meum, herus voster. *Amp.* pol haud miranda facta dicis. 15
Si deos decepit & homines, lenonum more fecit.
Tr. Non rem divinam facitis hic vos, neque herus? *Amp.* ariolare.
Tr. Quid tu agis hic igitur? *Amp.* ex malis multis, metuque summo,
Capitalique ex periculo, orbas auxiliique opumque huc

Recepit ad se Veneria hæc sacerdos, me, & Palæstram.
Tr. An hic Palæstra'st, obsecro! heri mei amica?
Amp. certo . 21
Tr. Inest lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampelisca.
Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.
Amp. Confracta est, mi Trachalio, hac nocte navis nobis.
Tr. Quid, navis? quæ istæc fabula est! *Amp.* non audivisti, amabo, 25
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, & quidquid domi fuit, in navem imposivit?
Ea nunc perierunt omnia. *Tr.* oh! Neptune lepide, salve:
Nec te aleator ullus est sapientior. profecto
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti. 30
Sed nunc ubi est leno Labrax? *Amp.* perît potando, opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum invitavit.
Tr. Credo, hercle, anancæo datum, quod biberet. ut ego amo te,
Mea Ampelisca! ut dulcis es! ut mulsa dicta dicis! 34
Sed tu & Palæstra quomodo salvæ estis? *Amp.* scibis faxo.
E navi timidæ ambæ in scapham insiluimus: quia videmus
Ad saxa navem ferrier, properans exsolvi restim:
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrovorsum
Differt ab illis. itáque nos ventisque fluctibusque
Jactatæ exemplis plurimis miseræ perpetuam noctem: 40
Vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.
Tr. Novi, Neptunus ita solet: quamvis fastidiosus
Aedilis est: si quæ improbæ sunt merces, jactat omnes.
Amp. Væ capiti atque ætati tuæ! *Tr.* tuo! mea Ampelisca,
Scivi lenonem facere hoc, quod fecit. sæpe dixi. 45
Capillum promittam optumum'st, occipiamque ariolari.
Amp. Cavistis ergo tu atque herus, ne abiret, cum scibatis?
Tr. Quid faceret? *Amp.* si amabat, rogas, quid faceret? asservaret
Dies noctesque: in custodia esset semper. verum ecastor
Ut multi fecit: ita probe curavit Pleusidippus. 50
Tr. Cur tu istuc dicis? *Amp.* res palam est. *Tr.* scin' tu etiam, qui it lavatum

In

In balineas, ibi cum sedulo sua vestimenta servat,
Tamen surripiuntur: quippe qui, quem illorum observet, falsus est:
Fur facile, quem observet, videt: custos, qui fur sit, nescit.
Sed duce me ad illam. ubi est? *Amp.* i sane in Veneris fanum huc intro, 55
Sedentem flentemque opprimes. *Tr.* ut jam istuc mihi molestum est!
Sed quid flet? *Amp.* ego dicā tibi.hoc sese excruciat animi,
Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat; ubíque habebat,
Quî suos parentes noscere posset: eam veretur
Ne perierit. *Tr.* ubinam ea fuit cistellula? *Amp.* ibidem in navi 60
Conclusit ipse in vidulum, ne copia esset ejus,
Quî suos parentes nosceret. *Tr.* o facinus impudicum,
Quam liberam esse oporteat, servire postulare!
Amp. Nunc eam cum navi scilicet abivisse pessum in altū.
Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem. 65
Credo aliquem immersisse, atque eum excepisse. id misera mæsta'st,
Sibi eorum evenisse inopiā. *Tr.* jā istoc magis usus facto'st,
Ut eam intro, consolerque eam, ne se sic excruciet animi:
Nam multa præter spem scio multis bona evenisse. 69
Amp. At ego etiam, qui speraverint, spem decepisse multos.
Tr. Ergo animus æquus optumum est ærumnæ condimentū.
Ego eo intro, nisi quid vis. *Amp.* eas: ego, quod mihi imperavit
Sacerdos, id faciam; atque aquam hinc de proxumo rogabo.
Nam extemplo, si verbis suis peterem, daturos dixit:
Neque digniorem censeo vidisse anum me quemquam, 75
Cui deos atque homines censeam benefacere magis decere.
Ut lepide, ut liberaliter, ut honeste, atque haud gravate
Timidas, égentes, uvidas, ejectas, exanimatas
Accepit ad sese! haud secus, quam si ex se simus natæ:
Ut eapse *sic* succincta aquam calefactat, ut lavemus! 80

Nunc ne moræ illi ſim, petam hinc aquam, unde mihi imperavit.
Heus! ecquis in villa'ſt? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Sceparnio, Ampeliſca.

QUis eſt, qui noſtris tam proterve foribus facit injuriã? *Amp.* Ego ſum. *Sc.* hem! quid hoc boni eſt? heu! ædepol ſpecie lepida mulier!
Amp. Salve, adoleſcens. *Sc.* & tu multum ſalveto, adoleſcentula.
Amp. Ad vos venio. *Sc.* accipiam hoſpitio, ſi mox venis,
Item ut affectam: nam nunc nihil eſt qui te inanem * * 5
Sed quid ais, mea lepida, hilara? *Amp.* aha! nimium familiariter
Me attrectas. *Sc.* pro dî immortales! Veneris effigia hæc quidem eſt.
Ut in ocellis hilaritudo eſt! eja, corpus quojuſmodi!
Subvolturium! illud quidem, ſubaquilum volui dicere.
Vel papillæ quojuſmodi! tum quæ *indoles in ſavio eſt!* 10
Amp. Non ego ſum polluta pago. potín' ut me abſtineas manum?
Sc. Non licet te ſicce placide bellam belle tangere?
Amp. Otium ubi erit, tum tibi operam ludo & deliciæ dabo:
Nunc, quamobrem huc ſum miſſa, amabo, vel tu mihi ajas, vel neges.
Sc. Quid nunc vis? *Amp.* ſapienti ornatus, quid velim, indicium facit. 15
Sc. Meus quoque hic ſapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
Amp. Hæc ſacerdos Veneris hinc me petere juſſit a vobis aquam.
Sc. At ego baſilicus ſum: quem niſi oras, guttam non feres.
Noſtro illum puteum periculo & ferramentis fodimus:
Niſi multis blanditiis, a me gutta non ferri poteſt.

Amp.

Amp. Cur tu aquam gravare, amabo, quam hostis hosti commodat? 21
Sc. Cur tu operam gravare mihi, quã civis civi commodat?
Amp. Immo etiam tibi, mea voluptas, quæ voles, faciam omnia.
Sc. Eugepæ! salvus sum! hæc jam me suam voluptatẽ vocat.
Dabitur tibi aqua, ne nequidquam me ames: cedo mihi urnam. *Amp.* cape, 25
Propera, amabo, efferre. *Sc.* manta: jam hìc ero, voluptas mea.
Anp. Quid sacerdoti me dicam hic demoratam tam diu?
Ut etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare!
Sed quid ego misera video procul in litore,
Meum herum lenonem Siciliensemque hospitem, 30
Quos periisse ambos misera censebam in mari.
Jam illud mali plus nobis vivit, quam ratæ.
Sed quid ego cesso fugere in fanum, ac dicere hæc
Palæstræ; in aram uti confugiamus prius,
Quam huc scelestus leno veniat, nosque hic opprimat? 35
Confugiam hinc, res ita suppetit subito *mihi*.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Sceparnio.

PRo dî immortales! in aqua numquam credidi
Voluptatem inesse tantam. ut hanc traxi lubens!
Nimio minus altus puteus visus est, quam prius.
Ut sine labore hanc extraxi! præfiscine,
Satis nequam sum: utpote qui hodie inceperim 5
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem! sic volo
Te ferre honeste, ut ego fero: ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis. ubi es?
Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala.
Ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura? ubi es? 10
Commodule melius: tandem vero serio.
Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?

Nusquam hercle equidem illam video. Iudos me facit.
Apponam hercle urnam jam ego hanc in media via.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam 15
Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.
Metuo hercle, ne illa mulier mihi insidias locet,
Ut comprehendar cum sacra urna Veneria.
Nempe optimo *me* jure in vinculis enicet
Magistratus: si quis me hanc habere viderit. 20
Nam hæc litterata'st: ab se cantat cuja sit.
Jam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Ut hanc accipiat urnam. accedam huc ad fores.
Heus sis, Ptolemocratia! cape hanc urnam tibi:
Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit. 25
Intro ferunda est. repperi negotium:
Siquidem his mihi ultro aggerunda etiam est aqua.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Labrax, Charmides.

QUi homo sese miserum & mendicum volet,
Neptuno credat sese atque ætatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
Aedepol, Libertas, lepida es, quæ numquam pedem 5
Voluisti in navem cum Hercule una imponere.
Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?
Atque eccum incedit! *Ch.* quo, malum, properas, Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
Lab. Utinam te prius quam oculis vidissem meis, 10
Malo cruciatu in Siciliam perbiteres;
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!
Ch. Utinam, cum in ædes me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuissem die!
Deosque immortales quæso, dum vivas, uti 15
Omnes tui similes hospites habeas tibi.
Lab. Malam Fortunam in ædis te adduxi meas.

Quid

Quid mihi sceleſto tibi erat auſcultatio?
Quidve hinc abitio? quidve in navem inſcenſio?
Ubi perdidi etiam plus boni quam mihi fuit. 20
Ch. Pol minume miror, navis ſi fracta'ſt tibi;
Scelus te, & ſceleſte parta quæ vexit bona.
Lab. Peſſum dediſti me blandimentis tuis.
Ch. Sceleſtiorem cœnam cœnavi tuam,
Quam quæ Thyeſtæ quondam antepoſita eſt, & Tereo. 25
Lab. Perii, animo male fit, contine, quæſo, caput.
Ch. Pulmoneum ædepol nimis velim vomitum vomas.
Lab. Eheu Palæſtra atque Ampeliſca! ubi eſtis nunc?
Ch. Piſcibus in alto, credo, præbent pabulum.
Lab. Mendicitatem mihi obtuliſti opera tua, 30
Dum tuis auſculto magnidicis mendaciis.
Ch. Bonam eſt quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex inſulſo ſalſum feci opera mea.
Lab. Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem.
Ch. Eas! eaſque res agebam commodum. 35
Lab. Eheu! quis vivit me mortalis miſerior!
Ch. Ego multo tanto miſerior, quam tu, Labrax.
Lab. Quî? *Ch.* quia ego indignus ſum, tu dignus, qui ſies.
Lab. O ſcirpe, ſcirpe! laudo fortunas tuas,
Qui ſemper ſervas gloriam aritudinis. 40
Ch. Equidem me ad velitationem exerceo:
Nam omnia coruſca præ tremore fabulor.
Lab. Aedepol, Neptune, es balneator frigidus:
Cum veſtimentis poſteaquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum inſtruit: 45
Ita ſalſam præbet potionem & frigidam.
Ch. Ut fortunati ſunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones aſſident! ſemper calent.
Lab. Utinam fortuna nunc anatina uterer,
Uti, cum exiviſſem ex aqua, arerem tamen! 50
Ch. Quid, ſi aliquò ad ludos me pro manduco locem?
Lab. Quapropter? *Ch.* quia pol clare crepito dentibus.
Jure optumo me laviſſe arbitror.
Lab. Quî? *Ch.* quia auderem tecum in navem aſcendere,

Qui

Qui a fundamento mihi usque movisti mare. 55
Lab. Tibi auscultavi, tu promittebas mihi
Illic esse quæstum maxumum meretricibus;
Ibi me corruere posse ajebas divitias.
Ch. Jam postulabas te, impurata belua,
Totam Siciliam devoraturum insulam. 60
Lab. Quænam balæna meum voravit vidulum,
Aurum atque argentum ubi omne compactum fuit?
Ch. Eadem illa, credo, quæ meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit in sacciperio.
Lab. Eheu! redactus sum usque ad hanc unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium. perii oppido! 66
Ch. Vel consociare mihi quidem tecum licet:
Aequas habemus partes. *Lab.* saltem si mihi
Mulierculæ essent salvæ! spes aliquæ forent.
Nunc si me adolescens Pleusidippus viderit, 70
A quo arrhabonem pro Palæstra acceperam,
Jam se exhibebit hic mihi negotium.
Ch. Quid, stulte, ploras? tibi quidem ædepol copia 'st,
Dum lingua vivet, quî rem solvas omnibus.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Sceparnio, Charmides, Labrax.

QUid illuc, obsecro, est negotii, quod duæ mulierculæ
Hic in fano Veneris signum flentes amplexæ tenent,
Nescio quem metuentes miseræ? nocte hac vero proxuma
Se jactatas atque ejectas hodie esse ajunt e mari.
Lab. Obsecro hercle, adolescens, ubi istæc sunt, quas memoras, mulieres? 5
Sc. Hic in fano Veneris. *Lab.* quot sunt? *Sc.* totidem quot ego & tu sumus.
Lab. Nempe meæ. *Sc.* nempe nescio istuc. *Lab.* qua sunt facie? *Sc.* scitula.
Vel ego amare utramvis possim, si probe appotus siem.
Lab. Nempe puellæ? *Sc.* nempe molestus es: vise, si lubet.

Lab.

Lab. Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charmides.
Ch. Juppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.
Lab. Intro rumpam jam huc in Veneris fanum. *Ch.* in barathrum mavelim.
Obsecro, hospes, da mihi aliquid, ubi condormiscam, loci.
Sc. Istic ubi vis condormisce: nemo prohibet, publicum est.
Ch. At vides me, ornatus ut sim vestimentis uvidis: 15
Recipe me in tectum, da mihi vestimenti aliquid aridi,
Dum mea arescunt: in aliquo tibi referam gratiam.
Sc. Tegillum eccillud mihi unum arescit: id si vis, dabo:
Eodem amictus, eodem tectus esse soleo, si pluvit.
Tu istæc mihi dato: exarescunt faxo. *Ch.* eho! an te pœnitet, 20
In mari quod elavi, ni hìc in terra iterum eluam?
Sc. Eluas tu an exungare, ciccum non interduim.
Tibi ego numquā quidquam credam, nisi accepto pignore.
Tu vel suda, vel peri algu. vel tu ægrota, vel vale:
Barbarum hospitē mihi in ædeis, nihil moror: sat litiū est.
Ch. Jamne abis? venales illic ductitavit, quisquis est:
Non est misericors. sed quid ego hìc asto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, ut edormiscam hanc crapulam,
Quam potavi præter animi, quàm libuit, sententiam.
Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare: 30
Itaque alvom prodi speravit nobis salsis poculis.
Quid opu'st verbis? si invitare nos paullisper pergeret,
Ibidem obdormissemus: nunc vix vivos amisit domum.
Nunc lenonem, quid agit intus, visam, convivam meum.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Dæmones.

Miris modis dî ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Ne dormientes quidem sinunt quiescere.
Velut ego hac nocte, quæ præcessit, proxuma

Mi-

Mirum atque inscitum somniavi somnium. 5
Ad hirundininum nidum visa est simia
Ascensionem ut faceret admolirier:
Neque eas eripere quibat inde. postibi
Videbatur ad me simia aggredirier,
Rogare, scalas ut darem utendas sibi. 10
Ego ad hoc exemplum simiæ respondeo,
Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines.
Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.
Atque illa animo jam fieri ferocior,
Videtur ultro mihi malum minitarier. 15
In jus vocat me. ibi ego nescio quomodo
Iratus videor mediam arripere simiam:
Concludo in vincla bestiam nequissumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,
Numquam hodie quivi ad conjecturam evadere. 20
Sed quid hìc in Veneris fano
Clamoris oritur! animus mirat.

ACTUS TERTII SCENA II.

Trachalio, Dæmones.

PRo, Cyrenenses populares! vostram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui qui estis his regionibus,
Ferte opem inopiæ, atq; exemplum pessumum pessumdate,
Vindicate: ne impiorum potior sit pollentia,
Quam innocentium, qui se scelere fieri nolunt nobiles. 5
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hic lege potius liceat, quam vi, victo vivere.
Currite huc in Veneris fanum: vostrã iterum imploro fidẽ,
Qui prope hic adestis, quique auditis clamorem meum,
Ferte suppetias, qui Veneri, Veneriæque antistitæ 10
More antiquo in custodiam suum commiserunt caput.
Prætorquete injuriæ prius collum, quam ad vos perveniat.
Dæm. Quid istuc est negotii? *Tr.* per ego te hæc genua obsecror, senex,

Quis-

Quisquis es. *Dæm.* quin tu ergo omitte genua, & quid sit, mihi expedi,
Quid tumultues? *Tr.* teque oro & quæso, si speras tibi 15
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium,
Eamque eventuram exagogam Capuam salvam & sospitē,
Atque ab lippitudine usque siccitas ut sit tibi.
Dæm. Sanún' es? *Tr.* seu tibi confidis fore multam magudarim,
Ut te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo, senex. 20
Dæm. At ego te per crura & talos, tergumque obtestor tuū,
Si tibi ulmeam uberem esse speras virgidemiam,
Et tibi esse eventuram hoc anno uberem messem mali,
Ut mihi istuc dicas negotii quid sit, quod tumultues.
Tr. Quî lubet maledicere? equidem tibi bona exoptavi omnia. 25
Dæm. Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut eveniant, precor.
Tr. Obsecro, hóc prævortere ergo. *Dæm.* quid negotii est? *Tr.* mulieres
Duæ innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxilii,
Quibus advorsum jus, legesque insignite injuria hic 29
Facta est, fitque in Veneris fano. tum sacerdos Veneria
Indigne afflictatur. *Dæm.* quis homo est tanta confidentia,
Qui sacerdotem audeat violare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui fit? *Tr.* si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexæ. nunc * * *
Eas deripere volt. eas ambas esse oportet * * * 35
Dæm. Quis istic est, qui deos tam parvipendit?
Tr. Fraudis, sceleris, parricidii, perjurii plenus,
Legirupa, impudens, impurus, inverecundissumus:
Uno verbo absolvam, Leno'st: quid illum porro prædicem?
Dæm. Aedepol infortunio hominem prædicas donabilem.
Tr. Qui sacerdoti scelestus fauces interpresserit. 41
Dæm. At malo cum magno suo fecit hercle. ite istinc foras,
Turbalio, Sparax! ubi estis? *Tr.* i, obsecro, intro, subveni
Illis. *Dæm.* iterum haud imperabo. sequimini hac. *Tr.* age nunc jam,

Jube

Jube oculos elidere, itidem ut sepiis faciunt coqui. 45
Dæm. Proripite hominem pedibus huc, itidem quasi occisam suem.
Tr. Audio tumultum: opinor, leno pugnis pectitur.
Nimis velim improbissumo homini malas edentaverint.
Sed ecce ipsæ huc egrediuntur timidæ e fano mulieres.

ACTUS TERTII SCENA III.

Palæstra, Ampelisca, Trachalio.

NUnc id est, cum omnium copiarum atque opum,
Auxilii, præsidii viduitas nos tenet,
*Nec ulla spe*cula est, quæ salutem afferat:
Nec scimus, *quam in* partem ingredi persequamur.
Maxumo misera in metu nunc sumus ambæ, 5
Tanta importunitas, tantaque injuria
Facta in nos est modo hic intus ab nostro hero;
Qui scelestus sacerdotem anum præcipem
Reppulit, propulit, perquam indignis modis,
Nosque ab signo intimo vi deripuit sua. 10
Sed nunc sese ut ferunt res fortunæque nostræ,
Par est moriri. neque est melius morte, in malis
Rebus, miseris. *Tr.* quid est? quæ illæc oratio'st?
Cesso ego has consolari? heus, Palæstra! *Pal.* qui vocat?
Tr. Heus, Ampelisca! *Amp.* obsecro, quis est, qui vocat?
Pal. Quis is est, qui nominat? *Tr.* si respexis, scies. 16
Pal. O salutis meæ spes! *Tr.* tace, ac bono animo es.
Me vide. *Pal.* si modo id liceat, vis ne opprimat:
Quæ vis, vim mihi afferam ipsa, adigit. *Tr.* ah desine! nimis inepta es.
Amp. Desiste dictis nunc jam miseram me consolari. 20
Pal. Nisi quid re præsidium apparas, Trachalio, acta hæc res est:
Certum'st moriri, quam hunc pati *grassari* lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen: miseræ *ubi venit* in mentē
Mihi mortis, metus membra occupat ædepol. *Tr. etsi* hoc acerbum,

Bo-

Bonum animum habete. *Pal.* nam, obſecro, unde *animus* mihi invenitur? 25

Tr. Ne, inquam, timete: aſſidite hic in ara. *Amp.* iſtæc quid ara

Prodeſſe nobis *plus* poteſt, quam ſignum in fano hic intus

Veneris, quod āplexæ modo, unde abreptæ per vim miseræ?

Tr. Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc

Vobis pro caſtris: mœnia hinc ego defenſabo. 30

Præſidio Veneris malitiæ lenonis contra incedam.

Amp. Tibi auſcultamus. &, Venus alma, ambæ te obſecramus,

Aram amplexantes hanc tuam lacrimantes, genibus nixæ,

Nos in cuſtodiam tuam ut recipias, & tutere:

Illos ſceleſtos, qui tuum fecerunt fanum parvi, 35

Ut ulciſcare, noſque ut hanc tua pace aram obſidere

Patiare, *quæ el*autæ ambæ ſumus opera Neptuni noctu:

Ne inviſas habeas, neve iccirco nobis vitio vortas,

Si quippiam'ſt, minus quod bene eſſe lautum arbitrare.

Tr. Aequō has petere intellego: decet abs te id impetrarier:

Ignoſcere his te convenit: metus has, id ut faciant, ſubigit.

Te ex concha natam eſſe autumant: cave tu harum conchas ſpernas. 42

Sed optume eccum exit ſenex, patronus mihique & vobis.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Dæmones, Trachalio, Lorarii, Labrax.

Exi e fano, natum quantum eſt hominū ſacrilegiſſume.

Vos in aram abite ſeſſum. ſed ubi ſunt? *Tr.* huc reſpice.

Dæm. Optume. *Lor.* iſtuc volueramus. jube modo accedat prope.

Dæm. Tune legirupionē hic nobis cum dîs facere poſtulas?

Pugnum in os impinge. *Lab.* iniqua hæc patior cum pretio tuo. 5

Dæm.

Dam. At etiam minitatur audax. *Lab.* jus meum ereptum est mihi,
Meas mihi ancillas invito me eripis. *Tr. ergo dato*
De senatu Cyrenensi quemvis opulentum *arbitrum*,
Si tuas esse oportet, nive eas esse oportet liberas, 9
Nive te in carcerem compingi est æquom, ætatemque ibi
Te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.
Lab. Non hodie isti rei auspicavi, ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello. *Dam.* cum istoc primum, qui te novit, disputa.
Lab. Tecum ago. *Tr.* atqui mecum agendum'st. suntne illæ ancillæ tuæ?
Lab. Sunt. *Tr.* agedum ergo, tange utramvis digitulo minumo modo. 15
Lab. Quid, si attigero? *Tr.* extemplo hercle ego te follem pugilatorium
Faciam, & pendentem incursabo pugnis, perjurissume.
Lab. Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?
Dam. Non licet: ita est lex apud nos. *Lab.* mihi cum vostris legibus 19
Nihil est commercii. equidē istas jam ambas educam foras.
Tu, senex, si istas amas, huc arido argento'st opus.
Dam. Hæ autem Veneri complacuerunt. *Lab.* habeat, si argentum dabit.
Dam. Do tibi argentum. nunc adeo ut scias meam sententiam,
Occipito modo illis afferre vim joculo pausillulum,
Ita hinc ego te ornatum amittā, tu ipsus te ut non noveris.
Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis; 26
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.
Lab. Vi agis mecum. *Tr.* etiam vim opprobras, flagitii flagrantia?
Lab. Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?
Tr. Fateor, ego trifurcifer sum: tu es homo apprime probus.
Num quî minus hasce esse oportet liberas? *Lab.* quid, liberas? *Tr.*

Tr. Atque heras tuas quidem hercle, atque ex germana Græcia:
Nam altera hæc est nata Athenis ingenuis parentibus.
Dæm. Quid ego ex te audio? *Tr.* hanc Athenis esse natam liberam.
Dæm. Mea popularis, obsecro, hæc est? *Tr.* non tu Cyrenensis es? 35
Dæm. Immo Athenis natus altusque educatusque Atticis.
Tr. Obsecro, defende cives tuas, senex. *Dæm.* o filia
Mea! cum ego hanc video, mearum me absens miseriarum commones.
Trima quæ periit mihi, jam tanta esset, si vivit, scio.
Lab. Argentum ego pro istisce ambabus, cujæ erant, domino dedi: 40
Quid mea refert, hæ Athenis natæ, an Thebis fient,
Dum mihi recte servitutem serviant? *Tr.* itáne impudens,
Tune hic feles virginalis liberos parentibus
Sublectos habebis, atque indigno quæstu conteres?
Nam huic alteræ patria quæ sit, profecto nescio: 45
Nisi scio probiorem hanc esse, quam te, impuratissume.
Lab. Tuæ istæ sunt? *Tr.* contende ergo, uter sit tergo verior.
Ni offerumentas habebis plures in tergo tuo,
Quam ulla navis longa clavos, tum ego ero mendacissumus:
Postea aspicito meum, quando ego tuum inspectavero, 50
Nisi erit tam sincerum, ut quivis dicat ampullarius,
Optimum esse opere faciundo corium, & sincerissumum;
Quid caussæ est, quin virgis te usque ad saturitatem sauciē?
Quid illas spectas? quas si attigeris, oculos eripiam tibi.
Lab. Atqui, quia vetas, utramque jam mecum abducam simul. 55
Dæm. Quid facies? *Lab.* Volcanum adducam, is Veneris est advorsarius.
Dæm. Quo illic it? *Lab.* heus ecquis hic est? heus. *Dæm.* si attigeris ostium,
Jam, hercle, tibi messis in ore fiet mergis pugneis.
Lor. Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.

Dæm. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copia'st. 60

Lab. Ibo, hercle, aliquo quæritatum ignem. *Dæm.* quid, cum inveneris?

Lab. Ignem magnum hic faciam. *Dæm.* quin ut humanum exuras tibi.

Lab. Immo hasce ambas hic in ara ut vivas comburam. *Dæm.* id volo:

Nam, hercle, ego te barba continuo arripiam,& in ignem conjiciam,

Teque ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum. 65

Cum conjecturam egomet mecum facio, hæc illa est simia,

Quæ has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,

Quod ego in somnis somniavi. *Tr.* scín' quid? tecum oro, senex,

Ut illas serves,vim defendas,dum ego herum adduco meũ.

Dæm. Quære herum,atque adduce. *Tr.*at hic ne. *Dæm.*maxumo malo suo, 70

Si attigerit, sive occeptassit. *Tr.* cura. *Dæm.* curatum est, abi.

Tr. Hunc quoque asserva ipsum, ne quo abitat. nam promisimus

Carnifici aut talentum magnum, aut hunc hodie sistere.

ACTUS TERTII SCENA V.

Dæmones, Labrax, Palæstra, Ampelisca, Lorarii.

UTrum, tu, leno, cum malo libentius
Quiescis, an sic sine malo, si copia est?

Lab. Ego, quæ tu loquere, flocci non facio, senex.
Meas quidem te invito, & Venere, & summo Jove,
De ara capillo jam deripiam. *Dæm.* tange dum. 5

Lab. Tangam hercle vero. *Dæm.* agedum ergo! accede huc modo.

Lab. Jube dum recedere istos ambo illuc modo.

Dæm.

Dæm. Immo ad te accedent. *Lab.* non hercle egomet censeo.
Dæm. Quid ages, si accedent propius? *Lab.* ego recessero.
Verum, senex, si te umquam in urbe offendero, 10
Numquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos pessumos dimisero.
Dæm. Facito istuc, quod minitaris. sed nunc interim
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.
Lab. Quam magnum vero? *Dæm.* quantum lenoni sat est.
Lab. Minacias ego istas flocci non facio tuas. 16
Equidem te invito jam ambas rapiam. *Dæm.* tange dum.
Lab. Tangam hercle vero. *Dæm.* tange! sed scin, quomodo?
I dum, Turbalio, curriculo affer
Duas clavas. *Lab.* clavas? *Dæm.* sed probas: propera cito.
Ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es. 21
Lab. Eheu! scelestus galeam in navi perdidi:
Nunc mihi opportuna hic esset, salva si foret.
Licet saltem istas mihi appellare. *Dæm.* non licet.
Ehem! optume ædepol, eccum, clavator advenit. 25
Lab. Illud quidem, ædepol, tinnimentum est auribus.
Dæm. Age accipe illanc alteram clavam, Sparax:
Age alter istinc, alter hinc assistite.
Assistite ambo. sic! audite nunc jam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit 30
Invitas, ni istunc istis invitassitis
Usque adeo, donec, qua domum abeat, nesciat,
Peristis ambo. si appellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Sin ipse abire hinc volet, quantum potest, 35
Extemplo amplectitote crura fustibus.
Lab. Etiam me abire hinc non sinent? *Dæm.* dixi satis.
Et ille ubi servos cum hero huc advenerit,
Qui herum arcessivit, itote extemplo domum.
Curate hæc sultis magna diligentia. 40
Lab. Heu hercle! næ istic fana mutantur cito.
Jam hoc Herculis est, Veneris fanum quod fuit.
Ita duo destituit signa hic cum clavis senex.
Non hercle quo hinc nunc gentium aufugiam scio,

Ita nunc mihi utrumque sævit & terra & mare. 45
Palæstra! *Lor.* quid vis? *Lab.* apage! controversia est.
Hæc equidem Palæstra, quæ respondit, non mea est.
Heus Ampelisca! *Lor.* cavesis infortunio.
Lab. Ut potest, iguavi homines satis recte monent.
Sed vobis dico, heus vos! num molestia est, 50
Me adire ad illas propius? *Lor.* nihil nobis quidem.
Lab. Numquid molestum mihi erit? *Lor.* nihil, si caveris.
Lab. Quid est, quod caveam? *Lor.* hem a crasso infortunio.
Lab. Quæso, hercle, abire ut liceat. *Lor.* abeas, si velis.
Lab. Bene hercle factum! habeo vobis gratiam. 55
Non. accedam potius. *Lor.* illic astato illico.
Lab Aedepol proveni nequiter multis modis.
Certum'st hasce hodie usque obsidione vincere.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Pleusidippus, Trachalio, Mulieres, Labrax, Lorarii, Charmides.

MEamne ille amicam leno vi, violentia
De ara deripere Veneris voluit? *Tr.* admodum.
Pl. Quin occidisti extemplo? *Tr.* gladius non erat.
Pl. Caperes aut fustem, aut lapidem. *Tr.* quid ego, quasi canem,
Hominem insectarer lapidibus nequissumum? 5
Lab. Nunc pol ego perii! Pleusidippus eccum adest:
Converret jam hic me totum cum pulvisculo.
Pl. Etiamne in ara tunc sedebant mulieres,
Cum ad me profectus ire? *Tr.* ibidem nunc sedent.
Pl. Quis illas nunc illic servat? *Tr.* nescio quis senex, 10
Vicinus Veneris. is dedit operam optumam.
Is nunc cum servis servat: ego mandaveram.
Pl. Duc me ad lenonem recta. ubi illic est homo?
Lab. Salve. *Pl.* nihil salutem moror. opta ocyus;
Rapi te obtorto collo mavis, an trahi? 15
Utrumvis opta, dum licet. *Lab.* neutrum volo.

Pl.

Pl. Abi sane ad litus curriculo, Trachalio:
Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent:
Post huc redito, atque agitato hic custodiam: 20
Ego hunc scelestum in jus rapiam exsulem.
Age, ambula in jus. *Lab.* quid ego deliqui? *Pl.* rogas?
Quin arrhabonem a me accepisti ob mulierem, &
Eam hinc abduxisti. *Lab.* non avexi. *Pl.* cur negas?
Lab. Quia pol provexi; avehere non quivi miser. 25
Equidem tibi me dixeram præsto fore
Apud Veneris fanum: quid muto? sumne ibi?
Pl. In jure caussam dicito: hìc verbum sat est:
Sequere. *Lab.* obsecro te, subveni, mi Charmides.
Rapior obtorto collo. *Ch.* quis me nominat? 30
Lab. Vidén' me, ut rapior? *Ch.* video, atque inspecto lubens.
Lab. Non subvenire mihi audes? *Ch.* quis homo te rapit?
Lab. Adolescens Pleusidippus. *Ch.* ut nactu's, habe
Bono animo: melius est te in nervom correpere.
Tibi obtigit, quod plurimi exoptant sibi. 35
Lab. Quid id est? *Ch.* ut id quod quærant, inveniant sibi.
Lab. Sequere, obsecro, me. *Ch.* pariter suades, qualis es.
Tu in nervom rapere: eo me obsecras, ut te sequar.
Etiam retentas? *Lab.* perii. *Pl.* verum sit velim!
Tu, mea Palæstra & Ampelisca, ibidem illico 40
Manete, dum huc ego redeo. *Lor.* equidem suadeo
Ut ad nos abeant potius, dum recipis. *Pl.* placet:
Bene facitis. *Lab.* fures mihi estis. *Lor.* quid, fures? *Pl.* rape.
Lab. Oro, obsecro, Palæstra. *Pl.* sequere, carnufex. 44
Lab. Hospes! *Ch.* non sum hospes: repudio hospitium tuum.
Lab. Siccine me spernis? *Ch.* sic ago: semel bibo.
Lab. Dî te infelicent. *Ch.* isti capiti dicito.
Credo alium in aliam belluam hominem vortier.
Illic in columbum, credo, leno vortitur:
Nam in columbari collum haud multo post erit: 50
In nervom ille hodie nidamenta congeret.

Verumtamen ibo, ei advocatus ut fiem,
Si qui mea opera citius addici poteſt.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dæmones.

BEne factum, & volupe eſt, hodie me his mulierculis
Tetuliſſe auxilium. jam clientas repperi;
Atque ambas forma ſcitula atque ætatula.
Sed uxor ſceleſta me omnibus ſervat modis,
Ne quî ſignificem quippiam mulierculis. 5
Sed Gripus ſervos noſter, quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piſcatum ad mare.
Pol magis ſapiſſet, ſi dormiviſſet domi.
Nam nunc & operam ludos facit, & retia:
Ut tempeſtas eſt nunc, atque ut noctu fuit. 10
In digitis hodie percoquam, quod ceperit;
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium uxor me vocat; redeo domum,
Jam meas opplebit aures ſua vaniloquentia.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Gripus.

NEptuno has ago meo patrono gratias,
Qui ſalſis locis incolit piſculentis,
Cum me ex ſuis pulchre ornatum expedivit
Templis reducem, plurima præda onuſtum,
Salute horiæ, quæ in mari fluctuoſo 5
Piſcatu novo me uberi compotivit.
Miroque modo atque incredibili hic piſcatus mihi
Lepide evenit: neque piſcium ullam unciam hodie
Pondo cepi, niſi hoc quod fero hic in rete.
Nam ut de nocte multa impigreque exſurrexi, 10
Lucrum præpoſivi ſopori & quieti:

Tem-

Tempeſtate ſæva experiri expetivi 12
Paupertatem heri, quî & meam ſententiam
Tolerarem, opera haud fui parcus mea. Nimis homo
Nihili eſt, qui piger eſt: nimiſque id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem, qui volt ſua tempori conficere
officia. 16
Non enim illum exſpectare oportet, dum herus ſe ad ſuum
ſuſcitet officium.
Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro & cum malo quie-
ſcunt.
Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, repperi, ut piger,
ſi velim, ſiem.
Hoc ego in mari, quidquid ineſt, repperi: quidquid ineſt,
grave quidem eſt: aurum 20
Hic ego ineſſe reor. nec mihi conſcius eſt ullus homo.
nunc hæc tibi
Occaſio, Gripe, obtigit, ut liberet ex populo Prætor te.
Nunc ſic faciam, ſic conſilium eſt, ad herum ut veniam
docte atque aſtute.
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut ſim liber.
Jam ubi liber ero; igitur demum inſtruam agrum, ædes,
mancipia: 25
Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex per-
hibebor.
Poſt animi cauſſa mihi navem faciam, atque imitabor
Stratonicum:
Oppida circumvectabor. ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo: eii ego urbi Gripo indam
nomen,
Monimentum meæ famæ & factis: ibique regnum magnum
inſtituam. 30
Magnas res hic agito in mentem inſtruere. nunc hunc vi-
dulum condam.
Sed hic rex cum aceto pranſurus eſt & ſale, ſine bono pul-
mento.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Trachalio, Gripus.

HEus mane. *Gr.* quid maneam? *Tr.* dum hanc tibi, quam trahis, rudentem complico.
Gr. Mitte modo. *Tr.* at pol ego te adjuvabo. nam bonis quod
Bene fit, haud perit. *Gr.* turbida tempestas herì fuit,
Nihil habeo, adolescens, piscium: ne tu mihi esse postules.
Non vides referre me uvidum rete, sine squamoso pecu? 5
Tr. Non ædepol pisces expeto, quam tui sermonis sum indigens.
Gr. Enicas jam me odio, quisquis es. *Tr.* non sinam ego abire hinc te. mane.
Gr. Cave sis malo. quid tu, malum, nam me retrahis? *Tr.* audi.
Gr. Non audio. *Tr.* at pol quin audies. *Gr.* quin post loquere, quid vis.
Tr. Eho, modo est operæ pretium, quod tibi ego narrare volo. 10
Gr. Eloquere, quid id est? *Tr.* vide num quispiam consequitur prope nos.
Gr. Ecquid est, quod mea referat? *Tr.* scilicet! sed boni consilii
Ecquid in te mihi est? *Gr.* quid negotii est? modo dic. *Tr.* dicam.
Tace, si fidem modo das mihi te non fore infidum.
Gr. Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es. *Tr.* audi. furtum ego vidi 15
Qui faciebat: noveram dominum, id cui fiebat: post ad
Furem egomet devenio, feroque ei conditionem hoc pacto:
Ego istuc furtum scio cui factum est. nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mihi nihil
Etiam respondit. quid inde æquum est dari mihi? dimidium
Volo ut dicas. *Gr.* immo hercle etiam amplius: nam nisi dat, domino dicundum

Cen-

Censeo. *Tr.* tuo consilio faciam. nunc advorte animum;
Namque hoc attinet omne ad te. *Gr.* quid est factum? *Tr.* vidulum
Istum, cujus ille est, novi ego hominem jampridem. *Gr.* quid est?
Tr. Et quo pacto periit. *Gr.* at ego quo pacto inventu 'st scio. 25
Et qui invenit,hominẽ novi: & dominus qui nunc est, scio.
Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.
Ego illum novi,cujus nunc est;tu illum,cujus antehac fuit.
Hunc homo feret a me nemo: ne tute speres potius. *Tr.* non ferat, 29
Si dominus veniat? *Gr.*dominus huic nemo, ne frustra sis,
Nisi ego, nemo natu'st; hunc qui cepi in venatu meo.
Tr. Itáne vero? *Gr.* ecquem esse dices in mari piscẽ meum?
Quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt;habeo pro meis:
Nec manu asseruntur;neq; illinc partem quisquã postulat.
In foro palam omnes vendo pro meis venalibus. 35
Mare quidem commune certo'st omnibus. *Tr.* assentio,
Quî minus hunc communem quæso mihi esse oportet vidulum?
In mari inventu'st, commune est. *Gr.* næ impudenter impudens!
Nam si istuc jus sit, quod memoras, piscatores perierint:
Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sient, 40
Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi:
Dicat, in mari communi captos. *Tr.* quid ais, impudens?
Ausus etiam comparare vidulum cum piscibus?
Eadem tandem res videtur? *Gr.* in manu non est mea; 44
Ubi demisi retem atque hamum, quidquid hæsit, extraho.
Meum,quod rete atq; hami nacti sunt, meum potissumũ'st.
Tr. Immo hercle haud est; siquidem quod vas excepisti. *Gr.* philosophe!
Tr. Sed tu en umquam piscatorem vidisti, venefice,
Vidulum piscem cepisse? aut protulisse ullum in forum?
Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæstus, quos voles. 50

Et

Et vietorem & piscatorem te esse, impure, postulas. 51
Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit vidulus,
Vel, quod in mari non natum est, neque habet squamas, ne feras.
Gr. Quid tu, numquam audivisti esse antehac vidulum piscem? *Tr.* scelus.
Nullus est. *Gr.* immo est profecto. ego, qui sum piscator, scio! 55
Vero rare capitur: nullus minus sæpe ad terram venit.
Tr. Nil agis: dare verba speras mihi te posse, furcifer.
Quo colore est? *Gr.* hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alii puniceo corio, magni item atque atri. *Tr.* scio.
Tu hercle, opinor, in vidulum te piscem convortes, nisi caves: 60
Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.
Gr. Quod scelus hodie hoc inveni! *Tr.* verba facimus: it dies.
Vide sis, quojus arbitratu nos facere vis? *Gr.* viduli
Arbitratu. *Tr.* ita enim vero? stultus es. *Gr.* salve, Thales!
Tr. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum, 65
Quojus hæc res arbitratu fiat. *Gr.* quæso sanus es?
Tr. Elleborosus sum. *Gr.* ego cerritus, hunc non amittam tamen.
Tr. Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abstrudam tuo.
Ego jam hic te, itidẽ quasi penicillus novus exurgeri solet,
Ni hunc amittis, exurgebo quidquid humoris tibi'st. 70
Gr. Tange! affligam ad terram te itidem, ut piscem soleo polypum.
Vis pugnare? *Tr.* quid opu'st? quin tu potius prædam divide.
Gr. Hinc tu, nisi malum, frunisci nihil potes, ne postules.
Abeo ego hinc. *Tr.* at ego hinc offlectam navem, ne quo abeas: mane.
Gr. Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero. 75
Mitte rudentem, scelestе. *Tr.* mittam: omitte vidulum.
Gr. Numquam, hercle, hinc hodie ramentâ fies fortunatior.

Tr. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.
Gr. Quemne ego excepi in mari? *Tr.* at ego inspectavi e litore. 80
Gr. Mea opera, labore, & rete, & horia. *Tr.* num qui minus,
Si veniat nunc dominus, quojus est, ego qui inspectavi procul,
Te hunc habere, fur sum, quam tu? *Gr.* nihilo. *Tr.* mane, mastigia!
Quo argumento socius non sum, & fur sum? fac dum ex te sciam.
Gr. Nescio: neque ego istas vostras leges urbanas scio, 85
Nisi quia, Hunc meum esse, dico. *Tr.* & ego item esse ajo meum.
Gr. Mane jam: reperi rem, quo pacto nec fur, nec socius fies.
Tr. Quo pacto? *Gr.* sine me hinc abire: tu abi tacitus tuam viam:
Nec tu me quoiquam indicassis, neque ego tibi quidquam dabo.
Tu taceto; ego mussitabo: hoc optumum atque æquissumum est. 90
Tr. Ecquid conditionis audes ferre? *Gr.* jamdudum fero:
Ut abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.
Tr. Mane, dum refero conditionem. *Gr.* te obsecro, hercle, aufer te modo.
Tr. Ecquem in his locis novisti? *Gr.* oportet vicinos meos.
Tr. Ubi tu hìc habitas? *Gr.* porro illic longe usque in campis ultimis. 95
Tr. Vin' qui in hac villa habitat, ejus arbitratu fieri?
Gr. Paullisper remitte restem, dum concedo, & consulo.
Tr. Fiat. *Gr.* euge! salva res est: præda hæc perpetua est mea.
Ad meum herũ arbitrũ vocat me hìc intra præsepis meas.
Numquam, hercle, hodie abjudicabit ab suo triobolum.
Næ iste haud scit, quam conditionem tetulerit. ibo ad arbitrum. 101

Tr.

Tr. Quid igitur? *Gr.* quamquam istuc esse jus meum certo scio,
Fiat istuc potius, quam nunc pugnem tecum. *Tr.* nunc places.
Gr. Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis; si adhibebit fidem,
Et si est ignotus, notus: si non; notus, ignotissumus est.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Dæmones, Palæstra, Ampelisca, Gripus, Trachalio.

SErio, ædepol, quãquam *volo* vobis quæ voltis, mulieres,
Metuo, propter vos, ne uxor mea me extrudat ædibus:
Quæ me pellices adduxisse dicet ante oculos suos.
Vos confugite in aram potius, quam ego. *Mul.* miseræ periimus. 4
Dæm. Ego vos salvas sistam, ne timete. sed quid vos foras
Prosequimini? quoniam ego assum, faciet nemo injuriam.
Ite, inquam, domum ambo nunc jam ex præsidio præsides.
Gr. O here, salve. *Dæm.* salve, Gripe. quid fit? *Tr.* tuusne hic servos est?
Gr. Haud pudet. *Tr.* nihil ago tecum. *Gr.* ergo abi hinc sis. *Tr.* quæso responde, senex.
Tuus hic servos est? *Dæm.* meus est. *Tr.* hem! istuc optume, quando tuus est. 10
Iterũ te saluto. *Dæm.* & ego te. tune es, qui haud multo prius
Abiisti hinc herum arcessitum? *Tr.* ego is sum. *Dæm.* quid nunc vis tibi?
Tr. Nempe hic tuus est? *Dæm.* meus est. *Tr.* istuc optume, quando tuu'st.
Dæm. Quid negoti'st? *Tr.* vir scelestus illic est. *Dæm.* quid fecit tibi
Vir scelestus? *Tr.* homini ego isti talos suffringi volo. 15
Dæm. Quid est? qua de re litigatis nunc inter vos? *Tr.* eloquar.

Gr.

Gr. Immo ego eloquar. *Tr.* ego, opinor, rem facesso. *Gr.* siquidem
Sis pudicus, hinc facessas. *Dæm.* Gripe, animum advorte, ac tace.
Gr. Utín' istic prius dicat? *Dæm.* audi, loquere tu. *Gr.* alienón' prius,
Quam tuo dabis orationem? *Tr.* ut nequitur comprimi! 20
Ita ut occœpi dicere; illum quem dudum
Lenonem extrusisti, hic ejus vidulum, eccillum.
Gr. Non habeo. *Tr.* negas, quod oculis video? *Gr.* at ne videas, velim.
Habeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum geram?
Tr. Quomodo habeas, illud refert: jurene an injuria. 25
Gr. Ni istum cepi, nulla caussa est, quin me condones cruci:
Si in mari reti apprehendi, quî tuum potius est, quã meum?
Tr. Verba dat. hoc modo res gesta est, ut ego dico. *Gr.* quid tu ais?
Tr. Quoad primarius vir dicat, cõprime hunc sis, si tuus est.
Gr. Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus consuevit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
Dæm. Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.
Tr. Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neq; meum esse hodie umquã dixi. sed istic inest cistellula
Hujus mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam. 35
Dæm. Nempe tu hanc dicis, quam esse ajebas dudum popularem meam?
Tr. Admodum: & ea, quæ olim parva gestavit, crepundia
Istic in ista cistula insunt, quæ istic inest in vidulo.
Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit, quî suos parentes quærat. *Dæm.* faciam ut det: tace. 40
Gr. Nihil, hercle, ego sum isti daturus. *Tr.* nihil peto, nisi cistulam,
Et crepundia. *Gr.* quid si ea sunt aurea? *Tr.* quid istic tua?
Aurum auro expendetur; argentum argento exæquabitur.
Gr. Fac sis aurũ ut videã; post ego faciam ut videas cistulã.

Dæm.

Dam. Cave malo, ac tace tu! tu perge, ut occœpisti, dicere.
Tr. Unum te obsecro, ut te hujus commiserescar mulieris,
Siquidem hic lenonis ejus est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione certum nihil dico tibi.
Gr. Vidén' scelestus ut aucupatur! *Tr.* sine me, ut occœpi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quojus dico, vidulus, 50
Hæ poterunt novisse: ostendere his jube. *Gr.* aín' ostendere?
Dam. Haud iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur vidulus.
Gr. Immo hercle insignite inique. *Dam.* quî dum? *Gr.* quia si ostendero,
Continuo hunc novisse dicent scilicet. *Tr.* scelerum caput!
Ut tute es, item omnis censes esse? perjurii caput! 55
Gr. Omnia istæc ego facile patior, dum hic hinc a me fetiat.
Tr. Atqui nunc abs te stat. verum hinc ibit testimonium.
Dam. Gripe, advorte animum. tu paucis expedi, quid postulas.
Tr. Dixi equidem: sed si parum intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas. 60
Hæc Athenis parva fuit virgo surrepta. *Gr.* dic mihi,
Quid ista ad vidulum pertinent, servæ sint istæ an liberæ?
Tr. Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat dies.
Dam. Abstine maledictis, & mihi, quod rogavi, dilue.
Tr. Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo,
Ubi sunt signa, quî parentes noscere hæc possit suos, 66
Quibuscum parva Athenis periit, sicuti dixi prius.
Gr. Juppiter te dîque perdant! quid ais, vir venefice?
Quid? istæ mutæ sunt, quæ pro se fabulari non queant?
Tr. Eo tacent, quia tacita bona'st mulier semper, quam loquens. 70
Gr. Tum pol tu pro oratione nec vir nec mulier mihi es.
Tr. Quî dum? *Gr.* quia enim neque loquens es, neque tacens umquam bonus.
Quæso, en umquam hodie licebit mihi loqui? *Dam.* si præter hac
Unum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
Tr. Ut id occœpi dicere, senex, eam te quæso cistulam 75
Ut

Ut jubeas hunc reddere illis. ob eam, si quid postulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi est, habeat sibi.
Gr. Nunc demum istuc dicis, quoniam jus meum esse intellegis:
Dudum dimidiam petebas partē. *Tr.* immo etiā nunc peto.
Gr. Vidi petere milvum, etiam cum nihil auferret tamen.
Dæm. Non ego te comprimere possum sine malo? *Gr.* si istic tacet, 81
Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro re mea parte loqui.
Dæm Cedo modo mihi istum vidulum, Gripe. *Gr.* concredam tibi.
At si istorum nihil sit, ut mihi reddas. *Dæm.* reddetur. *Gr.* tene.
Dæm. Audi nunc jam, Palæstra atque Ampelisca, hoc quod loquor. 85
Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse ajebas? *Pal.* is est.
Gr. Perii, hercle, ego miser! ut, priusquam plane aspexit, illico
Eum esse dixit! *Pal.* faciam ego hanc rem * *pla*nam tibi:
Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.
Ibi, ego dicam, quidquid inerit, nominatim; tu mihi 90
Nullus ostenderis. si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istæc, quidquid illic inerit, vobis habebitis.
Sed si erunt vera, tum obsecro te, ut mea mihi reddantur. *Dæm.* placet.
Jus merum oras, meo quidem animo. *Tr.* ac meo, hercle.
Gr. Quid si ista aut superstitiosa, aut ariola est, atq; omnia,
Quidquid insit, vera dicet? anne habebit ariola? 96
Dæm. Non feret, nisi vera dicet: nequidquam ariolabitur.
Solve vidulum ergo, ut, quidquid sit verum, quam primum sciam.
Gr. Hoc habet! solutum est: ah perii! video cistellam. *Dæm.* hæccine est?
Pal. Istæc est. o mei parentes! hic vos conclusos gero.
Huc opesque spesque vostrûm cognoscendûm condidi. 101
Gr. Tum tibi, hercle, deos iratos esse oportet, quisquis es,

Quæ

Quæ parenteis in tam anguſtum tuos locum compegeris.
Dæm. Gripe, accede huc. tua res agitur. tu puella, iſtinc procul
Dicito, quid inſit, & qua facie, memorato omnia. 105
Si hercle tantillum peccaſſis, quod poſterius poſtules
Te ad verum convorti; nugas, mulier, magnas egeris.
Gr. Jus bonum oras. *Tr.* ædepol haud orat te: nam tu injurius.
Dæm. Loquere nunc jam, puella. Gripe, animum advorte, ac tace.
Pal. Sunt crepundia. *Dæm.* ecca video. *Gr.* perii in primo prœlio! 110
Mane, ne oſtenderis. *Dæm.* qua facie ſunt? reſponde ex ordine.
Pal. Enſiculu'ſt aureolus primum litteratus. *Dæm.* dice dum:
In eo enſiculo litterarum quid eſt? *Pal.* mei nomen patris.
Poſt altrinſecus eſt ſecuricula ancipes, item aurea 114
Litterata: ibi matris nomen in ſecuricula'ſt. *Dæm.* mane!
Dic, in enſiculo quid nomen eſt paternum? *Pal.* Dæmones.
Dæm. Dî immortales! ubi loci ſunt ſpes meæ? *Gr.* immo ædepol, meæ?
Dæm. Perge, te obſecro, continuo. *Gr.* placide! aut ite in malam crucem.
Dæm. Loquere matris nomen hìc in ſecuricula quid ſiet.
Pal. Dædalis. *Dæm.* dî me ſervatum cupiunt. *Gr.* at me perditum. 120
Dæm. Filiam meam eſſe hanc oportet, Gripe. *Gr.* ſit per me quidem.
Quî te dî omnes perdant, qui me hodie oculis vidiſti tuis,
Meque adeo ſceleſtum, qui non circumſpexi centies
Prius, me ne quis inſpectaret, quam rete extraxi ex aqua.
Pal. Poſt eſt ſicilicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, & 125
Sucula. *Gr.* quin tu i directa cum ſucula, & cum porculis!
Pal. Et bulla aurea eſt, pater quam dedit mihi natali die.
Dæm. Ea eſt profecto! contineri, quin complectar, non queo.

Filia

Filia mea, salve! ego is sum, qui te produxi, pater:
Ego sum Dæmones, & mater tua, ecca, hic intus Dædalis.
Pal. Salve, mi pater insperate! *Dæm.* salve. ut te amplector libens! 131
Tr. Volupe'st, cum istuc ex pietate vostra vobis contigit.
Dæm. Capedum: hunc, si potes, fer intro vidulum, age Trachalio.
Tr. Ecce Gripi scelera! cum istæc res male evenit tibi,
Gripe, gratulor. *Dæm.* age eamus, mea gnata, ad matrem tuam, 135
Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,
Quæ te magis tractavit, magisque signa pernovit tua.
Tr. Eamus intro omnes, *omnes* quando operam promiscuam damus.
Pal. Sequere me, Ampelisca. *Amp.* cum te dii amant, voluptati est mihi.
Gr. Sumne ego scelestus, qui illunc hodie excepi vidulum!
Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco! 141
Credebam ædepol turbulentam prædam eventuram mihi,
Quia illa mihi tam turbulentâ tempestate evenerat.
Credo ædepol ego illic inesse auri & argenti largiter.
Quid melius est, quam ut hinc intro abeam, & me suspendam clanculum; 145
Saltem tantisper, dum abscedat hæc a me ægrimonia.

ACTUS QUARTI SCENA V

Dæmones.

PRò dii immortales, quis me est fortunatior,
Qui ex improviso filiam inveni meam?
Satín' si quoi homini dei esse benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis!
Ego hodie, *qui* neque speravi, neque credidi, 5
Is improviso filiam inveni tamen;
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, & cognato meo.

Ego eum adeo arcessi huc ad me, quamprimum volo,
Jussique exire huc ejus servom, ut ad forum 10
Iret. nondum egressum esse eum, id miror tamen.
Accedam opinor ad fores. quid conspicor?
Uxor complexa collo retinet filiam.
Nimis pæne inepta atque odiosa ejus amatio est.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Dæmones, Trachalio.

ALiquando osculando melius est, uxor, pausam fieri.
Atque adorna, ut rem divinam faciam, cum intro advenero,
Laribus familiaribus: cum auxerunt nostram familiam.
Sunt domi agni & porci sacres. sed quid istum remoramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optime, eccum, exit foras.
Tr. Ubi ubi erit, tamen jam investigabo, & mecum ad te adducam simul 6
Pleusidippum. *Dæm.* eloquere, ut hæc res obtigit de filia:
Eum rogato, ut relinquat alias res, & huc veniat. *Tr.* licet.
Dæm. Dicito daturum meam illi filiam uxorem. *Tr.* licet.
Dæm. Et patrem ejus me novisse, & mihi esse cognatum. *Tr.* licet. 10
Dæm. Sed propera. *Tr.* licet. *Dæm.* jam hìc fac sit, cœna ut curetur. *Tr.* licet.
Dæm. Omnian' licet? *Tr.* licet. sed scin', quid est quod te volo?
Quod promisisti, ut memineris, hodie ut liber sim. *Dæm.* licet.
Tr. Fac, ut exores Pleusidippum, ut me emittat *manu*. *Dæm.* licet. 15
Tr. Et tua filia facito oret: facile exorabit. *Dæm.* licet.
Tr. Atque ut mihi Ampelisca nubat, ubi ego sim liber. *Dæm.* licet.
Tr. Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar. *Dæm.* licet.
Tr. Omnian' licet? *Dæm.* licet. tibi rursum refero gratiam.

Sed

Sed propera ire in urbem actutum, & recipe te huc rursum.
Tr. licet.
Jam hìc ero. tu interibi adorna ceterum, quod opus est.
Dæm. licet. 20
Tr. Hercules istum infelicet cum sua licentia!
Ita meas replevit aures. quidquid memorabam, licet.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Gripus, Dæmones.

QUam mox licet te compellare, Dæmones?
Dæm. Quid est negotii, Gripe? *Gr.* de illo vidulo
Si sapias, sapias: habeas quod dî danunt boni.
Dæm. Aequom videtur tibi, ut ego, alienum quod est,
Meum esse dicam? *Gr.* quodne ego inveni in mari? 5
Dæm. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit:
Tuum esse nihilo magis oportet vidulum.
Gr. Isto tu pauper es, cum nimis sancte pius.
Dæm. O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ
Fiunt transennæ, ubi decipiuntur dolis. 10
Atque ædepol in eas plerumque esca imponitur:
Quam si quis avidus poscit escam avariter,
Decipitur in transenna avaritiâ suâ.
Ille qui consulte, docte, atque astute cavet,
Diutine uti bene licet partum bene: 15
Mihi istæc videtur præda prædatum irier,
Ut cum majore dote abeat quam advenerit.
Egone ut quod ad me allatum esse alienum sciam,
Celem? minume istuc faciet noster Dæmones.
Semper cavere hoc sapientes æquissumum est, 20
Ne conscii sint ipsi maleficiis suis.
Ego mihi cum lusi, nihil moror ullum lucrum.
Gr. Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapientis mores monstrabant poplo: 25
Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,

Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.
Dam. Abi intro, ne molestus. linguæ tempera.
Ego daturus tibi nihil sum; ne tu frustra sis.
Gr. At ego deos quæso, ut quidquid in illo vidulo'st, 30
Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.
Dam. Illuc est, quod nos nequam servis utimur.
Nam illic cum servo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti adstringeret.
Dum prædam habere se censeret, interim 35
Præda ipsus esset: præda prædam duceret.
Nunc hinc intro ibo, & sacrificabo. postibi
Jubebo nobis cœnam continuo coqui.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Pleusidippus, Trachalio.

ITerum mihi istæc omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.
Repperit patrẽ Palæstra suum atque matrem? *Tr.* repperit.
Pl. Et popularis est? *Tr.* opinor. *Pl.* & nuptura est mihi?
Tr. suspicor.
Pl. Censén' hodie despondebit eam mihi, quæso? *Tr.* censeo.
Pl. Quid? patri etiam gratulabor, cum illam invenit?
Tr. censeo. 6
Pl. Quid? matri ejus? *Tr.* censeo. *Pl.* quid ergo censes?
Tr. quod rogas,
Censeo. *Pl.* dic ergo quanti censes? *Tr.* egone? censeo.
Pl. At sume quidem, ne censionem semper facias. *Tr.* censeo.
Pl. Quid si curram? *Tr.* censeo. *Pl.* an sic potius placide?
Tr. censeo. 10
Pl. Etiamne eam adveniens salutem? *Tr.* censeo. *Pl.* etiamne ejus patrem?
Tr. Censeo. *Pl.* post ejus matrem? *Tr.* censeo. *Pl.* quid postea?
Etiamne adveniens complectar ejus patrem? *Tr.* non cẽseo.
Pl. Quid, matrem? *Tr.* non censeo. *Pl.* quid eampse illam?
Tr. non censeo. *Pl.*

Pl. Perii! delectum dimisit. nunc non censet, cum volo.
Tr. Sanus non es, sequere. *Pl.* duc me, mi patrone, quo
libet. 16

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Labrax.

QUis me est mortalium miserior, qui vivat alter hodie,
Quē ad recuperatores modo damnavit Pleusidippus.
Abjudicata a me modo est Palæstra. perditus sum!
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent. 5
Nunc alteram illam, quæ mea est, visam huc in Veneris
fanum.
Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Gripus, Labrax.

NUmquam ædepol hodie ad vesperam Gripum inspi-
cietis vivum,
Nisi vidulus mihi redditur. *Lab.* perii, cum mentionem
Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundat.
Gr. Istic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi
Rete, atque excepi vidulum, dare ei negatis quidquam. 5
Lab. Prò dî immortales! suo mihi hic sermone arrexit aures.
Gr. Cubitū hercle longis litteris signabo jam usque quaque,
Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,
Ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.
Lab. Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet,
ut ego opinor. 10
Adeundus mihi illic est homo. dî, quæso, subvenite.
Gr. Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium ex-
tergere.
Nam hoc quidem pol e robigine, non e ferro factum est,

Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit:
Nam quidem hoc Vere natum est verum: ita in manibus consenescit. 15
Lab. Adolescens, salve! *Gr.* dî te ament cum irraso capite. *Lab.* quid fit?
Gr. Verum extergetur. *Lab.* ut vales? *Gr.* quid tu? num medicus, quæso, es?
Lab. Immo ædepol unâ littera plus sum, quam medicus. *Gr.* tum tu
Mendicus es? *Lab.* tetigisti acu. *Gr.* videtur digna forma.
Sed quid tibi est? *Lab.* hac proxima nocte in mari elavi. 20
Confracta est navis. perdidi, quidquid erat, miser ibi omne.
Gr. Quid perdidisti? *Lab.* vidulum cum auro atque argento multo.
Gr. Ecquid meministi in vidulo, qui perit, quid insuerit ibi?
Lab. Quid refert, qui periit? *Gr.* tamen si non hoc, aliud fabulemur.
Quid si ego sciam qui invenerit? volo ex te scire signa. 25
Lab. Nummi octingenti aurei in marsupio insuerunt.
Præterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsus.
Gr. Magna hercle præda'st! largiter mercedis indipiscar.
Dii homines respiciunt. bene ego hinc prædatus ibo.
Profecto hujus est vidulus. perge alia tu expedire. 30
Lab. Talentum argenti commodum magnum inerat in crumina,
Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.
Gr. Papæ! divitias tu quidem habuisti luculentas.
Lab. Miserum istuc verbum & pessumum est, Habuisse, & nihil habere.
Gr. Quid dare velis, qui istæc tibi investiget indicetque?
Eloquere propere celeriter. *Lab.* nummos trecentos. *Gr.* tricas. 36
Lab. Quadringentos. *Gr.* tramas putridas. *Lab.* quingentos. *Gr.* cassam glandem.
Lab. Sexcentos. *Gr.* curculiunculos minutos fabulare.
Lab. Dabo septingentos. *Gr.* os calet tibi! num git frigidefactas?

Lab.

Lab. Mille dabo nummos. *Gr.* somnias. *Lab.* nihil addo: abi! *Gr.* igitur audi: 40
Si, hercle, abiero hinc, hìc non ero. *Lab.* vín' centum & mille? *Gr.* dormis.
Lab. Eloquere quantum postules. *Gr.* quo nihil invitus addas;
Talentum magnum: non potest triobolum hinc abesse.
Proín tu vel ajas, vel neges. *Lab.* quid istic necessum est, video:
Dabitur talentum. *Gr.* accede dum huc: Venus hæc volo arroget te. 45
Lab. Quod tibi libet, id mihi impera. *Gr.* tange aram hanc Veneris. *Lab.* tango.
Gr. Per Venerem hanc jurandum est tibi. *Lab.* quid jurem? *Gr.* quod jubebo.
Lab. Præi verbis quid vis. id quod domi est, numquam ulli supplicabo.
Gr. Tene aram hanc. *Lab.* teneo. *Gr.* dejura, te mihi argentum daturum,
Eodem die, viduli ubi sis potitus. *Lab.* fiat. 50
Gr. Lab. Venus Cyrenensis, testem te testor mihi,
Si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,
Cum auro atque argento salvom investigavero,
Isque in potestatem meam pervenerit.
Gr. Tum ego huic Gripo dico, inquito, & me tangito. 55
Lab. Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu audias.
Gr. Lab. Talentum argenti magnum continuo dabo.
Gr. Si fraudassis; dicito, uti te in quæstu tuo
Venus eradicet caput atque ætatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, ubi juraveris. 60
Lab. Et illum ego advorsum si quid peccasso, Venus,
Veneror te, ut omnes miseri lenones sient.
Gr. Tamen fiet, etsi tu fidem servaveris.
Tu hìc opperire, jam ego faxo exibit senex:
Eum tu continuo vidulum reposcito. 65
Lab. Si maxume mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolum.

Meus arbitratus eſt, lingua quod juret mea.
Sed conticeſcam. eccum exit, & ducit ſenem.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Gripus, Dæmones, Labrax.

SEquere hac. ubi iſtic leno eſt? heus tu, hem tibi, hic habet vidulum.
Dæm. Habeo, & fateor eſſe apud me: &, ſi tuus eſt, habeas tibi.
Omnia, ut quidquid inſuere, ita ſalva ſiſtentur tibi.
Tene, ſi tuus eſt. *Lab.* o dî immortales! meus eſt. ſalve, vidule.
Dæm. Tuuſne eſt? *Lab.* rogitas? ſiquidem hercle Jovis fuit, meus eſt tamen. 5
Dæm. Omnia inſunt ſalva: una iſtinc ciſtella excepta eſt modo
Cum crepundiis, quibuſcum hodie filiam inveni meam.
Lab. Quam? *Dæm.* tua quæ fuit Palæſtra; ea filia inventa eſt mea.
Lab. Bene mehercle factum eſt; cum iſtæc res tibi ex ſententia
Pulchre evenit, gaudeo. *Dæm.* iſtuc facile non credo tibi. 9
Lab. Immo, hercle, ut ſcias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis: condono te. *Dæm.* benigne ædepol facis.
Lab. Immo tu quidem hercle vero. *Gr.* heus tu! jamne habes vidulum?
Lab. Habeo. *Gr.* propera. *Lab.* quid properabo? *Gr.* reddere argentum mihi.
Lab. Neque ædepol tibi do, neque quidquam debeo. *Gr.* quæ hæc factio eſt? 15
Non debes? *Lab.* non hercle vero. *Gr.* non tu juratus mihi es?
Lab. Juratus ſum: & nunc jurabo, ſi quid voluptati eſt mihi:
Iusjurandum rei ſervandæ, non perdendæ, conditum eſt.
Gr. Cedo ſis mihi talentum magnum argenti, perjuriſſume.

Dæm.

Dæm. Gripe! quod tu iſtum talentum poſcis? *Gr.* juratu'ſt mihi 20
Dare. *Lab.* libet jurare. tun' meo Pontifex perjurio es?
Dæm. Qua pro re argentum promiſit hic tibi? *Gr.* ſi vidulũ
Iſtum redegiſſem in poteſtatem ejus, juratus dare
Mihi talentum magnum argenti. *Lab.* cedo quîcum habeam judicem,
Ni dolo malo inſtipulatus ſis, níve etiam dum ſiem 25
Quinque & viginti natus annos. *Gr.* habe cum hoc. *Lab.* alio'ſt opus.
Dæm. Jam ab iſto auferre haud ſinam, niſi iſtum condemnavero.
Promiſiſti huic argentum? *Lab.* fateor. *Dæm.* quod ſervo *meo*
Promiſiſti, meum eſſe oportet: ne tu leno poſtules
Te hic fide lenonia uti: non potes. *Gr.* jam te ratus 30
Nactum hominem, quem defraudares. dandum huc argentum eſt probum:
Id ego continuo huic dabo, adeo me ut hic emittat manu.
Dæm. Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea
Hæc tibi ſunt ſervata. *Gr.* immo hercle mea, ne tu dicas tua.
Dæm. Si ſapies, tacebis. tum te mihi benigne itidem addecet 35
Benemerenti bene referre gratiam. *Lab.* nempe pro meo
Jure oras. *Dæm.* mirum, quin tuum jus meo periculo abs te expetam.
Gr. Salvos ſum: leno labaſcit: libertas portenditur.
Dæm. Vidulum iſtic ille invenit: illud mancipiũ meũm eſt.
Ego tibi hunc porro ſervavi cum magna pecunia. 40
Lab. Gratiã habeo, & de talento nulla cauſſa eſt, quin feras,
Quod iſti ſum juratus. *Gr.* heus tu! mihi dato ergo, ſi ſapis.
Dæm. Tacen' an non? *Gr.* tu meam rem ſimulas agere; tibi mu * *.
Non hercle iſtoc me intervortes, ſi aliam prædam perdidi.
Dæm. Vapulabis, verbum ſi addes iſtuc unum. *Gr.* vel hercle enica, 45
Non tacebo umquam alio pacto, niſi talento comprimor.
Lab. Tibi operam hic quidem dat; taceto. *Dæm.* concede hoc tu leno. *Lab.* licet.

Gr.

Gr. Palam age, nolo murmur ullum neque susurrum fieri.
Dem. Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram muli-
erculam
Ampeliscam? *Lab.* mille nummos denumeravi. *Dem.* vin tibi 50
Conditionem luculentam ferre me? *Lab.* sane volo.
Dem. Dividuum talentum faciam. *Lab.* bene facias.
Dem. pro illa altera,
Libera ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huic cedo.
Lab. Maxume. *Dem.* pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, & ego natam inveni. *Lab.* bene facis: 55
Gratiam habeo magnam. *Gr.* quam mox mihi argentum ergo redditur?
Dem. Res soluta est, Gripe. ego habeo. *Gr.* hercle,at egò me mavolo.
Dem. Nihil hercle hìc tibi est,ne tu speres. jurisjurādi volo
Gratiam facias. *Gr.* perii hercle: nisi me suspendo,occidi.
Numquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem. 60
Dem. Hìc hodie cœnato, leno. *Lab.* fiat. conditio placet.
Dem. Sequimini intro. spectatores, vos quoque ad cœnam vocem,
Ni daturus nihil sim, neque sit quidquam pollucti domi,
Neve adeo vocatos credam vos esse ad cœnam foras.
Verum si voletis plausum Fabulæ huic clarum dare, 65
Comissatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
Vos hìc hodie cœnatote ambo. *Lab.* fiat. *Dem.* plausum date.

FINIS RUDENTIS.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI STICHUS.

Dramatis Personæ.

PANEGYRIS,) *mulieres.*
PINACIUM,)
ANTIPHO, *senex.*
GELASIMUS, *parasitus.*
CROCOTIUM, *ancilla.*
DINACIUM, *puer.*
EPIGNOMUS.
STICHUS, *servos.*
PAMPHILIPPUS, *adolescens.*
SAGARINUS, *servos.*
STEPHANIUM, *ancilla.*

ARGUMENTUM.

Senex castigat filias, quod hæ viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neque relinquere.
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere ut fineret, quos semel nactæ forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare:
Suam quisque retinet: ac Sticho ludus datur.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Panegyris, Pinacium.

Credo ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quæ tam diu vidua
Viro suo caruit. nam nos ejus animum
De nostris factis noscimus, quarum viri hinc absunt,
Quorumque nos negotiis absentum, ut est æquum, 5
Sollicitæ noctes & dies, soror, sumus semper.
Pin. Nostrum officium nos facere æquom est: neque
Id magis facimus, quam nos monet pietas.

Sed

Sed hic, mea soror, assis-dum: multa volo tecum
Loqui de re viri. *Pan.* salvéne, amabo? 10
Pin. Spero quidem, & volo: sed hoc, soror, crucior,
Patrem tuum meumque adeo, unice qui unus
Civibus ex omnibus probus perhibetur,
Eum nunc improbi viri officio uti;
Viris qui tantas absentibus nostris 15
Facit injurias immerito,
Nosque ab his abducere volt.
Hæ res vitæ me, soror, saturant:
Hæ mihi dividiæ & senio sunt.
Pan. Neu lacruma, soror; neu tuo id animo 20
Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.
Spes est eum melius facturum.
Novi ego illum: istæc joculo dicit:
Neque ille sibi mereat Persarum
Montes, qui esse aurei perhibentur, 25
Uti istuc faciat, quod tu metuis.
Tamen si faciat, minume irasci
Decet: neque id immerito eveniet.
Nam viri nostri domo ut abierunt,
Hic tertius annus. *Pin.* ita ut memoras. 30
Pan. Cum ipsi interea vivant, valeant;
Ubi sint, quid agant, ecquid agant,
Neque participant nos, neque redeunt.
Pin. An id doles, soror, quia illi suum officium
Non colunt, cum tuum facis? *Pan.* ita pol. 35
Pin. Tace sis! cave sis audiam ego istuc;
Cave, posthac ex te. *Pan.* nam quî jam?
Pin. Quia pol meo animo omnes sapientes
Suum officium æquom est colere, & facere.
Quamobrem ego te hoc, soror, tametsi es major, 40
Moneo, ut tuum memineris officium.
Et, si illi improbi sint, atque aliter
Nos faciant, quam æquum est: tamen pol
Ne quid magis simus omnibus obnoxiæ opibus,
Nostrum officium meminisse decet. 45

Pan.

Pan. Placet: taceo. *Pin.* at memineris facito.
Pan. Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri,
Neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit:
Nam mihi pol grata acceptaque hujus est benignitas:
Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitet: 50
Neque est, cur nunc studeam has nuptias mutarier.
Verum postremo in patris potestate est situm;
Faciendum id nobis quod parentes imperant.
Pin. Scio, atque in cogitando mærore augeor.
Nam propemodum jam ostendit suam sententiam. 55
Pan. Igitur quæramus, nobis quid facto usus sit.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Antipho, Panegyris, Pinacium.

QUi manet ut moneatur semper servos homo officium suum,
Nec voluntate id facere meminit, servos is habitu haud probus est.
Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum,
Quî minus meministis, quod opus sit facto, facere in ædibus?
Jam quidem in suo quidque loco nisi erit mihi situm supellectilis,
Cum ego revortar, vos monumentis commonefaciã bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hic videntur, sed sues.
Facite, sultis, nitidæ ut ædes meæ sint, cum redeã domum.
Jam ego domi adero: ad meam majorem filiam inviso domum.
Si quis me quæret, inde vocatote aliqui: aut jam egomet hìc ero. 10
Pin. Quid agimus, soror; si offirmabit pater advorsum nos? *Pan.* pati
Nos oportet, quod ille faciat, cujus potestas plus potest.
Ant. Si manere hìc sese malint potius, quam alio nubere;
Non faciant? quid mihi opu'st decurso ætatis spatio cũ eis
Ge-

Gerere bellum ; cum nihil , quamobrem faciam , meruiſſe arbitrer ? 15
Minume ! nolo turbas . ſed hoc mihi optumum factu arbitror ,
Principium ego quo pacto cum illis occipiã , id ratiocinor :
Utrum ego perplexim laceſſam oratione ad hunc modum ,
Quaſi numquam quidquam in eas ſimulem ; quaſi nihil inaudiverim ,
Eas in ſe meruiſſe culpam : an potius tentem leniter ; 20
An minaciter ? ſcio lites fore : ego meas novi optume .
Pin. Exorando , haud advorſando ſumendã operam cenſeo.
Gratiam a patre ſi petimus , ſpero ab eo impetraſſere :
Advorſari ſine dedecore & ſcelere ſummo haud poſſumus .
Neque ego ſum factura;neque tu ut facias,conſilium dabo:
Verum ut exoremus . novi ego noſtros : exorabili'ſt . 26
Ant. Sic faciam . aſſimulabo,quaſi aliquam culpam in ſeſe admiſerint .
Perplexabiliter earum hodie perpaveſaciam pectora :
Poſt id agam igitur : deinde , ut animus meus erit, faciam palam .
Multa,ſcio,facienda verba. ibo intro . ſed aperta eſt foris.
Pin. Certo enim mihi paternæ vocis ſonitus aures accidit .
Pan. Is eſt ecaſtor . ferre advorſum *hominem* occupemus oſculum . 32
Pin. Salve , mi pater . *Ant.* & vos . ambæ illico , agite , abſcedite .
Pin. Oſculum . *Ant.* ſat eſt oſculi mihi voſtri . *Pin.* quî , amabo , pater ?
Ant. Quia ita meæ animæ ſalſura evenit . *Pin.* aſſide hic , pater . 35
Ant. Non ſedeo iſtic . vos ſedete : ego ſedero in ſubſellio .
Pin. Mane pulvinum . *Ant.* bene procuras mihi : ſatis ſic fultum eſt mihi .
Pin. Sine,pater . *Ant.*quid opus eſt? *Pin.* opus eſt. *Ant.*morem tibi geram . atque hoc ſatis eſt .
Pin. Numquam enim nimis curare poſſunt ſuum parentem filiæ .

Quem

Quem æquius est nos potiorem habere, quam te? postidea, pater, 40
Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matresfamilias?
Ant. Bonas ut æquom est facere, facitis; cum tamen absentes viros
Perinde habetis, quasi præsentes sint. *Pin.* pudicitia est, pater,
Eos magnificare, qui nos socias sumserunt sibi.
Ant. Numquis hìc est alienus nostris dictis auceps auribus?
Pan. Nullus, præter nosque teque. *Ant.* vostrum animum adhiberi volo. 46
Nam ego ad vos nùnc imperitus rerum,& morũ mulierum,
Discipulus venio ad magistras. quibus matronas moribus,
Quæ optumæ sunt,esse oportet? sed utraque ut dicat mihi.
Pan. Quid istuc est, quod huc exquæsitum mulierum mores venis? 50
Ant. Pol ego uxorem quæro, postquam vostra mater mortua est.
Pan. Facile invenies & pejorem & pejus moratam, pater,
Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque Sol videt.
Ant. At ego ex te exquiro, atque ex istac tua sorore. *Pin.* ædepol, pater,
Scio, ut oportet esse, si sint ita, ut ego æquum censeo. 55
Ant. Volo scire ergo, ut æquum censes. *Pin.* ut per urbem cum ambulent,
Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat sibi.
Ant. Dic vicissim nunc jam tu. *Pan.* quid vis tibi dicam, pater?
Ant. Ubi facillime spectatur mulier,quæ ingenio est bono?
Pan. Cui malefaciundi est potestas, quæ, ne faciat, id temperat. 60
Ant. Haud male istuc.age tu altera;utra sit conditio pẽsior,
Virginemne an viduam habere? *Pin.* quanta mea sapientia est,
E malis multis malum quod minumum est, id minumum est malum.

Qui

Qui poteſt mulieres vitare, vitet: ut quotidie
Pridie caveat, ne faciat quod pigeat poſtridie. 65
Ant. Quæ tibi mulier videtur multo ſapientiſſuma?
Pan. Quæ tamen, cum res ſecundæ ſunt,ſe poterit noſcere:
Et illa quæ æquo animo patietur ſibi eſſe pejus,quam fuit.
Ant. Aedepol vos lepide tentavi, voſtrumque ingenium ingenii.
Sed hoc eſt, quod ad vos venio, quodque eſſe ambas conventas volo. 70
Mihi auctores ita ſunt amici, ut vos hinc abducam domū.
Pan. At enim nos, quarū res agitur,aliter auctores ſumus.
Nam aut olim, niſi tibi placebant, non datas oportuit:
Aut nunc non æquom eſt abduci, pater, illiſce abſentibus.
*Ant.*Voſne ego patiar cum mendicis nuptas,me vivo,viris?
*Pin.*Placet ille meus mihi mēdicus. ſuus rex reginæ placet.
Idem animus eſt in paupertate, qui olim in divitiis fuit.
Ant. Voſne latrones & mendicos homines magnipenditis?
Pan. Non me tu argento dediſti,opinor, nuptum,ſed viro.
Ant. Quid? illos exſpectatis, qui abhinc jam abierunt triennium? 80
Quin vos capitis conditionem ex peſſuma primariam?
Pan. Stultitia eſt, pater, venatum ducere invitas canes.
Hoſtis eſt uxor, invita quæ ad virum nuptum datur.
Ant. Certumne eſt neutram voſtrarum perſequi imperium patris? 84
Pin. Perſequimur.nam quo dediſti nuptum,abire nolumus.
Ant. Bene valete: ibo,atque amicis voſtra conſilia eloquar.
Pan. Probiores credo arbitrabunt, ſi probis narraveris.
Ant. Curate igitur familiarem rem, ut poteſtis, optume.
Pan. Nunc placet, cum recte monſtras: nunc tibi auſcultabimus.
Nunc, ſoror, abeamus intro. *Pin.* immo interviſam prius domum. 90
Si a viro tibi forte veniet nuntius, facito ut ſciam.
Pan. Neque ego te celabo, neque tu me celaſſis,quod ſcies.
Eho, Crocotium, i, paraſitum Gelaſimum huc arceſſito:
Tecum adduce. nam illum ecaſtor mittere ad portum volo,

Si quæ forte ex Asia navis heri aut hodie venerit. 95
Nam dies totos apud portum servos unus assidet.
Sed tamen volo intervisi. propera. *ac* actutum redi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Gelasimus, *Crocotium*.

FAmem fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur numquam fui.
Quam ego matri meæ retuli invitissumus,
Eam mihi numquam retulit mater gratiam.
Nam illa me in alvo menses gestavit decem, 5
At ego illam in alvo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestavit parvolum,
Quo minus laboris illam cepisse existimo:
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam & gravissumam. 10
Uteri dolores mihi oboriuntur cotidie;
Sed matrem parere nequeo; nescio quomodo.
Audivi sæpe hoc volgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Esse annos. ejus ex semine hæc certo est fames. 15
Nam jam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater: 20
Quia inde jam a pauxillo puero ridiculus fui.
Propter paupertatem adeo hoc nomen repperi;
Eo, quia paupertas fecit, ridiculus forem:
Nam illa omnes artes perdocet, ubi quem attigit.
Per annonam caram dixit me natum pater: 25
Propterea, credo, nunc esurio acrius.
Sed generi nostro hæc reddita est benignitas,
Nulli negare soleo, si quis esum me vocat.
Oratio una interiit hominum pessume,

Atque optuma hercle, meo animo, & scitissuma, 30
Qua ante utebantur, Veni illò ad cœnam: *Sic face!*
Promitte vero! Ne gravare! Est commodum?
Volo, inquam, fieri! Non amittam, quin eas!
Nunc reppererunt ei verbo vicarium,
Nihili quidem hercle verbum ac vilissumum, 35
Vocem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris.
Ei hercle ego verbo lumbos defractos velim,
Ni vere perierit, si cœnassit domi.
Hæc verba subigunt me, mores ut barbaros
Discam, atque ut faciam præconis compendium; 40
Itáque auctionem prædicem, ipse ut veneam.
Cr. Hic ille est Parasitus, quem arcessitum missa sum.
Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.
Gel. Sed curiosi sunt hìc quam plures mali,
Alienas res qui curant studio maxumo, 45
Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua:
Ei quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt, perquirunt, quid fiet caussæ illico:
Alienum æs cogat, an parârit prandium:
Uxorín' sit reddenda dos divortio? 50
Eos omnes (tametsi hercle haud indignos judico,
Qui, ut multum miseri sint, *laborent*) nihil moror:
Dicam auctionis caussam, ut animo gaudeant,
(Nam curiosus nemo est, quin sit malevolus,)
Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem: 55
Damna evenerunt maxuma misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male;
Potationes plurimæ demortuæ:
Quot adeo cœnæ, quas deflevi, mortuæ!
Quot potiones mulsi! quot autem prandia! 60
Quæ inter continuum perdidi triennium.
Præ mærore adeo miser atque ægritudine
Consenui: pæne sum fame emortuus.
Cr. Ridiculus æque nullus est, quando esurit.
Gel. Nunc auctionem facere decretum est mihi. 65
Foras necessum est, quidquid habeo, vendere.

Ade-

Adeste sultis, præda erit præsentium.
Logos ridiculos vendo: agite! licemini.
Qui cœnâ poscit? ecqui poscit prandio?
Hercules te amabit prandio? cœna tibi? 70
Ehem annuistín'? nemo meliores dabit.
Nullis meliores esse parasitos sinam.
Vel unctiones Græcas, sudatorias,
Vel alias magis malacas crapularias,
Cavillationes, assentatiunculas, 75
Ac perjuratiunculas parasiticas.
Rubiginosam strigilem, ampullam rubidam,
Parasitum inanem, quo recondas reliquias.
Hæc venisse jam opus est, quantum potest.
Uti decumam partem Herculi polluceam. 80
Cr. Ecastor auctionem haud magni pretii!
Adhæsit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem. *Gel.* quis hæc est, quæ advorsum it mihi?
Epignomi ancilla hæc quidem est Crocotium.
Cr. Gelasime, salve. *Gel.* non est id nomen mihi. 85
Cr. Certo mecastor id fuit nomen tibi.
Gel. Fuit disertim: verum id usu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.
Cr. Heu ecastor, risi te hodie multum. *Gel.* quando, aut
quo in loco?
Cr. Hìc cum auctionem prædicabas. *Gel.* pessuma, 90
Ehón' audivisti? *Cr.* te quidem dignissimam.
Gel. Quo nunc is? *Cr.* ad te. *Gel.* quid venis? *Cr.* Panegyris
Rogare jussit te opere maxumo,
Mecum simitu ut ires ad sese domum.
Gel. Ego illò mehercle vero eo, quantum potest. 95
Jamne exta cocta sunt? quot agnis fecerat?
Cr. Illa quidem nullum sacrificavit. *Gel.* quomodo?
Quid igitur me volt? *Cr.* tritici modios decem
Rogare, opinor, te volt. *Gel.* méne ut ab se petam?
Cr. Immo hercle tu abs te mutuum nobis dares. 100
Gel. Negato esse quod dem, nec mu, nec mutuum,
Neque aliud quidquam, nisi hoc, quod habeo, pallium;

Linguam quoque etiam venditariam.
Cr. Hau, nulla tibi lingua est, quæ quidem dicat, Dabo?
Gel. Veterem reliqui: eccam illam, quæ dicat, Cedo. 105
Cr. Malum tibi dî dent! *Gel.* hæc eadem dicit tibi.
Cr. Quid nunc? iturus, an non? *Gel.* abi sane domum.
Jam illò venturum dicito, propera, atque abi.
Demiror, quid illæc me ad se arcessi jusserit,
Quæ numquam jussit me ad se arcessi ante hunc diem, 110
Postquam vir abiit ejus. miror, quid fiet,
Nisi ut periculum fiat; visam, quid velit.
Sed eccum Dinacium ejus puerum; hoc vide!
Satín' ut facete, atque ex pictura astitit?
Næ iste ædepol vinum poculo pauxillulo 115
Sæpe exanclavit submerum scitissume.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Dinacium, Gelasimus.

MErcurius, Jovis qui nuntius perhibetur, numquam æque patri
Suo nuntium lepidum attulit, quam ego nunc meæ heræ nuntiabo.
Itaque onustum pectus porto lætitia lubentiaque:
Neque lubet, nisi gloriose, quidquam proloqui. profecto
Amœnitates omnium venerum atque venustatum affero. 5
Ripisque superat mihi atq; abundat pectus lætitia meum.
Propterea, Dinacium, pedes hortare. honesta dicta factis:
Nunc tibi potestas adipiscendi est gloriam, laudem, decus:
Heræque egenti subveni: benefacta majorum tuorum exauge.
Quæ misera exspectatione est Epignomi adventûs viri. 10
Proinde ut decet, amat virum suum cupide. nunc expedi, Dinacium.
Age, ut placet; curre, ut lubet; cave quemquam flocci-feceris,
Cubitis depulsa de via; tranquillam concinna viam.

Si

Si rex obſtabit obviam, regem ipſum prius pervortito.

Gel. Quidnam dicam, Dinacium 15

Laſcivibundum tam lubenter currere?

Harundinem fert, ſportulamque, & hamulum piſcarium.

Din. Sed tandem, opinor, æquius eſt heram mihi eſſe ſupplicem,

Atque oratores mittere ad me, donaque ex auro, & quadrigas,

Quî vehar. nam pedibus ire non queo. ergo jam revortar.

Ad me iri & ſupplicari egomet mihi cenſeo æquom. 21

An vero nugas cenſeas; nihil eſſe quod ego nunc ſcio?

Tantum a portu apporto bonum, tā gaudium affero grāde,

Vix ipſa domina hoc, niſi ſciat, exoptare a dîs audeat.

Nunc ultro hoc deportem? haud placet: neque id vero officium arbitror. 25

Hìc hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuntio.

Advorſum ut veniat, obſecret, ſe ut nuntio hoc impertiā.

Secundas fortunas decent ſuperbiæ.

Sed tandem cum recogito, quî potuit ſcire hæc ſcire me?

Non enim poſſum, quin revortar, quin loquar, quin edíſſertem, 30

Heramque ex mærore eximam, benefacta majorum meûm

Exaugeam, atque illam augeam ex inſperato opportuno modo.

Contundā facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios:

Simulque ad curſuram meditabor me ad ludos Olympiæ.

Sed ſpatium hoc occidit: breve'ſt curriculo: quam me pœnitet! 35

Quid hoc? occluſam januam video. ibo,& pultabo fores.

Aperite,atque approperate, fores facite ut pateant: removete moram.

Nimis hæc res ſine cura geritur. vide, quamdudum hìc aſto & pulto!

Somnón' operam datis? experiar; fores, an cubiti, an pedes plus valeant.

Nimis vellem hæ fores herum fugiſſent, ea cauſa ut haberent malum. 40

Defessus sum pultando.
Hoc postremum est vobis.
Gel. Ibo, atque hunc compellabo.
Salvus sis! *Din.* & tu salve.
Gel. Jam tu piscator factus? 45
Din. Quampridem non edisti?
Gel. Unde is? quid fers? quid festinas?
Din. Tua quod nihil refert, ne
Cures. *Gel.* quid istic inest?
Din. Quas tu vides colubras? 50
Gel. Quid tam iracundus? *Din.* si in te
Pudor assit, non me appelles.
Gel. Possum scire ex te verum?
Din. Potes. hodie non cœnabis.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Panegyris, Gelasimus, Dinacium.

QUisnam, obsecro, has frangit fores? ubi est?
Tun' hæc facis? tun' mihi huc hostis venis?
Gel. Salve, tuo arcessitu venio huc. *Pan.* eân' gratia fores effringis?
Gel. Tuos inclama, tui delinquunt: ego, quid me velles, visebam:
Nam equidem harum miserebat. *Din.* ergo auxilium propere latum est. 5
Pan. Quisnam hìc loquitur tam prope nos? *Din.* Dinacium. *Pan.* ubi is est?
Din. Respice me, & relinque egentẽ parasitum, Panegyris.
Pan. Dinacium! *Din.* istuc indidere nomen majores mihi.
Pan. Quid agis? *Din.* quid agam, rogitas? *Pan.* quid ni rogitem? *Din.* quid mecum est tibì?
Pan. Men' fastidis, propudiose? eloquere propere, Dinacium. 10
Din. Jube me omittere igitur hos, qui retinent. *Pan.* qui retinent? *Din.* rogas?

Omnia

Omnia membra lassitudo mihi tenet. *Pan.* linguam quidem
Sat scio tibi non tenere. *Din.* ita celeri curriculo fui
Propere a portu, tui honoris caussa. *Pan.* ecquid apportas boni?
Din. Nimio impartior multo tanta plus, quam speras. *Pan.* salva sum. 15
Din. At ego perii, quoi medullam lassitudo perbibit.
Gel. Quid ego? quoi misero medullā ventris percepit fames.
Pan. Ecquem convenisti? *Din.* multos. *Pan.* at virum ecquem? *Din.* plurimos.
Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est. *Gel.* quomodo?
Jamdudum ego istum patior dicere injuste mihi. 20
Præter hac si me irritassis. *Din.* ædepol esuries male.
Gel. Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.
Din. Munditias volo fieri. efferte huc scopas, simulque harundinem,
Ut operam omnem aranearum perdam & texturam improbam, 24
Dejiciamq; earum omnis telàs. *Gel.* miseræ algebūt postea.
Din. Quid? illas itidem esse cēses, quasi te cum veste unica?
Cape illas scopas. *Gel.* capiam. *Din.* hoc egomet, tu hoc converre. *Gel.* fecero.
Din. Ecquis huc effert nasiternam cum aqua? *Gel.* sine suffragio
Populi tamen ædilitatem hic quidem gerit. *Din.* age, tu ocyus
Pinge humum, consperge ante ædis. *Gel.* faciam. *Din.* factum oportuit. 30
Ego hinc araneas de foribus dejiciam, & de pariete.
Gel. Aedepol rem negotiosam! *Pan.* quid sit, nihil etiā scio.
Nisi forte hospites sunt venturi. *Din.* *alii* lectos sternite:
Gel. Principium placet de lectis. *Din.* alii ligna cædite,
Alii pisces depurgate, quos piscator attulit; 35
Pernam & glandium dejicite. *Gel.* hic hercle homo nimium sapit.

Pan. Non ecaſtor, ut ego opinor, ſatis heræ morem geris.
Din. Immo res omnis relictas habeo, præ quod tu velis.
Pan. Tum tu igitur, qua cauſſa miſſus es ad portum, mihi expedi. 39
Din. Dicam. poſtquã me miſiſti ad portum cum luci ſimul,
Commodum radioſus ecce Sol ſuperabat ex mari.
Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Aſia: negant veniſſe. conſpicatus ſum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidiſſe cenſeo.
In portum vento ſecundo, velo paſſo pervenit. 45
Alius alium percontamur, Cuja eſt navis? quid vehit?
Interim Epignomum conſpicio tuum virum, & ſervom Stichum.
Pan. Hem! quid? Epignomium elocutus? *Gel.* tuum virum, & vitam meam.
Din. Venit, inquam. *Pan.* tun' eum ipſum vidiſti? *Din.* ita ego; libens! 49
Argenti aurique advexit multum. *Pan.* nimis factum bene!
Gel. Hercle vero capiam ſcopas, atque hoc converrã libens.
Din. Lanam purpuramque multam. *Gel.* hem! quî ventrem veſtiam.
Din. Lectos eburatos, auratos. *Gel.* accubabo regie. 53
Din. Tum Babylonica periſtromata, conſutaque tapetia
Advexit nimium bonæ rei. *Gel.* hercle, rem geſtam bene!
Din. Poſt, ut occœpi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas advexit ſecum forma eximia. *Gel.* eugepæ!
Quando adbibero, alludiabo: tum ſum ridiculiſſumus.
Din. Poſtea unguenta multigenerum multa. *Gel.* non vendo logos.
Jam non facio auctionem. mihi obtigit hæreditas. 60
Malivoli perquiſitores auctionum perierint.
Hercules, decumã eſſe adauctam, tibi quam vovi, gratulor.
Din. Poſt autem advexit ſecum Paraſitos. *Gel.* hei, perii miſer!
Din. Ridiculoſiſſumos. *Gel.* ſeverram hercle hoc, quod converri modo. 64
Pan. Vidiſtin' virum ſororis Pamphilippum? *Din.* non. *Pan.* adeſt?

Din.

Din. Immo ajebant eum veniſſe ſimul. ſed ego huc citus
Præcucurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.
Gel. Venales logi ſunt illi, quos negabam vendere;
Illico & meo malo eſt, quod malevolentes gaudeant.
Hercules ſane, qui deus ſis, diſceſſiſſes non male. 70
Pan. I, i intro, Dinacium: jube famulos rem divinam mihi apparent.
Bene vale. *Gel.* vin' adminiſtrem? *Pan.* ſat ſervorum habeo domi.
Gel. Enimvero, Gelaſime, opinor provenisti futile,
Si neque ille adeſt, neque hic, qui venit, quidquam ſubvenit.
Ibo intro ad libros, & diſcam de dictis melioribus. 75
Nam ni illos homines expello, ego occidi planiſſume.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Epignomus, Stichus.

CUm bene re geſta ſalvos convortor domum,
Neptuno grates habeo & Tempeſtatibus:
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucriſque quadruplicavit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimonia, 5
Eos nunc lætantes faciam adventu meo.
Nam jam Antiphonem conveni affinem meum,
Cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.
Videte, quæſo, quid poteſt pecunia!
Quoniam re bene geſta rediſſe me videt, 10
Magnaſque apportaviſſe divitias domum,
Sine advocatis ibidem in cercuro, in ſtega,
In amicitiam atque in gratiam convortimus.
Et hic hodie apud me cœnat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus: ſed mea 15
Hodie ſoluta eſt navis aliquanto prius.
Age abduc has intro, quas mecum abduxi, Stiche.
St. Here, ſive ego taceam, ſeu loquar, ſcio ſcire te,
Quam

Quam multas tecum miserias multaverim.
Nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis 20
Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.
Ep. Et jus & æquom postulas: sumas, Stiche,
In hunc diem: te nihil moror, abi, quo lubet.
Cadum tibi veteris vini propino. *St.* papæ!
Ducam hodie amicam. *Ep.* vel decem, dum de tuo. 25
Ubi cœnas hodie, si hanc rationem instituis?
St. Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo,
Tui fratris ancillam: eo condixi in symbolam
Ad cœnam, ad ejus conservom Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus, rivales sumus. 30
Ep. Age abduc eas intro. hunc tibi dedo diem.
St. Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
Jam hercle ego per hortum amicam transibo meam
Mihi hanc occupatum noctem: eâdem symbolam
Dabo, & jubebo ad Sagarinum cœnam coqui. 35
At egomet ibo, atque obsonabo obsonium.
Atque id ne vos miremini, homines servolos
Potare, amare, atque ad cœnam condicere,
Licet hoc Athenis nobis. sed cum cogito,
Potius quam in divìdiam veniam, est etiam hìc ostium 40
Aliud posticum nostrarum harunce ædium.
(Posticam partem magis utuntur ædium.)
Eâ ibo obsonatum, eâdem referam obsonium
Per hortum: utroque commeatus continet.
Ite hac secundum vos me. ego hunc lacero diem. 45

ACTUS TERTII SCENA II.

Gelasimus, Epignomus.

LIbros inspexi. tam confido, quam poti'st,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interviso, jamne a portu advenerit:
Ut eum advenientem meis dictis deliniam.
Ep. Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui venit. 5

Gel.

Gel. Auſpicio hodie optumo exivi foras ;
Muſtela murem abſtulit præter pedes.
Cum ſtrena obſcævavit, ſpectatum hoc mihi eſt.
Nam ut illa vitam repperit hodie ſibi,
Item me ſpero facturum. augurium hæc facit. 10
Epignomus hic quidem eſt, qui aſtat. ibo atque alloquar.
Epignome, ut ego te nunc conſpicio libens!
Ut præ lætitia lacrumæ præſiliunt mihi!
Valuiſtin' uſque? *Ep.* ſuſtentatum'ſt ſedulo.
Gel. Bene atque amice dicis. dî dent quæ velis. 15
Propino tibi ſalutem plenis faucibus.
Cœnabis apud me, quoniam ſalvos advenis.
Ep. Vocata eſt opera nunc quidem: tam gratia eſt.
Gel. Promitte. *Ep.* certum eſt. *Gel.* ſic fac, inquam.
Ep. certa res 'ſt.
Gel. Lubente me, hercle, facies. *Ep.* idem ego iſtuc ſcio.
Quando uſus veniet, fiet. *Gel.* nunc ergo uſus eſt. 21
Ep. Non ædepol poſſum. *Gel.* quid gravare? cenſeo
Eas: neſcio quid vero habeo in mundo. *Ep.* i modo,
Alium convivam quærito tibi in hunc diem.
Gel. Quin tu promittis? *Ep.* non graver, ſi poſſiem. 25
Gel. Unum quidem hercle certum promitto tibi:
Libens accipiam, certo ſi promiſeris.
Ep. Valeas. *Gel.* Certum*ne* eſt? *Ep.* certum. cœnabo domi.
Gel. Quandoquidem *operam* tuam non vis promittere:
Vín' ad te ad cœnam veniam? *Ep.* ſi poſſim, velim: 30
Verum hìc apud me cœnant alieni novem.
Gel. Haud poſtulo equidem me in lecto accumbere:
Scis tu me eſſe imi ſubſellii virum.
Ep. At ii oratores ſunt populi, ſummi viri,
Ambracia veniunt huc legati publice. 35
Gel. Ergo oratores populi, ſummates viri,
Summi accumbent, ego infimatis infimus.
Ep. Haud æquom eſt te inter oratores accipi.
Gel. Equidem hercle orator ſum, ſed procedit parum.
Ep. Cras de reliquiis nos volo. multum vale. 40
Gel. Perii hercle vero plane, nihil obnoxie.

Uno

Uno Gelasimo minus est, quam dudum fuit.
Certum est mustelæ posthac numquam credere;
Nam incertiorem nullam novi bestiam.
Quæ ne & ipsa decies in die mutat locum, 45
Eam auspicavi ego in re capitali mea?
Certum est amicos convocare, ut consulam
Qua lege nunc me esurire oporteat.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Antipho, Pamphilippus, Epignomus.

ITa me dî bene ament, measq; mihi bene servassint filias;
Ut mihi volupe'st, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Redîsse video, bene gesta re, ambos, te & fratrem tuum.
Pamph. Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse, Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi. 5
Ant. Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus nisi dixisset mihi,
Te apud se cœnaturum esse hodie, cum me ad se ad cœnam vocat.
Et magis par fuerat me dare vobis cœnam advenientibus,
Quam me ad illum promittere, nisi nollem ei advorsarier.
Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero: 10
Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vostris uxoribus.
Pamph. Et apud me perendie. nam ille heri me jam vocaverat
In hunc diem. sed satín'ego tecum pacificatus sum, Antipho?
Ant. Quando ita rem gessistis, uti vos vellem, amicos atque addecet,
Pax commerciumque est vobis mecum. nam hoc tu facito cogites, 15
Ut cuique homini res parata est, firmi amici sunt: si res lassa labat,

Iti-

Itidem amici collabascunt. res amicos invenit. 17
Ep. Jam redeo. nimia est voluptas, si diu abfueris a domo,
Domum si redieris, si tibi nulla est ægritudo animo obviã.
Nam ita me absente familiarem rem uxor curavit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit ægritudinum. 21
Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.
Pamph. Quid agitur, Epignome? *Ep.* quid tu? quamdudum in portum venis
Huc? *Pamph.* longissume. *Ep.* postillà jam iste est tranquillus tibi?
Ant. Magis quam mare, quo ambo estis vecti. *Ep.* facis, ut alias res soles. 25
Hodiéne exoneramus navem, frater? *Pamph.* clemẽter volo.
Nosmet potius oneremus vicissatim voluptatibus.
Quam mox cocta est cœna? inpransus ego sum. *Ep.* abi intro ad me, & lava.
Pamph. Deos salutatum atque uxorem modo intro devortor domum.
Ep. Apud nos eccilla festinat cum sorore uxor tua. 30
Pamph. Optumum est. jam istoc moræ minus erit. *Ep* jam ego apud te ero.
Ant. Priusquam abis, præsente te huic apologum agere unum volo.
Ep. Maxume. *Ant.* Fuit olim, quasi ego sum, senex: ei filiæ
Duæ erant, quasi nunc meæ sunt: eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quasi nunc meæ sunt vobis. *Pamph.* miror, quo evasuru'st apologus. 35
Ant. Erat minori illi adolescenti fidicina & tibicina;
Peregre advexerat, quasi nũc tu: sed ille erat cælebs senex,
Quasi ego nunc sum. *Pamph.* perge porro. præsens hic quidem est apologus.
Ant. Deinde senex ille illi dixit, quojus erat tibicina,
Quasi ego nunc tibi dico. *Pamph.* ausculto, atque animum advorto sedulo. 40
Ant. Ego tibi meam filiam, bene quîcum cubitares, dedi:
Nunc mihi reddi ego æquom esse abs te, quîcum cubitem, censeo. *Pamph.*

Pamph. Quis istuc dicit ? an ille, quasi tu ? *Ant.* quasi ego nunc dico tibi.
Immo duas dabo, inquit ille adolescens,una si parum est:
Et si duarum pœnitebit, inquit, addentur duæ. 45
Pamph. Quis istuc, quæso ? an ille, quasi ego ? *Ant.* is ipse, quasi tu. *tum* senex
Ille; quasi ego, si vis, inquit, quatuor sane dato;
Dum equidem, hercle, quod edant, addas : meum ne contruncent cibum.
Pamph. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit :
Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.
Ant. Videlicet fuisse illum nequam adolescentē,qui illico,
Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.
Hercle, quia æquom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ illæ dederat dotem, accipere pro tibicina.
Pamph. Hercle, ille quidem certo adolescens docte vorsutus fuit, 55
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.
Ant. Senex quidem voluit, si posset indipisci de cibo:
Quia nequit; qua lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat! ille inquit adolescens. facis benigne! inquit senex.
Habeón' rem factam ? inquit. faciam ita, inquit, ut fieri voles. 60
Sed ego ibo intro, & gratulabor vostrum adventum filiis.
Postea ibo lavatum in Pilum : ibi fovebo senectutē meam.
Post ubi lavero, otiosus vos opperiar accubans.
Pamph. Graphicum mortalem Antiphonem! ut apologum fecit, quam fabre !
Ut jam nunc scelestus esse ducit pro adolescentulo! 65
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet senē:
Namque, ædepol, aliud quidem illi quid amica opus sit, nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus ? etiam valet ?
Ep. Vidi ædepol hominem haud perdudum ! *Pamph.* quid agit ? *Ep.* quod famelicus.
Pamph. Quin vocâsti hominem ad cœnam ? *Ep.* ne quid adveniens perderem. 70

At-

Atque eccum tibi lupum in sermone;præsens esuriẽs adest.
Pamph. Ludificemur hominem. *Ep.* capti consilii memorem mones.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Gelasimus, Pamphilippus, Epignomus.

SEd ita quod occœpi narrare vobis; cum hic non affui,
Cum amicis deliberavi jam, & cum cognatis meis:
Ita mihi auctores fuere, ut egomet me hodie jugularem fame.
Sed videóne ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
Aggrediar hominem. sperate Pamphilippe, o spes mea! 5
O mea vita! o mea voluptas! salve. salvom gaudeo,
Peregre te in patriã redîsse salvom. *Pamph.* salve, Gelasime!
Gel. Valuistín' bene? *Pamph.* sustentavi sedulo. *Gel.* ædepol gaudeo.
Aedepol næ egomet mihi modiûm nunc mille esse argenti velim.
Ep. Quid eo tibi opus est? *Gel.* hunc ad cœnam hercle ut vocem, te non vocem. 10
Ep. Advorsum te fabulare illud quidem. *Gel.* ambos ut vocem.
Ep. Aedepol te vocem libenter, si superfiat locus.
Gel. Quin tu, stans obstrusero aliquid strenue. *Ep.* immo unum hoc potest.
Gel. Quid? *Ep.* ubi convivæ abierint, tum venias. *Gel.* væ ætati tuæ!
Ep. Una lautum, non ad cœnam dico. *Gel.* dî te perduint!
Quid ais, Pamphilippe? *Pamph.* ad cœnam, hercle, alio promisi foras. 16
Gel. Quid, foras? *Pamph.* foras hercle vero. *Gel.* quî, malum, tibi lasso libet
Foris cœnare? *Pamph.* utrum tu censes? *Gel.* jube domi cœnam coqui,

At-

Atque ad illum renuntiari. *Pamph.* solus cœnabo domi?
Gel. Non enim solus. me vocato. *Pamph.* at ille ne succenseat, 20
Mea qui caussa sumtum fecit. *Gel.* facile excusari potest:
Mihi modo ausculta. jube domi cœnam coqui. *Ep.* non me quidem
Faciet auctore, hodie ut illum decipiat. *Gel.* non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes quid agas, cave sis tu tibi.
Nam illic homo tuam hæreditatem inhiat, quasi esuriens lupus. 25
Non tu scis, quam efflictentur homines noctu hìc in via?
Pamph. Tanto plureis, qui defendant, ire advorsum jussero.
Ep. Non it, non it: quia tãto opere suades ne ebitat. *Gel.* jube
Domi mihi, tibi, tuæque uxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore. 30
Pamph. Per hanc tibi cœnam incœnato, Gelasime, esse hodie licet.
Gel. Ibisne ad cœnam foras? *Pamph.* apud fratrem cœno, in proxumo.
Gel. Certumne est? *Pamph.* certum. *Gel.* ædepol te hodie lapide percussum velim.
Pamph. Non metuo: per hortum transibo, non prodibo in publicum.
Ep. Quid agis, Gelasime? *Gel.* oratores tu accipis: habeas tibi. 35
Ep. Tua pol refert enim. *Gel.* siquidem mea refert, opera utere,
Posce. *Ep.* ædepol tibi, opinor, etiam uni locum conspicor,
Ubi accubes. *Pamph.* sane faciundum censeo. *Gel.* o lux oppidi!
Ep. Si artè poteris accubare. *Gel.* vel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci, ubi catellus cubet, id mihi sat est loci. 40
Ep. Exorabo aliquo modo. veni. *Gel.* huccine? *Ep.* immo in carcerem.
Nam hìc quidem meliorem Genium tuum non facies. eamus, tu.

Pamph.

Pamph. Deos salutabo modo, postea ad te continuo transeo.
Gel. Quid igitur? *Ep.* dixi equidem, in carcerem ires. *Gel.* quin jusseris,
Eo quoque ibo. *Ep.* dî immortales! hic quidem in summani crucem 45
Cœna aut prandio perduci potest. *Gel.* ita ingenium meum est;
Quîcumvis depugno multo facilius, quam cum Fame.
Pamph. Non ergo is tu? apud me satis spectata est mihi jam tua felicitas:
Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo e Gelasimo mihi te Catagelasimum. 50
Gel. Jamne abîsti? Gelasime, vide, quid es capturus consilii.
Egone? tune? mihine? tibine? vides, ut annona est gravis!
Vides, benignitates hominum ut periere & prothymiæ:
Vides, ridiculos nihili fieri, atque ipsos parasitarier.
Numquam ædepol me vivom quisquam in crastinum prospiciet diem. 55
Nam mihi jam intus potione vincea onerabo gulam.
Neque ego hoc committam, ut homines mortuum me dicant fame.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Stichus.

MOre hoc fit, atque stulte, mea sententia:
Si quem hominem exspectant, eum solent provisere:
Qui hercle illa caussa nihil ocyus venit.
Idem ego nunc facio, qui proviso Sagarinum,
Qui nihil ocyus venit tamen hac gratia. 5
Jam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit.
Cadum modo hinc a me huc cum vino transferam:
Postea accumbam. quasi senex tabescit dies.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Sagarinus, Stichus.

SAlvete, Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria! te video libens.
Sed amica mea & conserva quid agat Stephanium,
Cura est, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
Salutem ut nuntiaret; atque ei ut diceret, 5
Me hodie venturum, ut cœnam coqueret temperi.
Sed Stichus est hic quidem. *St.* fecisti, here, facetias,
Cùm hoc donavisti dono tuum servum Stichum.
Pro dî immortales, quot ego voluptates fero!
Quot risiones! quot jocos! quot savia! 10
Saltationes, blanditias, prothymias!
Sag. Stiche! *St.* hem! *Sag.* quid fit? *St.* euge, Sagarine lepidissume!
Fero convivam Dionysum mihique & tibi.
Namque ædepol cœna dicta est, locus liber datus est
Mihi & tibi apud vos; nam apud nos est convivium. 15
Ibi voster cœnat cum uxore adeo & Antipho.
Ibidem herus est noster. hoc mihi dono datum'st.
Sag. Quis somniavit aurum? *St.* quid id ad te attinet?
Proín' tu lavare propera. *Sag.* lautus sum. *St.* optume.
Sequere ergo hac me intro. *Sag.* ego vero sequor. 20
St. Volo eluamus hodie. peregrina omnia
Relinque: Athenas nunc colamus. sequere me.
Sag. Sequor, & domum redeundi principium placet.
Bona scæva strenaque obviam occessit mihi.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Stephanium.

MIrum videri nemini vostrûm volo, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illic habito, exeam: faciam vos certiores.

Do-

Domo dudum huc arcessita sum . quoniam nuntiatum est ,
Istarum venturos viros . ibi festinamus omnes ,
Lectis sternendis studuimus , munditiisque apparandis. 5
Inter illud tamen negotium meis curavi amicis ,
Sticho & conservo Sagarino meo , cœna cocta ut esset .
Stichus obsonatus est . ceterum ego curando id allegavi.
Nunc ibo hinc , & amicos meos curabo hic advenientes .

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Sagarinus , Stichus .

AGite , ite foras : ferte pompam . cado te præficio , Stiche .
Omnibus modis temperare certum'st nostrum hodie convivium .
Ita me dî ament , lepide accipiemur , cum hoc recipiamur in loco .
Quisquis prætereat,comissatum volo vocari. *St.* convenit;
Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo . nam hinc quidem 5
Hodie polluctura , præter nos , jactura dabitur nemini .
Nosmet inter nos ministremus , monotrophe . hoc convivium est
Pro opibus nostris satis commodule , nucibus , fabulis , ficulis ,
Olea in tryblio , lupilli comminuto crustulo .
Sat est . Servo homini modeste melius facere sumtum , quam ampliter . 10
Suum quemque decet . quibus divitiæ domi sunt , scaphio & cantharis ,
Batiolis bibunt : at nos nostro Samiolo poterio
Tamen vivimus : nos tamen efficimus pro opibus nostra mœnia .
Sag. Amicæ uter utrubi accumbamus ? *St.* abi tu sane superior . 14
Atq; adeo ut tu scire possis, factum ego tecum hoc divido.

Vide, utram tibi libet etiamnum capere, cape provinciam.
Sag. Quid istuc est provinciæ? *St.* utrum Fontinali an Libero 17
Imperium te inhibere mavis? *Sag.* nimiò liquidò Libero.
Sed amica mea & tua dū comit, dumq; se exornat, nos volo
Tamen ludere inter nos. strategum te facio huic convivio.
St. Nimium lepide in mentem venit. potius in subsellio
Cynice accipiemur, quam in lectis. *Sag.* immo enim hìc magis est dulcius. 22
Sed interim, stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide, quot cyathos bibimus. *St.* tot, quot digiti sunt tibi in manu.
Cantio est Græca: ἢ πέντε πίν', ἢ τρὶς πίν', ἢ μὴ τέτταρα. 25
Sag. Tibi propino decuma fonte: tibi tute inde, si sapis.
Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.
St. Bibe, si bibis. *Sag.* non mora erit apud me. *St.* ædepol convivî sat est,
Modo nostra huc amica accedat: id abest, aliud nihil abest.
Sag. Lepide hoc actum est. tibi propino cantharum: vinum tu habes. 30
Nimis vellem aliquid pulpamenti. *St.* si horum, quæ assunt, pœnitet,
Nihil est. tene aquam. *Sag.* melius dicis: nihil moror cupedia.
Bibe, tibicen: age, si quid agis. bibendum hercle hoc est, ne nega.
Quid hìc fastidis, quod faciundū vides esse tibi? quin bibis?
Age, si quid agis: accipe, inquam. non hoc impendet publicum. 35
Haud tuum istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.
St. Ubi illic biberit, vel servato meum modum, vel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere. nulli relerimus postea:
Namque ædepol, quamvis desubito vel cadus vorti potest.
Sag. Quid igitur? quamquam gravatus fuisti, non nocuit tamen. 40

Age

Age tibicen, quando bibisti, refer ad labias tibias, 41
Suffla celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.
Agedum, Stiche; uter demutassit, poculo multabitur.
St. Bonũ jus dicis. impetrare oportet, quia æquom postulas.
Age ergo observa: si peccassis, multam hìc retinebo illico.
Sag. Optumum atque æquissumum oras. *St.* hem tibi hoc primum omnium. 46
Hæc facetia'st, amare inter se rivales duos;
Uno cantharo potare, & unum scortum ducere.
Hoc memorabil' est: ego tu sum, tu es ego: uni animi sumus:
Unam amicam amamus ambo: mecum ubi est, tecum est tamen. 50
Tecum ubi autem est, mecum ibi autem est: neuter utri invidet.
Sag. Ohe, jã satis. nolo obscæves: catuli ut ludunt, nunc volo.
Vin' amicam huc evocemus? ea saltabit. *St.* censeo.
Sag. Mea suavis, amabilis, amœna Stephanium, ad amores tuos
Foras egredere, satis mihi pulchra es. *St.* at enim *mihi* pulcherruma. 55
Sag. Fac nos hilaros hilariores opera atque adventu tuo.
Peregre advenientes te expetimus, Stephaniscidium, mel meum;
Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

ACTUS QUINTI SCENA V.

Stephanium, Sagarinus, Stichus.

MOrem vobis geram, meæ deliciæ. nam ita me Venus amœna amet,
Ut ego hìc jamdudum exîssem simitu vobiscum foras,
Nisi me vobis exornarem. nam ita est ingenium muliebre,
Bene cum lauta est, tersa, ornata, ficta est; infecta est tamen.
Nimioque sibi mulier meretrix repperit odium ocyus 5

Sua immunditia, quam in perpetuom ut placeat munditia sua. 6

Sag. Nimium lepide fabulata est. *Stich* Veneris mera est oratio,

Sagarine. *Sag.* quid est? *Stich.* totus doleo. *Sag.* totus? tanto miserior.

Steph. Utrubi accumbo? *Sag.* utrubi tu vis? *Steph.* cum ambobus volo: nam ambos amo.

Stich. Vapulat peculium: actũ est, fugit hoc libertas caput.

Steph. Date mihi locum, ubi accumbam, amabo. siquidem placeo: tum mihi 11

Cupio cum utroque mihi esse bene. *Stich.* dispereo! *Sag.* quid ais? *Stich.* quid, ego?

Sag. Ita me dî ament, numquam enim fiet hodie, hæc quin saltet tamen.

Age mulsa mea! suavitudo! salta: saltabo ego simul.

Stich. Numquam ædepol me istoc vinces, quin ego tibi pruriam. 15

Steph. Siquidem mihi saltandum est, tum vos date, bibat, tibicini.

Stich. Et quidem nobis. *Sag.* tene, tibicen, primum; postidea loci

Si hoc eduxeris, proinde ut consuetus antehac, celeriter

Lepidam & suavem cantationem aliquam occipito cinædicam, 19

Ubi perprurifcamus usque ex unguiculis. inde huc aquam.

ACTUS QUINTI SCENA VI.

EIDEM.

Sag. TEne tu hoc, educe: dudum haud placuit potio: Nunc minus gravate jam accipit, tene tu. interim,

Meus oculus, da mihi suavium, dum illic bibit.

Prostibili est autem stantem stanti savium

Dare amicum amicæ. euge euge! sic furi datur! 5

Quid

Quid igitur? quamquam gravatus, non nocuit tamen.
Age, jam infla buccas. *Stich.* nunc jam aliquid suaviter!
Redde cantionem veteri pro vino novam.

ACTUS QUINTI SCENA VII.

EIDEM.

Sag. QUi Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorsu viceris, alio me provocato:
Fac tu hoc modo. *Stich.* at tu hoc modo. *Sag.* babæ! *Stich.* tatæ! *Sag.* papæ! *Stich.* pax!
Sag. Nunc pariter ambo. omnes voco cinædos contra.
Satis esse nobis non magis potis est, quam fungo imber. 5
Intro hinc abeamus, nunc jam saltatum satis pro vino'st.
Vos spectatores, plaudite, atque ite ad vos comissatum.

FINIS STICHI.

M. ACCII PLAUTI TRINUMMUS.

Dramatis Personæ.

LUXURIA.) *Prologus.*	PHILTO, *senex.*
INOPIA.)	LESBONICUS, *adolescens.*
MEGARONIDES,) *senes.*	STASIMUS, *servos.*
CALLICLES,)	CHARMIDES, *senex.*
LYSITELES, *adolescens.*	SYCOPHANTA.

ARGUMENTUM.

Thesaurum abstrusum abiens peregre Charmides,
Remque omnem amico Callicli mandat suo.
Istoc absente male rem perdit filius.
Nam & ædis vendit: has mercatur Callicles.
Virgo indotata soror istius poscitur:
Minus quo cum invidia ei det dotem Callicles,
Mandat, qui dicat aurum ferre se a patre.
Ut venit ad ædis, hunc deludit Charmides
Senex, ut rediit; quojus nubunt liberi.

PROLOGUS.

Luxuria & Inopia.

SEquere me, mea gnata, ut munus fungaris tuum.
In. Sequor. sed finem fore quem dicam, nescio.
Lux. Adest. hem! illæ sunt ædes: i intro nunc jam.
Nunc, ne quis erret vostrûm, paucis in viam
Deducam, siquidem operam dare promittitis. 5
Nunc primum igitur, quæ ego sim, & quæ illa hæc siet,
Huc quæ abiit intro, dicam, si animum advortitis.

Pri-

Primum mihi Plautus nomen Luxuriæ indidit:
Tum hanc mihi gnatam gnatam esse voluit Inopiam.
Sed ea huc quid introierit impulsu meo, 10
Accipite, & date vacivas auris, dum eloquor.
Adolescens quidam est, qui in hisce habitat ædibus:
Is rem paternam me adjutrice perdidit.
Quoniam ei, quî me aleret, nihil video esse reliqui,
Dedi meam gnatam, quîcum ætatem exigat. 15
Sed de argumento ne exspectetis Fabulæ:
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Græce est THESAURO Fabulæ:
Philemo scripsit, Plautus vortit barbare:
Nomen TRINUMMO fecit. nunc hoc vos rogat,
Ut liceat possidere hanc nomen Fabulam. 21
Tantum est. valete, adeste cum silentio.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Megaronides.

NAE amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus; verum in ætate utile
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia,
Invitus, ni me id invitet ut faciam fides. 5
Nam hic nimium morbus mores invasit bonos,
Ita plerique omnis jam sunt intermortui.
Sed dum illi ægrotant, interim mores mali
Quasi herba irrigua succreverunt uberrume.
Neque quidquam hic vile nunc est, nisi mores mali. 10
Eorum licet jam messem metere maxumam,
Nimioque hìc pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod prosit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiæ;
Quæ in rebus multis obstant, odiosæque sunt, 15
Remoramque faciunt rei privatæ & publicæ.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA II.

Callicles, Megaronides.

LArem corona noſtrum deçorari volo.
Uxor! venerare; ut nobis hæc habitatio
Bona, fauſta, felix, fortunataque eveniat;
Teque ut, quam primum poſſim, videam emortuam.
Meg. Hic ille eſt, ſenecta ætate qui factus eſt puer, 5
Qui admiſit in ſe culpam caſtigabilem.
Aggrediar hominem. *Call.* cuja vox prope me ſonat?
Meg. Tui benevolentis, ſi ita es, ut ego volo:
Sin aliter es, inimici atque irati tibi.
Call. O amice, ſalve, atque æqualis! ut vales, 10
Megaronides? *Meg.* & tu ædepol ſalve, Callicles.
Valén'? valuiſtín'? *Call.* valeo, & valui rectius.
Meg. Quid agit tua uxor?ut valet?*Call.* pluſquam ego volo.
Meg. Bene hercle eſt, illam tibi bene valere & vivere.
Call. Credo hercle te gaudere, ſi quid mihi mali eſt. 15
Meg. Omnibus amicis quod mihi eſt, cupio eſſe idem.
Call. Eho, tua uxor quid agit? *Meg.* immortalis eſt.
Vivit, victuraque eſt. *Call.* bene hercle nuntias,
Deoſque oro, ut vitæ tuæ ſuperſtes ſuppetat.
Meg. Dum quidem hercle tecum nupta ſit, ſane velim. 20
Call. Vin' commutemus? tuam ego ducam, & tu meam?
Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.
Meg. Neque enim tu, credo, mihi imprudenti obrepſeris.
Call. Næ tu hercle faxo haud ſcies, quam rem egeris.
Meg. Habeas, ut nactus: nota mala res, optuma'ſt. 25
Nam ego nunc ſi ignotam capiam, quid agam, neſciam.
Call. Aedepol, proinde ut bene vivitur, diu vivitur.
Meg. Sed hoc animum advorte; atque aufer ridicularia:
Nam ego dedita opera huc ad te advenio. *Call.* quid venis?
Meg. Malis te ut verbis multis multum objurgitem. 30
Call. Men'? *Meg.* num quis eſt hic alius præter me atque te?
Call. Nemo eſt. *Meg.* quid igitur rogitas, téne objurgitem?

Niſi

Nisi tute mihi me censes dictum male.
Nam si in te ægrotant artes antiquæ tuæ,
Sive immutare vis ingenium moribus; 35
Aut si demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos servas, ast captas novos,
Omnibus amicis morbum tu incuties gravem,
Ut te videre audireque ægroti sient.
Call. Quî in mentem venit tibi istæc dicta dicere? 40
Meg. Quia omnes bonos bonasque accurare addecet,
Suspicionem & culpam ut ab se segregent.
Call. Non potest utrumq; fieri. *Meg.* quapropter? *Call.* rogas?
Ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita. 45
Nam nunc ego si te surripuisse suspicer
Jovi coronam de capite, e Capitolio,
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen mihi lubeat suspicarier,
Quî tu id prohibere me potes, ne suspicer? 50
Sed istuc negotii scire cupio, quidquid est.
Meg. Habén' tu amicum aut familiarem quempiam,
Cui pectus sapiat? *Call.* ædepol haud dicam dolo;
Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor:
Sunt, quorum ingenia atque animos non possum noscere,
Ad amici partem, an ad inimici perveniant. 56
Sed tu ex amicis certis mihi es certissumus.
Si quid scis me fecisse inscite aut improbe,
Si id me non accusas, tute ipse objurgandus es. *Meg.* scio;
Et, si alia huc caussa ad te adveni, æquom postulas.
Call. Exspecto, si quid dicas. *Meg.* primum dum omnium,
Male dictitatur tibi volgo in sermonibus:
Turpilucricupidum te vocant cives tui.
Tum autem sunt alii, qui te volturium vocant: 64
Hostesne an cives comedis, parvipendere.
Hæc cum audio in te dicier, excrucior miser.
Call. Est, atque non est, mihi in manu, Megaronides.
Quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est.
Meg. Fuitne hic tibi amicus Charmides? *Call.* est, & fuit.

Id

Id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo. 70
Nam postquam hic ejus rem confregit filius,
Videtque ipse ad paupertatem protractum esse se,
Suamque filiam esse adultam virginem,
Simul ejus matrem, suamque uxorem mortuam;
Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam, 75
Mihi commendavit virginem gnatam suam,
Et rem suam omnem, & illum corruptum filium.
Hæc, si mihi inimicus esset, credo, haud crederet.
Meg. Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,
Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ, 80
Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,
Si quî probiorem facere possis, non uti
In eamdem tute accederes infamiam,
Malumque ut ejus cum tuo misceres malo. 85
Call. Quid feci? *Meg.* quod homo nequam. *Call.* non istuc meum est.
Meg. Emistín' de adolescente has ædes? quid taces?
Ubi nunc tute habitas. *Call.* emi, atque argentum dedi
Minas quadraginta adolescenti ipsi in manum.
Meg. Dedisti argentum? *Call.* factum: neque facti piget.
Meg. Aedepol fidei adolescentem mandatum malæ! 91
Dedistíne hoc pacto ei gladium, quî se occideret?
Quid secus est, aut quid interest dare te in manus
Argentum amanti homini adolescenti, animi impoti,
Quî exædificaret suam inchoatam ignaviam? 95
Call. Non ego illi argentum redderem? *Meg.* non redderes:
Neque de illo quidquam neque emeres, neque venderes,
Nec, quî deterior esset, faceres copiam.
Inconciliastín' eum, qui mandatu'st tibi?
Ille qui mandavit, eum exturbâsti ex ædibus? 100
Aedepol mandatum pulchre, & curatum probe!
Crede huic tute: suam jam melius rem gesserit.
Call. Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
Novo modo adeo, ut quod meæ concreditum est
Taciturnitati clam, fidei & fiduciæ, 105

Ne

Ne enuntiarem cuiquam, neu facerem palam;
Uti mihi necesse sit jam id tibi concredere.
Meg. Mihi quod credideris, sumes, ubi posiveris.
Call. Circumspice dum te, ne quis assit arbiter
Nobis: & quæso idemtidem circumspice. 110
Meg. Ausculto, si quid dicas. *Call.* si taceas, loquar.
Quoniam hinc est profectus peregre Charmides,
Thesaurum mihi demonstravit in hisce ædibus,
Hic in conclavi quodam. sed circumspice!
Meg. Nemo est. *Call.* nummorum Philippeûm ad tria millia.
Id solus solum, per amicitiam & per fidem, 116
Flens me obsecravit, suo ne gnato crederem,
Neve cuiquam, unde ad eum id posset permanascere.
Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.
Si quid eo fuerit, certo illius filiæ, 120
Quæ mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
Ut eam in se dignam conditionem collocem.
Meg. Pro dî immortales! verbis paucis quam cito
Alium fecisti me! alius ad te veneram.
Sed ut occepisti, perge porro proloqui. 125
Call. Quid tibi ego dicam? quî illius sapientiam
Et meam fidelitatem, & celata omnia
Pæne ille ignavos funditus pessum dedit.
Meg. Quî dum? *Call.* quia rure dum sum ego unos sex dies,
Me absente atque insciente, inconsultu meo, 130
Aedes venales hasce inscribit litteris.
Meg. Adesurivit magis, & inhiavit acrius
Lupus. observavit, dum dormitaret canes,
Gregem universum voluit totum avortere.
Call. Fecisset ædepol, ni hæc præsensisset canes. 135
Sed nunc rogare ego vicissim te volo,
Quid fuit officium meum me facere, face sciam.
Utrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Advorsum quam ejus me obsecravisset pater;
An ego alium dominum paterer fieri hisce ædibus? 140
Qui emisset, ejus essetne ea pecunia?
Emi egomet potius ædis, argentum dedi

The-

Thesauri caussa, ut salvom amico traderem.
Neque adeo hasce emi mihi, nec usuræ meæ:
Illi redemi rursum: a me argentum dedi. 145
Hæc sunt, seu recte, seu pervorse facta sunt;
Egomet fecisse confiteor, Megaronides.
Hem mea malefacta! hem meam avaritiam tibi!
Hascine me propter res maledicta differunt?
Meg. Pausa! vicisti castigatorem tuum: 150
Occlûsti linguam: nihil est, quî respondeam.
Call. Nunc ego te quæso, ut me opera & consilio juves,
Communicesque hanc mecum meam provinciam.
Meg. Polliceor operam. *Call.* ergo ubi eris paullo post?
Meg. domi.
Call. Numquid vis? *Meg.* cures tuam fidem. *Call.* fit sedulo. 155
Meg. Sed quid ais? *Call.* quid vis? *Meg.* ubi nunc adolescens habet?
Call. Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.
Meg. Istuc volebam scire. i sane nunc jam.
Sed quid ais? *Call.* quid? *Meg* nunc virgo nempe apud te est. *Call.* ita, est:
Juxtaque eam curo cum mea. *Meg.* recte facis. 160
Call. Num, priusquam abeo, me rogaturus? *Meg.* vale.
Nihil est profecto stultius, neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani assidui cives, quos scurras vocant. 165
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit: 170
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
Falson' an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt; dum illud, quod lubeat, sciant.
Omnes mortales hunc ajebant Calliclem 175

In-

Indignum civitate hac esse & vivere,
Bonis qui hunc adolescentem evortisset suis.
Ego de eorum verbis famigeratorum inscius
Prosilui amicum castigatum innoxium.
Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas, 180
Unde quidquid auditum dicant, nisi id appareat,
Famigeratori res sit cum damno & malo:
Hoc ita si fiat, publico fiat bono.
Pauci sint faxim, qui sciant, quod nesciunt,
Occlusioremque habeant stultiloquentiam. 185

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Lysiteles.

MUltas res simitu in meo corde vorso, multum in cogitando
Dolorem indipiscor: egomet me concoquo, & macero, & defatigo.
Magister mihi exercitor animus hinc est. sed hoc nō liquet,
Nec satis cogitatum est, utram potius harum mihi artem expetessam,
Utram ætati agundæ arbitrer firmiorem: amorín'me, an rei
Obsequi potius par siet: utra in parte plus voluptatis sit vitæ,
Ad ætatem agundam, de hac re mihi satis haud liquet. nisi hoc
Sic faciam opinor: utramque rem simul exputem: judex sim,
Reusque ad eam rem. ita faciam: ita placet: omnium primum
Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant. numquam 10
Amor quemquā nisi cupidum hominē postulat se in plagas
Conjicere: eos cupit, eos consectatur, subdole blanditur: ab re
Consulit blandiloquentulus, harpago, mendax, cuppes, avarus,

Ele-

Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor.
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod amat, 15
Quã extemplo saviis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes.
Ibi ille cuculus; Ocelle mi, fiat! & istuc, & si amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit: jam amplius orat. non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comest,
Quod facit sumti. nox datur? ducitur familia tota; 21
Vestispicæ, unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ,
Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii, raptores panis & peni.
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. hæc ego cum ago
Cum meo animo, & recolo, ubi qui eget, quam pretii sit parvi; apage te, 25
Amor: non places, nihil te utor: quamquam illud est dulce, esse & bibere.
Amor amara dat tibi satis, quod ægre fit. fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. *Mille modis* amor ignorandu'st:
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam qui in amorem 30
Præcipitavit, pejus perit, quam si saxo saliat. apage sis, Amor:
Tuas res tibi habe. Amor, mihi amicus ne fuas umquam. sunt tamen,
Quos miseros, maleque habeas, quos tibi obnoxios fecisti.
Certum'st ad frugẽ applicare animum: quãquam ibi animo
Labos grandis capitur. boni sibi hæc expetunt, rem, fidem, honorem, 35
Gloriam & gratiam. hoc probis pretium'st: eo mihi magis lubet
Cum probis potius, quam cum improbis vivere vanidicis.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Philto, Lysiteles.

QUo illic homo foras se penetravit ex ædibus? *Lys.* pater, assum.
Impera quod vis: neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo. *Ph.* feceris par tuis ceteris factis, patrem
Tuum si percoles. Per pietatem! nolo ego cum improbis te viris,
Gnate mi, neque in via, neque in foro ullum sermonem exsequi. 5
Novi ego hoc seculum, moribus quibus sit. malus bonum, malum
Esse volt, ut sit sui similis: turbãt, miscẽt mores mali; rapax,
Avarus, invidus: sacrum profanum, publicũ privatũ habent:
Hiulca gens. hæc ego doleo: hæc sunt quæ me excruciant.
Hæc dies noctesque tibi canto, ut caveas. quod manu non queunt 10
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant:
Cetera, rape, trahe, fuge, late. lacrumas hæc mihi, cum video,
Eliciunt. quia ego ad hoc genus hominũ duravi. quin prius
Me ad plures penetravi? nam hi mores majorum laudant:
Eosdem lutulant, quos collaudant. hisce ego te artibus gratiam 15
Facio neu colas, neu imbuas ingenium. meo modo, & moribus vivito
Antiquis. quæ ego tibi præcipio, ea facito. nihil ego istos
Moror fatuos mores, & turbidos, quibus boni dedecorant se.
Hæc tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.
Lys. Semper ego usq; ad hanc ætatẽ ab ineunte adolescẽtia,
Tuis servivi servitutem imperiis & præceptis, pater. 21

Pro ingenio, ego me liberum esse ratus sum: pro imperio, tuum.
Meum animum tibi servitutem servire, æquom censui.
Ph. Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo, 24
Utrum is itáne esse mavelit, ut eum animus æquũ censeat;
An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint:
Si animus hominem perpulit, actum est, animo servibit; non sibi.
Sin ipse animum perpulit; dum vivit, victor victorũ cluet.
Tu si animum vicisti, potius quam animus te, est quod gaudeas. 29
Nimio satius est, ut opu'st, te ita esse, quam ut animo lubet.
Qui animum vincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.
Lys. Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum meæ,
Ne penetrarem me usquã, ubi esset damni conciliabulum:
Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem, pater, parerem, parsi sedulo. 35
Sarta tecta tua præcepta usque habui mea modestia.
Ph. Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.
Mihi quidem ætas acta est ferme: tua istuc refert maxume.
Is probus est, quem non pœnitet, quam probus sit & frugi bonæ.
Qui ipsus sibi satis placet, nec probus est, nec frugi bonæ.
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant. 41
Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriæ.
Lys. Ob eam rem hæc, pater, autumavi: quia res quædam'st, quam volo
Ego me abs te exoráre. *Ph.* quid id est? veniam jam dare gestio.
Lys. Adolescẽti huic genere summo, amico atq; æquali meo,
Minus qui caute & cogitate suam rem tractavit, pater, 46
Bene volo ego illi facere, si tu non nevis. *Ph.* nempe de tuo.
Lys. De meo: nam quod tuum'st, meum'st: omne meum est autem tuum.
Ph. Quid is, egetne? *Lys.* eget. *Ph.* habuitne rem? *Lys.* habuit. *Ph.* quî eam perdidit? Pa-

Publicisne affinis fuit, an maritumis negotiis? 50
Mercaturamne, an venales habuit, ubi rem perdidit?
Lys. Nihil istorum. *Ph.* quid igitur? *Lys.* per comitatem
 ædepol, pater.
Præterea aliquantum animi caussa in deliciis disperdidit.
Ph. Aedepol hominem prædicatum ferme familiariter. 54
Qui quidem nusquam per virtutem rem cõfregit, atq; eget,
Nihil moror eum tibi esse amicũ cum ejusmodi virtutibus.
Lys. Quia sine omni malitia est, tolerare egestatẽ ejus volo.
Ph. De mendico male meretur, qui ei dat quod edit, aut
 quod bibat.
Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad
 miseriam.
Non eo hoc dico, quin, quæ tu vis, ego velim, & faciam
 lubens: 60
Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico, præmonstro tibi,
Ut ita te aliorum miserescat, ne tui alios misereat.
Lys. Deserere illum, & dejuvare in rebus advorsis pudet.
Ph. Pol pudere quam pigere præstat, totidem litteris. 64
Lys. Aedepol, deûm virtute dicam, pater, & majorum, & tua,
Multa bona bene parta habemus. bene si amico feceris,
Ne pigeat fecisse: ut potius pudeat, si non feceris.
Ph. De magnis divitiis si quid demas, plus fit, an minus?
Lys. Minus, pater. sed civi immunifico scis quid cantari
 solet?
Quod habes, ne habeas: & illud quod nunc non habes,
 habeas malum: 70
Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.
Ph. Scio equidem istuc ita solere fieri. verum, gnate mi;
Is est immunis, cui nihil est, quî munus fungatur suum.
Lys. Deûm virtute habemus, & quî nosmet utamur, pater,
Et aliis quî comitati simus benevolentibus. 75
Ph. Non ædepol tibi pernegare possum quidquã, quod velis.
Cujus egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.
Lys. Lesbonico huic adolescenti, Charmidæ filio,
Qui illic habitat. *Ph.* qui comedit quod fuit, quod non fuit?
Lys. Ne opprobra, pater. multa eveniunt homini, quæ
 volt, quæ nevolt. Z z 2 *Ph.*

Ph. Agedum, eloquere. quid dare illi nunc vis? *Lys.* nihil quidquam, pater.

Sapientiæ ætas condimentum'st: sapiens ætati cibus est.

Ph. Mentire, ædepol, gnate! atque id nunc facis haud consuetudine.

Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Eò ne-multa quæ nevolt eveniunt, nisi fictor malus fiet. 85

Multa est opera opus fictaræ, qui se fictorem probum

Vitæ agendæ esse expetit. *Lys.* sed hic admodum adolescentulus.

Ph. Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia.

Lys. Tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.

Ph. An eo egestatem ejus tolerabis, si quid ab illo acceperis?

Lys. Eo, pater. *Ph.* pol ego istam volo me rationem edoceas. *Lys.* licet. 91

Scín' tu illum quo genere gnatus sit? *Ph.* scio, apprime probo.

Lys. Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater,

Ducere uxorem. *Ph.* sine dote? *Lys.* sine dote. *Ph.* uxorem? *Lys.* ita.

Tua re salva. hoc pacto ab illo inibis summam gratiam:

Neque commodius ullo pacto ei poteris auxiliarier. 96

Ph. Egone indotatam te uxorem ut patiar? *Lys.* patiundum est, pater:

Et eo pacto addideris nostræ lepidam famam familiæ.

Ph. Multa ego possum docta dicta, & quamvis facunde loqui:

Historiam veterem atq;antiquã hæc mea senectus sustinet:

Verum ego quando te & amicitiam & gratiam in nostram domum 101

Video allicere, etsi advorsatus tibi fui, istac judico.

Tibi permitto, posce, duce. *Lys.* dî te servassint mihi.

Sed adde ad istam gratiam unum. *Ph.* quid id est autem unum? *Lys.* eloquar.

Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas. *Ph.* eccere.

Lys. Nimio citius transiges: firmum omne erit, quod tu egeris.

Gra-

Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem, quam centum mea.
Ph. Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium.
Dabitur opera. *Lys.* lepidus vivis. hæ ſunt ædes: hìc habet.
Lesbonico eſt nomen: age rem cura: ego te opperiar domi.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Philto.

NOn optuma hæc ſunt, neque ut ego æquom cenſeo.
Verum meliora ſunt, quam quæ deterruma.
Sed hoc unum conſolatur me atque animum meum,
Quia, qui nihil aliud, niſi quod ſibi ſoli placet,
Conſulit advorſum filium, nugas agit: 5
Miſer ex animo fit: factius nihilo facit.
Suæ ſenectuti is acriorem hiemem parat,
Cum illanc importunam tempeſtatem conciet.
Sed aperiuntur ædes, quo ibam: commode
Ipſe exit Lesbonicus cum ſervo foras. 10

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Lesbonicus, Staſimus, Philto.

MInus quindecim dies ſunt, cum pro hiſce ædibus
Minas quadraginta accepiſti a Callicle.
Eſtne hoc quod dico, Staſime? *St.* cum conſidero,
Meminiſſe videor fieri. *Lesb.* quid factum eſt eo?
St. Comeſum, expotum, exutum, elotum in balneis. 5
Piſcator, piſtor abſtulit, lanii, coqui,
Olitores, myropolæ, aucupes. confit cito,
Quam ſi tu objicias formicis papaverem.
Lesb. Minus hercle in hiſce rebus ſumtum eſt ſex minis.
St. Quid, quod dediſti ſcortis? *Lesb.* ibidem unà traho. 10
St. Quid, quod ego defraudavi? *Lesb.* hem! iſta ratio maxuma eſt.

Neque te derisum veni, neque dignum puto.
Verum hoc, ut dixi, meus me oravit filius,
Ut tuam sororem poscerem uxorem sibi.
Lesb. Mearum rerum me novisse æquom'st ordinem. 50
Cum vostris nostra non est æqua factio.
Affinitatem vobis aliam quærite.
St. Satín' tu sanus mentis aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium esse amicum inventum intellego. 55
Lesb. Abíu' hinc dierecte? *St.* si hercle ire occipiam, vetes.
Lesb. Nisi quid me aliud vis, Philto, respondi tibi.
Ph. Benigniorem, Lesbonice, te mihi,
Quam nunc experior esse, confido fore:
Nam & stulte facere, & stulte fabularier, 60
Utrumque, Lesbonice, in ætate haud bonum'st.
St. Verum hercle hic dicit. *Lesb.* oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris. *St.* hercle quin dicam tamen.
Nam si sic non licebit, luscus dixero.
Ph. Ita tu nunc dicis non esse æquiparabiles 65
Vostras cum nostris factiones atque opes?
Lesb. Dico. *Ph.* quid? nunc si in ædem ad cœnam veneris,
Atque ibi opulentus tibi par forte ut venerit,
Apposita sit cœna, popularem quam vocant,
Si illi congestæ sint epulæ a clientibus, 70
Si quid tibi placeat, quod illi congestum siet,
Edisne, an incœnatus cum opulento accubes?
Lesb. Edim, nisi ille vetet. *St.* at pol ego, etiamsi vetet,
Edim, atque ambabus malis expletis vorem:
Et quod illi placeat, præripiam potissumum: 75
Neque illi concedam quidquam de vita mea.
Verecundari neminem apud mensam decet,
Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.
Ph. Rem fabulare. *St.* non tibi dicam dolo:
Decedam ego illi de via, de semita, 80
De honore populi: verum quod ad ventrem attinet,
Non hercle hoc longe, nisi me pugnis vicerit.
Cœna hæc annona est sine sacris hæreditas.

Ph. Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites,
Id optumum esse, tute uti sis optumus: 85
Si id nequeas, saltem ut optumis sis proxumus.
Nunc conditionem hanc, quam ego fero, & quam abs te peto,
Dare atque accipere, Lesbonice, te volo.
Dei divites sunt, deos decent opulentiæ
Et factiones. verum nos homunculi; 90
Salillum animæ qui cum extemplo amisimus,
Aequo mendicus atque ille opulentissumus
Censetur censu ad Acherontem mortuus.
St. Mirum, ni tu illuc tecum divitias feras.
Ubi mortuus sis, ita sis, ut nomen cluet. 95
Ph. Nunc ut scias hic factiones atque opes
Non esse, neque nos tuam negligere gratiam,
Sine dote posco tuam sororem filio.
Quæ res bene vortat! habeón' pactam? quid taces?
St. Pro dî immortales, conditionem quojusmodi! 100
Ph. Quin fabulare. Dî bene vortant! spondeo.
St. Eheu! ubi usus nihil erat dicto, Spondeo
Dicebat: nunc hic, quom opus est, non quit dicere.
Lesb. Cum affinitate vostra me arbitramini
Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam. 105
Sed etsi hercle graviter cecidit stultitia mea,
Philto; est ager sub urbe hìc nobis, eum dabo
Dotem sorori. nam is de stultitia mea
Solus superfit præter vitam reliquus.
Ph. Profecto dotem nihil moror. *Lesb.* certum'st dare. 110
St. Nostramne vis nutricem, here, quæ nos educat,
Abalienare a nobis? cave sis feceris.
Quid edemus nosmet postea? *Lesb.* etiam tu taces?
Tibi ego rationem reddam? *St.* plane periimus,
Nisi quid ego comminiscor. Philto, te volo. 115
Ph. Si quid vis, Stasime? *St.* huc concede aliquantum. *Ph.* licet.
St. Arcanò tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat,
Neve alius quisquam. *Ph.* crede audacter, quid lubet.

St.

St. Per deos atque homines dico, ne tu illanc agrum
Tuum firis umquam fieri, neque gnati tui. 120
Ei rei argumentum dicàm. *Ph.* audire ædepol lubet.
St. Primum omnium, olim terra cum profcinditur,
In quinto quoque fulco moriuntur boves.
Ph. Apage! *St.* Acherontis oftium in noftro'ft agro.
Tum vinum, priufquam coactum'ft, pendet putidum. 125
Lesb. Confuadet homini, credo: etfi fceleftus eft,
At mihi infidelis non eft. *St.* audi cetera.
Poft id, frumenti quom alibi meffis maxuma'ft,
Tribus tantis illi minus redit, quam obfeveris.
Ph. Hem! iftic oportet obferi mores malos, 130
Si in obferendo poffint interfieri.
St. Neque umquam quifquam eft, quojus ille ager fuit,
Quin peffume ei res vorterit, quojum fuit.
Alii exfulatum abierunt, alii emortui,
Alii fe fufpendére. hem! nunc hic, cujus eft, 135
Ut ad incitas redactus! *Ph.* apage a me iftum agrum!
St. Magis Apage dicas, fi omnia a me audiveris.
Nam fulguritæ funt hic alternæ arbores.
Sues moriuntur angina acerrume. 139
Oves fcabræ funt, tam glabræ, hem! quam hæc eft manus.
Tum autem Syrorum, genus quod patientiffumum eft
Hominum, nemo exftat, qui ibi fex menfes vixerit:
Ita cuncti folftitiali morbo decidunt.
Ph. Credo ego iftuc, Stafime, ita effe: fed Campas genus
Multo Syrorum jam antidit patientia. 145
Sed ifte eft ager profecto, ut te audivi loqui,
Malos in quem omnes publice mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant infulas,
Quo cuncti, qui ætatem egerunt cafte fuam,
Conveniant. contra iftoc detrudi maleficos 150
Aequom videtur, qui quidem iftius fit modi.
St. Hofpitium eft calamitatis. quid verbis opu'ft?
Quamvis malam rem quærens, illic reperias.
Ph. At tu hercle & illi & alibi. *St.* cave fis dixeris,
Me tibi dixiffe hoc. *Ph.* dixifti arcano fatis. 155

St.

St. Quin hic quidem cupit illum ab ſeſe abalienarier ;
Si quidem reperire poſſet , cujus os ſublinat .
Ph. Meus quidem hercle numquam fiet. *St.* ſi ſapies quidem.
Lepide hercle de agro ego hunc ſenem deterrui :
Nam quî vivamus , nihil eſt , ſi illum amiſerit . 160
Ph. Redeo ad te , Lesbonice . *Lesb.* dic ſodes mihi ,
Quid hic locutus tecum ? *Ph.* quid cenſes ? homo'ſt :
Volt fieri liber : verum , quod det , non habet .
Lesb. Et ego eſſe locuples , verum nequidquam volo . 164
St. Licitum , ſi velles : nunc, quoniam nihil eſt, non licet.
Lesb. Quid tecum, Staſime ? *St.* de iſtoc quod dixiſti modo,
Si antea voluiſſes , eſſes : nunc ſero cupis.
Ph. De dote mecum convenire nihil potes :
Quid tibi lubet , tute agito cum nato meo .
Nunc tuam ſororem filio poſco meo . 170
Quæ res bene vortat . quid nunc ? etiam conſulis .
Lesb. Quid iſtic ? quando ita vis, dî bene vortant! ſpondeo .
Ph. Numquam ædepol cuiquam tam exſpectatus filius
Natus , quam eſt illud Spondeo natum mihi . .
St. Dî fortunabunt voſtra conſilia ! *Ph.* ita volo . 175
Lesb. Sed , Staſime , abi huc ad meam ſororem : ad Calliclem
Dic hoc negotii quomodo actum eſt . *St.* ibitur .
Lesb. Et gratulator meæ ſorori . *St.* ſcilicet !
Ph. I hac , Lesbonice , mecum , ut coram nuptiis
Dies conſtituatur : eâdem hæc confirmabimus . 180
Lesb. Tu iſtuc cura , quod juſſi . ego jam hìc ero .
Dic Callicli , me ut conveniat . *St.* quin tu i modo .
Lesb. De dote ut videat , quid opus ſit facto . *St.* i modo .
Lesb. Nam certum'ſt me ſine dote haud dare . *St.* quin tu i modo .
Lesb. Neque enim illi damno umquam eſſe patiar . *St.* abi modo ! 185
Lesb. Meam negligentiam . *St.* i modo . *Lesb.* o pater !
Aequum videtur , quin quod peccârim . *St.* i modo .
Lesb. Potiſſumum mihi id obſit . *St.* i modo . *Lesb.* o pater,
En umquam aſpiciam te ? *St.* i modo . i modo . i modo .

Tan-

Tandem impetravi abiret. dî, vostram fidem. 190
Aedepol re gesta pessume gestam probe,
Siquidem ager nobis salvos est! etsi admodum
In ambiguo est etiam, nunc quid de hac re fuat.
Sed si alienatur, actum'st de collo meo.
Gestandus peregre clypeus, galea, sarcina: 195
Effugiet ex urbe, ubi erunt factæ nuptiæ:
Ibit istac aliquo in maxumam malam crucem
Latrocinatum, aut in Asiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quo mihi imperatum'st, etsi odi hanc domum,
Postquam exturbavit hic nos ex nostris ædibus. 200

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Callicles, Stasimus.

QUomodo tu istuc, Stasime, dixisti? nostrum herilem filium
Lesbonicum suam sororem despopondisse? *St.* hoc modo.
Call. Quoi homini despondit? *St.* Lysiteli Philtonis filio,
Sine dote. *Call.* sine dote ille illam in tantas divitias dabit?
Non credibile dicis. *St.* at tu ædepol nullus creduas. 5
Si hoc non credis, ego credidero. *Call.* quid? *St.* me nihili pendere.
Call. Quamdudum istuc, aut ubi actum'st? *St.* illico hic ante ostium.
Tam modo, inquit Prænestinus. *Call.* tantón'in re perdita,
Quam in re salva, Lesbonicus factus est frugalior?
St. Atque equidem ipsus ultro venit Philto oratum filio. 10
Call. Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.
Postremo ædepol ego istam rem ad me attinere intellego.
Ibo ad meum castigatorem, atque ab eo consilium petam.
St. Propemodum quid illic festinet, sentio, & subolet mihi,
Ut agro evortat Lesbonicum, quando evortit ædibus. 15
O here Charmide, quam absente te hic tua res distrahitur tibi!
Utinam te redîsse salvom videam, ut inimicos tuos
Ulci-

Ulciscare,ut mihi, ut erga te fui & sum, referas gratiam!
Nimium difficile'st reperiri amicum, ita ut nomen cluet,
Cui tuam cum rem credideris, sine omni cura dormias. 20
Sed generum nostrum ire eccillum video cum affini suo.
Nescio quid non satis inter eos convenit. celeri gradu
Eunt uterque. ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud illi euscheme astiterunt. huc aliquantum abscessero.
Est lubido orationem audire duorum affinium. 25

ACTUS TERTII SCENA II.

Lysiteles, Lesbonicus, Stasimus.

STa illico. noli avorsari, neque te occultassis mihi.
Lesb. Potin' ut me ire, quo profectus sum, finas?
Lys. si in rem tuam,
Lesbonice, esse videatur, gloriæ aut famæ, sinam.
Lesb. Quod est facillumum, facis. *Lys.* quid id est? *Lesb.* amico injuriam.
Lys. Neque meum'st, neque facere didici. *Lesb.* indoctus quam docte facis! 5
Quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio esses mihi?
Qui bene cum simulas facere mihi te, male facis, male consulis.
Lys. Egone? *Lesb.* tu næ. *Lys.* quid male facio? *Lesb.* quod ego nolo, id cum facis.
Lys. Tuæ rei bene consulere cupio. *Lesb.* tu mihi es melior, quam egomet mihi?
Sat sapio, satis in rem quæ sint meam ego conspicio mihi.
Lys. An id est sapere, ut qui beneficium benevolente repudies? 11
Lesb. Nullum beneficium esse duco id, quod, cui facias, non placet.
Scio ego, & sentio ipse, quid agam, neque a me officium migrat:
Nec tuis depellor dictis, quin rumori serviam.
Lys. Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ promeres)

Itâ-

Itáne tandem majores famam tradiderunt tibi tui,
Ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes:
Atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres?
Tibi paterque avosque facilem fecit & planam viam
Ad quærendum honorem: tu fecisti, ut difficilis foret 20
Culpa maxume & desidia, tuisque stultis moribus.
Præoptavisti, amorem tuum uti virtuti præponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non
ita est.
Cape sis virtutem animo, & corde expelle desidiam tuo:
In foro operā amicis da: haud in lecto amicæ, ut solitus es.
Atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixe expeto: 26
Ut tibi sit, quî te corrigere possis: ne omnino inopiam
Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.
Lesb. Omnia ego, istic quæ dixisti, scio, vel exsignavero:
Ut rem patriam & majorum gloriam fœdârim meûm. 30
Sciebam ut esse me deceret: facere non quibam miser:
Ita vi Veneris vinctus, otio captus in fraudem incidi:
Et tibi nunc, proinde ac merere, summas habeo gratias.
Lys. At operā perire meā sic, & te hæc dicta corde spernere,
Perpeti nequeo: simul me piget parum pudere te. 35
Et postremo, nisi me auscultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te latebis facile, ne inveniat te honor:
In occulto jacebis, cum te maxume clarum voles.
Pernovi equidem, Lesbonice, imperitum tuum ingenium
admodum.
Scio te sponte non tuapte errâsse, sed amorem tibi 40
Pectus obscurâsse. atque ipse amoris teneo omnes vias.
Ita est amor; balista ut jacitur: nihil sic celere est, neque volat,
Atque is mores hominum moros & morosos efficit.
Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur,
placet. 44
Cum inopia'st, cupias; quando ejus copia'st, tum non velis.
Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuadet, vetat.
Insanum est malum in hospitium devorti ad Cupidinem.

Sed

Sed te moneo, hoc etiam atque etiam ut repures, quid facere expetas.
Si istuc, ut facis indicium, conare, tuum incendes genus. 49
Tum igitur tibi aquæ erit cupido, genus quî restinguas tuũ.
Atque erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt cati,
Ne scintillam quidem relinques, genus quî conglifcat tuũ.
Lesb. Facile est inventu: Datur ignis, tamenetsi ab inimicis petas. 53
Sed tu objurgans me a peccatis, rapis deteriorem in viam.
Meã vis sororẽ tibi dem: suades sine dote. hoc non convenit;
Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in divitiis
Esse, agrumque habere: egere illam autem; ut me merito oderit.
Numquam erit alienis gravis, qui suis se concinnat levem.
Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.
Lys. Tanto meliu'st te sororis caussa egestatem exsequi, 60
Atq; eum agrum me habere, quã te, tua quî toleres mœnia?
Lesb. Nolo ego mihi te tam prospicere, quî meam egestatem leves,
Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,
Me germanam meam sororem in concubinatum tibi
Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium. 65
Quis me improbior perhibeatur esse? hæc famigeratio
Te honestet, me autem collutulet, si sine dote duxeris.
Tibi sit emolumentum honoris: mihi, quod objectent, siet.
Lys. Quid? te Dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim?
Lesb. Neque volo, neque postulo, neque censeo. verum tamen 70
Is est honos homini pudico, meminisse officium suum.
Lys. Scio equidem te, animatus ut sis: video, subolet, sentio.
Id agis, ut, ubi affinitatem inter nos nostram adstrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quidquam hic tibi sit, quî vitam colas,
Effugias ex urbe inanis, profugus patriam deseras, 75
Cognatos, affinitatem, amicos, factis nuptiis:

Mea

Mea opera hinc proterritum te,meaque avaritia autument.
Id me commissurum, ut patiar fieri, ne animum induxeris.
St. Non enim possum quin exclamem: Euge! euge! Lysiteles πάλιν
Facile palmam habes. hic victus. vicit tua comœdia. 80
Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.
Etiam ob stultitiam tuam te tueris? multam abomina.
Lesb. Quid tibi interpellatio aut in concilium huc accessio est?
St. Eodem pacto, quo huc accessi, abscessero. *Lesb.* i hac mecum domum,
Lysiteles: ibi de istis rebus plura fabulabimur. 85
Lys. Nihil ego in occulto agere soleo. meus ut animus est, eloquar:
Si mihi tua soror, ut ego æquum censeo,ita nuptum datur
Sine dote, neque tu hinc abiturus; quod meum erit, id erit tuum:
Sin aliter animatus es, bene quod agas, eveniat tibi.
Ego amicus numquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.
St. Abiit hercle ille quidem. ecquid audis, Lysiteles? ego te volo. 91
Hic quoque hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam?
Nisi uti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accommodem:
Fulmentas jubeam suppingi soccis: non sisti potest.
Video caculam militarem me futurum haud longius: 95
Aut aliquem ad regem in saginam herus se conjecit meus.
Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
Et capturum spolia ibi illũ,qui meo hero advorsus venerit.
Egomet autem quom extemplo arcum mihi, & pharetram, & sagittas sumsero,
Cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo. 100
Ad forum ibo: nudius sextus quoi talentum mutuum
Dedi, reposcam,ut habeam,mecum quod feram,viaticum.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA III.

Megaronides, Callicles.

UT mihi rem narras, Callicles, nullo modo
Potest fieri prorsus, quin dos detur virgini.
Call. Namque hercle honeste fieri ferme non potest,
Ut eam perpetiar ire in matrimonium
Sine dote, cum ejus rem penes me habeam domi. 5
Meg. Parata dos domi'st, nisi exspectare vis
Ut eam sine dote frater nuptum collocet:
Post adeas tute Philtonem, & dotem dare
Te ei dicas: facere id ejus ob amicitiam patris.
Verum hoc ego vereor, ne istæc pollicitatio 10
Te in crimen populo ponat atque infamiam.
Non temere dicant te benignum virgini,
Datam tibi dotem, ei quam dares, ejus a patre:
Ex ea largitar*i* te illi; neque ita, ut sit data, *in*-
columem te sistere illi, & detraxe autument. 15
Nunc si opperiri vis adventum Charmidis,
Perlongum'st: huic ducenti interea abscesserit.
Call. Nam hercle omnia istæc veniunt in mentem *mihi*.
Meg. Vide, si hoc utibile magis atque in rem deputas,
Ut adeam Lesbonicum, edoceam, ut res se habet. 20
Call. Ut ego nunc adolescenti thesaurum indicem
Indomito, pleno amoris ac lasciviæ?
Minumè minume hercle vero! nam certo scio
Locum quoque illum omnem, ubi situ'st, comederit.
Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat, 25
Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.
Meg. Quo pacto ergo igitur? *Call.* clam dos depromi potest,
Dum occasio ei rei reperiatur: interim
Ab amico alicunde argentum roges.
Meg. Potin'est ab amico alicunde exorari? *Call.* potest. 30
Meg. Gerræ! at tu illud verbum actutum inveneris,
Mihi quidem hercle non est, quod dem mutuom.

Call.

Call. Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuum.
Meg. Sed vide consilium, si placet. *Call.* quid consili 'st?
Meg. Scitum, ut ego opinor, consilium inveni. *Call.* quid est?
Meg. Homo conducatur aliquis jam, quantum potest, 36
Quasi sit peregrinus. *Call.* quid is scit facere postea?
Meg. Is homo exornetur graphice in peregrinum modum,
Ignota facies, quæ non visitata sit,
Falsidicum, confidentem. *Call.* quid tum postea? 40
Meg. Quasi ad adolescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nuntiet verbis patris,
Illum bene gerere rem, & valere & vivere,
Et eum rediturum actutum. ferat epistolas
Duas: eas nos consignemus, quasi sint a patre: 45
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare sese velle. *Call.* perge porro dicere.
Meg. Seque aurum ferre virgini dotem a patre
Dicat, patremque id jussisse aurum tibi dare. 49
Tenes jam? *Call.* propemodum! atque ausculto perlubens.
Meg. Tum tu igitur demum id adolescenti aurum dabis,
Ubi erit locata virgo in matrimonium.
Call. Scite hercle sane. *Meg.* hoc, ubi thesaurum effoderis,
Suspicionem ab adolescente amoveris.
Censebit aurum esse a patre allatum tibi. 55
Tu de thesauro sumes. *Call.* satis scite & probe.
Quamquam hoc me ætatis sycophantari pudet.
Sed epistolas quando obsignatas afferet,
Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
Nonne arbitraris eum adolescentem annuli 60
Paterni signum novisse? *Meg.* etiam tu taces?
Sexcentæ ad eam rem caussæ possunt colligi:
Illum, quem habuit, perdidit, alium post fecit novom.
Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
Apud portitorem eas resignatas sibi 65
Inspectasque esse. in hujusmodi negotio
Diem sermone terere, segnities mera 'st.
Quamvis sermones possunt longi texier.
Abi ad thesaurum jam confestim clanculum;

Servos, ancillas amove. atque audín'? *Call.* quid eſt?
Meg. Uxorem quoque ipſam hanc rem ut celes, face.
Nam pol tacere numquam quidquam'ſt quod queat.
Quid nunc ſtas? quin te hinc amoves, & te moves?
Aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod ſat eſt.
Continuo operito denuo: ſed clanculum, 75
Sicut præcepi: cunctos exturba ædibus.
Call. Ita faciam. *Meg.* at enim nimis longo ſermone utimur.
Diem conficimus, quod jam properato'ſt opus.
Nihil eſt, de ſigno quod vereare, me vide.
Lepida eſt illa cauſſa, ut commemoravi, dicere, 80
Apud portitores eſſe inſpectas. denique
Diei tempus non vides? quid illum putas
Natura illa atque ingenio? jamdudum ebriu'ſt.
Quidvis probari poterit. tum, quod maxumum eſt,
Afferre, non petere hic ſe dicet. *Call.* jam ſat eſt. 85
Meg. Ego ſycophantam jam conduco de foro,
Epiſtolaſque jam conſignabo duas,
Eumque huc ad adoleſcentem meditatum probe
Mittam. *Call.* eo ego igitur intrò ad officium meum.
Tu iſtuc age. *Meg.* actum reddam. * 90

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Charmides.

SAlſipotenti & multipotenti Jovis fratri, & Nerei Neptuni,
Lætus, lubens, laudes ago, & grates gratiaſque habeo, & fluctibus ſalſis,
Quos penes mei poteſtas, bonis meis quid foret, & meæ vitæ:
Quom ſuis me ex locis in patriam urbiſque mœnia reducem faciunt.
Atque ego, Neptune, tibi ante alios deos gratias ago atque habeo ſummas. 5
Nam te omnes ſævomque ſeverumque atq; avidis moribus commemorant, Spur-

Spurcificum, immanem, intolerandum, vesanum. contra opera expertus:
Nam pol placido te & clementi meo usque modo, ut volui, usus sum in alto.
Atque hanc tuam gloriam jam ante auribus acceperam, & nobiles apud homines, 9
Pauperibus te parcere solitũ, divites damnare atq;domare.
Abi, laudo. scis ordine, ut æquom'st,
Tractare homines. hoc dîs dignum'st, semper mendicis modesti sint.
Fidus fuisti. infidum esse iterant. nam absque foret te, sat scio in alto
Distraxissent, dísque tulissent satellites tui me miserum fœde,
Bonaq; omnia item una mecum passim cæruleos per cãpos.
Ita jam quasi canes, haud secus, circumstabant navem turbines venti: 16
Imbres fluctusque atque procellæ infensæ frangere malum,
Ruere antennas, scindere vela, ni tua pax propitia foret præsto.
Apage me sis. deinde hinc certum'st otio me dare. satis partum habeo.
Quibus ærumnis deluctavi, filio dum divitias quæro! 20
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum novo ornatu specieque
Simul? pol! quamquam domum cupio, opperiar hìc, quam gerat rem.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Sycophanta, Charmides.

HUic ego diei nomen TRINUMMO faciam:nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locavi ad artes nugatorias.
Advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia, atque Arabia,
Quas ego neque oculis, neque pedibus umquam usurpavi meis. Aaa 2 Vi-

Vidén' egeſtas quid negotii dat homini miſero mali! 5
Qui ego nunc ſubigor trium nummorum cauſſa, ut has epiſtolas
Dicam ab eo homine me accepiſſe, quem ego, qui ſit homo, neſcio,
Neque novi: neque natus, necne is fuerit, id ſolide ſcio.
Ch. Pol hic quidem fungino genere eſt, capite ſe totũ tegit:
Illurica facies videtur hominis; eo ornatu advenit. 10
Syc. Ille qui me conduxit, ubi conduxit, abduxit domum.
Quæ voluit, mihi dixit: docuit, & præmonſtravit prius,
Quomodo quidque agerem. nunc adeo, ſi quid ego addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliaverit. 14
Ut ille me exornavit, ita ſum ornatus. argentum hoc facit.
Ipſe ornamenta a Chorago hæc ſumſit ſuo periculo.
Nunc ego ſi potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operã: ut me eſſe ipſum plane ſycophantam ſentiat.
Ch. Quam magis ſpecto, minus placet mihi hominis facies. mira ſunt,
Ni illic homo'ſt aut dormitator, aut ſector zonarius. 20
Loca contemplat, circumſpectat ſeſe, atque ædis noſcitat.
Credo ædepol, quo mox furatum veniat, ſpecularur loca.
Magis lubido'ſt obſervare, quid agat: ei rei operam dabo.
Syc. Has regiones demonſtravit mihi ille conductor meus:
Apud illas ædis ſiſtendæ mihi ſunt ſycophantiæ. 25
Fores pultabo. *Ch.* ad noſtras ædes hic quidem habet rectam viam.
Hercle opinor mihi advenienti hac noctu agitandum eſt vigilias.
Syc. Aperite hoc, aperite. heus! ecquis his foribus tutelam gerit?
Ch. Quid, adoleſcens, quæris? quid vis? quid iſtas pultas? *Syc.* heu ſenex!
Cenſus cum juratori recte rationem dedi, 30
Lesbonicum hic adoleſcentem quæro, in his regionibus
Ubi habitet, & item alterum ad iſtanc capitis albitudinem:
Calliclem ajebat vocari, qui has mihi dedit epiſtolas.

Ch.

Ch. Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quærit & amicum meum,
Cui ego liberosque bonaque commendavi, Calliclem. 35
Syc. Fac me, si scis, certiorem, hice homines ubi habitent, pater.
Ch. Quid eos quæris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis?
Syc. Multa simul rogitas! nescio quid expediam potissumũ.
Sin unumquidquid singillatim & placide percunctàbere,
Et meum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo scias.
Ch. Faciam ita ut vis. agedum nomen tuum primum memora mihi. 41
Syc. Magnum facinus incipissis petere. *Ch.* quid ita? *Syc.* quia, pater,
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,
Concubium sit noctis, priusquam ad postremũ perveneris.
*Ch.*Opus face est & viatico ad tuum nomen,ut tu prædicas.
Syc. Est minusculum alterum,quasi vasculum vinarium.46
Ch. Hic homo solide sycophanta est. quid ais tu, adolescens? *Syc.* quid est?
Ch. Eloquere, isti tibi quid homines debent, quos tu quæritas?
Syc. Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas
Lesbonici.mihi est amicus. *Ch.* teneo hunc manifestarium.
Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probe. 51
Syc. Ita ut occepi, si animum advortas, dicam. *Ch.* dabo operam tibi.
Syc. Hanc me jussit Lesbonico suo gnato dare epistolam,
Et item hanc alteram suo amico Callicli jussit dare.
Ch. Mihi quoque ædepol, quom hic nugatur, contra nugari lubet. 55
Ubi ipse erat? *Syc.* bene rem gerebat. *Ch.* ergo ubi? *Syc.*in Seleucia.
Ch. Ab ipsón' istas accepisti? *Syc.* e manibus dedit mihi ipse in manus.
Ch. Qua facie est homo? *Syc.* sesquipede quidem est quam tu longior.

Ch. Hæret hæc res : siquidem ego absens sum , quam præsens , longior .
Novistín' hominem ? *Syc.* ridicule rogitas , quocum una cibum 60
Capere soleo . *Ch.* quid est ei nomen ? *Syc.* quod ædepol homini probo .
*Ch.*Lubet audire. *Syc.*ille ædepol ! illi illi! væ misero mihi!
*Ch.*Quid est negotii?*Syc.*devoravi nomen imprudens modo.
Ch. Non placet , qui amicos intra dentes conclusos habet.
Syc. Atque etiam modo vorsabatur mihi in labris primoribus .
Ch. Temperi huic hodie anteveni . *Syc.* teneor manifesto miser ! 66
Ch. Jamne commentatus es nomen ? *Syc.* deûm hercle me atque hominum pudet .
Ch. Vide, homo, ut hominem noveris . *Syc.* tamquam me . fieri istuc solet ,
Quod in manu teneas atque oculis videas , id desideres .
Litteris recomminiscar . C est principium nomini . 70
Ch. Callicias ? *Syc.* non est . *Ch.* Callipus ? *Syc.* non est . *Ch.* Callidemides ?
Syc. Non est . *Ch.* Callinicus? *Syc.* non est . *Ch.* Callimatchus ? *Syc.* nil agis .
Neq; adeo ædepol floccifacio,quando egomet memini mei.
Ch. At enim multi Lesbonici sunt hic : nisi nomen patris
Dices , non monstrare possum istos homines , quos tu quæritas . 75
Quod ad exemplum est ? conjectura si reperire possumus .
Syc. Ad hoc exemplum est , Char. *Ch.* an Chares ? an Charidemus ? num Charmides ?
Syc. Hem ! istic erit . qui istum dî perdant ! *Ch.* dixi ego jamdudum tibi ;
Te potius bene dicere æquom'st homini amico,quam male.
Syc. Satín' intra labra atq; dentes latuit vir minumi pretii?
Ch. Ne male loquare absenti amico . *Syc.* quid ergo ille ignavissumus 81
Mihi latitabat ? *Ch.* si appellâsses , respondisset, nomine .

Sed

Sed ipse ubi est? *Syc.* pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia insula.
Ch. Qui homo est me insipientior, qui ipse egomet, ubi sim, quæritem?
Sed nihil disconducit huic rei. quid ais? *Syc.* quid? *Ch.* hoc te rogo. 85
Quos locos adîsti? *Syc.* nimium miris modis mirabiles.
Ch. Lubet audire, nisi molestum'st. *Syc.* quin discupio dicere.
Omnium primum in Pontum advecti ad Arabiam terram sumus.
Ch. Eho! an etiam Arabia'st in Ponto? *Syc.* est: non illæc, ubi tus gignitur,
Sed ubi absinthium fit, atque cunila gallinacea. 90
Ch. Nimium graphicum hunc nugatorem! sed ego sum insipientior,
Qui egomet, unde redeam, hunc rogitem; quæ ego sciam, atque hic nesciat:
Nisi quia lubet experiri, quo evasuru'st denique.
Quid est tibi nomen, adolescens? *Syc.* Pax, id est nomen mihi:
Hoc cotidianum'st. *Ch.* ædepol nomen nugatorium: 95
Quasi dicas, si quid crediderim tibi, pax! periisse illico.
Sed quid ais, quo inde iisti porro? *Syc.* si animum advortas, eloquar.
Ad caput amnis, quod de cælo exoritur sub solio Jovis.
Ch. Sub solio Jovis? *Syc.* ita dico. *Ch.* e cælo? *Syc.* atque e medio quidem.
Ch. Eho! an etiam in cælum escendisti? *Syc.* immo horiola advecti sumus, 100
Usque aqua advorsa per amnem. *Ch.* eho, an etiam vidisti Jovem?
Syc. Alii dii isse ad villam ajebant servis depromtum cibū.
Deinde porro. *Ch.* deinde porro nolo quidquam prædices.
Syc. *Ego* hercle, si es molestus. *Ch.* nam pudicum neminem
Esse oportet, qui abs terra ad cælum pervenerit. 105
Syc. Dimittam, ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi.

Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.
Ch. Quid ais tu nunc? si forte eum ipsum Charmidem conspexeris;
Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Noverisne hominem? *Syc.* næ tu me ædepol arbitrare belluam, 110
Qui quidem non novisse possim, quîcum ætatem exegerim.
An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummûm crederet
Philippeûm, quod me aurum deferre jussit ad gnatũ suum,
Atque ad amicum Calliclem, quoi rem ajebat mandâsse hic suam? 114
Mihi concrederet, nisi me ille & ego illum nôssẽ approbe?
Ch. Enimvero ego nunc Sycophantæ huic sycophãtari volo:
Si hunc possum illo mille nummûm Philippo circũducere,
Quod sibi me dedisse dixit: quem ego, qui sit homo, nescio:
Neque oculis ante hunc diem umquam vidi: eine aurum crederem?
Cui, si capitis res siet, nummum numquam credam plumbeum. 120
Aggrediundu'st hic homo mihi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.
Syc. Vel trecentis. *Ch.* habén' tu id aurum, quod accepisti a Charmide?
Syc. Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensa manu
Mille nummûm. *Ch.* nempe ab ipso id accepisti Charmide?
Syc. Mirum quin ab avo ejus, aut proavo acciperem, qui sunt mortui. 125
Ch. Adolescens, cedo-dum istuc aurum mihi. *Syc.* quod ego aurum dem tibi?
Ch. Quod a me te accepisse fassus. *Syc.* abs te accepisse? *Ch.* ita loquor.
Syc. Quis tu homo es? *Ch.* qui mille nummûm tibi dedi, ego sum Charmides.
Syc. Neque ædepol tu is es, neque hodie is umquam eris, auro huic quidem.
Abi sis, nugator! nugari nugatori postulas. 130

Ch.

Ch. Charmides ego ſum. *Syc.* nequidquam hercle es: nam nihil auri fero. 131
Nimis argute obrepſiſti in eapſe occaſiuncula.
Poſtquam ego me aurum ferre dixi, poſt tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quam auri feci mentionem. nihil agis.
Proín' tu te itidem, ut charmidatus es, rurſum recharmida.
Ch. Quis ego ſum igitur, ſiquidem is non ſum, qui ſum? *Syc.* quid id ad me attinet? 136
Dum ille ne ſis, quem ego eſſe nolo, ſis mea cauſſa, qui lubet.
Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui tum non eras.
Ch. Age ſi quid agis. *Syc.* quid ego agam? *Ch.* aurum redde. *Syc.* dormitas, ſenex.
Ch. Faſſus Charmidem dediſſe aurum tibi? *Syc.* ſcriptum quidem. 140
Ch. Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus,
Dormitator, priuſquam ego hìc te jubeo mulcari male?
Syc. Quamobrem? *Ch.* quia illum quem ementitus es, ego ſum ipſus Charmides:
Quē tibi epiſtolas dediſſe ajebas. *Syc.* eho! quæſo, an tu is es?
Ch. Is enimvero ſum. *Syc.* aín' tu tandem, is ipſuſne es? *Ch.* ajo. *Syc.* ipſus es? 145
Ch. Ipſus, inquam, Charmides ſum. *Syc.* ergo ipſuſne es? *Ch.* ipſiſſumus.
Abi hinc ab oculis. *Syc.* enimvero ſero quoniam advenis,
Vapulabis meo arbitratu & novorum ædilium.
Ch. At etiam maledicis? *Syc.* immo, ſalvos quandoquidem advenis,
Dî te perdant; etſi floccifacio, an periiſſes prius. 150
Ego ob hanc operam argentum accepi: te macto infortunio.
Ceterum qui ſis, qui non ſis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renuntiabo, qui mihi tris nummos dedit,
Ut ſciat, ſe perdidiſſe. ego abeo. male vive & vale.
Quod dî te omnes adveniētē peregre perdant, Charmides.
Ch. Poſtquam ille hinc abiit, poſt loquendi libere 156

Vide-

Videtur tempus venisse, atque occasio.
Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negotii fuerit ante ædis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum 160
In corde, & illud mille nummûm quam rem agat.
Numquam ædepol temere tinniit tintinnabulum:
Nisi qui illud tractat aut movet, mutum est, tacet.
Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
Lubet observare, quid agat: huc concessero. 165

ACTUS QUARTI SCENA III.

Stasimus, Charmides.

STasime, fac te propere celerem, recipe te ad dominum domum;
Ne subito metus exoriatur scapulis stultitia tua.
Adde gradum: appropera. jamdudum factum'st, cum abîsti domo.
Cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quæstione. ne destiteris currere. 5
Ecce hominem te, Stasime, nihili! satin' in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotâsti gutturem?
Recipe te, & recurre petere re recenti. *Ch.* huic, quisquis est,
Curculio'st exercitor: is hunc hominem cursuram docet.
St Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteriis
Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facile cohiberent manus?
Theruchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidæ, Cruricrepidæ, Ferriteri, Mastigiæ.
Inter eosne homines condalium te redipisci postulas; 15
Quorum eorum unus surripuit currenti cursori solum?
Ch. Ita me dî ament, graphicum furem! *St.* quid ego, quod periit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponã epithecã insuper?
Quin tu quod periit, periisse ducis? cape vorsoriam.

Re-

Recipe te ad herum. *Ch.* non fugitivos est hic homo, commeminit domi. 20

St. Utinam veteres mores, veteres parsimoniæ

Potius majori honori hic essent, quam mores mali.

Ch. Dî immortales! basilica hic quidem facinora inceptat loqui.

Vetera quærit, vetera amare hunc, morem majorum, scias.

St. Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet. 25

Ambitio jam more sancta'st, libera'st a legibus:

Scuta jacere, fugereque hostes, more habent licentiam:

Petere honorem pro flagitio, more fit. *Ch.* morē improbum!

St. Strenuos præterire, more fit. *Ch.* nequam quidem.

St. Mores leges perduxerunt jam in potestatem suam, 30

Magis quîs sunt obnoxiosi, quam parentes liberis.

Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clavis ferreis,

Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

Ch. Lubet adire atque appellare hunc: verum ausculto perlubens.

Et metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui. 35

St. Neque istis quidquam lege sanctum'st. leges mori serviunt.

Mores autem rapere properant, qua sacrum, qua publicum.

Ch. Hercle istis malā rem magnā moribus dignum'st dari!

St. Nonne hoc publice animum advorti? nam id genus hominum omnibus

Universis est advorsum, atque omni populo male facit: 40

Male fidem servando, illis quoque abrogant etiam fidem,

Qui nihil meriti: quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.

Hoc quî in mentem venerit mihi, reipsa modo commonitus sum.

Si quis mutuom quid dederit, fit pro proprio perditum.

Cum repetas, inimicum amicum beneficio invenis tuo. 45

Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:

Vel illud, quod credideris, perdas; vel illum amicum amiseris.

Ch.

Ch. Meus est hic quidem Stasimus servos. *St.* nam ego talentum mutuom
Quod dederam, talẽto inimicum mihi emi, amicũ vendidi.
Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis 50
Potius, quam id quod proxumum'st, meo tergo tutelã gerã.
Eo domum. *Ch.* heus tu! adsta illico. audi, heus tu!
St. non sto. *Ch.* at ego te stare volo.
St. Quid si egomet te velle nolo? *Ch.* ha nimium, Stasime, sæviter!
St. Emere meliu'st, cui imperes. *Ch.* pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed si non dicto audiens est, quid ago? *St.* damnum malum.
Ch. Bene mones. ita facere certum est. *St.* nisi quidem es obnoxius. 56
Ch. Si bonus est, obnoxius sum: sin secus est, faciã uti jubes.
St. Quid id ad me attinet, bonisne servis tu utare an malis?
Ch. Quia boni malique in ea re pars tibi est. *St.* partem alteram
Tibi permitto, illam alterã ad me, quod boni est, apponito.
Ch. Si eris meritus, fiet. sed respice ad me huc! ego sum Charmides. 61
St. Hem quis est, qui mentionem facit homo hominis optumi?
Ch. Ipse homo optumus. *St.* mare, terra, cælum, dî, vostram fidem!
Satín' ego oculis plane video? estne ipsus, an non est? is est.
Certe is est! is est profecto! o mi here exoptatissume, 65
Salve! *Ch.* salve, Stasime. *St.* salvom te. *Ch.* scio & credo tibi.
Sed omitto alia: hoc mihi responde. Liberi quid agunt mei,
Quos reliqui hìc filium atque filiam? *St.* vivunt, valent.
Ch. Nempe uterque? *St.* uterque. *Ch.* dî me salvom & servatum volunt.
Cetera intus otiose percuntabor, quæ volo. 70
Eamus intro. sequere. *St.* quo tu te agis? *Ch.* quonam, nisi domum?
St. Hiccine nos habitare censes? *Ch.* ubinam ego alibi censeam?

St.

St. Jam. *Ch.* quid jam? *St.* non sunt nostræ ædes istæ.
Ch. quid ego ex te audio?
St. Vendidit tuus natus ædis. *Ch.* perii. *St.* præsentariis
Argenti minis numeratis. *Ch.* quot? *St.* quadraginta.
Ch. occidi. 75
Quis eas emit? *St.* Callicles, cui tuam rem commendaveras,
Is habitatum huc commigravit, nosque exturbavit foras.
Ch. Ubi nunc filius meus habitat? *St.* hìc, in hoc posticulo.
Ch. Male disperii. *St.* credidi ægre tibi id, ubi audîsses, fore.
Ch. Ego miser meis periculis sum per maria maxuma 80
Vectus capitali periculo, per prædones plurimos
Me servavi, salvos redii: nunc hìc disperii miser,
Propter eosdem, quorum caussa fui hac ætàte exercitus.
Adimit animam mihi ægritudo. Stasime! tene me. *St.* visne aquam
Tibi petam? *Ch.* res quom animam agebat, tum esse offusam oportuit. 85

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Callicles, Charmides, Stasimus.

Quid hoc hìc clamoris audio ante ædis meas?
Ch. O Callicles! ô Callicles! ô Callicles!
Qualine amico mea commendavi bona!
Call. Probo & fideli, & fido, & cum magna fide;
Et salve, & salvom te advenisse gaudeo. 5
Ch. Credo omnia istæc, si ita'st, ut prædicas.
Sed quis iste est tuus ornatus? *Call.* ego dicam tibi.
Thesaurum effodiebam intus, dotem, filiæ
Tuæ quæ daretur. sed intus narrabo tibi
Et hoc & alia. sequere. *Ch.* Stasime! *St.* hem! *Ch.* strenue
Curre in Piræum, atque unum curriculum face. 11
Videbis jam illic navem, qua advecti sumus.
Jubeto Sangarionem, quæ imperaverim,
Curare, ut efferantur. & tu ito simul.

Solu-

Solutum'ſt portitori jam portorium. 15
St. Nihil eſt moræ. *Ch.* i, i, ambula. actutum redi.
St. Illic ſum atque hic ſum. *Call.* ſequere tu hac me intro. *Ch.* ſequor.
St. Hic meo hero amicus ſolus firmus reſtitit,
Neque demutavit animum de firma fide.
Quamquam labores multos * * * 20
Sed hic unus, ut ego ſuſpicor, ſervat fidem.
Ob rem laborem eum ego cepiſſe cenſeo.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Lyſiteles.

HIc homo eſt omnium hominum præcipuus, voluptatibus gaudiiſque antepotens:
Ita commoda, quæ cupio, eveniunt: quod ago, aſſequitur, ſubeſt,
Subſequitur: ita gaudiis gaudium ſuppeditat.
Modo me Staſimus Lesbonici ſervos convenit: is
Mihi dixit, ſuum herum peregre huc adveniſſe Charmidē.
Nunc mihi is propere conveniendus eſt; ut, quæ cum ejus filio
Egi, ei rei fundus pater ſit potior. eo. ſed fores
Hæ ſonitu ſuo mihi moram objiciunt incommode.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Charmides, Callicles, Lyſiteles, Lesbonicus.

NEque fuit, neque erit, neque eſſe quemquam hominum in terra dum arbitror,
Cui fides fidelitaſque amicum erga æquiparet ſuum:
Nam exædificaviſſet me ex his ædibus, abſque te foret.
Call. Si quid amicum erga bene feci, aut conſului fideliter,
Non videor meruiſſe laudem: culpa caruiſſe arbitror. 5

Nam

Nam beneficium, homini proprium quod datur, proprium sumserit:
Quod datum utendum est, id repetundi copia'st, quando velis. 7
Ch. Est ita, ut tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam,
Lysiteli quidem Philtonis filio. *Lys.* enim me nominat.
Ch. Familiam optumam occupavit. *Lys.* quid ego cesso hos colloqui? 11
Sed maneam etiam opinor: namque hoc commodum orditur loqui.
Ch. Vah! *Call.* quid est? *Ch.* oblitus intus dudum tibi sum dicere:
Modo mihi advenienti nugator quidam accessit obviam,
Nimis pergraphicus sycophanta: is mille nummûm se aureûm 15
Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbonico ajebat meo:
Quem ego nec qui esset noram, neque eum ante usquam conspexi prius.
Sed quid rides? *Call.* meo allegatu venit, quasi qui aurum mihi
Ferret abs te, quod darem tuæ gnatæ dotem: ut filius
Tuus, quando illi a me darem, esse allatum id abs te crederet, 20
Neu quî rem ipsam posset intelligere, & thesaurum tuum
Me esse penes, atq; eum a me lege populi patriũ posceret.
Ch. Scite ædepol! *Call.* Megaronides communis hoc meus & tuus
Benevolens commentu'st. *Ch.* quin collaudo consilium, & probo.
Lys. Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,
Solus sto; nec quod conatus sum agere, ago? homines colloquar. 26
Ch. Quis hic est, qui huc ad nos incedit? *Lys.* Charmidem socerum suum
Lysiteles salutat. *Ch.* dî dent tibi, Lysiteles, quæ velis.
Call. Non ego sum salutis dignus? *Lys.* immo salve, Callicles.

Hunc

Hunc priorem æquom'ſt me habere. tunica propior pallio eſt. 30

Ch. Deos volo conſilia voſtra recte vortere.
Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio. *Lyſ.* niſi tu nevis.

Ch. Immo haud nolo. *Lyſ.* ſpondén' ergo tuam gnatam uxorem mihi?

Ch. Spondeo, & mille auri Philippûm dotis. *Lyſ.* dotem nihil moror.

Ch. Si illa tibi placet, placenda dos quoque eſt, quam dat tibi. 35
Poſtremo, quod vis, nõ duces, niſi illud quod non vis, feres.

Call. Jus hic orat. *Lyſ.* impetrabit te advocato atq; arbitro.
Iſtac lege filiam tuam ſpondén' mihi uxorem dari?

Ch. Spondeo. *Call.* & ego ſpondeo idem hoc. *Lyſ.* oh, ſalvete affines mei!

Ch. Atque ædepol ſunt res, quas propter tibi tamen ſucceſui. 40

Call. Quid ego feci? *Ch.* meum corrumpi quia perpeſſus filium.

Call. Si id mea voluntate factũ eſt, eſt quod mihi ſuccéſeas.
Sed ſine me hoc abs te impetrare, quod volo. *Ch.* quid id eſt? *Call.* ſcies.
Si quid ſtulte fecit, ut ea miſſa facias omnia.
Quid quaſſas caput? *Ch.* cruciatur cor mihi, & metuo. *Call.* quidnam id eſt? 45

Ch. Quom ille ita'ſt, ut eſſe nolo, id crucior; metuo, ſi tibi
Denegem, quod me oras, ne te leviorem erga me putes.
Non gravabor. faciam ita, ut vis. *Call.* probus es. eo, ut illum evocem.

Ch. Miſerum'ſt, male promerita, ut merita, ſi mihi ulciſci non licet.

Call. Aperite hoc, aperite propere, & Lesbonicum, ſi domi'ſt, foras 50
Evocate: ita ſubitu'ſt, propere quod eum conventum volo.

Leſb. Quis homo tam tumultuoſo ſonitu me excivit ſubito foras?

Call. Benevolens tuus atque amicu'ſt. *Leſb.* ſatin' ſalvè? dic mihi.

Call.

Call. Recte tuum patrem rediisse salvom peregre, gaudeo.
Lesb. Quis id ait? *Call.* ego. *Lesb.* tun' vidisti? *Call.* & tu-
te idem videas liceat. 55
Lesb. O pater, pater mi, salve! *Ch.* salve multum, gnate mi.
Lesb. Si quid tibi, pater, laboris. *Ch.* nihil evenit, ne time:
Bene re gesta salvos redeo: si tu modo frugi esse vis,
Hæc tibi pacta'st Callicli filia. *Lesb.* ego ducam, pater:
Etiam & si quam aliam jubebis. *Ch.* quamquam tibi suc-
censui. 60
Call. Miseria *una* uni quidem homini'st affatim. *Ch.* immò
huic parum'st.
Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum'st.
Lesb. At jam posthac temperabo. *Call.* dicis; si facias modo.
Lesb. Numquid caussæ est, quin uxorem cras domum du-
cam? *Ch.* optumum'st, licet.
Tu in perendinum paratus sis ut ducas. Plaudite. 65

FINIS TRINUMMI.

M. ACCII PLAUTI

TRUCULENTUS.

Dramatis Personæ.

DINARCHUS, *adolescens*.
PHRONESIUM, *meretrix*.
GETA, *servos*.
CALLICLES, *senex*.
ASTAPHIUM, *ancilla*.
STRATILAX, *servos*.
STRATOPHANES, *miles*.
STRABAX, *adolescens, rusticus*.
ANCILLA *altera*.

ARGUMENTUM.

TRes unam pereunt adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregre tertius.
Utque ista ingenti militem tangat bolo,
Clam suppofuit sibi clandestino editum.
Vi magna servos est ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parsimoniam.
Et is tamen mollitur. Miles advenit,
Natique caussa dat propensa munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia.
Utque illam ducat, qui vitiârat, convenit;
Suumque is repetit a meretrice subditum.

PROLOGUS.

PErparvam partem postulat Plautus loci
De vostris magnis atque amœnis mœnibus,
Athenas quo sine architectis conferat.
Quid nunc? daturín' estis, an non? annuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum sine 5
Mora. quid si de vostro quippiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis resident mores pristini,

Ad

Ad denegandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum eſt gratia.
Athenæ iſtæ ſunto, ita ut hoc eſt proſcenium, 10
Tantiſper dum tranſigimus hanc Comœdiam.
Hic habitat mulier, nomine quæ eſt Phroneſium.
Hæc hujus ſæcli mores in ſe poſſidet;
Numquam ab amatore ſuo poſtulat id quod datum eſt:
Sed reliquum dat operam ne ſit reliquum, 15
Poſcendo atque auferendo, ut mos eſt mulierum.
Nam omnes id faciunt, cum ſe amari intellegunt.
Ea ſe peperiſſe puerum ſimulat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum pulviſculo.
Quid multa? *ætas* huic ſi ſuperet mulieri, 20
Is cum anima ad eam habentiam everrerit.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Dinarchus.

NOn omnis ætas ad perdiſcendum ſat eſt
Amanti, dum id perdiſcat, quot pereat modis.
Neque eam rationem eapſe umquam edocet Venus,
Quam penes amantum ſumma ſummarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis 5
Pereat, quotque exoretur exorabulis.
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ
Sunt! quot ſui pericla amanda! dî, voſtram fidem! hui!
Quid perjerandum eſt etiam, præter munera!
Primum-dum miros annua: is primus bolu'ſt. 10
Ob eam tris noctes utor. interea loci
Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignúſne an bonæ frugi ſies.
Quaſi in piſcinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete peſſum, tum adducit *ſinum*: 15
Sin jecit rete; piſces ne effugiant, cavet:
Dum huc dum illuc reti eos impedit
Piſces, uſque adeo donicum eduxit foras.

Itidem eſt amator. ſi id, quod oratur, dedit,
Atque eſt benignus potius quam frugi bonæ, 20
Adduntur noctes: interim ille hamum vorat.
Si ſemel amoris poculum accepit mere,
Eaque intra pectus ſe penetravit potio,
Extemplo & ipſus periit, & res, & fides.
Si iratum eſt ſcortum forte amatori ſuo, 25
Bis periit amator, ab re atque animo ſimul.
Sin alter alteri potior eſt, idem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Si increbravit; ipſus gaudet, res perit.
Ita *diſciplina* in ædibus eſt lenoniis, 30
Priuſquam unum dederis, centum quæ poſcat, parat.
Aut aurum periit, *aut* conſciſſa pallula eſt,
Aut emta ancilla, aut aliquod vaſum argenteum,
Aut vaſum ahenum aliquod, aut lectus dapſilis,
Aut armariola Græca, aut aliquid ſemper *eſt* 35
Quod pereat, debeatque amans ſcorto ſuo.
Atque hæc celamus nos damna, una induſtria
Cum rem fidemque noſque noſmet perdimus,
Ne quid parentes, neu cognati ſentiant.
Quos cum celamus, ſi faximus conſcios, 40
Qui noſtræ ætati tempeſtivo temperint,
Unde anteparta demus poſtpartoribus,
Faxim lenonum & ſcortorum *ut* plus eſt, *minus*
Et minus damnoſorum hominum, quam nunc ſunt, fiet.
Nam nunc lenonum & ſcortorum plus eſt fere, 45
Quam olim muſcarum eſt, cum caletur maxume.
Nam nuſquam alibi ſi ſunt, circum argentarias
Scorti lenones quaſi ſedent quotidie.
Ea nimia eſt ratio; quippe qui certo ſcio,
Aeri plus ſcortorum eſſe jam quam ponderum, 50
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere, niſi pro tabulis, neſcio,
Ubi æra perſcribantur uſuraria:
Accipiat illico expenſa, neque cenſeat.
Poſtremo in magno populo, in multis hominibus, 55

Re

Re placida atque otiosa, victis hostibus,
Amare oportet omnes, qui quod dent, habent.
Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet, Phronesium,
Suum nomen omne ex pectore exmovit meo,
Phronesium. nam Phronesis est sapientia. 60
Nam me fuisse huic fateor summum atque intimum,
Quod amantis multo pessumum est pecuniæ.
Eadem, postquam alium repperit, qui plus daret,
Damnosiorem, me exinde amovit loco,
Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat mala, 65
Babyloniensem militem: is nunc dicitur
Venturus peregre. eo nunc commenta est dolum,
Peperisse simulat sese, ut me extrudat foras:
Atque ut cum solo pergræcetur milite:
Eum esse simulat militem puero patrem. 70
Quid isti suppositum puerum opus pessumæ?
Mihi verba retur dare sese? an me censuit
Celare se potesse, gravida si foret?
Nam ego Lemno advenio Athenas nudiustertius,
Legatus hinc quo cum publico imperio fui. 75
Sed hæc quis mulier est? Astaphium est ancillula.
Cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Astaphium, Dinarchus.

AD fores auscultate, atque asservate ædis,
Ne quis adventor gravior abeat quam adveniat:
Neu qui manus attulerit steriles intro ad nos,
Gravidas foras exportet. novi ego hominum mores;
Ita nunc adolescentes morati sunt. quin ei 5
Ut simitu adveniunt ad scorta congerones,
Consulta sunt consilia, quando intro advenerunt;
Unus eorum aliquis osculum amicæ usque oggerit.
Dum illi agunt *quod agunt*, sunt ceteri cleptæ *
Sin videant quempiam se asservare, obludunt, qui custodem

Oblectent per joculum & ludum: de nostro sæpe edunt, quod 11
Fartores faciunt. sit pol hoc, & pars spectatorum scitis
Pol, hæc vos me haud mentiri.
Ibi est ibus pugnæ & virtuti, de prædonibus prædã capere.
At nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris:
Nam ipsi vident, cum eorum aggerimus bona: quin etiam ultro ipsi aggerunt ad nos. 16
Din. Me illis quidem hæc verberat verbis. nam ego huic dona accongessi.
Ast. Commemini. jam pol ego eum ipsum, si domi erit, mecum adducam.
Din. Heus manedum, Astaphium, priusquam abis. *Ast.* qui revocat? *Din.* scies:
Respice huc. *Ast.* quis est? *Din.* vobis qui multa bona esse volt. *Ast.* dato, si esse vis. 20
Din. Faxo, erunt. respice huc modo. *Ast.* io! enicas me miseram, quisquis es.
Din. Pessuma, mane.
Ast. I, optume. odiosus es.
Dinarchusne illic est? atque is est. it ad nos. *Din.* & tu fer contra manum, & pariter
Gradere. *Ast.* tibi servio, atque audiens sum imperii. *Din.* tute quid agis? 25
Ast. Valeo, & validum teneo. peregre cum advenis, cœna detur.
Din. Benigne dicis. *Ast.* at enim, amabo, sine me ire, quo jussit. *Din.* eas.
Sed quid ais? *Ast.* quid vis? *Din.* istic, quo iter inceptas, qui est? quem arcessis? *Ast.* Archivam
Obstetricem. *Din.* mala femina es. *Ast.* solens sum: ea est disciplina.
Din. Manifestam mendacii, mala, te teneo. *Ast.* quid jam, amabo? 30
Din. Quia te adducturã huc dixeras eum ipsum, non eãpse.
Nunc mulier facta est ex viro: mala es! *Ast.* præstigiator!
Din. Sed tandem loquere. quis is homo est, Astaphium? novus amator?

Ast.

Ast. Nimis otiosum arbitror hominem esse *te*. *Din.* quianam arbitrare?
Ast. Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas. 35
Din. Vos me reddidistis otiosum. *Ast.* quid jam, amabo? *Din.* ego expedibo:
Rem perdidi apud vos. cum re meum negotium abstulistis.
Si rem servâssem, fuit, ubi negotiosus essem.
Ast. An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere posse se postulas, quin tu otiosus fias? 40
Din. Illa, haud ego, habuit publicum: pervorse interpretaris.
Nam advorsum legem a me, ob meam scripturam, pecudem accepit
Aeraque. *Ast.* idem, quod tu facis, faciunt rei male gerentes:
Ubi non est, scripturam unde dent, incusant publicanos.
Din. Male vortit res pecuaria mihi apud vos nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos. 46
Ast. Non arvus hic, sed pascuus est ager. si arationes
Habituris, qui arari solent, ad pueros ire melius *est*.
Hunc nos habemus publicum: illi alii sunt publicani.
Din. Utrosque percognovi utrobidem. *Ast.* istoc pol tu otiosus, 50
Cum & illic & hic pervorsus es. sed utris cum rē esse mavis?
Din. Procaciores estis vos, sed illi perjuriosi.
Illis perit, quidquid datur, neque ipsis apparet quidquam.
Vos saltem, si quid quaeritis, & bibitis & comestis.
Postremo illi sunt improbi, vos nequam & gloriosae 55
Malaeque. *Ast.* *quae* in nos illosque, ea omnia tibi dicis, Dinarche,
Et nostram & illorum vicem. *Din.* quî istuc? *Ast.* rationem dicam:
Quia qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.
Tu a nobis, sapiens, nihil habes: nos nequam abs te habemus.
Din. O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare, 60
Sed blande: cum illuc, quod apud vos nunc est, apud me haberem.

Ast. Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus eſt, quieſcas.
Te, dum vivebas, noveram. *Din.* an me mortuum arbitrare?
Aſt. Quî potis eſt, amabo, planius? qui antehac amator ſummus 64
Habitu'ſt, iſtunc ad amicam meras querimonias referre.
Din. Voſtra hercle factum injuria, quæ properaviſtis olim
Rapere. otioſe oportuit: diu ut eſſem incolumis vobis.
Aſt. Amator ſimili'ſt oppidi hoſtilis. *Din.* quo argumento eſt? *Aſt.* quam- 68
primum expugnari poti'ſt amator, optumum eſt amicæ.
Din. Ego fateor. ſed longe aliter eſt amicus atq; amator.
Certe hercle quã veterrumus homini optumus eſt amicus.
Non hercle occiderunt mihi etiam fundi & ædis.
Aſt. Cur, obſecro, ergo ante oſtium pro ignoto, alienoque aſtas?
I intro. haud alienus tu quidem es. nam ecaſtor neminem hodie
Mage amat corde atque animo ſuo, ſiquidem habes fundum atque ædis. 75
Din. In melle ſunt linguæ ſitæ voſtræ atque orationes
Lacteque: corda felle ſunt lita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corda amarè facitis,
Amantes ſi qui non danunt. *Aſt.* non didici fabulare.
Din. Non iſtæc mea benignitas docuit te fabulari, 80
Sed iſti, qui cum Geniis ſuis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quæ ſoles, inlecebra. *Aſt.* ut exſpectatus
Peregre adveniſti! *Din.* nam obſecro? *Aſt.* cupiebat te hera videre.
Din. Quid tandem? *Aſt.* te unum ex omnibus amat. *Din.* euge, funde & ædes,
Per tempus ſubveniſtis mihi! ſed quid ais, Aſtaphium? *Aſt.* quid vis? 85
Din. Eſtne intus nunc Phronesium? *Aſt.* tibi quidem intus.
Din. Valetne? *Aſt.* immo ædepol melius credo fore, ubi te videbit.

Din.

Din. Hoc nobis vitium maxumum est: cum amamus, tum perimus. 88
Si illud, quod volumus, dicitur, palam cum mentiuntur,
Verum esse insciti credimus. næ,ut in æstu, mutuamur ira.
Ast. Eja! haud ita res est. *Din.* aïn' tu, me amare?
Ast. immo unice unum.
Din. Peperisse eam audivi. *Ast.* ah! obsecro, tace, Dinarche. *Din.* quid jam? 92
Ast. Horresco misera, mentio quoties fit partionis:
Ita pæne tibi fuit Phronesium. i intro jam, amabo.
Vise illam: atque opperire ibi. jam exibit: nam lavavit.
Din. Quid ais tu? quæ numquam fuit prægnas, quî parere potuit? 96
Nam equidem uterum illi, quod sciam, numquam extumere sensi.
Ast. Celabat, metuebatque te illa, ne sibi persuaderes,
Ut abortioni operam daret, puerumque ut enecaret.
Din. Tum pol isti puero quis est pater? *Ast.* Babyloniensis miles, 100
Cujus nunc ista adventum expetit. immo adeo, ut nuntiatum'st,
Jam hic affuturum ajunt eum. nondum advenisse miror.
Din. Ibo igitur intro? *Ast.* quippini? tam audacter, quam domum ad te.
Nam tu ædepol noster es etiam jam nunc, Dinarche.
Din. quam mox
Te recipis tu? *Ast.* jam hic ero: prope est, profecta quo sum. 105
Din. Redi vero actutum.ego interim te apud vos opperibor.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Astaphium.

HA, ha, ha! hercle quievi, quia introivit odium. tandem sola sum.
Nunc quidem meo arbitratu loquar libere quæ volam & quæ lubebit. Huic

Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis.
Nam fundi & ædis obligatæ sunt ob amoris prandium. verũ
Apud hunc mea hera consilia summa loquitur libere: magisque 5
Adeo ei consiliarius hic amicus est, quam auxiliarius.
Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. quod habebat, nos habemus:
Iste nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus factum est.
Actutum fortunæ solent mutarier. varia vita est.
Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes nos. 10
Vorterunt sese memoriæ. stultus sit, qui id admiretur.
Si eget, necesse est nos patiatur ali. ita æquom factu est.
Piaculum est, misereri nos hominum rei male gerentum.
Bonis esse oportet dentibus lenam probam: arridere, 14
Quisquis veniat, blandeque alloqui: male corde consultare,
Bene loqui lingua. meretricem esse similẽ sentis condecet,
Quemquem hominem attigerit, profecto aut malum aut damnum dari.
Numquam amatoris meretricem oportet caussam noscere,
Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum.
Nec umquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei inimicu'st suæ. 20
Nugæ sunt, nisi quod modo cum dederit, dare jam lubeat denuo.
Is amator hic apud nos, qui, quod dedit, id oblitu'st datum.
Dum habeat, tum amet: ubi nihil habeat, alium quæstum cœpiat.
Aequo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui habẽt, det locũ.
Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam. 25
At nos male agere prædicant viri solere secum,
Nosq; esse avaras. quæso, num quî male nos agimus tandẽ?
Nam ecastor numquam satis dedit suæ quisquam amicæ amator:
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.

Nam

Nam quando ſterilis eſt amator a datis, *improbus eſt*. 30
Si negat ſe habere, quod det, ſoli *pernoctandum eſt*.
Nec ſatis accipimus, ſatis cum quod det, non habet.
Semper datores novos oportet quærere,
Qui de theſauris integris demunt, danunt.
Velut hic agreſtis eſt adoleſcens, qui hìc habet, 35
Nimis pol mortalis lepidus, nimiſque probus dator.
Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac
Per hortum tranſilivit ad nos. eum volo convenire.
Sed eſt huic unus ſervos violentiſſumus,
Qui, ubi quamque noſtrarum videt prope ædis, hac ſi aggredias, 40
Item ut de frumento anſeres, clamore abſterret, abigit.
Is item eſt agreſtis. ſed fores, quidquid eſt futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam januæ gerit? ecquis intus exit?

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Stratilax, Aſtaphium.

QUis illic eſt, qui tam proterve noſtras ædis arietat?
Aſt. Ego ſum, reſpice ad me. *St.* quid, ego? nonne ego video? væ tibi!
Quid tibi ad haſce acceſſio eſt ædis prope, aut pultatio eſt?
Aſt. Salve. *St.* ſatis mihi eſt tuæ ſalutis: nihil moror: non ſalveo.
Aegrotare mâlim, quam eſſe tua ſalute ſanior. 5
Id volo ſcire, quid debetur hic tibi noſtræ domi. *Aſt.* comprime.
St. Spero meam quidem hercle: tu, quæ ſolita es, comprîmas.
Imprudens per ridiculum ut ruſtico ſuadet ſtuprum!
Aſt. Iram dixi. *St.* ut eſſe cœpiſti, ſi dem, ſi eſt una altera.
Aſt. Nimis hic quidem TRUCULENTUS. *St.* pergín' male loqui, mulier, mihi? 10
Aſt. Quid tibi ego autem dico? *St.* quia enim me TRUCULENTUM nominas.
Nunc adeo, niſi abis actutum, ac dicis, quid quæras, cito,

Jam

Jam hercle ego hìc te, mulier, quasi sus catulos, pedibus proteram.

Ast. Rus merum hoc quidem est. *St.* pudendúmne? tu vero clurinum pecus,

Advenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus. 15

Quia tibi insuaso infecisti, propudiosa, pallulam.

An eo bella es tu, quia accepisti?ad me advenias. *Ast.* nunc places.

St. Quam me illi velim! *Ast.* mentiris. *St.* dicis, quod te rogo?

Mancupium quí accipias, gesta tecum penos annuos. 19

*Ast.*Dignis dant.*St.*Laviniæ hic sunt,quas habes victorias?

Ast. Ne attigas me. *St.* tangam? ita me amabit sarculum,

Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,

Cumque *eo* ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,

Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.

Rus tu mihi opprobras? ut nacta es hominem, quem pudeat probri! 25

Sed quid apud nostras negotii, mulier, est ædis tibi?

Quid tu huc occursas,in urbem quotiescumque advenimus?

Ast. Mulieres volo convenire vostras. *St.*quas tu mulieres

Mihi narras? ubi musca nulla femina est in ædibus.

Ast. Nullane istic mulier habitat? *St.* rus, inquam, abierunt. abi. 30

Ast. Quid clamas, insane? *St.* abire hinc ni properas grandi gradu,

Jam ego istos fictos, compositos, crispos cincinnos tuos

Unguentatos usque ex cerebro expellam. *Ast.*quanã gratia?

St. Quia adeo fores nostras unguentis uncta es ausa accedere,

Quiáque istas buccas tam belle purpurissatas habes. 35

Ast. Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.

St. Itáne? erubuisti? quasi vero corpori reliqueris

Tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.

Buccas rubricæ; cera omne corpus intinxit tibi.

Pessumæ estis. *Ast.* quid est, quod vobis pessumæ hæc ***

St. Scio ego plus,quam me arbitrare scire. *Ast.*quid id est, obsecro,

Quod

Quod scias? *St.* herilis noster filius apud vox Strabax
Ut pereat, ut eum inliciatis in malam fraudem & præmiū.
Ast. Sanus si videare, dicam. dicis contumeliam.
Nemo hominum hic perire solet apud nos. res perdūt suas.
Ubi perdidere res, abire hinc si volunt, nudis licet. 46
Ego non hunc nóvi adolescentē vostrū. *St.* verón'? *Ast.* serio.
St. Quid maceria illa ait, in horto quæ est, quæ in noctes singulas
Latere fit minor, qua iste ad vos damni permensu'st viam?
Ast. Non mirum; vetus est maceria; lateres si veteres ruunt.
St. Aín' tu, mala, lateres veteres ruere? numquam ædepol mihi 51
Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,
Ni ista ego vostra hero majori facta denarravero.
Ast. Estne ille violentus? *St.* suam nō enim ille meretriculis
Muniendis rem coegit, verum parsimoniæ 55
Duritiæque: quæ nunc ad vos jam exportatur, pessumæ.
Hem tu, sexungula! male vivitis. egone hæc mussitem?
Jam enim eccere ibo in forum, atq; hæc facta narrabo seni.
Neque istuc in se gestit, ergo coget exanimem mali.
Ast. Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam 60
Tam esse tristem posse. at pol hero benevolens ut is est suo!
Verum ego illum, quamquam violentus est, spero mutari potest
Blandimentis, ornamentis ceteris meretriciis.
Vidi equidem ex jumentis domita fieri, atque alias belluas.
Nunc ad heram revidebo. sed, eccum, odium progreditur meum. 65
Tristis exit. haud convenire etiam hic velim Phronesium.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Dinarchus, Astaphium.

PIsces ego credo, qui usque dum vivunt, lavant,
Minus diu lavere, quam hæc lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lavant,

Omnes amantes balneatores fient.
Ast. Non quis parumper durare, opperirier? 5
Din. Quin hercle lassus jam sum durando miser.
Ast. Mihi quoque præ lassitudine opus est *ut* lavem.
Din. Sed obsecro hercle, Astaphium, i intro, ac nuntia
Me adesse. tu i propere, & suade jam ut satis laverit.
Ast. Licet. *Din.* audín' etiam? *Ast.* quid vis? *Din.* dî me perduint, 10
Qui te revocavi: non tibi dicebam. i modo.
Ast. Quid jam me revocabas, improbe nihilique homo?
Quæ tibi mille passuum peperit moræ *mora*.
Din. Sed quid hæc hìc autem tamdiu ante ædis stetit?
Nescio quem præstolata est: credo, militem. 15
Illud est. vide ut jam, quasi volturii triduo
Prius prædivinant, quo die esuri fient,
Illum inhiant omnes: illì est animus omnibus.
Me nemo magis respiciet, ubi iste huc venerit,
Quam si hinc ducentos annos fuerim mortuus. 20
Ut rei servire suave est! væ misero mihi!
Post factum plector, quia ante-partum perdidi.
Verum nunc si qua mihi obtigerit hæreditas
Magna atque luculenta, nunc, postquam scio,
Dulce atque amarum quid sit ex pecunia, 25
Ita ego illam ædepol servem, itáque parce victitem,
Ut nulla faxim cis dies paucos fiet.
Ego istos, qui nunc me culpant, confutaverim.
Sed est vocis sat. sentio aperiri fores,
Quæ obsorbent quidquid venit intra pessulos.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Phronesium, Dinarchus.

NUm tibi nam, amabo, janua est mordax mea,
Quo introire metuas, mea voluptas? *Din.* ver vide.
Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!
Ph. Quî tam inficetus Lemno adveniens, quit uæ

Non

Non des amicæ, Dinarche, suavium? 5
Din. Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.
Ph. Quo te avortisti? *Din.* salva sis, Phronesium!
Ph. Salve. hicne hodie cœnas, salvos cum advenis?
Din. Promisi. *Ph.* ubi cœnabis tu? *Din.* ubi tu jusseris.
Hic. *Ph.* me lubente facies. *Din.* ædepol me magis. 10
Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.
Ph. Velim, si fieri possit. *Din.* cedo soleas mihi:
Properate: auferte mensam. *Ph.* amabo, sanún' es?
Din. Non ædepol bibere possum jam, ita animo male est.
Ph. Mane. aliquid fiet, ne abi. *Din.* ah! aspersisti aquam.
Jam rediit animus. deme soleas: cedo: bibam. 16
Ph. Idem es ecastor qui soles. sed dic mihi,
Benéne ambulavisti? *Din.* huc quidem hercle ad te bene,
Quoniam tui videndi est copia. *Ph.* complectere.
Din. Libens! ah! hoc est mel melle dulci dulcius! 20
Hoc tuis fortunis, Juppiter, præstant meæ.
Ph. Dán' suavium? *Din.* immo vel decem. *Ph.* haud istoc pauper es.
Plus pollicere tu, quam ego a te postulo.
Din. Utinam a principio rei item parsissem meæ,
Ut nunc reparcis suaviis! *Ph.* si quid tibi 25
Compendii facere possim, factum ædepol velim.
Din. Jam lavisti? *Ph.* jam pol mihi quidem atque oculis meis.
Num tibi sordere videor? *Din.* non pol mihi quidem.
Verum tempestas memini *cum* quondam fuit,
Cum inter nos sorderemus unus alteri. 30
Sed quid ego facinus audivi adveniens tuum?
Quod tu hic me absente novi negotii gesseris?
Cumque bene provenisti salva, gaudeo.
Ph. Tibi mea consilia summa semper credidi.
Equidem nec peperi puerum, nec prægnas fui, 35
Verum assimulavi me esse prægnatem, haud eram.
Din. Quapropter, o mea vita? *Ph.* propter militem
Babyloniensem, qui quasi uxorem sibi
Me habebat anno, dum hic fuit. *Din.* ego senseram..

Sed

Sed quid istuc? quoi rei id te assimulare retulit? 40
Ph. Ut esset aliquis laqueus & ridimiculum,
Revorsionem ut ad me faceret denuo.
Nunc huc remisit nuper ad me epistolam,
Sese experturum, quanti sese penderem.
Si, quod peperissem, id educarem ac tollerem, 45
Bona sua me habiturum omnia. *Din.* ausculto lubens.
Quid denique agitis? *Ph.* mater ancillas jubet,
Quoniam jam decimus mensis adventat prope,
Aliam aliorsum ire, præmandare & quærere
Puerum aut puellam, qui supponantur mihi. 50
Quid multa verba faciam? tonstricem Suram
Novisti nostram, quæ *modo* erga ædes habet.
Din. Novi. *Ph.* hæc unâ operâ circumit per familias,
Puerum vestigat clanculum, ad me detulit.
Datum sibi esse dixit. *Din.* o merces malæ! 55
Eum nunc non illa peperit, quæ peperit, prior,
Sed tu posterior. *Ph.* ordine omnem rem tenes.
Nunc, ut præmisit nuntium miles mihi,
Non multo post hic aderit. *Din.* nunc tu te interim
Quasi pro puerpera hic procuras? *Ph.* quippini? 60
Ubi sine labore res geri pulchre potest,
Ad suum quemque æquom est quæstum esse callidum.
Din. Quid me futurum est, quando miles venerit?
Relictusne abs te vivam? *Ph.* ubi illud quod volo,
Habebo ab illo, facile inveniam, quomodo 65
Divortium & discordiam inter nos parem.
Postidea ego tota tecum, mea voluptas, usque ero
Assiduo. *Din.* immo hercle vero accubuò mavelim.
Ph. Quin dis sacruficare hodie pro puero volo
Quinto die, quod fieri oportet. *Din.* censeo. 70
Ph. Non audes aliquod dare mihi munusculum?
Din. Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Ubi quippiam me poscis. *Ph.* at ego, ubi abstuli.
Din. Jam faxo hic aderit. servolum huc mittam meum.
Ph. Sic facito. *Din.* quidquid autem erit, boni consulas.
Ph. Ecastor munus te curaturum scio, 76

Ut

Ut cujus me non pœniteat, mittas mihi.
Din. Num quippiam me vis aliud? *Ph.* ut, quando otium
Tibi sit, ad me revisas. *Din.* valeas. *Ph.* vale.
Din. Pro dî immortales! non amantis mulieris, 80
Sed sociæ unanimantis, fidentis fuit
Officium facere, quod modo hæc fecit mihi.
Suppositionem pueri quæ mihi credidit,
Germanæ quod sorori non credit soror.
Ostendit sese jam mihi medullitus, 85
Se mihi infidelem numquam, se viva, fore.
Egone illam ut non amem? egone illi ut non bene velim?
Me potius non amabo, quam huic desit amor.
Ego isti non munus mittam? jam modo ex hoc loco
Jubebo ad istam quinque perferri minas: 90
Præterea obsonari dumtaxat ad minam.
Multo illi potius bene erit, bene quæ volt mihi,
Quam mihimet, omnia qui mihi facio mala.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Phronesium.

PUero isti date mammam. ut miseræ matres sollicitæque
Ex animo sunt, cruciantur que! ædepol commentum male!
Cumque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
Malæ, quam sumus ingenio. ego prima domi modo docta dictito.
Quanta est cura in animo, quantum corde capio dolorem, 5
Dolus ne occidat morte pueri! mater dicta quod sum, eo magis
Studeo vitæ, quæ ausa sum tantum clam dolum aggrediri.
Lucri caussa avara probrum sum exsecuta: alienos dolores
Mihi supposivi. nullam rem oportet dolose aggrediri, nisi
Astute accurateque exsequare. vosmet jam videtis, 10
Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me esse ægram assimulo.

Male quod mulier facere incepit, niſi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi ſenio eſt, ea illi miſeræ miſeria eſt:
Si bene facere incepit, ejus eam cito odium percipit. 14
Nimis quã paucæ ſunt defeſſæ, male quæ facere occeperũt:
Nimis quam paucæ efficiunt, ſi quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio malefacere melius eſt onus, quam bene..
Ego, quod mala ſum, matris opera mala ſum, & meapte malitia,
Quæ me gravidam eſſe aſſimulavi militi Babylonio:
Eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo. 20
Iſte hic haud multo poſt credo aderit: nunc prius præcaveo ſciens:
Eumque *gero* ornatum, ut gravida, quaſi puerperio cubem.
Date mihi huc ſtactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam.
Hic apponite, atque abite ab oculis. eho Pithecium,
Face ut accumbam: accede. adjutare ſic decet puerperam.
Soleas mihi duce; palliũ injice in me huc, Archilis. ubi es,
Aſtaphium? fer huc verbenam mihi, tus & bellaria. 27
Date aquam manibus. nũc ecaſtor ut veniret miles velim.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Stratophanes, Phroneſium, Aſtaphium.

NE exſpectetis, ſpectatores, meas pugnas dum prædicẽ:
Manibus duelli prædicare ſoleo; haud in ſermonibus.
Scio ego multos memoraviſſe milites mendacium.
Et Homeronidæ Poetillæ mille memorari poteſt,
Qui & convicti & condemnati falſis de pugnis ſient. 5
Non laudandus eſt, quoi plus credit qui audit, quam qui videt.
Non placet, cum illi plus laudant qui audiunt, quam qui vident.
Pluris eſt oculatus teſtis unus, quam auriti decem:
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane ſciunt.
Non placet, quem ſcurræ laudant, manipulares muſſitant:
Ne-

Neq; illi, quorum lingua gladiorum aciē præstringit domi.
Strenui nimio plus prosunt populo, quam arguti & cati.
Facile sibi facunditatem virtus argutam invenit:
Sine virtute argutum civem mihi habeam pro præfica,
Quæ alios collaudat, eapse se vero non potest. 15
Nunc ad amicam, decumo mense post, Athenas Atticas
Viso, quam gravidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
Ph. Vide quis loquitur. *Ast.* jam propinque miles, mea Phronesium,
Tibi adest Stratophanes. nunc tibi opu'st, ægram ut te assimules. *Ph.* tace.
Quid adhuc egeo tui, malum, ammonitricis? an me maleficio vincere est? 20
St. Peperit mulier, ut ego opinor. *Ast.* vin' adeam hominem? *Ph.* volo.
St. Euge Astaphium eccam, it mihi advorsum. *Ast.* salve ecastor, Stratophanes.
Venire salvom. *St.* scio. sed peperitne, obsecro, Phronesium?
Ast. Peperit puerum nimium lepidum. *St.* ecquid mihi simili'st? *Ast.* rogas? 24
Quin ubi natu'st, machæram & clypeum poscebat sibi.
St. Meus est, scio jam de argumentis. nimium quidem simili'st. papæ!
Jam magnu'st? jamne eleɛtat legionē, quam spoliare velit?
Ast. Herè nudiusquintus natus quidem ille est. *St.* quid tum postea? 28
Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex utero exitio est, priusquā poterat ire in prœliū?
Ast. Consequere, atque illam saluta, & gratulare illi. *St.* sequor.
Ph. Ubi illa obsecro est, quæ me hic reliquit atque abstitit?
Ast. Assum: adduco tibi exoptatum Stratophanem. *Ph.* ubi is est obsecro?
St. Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorē suam.
Cum tu reɛte provenisti, cumque es auɛta liberis, 35
Gratulor, cum mihi tibique magnum dedisti decus.
Ph. Salve, qui me interfecisti pæne & vita & lumine,

Quique vim magni doloris per voluptatem tuam 38
Condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.
St. Eja, haud ab re, mea voluptas, tibi obvenit istic labos:
Filium peperisti, qui ædis spoliis opplebit tuas.
Ph. Multo ecastor magis oppletis opu 'st tritici granariis;
Ne, ille priusquam spolia capiat, hic nos extinxit fames.
St. Habe bonum animum. *Ph.* savium sis pete hinc a me. nequeo caput 44
Tollere, ita dolui, itáque ego nunc doleo: neque etiã queo
Pedibus mea sponte ambulare. *St.* si plane ex medio mari
Savium petere tuum jubeas, petere haud pigeat me, mel meum.
Id ita esse experta es, nuncque experiere, mea Phronesium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas:
Iis te dono. adduce huc tu istas. sed istæ reginæ domi 50
Suæ fuere ambæ: verum patriam ego excîdi manu.
Iis te dono. *Ph.* pœnitetne te? quot ancillæ sunt jam?
Quine etiam superadducas, quæ mihi comedint cibum? *St.* hoc quidem
Hercle si ingratum est donum, cedo tu mihi istam, puere, perulam.
Hem! mea voluptas, attuli eccam pallulam ex parva Græcia tibi. 55
Tene tibi. *Ph.* hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari!
St. Perii hercle miser! jam *mihi* auro contra constat filius.
Etiamnum me vilipendit. ad id purpuram ex Sara tibi
Attuli, & induvias Ponto amœnas. tene tibi, voluptas mea.
Accipe hoc. abduce hasce hinc e conspectu Suras. 60
Ecquid amas me? *Ph.* nihil ecastor: neque meres. *St.* nihilne huic sat est?
Ne mihi verbum quidem unum dixit! viginti minis
Vænire illæc posse credo dona, quæ ei dono dedi.
Vehementer nunc mihi est irata: sentio atque intellego.
Verum adibo. quid ais nunc tu? numne vis me, voluptas mea, 65
Quo vocatus sum, ire ad cœnam? mox ad te huc cubitum ivero.

Quid

Quid taces? planiſſume ædepol perii! ſed quid illuc boni
eſt?
Quis homo eſt, qui inducit pompam tantam? certum'ſt,
quo ferant,
Obſervare. huic credo fertur. verum jam ſcibo magis.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Geta, Phroneſium, Stratophanes.

ITe, ite hac ſimul, muli æris, damnigeruli, foras gerones,
Bonorum hamaxagogæ. ſatíne qui amat, nequit
quin nihili
Sit, atque improbis ſeſe artibus exſpoliat. nam hoc qui
ſciam, ne quis
Id quærat ex me. domi eſt, qui facit improba facta, amator;
Qui bona ſua pro ſtercore habet, foras jubet ferri: metuit 5
Publicos. mundiſſumum ſit. puras ſibi eſſe volt ædes.
Domi quidquid habet, verritur ἔξω. quandoquidem ipſus
perditum ſe it,
Secreto hercle equidem illum adjutabo: neque mea quidem
Opera umquam nihilominus propere, quam poteſt, peribit.
Nam jam de hoc obſonio, de mina una deminui 10
Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneã.
Nam hoc aſſimile eſt, quaſi de fluvio qui aquã derivat ſibi:
Niſi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, miſereque perit ſine omni bona
gratia. hæc
Cum video fieri; ſuffuror, ſuppilo, de præda prædam 15
Capio. Meretricem ego item eſſe reor, mare ut eſt: quod
des devorat, nec umquam
Abundat. *at* hoc ſaltem ſervat mare; quod illi ſubeſt,
apparet: *huic* des
Quantumvis; nuſquam apparet, neque datori, neque ac-
ceptrici.
Velut meretrix meum herũ miſerũ ſua blanditia intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.

Atat eccam, adeſt propinque. credo audiiſſe hæc me loqui.
Pallida eſt, ut peperit puerum. alloquar, quaſi neſciam.
Jubeo vos ſalvere. *Ph.* noſter Geta, quid agis? ut vales?
Get. Valeo, & venio ad minus valentem; &, melius qui valeat, fero. 24
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc juſſit tibi
Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.
Ph. Pol haud perit, quod illum tantum amo. *Get.* juſſit opera orare, ut hæc grata haberes tibi.
Ph. Grata æquaque ecaſtor habeo. jube auferri intro. i, Cyame.
Ecquid auditis hæc, quæ imperata ſunt? *Get.* vaſa nolo auferant:
Deſiccari lubet. *Ph.* impudens, mecaſtor, quanti eſt negotii! *Get.* tun' bona fide, 30
Tune ais impudentẽ me eſſe, ipſa quæ ſis ſtabulum flagitii?
Ph. Dic, amabo te, ubi eſt Dinarchus? *Get.* domi. *Ph.* dic ob hæc dona, quæ
Ad me miſerit, me illum amare plurimum omnium hominum.
Ergo meumq; honorem illum habere omnium maxumum:
Atque, ut huc veniat, obſecrare. *Get.* ilicet. ſed quis nam illic homo eſt, 35
Qui ipſus ſe comeſt, triſtis, oculis malis? animo hercle homo ſuo eſt miſer,
Quiſquis eſt. *Ph.* dignus eſt mecaſtor. *Get.* ecquid eſt? *Ph.* non noviſti, obſecro?
Qui illic apud me erat, hujus pater pueri illic eſt. uſque ad jentaculum
Juſſit ali. manſi, auſcultavi, obſervavi. *Get.* quem pernam,
Novi hominem nihili. illic quæſo eſt? *Ph.* illic eſt. *Get.* me intuetur gemens. 40
Traxit ex intimo ventre ſuſpirium. hoc vide, dentibus
Frendit: icit femur. num obſecro nam ariolus, qui ipſus ſe verberat?
St. Nunc ego meos animos violentos, meamque iram ex pectore

Jam

Jam promam. loquere: unde es? quojus es? cur ausus inclementer 44
Mihi dicere? *Get.* lubido est. *St.* istuccine mihi respondes?
Get. Hoc. non ego te floccifacio. *St.* quid tu? cur ausa es alium te
Dicere amare hominem? *Ph.* lubitum est. *St.* ain' tandem? istuc primum experiar.
Tun' tantilli doni caussa, olerum, atque escarum, & poscarum,
Mœchum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympanotribam
Amas, hominem non nauci? *Get.* quæ hæc res! meone hero tu, improbe, 50
Maledicere audes, fons vitii & perjurii? *St.* verbum unum
Adde istoc; jam hercle ego te hìc hac offatim conficiam. *Get.* tange
Modo! jam ego te hìc agnum faciam, & medium distruncabo. si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.
Ph. Si æquom facias, adventores meos non incuses: quorum mihi 55
Dona accepta & grata habeo; tuaque ingrata, quæ abs te accepi.
St. Tunc pol ego & donis privatus sum, & perii. *Get.* plane istuc est.
Quid nunc ergo hìc odiose es, confessus omnibus reus?
St. Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo. *Get.* accede huc modo! 59
Adi huc modo! *St.* etiam, scelus viri, minitare? quem ego
Offatim jam, jam, jam concipilabo. quid tibi huc ventio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
Amicam meam? emoriere ocyus, si manu niceris.
Get. Quid, manu nicerim! *St.* fac, quod jussi. mane! jam ego te hìc 64
Offatim conficiā. *Get.* occidi! optumum est: captio est! istam
Machæram longiorem habes, quam hæc est. sed verum
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.

Ibo domum, ego tecum, bellator, arbitrum æquom ceperim.
Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Phronesium, Stratophanes.

DAtín soleas? atque me intro actutum ducite:
Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.
St. Quid mihi futurum est, cui duæ ancillæ dolent,
Quibus te donavi? jamne abiisti? hem, sic datur!
Quo pacto excludis? quæso potín' planius, 5
Quam exclusus nunc sum? pulchre ludificor. sine!
Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest,
Ut ego hisce suffringam talos totis ædibus.
Num quippiam avarûm ut ad mores mulierum?
Postquam filiolum peperit, animos sustulit: 10
Nunc, quasi mihi dicat, Nec te jubeo, nec veto
Introire in ædis. at ego nolo, non eo.
Ego faxo dicat me in diebus pauculis
Crudum virum esse. sequere me hac, verbûm sat est.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Strabax, Astaphium.

RUs mane dudum hinc ire me jussit pater,
Ut bubus glandem prandio depromerem.
Post, illoc veni, quam advenit (si dîs placet)
Ad villam argentum meo qui debebat patri,
Qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre. 5
Quærit patrem. dico esse in urbe. interrogo,
Quid eum velit. homo crumenam sibi de collo detrahit.
Minas viginti mihi dat. accipio lubens.
Condo in crumenam. ille abiit: ego perperas minas
Oves in crumena hac in urbem detuli. 10
Fuit ædepol Mars meo periratus patri:

Nam

Nam oves illius haud longe absunt a lupis.
Nunc ego istos mundulos urbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.
Eradicare est certum cumprimis patrem, 15
Post id locorum matrem. nunc hodie efferam
Ad hanc argentum, quam mage amo quam matrē meam.
Tat! ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc ostium?
Ast. Quid istuc alienum est, amabo, mi Strabax!
Qui non extemplo intres? anne oportuit 20
Ita, te quidem qui es familiaris? *St.* ibitur;
Ne me morari censeas. *Ast.* lepide facis.

ACTUS TERTII SCENA II.

Stratilax, Astaphium.

MIrum videtur, ruri herilem filium
Strabacem non rediisse, nisi si clanculum
Collapsus est hic in corruptelam suam.
Ast. Jam pol illic me inclamabit, si aspexerit. 4
St. Nimio minus saevus jam sum, Astaphium, quam fui:
Jam non sum TRUCULENTUS: noli metuere.
Quid vis? *Ast.* quid? tuam exspecto TRUCULENTIAM.
St. Dic, impera mihi, quid vis, & quo vis modo.
Novos omnes mores habeo, veteres perdidi.
Vel amare possum, vel jam scortum ducere. 10
Ast. Lepide mecastor nuntias: sed dic mihi,
Habent? *St.* parasitum te fortasse dicere.
Ast. Intellexisti lepide, quid ego dicerem.
St. Heus tu! jam postquam in urbem crebro commoveo,
Dicax sum factus. jam sum cavillator probus. 15
Ast. Quid id est, amabo? istaecce ridicularia
Cavillationes vis fortasse dicere?
St. Ita, ut pauxillum differat a cavillulis.
Ast. Sequere intro me, amabo, mea voluptas. *St.* tene hoc tibi:

Rha-

Rhabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies. 20
Ast. Perii! rhabonem? quam esse dicam hanc belluam?
Quin tu arrhabonem dicis? *St.* A R facio lucri:
Ut Prænestinis conia est ciconia.
Ast. Sequere, obsecro. *St.* Strabacem hic opperiar modo,
Si ruri veniat. *Ast.* is quidem apud nos est hic Strabax: 25
Modo rure venit. *St.* priusne, quam ad matrem suam?
Heu ædepol hominem nihili! *Ast* anne autem, ut soles?
St. Immo nihil dico. *Ast.* i intro, amabo: cedo manum.
St. Tene. in tabernam ducor devorsoriam,
Ubi male accipiar mea mihi pecunia. 30

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dinarchus.

NEque gnatu'st, neque progignetur, neque potest reperirier,
Cui ego nunc dictum aut factum melius quā Veneri velim.
Dii magni! ut ego lætus sum, & lætitia differor! ita
Ad me magna nuntiavit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata acceptaq;habita esse apud Phronesium.
Cum hoc jam volupe'st, tum hoc nimio magnæ melliniæ mihi: 6
Militis odiosa ingrataque habita. totus gaudeo.
Mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum perit.
Salvos sum, quia pereo: si non peream, plane intercam.
Nunc speculabor quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras
Veniat: procul hinc observabo, meis quid fortunis fuat:
Quia nihil habeo, unum animos movit mihi, omnia agam precario. 12

ACTUS QUARTI SCENA II.

Astaphium, Dinarchus.

LEpide efficiam meum, hera, officium: vide intus modo ut tu tuum

Item

Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: iſtum exinani. 2
Nunc dum iſti lubet, dum habet, tempus ei rei ſecundes:
Prome vetuſtatem amanti tuam, ut gaudia compares.
Ego interim hic reſtitrix his præſidebo, iſte dum ſic faciat
Domum ad te exagogã: nec quemquã interim iſtoc ad vos,
Qui ſit odio, intromittam: tu perge, ut lubet. ludin'iſtos?
Din. Qui eſt iſte? eja! Aſtaphium, indica: qui perit? *Aſt.* amabo, hiccine tu 8
Eras? *Din.* moleſtuſne ſum? *Aſt.* nunc magis quam fuiſti. nam niſi quid
Nobis uſu eſt, nobis moleſtus. ſed, obſecro, da mi operam, ut
Narrem quæ volo. *Din.* nam quid eſt? num mea refert? *Aſt.* non mu. ſed
Intus, bolos quos dat! *Din.* quid? amator novus quiſpiam?
Aſt. Integrum & plenum adorta eſt theſaurum. *Din.* quis eſt? *Aſt.* eloquar. 13
Sed tu taceto. noviſti tun' hunc Strabacem? *Din.* quid ni?
Aſt. Solus ſummam habet hic apud nos. nunc is eſt fundus nobis.
Animo bono male rem gerit. *Din.* perii hercle ego idem.
Aſt. Stultus es, qui facta infecta facere verbis poſtules.
Thetis quoque etiam lamentando leſſum fecit filio.
Din. Non ego nunc intro ad vos mittar? *Aſt.* quî dum quam miles magis?
Din. Quia enim plus dedi. *Aſt.* plus enim es intromiſſus, cum dabas. 20
Sine viciſſim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis utier.
Litteras didiciſti: quando ſcis, ſine alios diſcere.
Din. Diſcant, dum mihi argumentari liceat, ni oblitus ſiẽ,
Quod dedi. *Aſt.* interea magiſter dum tu commentabere,
Volt interim illa itidem commentari. *Din.* quid? *Aſt.* rem accipere identidem. 25
Din. Dedi equidem hodie ei quinq; argenti deferri minas,
Præterea unam in obſonatum. *Aſt.* idem iſtoc delatum ſcio.
De eo nunc bene ſumus tua virtute. *Din.* illíne ut inimici mei

Bona

Bona istic edant? mortuum hercle me, quam ut id patiar, mavelim.

Ast. Mavelim mihi inimicos invidere, quam me inimicis meis. 30

Nam invidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est.

Qui invident, egent: illi quibus invidetur, rem habent.

Stultus es. *Din.* quid est? *Ast.* opperire. *Din.* quid jam? *Ast.* quia pol mavelim.

Din. Non licet de obsonii *mna* me participem fieri?

Ast. Si volebas participari, auferres dimidium domum. 35

Nam itidem hìc ut Acherunti ratio accepti scribitur.

Intro accipimus: quando acceptū est, non potest ferri foras.

Bene vale. *Din.* resiste. *Ast.* amitte, sine. *Din.* amitto intro. *Ast.* ad te quidem.

Din. Immo istoc ad vos. *Ast.* *immo* iri non potest. *Din.* nimium potest.

Experiri sine. *Ast.* immo opperire. vis est experirier. 40

Dicam adesse, nisi occupata est. *Din.* resiste, hem! *Ast.* fit frustra. *Din.* redín',

An non? *Ast.* redeam. sed vocat me, quæ in me plus potest. *Din.* quam potest,

Uno verbo eloquar: Mittín' me intro? *Ast.* mendax es, abi.

Unum ajebas, sed tria dixti verba, atque mendacia. 44

Din. Abiit: intro hinc ivit. ego ut hæc mihi patiar fieri?

Jam hercle ego tibi, illecebra, ludos faciam clamore in via:

Quæ advorsum legem accepisti a plurimis pecuniam.

Jam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum.

Post id, ego te manum injiciam quadrupli, venefica,

Suppostrix puerū. ego ædepol jā tua probra aperibo omnia.

Nihili me! perdidi omne quod fuit. fio impudens. 51

Nec mihi adest tantillum pensi jam, quos capiam calceos.

Sed quid ego hìc clamo? quid si me jubeat intromittier?

Conceptis, me non facturum, verbis jurem, si velit.

Nugæ sunt! si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.

De nihilo illi est irasci, quæ te non flocci facit. 56

Sed quid hoc est? pro dî immortales! Calliclē video senem,

Meus

Meus qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,
Alteram tonstricem hujus, alteram ancillam suam.
Pertimui, postquam una cura cor meum movit modo. 60
Timeo, ne malefacta antiqua mea nunc inveniam omnia.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Callicles, Ancillæ, Dinarchus.

EGone tibi male dicam, aut tibi adeo male velim? ut animus meu'st,
Propemodum expertæ estis, quam ego sim mitis tranquillusque homo.
Rogitavi ego vos verberantes & pendentes simul:
Commemini, quo quicque pacto sitis confessæ: scio.
Hic nunc volo scire eodem pacto, sine malo fateamini. 5
Quamquam vos colubrino ingenio ambæ estis; edico prius,
Ne duplices habeatis linguas; ne ego bilingues vos necem:
Nisi si ad tintinnaculos vos voltis educi viros.
Anc. Vis subegit verum fateri; ita lora lædunt brachia.
Call. At, si verum mihi eritis fassæ, vinclis exsolvemini.
Din. Etiam nunc, quid sit negotii, falsus incertusque sum:
Nisi quia timeo tamen. *Anc.* ego nec, quid peccavi, scio.
Call. Omnium primum diversæ state. hem sic! istuc volo.
Neve inter vos significetis, ego ero paries. loquere tu:
Anc. Quid loquar? *Call.* quid puero factum est, mea quem peperit filia, 15
Meo nepoti? capita rerum mihi expedite. *Anc.* istæ dedi.
Call. Jam tace. accepistin' puerum tu ab hac? *Anc.* accepi. *Call.* tace:
Nihil moror præterea. satis est fassa. *Anc.* inficias non eo.
Call. Jam livorem tute scapulis istoc concinnas tuis.
Conveniunt adhuc utriusque verba. *Din.* væ misero mihi!
Mea nunc facinora aperiuntur, clam quæ speravi fore.
Call. Loquere tu. qui dare te huic puerum jussit? *Anc.* hera major mea.

Call.

Call. Quid tu? cur eum accepisti? *Anc.* hera mea rogavit me minor,
Puer ut afferretur, eaque ut celarentur omnia.
Call. Loquere tu. quid eo fecisti puero? *Anc.* ad meam heram detuli. 25
Call. Quid eo puero tua hera fecit? *Anc.* heræ meæ extemplo dedit.
Call. Cui, malum, heræ? *Anc.* duæ sunt istæ. *Call.* cave tu, nisi quod te rogo, nisi
Ea quæ exquiro. *Anc.* mater filiæ dono dedit, inquam.
Call. Plus quam dudum, inquam, loquere. *Anc.* plus tu rogitas. *Call.* responde ocyus.
Quid illa, cui donatus est? *Anc.* supposivit. *Call.* cui? *Anc.* sibi 30
Pro filiolo. *Call.* pro filiolo? dî, obsecro vostram fidem!
Ut facilius alia, quam illa unde est, puerum alienum parit!
Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.
Puer quidem beatus! matres duas habet, & avias duas:
Jam metuo, patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre!
Anc. Magis pol hæc malitia pertinet ad viros, quam ad mulieres. 36
Vir illam, non mulier prægnatem fecit. *Call.* & idem ego istuc scio.
Tu bona ei custos fuisti. *Anc.* plus potest, qui plus valet.
Vir erat, plus valebat, vicit: quod petebat, abstulit.
Call. Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.
Anc. De istoc ipsa, etsi tu taceas, reapse experta intellego. 41
Call. Numquam te facere hodie quivi, ut, is quis esset, diceres.
Anc. Tacui. at nunc non taceo; quando adest, necesse est indicem.
Din. Lapideus sum, commovere me miser non audeo.
Res palam omnis est: meo illic nunc fiunt capiti comitia.
Meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo, quam mox nominer. 46
Call. Loquere, filiam meam quis integram stupraverit?

Anc.

Anc. Video ego te, propter mala facta qui es patronus parieti.
Din. Neque vivus neque mortuus sum: neque, quid nunc faciam, scio.
Neque ut hinc abeam, neque ut hunc adeam, scio: timore torpeo. 50
Call. Dicin' an non? *Anc.* Dinarchus, cui illam prius despoponderas.
Call. Ubi is homo est, quem dicis? *Din.* assum, Callicles. per tua obsecro
Genua, ut tu istue insipienter factum sapienter feras,
Mihique ignoscas, quod animi impos vini vitio fecerim.
Call. Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui. 55
Nam vinum, si fabulari posset, se defenderet.
Non vinum *hominibus* moderari, sed vino *homines* solent,
Qui quidem probi sunt: verum, qui improbus est; sive subbibit,
Sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio est improbus.
Din. Scio equidem, quæ nolo, multa mihi audienda obnoxia. 60
Ego tibi me obnoxium esse fateor: culpæ compotem.
Anc. Callicles, vide, quæso, homini ne facias injuriam.
Reus solutus caussam dicit: testes vinctos attines.
Call. Solvite istas. agite, abite, tu domum, & tu autem domum:
Eloquere hæc heræ tuæ: puerum reddat, si quis eum petat.
Eamus, tu, in jus. *Din.* quid vis in jus me ire? tu es Prætor mihi. 66
Verum te obsecro, ut tuam gnatã des mihi uxorẽ, Callicles.
Call. Eumdem pol te judicâsse quidem istam rem intellego:
Nam haud mansisti, dum ego darẽm illam: tute sumsisti tibi:
Nunc habeas, ut nactus, verum hoc ego te multabo bolo:
Sex talenta magna a dote demam pro ista inscitia. 71
Din. Bene agis mecum. *Call.* filium istinc tuum te meliu'st repetere.

Ce-

Ceterum, uxorem, quam primum poteſt, abduce ex ædibus.
Ego adeo jam illi remittam nuntium affini meo:
Dicam, ut aliam conditionem filio inveniat ſuo. 75
Din. At ego ab hac puerum repoſcam, ne mox inficias eat.
Nihil eſt. nam ipſa hæc ultro, ut factum eſt, fecit omnem rem palam.
Sed nimium pol opportune ecce ab ſeſe egreditur foras.
Næ iſta ſtimulum longum habet, quæ uſque illinc cor pungit meum!

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Phroneſium, Dinarchus, Aſtaphium.

BLitea & lutea eſt meretrix, niſi quæ ſapit in vino ad rem ſuam.
Si alia membra vino madeant, cor ſit ſaltem ſobrium.
Nam mihi dividia eſt, tonſtricem meã ſic mulcatam male.
Ea dixit, eum Dinarchi puerum inventum filium. 4
Din. Ubi id audivit, quã penes eſt mea omnis res & liberi?
Ph. Video eccum, qui manſtutorem me adoptavit bonis.
Din. Mulier, adſum: profectu'ſt. *Ph.* quid agitur, voluptas mea?
Din. Non voluptas, aufer nugas. nihil ego nunc de iſtac re ago.
Ph. Scio mecaſtor quid velis, & quid poſtules, & quid petas.
Me videre vis, & me te amare poſtulas: puerum petis. 10
Din. Dî immortales, ut planiloqua eſt! paucis ut rem ipſam attigit!
Ph. Scio equidem ſponſam tibi eſſe, & filium ex ſponſa tua:
Et tibi uxorem ducendã jam eſſe: alibi jam animum tuum.
Ut me quaſi pro derelicta ſis habiturus. ſed tamen
Cogitato, Mus puſillus quam ſit ſapiens beſtia, 15
Aetatem qui uni cubili numquam committit ſuam.
Quia, ſi unum oſtium obſideatur, aliud perfugium gerit.
Din. Otium ubi erit, de iſtis rebus tum amplius tecum loquar.

Nunc

Nunc puerum redde. *Ph.* immo, amabo, ut hos dies aliquos finas

Eum esse apud me. *Din.* minume. *Ph.* jam, amabo. *Din.* quid opu'st? *Ph.* e re mea est. 20

Triduum hoc saltem, dum aliquo Miles circumducitur.

In eam rem, si quid habebo, tibi quoque etiam proderit.

Si auferes puerum, a Milite omnis tum mihi spes animam efflaverit.

Din. Factum cupio. nam re facere, si velim, non est locus.

Nunc puero utere, & procura: quia, unde procures, habes.

Ph. Multum amabo te ob istam rem mecastor. ubi domi metues malum, 26

Fugito huc ad me: saltem amicus mihi esto manubiarius.

Din. Bene vale, Phronesium! *Ph.* jam me tuum oculum non vocas?

Din. Id quoque interim futatim nomen commemorabitur.

Ph. Numquid vis? *Din.* fac valeas. operæ ubi mihi erit, ad te venero. 30

Ph. Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.

Verum est verbum, quod memoratur: Ubi amici, ibidem opus.

Propter hunc spes etiam se hodie tantum .... ri militem:

Quem ego, ecastor, mage amo quam me, dum id, quod cupio, inde aufero.

Quæ cum multum abstulimus, haud multum apparet, quod datum est; 35

Ita sunt gloriæ meretricum. *Ast.* aha, tace! *Ph.* quid est, obsecro?

Ast. Adest pueri. *Ph.* sine eum ipsum adire huc! sine, si is est modo.

Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hac recta. si venerit,

Næ istum, ecastor, hodie astutis confexim fallaciis.

Ddd ACTUS

ACTUS QUINTUS.

Stratophanes, Phronesium, Astaphium, Strabax.

EO mihi amare! fero supplicium damnis ad amicam meam.
Utut illud acceptum sit, prius quod perdidi, hoc addam insuper,
Sed quid? video heram atque ancillam ante ædis. adeunda est hæc mihi.
Quid hic vos agitis? *Ph.* ne me appella. *Strat.* nimium sævis! *Ph.* sic *sine*.
Potín es, ut mihi molestus ne sies? *Strat.* quid, Astaphilitium, est? 5
Ast. Merito ecastor tibi succenset. *Ph.* egon'? atque isti etiam parum
Male volo. *Strat.* ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,
Supplicium ad te hanc minã fero auri. si mihi rides, especie.
Ph. Manus vetat, priusquam penes sese habeat, quidquam credere. 9
Puero opu'st cibum: opus est matri autem, quæ puerũ lavit,
Opus nutrici autem, utrem ut habeat veteris vini largiter,
Ut dies noctesque potet: opu'st igne, opus est carbonibus:
Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis:
Oleum opus est, farina puero opus est: opu'st totum diem.
Numquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper siet. 15
Non enim possunt militares pueri setanio educier.
Strat Respice ergo! accipe hoc, quî istuc efficias opus. *Ph.* cedo!
Quamquam parum est *Strat.* addam minam adhuc istic postea. *Ph* parum est.
Strat. Tuo arbitratu, quod jubebis, id dabitur. da nunc savium.
Ph. Mitte me, inquam, odiosus. *Strat.* nihil fit: non amor. teritur dies. 20

Plus

Plus decem pondo amoris pauxillifper perdidi. 21
Ph. Accipe hoc, atque auferto intro. *Strab.* ubi mea amica eſt gentium?
Neque ruri, neque hìc operis quidquam facto: corrumpor ſitu;
Ita miſer cubando in lecto hìc exſpectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica, quid agis? *Strat.* quis illic homo? 25
Ph. Quem ego mecaſtor magis amo, quam te. *Strat.* quam me? quomodo?
Ph. Hoc modo, ut moleſtus ne ſies. *Strat.* jam abis, poſtquam aurum habes?
Ph. Condidi intro, quod dediſti. *Strab.* ades, amica! te alloquor.
Ph. At ego ad te ibam. *Strab.* ad me, delicia? *Ph.* hercle vero ſerio.
Strab. Quamquam ego tibi videor ſtultus, gaudere aliquî me volo. 30
Nam quamquam es bella, malo tuo es, niſi tuo ego aliquî gaudeo.
Ph. Víne te amplectar, & ſavium dem? *Strab.* quid vis face, gaudeam.
Strat. Meoſne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco ſatius. abſtine hoc, mulier, manū!
Niſi ſi te mea manubia machæra & hunc vis emori. 35
Ph. Nihil φλυαρεῖν ſatius eſt, miles. ſi te amari poſtulas,
Auro, haud ferro deterrere potes, ne amet, Stratophanes.
Strat. Quî, malum, bella aut faceta es, quæ ames hominem iſtimodi?
Ph. Venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit hiſtrio?
Omnes homines ad ſuum quæſtum callent, & faſtidiunt. 40
Strat. Hunccine hominem te amplexari, tam horridum atque ſqualidum?
Ph. Quamquam hic horridu'ſt, quamquam hic ſqualidu'ſt; ſcitus bellum init.

Strat. Dedín' ego aurum? *Ph.* mihi? dedisti filio cibaria.
Strab. Nunc, si hanc tecum esse speras, alia opu'st auri mina.
Strat. Malam rem his & magnam! *Strab.* magno opere serva tibi viaticum. 45
Quid ista debet, nisi tria? *Strat.* quæ tria nam? *Strab.* unguenta, noctem, savium.
Ph. Par pari respondet. verum nunc saltem si amas, mihi
Da tu de tuis deliciis summis quid pauxillulum.
Strat. Quid? id ai, amabo! est quod dem. dic dum! si superet, feres.
Ph. Campas dicis: abi, abi! consultavi istuc. *Strat.* mihi, homo, 50
Cave saxis vulnus, tibi jam cui sunt dentes ferrei.
Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istac tu manum.
Strab. Jam, hercle, jam magno tu vapula vir strenuus.
Strat. Dedi ego huic aurum. *Strab.* at ego argentum. *Strat.* at ego pallam & purpuram.
Strab. At ego oves & lanam: & alia multa, quæ poscet, dabo. 55
Melius te minis certare mecum quam minaciis.
Ph. Lepidus ecastor mortalis! Strabax mi, perge, obsecro.
Stultus atque insanus damnis certant: nos salvæ sumus.
Strat. Age prior, tiro, da aliquid. *Strab.* immo tu prior perde, & peri.
Strat. Hem tibi talentum argenti! Philippicum est, tene tibi. 60
Ph. Tanto melior! noster esto; sed de vostro vivito.
Strat. Ubi est, quod tu das? solve zonas. *Ph.* provocatur. *Strat.* quid times?
Strab. Tu peregrinus *es*: hìc habito: timeo meos. non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumina ego obligata defero.
Strat. Quid dedi? ut distrinxi hominem! *Strab.* immo ego vero, qui dedi. 65
Ph. I nunc intro, amabo, & tu ergo hac mecum. *Strat.* tu eris mecum quidem.

Strab.

Strab. Quid tu, quid ais? cum hoccine? *Strat.* ego posterior dedi.

Ph. Tu dedisti, *hic* jam daturus est: istuc habeo, hoc expeto.

Verum utrique mos geratur amborum ex sententia.

Strat. Fiat! ut rem guatam video, hoc accipiundum est, quod datur. 70

Strab. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.

Ph. Lepide mecastor aucupavi, atque ex mea sententia:

Meamque ut rem bene gestam, vostram rursus bene geram.

Verum, amabo, si quid animatu's facere, fac jam ut sciam.

Veneris caussa applaudite: ejus hæc in tutela est Fabula,

Spectatores: bene valete, plaudite, atque exsurgite.

FINIS TRUCULENTI.

M. ACCII
PLAUTI
FRAGMENTA,
SIVE
Loci ex amiſſis PLAUTI COMOEDIIS *maximam partem a Grammaticis citati*.

HAec FRAGMENTA, & Comici (ut ſic dicam) Coloſſi σπαράγματα, Jac. Helias Græcarum litterarum Doctor Regius a Georgio Fabricio Germano olim collecta, & poſtea (ut ait) a Petro Daniele Gallo alicubi correcta & aucta, Commentariis Lambinianis, quos ille ab auctoris morte Pariſiis edidit, adjecit. At enim vero, cuicuimodi ea ſint; necdum ſatis probe aut congeſta, aut digeſta, aut caſtigata animadvertet, qui de ſingulis paullo accuratius cogitaverit. Minati ſunt quidem viri docti, & publice etiam ab annis aliquammultis profeſſi, omnia ſe exactiora daturos. Sed, ut res docuit, Lucinam clamârunt, quod ille ait, fœtu nondum concepto. Eos autem dum ego exſpecto, nec mihi interim aliam copiam paro; fit, ut hæc etiam Editio ab operis expedita, iterum aut ſine his Fragmentis, aut facie iſta priore ac deformi prodiret. Quod tamen utrumque & a Comico noſtro & a me Editore procul habendum cenſui. Aliis itaque cunctantibus, aut prorſus forte nolentibus, ego hanc operam ſumere coactus fui: quod in priori Editione a me fieri debuiſſe, per epiſtolam Scaliger expoſtulaverat. Cumque ad finem ſpectaret Typographus, (nam Trinummus jam procedebat) relictis omnibus rebus, dieculas aliquot huic curæ impendi, & opera tumultuaria, quod exhibeo, concinnavi. Nec ita me amo, aut ita in his mihi placeo, ut meliora non fieri potuiſſe, aut poſſe, exiſtimem: ſed majus & otium & temporis ſpatium requiri ajo. Hoc Catone igitur, quod Auguſtus dicebat, pro tempore contenti ſimus. *Fridericus Taubmannus*.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI
COMOEDIARUM
FRAGMENTA.

Ex Editione Londinensi, in Corpore Poetarum Latinorum, auctiora, & emendatiora.

ACARI STUDIUM.

Quam ego tanta pauperavi per dolum pecunia.

ABROICUS.

Quasi lupus ab armis valeo: clunes infractos gero.

ADDICTUS.

Opus facere nimio quam dormire mavolo: veternũ metuo.

ARTAMON.

Nunc mihi licet quidvis loqui: nemo adest superstes.
*Unguentum quod naribus mu*lionum nauteam fecisset. 5

ASTRABA, *Latine* CLITELLARIA.

SEquere, sequere, Polybadisce: meam spem te cupio consequi.
Polyb. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea sperata, consequor.
Axitiosæ annonam caram e vili concinnant viris.
Quasi tollenonem aut pilum reciproces plana via.
Terebra tu quidem pertundis. 10

Dare pedibus protinam sese ab his regionibus.

Terebratus multum sit: & subscudes addite.

Hæc hactenus titulo ASTRABAE *laudata sunt ab Auctoribus. nunc deinceps quæ sequuntur,* CLITELLARIAE *nomine citantur.*

Non quasi, ut hæc sunt heic limaces lividæ,
Diobolares, scenicolæ, miraculæ,
Cum extritis talis, cum crotilis crusculis, 15
Capillo scisso, atque excissatis auribus.

-- -- -- quasi tolleno, vel
Pilum Græcum reciproces plana via.
Quæ nisi sic biteris, nimium is vegrandi gradu.
Pol ad cubituram, mater, mage sum exercita: 20
Reliquum, ad cursuram sum tardiuscula.

Quid tuam amicam times, ne te manulea cajet?

Prohibet divitiis maxumis, dote altili atque opima.

Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.

Quæ quasi carnuficis angiporta purgitans. 25

Intro ad bonam meretricem: adstat ea in via
Sola: prostibula sane est -- --

Malum aufer: bonum mihi opus est.

Meminere officium suum.

Potín' es tu, homo, facinus facere strenuum? 30
N. Aliorum est affatim qui faciant. sane ego
Me volo fortem perhiberier virum -- --

Tun', tune igitur, mea matercula?

Germana mea sororcula.

Si quidem imperes pro copia, pro recula. 35

Da-

Datores bellissumi negotioli senecis soletis esse.

Adhinnire equulam possim ego hanc, si detur sola soli.

BACCHARIA.

QUis est mortalis tanta fortuna affectus umquam,
Quā ego nunc sum? cujus hæc ventri portatur pōpæ.
Vel nunc, qui mihi in mari acipenser latuit antehac, 40
Cujus ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

BIS COMPRESSA:

BOEOTIA.

UT illum dii perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus hic statuit solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uterus hic erat solarium 45
Multo omnium istorum optumum & verissumum.
Ubi iste monebat esse: nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.
Itaque adeo jam oppletum est oppidum solariis.
Major pars populi aridi reptant fame. 50

CAECUS, *sive* PRAEDONES.

NIhil quidquam factum nisi fabre, nec
Quidquam positum sine luco, auro, ebore, argento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis.

Neque eam a me invito umquam abduces.

Spectari ludos magnifice atque opulenter. 55

Peregre est.

Plure altero tanto, quanto ejus fundus est, velim.

Ita

Ita ſunt prædones, prorſum parcunt nemini.

Velim te arbitrari factum. R. ſedulum eſt.
ſubmoventur hoſtes, removentur lapides. 60

Si non ſtrenue fatetur, ubi ſit aurum, membra ejus exſecemus ſerra.

Nihil feci ſecus, quam me decet.

Quis tu es, qui ducis me? mu! perii hercle, Afer eſt.

CALCEOLUS.

Molluſcam nucem ſuper ejus dixit impendere tegulas. 65

CARBONARIA.

Secundum ipſam aram aurum abſcondidi.

Eſto pernam, ſumen fueris, ſpectile, callum, glandia.

Patibulus ferar per urbem, deinde affigar cruci.

COLAX.

Batiolam auream octo pondo habebat, accipere noluit.

COMMORIENTES.

-- -- -- Saliam in puteum præcipes. 70

CONDALIUM.

Tam crepuſculo fere, ut amens, lampadas accendit.

CORNICULARIA.

Facite olant ædes Arabice.

Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.

La-

Latrocinatus decem annos mercedem .

Pulchrum & luculentum hodie evenit prœlium . 75

Te obſecro , Lyde , pileum meum , mi ſodalis , mea ſalubritas .

Quid ceſſamus ludos facere ? Circus noſter ecce adeſt .

Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus

Mihi Laverna in furtis celebraſſis manus.

DYSCOLUS.

Virgo ſum : nondum didici verba nupta dicere . 80

FOENERATRIX.

Heus tu ! in Barbaria quod dixiſſe dicitur
Liberta ſuæ patronæ , id ego dico tibi :
Liberta , ſalve : VAPULA , Papyria .

FRETUM.

Hoc illud eſt
Quod arietini reſponſum magnis ludis dicitur : 85
PERIBO, SI NON FECERO: SI FAXO, VAPULAVERO.

FRIVOLARIA.

Commodo dictitemus .

Is mihi erat bilis , aqua intercus , tuſſis, febris querquera

-- -- -- ſequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernæ . ubi , rorarii , 90
Eſtis ? en ſunt . ubi ſunt accenſi ? ecce *
Agito , ſubſidite omnes , quaſi ſolent triarii .

Navè agere oportet , quod agas , non ductarie .

Su-

Superaboque omnes argutando præficas.

-- - tunc papillæ primitus 95
Fraterculabant; illud volui dicere,
Sororiabant. quid opus est verbis?

O amice, ex multis mihi une, Cephalio.

Strebula agnina tene.

GASTRION, vel GASTRON.

Caro strebula, vitellina est: cœnabis. 100

HORTULUS.

Præco ibi adsit cum corona: quîque liceat, veneat.

KAKISTUS.

-- -- -- malo hunc alligari ad oriam;
Ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxuma.

LENONES GEMINI.

Dolet hic puellus, sese venum ducier.

MEDICUS.

In conspicillo adservabam: pallium observabam. 105
Parasito cum virgis caseum radi potest.
Domi reliqui exoletam virginem.

NERVOLARIA.

Scobinam ego lima actutum adrasi.
Scranciæ, scrupedæ, strictivellæ, tantulæ.

Pro-

Prohibent, quom mœnia aliunde ego fungor mea. 110

Ocyſſume nos liberi poſſimus fieri.

Polluɗe prodigum eſſe amatorem addecet.

Vinum ſubleſtiſſumum.

Inſanum valde uterque deamat.

PATINA, *ſive* PATINARIA.

Nam quid ille nunc tā diu intus remorantur rem eligines?

PARASITUS-PIGER, *ſive* LIPARGUS.

Inde bene appotus primulo crepuſculo 116
Domum ire cœpi tramite recta via.

Ambo magna laude lauti: poſtremo ambo ſumus non nauci.

Addite lepades, echinos, oſtreas.

Nihil moror mihi fucum in alveo, apibus qui peredit cibum. 120

PHAGON.

Honos ſyncerasto perit.

PLOCIONA.

Nam coloratam frontem habet, petilis labris.

SATURIO.

Catulinam carnem eſitaviſſe, *hoc eſt, comediſse Romanos, Plautus in Saturione refert.*

Retrahi nequitur, quoquo progreſſa eſt ſemel. 124

Malo tibi eveniſſe video, qui glaber erat tamquam rien.

Suc-

Succenturia; centum require, qui te delectent domi. 126

SCYTHA LITURGUS.

Mulier es, uxor. quoja, vir? ego novi, ſcio: axioſa es.

-- Sin ea mihi inſignitos pueros pariat poſtea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut brocchum filium.

TRIGEMINI.

Ni fugiſſem, medium credo præmorſiſſet. 130

VIDULARIA.

Ubi quamque pedem videbat, ſuffurabatur omnis.

Neſcio qui ſervos e myrteta proſiluit.

Paupera hæc res eſt.

Oppoſita eſt claxendix. at ego dicam ſigni quid ſit. 134

Animum advortite ambo, ſi vultis, vidulum hic apponite.
Ego ſervabo, quaſi ſequeſtro detis: neutri reddibo, donicum
Res judicata erit hæc.

Haud fugio ſequeſtrum.

Inopiam, luctum, mærorem, paupertatem, algum, famem.

Ejuſdem Bacchæ fecerunt noſtram navim Pentheum. 140

Nunc, ut apud ſequeſtrum vidulum poſivimus.

Nunc ſervos argentum a patre expalpabitur.

Immo id quod hæc noſtra eſt patria, & quod hic meus
Eſt pater, illic autem Soterinis eſt pater.

Malim moriri meos, quam mendicarier. boni miniſtrantur: illum nunc irrident mali. 145

Si-

Signum recte comparebat: hujus contendi annulum. 145
Quid multa verba? plurimum luctavimus.

-- -- Jube hunc insui culleo,
Atque in altum deportari, si vis annonam bonam.
Ibi ut piscabar, fuscina ici vidulum. 150
Nam audivi feminam ego leonem semel parire.

LOCI EX AMISSIS CITATI

amisso etiam Comœdiæ nomine.

Epeum fumificum, qui legioni nostræ habet coctum cibum.
Oggannuit odiosus omni totæ familiæ.
Licet vos abire curriculo.
Jam tibi tuis meritis crassus corius redditus est. 155
Dii bene vortant! tene crumină: in ea erunt triginta minæ.
Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam reor.
Stultus est advorsum ætatem & capitis canitudinem.
Numnam mihi oculi cæcultant? estne hic noster Hermio?
Ejuravit militiam. 160
Sic me subes cotidie, quasi fiber salicem.
Herbam do.
Iniit te umquam febris?
Neque muneralem Legem, neque lenoniam,
Rogata fuerit nec ne, floccid' æstimo. 165
Perfidiose captus, ædepol nervo cervices probas.

Mu-

Muriatica autem video in vasis stagneis :
Bonam naritam , & camarum , & tagenia :
Echinos fartos , conchas piscinarias . 169

Non ego te novi , navalis scriba , columbar impudens ?

Nihil deconciliares illi , nisi quid Persibus sapis.

Sacrum an profanum habeas , parvipenditur .

Ulcerosam , compeditam , subverbustam , sordidam .

Glirium examina .

-- -- sed leno egreditur foras . 175
Hinc ex occulto sermonem ejus sublegam .

Nec , machæra , audes dentes frendere .

Floccipendo quid rerum geras .

Argentum hinc facite .

Clandestina ut celetur consuetudo . 180

Properant prandium .

Quam folles taurini habent , cum liquescunt petræ , ferrum ubi fit .

Non hic ut possit , edit ; sed posse cupit , ut edat .

Fortasse se amare suspicavere .

Instare factum . 185

Egone illi venear ?

Inimicus esto , dodicum ego revenero .

Pedibus .

Corpus tuum virgis ulmeis inscribam . 189

Numquam ad civitatem venio , nisi cum infertur peplum.

Scelerare manus .

Ipsa

Ipsa sibi avis mortem creat.

Pro larvato te circumferam.

Paupera hæc est mulier.

-- -- Si quæ forte concio est, 195
Ubi eum hietare nondum in mentem venit.

Cilix, Lycisce, Sosia, Stiche, Parmeno,
Exite, & ferte fusteis privos in manu.

Anus hæc in pellis periculum protenditur.

Cedite mihi. 200

Mecum habet patagus, morbus, æs.

Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum commode.

-- -- exi tu Dave,
Age, sparge. mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. non hoc pulveret. 205

Regiescit.

Pullaria.

Vesperna.

LOCI EX COMOEDIIS

Quæ exstant, citati: qui tamen in nostris hodie Codicibus nusquam comparent.

AMPHITRUO.

Optumo jure infringatur aula cineris in caput. 209

Ne tu postules matellam unam tibi aquæ infūdi in caput.

Herus Amphitruo occupatus.

Quæse adveniente morbo nunc medicum tibi.
Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.

Aedepol hominem te miserum! medicum quærita.

Quoique, me absente, corpus volgavit suum. 215

Exjuravisti te mihi dixe per jocum.

Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere.

Nisi hoc ita factum est, proinde ut factum esse autumo,
Non caussam dico, verum qui insimules probri?

Manifestum hunc obtorto collo teneo furem. 220

Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies.

At ego certe cruce & cruciatu mactabo: exi o foras, mastigia.

ASINARIA.

Qui etiam me miserum famosum flagitiis facit suis.

Heic aderit, credo, congerro meus.

AULULARIA.

Nec noctu nec diu quietus umquam eam, nunc dormiam.

-- -- sed leno egreditur foras. 226
Hinc ex occulto sermone satus sublegam.

Homo ebriolatus somno sanari solet.

Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.

Ego ecfodiebam in die denos scrobes. 230

Hic quidem pervicus custodem addidit.

Pro illis crocotis, strophiis, sumtu uxoris.

Ut admemordi hominem.

myrtam. myrtum.

CAPTEIVEI.

Fac fidele: cave fluxam fidem feras. 235

Pileum, quem habuit, deripuit, eumque ad cælum tollit.

Auctionem facio parasiticam.

CASINA.

Perii! illic habebit flocco jam homo lumbos meos.

Intro ad uxorem, sufferamque meum tergum ob injuriam.

BACCHIDES.

Illa mei cognominis fuit. 240

-- -- nam & ex mari timida ecce ego
Pavitare -- --

Quibus ingenium animi utibile, est modicum & sine
Vernilitate -- --

Ecquis evocat cum nasiterna & cum aqua illum impurissimum? 245

Quæ sodalem atque me exercitos habet.

Nam tu quidem quoivis excantare cor facile potes.

Vincla, virgæ, mole sævitudo mala fit pejor.

Cor meum, spes mea, mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.

Limaces viri. 250

Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam
Nisi ab sese: nec cum quîquam limares caput.

Cupido te conficit, anne amor?

Prænestinum opino esse: ita erat gloriosus.

Sin lenocinium forte collubitum eſt tibi, 255
Videas mercedis quid tibi eſt æquum dari,
Ne iſta ætate me ſectere gratiis.

Ulyſſem audivi fuiſſe ærumnoſiſſumum,
Qui annis viginti errans a patria abfuit:
Verùm hic adoleſcens multo Ulyſſem anteït, 260
Qui illico errat intra muros civicos.

MOSTELLARIA.

Sine juxta aram ſedeam, & dabo meliora conſilia.

MILES.

Ita nos noſtramque familiam habes exercitam.

Modice ſapis.

PSEUDOLUS.

Ni carcerem aliquando effregeritis voſtram domum. 265

POENULUS.

Importuna avis venit veſperi.

RUDENS.

Quid murmurillas tecum, & te diſcrucias?

Aulas abſtulas.

STICHUS.

Nonne hoc publicitus. 269

TRUCULENTUS.

Bona perdidi, mala repperi: factus ſum extimus a vobis.

FINIS.

IN-

INDEX

RARIORUM ET OBSOLETORUM

Verborum quæ in Plautinis Comœdiis occurrunt.

Prior numerus paginam, sequens Scenæ versum denotat.

Ba-

B

C

cla-

con-

cu-

F

fla.

G

Qui

N

O.

Q

R

ra-

S

san-

spe-

T

ca-

via-

FINIS.

281022

PATAVII. CIƆIƆCCXXV.

XV. KAL. SEPTEMBRIS.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Libri impressi nella Stamperia Cominiana, eretta a spese de' Sigg. Volpi; de' quali si truovano ancora esemplari vendibili; colli loro prezzi.

JO. Poleni de Motu Aquæ Mixto, *&c.* 1717. cum fig. 4. ch. maj. (*stampato a spese dell'Autore.*) L. 7
Andreæ Naugerii Opera omnia. 1718. 4. ch. maj. L. 10
Gabrielis Faerni Fabulæ, & alia Opuscula. 1718. 4. ch maj. L. 5
La Coltivazione di Luigi Alamanni, e le Api di Giovanni Rucellai. ec. 4. in carta gr. L. 10 : 10
Jo. Poleni liber de Castellis per quæ derivantur fluviorum aquæ, *&c.* 1718. cum fig. 4. ch. maj. (*a spese dell'Autore.*) L. 3
Hieronymi Fracastorii, aliorumque Veronensium Carmina. 1718. 8. ch. maj. L. 4
Jacobi Sannazarii, aliorumque Poemata. 1719. 4. L. 6
Marmi Eruditi postumi dell'Orsato, con note. ec. 1719. 4. *in car. gr.* L. 10
Jo. Baptistæ Morgagni Adversaria Anatomica Omnia, Batava editione, quæ posterior est, at minime aucta, longe correctiora. 1719. cum fig. 4. ch. maj. L. 18
Augustinus Valerius de Cautione adhibenda in edendis libris. *&c.* accedunt Patriciorum Venetorum Orationes. 1719. 4. L. 5
Sermoni di S. Carlo Borromeo. 1720. 4. L. 2 : 10
Philippi Riceputi Soc. Jesu Prospectus Illyrici Sacri. 1720. 4. ch. maj. L. 1
C. Valerii Flacci Argonautica. 1720. 8. L. 2
Jo. Poleni Prælectio de Mathesis in rebus Physicis utilitate. 1721. 4. ch. maj. (*a spese dell'Autore.*) L. 1 : 5
T. Lucretius Carus de Rerum Natura, Præfatione, Argumentis, Indice, Var. Lectionibus illustratus. 1721. 8. L. 4
Boethius de Consolatione Philosophiæ, & Elpidis ejus conjugis qui vulgo feruntur Hymni. 1721. 8. L. 2
Corn. Nepos cum Variis Lectionibus ex Jensoniana & Aldina editione. Edit. II. 1721. 8. L. 2
A. Corn. Celsus, & Q. Serenus Sammonicus de Medicina, cum notis Th. Almeloveenii, & Rob. Constantini, nec non Cl. Morgagni IV. doctissimis Epistolis. 1722. 8. L. 7
Sallustius, cum Fragmentis Veterum Historicorum mirum in mo-

modum emendatis & auctis. &c. 1722. 8. L. 4

Le Rime del Petrarca riscontrate con ottimi esemplari stampati, e con uno antichissimo Testo a penna: con l'aggiunta di molte composizioni, notizie ec. 1722. 8. L. 4

L'Aminta di Torquato Tasso, e l'Alceo di Antonio Ongaro, emendatissime. 1722 8. L. 2

Discorso Accademico del Dr. Gio. Antonio Volpi: Che non debbano ammetterfi le Donne allo ftudio delle Scienze e delle belle Arti. 1723. 4. L. -- : 10

Le Rime d'Angelo di Costanzo. III. Ediz. corretta ed accresciuta. 1723. 8. L. 1

Le Opere Volgari del Sanazzaro. cioè l'Arcadia alla sua vera lez. restituita, colle note del Porcacchi. del Sansovino, e del Massarengo: le Rime arricchite di molti componimenti: ed alcune Lettere; il tutto riveduto, corretto, ed illustrato. 1723. 4. L. 10

Lettera d'Istruzione a una Monaca Novizia. 1724. 4. L. 2 : 5

Trattato della Tribolazione, di Monsignore Cacciaguerra. 1724. 8. L. 1: 5

Il Combattimento Spirituale, e le altre Operette divote del P. Scupoli Teatino, nuovamente corrette ed illustrate. 1724. 8. L. 3: 10

Chriftophori Cellarii Orthographia Latina. Edit. I. Patavina. 1724. 8. L. -- : 15

Parere intorno all'antico stato de' Cenomani, ed ai loro confini, del Canonico Paolo Gagliardi. 1724. 8. L. 1 : 10

La Penelope, Tragedia di Giuseppe Salio, ec. 1724. 8. (a fpefe dell' Autore.) L. 1 : 10

Maria, Rime di Neralco, Pastore Arcade. con figure in rame. 1725. 8. L. 3

Joannis Antonii Vulpii Carminum Libri tres. Ejus item Opufcula foluta oratione fcripta. Acceffere Eruditorum quorumdam virorum. quibufcum ipfi amicitia intercedit, Poemata nonnulla. Necnon Joannis Antonii Vulpii antiquioris, Patricii & Epifcopi Novocomenfis, ac Hieronymi ejus fratris Carmina quæ fuperfunt. 1725. 4. L. 7

M. Accii Plauti Comœdiæ fuperftites viginti, cum Fragmentis deperditarum; ex optimis quibufque editionibus, at præcipue Friderici Taubmanni, diligentiffime repræfentatæ. Acceffit Index, in quo rariora & obfoleta poetæ verba breviter ac dilucide explicantur. 1725. 8. *in carta fina* L. 7. *in carta corsiva* L. 5

Le-

Le Lettere Familiari di Annibal Caro, divise in due volumi; corrette, ed arricchite d'una giunta considerabile d'Indici, e di notizie. 1725. 8. in carta fina L. 7. in carta corsiva L. 5

Stanno ora sotto i torchj i seguenti Libri:

La Divina Commedia di Dante Alighieri, giusta l'Edizione degli Acc. della Crusca: col Rimario de' versi interi, e con due Indici copiosissimi, l'uno delle parole e delle frasi, l'altro delle Storie e Favole; il tutto distribuito in 3. volumi in 8.

Veteris Latii Profani Tomus III. in quo agitur de Antiatibus & Norbanis, Auctore Josepho Rocco Vulpio. Soc. Jesu Sacerdote: in 4 chart. maj. cum figuris. *Opera già cominciata dall' Eminentissimo Signor Cardinale Corradini, ed ora continuata per suo comando.*